François Rabelais

François Rabelais

Gargantua şi Pantagruel

,

CARTEA ÎNTÂI.

PREAÎNFRICOŞATA VIAŢĂ A MARELUI GARGANTUA, TATĂL LUI PANTAGRUEL, AŞA CUM A FOST ALCĂTUITĂ MAI DEMULT DE DOMNUL ALCOFRIBAS, ABSTRĂGĂTOR DE CHINTESENŢĂ. SCRIERE PLINĂ DE PANTAGRUELISM.

CĂTRE CITITORI.

Prieteni, răsfoind această carte venin şi scârbă-n ea n-o să aflaţi;
Lăsând orice mâhnire la o parte, De scrisul meu să nu vă ruşinaţi.
N-o să ieşiţi de-aici mai înzestraţi, În schimb veţi învăţa să râdeţi bine;
Mai drepte gânduri n-am purtat cu mine.
Văzând cum v-a cuprins tristeţea hâdă, N-am stat să plâng, am râs cum se cuvine, Căci numai omului i-e dat să râdă.

CUVÂNTUL ÎNAINTE AL SCRIITORULUI.

Băutori străluciţi şi preasfrinţite feţe – căci nu altora, ci vouă vă-nchin aceste scrieri – în dialogul lui Platon, din cartea care se cheamă Ospăţul, lăudând Alcibiade pe învăţătorul său Socrate, prinţul de toţi recunoscut al înţelepţilor, îl aseamănă între altele cu silenele.

Silenele erau, pe vremuri, nişte cutioare ca acele ce se mai văd încă prin unele dughene ale spiţerilor, având zugrăvite pe ele tot soiul de chipuri vesele şi deşucheate, ca scorpii, satiri, cerbi înhămaţi, iepuri încornoraţi, gâşte împiedicate, raţe cu samarul în spate, precum şi alte încondeieri

meşteşugite, dinadins închipuite spre-a stârni hazul lumii necăjite (cum făcea Silene, dascălul bunului Bachus). Înăuntru se aflau însă numai mirodenii şi balsamuri alese; ambră şi tămâie; mosc şi chihlimbar; smirnă şi ienibahar; pietre nestemate şi alte daruri de preţ.

Aidoma fusese Socrate căci privindu-i înfăţişarea şi văzându-l cum arată pe dinafară, n-ai fi dat pe el nici o ceapă degerată, atât era de pocit la trup şi de caraghios în apucături. Avea nasul turtit şi căutătură de taur; faţă de om nebun, purtări necioplite şi îmbrăcăminte grosolană. Era sărac lipit pământului, iar noroc la femei n-avea nici pe-atât. Nevrednic de a îndeplini vreo slujbă în Republică, se ţinea numai de şotii; bea oricând, cu oricine şi de toate râdea, păstrând cu grijă sub lacăt dumnezeiasca lui înţelepciune. Dar dacă ridicai capacul, găseai în cutioară numai odoare nebănuite şi de nepreţuit: minte mai pătrunzătoare decât a oricărui muritor, cinste neînchipuită, vitejie de neînfricat, cumpătare fără seamăn, deplină împăcare cu sine, gândire neşovăitoare şi un dispreţ vrednic de uimire faţă de toate câte îi îndeamnă pe ceilalţi oameni să-şi lase odihna, să alerge, să se trudească, să străbată mările şi să poarte războaie între ei.

Şi ce tâlc socotiţi că ar putea să aibă această întâmpinare cu sămânţă de vorbă, când dau să pornesc la drum?

Voi toţi, bunii mei învăţăcei, ca şi ceilalţi împătimiţi ai lenei, văzând numele poznaş al cărţilor ce-am scris: Gargamela, Pantagruel, Bucă-Groasă, Mândria prohabului, Slănină pe fasole cum commento [1] altele, lesne aţi putut crede că citindu-le veţi găsi în ele numai glume hazlii, snoave pipărate şi minciuni şugubeţe; fiindcă nu v-aţi ostenit să le cercetaţi mai adânc, ci le-aţi judecat după înfăţişarea lor, adică după denumirea cărţii, care stârneşte îndeobşte batjocură şi râs. S-ar cuveni însă a privi cu mai puţină pripeală rodul stăruinţelor omeneşti de vreme ce voi singuri spuneţi că nu haina îl face pe călugăr; că se arată unul în anteriu de monah, dar în el nimic duhovnicesc nu are, iar

altul îşi azvârlă pe umăr o mantie spaniolească, dar vitejia lui n-a văzut Spania niciodată.

Iată de ce, deschizând această carte, să cumpăniţi cu multă luare-aminte cuprinsul ei. Veţi vedea astfel, că miezul pe care îl ascunde are cu totul alt preţ decât chipul zugrăvit pe deasupra, iar gândurile din adânc nu sunt atât de uşuratice, după cum ar putea să arate învelişul lor. Iar dacă veţi afla în toate aceste cuvinte încredinţate tiparului acea veselă pierdere-de-vreme pe care numele cărţii v-o făgăduieşte, să nu vă opriţi aici, ca şi cum aţi asculta vrăjiţi cântecul sirenelor, ci să tălmăciţi într-un înţeles mai cuprinzător ceea ce vi se pare că izvorăşte dintr-o inimă lipsită de griji.

N-aţi destupat niciodată butelcile? Gâl! Gâl! Vă mai aduceţi aminte cam câte aţi deşertat? Văzut-aţi vreodată cum face câinele, când dă peste un os cu măduvă? Platon, în cartea a III-a despre Republică, spune că e dobitocul cel mai înţelept din lume. Uitaţi-vă mai bine la el şi o să băgaţi de seamă cu câtă evlavie miroase osul, cu câtă grijă îl păzeşte, cu câtă patimă îl prinde, cu câtă luare-aminte îl pipăie, cu câtă poftă îl zdrobeşte şi cu câtă grabă începe să-l sugă. Ce-l îndeamnă să se poarte astfel? Ce nădăjduieşte şi ce bunătate aşteaptă? Nimic mai mult decât puţină măduvă. E adevărat că această fărâmă de hrană e mai dulce decât toate celelalte, fiindcă aşa cum spune Galenus în FA. CU. Natural. III şi în De usu parti. [2], XI, măduva e tot ce a plăsmuit firea mai desăvârşit.

Fiţi dar înţelepţi după pilda câinelui şi vă bucuraţi, adulmecând şi gustând aceste cărţi săţioase, de preţ deosebit şi de mare cinste: uşurele dacă le frunzăreşti în pripă, dar pline de cugetare dacă zăboveşti la sfat cu ele. Apoi, sfărâmaţi osul şi sugeţi-i măduva hrănitoare! Nu mă îndoiesc nici o clipă că, după citirea acestora, veţi fi mai înţelepţi şi mai pricepuţi; veţi simţi un gust cu totul nou şi veţi dobândi o învăţătură ascunsă, care vă va ferici cu înalte daruri şi minunate taine; nu numai în privinţa credinţei, dar

şi a treburilor obşteşti şi a schimbului de bunuri dintre oameni.

Socotiţi oare cu tot dinadinsul, că Homer scriind Iliada şi Odiseea s-a gândit la acele parabole, pe care i le-au pus în cârcă, mai târziu, Plutarh, Heraclit, Eustaţiu, Fronţiu şi Poliţian? Dacă vă închipuiţi aşa ceva, sunteţi la o poştă departe de gândul meu. După cum zic de asemenea, că nici Homer, nici Ovidiu în Metamorfozele lui, n-au putut să prevestească duhul Evangheliei, aşa cum numitul călugăr Lubin, cap de dovleac, a încercat s-o dovedească unor nebuni care aveau vreme să-l asculte. (Vorba aceea: cum e sacul, aşa-i şi peticul!)

Dar dacă nici dumneavoastră nu daţi crezare unor asemenea năzbâtii, binevoiţi a primi tot astfel şi hronicul meu, vesel şi proaspăt-scris, pentru care nu m-am trudit mai mult decât domniile-voastre, care zăboviţi cu mine la un pahar de vin. Căci pentru întocmirea acestei cărţi împărăteşti n-am folosit mai mult răgaz decât îi e trebuincios omului să-şi întărească puterile trupului, adică să mănânce şi să bea. Acestea sunt ceasurile cele mai prielnice pentru scrierea marilor întâmplări şi a cugetărilor adânci, după cum obişnuia însuşi Homer, dascălul tuturor grămăticilor, ca şi Enius, părintele poeţilor latini, despre care ne aduce mărturie Horaţiu; deşi un mârlan a spus o dată, că stihurile acestuia din urmă miroseau mai mult a vin, decât a ulei de lampă.

Tot astfel ar putea să vorbească despre cărţile mele oricare scamator de bâlci, dar să-i fie în nas, lui acolo! Cât de minunată, de veselă şi de îmbietoare e mireasma vinului! Cât de dulce şi de dumnezeiască e, pe lângă izul de ulei! Eu unul mă voi simţi nespus de mândru, dacă se va spune despre cărţile mele că miros mai mult a vin, decât a ulei; nu cum s-a întâmplat cu Demostene, despre ale cărui Cuvântări s-a zis că miros mai mult a ulei de opaiţ, decât a vin.

E o cinste şi o laudă pentru mine să fiu preţuit ca un bun prieten, iubitor de petreceri, cu bucurie primit în toate adunările ucenicilor lui Pantagruel.

Un cârcotaş găsise cusur acelor cuvântări ale lui Demostene, spunând că puţeau mai rău decât şorţul murdar al unui vânzător de uleiuri. Oricum ar fi, voi să alegeţi partea cea mai bună din tot ce-am îndeplinit cu vorba ori cu fapta; să cinstiţi cum se cuvine creierul covăsit care v-a dăruit aceste plăcute fleacuri, iar mie să-mi daţi voie să fiu mereu vesel.

Aşadar, bucuraţi-vă, dragii mei, şi citiţi cu inimă râzătoare cele ce urmează, spre desfătarea voastră trupească şi folosul rărunchilor. Şi ascultaţi, capete de măgari mâncate de sfrinţie, nu uitaţi să ridicaţi un pahar în sănătatea mea; pe urmă n-o să mai avem nimic de împărţit împreună.

CAPITOLUL I.

Despre obârşia şi vechimea neamului lui Gargantua.

Dacă doriţi să cunoaşteţi, aşa precum a fost, vechea obârşie a neamului lui Gargantua, v-aş îndruma să cercetaţi vechile hronici pantagruelice. De acolo veţi afla cum s-au ivit pe lume uriaşii aceştia şi cum, coborând de-a dreptul din spiţa lor, s-a născut Gargantua, tatăl lui Pantagruel. N-o să vă supăraţi, însă, dacă din capul locului, în ceea ce mă priveşte, mă voi lăsa păgubaş; cu toate că e o poveste pe care aş putea s-o reiau mereu de la început, pentru sporita plăcere a înălţimilor voastre. Cel puţin aşa spune Platon în Philebo şi Gorgias, iar după el Flaccus [3], că scrierile de felul acestora, cu cât le citeşti mai des, cu atât ţi se par mai desfătătoare.

Bine-ar fi, dacă fiecare dintre noi ar putea să-şi numească strămoşii, începând cu cei care au încăput în corabia lui Noe şi până în zilele noastre. Mă gândesc uneori, că mulţi dintre împăraţii, regii, ducii, prinţii şi papii zilelor noastre, nu sunt decât urmaşii unor strângători de petice sau cărători de gunoaie; după cum e tot atât de adevărat, că destui cerşetori în zdrenţe, care întind mâna pe la uşa

bisericii, prăpădiţi şi nevoiaşi, poartă în vinele lor sângele unor regi şi împăraţi, care au ţinut odinioară puterea în mâini şi au scăpat-o, potrivit minunatei treceri a domniei şi a măririi, de la asirieni la mezi, de la mezi la perşi, de la perşi la macedoneni, de la macedoneni la romani, de la romani la greci şi de la greci la francezi.

Iar ca să vorbesc despre mine însumi, mult îmi vine să cred că sunt coborâtor dintr-un crai bogat, sau dintr-un prinţ al trecutelor vremi, căci rar am întâlnit pe unul mai dornic de a fi bogat şi de a fi prinţ: să mănânc zdravăn, să nu fac nimic şi să n-am altă grijă decât să-mi pricopsesc toţi prietenii, pe oamenii de ispravă şi pe învăţaţi. Mă mângâi cu gândul că pe lumea cealaltă voi fi mai puternic şi mai avut decât ar putea să-mi treacă pe la poarta minţii în clipa de faţă. Dacă vă cercetează aceleaşi gânduri sau vreunul asemănător, îmbărbătaţi-vă în restrişte şi beţi din carafa brumată, de câte ori se iveşte prilejul.

Întorcându-ne acum la oile noastre, se cuvine să adaug, că din mila cerului ne-au rămas cu privire la vechimea neamului lui Gargantua mărturii mai depline decât asupra oricărui muritor, afară bineînţeles de Mesia, despre care nu mi-e îngăduit să vorbesc, fiindcă nu-mi dau voie diavolii (clevetitorii şi făţarnicii). S-a întâmplat aşadar, ca în […] lângă Bolta rece din Gualeau, (mai jos de Olive, cum mergi spre Narsay), săpând nişte oameni pământul mai adânc, să dea peste un sicriu de aramă uriaş, atât de ascuns sub stăvilarele râului Vienne, încât nu i se zărea niciunul din capete. Anevoie deschizându-l, pe latura însemnată dinadins deasupra unei ulcele, pe care era scris în limba etruscă: Hic bibitur [4], săpătorii au găsit nouă butelci aşezate în cruce, ca popicele din ţara Gasconiei; iar sub talpa popicului din mijloc era o cărticică plăcută la vedere, pântecoasă, unsuroasă, durdulie, cenuşie, bine împlinită şi puţin mucegăită, dar frumos mirositoare, ca un trandafir în floare.

Aici s-a găsit însemnarea mai sus amintitei obârşii, scrisă pe de-a-ntregul cu slove de pisanie, dar nu pe hârtie, şi nici pe piele de viţel, ori pe table de ceară, ci pe scoarţă de ulm; iar literele erau atât de şterse din pricina vechimii lor, încât anevoie se puteau desluşi trei din ele la şir.

Deşi nevrednic de-o asemenea lucrare, am fost chemat să-i descurc iţele, şi ajutându-mă cu mai multe perechi de ochelari, folosind mijlocul de a citi semnele ascunse (după cheia pe care ne-a lăsat-o Aristotel), am izbutit, aşa cum vedeţi, să tălmăcesc amintita scriere, pantagruelizând, adică citind cu paharul în mână minunatele fapte ale lui Pantagruel.

La sfârşitul cărţii am dat peste un mic adaos, intitulat Farafastâcurile doftoriceşti. Şoarecii, nevăstuicile şi alte rozătoare (ca să spun drept) făcuseră ferfeniţă începutul. Cu toată cinstea cuvenită vechiturilor, aştern pe hârtie partea care a mai rămas.

CAPITOLUL II

„Farafastâcurile doftoriceşti” găsite într-un mormânt străvechi.

Al cimbrilor îmblânzitor temut.
Veni în zbor, căci se ferea de roită;
Iar buţile deodată s-au umplut.
Vărsându-i unt în cismele-amândouă.
Iar altul, când văzu că valul creşte Răcni:
— Seniori, hai, scoateţi-l afară!
Păcat de barba lui, că se mânjeşte;
Sau cel puţin întindeţi-i o scară.”

Spun unii, că mai bine-ţi lingi papucul, Decât să ceri iertare stând pe brânci.

Atunci în lacrimi s-a sculat flaimucul.

Ce pescuia obleţi în ape-adânci, Şi-a zis: – „Cinstiţi boieri, nu vă lăsaţi!

Tipării sunt pe masă la casap, Iar dacă mai cu grijă vă uitaţi, O să vedeţi o pată pe potcap.”

Dar când a fost în cărţi să citească, Găsiră numai coarne de viţel.
— Tiara a-nceput să se răcească, Mi-a îngheţat creierul!” spuse el.
L-au încălzit cu iz de baraboi.
Şi l-au lăsat tihnit să stea pe vatră, Punând bine-nţeles hulube noi.
Pizmaşilor ce la răspântii latră.
De gaura lui sân-Patriciu-au zis, De Gibraltar şi alte borte-o mie;
Să fi putut, pe toate le-ar fi-nchis, În lume guturai să nu mai fie.
Iar toţi spuneau: – „Auzi obrăznicie, Să vrea să-ncuie vântul pintenog, Să-l ţină strâns sub lăcat în robie, Ba poate să-l mai pună şi zălog!”
Aici fu corbul jumulit în lege.
De Hercule din Lybia barbară.
— Cum? zise Miloşi, ce sunt eu? Nu-s rege?
De ce să mă lăsaţi pe dinafară?
Vreţi voi, să-mi uit durerea mea amară, Să vă hrănesc cu broaşte pe curechi?
Mai bine mort, decât aşa ocară, Să fiu vândut de voi la haine vechi!”
Veni atunci Q. B. Şontâc şi hop!
Ca stihurile lui călcând cu pasul.
Morarul, văr de-al marelui Ciclop, I-a măcinat pe toţi, suflându-şi nasul;
Căci tuturora le sosise ceasul.
Să se prefacă-n pulbere şi scrum.
Sunaţi din trâmbiţi şi vestiţi cu glasul, Erau destui: sunt şi mai mulţi acum!
În scurtă vreme, pasărea lui Joe.
Făcu prinsoare c-o să fie rău;
Iar el rămase trist şi fără voe, Văzând că-i fiert şi copt regatul său;

Şi s-a pornit s-aprindă focu-n hău, Decât scrumbii să taie de nevoe, Robind văzduhul, ca un nătărău, Profeţilor corăbiei lui Noe.

Dar va veni o vreme-ncondeiată, Cu şapte fusuri şi c-un arc turcesc;

Un rege cu spinarea pipărată.

Se va ivi în strai călugăresc.

Şi cum? Pentr-un făţarnic mişelesc, Noi să lăsăm pogoanele să piară?

Ajunge! Măscăriciul boieresc.

În gaură de şarpe să dispară!

Apoi, un altu-n pace-o să domnească, De bunii lui prieteni sfătuit, Toţi cei curaţi vor şti să se-nsoţească, Cu hulă nimeni nu va fi lovit;

Iar fericirea care s-a vestit.

Se va sui-n clopotniţa cea mare, Când herghelia ce s-a răvăşit.

Va birui ca regele călare.

Cu hocus-pocus lumea va trăi, CU timp lui Marte piedică-i vor pune;

Dar unul fără seamăn va veni, Voios, frumos, glumeţ, cu gânduri bune.

Sus inima! La masă să se-adune.

Flăcăii mei, că nu s-a mai văzut.

Să dai cu tifla la aşa minune.

Şi să nu blestemi vremea ce-a trecut.

Iar mai la urmă cel turnat în ceară.

Va fi-ncuiat sub clopotul din ornic;

Şi măre-măre, câţi o să mi-l ceară.

Pe clopotarul de ulcele dornic.

Ar ţine-n loc norocul nestatornic.

Cine-ar putea de limbă să mi-l prindă, Înfăşurând cu brâu de mare vornic.

Hambarul plin de rele până-n grindă!

CAPITOLUL III.

Cum a fost purtat Gargantua unsprezece luni în pântecele maică-si.

Grandgousier era chefliul cel mai vesel al vremii sale şi băutorul cel mai harnic din câţi a cunoscut lumea. Îi plăcea să mănânce sărat, de aceea în cămările lui se aflau puse la păstrare, pentru oricând, grămezi întregi de şunci de Baiona şi de Maienţa, nenumărate limbi afumate, belşug de caltaboşi în lunile de iarnă, felurite cărnuri ţinute în muştar şi în saramură, icre de păstrugă în untdelemn şi câtime de cârnaţi, dar nu de Bolonia (căci se temea de otrăvurile italienilor), ci de Bigorre, de Lonquaulnay, de Brena şi de Rouerg. În anii bărbăţiei sale s-a însoţit cu Gargamela, fata regelui Parpaioţilor, o femeie chipeşă şi plină de nuri. Atât şi-au frecat şoriciurile şi de-atâtea ori s-au strâns în braţe, jucându-se de-a dobitocul cu două spinări, până ce Gargamela a rămas grea, zămislind un fecior pe care l-a purtat în pântecele ei unsprezece luni.

Căci atât, ba chiar mai mult, se întâmplă să ţină sarcina femeii, când e vorba de naşterea unui prunc cu stea în frunte, sortit să îndeplinească isprăvi mari la vremea lui. Aşa povesteşte Homer că s-a petrecut cu nimfa care, împreunându-se cu Neptun, a născut abia după un an împlinit, adică la douăsprezece luni. Aşa zice A. Gelu [5] (cartea sa a IlI-a), că sămânţa măreţului zeu nici nu putea să rodească într-un timp mai scurt, pentru a da la iveală o făptură cu adevărat desăvârşită. Tot din această pricină, lui Jupiter i-a trebuit o noapte de patruzeci şi opt de ceasuri ca să facă dragoste cu Alcmena. Cum s-ar fi plămădit mai în grabă unul ca Hercule, care a mântuit lumea de balauri şi de tirani?

Dumnealor, pantagrueliştii mai vechi, au întărit cele ce vă spun, arătând lămurit că orice prunc născut de-o femeie până în unsprezece luni de la moartea bărbatului ei, se cuvine, potrivit legii, să fie socotit al aceluia. Hipocrat în cartea Di alimento [6], Pliniu în cartea VII, capitolul 5, Plaut în Cistellaria [7], Marcus Varo în satira numită Diata

(punând temei pe spusele lui Aristotel), Censorius în cartea De die natali [8], Aristotel însuşi în Natura animalium [9], Gellius în cartea III, capitolul 16, Servius, pornind în Eglo de la un vers al lui Virgiliu:

Matri longa decern… [10] şi o mie de alţi nerozi, al căror număr a mai sporit de-atunci cu oamenii legii, au statornicit că femeile văduve, timp de două luni după moartea bărbatului, pot să-şi dea poalele peste cap în toată voia. Eu v-aş ruga, aşadar, dacă ştiţi vreuna din acestea (pentru care face să te osteneşti) să mi-o aduceţi de-a călare până aici. Şi dacă până în a treia lună se va întâmpla să rămână grea, plodul pe care îl va naşte va fi, în bună rânduială, vlăstarul legiuit al răposatului. Sarcina, bine înteţită, îşi umflă foalele şi creşte. Întindeţi pânzele, băieţi, că burta corăbiei e plină! Aşa făcea şi Iulia, fata împăratului Octavian, care nu se întindea cu ibovnicii ei decât în lunile când era grea, după cum cârmaciul nu se suie pe punte, până ce nu-i corabia smolită cu grijă şi încărcată cum se cuvine.

Iar dacă vreunul dintre dumneavoastră le-ar ţine de rău pe văduve că fac dragoste cu burta la nas (când nici iepele nu se mai lasă la armăsar după ce-au prins), dumnealor vă vor răspunde că nu sunt iepe, ci femei, şi că înţeleg să se folosească de plăcuta îngăduinţă, care le dă voie să se înfrupte fără teamă din ce prisoseşte; aşa a răspuns odinioară şi Populia, după cum zice Macrob în cartea a IlI-a din Saturnalii […] păi grele, n-are decât să le pună astupuş şi să le coasă gura.

CAPITOLUL IV.

Cum a mâncat Gargamela o porţie zdravănă de tuslatna înainte de a naşte.

Să vă istorisesc acum în ce chip a născut Gargamela; iar dacă nu mă puteţi crede, înseamnă că aveţi pe undeva o scăpăciune.

Dumneaei s-a scăpat, să iertaţi, după prânz în a treia zi a lui februarie, după ce gustase dintr-o porţie zdravănă de tuslama. Tuslamaua e o mâncare făcută din măruntaie de

bou gras. Boii se îngraşă în staul, cu fân proaspăt adus de pe imaş. Imaşul e o păşune care se coseşte de două ori pe an.

Tăiatu-s-au în ziua aceea trei sute şaizeci şi şapte de mii paisprezece boi de-aceştia graşi, care au fost puşi la sărat în câşlegi, ca să fie pastrama din belşug toată primăvara, ştiut fiind că, la orice ospăţ cumsecade, sărătura stârneşte băutura.

Bucătarii gătiseră tuslama pe săturate, şi o brodiseră atât de gustoasă că toţi se lingeau pe degete. Dar tuslamaua, vedeţi dumneavoastră, dacă o laşi să stea, se strică, ceea ce e lucru de ruşine. Aşa fiind, Grandgousier a poruncit să se mănânce toată, ca nimic să nu se irosească; şi mai ales să nu se arunce! A poftit la ospăţ pe toţi târgoveţii din Saingais, din Suille, din Roche-Clermaud şi din Vaugaudray, la care s-au mai alipit megieşii lor din Coudray, din Montpensier, din Guy de Vede, precum şi alţi buni băutori, fraţi de pahar şi straşnici jucători de popice. Cumătrul Grandgousier i-a primit pe toţi cu mare bucurie, poruncind să i se dea fiecăruia câte o strachină. Iar pe femeia lui a sfătuit-o să nu înfulice prea lacom, aflându-se în preajma naşterii şi fiind tuslamaua un fel de mâncare anevoie de mistuit: „I s-a făcut mititelului poftă de borhot; nu-l lăsa, că-l papă tot!” Gargamela n-a ţinut însă seamă de nici o oprelişte şi a zvântat singură şaisprezece baniţe, două ciubere şi şase vedre. Ah, ce mai mândreţe de băligar creştea şi dospea în ea!

După ce s-au ospătat bine, au luat-o cu toţii pe Sub-Sălcii, şi-acolo în crâng, la iarbă verde, s-au prins la joc şi au săltat, în cântec vesel de oboaie şi ison dulce de cimpoaie, cu atâta foc şi-atâta pară, că inima ţi se umplea de primăvară, văzându-i cu câtă voie bună petrec şi la ulcele se întrec.

CAPITOLUL V.

Vorbe de pahar.

Au pornit să bea şi să se veselească, pe pajiştea unde se aflau. Şi numai ce începură butelcile să gonească, şuncile să dănţuiască, băutorii să se avânte şi paharele să cânte.

— Scoate vinul nou din bute şi toarnă-l în clondire, iute!

— Fără apă, fârtate, fără apă!

— Toarnă-aici, cu ochii-nchişi!

— Uite cum plânge paharul, lacrimă de porfiriu!

— Să cinstim sfânta Sete!

— Ce arşiţă!

— Aş vrea şi eu, cumătră, să-ncep odată să beau!

— Te cam ia cu frig, drăguţo?

— Puţintel.

— Sfântul Petru aşa zice: bea vinul, să nu se strice! Să cuvântăm despre băutură, fraţilor!

— Eu beau la ceasuri anumite, ca măgarul papei.

— Eu beau aghiasmă, ca părintele stariţ.

— Ce-a fost mai întâi: băutura sau setea?

— Setea! Nici copilul de ţâţă nu bea până nu-i e sete.

— Să vă spun eu, că sunt diac: „La început a fost Băutura!” Privatio praesupponit habitum [11]. Scrie la carte: Fecundi calices quem non fecere diser.

— Noi, cei fără prihană, bem numai când ni-e sete.

— Eu, păcătosul, fără. Dacă nu mi-e sete acum, mâine o să-mi fie. Beau, ca să mă feresc de setea ce m-aşteaptă. Beau pentru setea viitoare! Beau la nemurire! Beţia mea e veşnică şi veşnicia mea-i beţia.

— Să cântăm, să ne rugăm şi să bem. Domnul să ne ţină harul!

— Cine mi-a luat paharul? Dat-am împuternicire cuiva, să bea în locul meu?

— Udă-te şi te vei usca; usucă-te şi te vei uda!

— Eu nu mă pricep la vorbe; mă ajut cum pot cu fapta.

— Să nu pierdem vremea în zadar! Eu mă stropesc şi beau de frica morţii.

— Bea mereu şi n-ai să mori niciodată!

— Stropeşte-mă, că mă usuc şi mor cu zile! Iar duhul meu, după moarte, o să-şi caute mântuirea în balta broaştelor. Sufletul omului nu poate vieţui în uscăciune.

— Pivniceri şi voi chelari, dătători de viaţă vie! Veniţi-mi în ajutor, să pot să beau în veacul-veacurilor, amin!

— Vezi, să nu-ţi rămână maţele neudate!

— Cine nu simte că bea, degeaba bea.

— Vinul care îţi intră în sânge, nu se pierde în scăldătoare.

— Ia să clătim puţin măruntaiele viţelului pe care l-am încălţat azi-dimineaţă.

— Dacă hârtia zapiselor mele ar suge atât vin ca mine, zarafii care m-au împrumutat, tot ar mai stoarce ceva în ziua plăţii.

— Ai ridicat mereu mâna şi ţi s-a înroşit nasul.

— Cât vin o să mai încapă în mine, până îl voi da afară pe cel pe care l-am băut?

— Nu bea cu ţârâita, că-ţi face rău la lingurică! Parcă-ai trage vinul din butoi cu şipul!

— Ştii ce deosebire e între un şip şi un clondir?

— Mare deosebire! Clondirului îl pui dop, iar şipului, şurub.

— Bunicii noştri erau mai harnici: beau cu oala.

— A ieşit bine ce-a dat din tine. Hai să bem!

— Nu te duci să stai puţin de vorbă cu gârla? Vecinul meu a plecat să-şi spele maţele.

— Eu mai mult decât un burete nu sug.

— Eu ca un bun templier.

— Eu sorb tanquam sponsus [12].

— Eu, sicut terra sine aqua [13].

— Ce-i şunca?

— Un cărător de băutură. Cu scripetele cobori vinul în pivniţă, cu şunca îi dai drumul pe gât.

— Aia e! Toarnă să beau!

— Nu mai am încărcătură.

— Dacă aş putea să mă înalţ, aşa cum coboară vinul în mine, de mult aş pluti prin văzduh.

— Astfel câniva Jacques Coeur s-a-mbogăţit.
Astfel lăstarii-n crâng au înverzit, Astfel în Indii Bachus a pătruns.
Şi filosofi, melinzii au ajuns.”
— Ploaia mică goneşte vântul mare, iar băutura lungă trăsnetele-alungă.
— Ia vericule şi bea Cât mai e vin în ulcea!”
— Am să chem în judecată setea pentru silnicie şi prigoană. Să vie un copil de casă să-mi scrie plângerea după dreptul legii.
— Asta zic şi eu băutură! Mai demult goleam paharul întreg, acum nu mai las pe fund nici o picătură!
— S-o luăm cu chibzuială, nimic să nu se piardă.
— Uite colea în strachină, burtă drăgălaşă de bou gras şi măruntaie fripte după pofta inimii. Să le ţesălăm puţin, pentru bucuria pântecelui.
— Bea, sau te… Ia nu te mai codi şi bea…
— Nu, mulţumesc.
— Bea, când te rog!
— Păsările nu mănâncă până nu le mângâi pe coadă; eu nu beau până nu mă pofteşti: Lagona edatera [14]!
— Vinul ăsta îmi culege setea de prin toate încheieturile.
— Mie mi-o stârneşte, de mi-e mai mare dragul!
— Teamă mi-e, fraţilor, să nu rămân fără sete!
— Daţi de veste lumii, în sunet de şipuri şi clondire, să se ştie că cine şi-a pierdut setea să nu se ostenească s-o caute la noi: am dat-o afară cu clistirul băuturii!
— Dumnezeu a pus un soare pe cer, să lumineze pământul, iar mie pe gât unsoare, să alunece vinul!
— Eu port pe limbă cuvântul lui Dumnezeu: Sitio! Mi-e sete!
— Nici lava nu se stinge mai anevoie decât setea pe care am moştenit-o de la tata.
— Pofta vine mâncând, zicea popa Angest din Mans; setea o pui pe goană, bând.
— Cum scapi de sete?

— Ca de muşcătura câinelui. Dacă alergi în urma câinelui, câinele nu te muşcă; dacă bei înainte de a-ţi fi sete, setea nu te mai ajunge.

— Drept ai grăit! Spune mai departe. Adu vin, vierule, cât mai suntem vii. Argus avea o sută de ochi şi cu toţi vedea; chelarul ca să răzbească cu turnatul ar trebui să aibă o sută de mâini, ca Briareu.

— Ce plăcut lucru, să te zvânţi după ce te-ai udat!

— Mie dă-mi din cel alb. Toarnă, toarnă! Cu vârf, păcătosule, cu vârf! Simt că mi se jupoaie limba de arşiţă!

— Să bem, fraţilor! În sănătatea ta, prietene, din toată inima, tot paharul!

— Ha! Ha! Ha! Să bem pe săturate! O, lacrima Christi! îl cunosc. Ăsta-i vin de Deviniere, din struguri băşicaţi.

— E un vin ca o mângâiere. Catifea, nu altceva!

— Nu face nici o cută, e frumos ţesută, din lână bătută.

— Haide, prietene, eu joc cinstit: am toate cupele! Uitaţi-vă la mine, cum amestec paharele. Nu-i nici o scamatorie, e numai iuţeală de mână.

— Ce mai beţivi! Ce arşi de sete! Toarnă aici, paj drăgălaş!

— Cu vârf!

— Natura abhorret vacuum. [15]

— Cine-ar zice, că din vinul ăsta au băut şi muştele?

— Umple paharul şi dă-l pe gât. E doftorie!

CAPITOLUL VI.

În ce fel neobişnuit a venit pe lume Gargantua.

În vreme ce băutorii schimbau între ei aceste fărâmituri de cuvinte, Gargamela a început să se vaite de dureri în pântece. Socotind că i-a venit ceasul de a naşte, Grandgousier s-a ridicat de pe iarbă şi, ca s-o îmbărbăteze, a sfătuit-o să se lungească la umbra sălciei, spunându-i în glumă că în curând o să-i mai crească două picioare. A îndemnat-o să-şi ţină firea şi să aştepte cu răbdare sosirea pruncului. Chinurile facerii sunt grele, dar mult nu ţin; după aceea femeia simte o bucurie mare şi de durere nu-şi mai aduce aminte.

— Adevărat îţi vorbesc. Mântuitorul nostru spune în Evanghelia de la Ioan cetire: „Muierea în dureri va da naştere, dar după ce va fi născut, suferinţa ei va uita-o”.

— Of, a răspuns Gargamela, frumos ştii sa grăieşti! Mai bucuroasă ascult cuvintele Evangheliei, decât povestea sfintei Margareta, sau altă trăsnaie.

— Curaj, mieluşico! i-a strigat Grandgousier. Dă-i drumul ăstuia, că pe-urmă mai facem unul.

— Ai! s-a văitat ea. Ce vă pasă vouă, bărbaţilor? Eu, cu ajutorul lui Dumnezeu, o să mă chinuiesc, dacă aşa ţi-a fost pofta; dar ar fi fost mai bine – Doamne! – să ţi-o fi tăiat!

— Ce să tai? a sărit de colo Grandgousier.

— Ah, ce bărbat de treabă te-ai făcut; numaidecât ai priceput.

— Să mi-o tai! Adu încoace cuţitul, afurisite, dacă aşa ţi-e voia!

— Ba să ferească Dumnezeu de una ca asta! Iartă-mă, Doamne, că n-o spusei într-adins. Să nu-ţi faci nici dumneata sânge rău. Azi o să am de furcă, după mila cerului, şi numai din pricina bărbăţiei dumitale, s-o porţi sănătos!

— Curaj, curaj! zicea Grandgousier. Nu-ţi fie teamă, lasă boii dinainte să tragă. Eu mă duc să mai ciocnesc o oală. Am să stau pe-aici, pe-aproape, dacă te vei simţi rău, să mă strigi; sunt înapoi cât ai bate din palme.

Puţin după aceea, Gargamela a început din nou să se vaite, să plângă şi să ţipe. Moaşele s-au strâns în jurul ei şi s-au apucat să-i pipăie pântecele. Cercetând-o cu de-amănuntul, au dat peste nişte cărnuri, care nu arătau tocmai bine. Moaşele au crezut că e copilul. Nu. Era maţul gros, care i se întorsese pe dos. Mâncase Gargamela prea multă tuslama, după cum parcă v-am spus.

Atunci s-a desprins din ceata moaşelor o babă răpănoasă, căreia îi mersese faima de felceriţă mare, şi care, cu vreo şaizeci de ani în urmă, se pripăşise pe-acolo, venind din Brisepaille, de lângă Saint-Genou. Baba i-a pus o

cataplasmă atât de cumplită, încât toate larixurile i s-au strâns deodată, strâmtându-se atât de tare, că nici cu dinţii nu le-ai fi putut desface; (aşa cum diavolul, voind în timpul slujbei sfântului Martin, să însemne în catastif clevetirile unor muieri din Galia, cu dinţii s-a apucat să întindă pielicica pe care nu mai avea loc să scrie).

Lărgindu-se boabele mitrei din pricina acelei tulburări, fătul a intrat în vâna cea mare, a ajuns prin diafragmă până sub umăr, unde sus-numita vână se desparte în două, apoi a cârmit-o spre stânga, ieşind afară prin ureche.

De îndată ce-a văzut lumina zilei, plodul n-a început să miorlăie ca alţi copii abia-născuţi: „Miau! Miau!”, ci a strigat limpede şi desluşit: „Daţi-mi să beau!”, ca şi cum ar fi îndemnat la pahar pe toţi cei de faţă, cu un glas atât de puternic, că s-a auzit până în ţara Beussei [16] şi dincolo de Bibarois.

Ştiu bine, că nu veţi da crezare acestei naşteri puţin obişnuite. Mie unuia prea puţin îmi pasă; dar un om de ispravă, cu mintea sănătoasă şi cu scaun la cap, nu se îndoieşte niciodată de ceea ce i se spune, sau vede cu ochii că e scris. Nu zice înţeleptul Solomon în Proverbiorum [17], XIV: „Innocens credit omni verbo?” [18] Iar sfântul Pavel în primo Corinthio [19], XIII: „Charitas omnia credit?” Adică, pentru ce n-aţi crede? Pentru că întâmplarea nu seamănă să se fi petrecut cu adevărat? Dar eu spun că se cuvine s-o primiţi cu deplină încredere, tocmai fiindcă vi se pare de necrezut. Dascălii Sorbonei aşa ne învaţă, că numai prin credinţă se adevereşte a fi tot ceea ce parecă nu este. Găsit-aţi ceva împotriva legii? Împotriva dreptei credinţe? Împotriva Sfintelor Scripturi? În ceea ce mă priveşte, nu văd unde spune Biblia altminteri? De ce să vă îndoiţi că lucrul s-a întâmplat, dacă aşa a fost voia lui Dumnezeu?

Nu vă tulburaţi mintea cu gânduri deşarte: la Dumnezeu toate sunt cu putinţă! Şi dacă ar hotărî el astfel, toate femeile ar naşte, de azi înainte, pe urechi.

Bachus nu s-a desprins din coapsa lui Jupiter?

Sfarmă-Piatră n-a ieşit din călcâiul maică-si, iar Neghiniţă din papucul doicii?

Minerva nu s-a născut din capul lui Jupiter? (Tot prin ureche.)

Adonis nu s-a întrupat din scoarţa unui mirt?

Castor şi Pollux din coaja oului pe care l-a ouat (şi l-a clocit) Leda?

Aţi rămâne cu gura căscată, dacă v-aş arăta aici întregul paragraf în care Pliniu' vorbeşte despre naşterile ciudate sau împotriva firii. Şi vă rog să mă credeţi, că eu nu-s nici pe departe atât de meşter în minciuni ca el. Citiţi Istoria naturală a lui (cartea VII, capitolul 3) şi nu-mi mai bateţi capul!

CAPITOLUL VII.

Ce nume i-au dat lui Gargantua şi cum a început el să tragă la măsea.

În vremea aceasta, cumătrul Grandgousier bea şi petrecea cu prietenii. Auzind pe fiul său cum a răcnit de grozav la venirea pe lume: „Daţi-mi să beau!” a spus:

— Cu vin vrea să-şi facă feciorul meu gargara-ntâia!

La aceste cuvinte, cei de faţă şi-au dat cu părerea că, după obiceiul vechilor evrei, numele noului-născut ar trebui potrivit după cele rostite de tată la ivirea pe lume a băiatului, adică mai pe scurt: Gargantua. Grandgousier nu s-a împotrivit, Gargamela s-a arătat foarte bucuroasă, iar pentru ca pruncul să se liniştească, i-au dat să bea câteva vedre. Apoi, ca pe-un bun creştin, l-au dus în faţa cristelniţei şi l-au botezat cu apă.

Şaptesprezece mii nouă sute treisprezece vaci de la Pautille şi de pe păşunile din Brehemond au fost alese să-l alăpteze; nici n-ar fi fost cu putinţă să se găsească în toată ţara o doică având atâta lapte ca să-l poată hrăni. Totuşi, unii filosofi ca de-alde Scott (nu ştiu nici eu de unde o scot) spun că pe Gargantua l-ar fi alăptat chiar maică-sa, din ţâţa căreia ţâşneau, la fiecare supt, o mie patru sute nouă vedre de lapte, ceea ce e aproape de necrezut. (Această susţinere

a avut darul să-i scoată din fire pe învăţaţii Sorbonei, care au socotit-o drept o cumplită batjocură pentru bietele lor urechi, zicând că miroase a erezie cale de-o poştă!)

Pruncul a fost crescut şi hrănit astfel până la vârsta de un an şi zece luni. Doftorii şi-au dat învoiala, ca în acest răstimp să fie scos la plimbare, iar meşterul Jean Denyau i-a întocmit un car frumos cu juguri pentru boi, în care slujitorii îl purtau toată ziua de colo până colo, spre marea lui desfătare. Îţi creştea inima văzându-l! Era chipeş la faţă, avea una peste alta nouăsprezece bărbii, iar de urlat, nu urla decât atunci când avea poftă. Nu prea stătea mult pe un loc, fiindcă mereu avea ieşire-afară, atât din pricina nevoilor fireşti cât şi a obiceiului pe care şi-l luase de a-şi uda necontenit gâtjelul cu zeamă de ciorchine. Nu bea niciodată fără rost, numai când era supărat sau mâniat, cu arţag sau cu pârţag; şi de câte ori pornea să scâncească, să răcnească sau să tropăiască, îi dădeau să bea şi pe loc se potolea, râdea şi se înveselea.

Una din slujitoarele care i-au purtat de grijă în vremea aceea mi-a jurat pe ce-avea dumneaei mai scump că atât de bine se deprinsese să tragă la măsea, încât era de-ajuns să audă clondirele gâlgâind şi paharele cântând, ca să râdă fericit, de parcă ar fi intrat de-a dreptul pe poarta raiului. Ţinând seamă de această dumnezeiască meteahnă, cu care firea îl dăruise, femeile îl trezeau dimineaţa în desfătare, dând glas potirelor de cleştar cu muchea cuţitului şi cântând din pâlnie pe pântecul damigenelor. Iar plodul, auzind acea muzică plăcută, zburda şi se zbenguia, clătina din cap şi se legăna singur-singurel, plimbându-şi degetele pe strună şi ţinând isonul cu şezutul.

CAPITOLUL VIII.

Ce fel de veşminte purta Gargantua.

La vârsta de un an şi zece luni, tatăl lui Gargantua porunci să i se pregătească băiatului veşminte de culoarea pe care el însuşi o hotărâse pentru oamenii de la curtea lui: adică alb cu albastru. Meşterii s-au pus pe lucru şi în scurtă

vreme hainele au fost gata tăiate şi cusute, după croiala care se purta pe timpul acela.

Cercetând vechile condici, care se mai păstrează la Curtea de Socoteli din Montsoreau, iată cum am aflat că era îmbrăcat:

Pentru cămaşă s-au folosit nouă sute coţi de pânză ţesută la Chatellerault, iar alte două sute coţi pentru buzunarele de la subsuori. Buzunarele nu făceau cute, fiindcă abia mai târziu au fost născocite cămăşile cu falduri, după ce cusutoresele şi-au rupt vârful acului şi au început să coasă cu dosul.

Pentru pieptar au fost tăiaţi opt sute treisprezece coţi de mătase albă, iar pentru eghileţi o mie cinci sute nouă piei şi jumătate, de câine. De atunci au început oamenii să-şi lege nădragii de pieptar, iar nu pieptarul de nădragi, ceea ce era împotriva iegilor firii, după cum a dovedit cu prisosinţă învăţatul englez Ockam, în Exponibilele domnului de Izmană-Lungă.

Nădragii i-au fost croiţi din o mie o sută cinci coţi şi o treime de postav de lână albă, ferestruiţi în chip de turnuri crestate, iar la spate crenelate, ca nu cumva să se înfierbânte rărunchii. Nădragii erau de ajuns de largi, iar pulpanele fluturau în voie pe sub despicăturile tăiate din damasc albastru. Trebuie să vă mai spun, de-asemeni, că i s-a dat băiatului o mândreţe de brăcinar, potrivit pe măsura întregii lui făpturi.

Pentru prohab, adică pentru buzunarul dintre picioare, s-au folosit şaisprezece coţi şi un sfert din acelaşi postav, croit în chip de seceră. Cele două capete erau prinse frumuşel în două verigi de aur, cu copcii smălţuite, iar în fiecare din ele era încrustat câte un smaragd de mărimea unei rodii. Fiindcă (cum spune Orfeu în libro de lapidibus [20] şi Pliniu în libro ultimo [21]), smaragdul e piatra care sporeşte bărbăţia şi dă putere mădularului. Deschizătura prohabului avea lungimea unei prăjini şi era împodobită ca şi nădragii cu fâşii de damasc albastru. Minunata ei lucrătură în fire de

argint, cu plăcute înfloriturі bătute în aur şi împodobite cu puzderie de diamanturi mărunte, rubine, peruzele, smaragduri şi mărgăritare persiene, semăna aidoma, cu faimosul corn al belşugului cum îl ştim de pe vremea când Rhea l-a dăruit nimfelor Adrasteea şi Ida, doicile lui Jupiter: cornul mereu-zâmbitor şi roditor, veşnic înverzit şi înflorit, plin de viaţă şi de dulceaţă, încărcat de flori şi de comori. Te uitai la el şi – Doamne! – nu te mai saturai privindu-l! Dar despre toate acestea voi vorbi mai pe îndelete în cartea mea Despre cinstea prohabului; până una-alta pot să vă spun că era măreţ şi croit din belşug, frumos împodobit şi bine împlinit, spre deosebire de prohaburile altor domnişori, care sunt umplute cu vânt, spre marea supărare a frumoaselor doamne.

Încălţările, pentru care s-au tăiat patru sute şase coţi de catifea de un albastru strălucitor, erau croite în fâşii egale, rotunjite pe măsura piciorului. Pentru tălpi s-au tăbăcit o mie şi o sută piei de vacă neagră, croite în chip de coadă de peşte.

Pentru pelerină s-au folosit o mie opt sute coţi de catifea albastră, cu picăţele. Marginea era cusută cu înfloriturі alese, iar mai sus, către umeri, una lângă alta, butelci ţesute în fir de argint şi înşirate pe un drug de aur cu boabe de mărgăritar, voind să arate în acest fel că pruncul va ajunge un vrednic vecin de pahar în ceata băutorilor.

Cingătoarea (dacă nu mă înşel) i-a fost croită din trei sute coţi şi jumătate de mătase, jumătate albă, jumătate albastră.

La cingătoare nu i-au atârnat nici spadă de Valencia, nici jungher de Saragosa, căci tatăl său nu putea să sufere pe cavalerii spanioli şi nici pe arabi; ci i-au pus la şold o sabie frumoasă de lemn şi un baltag tăiat în piele arsă, toate poleite şi suflate cu aur, cum oricare dintre dumneavoastră ar fi doritor să aibă.

Punga i-au croit-o din fuduliile unui elefant, primite în dar de la her Pracomtal, proconsulul Libiei.

Pentru haina cu poale lungi s-au tăiat nouă mii şase sute coţi, mai puţin două treimi, de catifea albastră (ca mai sus), cu dungi piezişe de aur, închipuind o culoare încă nenumită, pe care numai la gâtul turturelelor aţi mai văzut-o, şi pe care n-aţi fi putut s-o priviţi fără să vi se umple ochii de încântare.

Pentru pălărie au fost folosiţi trei sute doi coţi şi un sfert de catifea albă; pălăria era largă şi rotundă, pe măsura capului. Tatăl său spunea că acele scufii, răsucite ca nişte foi de plăcintă, care ne-au venit din ţara arabilor, aduc nenoroc celor ce le poartă.

La pălărie i-au pus să fluture, lângă urechea dreaptă, o pană mare, albastră, smulsă din coada unui onocrotal din Ircania-Sălbatică.

Iar drept emblemă, o placă de aur, care cântărea şaizeci şi opt de funzi şi purta pe ea un chip smălţuit, înfăţişând un trup de om cu două capete întoarse unul spre altul, cu patru braţe, patru picioare şi două şezuturi. Aşa spune Platon în Symposio, Ospăţul, că arăta făptura omenească în veacurile de la început; iar de jur împrejur era scris cu litere greceşti: AFAIOH OT ZHTEI TA EATTHS (IUBIREA ADEVĂRATĂ NU CERE NICI O RĂSPLATĂ).

La gât i-au atârnat un lanţ de aur, cântărind douăzeci şi cinci de mii şaizeci şi trei de funzi, alcătuit din boabe grele, despărţite prin pietre mari de jasp verde, şlefuite şi tăiate în chip de balaur, cu nimb de raze şi scântei, cum purta pe vremuri regele Necepsos. Lanţul acesta îi atârna până la buric, şi toată viaţa s-a bucurat de puterea făcătoare de minuni cu care medicii greci ziceau că e înzestrat.

Mănuşile i le-au cusut din şaisprezece piei de spiriduşi şi alte trei de vrăjitoare, după sfatul cabaliştilor din Sainlouand, care astfel au hotărât.

Tatăl său i-a dat să poarte inelele care păstrau semnul vechii lor obârşii: pe arătătorul mâinii drepte, un rubin mare cât un ou de struţ, încrustat cu măiestrie în aur egiptean; pe cel mijlociu, un inel făurit din patru metaluri

felurite, topite laolaltă în chipul cel mai minunat ce s-a văzut vreodată, fără ca oţelul să se împotrivească aurului şi fără ca arama să întunece argintul. Inelul acesta era lucrarea căpitanului Chappuis şi a vrednicului său faur, Alcofribas. În degetul mijlociu al mâinii drepte purta un inel încolăcit în chip de şarpe, pe care străluceau un rubin fără seamăn, un diamant crestat în vârf şi un smaragd de Physon, de un preţ neînchipuit. Hans Carvel, şlefuitorul de nestemate al regelui din Melinda, ca şi fraţii Fourques din Augsburg [22], îl preţuiseră la şaizeci şi nouă de milioane opt sute nouăzeci şi opt de miei cu lână creaţă.

CAPITOLUL IX.

Despre culorile vesmintelor lui Gargantua.

Aşa cum aţi văzut, culorile alese pentru îmbrăcămintea lui Gargantua au fost: albul şi albastrul. Tatăl său a voit să arate în acest fel dumnezeiasca bucurie care cuprinsese inima lui. Căci, după cum le tălmăcea el, albul înseamnă veselie, încântare, plăcere şi desfătare, iar albastrul, înălţimile cereşti.

Nu m-aş mira dacă, citind aceste rânduri, veţi râde pe socoteala bătrânului băutor, zicând că un asemenea tâlc dat culorilor e greşit şi fără nici o noimă; fiindcă, după închipuirea dumneavoastră, albul înseamnă credinţa, iar albastrul statornicie. Dar, fără să vă tulburaţi, să vă mâniaţi sau să vă înfierbântaţi (fiindcă afară cam bate vântul), o să vă rog, dacă vă vine la îndemână, să răspundeţi la o întrebare. (Nu vreau să silesc pe nimeni; nici pe cei de faţă, nici pe alţii, oricare ar fi; voi rosti numai câteva cuvinte din adâncul paharului.)

Cine v-a zăpăcit şi v-a întors pe dos? Cine v-a spus că albul arată credinţă, iar albastrul statornicie? V-aţi luat, ştiu eu, după o carte care se cheamă Blazonul culorilor, pe care o vând negustorii de mărunţişuri prin bâlciuri, dar pe care prea puţini au citit-o? Nu ştiu cine s-a încumetat s-o scrie, dar a făcut bine că nu şi-a dat în vileag numele. Că n-aş

putea să spun ce mă uimeşte mai mult: neobrăzarea sau neghiobia lui?

Neobrăzarea, fiindcă fără nici un rost, fără nici un reazim de gândire şi fără nici un fel de mărturie, a îndrăznit, cu de la sine putere, să hotărască el singur, ce anume tâlc are fiecare culoare; aşa fac samavolnicii, care vor ca bunul lor plac să ţină loc de lege, pe când înţelepţii şi învăţaţii se străduiesc să lumineze pe cititori cu dreapta judecată a minţii.

Neghiobia, fiindcă şi-a închipuit, că fără nici un temei şi fără nici o judecată, cavalerii or să înceapă să-şi întocmească blazoanele după neroziile lui. E iarăşi adevărat (vorba aceea: multe muşte la coada calului), că s-au găsit destui zevzeci din tagma veche a marilor dregători, care, luând drept bune cele scrise în acea carte, după ele şi-au ticluit sentinţele şi hrisoavele lor, şi-au înhămat catârii şi şi-au îmbrăcat copiii de casă, şi-au croit nădragii, şi-au înflorit mănuşile, şi-au pus ciucuri la aşternut, şi-au vopsit flamurile, au născocit cântări şi, ceea ce-i mai urât, au împuiat cu tot felul de minciuni şi năzbâtii capul cucoanelor evlavioase.

În şirul acestor nepricepuţi se cuvine să fie puşi toţi acei fuduli mărginiţi şi schimonositori de cuvinte, care mâzgălesc pe blazonul lor o sferă, ca să ne arate că speră, scriu alune cu A mare, ca să ştim că sunt amare, fac dintr-un pat olog aşternutul unui patolog, îşi aşază pe blazon capul în cepe, ca să se laude că neamul lui de la el începe, şi aşa mai departe.

Aceste potriviri de cuvinte sunt atât de idioate, de nesărate şi de grosolane, încât acum, după ce scrisul-frumos a reînviat în Franţa, ar trebui să-i strângem grămadă pe toţi cei care mai îndrăznesc să le folosească, să le atârnăm de gât o coadă de vulpe şi să le spoim faţa cu baligă de vacă.

Dacă m-ar bate gândul să mă iau după asemenea potriveli (sau aiureli, cum să le zic?), aş putea să pun o spadă lângă

un asin, ca să arăt un spadasin, să încep scrisoarea cu un a mic, fiindcă o trimit unui amic, să aşez pe pernă un scul lat, ca să arăt că m-am sculat, să scriu un f lângă o cioară, ca să vorbesc despre o fecioară şi să vă cânt cu cetera, ca să închei corscaetera.

Vechii egipteni se dovediseră mai înţelepţi, scriind cu hieroglife, fiindcă acestea erau bine înţelese de cei ce cunoşteau firea, însemnătatea şi însuşirea adevărată a lucrurilor pe care semnele le arătau. Orus Apollo [23] a vorbit despre acestea în două cărţi în limba greacă, iar Polifil [24] în Visuri de iubire de asemeni. La noi în Franţa, veţi întâlni câteva crâmpeie pe stema domnului d'Admiral, ce-a fost odinioară a împăratului Octavian August.

Cred însă că ar fi vremea să întorc cârma bărcii mele înapoi, părăsind aceste vârtejuri de apă şi vaduri înşelătoare, pentru a reveni pe ţărmul de unde am plecat. Într-o bună zi, după cum nădăjduiesc, mă voi învrednici să vorbesc despre acestea mai pe îndelete, arătându-vă cu temeiuri de filosofie şi cu mărturii demne de crezare întărite de cei vechi, câte şi de ce fel sunt culorile, precum şi tâlcul ce se cuvine să fie dat fiecăreia din ele; bineînţeles, dacă nu mi-oi lăsa până atunci potcoavele şi dacă s-o îndura Dumnezeu să-mi mai dăruiască vreo câţiva ani pe deasupra, cum spunea răposata mama.

CAPITOLUL X.

Despre ceea ce arată culorile alb şi albastru.

Va să zică, albul înseamnă bucurie, mângâiere şi voie-bună; dar nu fără rost, ci după toate temeiurile dreptei judecăţi. Despre aceasta vă puteţi încredinţa lesne, dând supărarea la spate şi ascultând cele ce vă spun.

Aristotel ne arată, că punând faţă în faţă două lucruri potrivnice prin firea lor – cum ar fi binele şi răul, cinstea şi păcatul, frigul şi căldura, albul şi negrul, plăcerea şi durerea, bucuria şi întristarea -- şi dacă apoi, despărţindu-le, împerechem ceea ce e potrivnic unui lucru cu ceea ce e potrivnic altuia, se vede lămurit că acestea din urmă se

potrivesc între ele. De pildă: cinstea şi păcatul sunt potrivnice prin firea lor; tot astfel binele şi răul. Dacă cinstea şi binele se împacă împreună (căci, fără îndoială, cinstea e un lucru bun), tot astfel se întâmplă cu răul şi păcatul, fiindcă păcatul e un lucru rău.

Pornind de la această lege a dreptei judecăţi, să alegem două lucruri potrivnice: bucuria şi întristarea, apoi alte două: albul şi negrul, care sunt de asemeni, prin firea lor, potrivnice. Dacă negrul înseamnă întristare, albul, pe bună dreptate, înseamnă bucurie.

Acest înţeles n-a fost hotărât sau impus de voinţa omului, ci e întărit de acea învoire a tuturor, pe care filosofii o numesc jus gentium (dreptul neamurilor), recunoscut pretutindeni şi în oricare ţară.

Ştiţi de asemeni, că toate popoarele (afară de siracuzi şi de unii argieni cu mintea întoarsă pe dos), voind să-şi arate întristarea, au purtat în toate vremile veşminte negre, iar culoarea morţii a fost totdeauna cea neagră. Această învoire a tuturora nu ia fiinţă decât atunci când natura însăşi ne impune un anumit fel de a gândi şi o anumită judecată, pe care oricine o înţelege, fără să aibă nevoie de a mai fi îndrumat şi dăscălit de alţii. Noi îi spunem: dreptul natural.

Potrivit aceluiaşi fel de a cugeta, toată lumea înţelege că albul înseamnă: bucurie, mângâiere, voie bună, plăcere şi desfătare.

În vremurile vechi, tracii şi cretanii însemnau zilele prielnice şi norocoase cu o piatră albă, iar pe cele rele şi fără noroc, cu una neagră.

Noaptea, jalnică şi apăsătoare, nu-i neagră şi întunecată? Lumina nu înveseleşte oare întreaga fire? E mai albă decât orice pe lume! Ca să vă mai dau o dovadă, aş putea să vă îndemn să citiţi cartea lui Laurentio Valla împotriva lui Bartolius [25]; dar mărturia Sfintelor Scripturi va fi de ajuns. Evanghelistul Matei zice că Isus Cristos, în ziua schimbării la faţă: vestimenta ejus facta sunt alba sicut lux:

(veşmintele lui s-au făcut albe ca lumina zilei); iar această albă strălucire le-a dat celor trei apostoli, care erau de faţă, o icoană a veşnicei desfătări, căci lumina e născătoare de bucurie pentru toate inimile omeneşti.

Vă aduceţi aminte, de asemeni, povestea acelei babe ştirbe, care zicea: „Bona lux!” (Lumina este bună). După cum Tobie (cap. V), după ce pierduse vederea, întâlnind pe Rafael, care-i dăduse bună ziua, a răspuns: „Ce zi bună să mai fie pentru mine, când am ajuns să nu mai văd lumina cerului!” Înveşmântaţi în alb s-au arătat arhanghelii să vestească lumii întregi învierea din morţi a Mântuitorului şi înălţarea lui la ceruri. Aşa a văzut sfântul Ion Evanghelistul îmbrăcămintea de sărbătoare a credincioşilor în cerescul şi preafericitul Ierusalim.

Citiţi istoria veche a grecilor şi a romanilor, şi veţi afla că oraşul Alba (prima matcă a Romei) a fost zidit şi numit astfel după povestea unei scroafe albe.

Veţi mai vedea, cum generalii Romei, de câte ori se întorceau acasă biruitori, erau purtaţi în triumf prin cetate într-un car tras de boi albi. Iar cei cărora li se făcea cinstea ovaţiilor erau primiţi la fel, căci bucuria reîntoarcerii lor nu se putea tălmăci mai nimerit decât prin semne albe.

Veţi mai afla că Pericle, cârmuitorul Atenei, îngăduia ostaşilor care trăgeau la sorţi boabe albe, să-şi petreacă ziua în tihnă şi desfătare, pe când restul oastei rămânea mai departe pe câmpul de luptă. Aş putea să vă mai dau alte o mie de pilde, dar nu e locul.

Înţelegând toate acestea, veţi fi în măsură să dezlegaţi şi întrebarea pe care Alexandru din Afrodisias a socotit-o fără răspuns: „De ce leul, al cărui răcnet înspăimântă toate dobitoacele, se teme şi se fereşte de un cocoş alb?” Fiindcă – spune Proclus în cartea sa De sacrificio et magia [26] – faţa soarelui, izvorul de lumină al cerului şi al pământului, seamănă mai mult cu un cocoş alb, decât cu un leu. Şi tot Proclus mai zice, că diavolii au fost zăriţi adeseori umblând

în chip de leu, iar când întâlneau un cocoş alb, se făceau nevăzuţi.

Pentru acelaşi cuvânt, galii (francezii numiţi astfel fiindcă sunt de felul lor albi ca laptele, căruia grecii îi spun gala), poartă de obicei la cap pene albe. Ei sunt voioşi din fire, curaţi la suflet, sprinteni şi cu purtări plăcute; pe steagul lor au zugrăvit un crin, care-i floarea cea mai albă din toate.

Dacă mă veţi întreba pentru ce firea însăşi ne dă să înţelegem că albul înseamnă bucurie şi desfătare, vă voi răspunde că e o potrivire statornic hotărâtă. Căci, după cum albul strălucitor vă ia văzul, topind în lumină toate înfăţişările lumii dinafară, cum zice Aristotel în Problemele lui (iar despre aceasta puteţi să vă daţi seama privind îndelung munţii acoperiţi de zăpadă: strălucirea lor vă orbeşte, cum Xenofon povesteşte că s-a întâmplat ostaşilor lui şi cum Galen arată pe larg în De usu partium), tot astfel o bucurie mare face ca inima să sufere şi să-şi destrame puterile de viaţă. Iar dacă această bucurie e prea puternic simţită, inima poate să înceteze de a mai bate, cum spune Galen în Lib. XII, Method., lib. V De locis affectiss, lib. De syptomaton causis [27]. Aşa mărturisesc Marcu Tulliu, lib. I Questio Tuscul, Verrius, Aristotel, Titu Liviu, după bătălia de la Canae, Pliniu lib. VII, A Gellu, lib. III, şi alţii, amintind că Diagoras din Rhodos, Chilon, Sofocle, Denis, tiranul Siciliei, Philipide, Filemon, Polycrat, Filiston, M. Juventi şi atâţi ca ei au murit din pricina unei bucurii prea mari.

Căci, aşa cum arată Avicen, bucuria e ca şofranul, întăreşte inima, dar dacă întreci măsura, o ucide.

Dar m-am luat cu vorba şi am lungit-o mai mult decât făgăduisem la început. De aceea voi strânge pânzele şi voi spune în două cuvinte că, albastrul înfăţişează, fără îndoială, lumea cerului, după cum albul înseamnă bucurie şi placere.

CAPITOLUL XI.

Copilăria lui Gargantua.

De la trei până la cinci ani, Gargantua a fost hrănit şi crescut cum se cuvine, după bunele îndrumări ale tatălui său, petrecându-şi timpul ca toţi ceilalţi copii ai ţării, adică mâncând, bând şi dormind; dormind, mâncind şi bând; bând, dormind şi mâncând.

Se bălăcea prin noroi, se mânjea pe nas, îşi zgâria obrazul, strica încălţările, căsca gura la muşte şi alerga toată ziua după fluturii din împărăţia tatălui său. Făcea treaba mică pe ghete şi treaba mare în izmene; îşi ştergea nasul cu mâneca şi lăsa să-i pice mucul în ciorbă, tropăia prin toate odăile, bea dintr-un papuc şi se freca pe burtă cu un fund de paner. Îşi ascuţea dinţii cu pila; îşi spăla mâinile în hârdăul cu lături; se pieptăna cu paharul; se aşeza cu fundul în două luntre; dormea pe burtă şi se învelea cu şezutul; bea sorbind din ciorbă; mânca plăcintă cu pâine; râdea muşcând şi muşca râzând; scuipa în cutia milelor; plesnea de gras ce era; se uşura împotriva vântului; se vâra în apă ca să nu-l plouă; închidea uşa în nasul oamenilor; credea că tot ce zboară se mănâncă; [...] se răstea la lighean; ţinea Paştele cailor; trimitea gâştele la păscut; bătea şaua ca să priceapă iapa; punea boii în urma plugului; se lega la cap fără să-l doară; trăgea oamenii de limbă; se întindea mai mult decât îi era plapuma; punea colacul peste pupăză; avea sticleţi în cap; se gâdila ca să râdă; umbla cu doi bani în trei pungi; vindea castraveţi la grădinar; aştepta să-i pice mura în gură; vindea pielea ursului din pădure; îşi fura căciula singur; tocea cartea; scria cu picioarele şi iscălea cu laba gâştei; bătea câmpii şi tot el ţipa; credea că vârcolacii mănâncă luna; fugea după doi iepuri şi dădea în gropi; îşi făcea gura pungă şi mulgea capra trăsurii; împletea din coada mâţei sită de mătase; căuta calul de dar la dinţi; cosea nod la aţă; căuta sămânţă de vorbă; făcea gaură în cer şi păzea iarna să n-o mănânce lupii. Când se căina aştepta să cadă potârnichile gata firipte; postea când n-avea ce să mănânce; juca de nevoie, ca ursul, şi puţin îi păsa, ori de-i tunsă, ori de-i rasă. Ducea calul la apă în

fiecare dimineaţă şi mânca dintr-o strachină cu câinii din curtea lui taică-său; le muşca urechile şi ei îl zgâriau pe nas; le sufla sub coadă, iar potăile îl lingeau pe buze.

Ştrengarul pipăia slujnicele, pe o parte şi pe alta, prin faţă şi pe la spate, începuse de timpuriu să se joace pe sub burtă cu ursuleţul, iar îngrijitoarele lui i-l împodobeau în fiecare dimineaţă, punându-i bucheţele de flori, panglicuţe frumoase şi cercei, ciucuri-ciucurei. Îl rotunjeau în palme ca pe un săpunel, iar când vedeau că ciuleşte urechile, râdeau şi se veseleau, ca de-un joc plăcut, cu care îşi treceau vremea. Una îi spunea „cepuleţul meu”, alta „cerceluşul meu”, alta „crenguţa mea de mărgean”, altele „ceparul meu”, „sfredeluşul meu”, „burghiul meu”, „dopşorul meu”, „sulişoara mea”, „ciucurelul meu” şi aşa mai departe. – „Al meu e tot!” zicea una. – „Ba e al meu!” răspundea alta. – „Şi mie ce-mi rămâne? Să ştiţi că eu i-l tai!” – „Auzi! Să i-l tai? O să-l doară! Aşa faci dumneata, cucoană? Tai ursuleţul copiilor, să rămână bieţii de ei fără coadă?”

Ca să aibă o jucărie, ca toţi copiii din partea locului, i-au făcut o morişcă de vânt, cu aripi, după chipul şi asemănarea morilor din Mirebalais.

CAPITOLUL XII.

Caii de lemn ai lui Gargantua.

Ca să se deprindă a fi în viaţă un bun călăreţ, Gargantua a primit în dar un cal mare şi frumos, de lemn care necheza, sărea, se încura, se rotea, zburda şi zvârlea cu picioarele înapoi, mergea la pas, în trap, în buiestru, la galop, în pas spaniol, împiedicat, cruciş, în pas de cămilă şi pas de catâr. Tot aşa cum îmbracă popii odăjdii felurite de la o sărbătoare la alta, calul lui Gargantua schimba culoarea părului; din negru ori murg se făcea roib, sur, bălan, şarg, bălţat, pintenog, înstelat, rotat, porumbat şi aşa mai departe.

Dintr-o bârnă groasă, Gargantua şi-a cioplit singur un fugar de vânătoare; dintr-o bute de teasc, un cal pentru toate zilele; iar din trunchiul unui stejar bătrân şi-a potrivit un catâr, cu teltie şi cu şa, pentru plimbările prin casă.

Afară de aceştia, mai ţinea vreo zece-doisprezece cai de schimb şi şapte cai de poştă. Pe toţi îi culca cu el.

O dată, domnul de Pâinensac a venit cu mare alai să-l cerceteze pe tată-său; şi tot în aceeaşi zi s-a potrivit să pice şi ducele de Frigepui cu contele de Prindevânt. Puteţi să mă credeţi pe cuvânt, că nici odăile, nici grajdurile nu erau destul de încăpătoare pentru a adăposti atâţi musafiri. Aşadar, stolnicul şi artelnicul numitului domn de Pâinensac porniră să cerceteze, dacă nu mai sunt şi alte acareturi ale casei, unde ar putea să aşeze caii. Socotind că adevărul iese totdeauna din gura copiilor, l-au întrebat pe Gargantua, băieţaşul drăgălaş, să le spună la ureche, încotro erau grajdurile pentru caii mari?

Gargantua i-a purtat până la scara cea mare a palatului, apoi în iatacul al doilea, de unde au trecut într-o încăpere mai lungă, care dădea spre turn.

Artelnicul zise postelnicului:

— Mie îmi pare că băiatul ăsta îşi bate joc de noi; cine-a mai pomenit grajduri în podul casei?

— Te înşeli, i-a răspuns postelnicul. Eu am văzut multe case, la Lyon, la Basmette, la Chinon şi în alte locuri, unde grajdurile se află sub acoperiş. Trebuie să mai fie undeva, pe sus, o uşă care dă de-a dreptul în curtea din dos. Să mergem să vedem cu ochii noştri cum stau lucrurile.

— Drăguţule, i-au spus băiatului, unde ne duci?

— La grajdurile cailor mei cei mari, a răspuns Gargantua. Ajungem numaidecât. Avem de urcat câteva trepte.

Apoi, după ce mai trecură printr-o sală lungă, i-a poftit în odaia lui şi a închis uşa:

— Aici sunt grajdurile pe care le căutaţi; uite roibul, şargul, murgul şi bălţatul.

Dându-le apoi o bârnă mare de lemn, le-a spus:

— Primiţi din partea mea acest bidiviu, care mi-a fost trimis de curând de la Francfurt. Vi-l dăruiesc. E un căluţ cuminte şi inimos. Cu un şoim bine-învăţat, cu şase copoi şi

cu doi ogari sunteţi stăpâni toată iarna pe iepuri şi pe potârnichi.

— Drace! a spus unul din ei, bine-am mai nimerit-o! Mi se pare, că ne-am păcălit.

— A fost şi Păcală pe-aici, acum trei zile, a răspuns Gargantua.

Cei doi au priceput că băiatul îşi bătea joc de ei, dar nu ştiau ce să facă; să-şi ascundă ruşinea, sau să râdă, prefăcându-se că nu bagă de seamă. Gargantua i-a întrebat:

— De un căpăstru cu zăbală n-aveţi nevoie?

— Dar asta ce mai e?

— Sunt cinci felii de baligă uscată, să vă faceţi botniţă din ele.

— Dacă nici acum nu ne-am ars, să ştii că putem să trecem prin foc şi pârjol fără frică. Băieţaşule, tu îţi baţi joc de noi. O să ajungi papă.

— Aşa cred şi eu. Dumneata o să fii papălapte, iar acest papagal frumos o să se facă paparudă.

— Auzi, auzi! s-a mirat artelnicul.

— Ia să-mi spui, dacă ştii, câte găurele sunt la cămaşa mamei.

— Şaisprezece, a răspuns artelnicul.

— Mai e şi una pe dinapoi, a spus Gargantua. Nu le-ai numărat bine.

— Când le-am numărat?

— Când ţi-ai făcut nasul cană, să tragi baliga din butoi, iar gâtul pâlnie, ca s-o treci în alt vas, fiindcă butoiului i se stricase fundul.

— Mă, să fie al naibii! a înjurat stolnicul. Am dat peste unul, căruia nu i-a tors maică-sa pe limbă. Domnule Gurăslobodă, să te ţie Dumnezeu, că ai stupit la furcă!

Coborând treptele câte patru, au lăsat să cadă sub bolta scării bârna cu care îi încărcase Gargantua. Iar el le-a strigat:

— Sunteţi nişte călăreţi nepricepuţi! Nu ştiţi să stăpâniţi calul. De-aţi avea de mers de-aici până-n Cahusac, ce-aţi alege: să călăriţi pe un boboc de gâscă, sau să mânaţi o scroafă înhămată?

— Am vrea să bem! a răspuns artelnicul.

Spunând vorbele acestea, au intrat amândoi în odaia de jos, unde se aflau ceilalţi prieteni ai lor, care auzind cele întâmplate au râs cu poftă, ţinându-se cu mâinile de burtă.

CAPITOLUL XIII.

Cum şi-a dat seama Grandgousier despre isteţimea fiului său, aflând despre ştergătoarea pe care o născocise.

Către sfârşitul celui de-al cincilea an de la naşterea lui Gargantua, întorcându-se Grandgousier din războiul norocos pe care-l purtase împotriva canarienilor, a făcut un popas ca să-şi vadă băiatul. Mult s-a bucurat, ca orice bun părinte, în faţa unei asemenea odrasle. Sărutându-l şi îmbrăţişându-l, i-a pus o sumedenie de întrebări potrivite cu mintea unui copil; apoi, zăbovind puţin să bea cu el şi cu îngrijitoarele lui, le-a luat la rost pe acestea, dacă l-au spălat şi l-au primenit la vreme. Gargantua a răspuns, că din partea lui şi-a dat toată silinţa şi a izbutit să fie flăcăul cel mai curat din ţara întreagă.

— Cum aşa? s-a mirat Grandgousier. Gargantua a spus:

— În urma multor încercări ce-am făcut, am găsit un mijloc de-a mă şterge la fund, cel mai domnesc, mai plăcut şi mai grabnic din câte s-au pomenit vreodată.

— Care? a întrebat Grandgousier.

— Îţi voi spune. Am folosit într-o zi masca de catifea a unei domnişoare, şi pot să spun că mi-a plăcut. Apoi am încercat o glugă, tot de-a domnişoarei aceleia, rămânând la fel de mulţumit. Am luat altă dată o năframă de-a ei; pe urmă o scufiţă de mătase roşie, dar firele de argint cu care era ţesută mi-au julit pielea. Focul sfântului Antonie să-i ardă maţele giuvaergiului care a lucrat-o, şi domnişoarei cu scufiţa, de asemeni. Nu mi s-au alinat durerile, până n-am mângâiat locul cu pana de la pălăria unui paj elveţian.

Pe când mă aflam o dată în dosul unui stufiş, am pus mâna pe un pui de jder, dar mi-a zgâriat cu ghearele tot perineul. M-am tămăduit a doua zi, folosind mănuşile, cu miros de apoponax, ale mamei.

Am ales după aceea flori de salvie şi de maghiran, foi de varză şi de sfeclă, frunze de viţă, de nalbă, de mărar, de coada-şoricelului, de lăptucă şi de spanac. Toate mi-au făcut bine la picior; dar cele de brei, de pătrunjel, de tătănească şi de urzici mi-au băşicat pielea, înfierbântându-mi sângele; şi numai ştergându-mă cu trandafirul meu m-am potolit.

Am încercat, rând pe rând, cearşafuri, pături, perdele, perne, covoare, feţe de masă, ştergare, batiste, halaturi, simţind aceeaşi plăcere, ca râioşii când se scarpină.

— Adevărat? s-a mirat Grandgousier. Şi care-i ştergătoarea cea mai nimerită, pe care ai aflat-o?

— Ai puţină răbdare, şi vei afla care sunt minunatele ei însuşiri. M-am şters cu fân, paie, maţe de bou, câlţi, lână, hârtie, dar vorba aceea:

După-un petic de hârtie, Tot rămâne murdărie…

— Aşa? a spus Grandgousier cu uimire. Ai început să faci stihuri de pe acum?

— După cum vezi, măria ta. Şi dau din mine, vers cu vers, de-mi pare că le vărs. Ascultă, te rog, această urare, pe care am închinat-o spârcâiţilor:

Mâncăcios, scăpăcios, pârţâit, cufurit, cu miros necăcios de din jos, ne-ai trăsnit!

Băligos, găunos, urdinos – arde-mi-te-ar foc sfinţit, dacă-n dos laşi prisos puturos şi cu fundul pleci mânjit!

Mai doreşti şi altele?

— S-auzim!

— Poftim!

RONDEL.

Pe oală stând azi-dimineaţă, Mă îmbătasem de miros;
Veneau miresme pe din dos.
Şi mă lua, puţin cu greaţă.
Chemasem una vorbăreaţă.

Şi-o aşteptam politicos, Pe oală.
Aş fi dorit să-i suflu-n faţă.
Aroma unui iz duios, Şi s-o poftesc, năbădăios, Cu mine-alături călăreaţă, Pe oală!
Să mai zici că n-am învăţat nimic! Maica Domnului mi-e însă martoră, că stihurile acestea nu-s făcute de mine. Am auzit pe unul spunându-le cinstitei doamne, aici de faţă, şi le-am băgat la cutie să le ţiu minte.
— Să nu-ţi uiţi povestea, i-a tăiat vorba Grandgousier. Spune mai departe.
— Despre mâncăcioşi?
— Nu, despre ştergătoare.
— Dai un butoi de cidru breton, dacă te-oi întrece?
— Mă învoiesc.
— Mai întâi de toate, n-ai nevoie să te ştergi dacă nu eşti murdar. Iar murdar nu poţi să fii, până nu te uşurezi. Aşadar, trebuie mai întâi să te uşurezi, şi abia după aceea să te ştergi.
— Judeci bine, băieţaşul tatii, a spus Grandgousier. Nu mă îndoiesc, că în curând vei fi primit la Sorbona. Anii tăi sunt puţini, dar mintea ta e coaptă. Du mai departe aceste şterg-gânduri ale tale, atât de preţioase, şi jur pe toate firele din barbă, că-ţi voi da, nu un butoi, ci şaizeci de vedre din cidrul cel mai bun, care însă nu în Bretania se face, ci în binecuvântatul ţinut al Veronului.
— Am încercat mai întâi, a zis Gargantua, o scufie, apoi o faţă de pernă, un papuc, o tolbă, un coş de răchită – a naibii ştergătoare! – apoi o pălărie.
Trebuie să ştii, că unele pălării sunt netede, altele păroase; unele de catifea, altele de mătase; cea mai bună din toate e pălăria păroasă. Mai târziu am folosit o găină, un cocoş, un pui de găină, o pielicică de viţel, un iepure, un porumbel, un cormoran, o geantă de advocat, o glugă de călugăr, o broboadă şi un şoim împăiat. Dar, ca să închei, zic şi susţin că nu-i pe lume o ştergătoare mai minunată decât un boboc de gâscă pufos, dacă ai grijă să-i ţii capul între-

picioare. Te încredinţez, pe cinstea mea, că vei simţi o plăcere dumnezeiască; atât sunt de mângâietori fulgii bobocului şi atât de blândă e atingerea lor, încât bucuria pe care o simţi, înviorându-ţi maţul gros şi altele mai mărunte, îţi pătrunde până în inimă şi în creieri. Te-aş ruga să crezi, că eroii şi semizeii din Câmpiile-Elizee nu sunt senini şi fericiţi fiindcă se hrănesc cu asfodel, nectar şi ambrozie, cum spuneau cei vechi, ci fiindcă se şterg numai şi numai cu boboci de gâsca. (Tot aşa spune, de-altminteri, şi meşterul învăţat John, din Scoţia.)

CAPITOLUL XIV.

Cum a învăţat carte Gargantua de la un teolog care ştia latineşte.

Auzind acestea, tata-Grandgousier a rămas uimit de judecata sănătoasă şi de mintea ageră a fiului său. El a vorbit slujitoarelor astfel:

— Filip, regele Macedoniei, şi-a dat seama de isteţimea fiului său Alexandru, după îndemânarea pe care a dovedit-o izbutind să îmblânzească un cal neînvăţat. Era un fugar atât de aprins şi de sălbatic, încât nimeni nu îndrăznea să-l încalece. Pe toţi călăreţii îi trântise, zdrobindu-i unuia grumazul, altuia picioarele, unuia fălcile, altuia ţeasta capului. Alexandru, privindu-l cu luare-aminte cum se încura pe câmpul de alergare, a înţeles că acel cal nărăvaş se speria de umbra lui. Încălecându-l, l-a îndreptat cu ochii spre soare, în aşa fel ca umbra să-i rămână în urmă, şi a izbutit să-l stăpânească. Văzând tatăl lui Alexandru dumnezeiasca înţelepciune care îi lumina mintea, l-a încredinţat învăţăturii lui Aristotel, filosoful cel mai preţuit din toată Ţara Grecească, pe timpul acela. Iar eu vă voi spune, că cele câteva cuvinte ce-am schimbat cu fiul meu Gargantua, mi-au fost de ajuns să înţeleg, că mintea lui i-a fost dăruită de-o zeiţă a cerului, atât mi s-a arătat de ageră, de iscoditoare, de limpede şi de adâncă. Sunt pe deplin încredinţat, că având parte de o bună îndrumare se va ridica până la cea mai înaltă treaptă a înţelepciunii. Iată

pentru ce voiesc a-l da în grija unui învăţat, care să-l crească potrivit însuşirilor pe care le arată. Pentru aceasta nu voi cruţa din partea mea nici o osteneală.

I-a adus, într-adevăr, un dascăl vestit, pe magistrul Thumbal Holofern, doctor în teologie, care l-a învăţat atât de bine abecedarul, încât ştia să-l spună întreg pe de rost, de la început până la sfârşit, şi de-a-ndoaselea. Pentru aceasta i-au trebuit cinci ani şi trei luni. I-a dat apoi să citească pe Donatus şi pe Facetus, Teodoletul şi Alanus în Parabolis (Gâlceava în Parabole), ceea ce i-a mai luat treisprezece ani, şase luni şi două săptămâni.

Să ţineţi seama, că în acest răstimp a mai învăţat şi scrierea gotică, copiindu-şi singur toate cărţile, fiindcă pe vremea aceea tiparul nu fusese născocit încă.

Purta cu el o călimară cântărind peste şapte mii de chintale; condeiul cu care scria era mai gros decât stâlpii cei mari ai cupolei de la Enay, iar sticla cu cerneală îi atârna legată în lanţuri grele de fier, cuprinzând mai bine de două mii de livre.

A citit după aceea Modis significandi (Cum să cugeţi), cu toate însemnările lui Hurtebise, Fasquin, Troptideux, Gualehaul, Jehan zis Viţelul, Billonic, Brelinguandus şi mulţi alţii; învăţătura aceasta i-a mai luat încă optsprezece ani şi şase luni, la capătul cărora ştia cartea atât de bine, încât o spunea pe deasupra, de-a-ndăratelea, cu ochii închişi, dovedind maică-si, pe degete, că „De modis significandi non erat scientia” [28].

După aceea a venit la rând Compostul [29], pentru care i-au mai trebuit încă şaisprezece ani şi două luni; până când, prin anii o mie patru sute douăzeci, magistrul s-a molipsit de vărsat şi-n scurt timp a răposat.

Murindu-i dascălul, Gargantua a încăput pe mâna unui bătrân răpciugos, meşterul Jobelin Bride, care i-a dat să citească pe Hugutio; Grecismele lui Hebrard; Doctrinalul; Părţile; Quid est [30] şi Supplementum; pe Marmotrat: De moribus în mensa servandis [31]; pe Seneca: De quattuor

virtutibus cardinalibus [32]; pe Passavantus cum commento, Dormi secure [33], cu toate sărbătorile; şi altele, plămădite din acelaşi aluat. Învăţându-le din doască în doască pe dinafară, a ajuns cu mintea mai răscoaptă decât a tuturor învăţaţilor din lume.

CAPITOLUL XV.

Despre alţi dascăli ai lui Gargantua.

Tatăl său văzuse bine cât de silitor la carte se dovedise Gargantua şi cum îşi petrecea toate ceasurile din zi învăţând; dar nu era nicidecum mulţumit, fiindcă băiatul nu culegea din toate nici un folos, ba dimpotrivă se stricase la cap, vorbea în bobote cu gândul aiurea şi se năucise de tot.

Plângându-se lui don Filip de Baltă, viceregele Papeligoşilor, acesta i-a spus că decât să aibă asemenea dascăli, ar fi fost mai bine să nu fi învăţat băiatul nimic. Ştiinţa acelora era o nerozie curată, iar aşa-numita lor înţelepciune, o vorbărie goală, făcută să tulbure frumuseţea minţilor alese şi să ducă la stricăciune lamura tineretului nostru.

— Pentru a te încredinţa despre aceasta, alege la întâmplarepe oricare din tinerii vremii acesteia, care să nu fi zăbovit la învăţătură mai mult de doi ani. Dacă n-o dovedi o judecată mai sănătoasă, dacă n-o găsi cuvinte mai potrivite şi n-o avea o purtare mai cuviincioasă decât fiul tău, să nu-mi dai mai multă cinste decât unui cârnăţar din Brena.

Propunerea i-a plăcut lui Grandgousier şi a poruncit ca aşa să se facă.

În aceeaşi seară, la cină, don Filip de Baltă a chemat la el pe-un paj al său din Villegongis, numit Eudemon un băiat atât de frumos pieptănat, atât de bine dichisit, cu atâta grija penat şi atât de plăcut la înfăţişare, încât semăna mai mult a hieruvim decât a om. Don Filip de Baltă îi spuse lui Grandgousier:

— Priveşte pe-acest copilandru: n-are încă şaisprezece ani. Vei vedea, şi să nu te superi, câtă deosebire e între ştiinţa

mincinoasă a învăţaţilor năuci din alte vremuri şi purtarea tinerilor noştri de azi.

Grandgousier a rămas încântat şi i-a făcut semn pajului să vorbească.

Eudemon a cerut mai întâi învoirea viceregelui, stăpânul său. Apoi, cu pălăria în mână, cu faţa zâmbitoare, cu gura rumenă şi cu ochii senini, îndreptându-şi privirile spre Gargantua cu o tinerească bună-cuviinţă, s-a sculat în picioare şi a început să-l laude şi să-l preamărească, ridicându-i în slavă, mai întâi cinstea şi bunele deprinderi, apoi ştiinţa, nobleţea şi frumseţea trupească. Cu vorbe plăcute, l-a îndemnat să cinstească pe tatăl său, care îşi dădea atâta silinţă să-l înveţe carte; iar la urmă, l-a rugat să-l socotească printre cei mai puţin însemnaţi dintre slujitorii lui. S-a închinat cerului, rugându-l să nu-i dăruiască altă bucurie decât pe aceea de a-i fi de folos lui Gargantua în orice împrejurare.

A rostit aceste cuvinte cu mişcări ale mâinii atât de potrivite, cu o zicere atât de limpede, cu un glas atât de cald, într-o vorbire atât de frumos împodobită şi atât de latinească, încât semăna mai degrabă cu Grachus, cu Cicero sau cu Emiliu, decât cu un tânăr al veacului în care trăim.

Gargantua a început să plângă ca un viţel şi şi-a ascuns faţa în scufie; mai lesne ai fi scos un pârţ dintr-un măgar mort, decât o vorbă din gura lui.

Tatăl său s-a mâniat atât de tare, încât s-a năpustit asupra meşterului Jobelin, dascălul, gata-gata să-l spintece. Dar numitul don Filip de Baltă l-a dojenit cu atâta asprime, încât s-a potolit. A poruncit să-i plătească dascălului simbria cuvenită, să-i mai dea să bea un pahar la botul monacalului, iar pe urmă să se ducă la mama-dracului.

— Cel puţin, a spus el, n-o să apuce să mai facă vreo pagubă, dacă s-o întâmpla să moară până diseară beat ca un englez.

După plecarea meşterului Jobelin, Grandgousier a ţinut sfat cu viceregele, pentru a cerceta ce alt magistru să-i aleagă lui Gargantua. Au hotărât să încredinţeze această sarcină lui Ponocrat, dascălul lui Eudemon, apoi să-i trimită pe tustrei la Paris, unde Gargantua avea să primească învăţătura din care se înfruptau tinerii acelor vremuri.

CAPITOLUL XVI.

Cum a fost trimis Gargantua la Paris, purtat de o iapă uriaşă, şi cum această iapă a stârpit bondarii din pădurea Beauce.

Cam în aceeaşi vreme, Fayol al IV-lea, regele Numidiei, i-a trimis lui Grandgousier o iapă uriaşă, cum nu se mai pomenise vreodată; după cum prea bine ştiţi, lucrurile nemaivăzute la noi, din Africa vin totdeauna.

Iapa, o namilă cât şapte elefanţi, avea copita despicată în două ca armăsarul lui Iuliu Cezar, urechile pleoştite ca ale caprelor din Languedoc, şi un corn sub coadă. Părul îi era roib-aprins, rotat cu pete sure. Dar ceea ce avea mai grozav era coada: o coadă groasă, ca turnul în patru colţuri al bisericii sfântului Marcu din Langeais.

Mai vrednici de mirare nu fuseseră decât berbecii din Sciţia de-odinioară, a căror coadă cântărea mai bine de treizeci de ocale; sau cei din Siria, care dacă Tenaud nu minte, îşi purtau coada pe-un căruţ, atât era de lungă şi de grea. (Măcar de-aţi avea-o şi voi la fel, desfrânaţilor!)

Iapa a fost adusă pe mare, în trei corăbii şi-un caic, până la ţărmul Olonei, în Thalmondois.

Văzând-o, Grandgousier a spus:

— Aceasta e iapa de care aveam nevoie ca să-mi poarte băiatul la Paris. Slavă Domnului, toate merg cum se cuvine, şi fiul meu, în scurtă vreme, va ajunge un mare învăţat. Dacă n-ar fi pe lume dumnealor învăţaţi, am trăi cu toţii ca nişte dobitoace!

A doua zi, după ce au băut zdravăn, cum lesne vă puteţi închipui, Gargantua a pornit la drum, însoţit de dascălul său Ponocrat şi de ceilalţi, printre care Eudemon, pajul cel

tânăr. Fiind vremea frumoasă şi cerul senin, tatăl său i-a dat să poarte nişte încălţări uşoare din piele de căprioară, cărora cizmarul meu Babin le spune botfori.

Până dincolo de Orleans, călătoria a fost plăcută şi mâncarea gustoasă. Tot glumind şi ospătându-se, au ajuns la o pădure mare, lungă de vreo treizeci şi cinci de leghe şi lată de vreo şaptesprezece, nespus de frumoasă, dar plină de muşte şi de bondari. Bieţii cai, catârii şi măgarii de asemenea, sufereau cumplit din pricina lor. Atunci iapa lui Gargantua, văzând cu mâhnire chinurile pe care le îndurau fraţii şi surorile ei, i-a răzbunat cu vârf şi îndesat, printr-o ispravă cu totul neaşteptată.

De cum a intrat în pădure, bondarii s-au năpustit asupra ei, dar iapa a scos coada din teacă, şi-a învârtit-o cu atâta putere asupra gângăniilor vrăjmaşe, încât a doborât în jurul ei, de-a lungul şi de-a latul, în sus şi în jos, la dreapta şi la stânga, ici şi colea, toţi copacii din pădure, la fel cum coseşte cosaşul iarba câmpului, cu coasa. Aşa se face, că de-atunci şi până azi, pe locurile acelea n-a mai rămas ţipenie de bondari, dar nici copaci, numai şes cât vezi cu ochii şi câmpie netedă ca în palmă.

Gargantua s-a arătat foarte mulţumit de această ispravă, şi fără să-şi aducă sieşi vreo laudă a spus:

— Bună treabă a făcut iepşoara mea! Mă bucur, că de-acu înainte, nu va mai bâzâi pe meleagurile acestea nici un bondar scârbos. Bos! a repetat ecoul, şi Beauce [34] a rămas până în zilele noastre numele acelui ţinut. S-au aşezat apoi la ospăţ şi au aşteptat cu răbdare să se rumenească fripturile. În amintirea acelui popas, cavalerii din Beauce se hrănesc şi astăzi cu răbdări prăjite.

În cele din urmă au ajuns cu bine la Paris. Aici au stat să odihnească vreo două-trei zile, căutând să ştiricească mai întâi care erau învăţaţii cei mai de seamă şi ce fel de vinuri se găseau în oraş.

CAPITOLUL XVII.

Cum a mulţumit Gargantua parizienilor pentru primirea ce i-au făcut şi cum a dus cu el clopotele de la Notre-Dame.

După ce s-au odihnit câteva zile, Gargantua a pornit să dea o raită prin oraş, fiind întâmpinat pretutindeni cu mare uimire şi cu nemăsurate ploconeli; căci atât sunt de nerozi locuitorii Parisului, atât de nătărăi şi de rău-nărăviţi, încât verice coţcar, fitece vânzător de acatiste – un măgar cu clopoţei sau un scripcar de răspântie – strânge în jurul lui mai mulţi gură-cască decât ar fi în stare să adune unul care vine să predice cuvântul Evangheliei.

Atâta lume s-a ţinut scai după el şi-aţâţi nepricopsiţi s-au îmbulzit să-l vadă, încât, ca să scape de liota lor, Gargantua s-a oprit din mers şi s-a aşezat cu fundul pe turnurile bisericii Notre-Dame; iar de-acolo, de pe creasta lor, a rostit, cu glas limpede şi pătrunzător, aceste puţine cuvinte:

— Mi se pare, cioflingarilor, că aşteptaţi să vă mulţumesc pentru primirea ce-mi faceţi. Aveţi toată dreptatea! Staţi să vă botez puţin cu apă galbenă de răsfug, de-i zice pe latineşte paris!

Apoi, râzând cu mare poftă, a scos stropitoarea şi aplecând-o asupra lor i-a udat atât de amarnic, încât s-au înecat două sute şaizeci de mii patru sute optsprezece, afară de femei şi de copii.

Numai vreo câţiva, mai iuţi-de-picior, au izbutit să scape de valul cutropitor care-i potopise. Şi când, cu sufletul la gură, tuşind şi scuipând, udaţi şi asudaţi, au ajuns sus pe dealul Universităţii, au început să blesteme şi să înjure în tot felul.

— Unde eşti, Dumnezeule?

— Doamne, rău îţi mai baţi joc de noi!

— Vez tu ben!

— Spurcăciunea spurcăciunilor!

— Ptiu!

— Pro cab de biousf – Das dich Gott leiden schend!

— Pote de Christo I [35] – Papucii Maicii Domnului!

— Păcatele mele!

— Sfântă Butcă!
— Mântuieşte-ne, sfântă Născătoare!
— M-a luat dracu!
— Nu ne lăsa, tată Noe!
— Sfinte Gudegrine, scapă-ne!
— Patruzeci de mii de mucenici, înduraţi-vă!
— Pastele şi grijania voastră!
— Crucea şi parastasul!
— Maică Cristoase!
— Auleo, ne prăpădim!
— Fugiţi, că vă potopeşte răsfugul!
— Ne-a botezat cu apă de paris!

Astfel fu Parisul botezat a doua oară, căci, aşa cum ne arată Strabon, mai demult îi zicea Luteţia, care în greceşte înseamnă nalbă, iar acest nume i s-a dat fiindcă femeile au, prin partea locului, pielea albă. Aflând despre schimbarea numelui oraşului, mulţimea a început să înjure de toţi sfinţii, ceea ce nu trebuie să vă mire, deoarece poporul Parisului, alcătuit din oameni de tot felul, se pricepe să jure şi să înjure, ştie după lege limba să-şi dezlege, iar Joanninus de Barango aşa zice, că Parrhesian, pe limba greacă înseamnă gură-slobodă.

După ce mulţimea s-a risipit, Gargantua s-a uitat la clopotele cele mari din mai-sus-amintitele turnuri şi, jucându-se cu ele, le-a pornit să cânte. Apoi i-a venit în gând, că ar putea să facă din ele zurgălăi şi să le-atârne la gâtul iepei, pe care şi-altminteri voia s-o trimită acasă, tatălui său, cu brânză de Brie şi scrumbii proaspete.

Aşa fiind, a luat clopotele cu el. Tocmai atunci trecea pe-acolo starostele cârnăţarilor din Saint-Antoine, în căutare de porci. Ca să fie auzit de departe, şi ca să-şi frăgezească şuncile în cămară, s-a gândit să şterpelească clopotele, dar fiind om cinstit, s-a lăsat păgubaş, nu că ar fi fost prea fierbinţi, dar erau prea grele să le care cu el. Trebuie să spun că nu era cârnăţarul din Bourg, care mi-e prea bun prieten pentru a-l da în vileag.

În acest timp s-a iscat o răzmeriţă în oraş. Totdeauna le-a plăcut parizienilor să pună la cale astfel de petreceri, iar popoarele lumii au ajuns să se mire de răbdarea regilor Franţei, care (pe bună dreptate) nu încearcă să le pună frâu, socotind că ar putea să aibă, din pricina aceasta, o mulţime de neplăceri, de pe o zi pe alta. Dacă mă va ajuta Dumnezeu, o să dibuiesc eu o dată urma cuiburilor de unde pornesc aceste schisme şi răscoale, şi n-o să am linişte până nu le-oi dezvălui pe toate în faţa enoriaşilor din parohia mea.

Închipuiţi-vă acum, că mulţimea aceea, zăpăcită şi asmuţită deopotrivă, s-a năpustit asupra Sorbonei, unde fusese altădată (dar nu mai este) oracolul Luteţiei. Iar învăţaţii Parisului, luând în cercetare toată întâmplarea, au dovedit cu prisosinţă pierderea clopotelor care lipseau de la locul lor. Tăind cu luare-aminte firul de păr în patru, cu temeiuri pro şi contra, au hotărât în baralipton, îngaimaripton de silogismuri, ca bătrânul cel mai cu vază al Facultăţii de teologie să fie trimis la Gargantua, pentru a-i spune marele necaz pricinuit de răpirea clopotelor. Şi, împotriva susţinerilor altor dascăli ai Sorbonei, care ziceau că pentru o asemenea însărcinare mai potrivit ar fi un bun-vorbitor, decât un teolog, a fost împuternicit să ducă solia meşterul nostru Janotus de Baligardo.

CAPITOLUL XVIII.

Cum a fost trimis Janotus de Baligardo să ceară înapoi lui Gargantua clopotele cele mari.

Meşterul Janotus, tuns ca un împărat roman şi cu pălăria de teolog în cap, după ce s-a împărtăşit cu anafura la frigare şi cu agheasmă din butoi, a pornit spre locuinţa unde trăsese în gazdă Gargantua. Înaintea lui mergeau trei paracliseri rotofei, iar în urmă veneau, înşiraţi ca gâştele, alţi cinci-şase diaci, ţepeni şi jegoşi mai mult decât se poate. În pragul casei a ieşit să-i întâmpine Ponocrat, care s-a înspăimântat văzându-i astfel smoliţi, ca nişte măscărici culeşi de pe gârlă. Dascălul lui Gargantua a întrebat pe

unul din diacii răpănoşi ce rost avea acel vicleim? Iar diacul i-a răspuns ţâfnos că s-au înfăţişat să ceară clopotele înapoi.

Auzind plângerea acelora, Ponocrat porni în grabă să-i dea de ştire lui Gargantua. Împreună au ţinut sfat, spre a hotărî ce să răspundă jegoşilor. Alături de dascălul său, Gargantua a chemat pe Filotim, mai-marele bucătarilor, pe scutierul Gimnast, care era căpetenia grajdurilor, şi pe pajul Eudemon. Laolaltă au stat să chibzuiască ce-i de făcut şi toţi au fost de-o părere, ca oaspeţii să fie duşi într-un loc ferit, unde să li se dea de băut după canoane; iar ca să nu se laude răpciugosul, că la cererea lui s-au înapoiat clopotele, Gargantua s-a folosit de râvna cu care diacii deşertau paharul şi a trimis după judele oraşului, după mai-marele Sorbonei şi după vicarul bisericii, cărora le-a încredinţat clopotele, mai înainte ca meşterul Baligardo să apuce să arate per longum et per latum [36] pricina pentru care venise. Ceea ce s-a şi făcut, iar după ce sus-numiţii au sosit, solul fu poftit să vorbească. Şi a început, tuşind, după cum urmează.

CAPITOLUL XIX.

Cuvântarea meşterului Janotus de Baligardo către Gargantua pentru înapoierea clopotelor

— Hm! Hm! Hâc! Mna dies [37], domnul meu, mna dies. Şi dumneavoastră, domnilor, aşijderea. Aţi face o faptă bună dacă ne-aţi da înapoi clopotele, că ne sunt de mare trebuinţă. Hm! Hâc! Hapciu! Mulţi au venit la noi din Londras-Cahors şi din Bordeaux-Brie să le cumpere cu preţ bun, din pricina însuşirii lor fireşti şi a alcătuirii lor substanţiale, fiind înzestrate cu puterea telurică, esenţială şi elementară, întronificată în natura lor quidativă de a feri de negură şi de furtună nu numai viile noastre, ci şi pe cele vecine; ne-au ispitit cu bani grei, dar nu ne-am îndurat să le dăm clopotele, căci de-am lăsa viile fără apărare, am rămâne lipsiţi de sângele Domnului şi ne-am pierde deopotrivă simţurile şi legea. De veţi ţine seamă de rugămintea mea şi ne veţi înapoia clopotele, voi primi drept

răsplată zece perechi de cârnaţi şi una de nădragi, de care bătrânele mele oase au mare nevoie. O pereche de nădragi sunt, Domine, un lucru foarte folositor, et vir sapiens non abhorrebit eam [38]. Hâc! Hapciu! O pereche de nădragi nu se găseşte pe toate drumurile, vă rog să credeţi! Gândiţi-vă, Domine, că sunt optsprezece zile de când mă silesc să compun această frumoasă cuvântare. Reddite quae sunt Cesaris, Cesari, et quae sunt Dei, Deo. Ibi jacet lepus [39]. Aveţi cuvântul meu, Domine, că ne vom ospăta împreună în camera, dacă doriţi; voi tăia unum porcum şi vă voi pune dinainte bon vino [40]. Iar dacă vinul va fi bun, la fel va fi şi latineasca.

Aşadar, departe Dei, date nobis clochas nostras [41]. Vă dăruiesc aci din partea Universităţii noastre aceste Sermones de Utino, nădăjduind că ne veţi da înapoi clopotele, care sunt de folos pentru toată lumea. Iapa dumneavoastră să fie sănătoasă şi Facultatea noastră de asemenea! Dar clopotele va trebui să ni le daţi! Fiindcă: Omnis clocha clochabilis, în clocherio clochando, clochans clochativo, clochare facit clochabiliter clochantes. Parisius habet clochas. Ergo gluc [42]. Ha! Ha! Ha! aşa e că am adus-o bine? Toate aceste le găsiţi în terţio primo [43] în Darii [44] şi în alte cărţi. Era o vreme când mă îndeletniceam şi eu cu Logica; acum mă mulţumesc cu gândurile mele, şi nu mai râvnesc altceva decât un vin bun, un aşternut moale, să stau cu şezutul la căldură, cu burta pe masă, şi cu o strachină cât mai adâncă dinainte.

Domine, vă mai rog o dată în nomine Patris et Filii et Spiritus sancti [45], daţi-ne înapoi clopotele. Dumnezeu să vă aibă în paza lui, iar Maica Domnului să vă ţină sănătoşi. Qui vivit et regnat per omnia secula secularum, amen [46]. Hm! Hapciu! Hâc!

Un oraş lipsit de clopote e ca un orb fără toiag, ca un măgar fără căpăstru şi ca o vacă fără talangă. Până nu vă veţi hotărî să ne daţi înapoi clopotele, vom plânge ca orbul care şi-a pierdut toiagul, vom zbiera ca un măgar fără

căpăstru şi vom mugi ca o vacă fără talangă! Taponnus, adică nu Taponnus, ci poetul, laic Pontanus aminteşte despre un grămătic, care locuia lângă biserică, şi ar fi dorit ca toate clopotele să fie făcute din câlţi, iar limba lor din coadă de vulpe, ca dangătul să nu-i mai tulbure măruntaiele creierului şi să-l lase să-şi ticluiască în linişte rimele lui rimătoare. Dar noi ne-am pornit asupra lui cu puteri unite, l-am scărmănat cum i se cuvenea şi l-am înfierat ca pe un eretic. L-am făcut harcea-parcea! Şi cu aceasta am încheiat. Vaiete et plaudite. Aplaudaţi!

CAPITOLUL XX.

Cum a primit meşterul Janotus o bucată de postav şi cum s-a judecat cu sorbonarii.

Abia sfârşi teologul vorba, că Ponocrat şi Eumedon au început să râdă atât de tare, încât mai-mai să-şi dea sufletul; ca altădată Crasus, când a văzut un măgar fudul păscând scaieţi, sau ca Filimon, care a murit de râs, când un alt măgar i-a mâncat smochinele puse deoparte pentru prânz.

Cu ei împreună, pe întrecute, s-a pornit să râdă şi meşterul Janotus: râdea cu lacrimi, căci râzând i se zguduiau creierii, iar umoarea lacrimală din ei i se scurgea prin nervul ochilor. Văzându-l cum râdea cu lacrimi, ai fi zis că tristul Heraclit s-a apucat de pozne, ca Democrit, iar pe veselul Democrit l-a podidit plânsul, ca pe Heraclit.

După ce se săturară de râs, Gargantua s-a sfătuit din nou cu oamenii săi în privinţa celor ce trebuiau să urmeze; Ponocrat a fost de părere să i se mai toarne un pahar priceputului vorbitor, şi fiindcă îi făcuse să petreacă şi să râdă cu atâta poftă, cum nici Păcală n-ar fi fost în stare, să i se dăruiască cele zece perechi de cârnaţi despre care amintise în vesela lui cuvântare, o pereche de nădragi, cinci stânjeni de lemne, douăzeci şi cinci de vedre de vin, un pat cu trei saltele, una de lână şi două de puf, iar pe deasupra o strachină adâncă; adică tot ceea ce râvnea teologul pentru tihna bătrâneţelor sale.

Totul s-a îndeplinit după cum fusese hotărât; dar fiindcă Gargantua se cam îndoia că se vor găsi nădragi cusuţi gata pe măsura picioarelor vorbitorului, şi neştiind ce croială i-ar plăcea mai mult (cu chingă la spate, ca să-i vie mai uşor fundului să răsufle; marinăreşti, pentru uşurarea mai lesnicioasă a rărunchilor; elveţieni, ca să-i ţină cald la pântece, ori în coadă de peşte, ca să nu-i înfierbânte şalele) – a poruncit să i se taie din bucată şapte coţi de postav negru, iar pentru căptuşeală alţi trei coţi de lânică albă.

Lemnele i le-au cărat pălmaşii, iar ceilalţi, paracliserii şi diacii, s-au încărcat cu cârnaţii, strachina şi aşternuturile. Postavul şi căptuşeala le-a luat însuşi meşterul Janotus, deşi unul din diaci i-a spus, că nefiind o treabă cuviincioasă pentru un teolog, ar trebui să lase pe unul din ei să i le ducă până acasă.

— Urecheatule! i-a răspuns meşterul Janotus, nu judeci bine în modo-et figura [47]. Postavul mi-a fost dat pro tibiis meis, pentru picioarele mele, prin urmare se cuvine să-l port eu însumi: sicut suppositum portal adpositum. [48]

A înşfăcat postavul repede şi a plecat cu el subsuoară, ca Patelin din poveste.

Dar hazul cel mai mare a fost când răpciugosul, mândru de biruinţa lui, s-a înfăţişat înaintea Sorbonei, cerând să i se dea cârnaţii şi nădragii la care avea dreptul. Sorbonarii nici n-au vrut să audă, deşi Janotus le-a dovedit că darul pe care îl primise din partea lui Gargantua nu-i dezlega de făgăduiala dată. Aceia i-au răspuns să-şi atârne pofta în cui, iar făgăduiala s-o pună la păstrare şi s-o ţină minte.

— Să nu vorbiţi despre minte, a spus Janotus. Aşa ceva pe-aici nu se găseşte. Trădători nefericiţi! Nu faceţi nici cât o ceapă degerată! În veacul veacurilor nu s-au prăsit pe pământ oameni mai ticăloşi decât voi! Vă cunosc şi ştiu că de neputincioşi nu vă e frică. Răutatea, de la voi am deprins-o. Dar vă jur pe ţâţa Maicii Domnului, că voi înştiinţa pe rege despre toate fărădelegile voastre, şi să mă mănânce lepra, dacă n-o să vă ardă de vii pe toţi, ca pe

nişte tâlhari şi înşelători ce sunteţi, vânzători, eretici, duşmani ai cinstei şi ai lui Dumnezeu!

Pentru rostirea unor astfel de cuvinte, mai-marii Sorbonei l-au trimis, pe meşterul Janotus în judecată; dar el a luat-o cătinel pe calea amânărilor. Pricina a ajuns în faţa înaltei Curţi, unde se află şi astăzi. Sorbonarii au făcut legământ să nu se mai spele, până nu s-o sfârşi judecata, iar meşterul Baligardo cu ai lui au jurat să nu-şi mai sufle nasul. Aşa s-a făcut, că unii au ajuns jegoşi, iar ceilalţi răpciugoşi, fiindcă înalta Curte n-a avut vreme până acum să ia spre cercetare pricina. Hotărârea va fi dată la calendele greceşti, adică niciodată. Fiindcă, vedeţi dumneavoastră, (judecătorii sunt în stare să facă ceea ce natura însăşi nu se pricepe) învăţaţii Parisului spun că numai Dumnezeu singur e stăpân peste veşnicie. Firea n-a plămădit până acum nimic fără moarte, şi tot ce sânul ei rodeşte are o durată şi un sfârşit: omnia orta cadunt [49], et caetera. Numai zăbavnicii din Palatul Dreptăţii, cărora le place să bată apa în piuă, lungesc judecăţile la nesfârşit şi până la nemurire, îndreptăţind pe deplin vorba lui Chilon Spartanul, care zicea, cu privire la oracolul din Delfi că judecata te sărăceşte, iar advocaţii toţi sunt nişte potlogari. Mai bine îşi pun laţul de gât, decât să lase să le scape din gheare aşa-numita lor dreptate.

CAPITOLUL XXI.

Rânduiala la care a fost ţinut Gargantua după chibzuinţă dascălilor săi sorbonari.

Mai trecură câteva zile, în răstimpul cărora clopotele au fost aşezate la locul lor. Cetăţenii Parisului, voind să-şi arate recunoştinţa pentru fapta cea bună a lui Gargantua, s-au legat cu jurământ să-i hrănească iapa câtă vreme va avea plăcere. Gargantua a primit darul cu multe mulţumiri. Iapa a fost dusă la păscut în pădurea Bievre, unde nu cred că se mai găseşte în clipa de faţă.

În ce priveşte învăţătura, Gargantua s-a învoit să asculte întru totul de îndrumările dascălului său Ponocrat; dar

acesta, până una alta, hotărî să nu schimbe nimic din obiceiurile învăţăcelului, voind să-şi dea el însuşi seama în ce fel, de-a lungul anilor, foştii lui dascăli izbutiseră să-l facă atât de neştiutor şi de îngâmfat.

Gargantua se scula dimineaţa între ceasurile opt şi nouă, fie că se lumina de ziuă, sau nu: aşa statorniciseră foştii lui învăţători învăţaţi, luându-se după spusele lui David: Vanum est vobis ante lucem surgere [50]. Se mai hârjonea oleacă în pat, tropăia şi se da de-a tumba, chipurile pentru a-şi limpezi mintea; apoi se îmbrăca, după cum era vremea afară, de obicei cu o haină lungă de lână păroasă, căptuşită cu blană de vulpe; se pieptăna cu pieptenele lui Mână-Lungă, adică cu cele cinci degete; aşa îi spuseseră dascălii lui, că spălatul, pieptănatul şi orice îngrijire a trupului e, pe lumea aceasta, vreme-pierdută degeaba.

Apoi se uşura, îşi lăsa udul, vărsa puţin, râgâia, se pârţâia, căsca, scuipa, tuşea, sughiţa, strănuta şi îşi sufla mucii ca un arhidiacon. Ca să nu-l bată bruma şi să nu-l ofilească vântul, se ospăta din belşug cu măruntaie bine prăjite, cu fleici de vacă rumenite pe cărbuni, cu friptură mustoasă de căprioară şi cu fel de fel de trufandale în zeama lor.

Ponocrat l-a mustrat pentru acest obicei, zicând că nu-i sănătos să te aşezi la masă de cum te scoli din pat, fără să-ţi mişti puţin mădularele. Gargantua răspundea:

— Nu m-am mişcat destul? Nu m-am tăvălit de şapte ori în aşternut înainte de-a mă scula? Nu-i de-ajuns? Papa Alexandru tot aşa făcea, după sfaturile unui doftor evreu, şi a trăit, slavă Domnului, în pofida răuvoitorilor, până în ceasul morţii sale. Aşa m-au învăţat dascălii pe care i-am avut, că mâncând gospodăreşte, ţinerea de minte sporeşte; de aceea, ei mâncau (şi beau) cei dintâi. Mă simt cum nu se poate mai vesel, şi cu cât mi-e prânzul mai îndestulat, cu atât mai bine îmi cade cina. Meşterul Tubal, cel dintâi dascăl al Sorbonei, îmi spunea, că e mai cuminte să porneşti la drum din vreme, decât, zăbovind, s-o iei pe urmă la goană. Omenirea nu se va mântui decât obişnuindu-se să

bea dis-de-dimineaţă, şi nu aşa câte un pic, ca raţele; unde versus:

De vrei să-ţi meargă bine-n viaţă, Să-ncepi să bei de dimineaţă.

După ce se ospăta din belşug, Gargantua se ducea la biserică, purtând după el, într-o căruţă cu coviltir, cartea lui de rugăciuni, frumos înfăşurată în cearşafuri, cântărind, cu încuietori şi pergamente, nici mai mult nici mai puţin de unsprezece chintale şi şase livre. Stătea să asculte douăzeci şi şase de liturghii, iar în răstimp sosea şi popa înfăşurat în odăjdii ca o pupăză, după ce avusese grijă să deşerte câteva clondire, ca să prindă ghiers. Cu el împreună, Gargantua îşi depăna rugăciunile, vânturându-le cu grijă, să nu pice nici o buche pe jos.

La ieşirea din biserică îl aştepta, într-un car cu boi, un maldăr de mătănii, cu boabele mari cât capul omului. Apoi pornea la plimbare în jurul chiliilor, prin pridvoare şi prin grădină, spunând de-atâtea ori Tatăl-Nostru, cât şapte călugări la un loc.

Învăţa apoi o biată jumătate de ceas, cu ochii în carte şi cu gândul la bucătărie.

După ce îşi mai golea o dată băşica, se aşeza la masă. Nefiind pripit de felul lui, o lua agale, începând cu vreo câteva zeci de şunci, limbi afumate, tobă de creieri, cârnaţi de purcel şi alte ştafete ale vinului. Patru ajutoare îi azvârleau muştar în gură cu lopata, după care dădea pe gât o duşcă grozavă de vin alb, ca să-şi răcorească pipota. Iarnă, vară, înfulica tot soiul de cărnuri şi fripturi, cât îi cerea pofta, iar când simţea că-l taie la burtă, se oprea puţin şi făcea un popas, ca orice drumeţ de cale lungă.

În ce priveşte paharele, nu le ţinea socoteală şi nici răgaz prea mult nu-şi lua, fiindcă băutorul adevărat nu se opreşte, până nu simte că i-a crescut talpa încălţărilor măcar cu o jumătate de picior [51].

CAPITOLUL XXII.

Jocurile lui Gargantua.

Mormăind printre dinţi un crâmpei de rugăciune, Gargantua se spăla pe mâini cu vin rece, se scobea în dinţi cu un ciolan de porc şi zăbovea la un vesel taifas cu prietenii. Slujitorii aşterneau pe jos un covor, şi aduceau cu ei o mulţime de zaruri, cărţi de joc, tăblii de şah şi altele. Jocurile lui Gargantua erau cam acestea:

Rişca; Soţ ori făr' de; Ţintarul; Concina dreaptă; Concina oarbă; Concina prădată; Tabinetul;

Toci; Popa-prost; Titirezul; Arşice; Uite-l, nu e; Poşta pleacă!; Zboară, zboară; Inelul pe sfoară;

Scriitorul; V-aţi ascunselea; Table; Dame; Ghiulbahar; Şah; Leapşa pe ouate; Musca;

Musca-n gaură; Musca la miere; Zece degete; Popiei; Uite-o lungă, uite-o scurtă;

Mama şi copiii; De-a prinselea; Sfoara în două; Lupul şi oile; Barbut; Cine pierde – câştigă;

Treizeci şi unu; Şaizeci şi şase; Douăzeci şi unu; Dardăr; Coarda; Pas, pasărea; Bile;

Tot rondul şi ce-oi lua; Mingea de perete; Mingea-n gaură; Nasturi; Poarca; Oglinda;

Iepurele şi vânătorul; Coada vulpei; Ţurca; Capra; Abiolanul; Sarea şi piperul; Alb şi negru;

Care dă mai tare; Pietricelele; Iadeş; Armaşul; Maica şi călugărul; Ceasul; Cine s-a mişcat?;

Ghici cine a dat?; Bâz! Bâz!; Fă ca mine!; Puia-gaia; Panţarola; Pichet; Macaua; Tablele pe dos;

Burtă peste burtă; Prinderea celui de-al treilea; Baba-oarba; Pe cine-oi lovi, vina mea n-o fi!;

Septica; Şapte jumătate; Fripta; Şotron; Şoarecele şi pisica; Scaunul şchiop; Surorile gemene;

Ţinta mişcătoare; Unde-i fluierul?; Ursul somnoros; Vama; Vânătoarea; Suveica; A cui e umbra?;

Cumperi ovăz?; Da şi nu; Fereşte picioarele!; Pajura sau coroana; De-a dopurile; Du-te, vino!;

Lumânarea; Ineluş-învârtecuş; Întrebările; Mingea în cuc; Mingea la colţ; Năfrămuţa; Oină; Ogoiul;

Pândirea cerbului; Pipăitul; Prinde-l dacă poţi; Porcarul; Spânzurătoarea; Cald şi rece; Scaunul care fuge; Scara; Ultimul câştigă; Eu nu văd ce nu vezi tu; Găseşte papucul; Vânătoarea oalei; Micul purceluş; Cocostârcul.

După ce se saturau de joc, cernind bine timpul şi trecându-l prin ciur, hotărau să mai bea puţin: cam unsprezece oale de fiecare gât. Pe-o bancă din grădină sau în mijlocul patului, Gargantua aţipea vreo două-trei ceasuri, fără gânduri urâte şi fără vorbe rele.

Când se trezea îşi freca oleacă urechile şi cerea vin rece, din care bea mai mult ca în restul zilei. Zadarnic a încercat Ponocrat să-i spună că nu-i sănătos să bei cum te deştepţi din somn.

— Aceasta-i adevărata viaţă a părinţilor noştri, răspundea Gargantua. Eu de felul meu dorm somn sărat şi pe mine somnul mă îngraşă.

Pe urmă se apuca să mai citească puţin în cărţi şi să-şi rostească rugăciunile; iar ca să meargă mai repede încăleca pe un catâr bătrân, care slujise sub nouă regi. Bolborosea din buze şi clătina din cap, mergând să vadă dacă nu s-au prins ceva iepuri în capcană.

La întoarcere dădea o raită pe la bucătărie, întrebând ce fel de cărnuri s-au pus în frigare. Pot să vă spun cu mâna pe inimă că se ospăta zdravăn, poftind la masă totdeauna câţiva băutori de soi, prieteni de-ai lui mai vechi sau mai noi.

Slujitorii săi cei mai de-aproape erau seniorii de Nebunar, de Godac, de Mestecat şi de Marigny. După cină jucau şah, zaruri şi dame, sau porneau pe la fetele din împrejurimi, în cinstea cărora se întindeau alte mese cu prelungire; apoi se culca şi dormea cu pumnii strânşi, până a doua zi de dimineaţă la opt.

CAPITOLUL XXIII.

Cum l-a îndrumat Ponocrat pe Gargantua, învăţându-l să nu piardă nici un ceas din zi.

Văzând Ponocrat felul cu totul necugetat în care îşi petrecea ziua Gargantua, a hotărât să-i dea de-aici încolo o altă îndrumare. Socotind însă, că firea omului nu se lasă întoarsă de la o zi la alta decât cu mare silnicie, s-a arătat la început mai îngăduitor.

Aşadar, pentru a porni mai departe cu chibzuială, a rugat pe un doftor învăţat din acea vreme, meşterul Teodor, să caute un leac, cu ajutorul căruia să-l readucă pe Gargantua pe calea cea dreaptă. Meşterul Teodor, după toată rânduiala canoanelor doftoriceşti, i-a dat un clistir cu fiertură de spânz, iarba-nebunilor, curăţindu-i creierii de stricăciune şi de toate deprinderile rele. Folosind aceeaşi curăţenie, Ponocrat l-a făcut să uite tot ce învăţase de la foştii lui dascăli, aşa cum îi lecuia şi Timotei pe învăţăceii lui, ce-şi începuseră ucenicia pe la alţi cântăreţi.

Pentru a izbândi mai lesne în cele ce-şi pusese în gând, Ponocrat l-a dus pe Gargantua în mijlocul învăţaţilor, din partea locului, ca după pilda lor să-şi ascută mintea şi să-şi întărească dorinţa de o învăţătură nouă, mai potrivită cu însuşirile lui.

Îndrumat astfel, Gargantua s-a dedat învăţăturii cu atâta râvnă, încât, nelăsând să se irosească nici un ceas al zilei, îşi petrecea tot timpul cu citirea cărţilor şi adâncirea ştiinţei adevărate despre lume.

Se scula în fiecare zi la ceasurile patru de dimineaţă. În vreme ce slujitorii îl frecau cu ştergarele, Gargantua stătea să asculte câteva verseturi din Sfânta Scriptură, spuse limpede şi cu glas tare, după rostirea cuvenită unei asemenea citiri. Pentru treaba aceasta fusese ales un copil de casă tinerel, numit Anagnoste, născut şi crescut în palme, la Basche. Potrivit cu înţelesul şi pilda acelor învăţături, Gargantua îşi îndrepta gândul cu închinăciuni şi rugi evlavioase către bunul Dumnezeu, a cărui mărită strălucire şi minunată înţelepciune o mărturisea cuvântul Evangheliei.

Se îndrepta apoi spre un loc mai ferit, unde se uşura de rămăşiţele fireşti ale bucatelor ce mistuise. Acolo, pe îndelete, dascălul său venea să-i reamintească pildele ce ascultase, tălmăcindu-i cu de-amănuntul părţile mai adânci şi mai greu de înţeles. Iar la întoarcere se oprea să cerceteze dacă cerul s-a schimbat peste noapte şi ce vreme prevestesc, pentru ziua aceea, luna şi soarele.

După aceasta îl îmbrăcau, îl pieptănau, îi potriveau părul în bucle, îl dichiseau şi-l stropeau cu miresme, în care timp se mai întorcea o dată cu gândul la cele învăţate în ajun. Îşi rostea lecţiile pe dinafară, căutând să desprindă învăţăminte privitoare la firea oamenilor. Uneori se mai lăsa odihnei vreo două-trei ceasuri; dar de îndată ce slujitorii sfârşeau să-l îmbrace, se smulgea din aşternut şi vreme de trei ceasuri împlinite stătea să asculte ce spune înţelepciunea cărţilor.

Gargantua cu dascălul său ieşeau după aceea împreună şi se îndreptau spre răspântia de drumuri de la Bracque, ori la iarbă verde, unde băteau mingea, jucau ogoiul, înviorâdu-şi trupurile cu mişcări dibace, după ce minţile şi le ascuţiseră cugetând. Se desfătau astfel în toată voia şi după bunul lor plac, ducând jocul mai departe până ce asudau leoarcă sau se simţeau osteniţi. Se ştergeau de năduşeală şi îşi frecau bine tot trupul, schimbau cămăşile, şi pornind agale, se opreau să vadă dacă prânzul e gata. În aşteptarea bucatelor, mai rosteau o dată, răspicat şi limpede, învăţătura desprinsă din lecţia zilei aceleia.

Între timp, sosind şi doamna Poftă-Bună, se aşezau la masă fără zăbavă. Până să vină şelarul cu vinurile, Gargantua asculta cu plăcere câteva povestiri vesele despre marile isprăvi ale trecutelor vremi. Apoi, după cum avea bună-plăcere, cerea să i se citească şi altele; zăbovea la un plăcut taifas cu dascălul său, vorbind despre bunătatea, folosul şi alcătuirea osebitelor mâncăruri şi băuturi aduse pe masă, adică pâinea, vinul, apa, sarea, carnea, peştele, fructele, legumele, rădăcinoasele de unde vin şi cum se pregătesc?

Astfel în scurtă vreme a ajuns să cunoască de-a fir a păr toate scrierile unde se pomeneşte despre acestea, ale lui Pliniu, Ateneu, Dioscoride, luliu Pollux, Galen, Porfir, Opian, Polib, Heliodor, Aristotel, Elian şi ale altora. Pentru a se lămuri mai bine, porunceau adeseori să li se aducă acele cărţi la masă. Gargantua învăţase pe de rost tot ce scria în ele, aşa că nu se afla doftor în lume, care să ştie măcar pe jumătate cât el.

După ce mai vânturau o dată cele învăţate în dimineaţa aceea, după ce sfârşeau cu dulciurile, după ce Gargantua se scobea în dinţi cu o tulpină de lemn de mastic şi se spăla pe ochi cu apă rece, înălţau amândoi rugăciuni de mulţumire lui Dumnezeu, preamărindu-l în frumoase cântece de laudă pentru bunătatea şi dărnicia lui.

Li se aduceau pe urmă cărţi de joc, dar nu pentru a-şi încerca norocul, ci pentru a învăţa, mânuindu-le, o mulţime de născociri plăcute şi isteţe dibăcii, cu înţelesuri luate din ştiinţa numerelor. Aritmetica îi plăcea lui Gargantua şi în fiecare zi, după masa de prânz şi după cină, îşi petrecea vremea cu această îndeletnicire, găsind în ea mai multă desfătare a minţii decât altă dată în jocul de cărţi ori de zaruri. Atât de bine învăţase să socotească în gând şi pe hârtie, încât englezul Tunstal, care a scris multe despre acestea, mărturisea că, dacă ar fi să se măsoare cu Gargantua, abia s-ar pricepe să deosebească cifrele. Dar, în afară de numere Gargantua cunoştea tot atât de bine şi celelalte ramuri ale matematicii: geometria, astronomia şi muzica, iar în timp ce aşteptau să se rumenească fripturile, ori să se mistuiască bucatele, cei doi se apucau să înjghebe tot felul de instrumente ale cântecului, însemnau figuri de geometrie şi căutau să desluşească legile ştiinţei despre stele. După care, alegând o melodie cu cinci-şase părţi, se porneau să-i dea viers din adâncul bojocilor. Gargantua învăţase să cânte din liră, din lăută, din spinetă, din harfă, din flautul nemţesc (cu nouă găuri), din violă şi din trombon.

Petrecând astfel cam un ceas din zi, după ce mistuia mâncarea şi deşerta rămăşiţele, Gargantua se aşeza din nou la învăţat, şi timp de alte trei ceasuri – câte o dată mai mult – lua de la capăt cărţile de dimineaţă, ori mergea cu cititul mai departe, scriind şi înşirând una după alta, fără greşeală, vechile litere latineşti.

După aceea plecau la plimbare, însoţiţi de un tânăr cavaler din Turena, scutierul Gimnast, care îl învăţa pe Gargantua arta călăriei. Schimbându-şi îmbrăcămintea, încăleca pe rând un buiestraş voinic, un cal spaniol, un fugar arăbesc, un armăsar de luptă ori o iapă uşoară. Făcea de o sută de ori ocolul câmpului de alergare, călărea fără scări, sărea peste şanţuri, peste casă, se rotea în cerc, pe dreapta şi pe stânga. Apoi lua în mână lancea, dar nu ca s-o frângă, căci nu-i neghiobie mai mare decât să te lauzi: „Am rupt zece lănci într-o întrecere de luptă!” (Şi un potcovar ar fi în stare de o asemenea ispravă.) Adevărata vitejie e să rupi cu lancea ta zece de-ale potrivnicului. Gargantua, purtând în mână suliţa lui puternică şi bine ascuţită, putea să dărâme o poartă, să străpungă o platoşă, să reteze un copac, să culeagă din goană un inel, să ia în vârf o şa de călărie cu călăreţ cu tot, un coif sau o mănuşă de fier. Iar toate acestea le făcea înzăuat şi înarmat din creştet până la călcâie.

Cât priveşte frumuseţea pasului de paradă şi nenumăratele mişcări pe care le făcea călare, nimeni nu-l întrecea. Faţă de el, faimosul călăreţ din Ferrara nu era decât o maimuţă. Se deprinsese să sară în goană de pe un cal pe altul într-un chip cu totul uimitor, fără să atingă pământul! (Caii aceştia se numeau cai de schimb.) Sărea în şa pe dreapta ori pe stânga, cu lancea în mână, fără să pună piciorul în scară, şi purta calul după voie, fără frâu. Toate aceste deprinderi erau foarte folositoare pentru pregătirea unui bun ostaş.

Cu aceeaşi dibăcie ştia să mânuiască securea, să azvârle suliţa, să poarte cu amândouă mâinile spada grea de luptă,

ca şi sabia spaniolă, baltagul şi pumnalul, înveşmântat în zale sau fără, cu scut, cu coif sau cu pavăză.

Vâna cerbi, căprioare, urşi, ţapi sălbatici, mistreţi, iepuri, potârnichi, fazani şi dropii.

Se juca cu mingea cea mare şi o zvârlea în aer, atât cu piciorul, cât şi cu pumnul.

Lupta, alerga şi sărea, dar nu ca alţii, la fiecare trei paşi o săritură într-un picior – sau în salt nemţesc – fiindcă, după spusa lui Gimnast, aceste ţopăieli n-aveau nici un rost şi nu foloseau în luptă; – ci dintr-un singur avânt sărea peste şanţuri, zbura peste garduri şi atingea fereastra la înălţimea unei lănci. Înota în apă adâncă, pe spate, pe burtă, pe-o coastă, cu tot trupul, numai cu picioarele sau cu un braţ afară din apă. Trecea Sena cu o carte în mână, fără s-o ude şi, ca Iuliu Cezar, îşi purta hainele în dinţi. Ajutându-se cu o singură mână sărea în luntre dintr-o dată şi se azvârlea din nou în apă cu capul în jos, până la fund; ocolea stâncile şi nu-i păsa de ochiuri şi de vârtejuri. Ducea luntrea în toate chipurile, mai repede sau mai domol, pe unda valului sau împotriva apei, o sucea şi o purta din cârmă, o ţinea pe loc pe creasta stăvilarului, o îndruma cu o mână, iar cu cealaltă mânuia vâsla; întindea pânzele, se urca pe frânghii până în vârful catargului, alerga peste vântrele, cerceta acul busolei, întindea odgoanele şi lega cârma.

Ieşind din apă suia în fugă coasta munţilor şi cobora sprinten la vale; se căţăra prin copaci ca un cotoi; sărea de pe o cracă pe alta, ca veveriţele, şi frângea crengile cele mai vânjoase, ca un al doilea Milon Crotonul; cu ajutorul a două pumnale tăioase şi-a două sule cu vârf ascuţit, se ridica până pe acoperişul casei, fără să-i fie teamă că o să-şi frângă oasele. Arunca săgeata, drugul de fier, piatra, suliţa, ţepuşa, halebarda; trăgea cu arcul, încorda pe-un şold arbaleta grea de luptă; ochea la semn cu archebuza, aşeza tunul pe roate, ţintea în parapet şi la catarg, de sus în jos, de jos în sus, pe dinainte şi pe dindărăt, ca vechii sciţi. Lega o frânghie de vârful turnului lăsând-o să atârne până la

pământ, apoi urca şi cobora în mâini, cu o iuţeală şi o îndemânare, pe care dumneavoastră n-aţi fi în stare s-o dovediţi, nici pe o pajişte netedă ca în palmă. Se agăţa cu mâinile de o prăjină groasă, sprijinită de-a lungul între doi copaci, şi se plimba dintr-o parte în alta fără să atingă pământul, cu o repeziciune despre care nu vă puteţi face închipuire.

Pentru a-şi întări coşul pieptului şi plămânii, răcnea de parcă s-ar fi strâns în sobor toţi diavolii din iad. L-am auzit o dată cum îl striga pe Eudemon de la poarta Sfântului Victor în Montmartre. Nici faimosul Stentor nu dovedise un asemenea glas în războiul Troiei. Pentru a-şi întări braţele, poruncise să i se toarne două greutăţi de plumb, cântărind fiecare opt mii şapte sute de chintale. Le ridica de jos în câte o mână, le sălta deasupra capului şi le ţinea astfel trei sferturi de ceas şi mai bine, cum nimeni altul n-ar fi fost în stare. Biruia la trasul prăjinii pe cei mai tari. Când ajungea la semn, se proptea în picioare cu atâta dârzenie, încât nimeni nu izbutea să-l urnească din loc; la fel făcea şi Milon, după pilda căruia Gargantua prindea în mână o rodie, făgăduind-o în dar celui care va putea să-i desfacă pumnul.

Astfel trecându-şi vremea, după ce slujitorii îl frecau, îl spălau şi îl îmbrăcau în veşminte curate, Gargantua o lua înapoi spre casă. Trecând pe lângă o luncă sau un alt ungher de verdeaţă, se oprea să cerceteze copacii, se apleca asupra ierburilor, reamintindu-şi ce-au scris despre ele Teofrast, Dioscoride, Marinus, Pliniu, Nicandru, Macer şi Galen. Se întorcea acasă cu braţele pline de ramuri şi de flori, dându-le în seama unui tânăr paj numit Rizotom, care avea în grija lui hârleţurile, târnăcoapele, sapele, lopeţile şi celelalte unelte trebuincioase grădinarului.

Aşteptând să li se pregătească cina, mai răsfoiau o dată, cu coatele pe masă, câteva pagini din cărţile citite. Trebuie să vă spun că prânzul lui Gargantua era cumpătat şi cu măsură: mânca numai ca să-şi potolească foamea. Cina, însă era darnică şi îmbelşugată, iar el se ospăta din plin, ca să-şi

hrănească trupul şi să-şi păstreze puterea, aşa cum ne sfătuieşte cinstitul şi binechibzuitul doftoricesc meşteşug, deşi unii negiobi, zăpăciţi la cap de vracii arabi, spun tocmai dimpotrivă.

În răstimpul mesei, dacă socoteau de cuviinţă, reluau lecţia începută la prânz, iar restul ceasurilor treceau în alte convorbiri, pe cât de folositoare, pe-atât de plăcute. După ce îşi rosteau rugăciunea, cântau din gură, sau din diferite instrumente armonioase, jucau cărţi, dădeau cu zarurile, ospătându-se cu prisosinţă până la culcare. Alteori mergeau să cerceteze adunările cărturarilor şi ale celor care călătoriseră prin ţări străine.

În toiul nopţii, înainte de a se îndrepta fiecare spre odaia lui, alegeau dinadins locul cel mai îndepărtat şi mai descoperit al locuinţei, pentru a privi de-acolo înfăţişarea cerului, urmărind mersul cometelor (dacă erau), mărimea şi aşezarea aştrilor, apropierea sau depărtarea lor.

Apoi, împreună cu dascălul său, Gargantua îşi reamintea pe scurt – după pilda lui Pitagora – tot ceea ce văzuse, citise, auzise şi făcuse în ziua care se încheia. Se rugau şi se închinau lui Dumnezeu, preamărindu-i necuprinsa bunătate, mulţumindu-i pentru cele ce sunt cerşindu-i milă şi îndurare pentru cele ce vor fi. După care se lăsau în voia somnului.

CAPITOLUL XXIV.

Cum îşi petrecea ziua Gargantua pe vreme de ploaie.

Dacă se întâmpla să plouă, sau să fie vreme rea, ceasurile dinaintea prânzului păstrau aceeaşi întrebuinţare ca de obicei, cu deosebirea că în cămin ardea un foc vesel, pentru a mai îmblânzi răceala aerului; după prânz, dascălul şi învăţăcelul rămâneau acasă.

Ca să le treacă de urât şi să înlocuiască jocurile de afară, împleteau mănunchiuri de paie, tăiau şi despicau lemne, băteau snopii în hambar, pictau pe pânză, ciopleau în piatră, sau încercau să reia vechiul şi frumosul joc de arşice, pe care îl descrie Leonicus şi pe care bunul nostru

prieten Lascaris atât de bine îl cunoaşte. Iar în timp ce jucau, rosteau pe dinafară părţi din scrierile care pomeneau despre acest joc.

Se duceau să vadă cum se lucrează fierul, cum se toarnă puştile, cercetau pe şlefuitorii de pietre scumpe, pe giuvaergii, pe alchimişti, pe topitorii de bani, pe ţesătorii de covoare, de postavuri şi de catifea, pe ceasornicari, pe tăietorii de oglinzi, pe tipografi, pe organişti, pe vopsitori şi pe alţi lucrători, îmbiindu-i cu câte un pahar de vin. Se minunau de lucrurile frumoase care ieşeau din mâinile lor dibace şi căutau să deprindă taina fiecărui meşteşug.

Alteori mergeau să urmărească prelegerile cu lume multă, desfăşurarea adunărilor sărbătoreşti, pregătirea actorilor, declamările lor, cuvântările drăguţilor de advocaţi şi predicile propovăduitorilor Evangheliei. Trecând apoi în sălile de luptă cu sabia, Gargantua încerca pe rând toate loviturile isteţe împotriva celor mai faimoşi meşteri spadasini, dovedindu-le cu prisosinţă că ştia tot atât, dacă nu mai mult decât ei.

Neputând, pe vreme rea, să strângă ierburi şi flori, cercetau dughenile spiţerilor, ale băcanilor şi ale grădinarilor, privind cu luarea-aminte fructele, rădăcinile, frunzele şi seminţele, apoi alifiile şi unsorile de tot felul, precum şi cele cu care se pot înlocui. De acolo plecau să privească la scamatorii de bâlci şi la măscărici, urmărindu-le iuţeala mâinilor, şiretlicurile, tumbele şi felul lor dibaci de a învârti vorba. Le plăcea cu deosebire îndemânarea şarlatanilor din Picardia, care sunt buni de gură şi ştiu să spună câte-n lună şi în stele, despre câini cu covrigi în coadă şi cai verzi pe pereţi.

Întorcându-se la cină, se ospătau, mai cumpătat decât în celelalte zile, cu mâncăruri scăzute şi săţioase, pentru a lupta împotriva umezelii care îi pătrunsese şi îi împiedicase să facă obişnuitele lor mişcări de înviorare.

Astfel îndrumat şi mergând înainte pe calea cea bună, Gargantua s-a ales cu mult folos de pe urma învăţăturilor

primite, aşa cum se cuvenea unui tânăr de vârsta şi de isteţimea lui. La început, lucrurile n-au mers atât de lesne, dar, cu răbdare şi cu stăruinţă, a ajuns să preţuiască plăcuta îndeletnicire a învăţăturii, părându-i a fi mai mult o petrecere regească, decât truda silnică a unui şcolar.

Totuşi, pentru a-l lăsa să se mai hodinească puţin după atâta încordare a minţii, Ponocrat alegea o dată pe lună o zi frumoasă, cu cer senin, şi porneau amândoi dis-de-dimineaţă afară din oraş, la Gentilly sau la Boulogne, la Montrouge, pe podul Charenton, la Vauvres sau la Saint-Cloud. Petreceau acolo ziua întreagă, ospătându-se bine, glumind, râzând, jucând, cântând (cu băutură din belşug), tăvălindu-se pe pajiştea unei livezi minunate, umblând după cuiburi de păsări, prinzând potârnichi, pescuind raci şi broaşte.

Deşi nu duceau cu ei cărţi în ziua aceea şi legaseră de gard învăţătura, ziua nu trecea fără folos, căci la umbra crângului cu iarbă verde rosteau pe dinafară plăcute versuri din Georgicele lui Virgiliu, din Hesiod şi din Rustica lui Poliţian. Îşi aminteau unul altuia epigrame latine, preschimbându-le în rondeluri şi balade franţuzeşti. În timpul ospăţului, din vinul amestecat cu apă scoteau afară apa cu o frunză de iederă – cum arată Pliniu şi Caton în De re rust [52]. Clăteau vinul într-un vas, de unde îl trăgeau cu pâlnia; apoi lăsau să curgă apa, dintr-un căuş în altul, pe spiţele unei maşinării care mergea singură, ca roata morii.

CAPITOLUL XXV.

Cum s-a iscat sfada dintre plăcintarii din Lerne şi oamenii din ţara lui Gargantua, şi cum a pornit de aici un război cumplit.

Era pe la început de toamnă şi se apropia vremea culesului. Ciobanii de prin împrejurimi păzeau viile, să nu se abată graurii asupra lor şi să mănânce strugurii.

Tot cam pe-atunci, plăcintarii din Lerne au plecat într-o zi la oraş cu douăsprezece care de plăcinte. Ciobanii le-au ieşit în cale şi i-au rugat să le vândă şi lor mai multe tăvi pe

preţul din târg. E adevărat, că nu se poate închipui ceva mai gustos decât un prânz cu plăcintă caldă şi struguri băşicaţi, razachiesau tămâioşi. (Iar pentru cei încuiaţi: ţâţa-vacii sau must de aguridă.)

Plăcintarii nici n-au vrut să audă. Ba mai rău, s-au pornit să le arunce ciobanilor în obraz ocări grele şi vorbe de ruşine, numindu-i derbedei, caraghioşi, pistruiaţi, ştirbi, golani, cacă-vacă, pilă-n pungă, puturoşi, mâncăcioşi, beţivani, lăudăroşi, secături, bădărani, zgârie-brânză, cioflingari, neciopliţi, mojici, slăbănogi, sărăntoci, pierde-vară, păcătoşi, văcari de poiată – baligă uscată, ciobani de paie-căcăţiş de oaie şi alte asemenea drăgălaşii, adăugind totodată că plăcintele nu-s de nasul lor; să se mulţumească cu pâine uscată şi cu covrigi.

La toate aceste sudalme, unul din ciobani, anume Forgier, băiat de ispravă în felul lui şi fruntaş între flăcăi, a răspuns fără răutate:

— Dar de când aţi prins la rană, de v-aţi făcut atât de arţăgoşi? Până mai ieri-alaltăieri eraţi prea bucuroşi să ne vindeţi plăcintele, iar acum, hodoronc tronc, nu mai vreţi? Asta-i purtare de buni vecini? Aşa vă răspundem noi când veniţi să cumpăraţi făină cernută pentru colaci şi plăcinte? V-am mai fi dat şi struguri pe deasupra. Naiba să vă ia! O să vă căiţi într-o zi când veţi avea nevoie de noi; o să facem la fel, să ţineţi minte!

Starostele cel mare al breslei plăcintarilor, Marquet, i-a răspuns:

— Ţi-ai luat nasul la purtare, dis-de-dimineaţă. Se vede că ai mâncat aseară prea mult mălai. Ia fă-te încoa', să-ţi dea neica plăcinte!

Forgier, crezându-l pe cuvânt, s-a apropiat scoţând un ban din chimir şi aşteptând ca Marquet să-i dea plăcinta făgăduită, dar plăcintarul l-a plesnit atât de tare cu biciul peste fluierele picioarelor, că i-a rămas semn. Apoi a luat-o la fugă. Ciobanul a strigat ca din gură de şarpe: „Săriţi, că mă omoară!” şi, aruncând după el de-a azvârlita cu bâta pe

care o purta subsuoară, l-a atins la încheietura frunţii, peste vâna tâmplei pe partea stângă. Marquet, care umbla călare pe-o iapă, s-a răsturnat din şa, căzând jos mai mult mort decât viu.

În vremea aceasta, nişte zileri care dezghiocau nuci s-au năpustit asupra plăcintarilor, lovind în ei, ca la fasole. Ceilalţi ciobani şi băciţe, auzind răcnetele lui Forgier, s-au repezit cu praştiile, de zburau pietrele asupra plăcintarilor, ca grindina. Alergând după ei i-au ajuns din urmă şi le-au luat vreo patru sau cinci tăvi cu plăcinte (pe care le-au plătit cinstit, după preţul pe care […] dându-le pe deasupra şi trei coşuri pline cu struguri albi). Plăcintarii l-au ajutat pe Marquet să încalice pe iapă, că fusese pălit, ce-i drept, destul de rău. Nu şi-au mai urmat însă drumul spre Pareille, ci s-au înapoiat acasă, la Lerne, suduind şi ameninţând pe toţi ciobanii, văcarii şi zilierii din Seuille până-n Sainnais.

Văzând că plăcintarii au dat bir cu fugiţii, ciobanii şi băciţele s-au ospătat după poftă cu plăcinte gustoase şi cu struguri de soi; au petrecut în cântec de fluier şi oboaie, bătându-şi joc de vitejii plăcintari, care o păţiseră fiindcă, pasămite, se închinaseră de dimineaţă cu mâna stângă. I-au spălat picioarele lui Forgier cu must proaspăt de băbească, şi în scurtă vreme rănile i s-au vindecat.

CAPITOLUL XXVI.

Cum au năvălit fără veste locuitorii din Lerne asupra ciobanilor lui Grandgousier, la porunca regelui Picrocol.

Făcând cale-întoarsă la Lerne, şi nemaigândindu-se la mâncare ori la băutură, plăcintarii au dat buzna în palat, unde faţă de regele lor, Picrocol, al treilea cu acest nume, au povestit ce-au păţit, arătând panerele rupte, scufiile boţite, hainele sfârtecate, plăcintele lipsă şi, mai cu seamă pe Marquet, care avea o rană cumplită la cap. Vinovaţii, după spusa lor, erau ciobanii şi zilerii lui Grandgousier, iar ticăloşia se săvârşise pe drumul de ţară care duce la Seuille.

Auzind cele petrecute, Picrocol a fost cuprins de o vajnică mânie şi, fără a mai căuta să afle pricina sfadei, a poruncit să se strângă gloatele din toată ţara, dând de ştire ca fiecare să se găsească înarmat, la ceasul prânzului, în piaţa cea mare din faţa palatului: cine va lipsi va fi spânzurat! Pentru a întări porunca a pus să bată toba la toate răspmtiile cetăţii, iar el însuşi, lăsând bucatele să se răcească, s-a dus să aşeze tunurile pe roate, şi să desfăşoare steagurile, supraveghind cum se încarcă ghiulelele, armele, hamurile şi merindea.

Întorcându-se la masă, a împărţit cuvenitele porunci pentru pornirea războiului. Cavalerul Trepăduş avea să ducă la luptă vârful armiei, care număra nu mai puţin de şaisprezece mii paisprezece arcaşi şi treizeci şi cinci de mii optsprezece ostaşi de strânsură. Marele spătar Taielemne a luat pe seama lui tunurile cu o ţeava şi cu două ţevi, şoimii, bombardierele, şopârlele şi celelalte guri de foc, fiecare după mărimea şi denumirea ei. Călărimea era sub porunca ducelui de Labălungă, iar regele şi prinţii se păstrau pentru toiul luptei.

Astfel pregătiţi în mare grabă, înainte de a se urni la drum, au trimis trei sute de iscoade, călări, sub ascultarea căpitanului Păpăludă, spre a cerceta drumurile, nu cumva să fie, pe undeva, vreo capcană. Cercetând împrejurimile cu de-amănuntul, s-au încredinţat că pretutindeni era linişte şi nu se arătau semne de primejdie de nicăieri. În aşteptarea bătăliei, Picrocol a poruncit ostaşilor lui să pornească înainte cu toată graba, fiecare lângă steagul cetei sale. Astfel, fără nici o împiedicare, gloatele au luat-o de-a valma peste câmp, prădând şi jefuind în calea lor, necruţând nici pe cel avut, nici pe cel sărac, nici casele oamenilor, nici locaşurile sfinte, luând cu ei boi, cai, vaci, tauri, iepe, viţei, oi, miei, capre, ţapi, găini, claponi, pui de găină, gâşte, gânsaci, raţe, porci, scroafe, godaci. Au scuturat nucii, au dijmuit viile, au retezat butucii, au despuiat pomii de fructe,

pricinuind pretutindeni o învălmăşeală cum nu se poate spune.

Nimeni nu se încumeta să le stea împotrivă. Cei prădaţi se rugau de jefuitori să se poarte mai omeneşte, ţinând seama că trăiseră până atunci în bună vecinătate şi niciodată nu se întâmplase să le pricinuiască vreun rău sau să le aducă vreo ocară, ca să se răzbune acum cu atâta urgie şi prăpăd. Dumnezeu care le vede pe toate o să-i pedepsească într-o zi pentru fapta lor.

La toate aceste rugăminţi şi dojeni, năvălitorii răspundeau că au venit să-i înveţe cum se mănâncă plăcintele.

CAPITOLUL XXVII.

Cum un călugăr din Seuille a scăpat via mănăstirii de jaful duşmanilor.

Prădând, stricând şi răvăşind tot ce întâlneau în cale, jefuitorii au ajuns la Seuille. Dezbrăcau până la piele pe bărbaţi şi pe femei, ducând cu ei tot ce puteau să care. Nu lăsau nimic neluat şi nici o povară nu li se părea prea grea. Neţinând seama că cea mai mare parte din case erau atinse de ciumă, au dat buzna unii după alţii, au pus mâna pe tot ce-au găsit, fără ca vreunul din ei să se molipsească. A fost o întâmplare întrutotul ciudată, căci toţi ceilalţi: popii, duhovnicii, doftorii, felcerii şi spiţerii, care veniseră să oblojească, să tămăduiască şi să spovedească pe cei atinşi de boală, muriseră ca muştele; numai prădalnicii şi ucigaşii nici un rău n-au suferit. Cum de s-a putut întâmpla una ca asta, fraţilor? Staţi puţin, rogu-vă, şi cugetaţi.

După ce-au jefuit cum au vrut, duşmanii s-au îndreptat, val-vârtej spre mănăstire. Aici au găsit porţile încuiate şi linişte pretutindeni. Grosul oastei a trecut mai departe, spre Vadul-Vedei; numai şapte sute de pedestraşi şi două sute de lăncieri au rămas din urmă, dărâmând zidurile împrejmuirii cu gând de-a prăda via.

Călugării, vai de sufletul lor, nu ştiau la ce sfânt să se mai închine! Şi atunci, la noroc, s-au gândit să scoată prapurii,

să ţină slujbă mare, cu cântări şi litanii, afurisind pe năvălitori şi dând acatiste pentru pace.

Se afla în acea vreme la Seuille un tânăr călugăr legat de mănăstire, anume fratele Ioan zis Spintecătorul. Era isteţ, voios, îndemânatic, îndrăzneţ, răzbătător şi descurcăreţ. Înalt şi zvelt, cu gura frumos încondeiată, nasul potrivit, mare meşter ciripitor de rugăciuni, bun vânturător de liturghii şi priceput cărător de parastase. Adică, pentru a nu mai lungi vorba, era călugărul cel mai bine călugărit din toată tagma călugărească, iar pe deasupra, tobă de carte sfântă.

Ajungând până la urechile lui zarva stârnită de duşmani în vie, a ieşit afară să iscodească ce se întâmplă. A văzut cu ochii lui cum jefuitorii dăduseră iama prin strugurii cei frumoşi, în care călugării îşi puseseră toată nădejdea; apoi s-a întors în biserică, unde i-a găsit pe ceilalţi fraţi adunaţi în faţa altarului. Călugării s-au uitat la el nedumeriţi, ca şi cum i-ar fi stingherit de la vreo treabă. Auzindu-i cântând, fratele Ioan le-a spus:

— Staţi, cântaţi şi pe voi vă scăpaţi! Să vă ia naiba! Mai bine aţi cânta: „N-a rămas în deal la vie, nici un bob de razachie…” Să fiu al ciorilor, dacă nu ne calcă via duşmanii! Taie coardele, rup ciorchinii şi fac atâta prădăciune, încât, cu ajutorul lui Dumnezeu, patru ani de-acum încolo n-o să mai rămână un bob pe rod! Sfântă Născătoare, ce-o să bem, bieţii de noi, până va creşte via la loc? Of, Doamne!

Stareţul s-a răstit la el:

— Ce caută aici beţivul ăsta! Băgaţi-l în beci, să se înveţe minte să mai tulbure sfânta slujbă! Cinsteşte, păcătosule, măritul har divin!

— Să nu uităm, părinte stareţ, nici cinstea paharului de vin! După cât cunosc, nici sfinţia ta nu dispreţuieşti vinul şi, ca orice om doritor de bine, îl alegi pe cel mai bun. Vinul curat se cuvine inimilor curate, spune înţelepciunea călugărească. Martor mi-e Dumnezeu, că nu-i acum vremea potrivită pentru rugăciuni.

De ce, rogu-te, zilele culesului şi ale secerişului par atât de scurte, iar ale iernii şi ale postului Crăciunului, atât de lungi? Fie-iertatul frate al nostru Maceu Pelosse, binecuvântată-i fie amintirea, că era suflet credincios şi creştin cucernic (dracu' să mă ia dacă mint), aşa îmi spunea şi n-am să uit, că vinul trebuie să-l tragi şi să-l pui la butoi toamna, dacă vrei să ai ce bea în lunile de iarnă.

Ascultaţi, fraţilor! Toţi câţi sunteţi aici buni creştini şi iubitori de vin, veniţi cu mine! Focul sfântului Anton să mă ardă, de-o mai pune o picătură de vin pe limbă cel care n-o sări în ajutor să mântuim via! Dumnezeule mare, nu-i avutul mănăstirii? Sfântul Toma Englezul [53] n-a pierit apărându-l?

De-i vom urma pilda, ajunge-vom şi noi în rândul sfinţilor.

Ba nu, eu n-o să pier: am să-i omor!

În timp ce rostea aceste cuvinte, fratele Ioan şi-a scos anteriul şi a prins, în mână, zdravăn, crucea cea mare, tăiată în inimă de gorun, lungă cât o suliţă şi înflorită ici-colo cu crini, care abia se mai deosebeau din cioplitura lemnului. Apoi s-a năpustit afară aşa cum se găsea, numai în cămaşă, încins peste brâu cu anteriul făcut sul; şi învârtind crucea ca pe un buzdugan a început să izbească în duşmani. Aceştia, rămaşi fără căpetenii, fără steaguri, fără toboşari şi fără trâmbiţe, culegeau via de zor. Stegarii îşi rezemaseră flamurile de zid, toboşarii îşi desfundaseră tobele ca să le umple cu struguri, iar pe trâmbiţe atârnau ciorchini spânzuraţi. Toţi forfoteau de colo până colo.

Călugărul, fără să-i pese, bătea în ei de mama focului, doborându-i la pământ ca pe nişte porci şi plesnind în grămadă cu măciuca lui Hercul. Unora le zbura creierii, altora le zdrobea mâinile şi picioarele; câtorva le-a rupt oasele grumazului, multora le-a frânt şalele; le-a turtit nasul, le-a umflat ochii, le-a crăpat fălcile, le-a sfărâmat dinţii, le-a mutat din loc umărul, le-a retezat gleznele, le-a scos din ţâţâni şoldurile şi i-a lăsat fără braţ.

Dacă vreunul căuta să se ascundă sub un butuc mai gros, îi făcea ţeasta ţăndări, pocnindu-l drept la încheietura lambdoidală. Pe cei care încercau să se caţăre prin copaci, închipuindu-şi că astfel or să scape, îi trăgea în ţeapă, vârându-le un braţ al crucii prin şezut. Câte unul care îl cunoştea striga: – „Stai, frate Ioane, cruţă-mă că mă dau prins!” Dar fratele Ioan îi răspundea: „Te dai, că n-ai încotro, dar de luat, o să te ia dracu'!” Şi se repezea cu crucea, snopindu-l. Dacă se întâmpla ca vreunul să încerce să i se împotrivească, abia atunci îşi dovedea toată puterea, străpungându-i într-o clipă pieptul prin inimă şi prin plămâni. Pe alţii îi pocnea la lingurică zdrobindu-le stomacul şi ucigându-i pe loc. Pe unii îi pălea în buric cu atâta înverşunare, încât le scotea măruntaiele afară; pe alţii îi străpungea prin boaşe şi le rupea gura maţului gros. O privelişte mai înspăimântătoare nici nu s-ar putea închipui!

Unii chemau în ajutor pe sfânta Varvara, alţii pe sfântul Gheorghe, pe sfânta Nitouche, pe Maica Domnului din Cunault, din Laurette, din Bonne-Nouvelle, din Lenou şi din Riviere. Unii pomeneau pe sfântul Iacob, alţii îşi aduceau aminte de sfintele moaşte din Chambery (care de altminteri au şi luat foc, trei luni mai târziu, de n-a rămas din ele nici un petic). Alţii se rugau sfântului Ion din Angery, sfântului Eutrop din Saintes, sfântului Martin din Candes, sfântului Clouaud din Sinais, moaştelor din Jaurezay şi altor sfinţi de treabă, dar mai mărunţi. Unii mureau fără să se vaiete, alţii se văietau fără să moară, unii se văietau murind, alţii mureau văietându-se. Vreo câţiva strigau cât îi ţinea gura: „Vreau să mă spovedesc! Vreau să mă spovedesc! Confiteor! Miserere! In manus [54] „.

Nefericiţii urlau atât de amarnic, încât părintele stareţ a ieşit din biserică, târând pe toţi călugării după el. Văzând atâta omenire căzută printre araci, şi cum unii trăgeau să moară, s-a îndurat ca pe cei care mai trăiau să-i spovedească, în vreme ce părintele stareţ se îndeletnicea cu

spălarea păcatelor, călugăraşii alergară la fratele Ioan, întrebându-l cum i-ar putea veni în ajutor.

Fratele Ioan le-a dat poruncă să-i înjunghie pe toţi câţi zăceau la pământ. Atunci, agăţându-şi comanacele pe bolta viţei, fraţii s-au năpustit asupra celor doborâţi şi i-au trimis pe lumea cealaltă, tăindu-le beregata. Ştiţi cu ce? Cu nişte cosoare, asemeni cuţitaşelor cu care copiii din partea locului curăţă nuci.

Învârtind buzduganul lui cu cruce, fratele Ioan a trecut mai departe pe pârtia ce-o deschisese în rândul duşmanilor. Călugăraşii au pus mâna pe steaguri şi şi-au făcut din ele obiele. Unii din tâlharii spovediţi au încercat să scape pe la spatele fratelui Ioan; dar acesta, cum prindea de veste, îi pocnea în moalele capului, zicându-le: „V-aţi spovedit şi v-aţi pocăit; sunteţi spălaţi de păcate şi vrednici să porniţi pe drumul cel mai scurt, spre împărăţia cerului”.

Aşa s-a făcut că, mulţumită vredniciei fratelui Ioan, au fost răpuşi toţi tâlharii care pătrunseseră în vie, adică treisprezece mii şase sute douăzeci şi doi, fără să socotim, bineînţeles, pe femei şi pe copii. Nici pustnicul vrăjitor Maugis n-a luptat mai vitejeşte cu toiagul lui împotriva Sarazinilor (după cum scrie în Povestea celor patru fii ai lui Aimon), decât călugărul nostru cu prăjina crucii împotriva plăcintarilor jefuitori de struguri.

CAPITOLUL XXVIII.

Cum a luat Picrocol cu asalt La Roche-Clermaud şi cu câtă părere de rău a pornit Grandgousier la război.

În vreme ce fratele Ioan îi zvânta astfel pe mârlanii care năvăliseră în via mănăstirii, Picrocol a trecut în grabă mare cu oamenii lui prin Vadul-Vedei şi a luat cu asalt Roche-Clermaud neîntâmpinând nici o împotrivire. Şi fiindcă între timp se înnoptase, a hotărât să poposească în oraş, lăsând să se mai potolească puţin mânia care îl muncea. În zorii zilei următoare a pornit şi a cuprins meterezele şi castelul, pe care l-a întărit adunând acolo armele ce strânsese, ca să aibă un adăpost ferit, de va fi cumva el însuşi lovit din altă

parte. Locul acela, prin aşezarea lui firească şi prin ceea ce mâna omului adăugase, era o cetate lesne de apărat.

Dar să-i lăsăm pe aceştia, şi să ne întoarcem la bunul nostru Gargantua, care se află la Paris, plin de râvnă pentru învăţătura minţii şi pentru îndemânările trupului; apoi la bătrânul cumătru Grandgousier, tatăl lui, care după cină îşi încălzeşte pântecele la flacăra unui foc cuminte, limpede şi liniştit; aşteaptă să se coacă castanele, scrie pe albul căminului, cu vârful ars al băţului cu care aţâţă focul, şi istoriseşte alor lui minunate întâmplări din vremile de altădată.

Unul din ciobanii care păzeau viile, anume Pillot, a venit spre seară să-i povestească de-a fir-a-păr toate fărădelegile şi jafurile pe care Picrocoi, regele din Lerne, le abătuse asupra pământurilor sale; cum a prădat şi a răvăşit toată ţara, afară de mănăstirea din Seuille, pe care fratele Ioan Spintecătorul a ferit-o de prădăciune; pentru care faptă, cinste mare i se cuvine. Numitul rege Picrocol se găsea acum cu oastea lui la Roche-Clermaud, unde se întărea.

— Vai! Vai! a oftat Grandgousier. Ce înseamnă una ca asta, oameni buni? Visez sau e adevărat ce aud? Picrocol, vechiul meu prieten de totdeauna, cu care de când mă ştiu am trăit în bună vecinătate, a pornit cu război împotriva mea? Cine l-a stârnit? Cine-l aţâţă? Cine l-a îndemnat? Cine îl sfătuieşte? Of, of, of, of! Isuse Cristoase, Mântuitorule, vino-mi în ajutor, luminează-mă şi arată-mi ce trebuie să fac. Spun şi jur în faţa ta, cerându-ţi ocrotire, că niciodată nu i-am căşunat vreun rău şi nici oamenilor lui vreo pagubă; nu m-am gândit nicicând să-i calc sau să-i jefuiesc pământurile; ba dimpotrivă, l-am ajutat cu oameni, cu arme, cu bani, cu înlesniri şi cu sfaturi, de câte ori am putut, spre folosul lui. Ce duh rău îl stăpâneşte, de-a pornit asupră-mi cu o astfel de ocară? Dumnezeule mare! Tu care le cunoşti pe toate, ştii că tăria inimii nu-mi lipseşte. Iar dacă i-a fost dat să fie cuprins de nebunie; dacă pentru a-l aduce în simţiri mi l-ai

trimis să-l vindec, dă-mi putere şi luminează-mă, să-l îndrum spre ascultare, sub stăpânirea sfintei tale voinţe.

Of, of, of! buni prieteni ai mei şi credincioşi slujitori, veniţi-mi întru ajutor şi dăruiţi-mi sprijinul vostru în acest ceas de grea cumpănă. Toată viaţa am fost dornic de pace; bătrâneţele mele au nevoie de odihnă, şi iată-mă-s nevoit să port pe umerii mei slabi şi osteniţi platoşa de luptă, să prind cu mâinile mele firave suliţa şi ghioaga, pentru a ocroti şi a ajuta pe supuşii mei izbiţi de urgie. Aşa cere judecata cea dreaptă: căci prin munca lor mi-am ţinut zilele şi din sudoarea lor ne-am hrănit, eu, copiii mei şi tot neamul. N-aş dori, totuşi, să pornesc la război, până nu voi încerca toate căile, pentru a ajunge la înţelegere. Astfel m-am gândit şi aşa găsesc cu cale.

Grandgousier a chemat pe sfetnicii săi şi le-a înfăţişat lucrurile aşa cum erau. Toţi au hotărât într-un glas să fie trimis la Picrocol cu solie unul dintre bărbaţii cei mai chibzuiţi şi să-l întrebe: de ce stricase pacea şi încălcase pământurile asupra cărora n-avea nici un drept să poruncească. Au mai hotărât de asemeni, să plece cineva să-l caute pe Gargantua şi pe oamenii lui, chemându-i să apere ţara.

Grandgousier a întărit cu voie bună aceste hotărâri şi a poruncit ca aşa să se facă. Apoi, fără zăbavă, a trimis pe unul din slujitorii lui, anume Basque să-i ducă lui Gargantua scrisoarea de mai jos.

CAPITOLUL XXIX.

Scrisoarea lui Grandgousier către fiul său Gargantua.

Cunoscând silinţa cu care te-ai dedat învăţăturii, nu mi-aş fi îngăduit multă vreme de-aici înainte să tulbur tihna înţeleptelor tale gânduri, dacă tocmai acei prieteni în care îmi pusesem toată încrederea, vecinii cu care aveam vechi învoieli de vieţuire paşnică, nu mi-ar fi răpit în aceste zile liniştea bătrâneţilor mele. Dar fiindcă aşa mi-a fost scris, ca supărările să-mi vină tocmai de la cei pe care mă bizuiam mai mult, iată-mă nevoit să te chem întru apărarea

oamenilor şi a bunurilor de care eşti legat prin însăşi legea firii; căci armele luptei rămân neputincioase, dacă lipseşte din casă sfatul chibzuinţei, după cum, de asemeni, învăţătura se dovedeşte zadarnică, iar sfatul de prisos, când nu sunt folosite la timpul potrivit.

N-am de gând să aţâţ războiul, ci să-l înlătur; nu vreau să lovesc pe nimeni, ci să mă apăr; nu râvnesc la bunul altuia, ci doresc să rămân ca şi până acum ocrotitorul supuşilor mei credincioşi şi al pământului strămoşesc, asupra căruia Picrocol s-a năpustit vrăjmăşeşte, fără nici o pricină sau temei, stăruind în pornirea lui bezmetică şi săvârşind ticăloşii, pe care nici o fiinţă iubitoare de dreptate nu le poate îngădui.

Am socotit de a mea datorie să încerc să-i astâmpăr trufaşa mânie, făgăduindu-i tot ceea ce, după judecata mea, s-ar cuveni să-l mulţumească. I-am trimis în mai multe rânduri solie prietenească, rugându-l să-mi spună cine şi cu ce l-a vătămat. Dar el, în loc de orice alt răspuns, a pornit cu război împotrivă-mi, închipuindu-şi pesemne că are drept să poruncească în ţara mea, după bunul lui plac. Aşa fiind, am înţeles că Dumnezeu cel veşnic l-a părăsit, lăsându-l să-şi poarte cârma după cum l-o ajuta mintea şi l-o povăţui cugetul, care, aşa se vede, numai la rele îl îndeamnă. Voia cerească, pe care el a nesocotit-o, mi l-a trimis mie în aceste împrejurări atât de supărătoare, pentru a-l aduce la dreapta judecată.

Aşadar, fiul meu mult iubit, de îndată ce îţi va fi la îndemână, după ce vei fi văzut aceste rânduri, grăbeşte-te şi vino să ne dai ajutor; nu numai mie, faţă de care ai o fiiască îndatorire, ci tuturor alor tăi, pe care eşti ţinut să-i ocroteşti şi să-i mântui de la pierzare. Vom duce treburile noastre la bun sfârşit cu cât mai puţină vărsare de sânge şi, după cum se va putea, cu arme cât mai repezi, cu isteţime şi dibăcie de luptă. Vom avea grijă de mântuirea tuturor sufletelor, trimiţându-le să se aşeze liniştite în sălaşul ce li se cuvine.

Preaiubitul meu fiu, pacea lui Cristos, mântuitorul nostru, să fie cu tine. Spune vorbe bune din parte-mi lui Ponocrat, Gimnast şi Eudemon.

În a douăzecea zi a lui septembrie, Tatăl tău,
GRANDGOUSIER.

CAPITOLUL XXX.

Ulric Gallet duce solie lui Picrocol.

După ce şi-a întocmit scrisorile şi le-a însemnat cu pecetea lui, Grandgousier a chemat la sine pe marele dregător al jalbelor, Ulric Gallet, un bărbat chibzuit şi de toată încrederea, a cărui cinste o preţuia şi ale cărui sfaturi cuminţi îi fuseseră de folos în multe împrejurări anevoioase. Acestuia i-a poruncit să meargă la Picrocol, acolo unde se află, pentru a-l înştiinţa despre cele hotărâte. Jupân Gallet a pornit fără tocmeală, iar după ce a trecut vadul cu bine, s-a oprit la o moară, să ştiricească locul unde l-ar putea găsi pe Picrocol. Morarul i-a spus că oamenii regelui, după ce i-au zvântat toate găinile (fără să cruţe cocoşii), s-au închis în cetatea Roche-Clermaud; dar nu l-a sfătuit să pornească într-acolo, din pricina străjerilor care sunt foarte înverşunaţi; lucru pe care Gallet l-a crezut fără greutate, şi de aceea a cerut morarului să-l găzduiască la el peste noapte.

A doua zi de dimineaţă a pornit să sune din trâmbiţă la poarta castelului, cerând paznicilor să-l lase să vorbească regelui, spre binele acestuia. Regele, fiind înştiinţat, a poruncit să nu i se deschidă porţile, apoi, arătându-se pe creasta zidului, i-a pus solului două întrebări:

— Ce veşti aduci şi ce-ai venit să-mi spui?

Solul i-a împărtăşit cele ce urmează:

CAPITOLUL XXXI.

Cuvântarea lui Gallet către Picrocol „Nu-i prilej de mâhnire mai mare pentru oameni decât atunci, când, aşteaptă cu gând ascuns milă şi îndurare de la alţii, primesc în schimb numai supărări şi paguba. Nu fără pricină întemeiată, mulţi din cei care au ajuns să sufere asemenea

ocară, au socotit-o mai greu de îndurat decât viaţa, şi neputând s-o înlăture nici cu puterea, nici prin alt mijloc, şi-au făcut seama singuri.

E de minune, cum regele Grandgousier, stăpânul meu, văzând năvala ta nestăpânită şi vrăjmaşă, nu s-a lăsat cuprins de mânie şi nu şi-a pierdut cumpătul. Ar fi fost însă şi mai ciudat, dacă ar fi rămas nesimţitor faţă de neînchipuitele răutăţi pe care tu şi oamenii tăi le-aţi săvârşit asupra ţării şi supuşilor săi; atâtea nelegiuiri, din care aţi avut grijă să nu lipsească niciuna! Toate acestea l-au mâhnit nespus, căci el iubeşte din inimă pe supuşii săi, după cum ei îi dau, la rândul lor, mai multă cinste decât a avut vreodată parte un muritor pe pământ.

Punând în cumpănă greşelile fiecăruia, regele nostru a văzut cu adâncă mâhnire, că tu şi cu ai tăi sunteţi cei vinovaţi; tocmai voi, care din adâncul vremilor, de când ne ştim, aţi avut legământ de prietenie cu el şi cu părinţii lui. Nu numai el şi cu ai lui, dar chiar neamurile barbare din Poitou, Bretania şi Marceau, până dincolo de Insulele Canare, socoteau că ar fi fost mai lesne să se dărâme bolta cerului sau să se înalţe prăpăstiile dincolo de nori, decât să se smintească acea legătură a noastră, care atât de cumplit i-a înfricoşat pe duşmani, încât în năvălirile lor n-au îndrăznit niciodată să lovească sau să prade pe vreunul din noi, de teama celuilalt.

Mai mult decât atât. Faima acestei prietenii dintre noi s-a răspândit pe întreg pământul, şi puţini erau aceia, de aici până în ostroavele Oceanului, care să nu fi râvnit să vi se alăture vouă şi să nu îndeplinească orice le-aţi cere, socotind prietenia voastră mai scumpă decât neamul şi decât pământul lor. N-a fost pe lume, de când ne-am pomenit, un prinţ atât de trufaş sau o putere atât de lacomă, care să cuteze a călca, nu numai ţinuturile voastre, dar nici pe ale prietenilor voştri. Iar dacă, nestând prea mult să cugete, ar fi încercat, totuşi, să-i lovească pe

aceştia, repede şi-ar fi schimbat gândul, ştiind bine că le veţi sări în ajutor.

Ce mânie oarbă te-a cuprins deodată, de-ai pornit să sfărâmi această legătură, să calci în picioare jurămintele de prietenie, să treci dincolo de dreptul tău şi să cotropeşti pământurile regelui meu, fără ca vreunul dintre ai lui să te fi supărat, să te fi înfruntat sau să-ţi fi pricinuit vreo pagubă?

Unde ţi-e credinţa? Unde ţi-e legea? Unde ţi-e judecata? Unde ţi-e omenia? Unde ţi-e teama de Dumnezeu? Crezi tu, că nelegiuirile tale nu sunt ştiute de duhurile cerului şi de Domnul, stăpânul lumii, care ne răsplăteşte pe toţi după faptele noastre?

Dacă astfel îţi închipui, greşeşti, căci toate vor veni odată în faţa dreptăţii sale. Te-a ajuns cumva blestemul morţii sau ţi-a fost ursită zodia să-ţi pierzi liniştea şi odihna? Toată puterea îşi are sfârşitul ei; şi chiar de-ajunge pe culmile cele mai de sus, se prăbuşeşte odată şi se dărâmă, fiindcă multă vreme să se ţină deasupra, nu poate. Aşa sfârşesc toţi aceia care prin felul lor de a fi şi de a gândi nu se pricep să pună o măsură norocului şi nici stavilă lăcomiei lor.

Dar dacă aşa ţi-a fost scris, ca tihna şi mulţumirile tale să se încheie, de ce te-ai năpustit să tulburi tocmai liniştea regelui meu, care el însuşi te-a înscăunat? Dacă neamului tău i-a fost dat să cadă, de ce, prăbuşindu-se, să se-abată asupra căminului celui care l-a înzestrat? E o faptă atât de necugetată şi de respingătoare pentru orice om cu mintea întreagă, încât rămâne aproape de neînţeles. Străinii nu-i vor da crezare, până în clipa când vor pricepe cu adevărat, că nu-i nimic sfânt şi neprihănit pentru cel care uită de Dumnezeu şi de dreapta judecată, lăsându-se purtat de pornirea lui ticăloasă.

Săvârşit-am vreo nelegiuire pe pământurile tale sau împotriva supuşilor tăi? Ocrotit-am pe cei ce-ţi vor răul? Nu te-am fi ajutat în treburile tale? Adus-am vreo vătămare numelui şi cinstei tale? Dacă ponegririle care au căutat să

te ducă în greşeală prin cuvinte mincinoase sau închipuiri înşelătoare, ţi-au strecurat bănuiala că am fi urzit împotriva ta uneltiri nevrednice de vechea noastră prietenie, ar fi trebuit mai întâi să le cercetezi temeinicia şi să ne dai de ştire. Te-am fi lămurit cum se cuvine şi ai fi rămas pe deplin mulţumit. Dar tu, Dumnezeu să te înţeleagă! Ce-ai de gând? Vrei, ca un viclean cotropitor, să prădezi şi să pustieşti regatul stăpânului meu? Îl socoteşti atât de fricos şi de becisnic, lipsit de bani şi de sfetnici, de oameni şi de pricepere la luptă, încât să nu poată răspunde lovirii tale nedrepte?

Să părăseşti cât mai în grabă aceste locuri; iar până mâine la asfinţitul soarelui să te găseşti înapoi acasă, fără zarvă şi prădăciuni în calea ta. Pentru stricăciunile ce-ai săvârşit, vei plăti regelui meu o mie de ducaţi de aur: jumătate mâine, iar jumătate cel mai târziu în a cincisprezecea zi a lunii viitoare. Ne vei lăsa până atunci, drept ostateci, pe ducii de Piuamorii, de Bucălată şi de Ceapămică, dimpreună cu prinţii de Scărpiniş şi de Râiaveche.”

CAPITOLUL XXXII.

Cum a dat Grandgousier plăcintele înapoi, ca să aibă pace.

Isprăvind ce-avea de spus, jupân Gallet a tăcut, iar Picrocol, la toată cuvântarea, n-a răspuns decât atât:

— Poftiţi de-i luaţi! Poftiţi de-i luaţi! Au bucile frumoase şi moi: o să vă dea să păpaţi plăcinte!

Gallet s-a întors la Grandgousier. L-a găsit în genunchi, cu capul descoperit, într-un ungher al odăii, bătând mătănii şi rugându-se lui Dumnezeu să astâmpere mânia lui Picrocol şi să-i redea minţile, fără să mai fie nevoie de război.

Văzând pe Gallet intrând în iatac, l-a întrebat:

— Prietene, ce veşti aduci?

— Veştile mele, a răspuns solul, nu sunt bune. Omul nostru nu mai are mintea întreagă; Dumnezeu l-a părăsit.

— Spune, prietene, a mai întrebat o dată Grandgousier, care-i pricina grozavei lui mânii?

— Nu mi-a arătat niciuna. Mi-a pomenit, furios, despre nişte plăcinte. Atât. După cât am înţeles, e vorba de supărarea unor plăcintari.

— Înainte de a lua vreo hotărâre, a spus Grandgousier, vreau să cunosc cele ce s-au petrecut.

Cercetând, aşadar, cum stau lucrurile, Grandgousier a aflat că ciobanii săi luaseră cu puterea câteva plăcinte de la oamenii lui Picrocol, iar unul din ei, anume Marquet, se alesese cu o lovitură zdravănă de băţ în cap. Plăcintele au fost însă plătite cu bani peşin, iar acel Marquet se năpustise el însuşi asupra lui Forgier, plesnindu-l cu biciul peste picioare. Sfetnicii au spus că Forgier, fiind cel dintâi lovit, era îndrituit să-şi apere pielea.

— Dacă e vorba numai despre plăcinte, a chibzuit Grandgousier, voi încerca să-l mulţumesc, căci nu mi-ar plăcea să port război pentru un lucru atât de neînsemnat.

Întrebând câte plăcinte fuseseră luate şi aflând că numărul lor nu trecea de cincizeci de bucăţi, a poruncit să se scoată din cuptor chiar în noaptea aceea cinci care de plăcinte; un car întreg de plăcinte cu unt proaspăt, gălbenuş de ou, şofran din cel mai bun şi mirodenii alese, să-i fie dus în dar lui Marquet; iar ca să-l despăgubească şi să-i înlesnească plata felcerilor care îl oblojiseră, a hotărât să-i numere în palmă şapte sute de mii de scuzi. I-a mai dat pe deasupra pământurile de la Pomardiere, în veşnică şi deplină stăpânire pentru el şi urmaşii lui.

Gallet fu însărcinat să ducă darurile. În drum s-a oprit la lunca dintre sălcii şi a poruncit însoţitorilor lui să culeagă fire de trestie, cu care au împodobit căruţele. Cărăuşii au luat în mână câte un fir, iar solul însuşi s-a înfăţişat purtând o trestie, spre a arăta că dorea pace şi venise s-o răscumpere.

Ajungând încă o dată la poarta castelului, a cerut să-i vorbească lui Picrocol, ca din partea lui Grandgousier. Picrocol n-a voit să-l lase să intre, şi nici nu s-a mai ostenit să vie să-l asculte. I-a trimis vorbă că are alte treburi şi să

spună ce are de spus căpitanului Taielemne, care tocmai îşi rânduia puştile pe metereze.

Căpitanul Taielemne s-a arătat şi jupân Gallet a vorbit astfel:

— Căpitane, pentru a pune capăt neînţelegerii noastre şi pentru a nu vă lăsa nici o îndreptăţire de a rupe vechea prietenie dintre noi, am adus cu noi plăcintele care au fost pricina supărării voastre. Ciobanii au oprit cincizeci de bucăţi, plătind pentru ele preţul cuvenit; noi, doritori de pace, vă înapoiem cinci care pline; unul pentru Marquet, ţinând seamă că el a avut de suferit mai mult. Pe lângă aceasta, pentru a-l despăgubi cu prisosinţă, îi dăm şapte sute de mii trei scuzi, pe care i-am adus cu mine. Iar ca să nu mai fie vorbă, îi mai dăruim de veci şi pământurile de la Pomardiere, pentru el şi urmaşii lui, fără nici o sarcină: iată aici hrisovul de danie. Iar acum, cinstind numele lui Dumnezeu, să trăim împreună în pace. Întoarceţi-vă cu bine la căminurile voastre şi părăsiţi această cetate, asupra căreia, cum singuri recunoaşteţi, nici un drept nu aveţi. Şi să rămânem prieteni cum am fost.

Taielemne a dus aceste vorbe lui Picrocol, dar în aşa fel, încât mai mult l-a îndârjit, spunându-i:

— Li-e frică, mârlanilor! Grandgousier s-a scăpat în nădragi, beţivul; bietul de el nu se pricepe la războaie, ştie numai să deşerte paharele. Eu aşa zic, să le luăm plăcintele şi banii. Să ne întărim în grabă şi să ducem mai departe ce-am întreprins. Dumnealor îşi închipuiesc că au de-a face cu nerozi, pe care să-i momească cu plăcinte. Iată ce ai folosit, dacă te-ai purtat bine cu ei. Îşi bat joc de tine. Vorba aceea: dacă-i dai obraznicului un deget, îţi ia mâna toată!

— Bine, bine, a zis Picrocol, o să le dăm ceea ce li se cuvine. Fă aşa cum ai spus.

— Vreau să te mai înştiinţez de ceva, a lungit vorba Taielemne. Stăm rău cu merindele; de-ale gurii avem prea puţine. Dacă Grandgousier ne sileşte să ne închidem în

cetate şi nu ne dă răgaz, nu ne mai rămâne decât să ne scoatem măselele din gură, ca să nu mai avem cu ce mânca.

— Mâncare aveţi destulă, a spus Picrocol. Pentru ce am venit aici? Să mâncăm sau să ne batem?

— Să ne batem, fără îndoială, a răspuns Taielemne, dar cu burta goală nu faci mare scofală, iar cine flămânzeşte, puteri nu dovedeşte.

— Nu mai lungi vorba, l-a scurtat Picrocol. Pune mâna pe tot ce ne-au adus duşmanii.

Aşadar, au luat banii, boii şi carele, trimiţând la plimbare pe Gallet şi pe însoţitorii lui, urmând ca răspunsul, după ce vor lua-o din loc, să-l primească altădată. Trimişii lui Grandgousier s-au întors cum au venit şi, arătându-i cele întâmplate, au mai adăugat, că dinspre pace nu-i nici o nădejde, ci, dimpotrivă, vor trebui să se pregătească de un război aprig şi greu.

CAPITOLUL XXXIII.

Cum unii din sfetnicii lui Picrocol l-au adus în mare primejdie prin îndemnuri necugetate.

După ce au luat în primire plăcintele lui Grandgousier, trei cavaleri: ducele de Ceapămică, contele de Baltag şi căpitanul Baligă s-au înfăţişat lui Picrocol şi i-au spus:

— Măria ta, te recunoaştem şi te slăvim ca pe cel mai viteaz şi mai înţelept dintre toţi regii care au fost pe lume de la Alexandru Machedon până în zilele noastre.

— Pune-ţi pălăria în cap, a spus Picrocol.

— Mulţumesc. Îţi aducem închinarea noastră, stăpâne, şi iată ce zicem noi. Să laşi aici un căpitan cu un pâlc de ostaşi să păzească cetatea, pe care o socotim destul de tare, atât prin aşezarea ei, cât şi prin întăriturile pe care le-ai ridicat. Oastea să se împartă în două. Jumătate să pornească fără zăbavă asupra lui Grandgousier şi a oamenilor lui, pe care, cu putere lovindu-i, îi va răpune lesne. Vei găsi la el bani destui, fiindcă bădăranul e putred de bogat. Bădăran îi zicem, fiindcă un prinţ adevărat n-are niciodată o lescaie; numai bădăranii pun bani la ciorap. În vremea aceasta,

cealaltă jumătate a oastei se va îndrepta spre Aunis, Saintonge, Angoumoys şi Ţara Gasconiei; iar de aici, spre Perigord, Medoc şi Lande. Vei cuprinde fără împotrivire toate oraşele, castelele şi cetăţile. Ajungând la Baiona, la Saint-Jean-de-Luz şi la Fontarbie, vei pune mâna pe toate corăbiile aflate acolo; urmând apoi ţărmul Spaniei şi al Portugaliei, vei prăda toate porturile până la Lisabona, unde vei găsi marinari destui ca să-ţi duci cuceririle mai departe. Nici o grijă să nu-ţi faci. Vei cuprinde Spania lesne, fiindcă spaniolii sunt nişte pierde-vară. Vei trece prin strâmtoarea Gibraltarului, unde vei ridica două columne mai măreţe decât ale lui Hercule, ca să rămână în veacul veacurilor faima numelui tău şi a strălucitelor tale fapte. Strâmtoarea se va numi de-aici înainte Marea Picrocolină. Trecem dincolo de Marea Picrocolină şi iată-l pe Kair-Edin, Barbăroşie, care vine să ţi se închine.

— Voi lua sub ocrotirea mea pe Barbăroşie, a spus Picrocol.

— Mai întâi să se boteze! Urmându-ţi cuceririle începute, vei lovi pe regii Tunisului, Hiponiei, Algerului, Bonului, Cyrenei şi ai întregii Ţări a Berberilor. Trecând mai departe, vei lua în stăpânire ostroavele Majorca, Minorca, Sardinia, Corsica, Balearele şi toate celelalte din cotul Genovei. Vei domni peste Galia narboneză, Provenţa, Genova, Florenţa, Luca, şi vei intra triumfător în Roma. Bietul domnu' papă tremură de frică de pe-acum!

— Vă dau cuvântul meu că n-am să-i pup papucul!

— După ce vei cuprinde toată Italia, vei lovi cu folos Neapolul, Calabria, Apulia şi Sicilia, cu Malta dimpreună. Vreau să-i văd pe-acei cavaleri caraghioşi, pe unde vor scoate cămaşa?

— Mai bucuros aş fi luat-o spre Loretta, a spus Picrocol.

— Nu, nu, las-o la întoarcere, au spus aceia. Trebuie să cuprindem mai întâi Candia, Cipru, Rhodosul şi Cicladele, după care vom trece în Moreea. E în mâna noastră! Sfinte

Anton, Dumnezeu să ocrotească Ierusalimul! Sultanul nu-şi poate măsura puterile cu tine.

— Voi ridica un templu mai măreţ decât al lui Solomon, le-a făgăduit Picrocol.

— Aşteaptă puţin. Nu te pripi. „Festina lente”, „grăbeşte-te agale”, a spus Octavian August. Trebuie să cuprindem mai întâi Asia Mică şi ţările până la apa Eufratului.

— Vedea-voi Babilonul şi Muntele Sinai? a întrebat Picrocol.

— Nu-i nevoie deocamdată, au răspuns sfetnicii. E de ajuns să străbatem Marea Hircană, cele două Armenii şi Ţările Arabe, care sunt în număr de trei.

— Dumnezeule, Doamne, sunteţi nebuni? Vreţi să-mi pierd ostaşii?

— Cum adică?

— Unde vom găsi apă de băut, în mijlocul deşertului? N-a murit Iuliu August de sete în pustie cu oastea lui întreagă?

— Am avut grijă. În Marea Siriei ne aşteaptă nouă mii paisprezece corăbii, încărcate cu cele mai bune vinuri care se află, iar la Iafa vom găsi două milioane două sute de mii de cămile, afară de cei o mie şase sute de elefanţi pe care i-ai vânat în Libia. Vom avea băutură îndeajuns.

— Fără îndoială, numai atât că vinul n-o să fie tocmai rece.

— Un viteaz cuceritor – împăratul lumii! – nu trăieşte numai în huzur. Mulţumeşte lui Dumnezeu că vei ajunge teafăr la apa Tigrului.

— Şi ce va face în timpul acesta cealaltă jumătate de oaste, care a rămas să-i vie de hac mârlanului, beţivului de Grandgousier?

— Nu-ţi fie teamă, că n-o să stea cu mâinile în sân! Ne vom întâlni cu ea în curând. Căpitanii tăi vor cuprinde Bretania, Normandia, Flandra, Brabantul, Artois, Olanda şi Noua Zeelandă. Vor trece Rinul, zdrobind pe nemţi şi pe elveţieni; o parte din ei vor supune Luxemburgul, Lorena, Cliampagne şi Savoia, până la Lyon, unde se vor întâlni cu cei întorşi după cucerirea Mării-de-Mijloc. Se vor aduna din

nou laolaltă în Boemia, după ce au trecut prin foc şi sabie ţinuturile Suabiei, ale Wiirtembergului, ale Bavariei, Austriei, Moraviei şi Ştiriei. De-aici, fără nici o împiedicare, se vor îndrepta spre Liibeck, Norvegia, Suedia, Dania, Ţara Goţilor, Groenlanda, Estonia, până la Oceanul îngheţat. După care vor cuceri Scoţia, Anglia, Irlanda şi, străbătând Marea Nisipoasă şi Marea Sarmată, vor cuprinde Prusia, Polonia, Lituania, Rusia, Valahia, Transilvania, Ungaria, Bulgaria şi Turcia. Iată-i la Constantinopol!

— Să mergem întru întâmpinarea lor, a spus Picrocol. Voi fi împăratul Trebizundei! Nu mai încape vorbă ca pe toţi câinii de turci şi de musulmani îi vom tăia!

— Dar ce nu vom face? Pământurile necredincioşilor le vei împărţi celor care te-au slujit cu credinţă.

— Aşa spune mintea înţeleaptă şi aşa cere buna dreptate. Îţi dăruiesc Siria, Carmania şi toată Palestina.

— Măria ta, ce darnic eşti! Îţi mulţumesc din toată inima. Dumnezeu să te ţină.

La acest schimb de cuvinte înflăcărate mai era de faţă şi un bătrân cavaler hârşit în lupte, anume Echefron, care păţise în viaţă multe şi adunase oarecare brumă de înţelepciune. Auzind acele planuri măreţe a spus:

— Teamă mi-e ca toate aceste isprăvi de vitejie să nu semene cu povestea cizmarului care se îmbogăţise, în vis, dintr-o oală cu lapte, iar când s-a trezit din somn a găsit oala spartă, şi a rămas flămând. Ce aveţi de gând să faceţi cu atâtea ţări cucerite? Care va fi răsplata atâtor osteneli şi atâtor căi umblate?

— Întorcându-ne acasă, a răspuns Picrocol, ne vom putea odihni în voie. Echefron a întrebat din nou:

— Şi dacă n-o să vă mai întoarceţi nicicând? Drumurile sunt anevoioase şi pline de primejdii. N-ar fi mai bine să treceţi la odihnă de pe-acum, decât să porniţi razna pe unde nu puteţi şti ce v-aşteaptă?

— Ah! a strigat Baltag. Fie-ţi milă, Doamne, de un biet nebun care aiurează. Cum adică? Să stăm la gura sobei şi

să ne trecem vremea cu muierile laolaltă întorcând frigarea sau torcând ca Sardanapal? „Cine nu îndrăzneşte, nici cal, nici măgar nu găseşte”, a zis înţeleptul Solomon.

— Iar cine merge cu îndrăzneala prea departe, a răspuns Echefron, îşi pierde potcoavele pe drum.

— Ei! a zis Picrocol. Să ne vedem de treabă. Mie de-un singur lucru mi-e teamă, ca nu cumva cetele lui Grandgousier să ne cadă în spate, tocmai când ne vom găsi în Mesopotamia. Cum am putea să le tăiem drumul?

— Foarte lesne. Trimite o solie moscoviţilor, şi cât ai bate din palme vei aduna într-o singură tabără patru sute cincizeci de mii de ostaşi de mâna întâi. Dacă te vei gândi să mă numeşti locţiitorul tău, mă leg să fac moarte de om pentru un fir de păr, să rup cu dinţii, să vărs sânge, să izbesc, să cio-pârţesc, să prăpădesc…

— Ajunge, ajunge! a zis Picrocol. Să ne grăbim. Cine mi-e credincios, mă urmează!

CAPITOLUL XXXIV.

Cum a părăsit Gargantua Parisul pentru a-şi apăra ţara şi cum s-a întâlnit Gimnast cu duşmanul.

De îndată ce-a primit şi a citit scrisoarea tatălui său, Gargantua a pus şaua pe iapa lui cea mare şi a pornit la drum. Se găsea acum dincolo de podul din Nonnain. Ponocrat, Gimnast şi Eudemon îl urmau pe cai de poştă; ceilalţi veneau iavaş-iavaş, ducând cu ei cărţile şi celelalte calabalâcuri ale învăţăturii.

Ajungând la Parille, Gargantua a aflat de la un plugar din Gourguet, în ce chip cuprinsese Picrocol oraşul La Roche-Clermaud şi cum trimisese pe căpitanul Maţegoale, cu multă oaste, să împresoare pădurea de la Vede şi Vaugaudry; a mai aflat că duşmanii ajunseseră până la crama din Biliard, săvârşind pretutindeni prădăciuni şi omoruri de neînchipuit. La auzul acestora, Gargantua a rămas atât de tulburat, încât nici ce să zică, nici ce să facă nu mai ştia.

Ponocrat l-a sfătuit să meargă la seniorul din Vauguyon, care, ca prieten şi binevoitor al lor de totdeauna, va putea să-l lămurească mai bine cum stau lucrurile. Aşa făcură. Îl găsiră pe prietenul lor hotărât să le vină în ajutor.

Pentru a cunoaşte ce se întâmplă în ţară, pentru a afla ce gânduri are duşmanul şi pentru a lua hotărârile cele mai potrivite, Gargantua s-a gândit să trimită în cercetare pe unul din însoţitorii săi. Gimnast s-a arătat gata să ia asupra lui această sarcină; iar pentru a fi mai liniştit, Gargantua i-a dat o călăuză, care cunoştea ca în palmă toate drumurile, potecile şi văile din împrejurimi.

Gimnast a plecat, aşadar, însoţit de Prelungan, scutierul seniorului din Vauguyon şi a cutreierat netulburat tot ţinutul. În vremea aceasta, Gargantua şi-a împrospătat puterile, ospătându-se cu oamenii săi. Iepei i-a pus dinainte un ciubăr cu ovăz, în care au intrat cam şaptesprezece măji şi trei baniţe.

Gimnast şi însoţitorul său au mers călare până au întâlnit o ceată răzleaţă de ostaşi duşmani, care umblau în neorânduială, prădând şi jefuind în calea lor fără cruţare. Zărind de departe pe cei doi călăreţi s-au repezit asupra lor să-i dezbrace. Gimnast le-a strigat:

— Fie-vă milă, domnilor, sunt un biet drac, care a rămas fără cămaşă. Mai am la mine vreo câţiva scuzi de aur, buni de băut: aurum potabile. Am să vând după aceea calul, ca să am cu ce plăti aldămaşul. Sunt omul vostru, fraţilor! Să mă bată Dumnezeu, dacă vă pricepeţi vreunul să tăiaţi, să împănaţi, să frigeţi şi să rumeniţi o găină mai bine decât mine, aşa cum mă vedeţi. Beau în sănătatea voastră, fraţilor, bine v-am găsit!

Şi destupând şipul, de care nu se despărţea niciodată, a tras o duşcă bună cu ochii închişi.

Mârlanii se uitau la el, căscând o gură cât o şură şi scoţând limba ca nişte ogari. Aşteptau să le vină rândul. Căpitanul Maţegoale a venit în grabă să vadă ce se întâmplă. Gimnast i-a întins şipul:

— Pofteşte, căpitane, dă-l pe gât, că i-am făcut proba. E alb de La Fay-Moncau.

— Ce vorbeşti? s-a răstit Maţegoale. Măscăriciul ăsta îşi bate joc de mine. Cine eşti tu?

— Sunt un diavol sărman, care a rămas fără cămaşă.

— Aha! a spus Maţegoale. Dacă eşti drac, vezi-ţi de cale. Voi, diavolii, umblaţi peste tot şi nu plătiţi vamă. Dar, după cât ştiu, băieţii lui Scaraoţchi nu obişnuiesc să călărească pe cai atât de buni. Ia fă bine şi descalecă, jupân diavole, că tocmai aveam nevoie de un bidiviu ca ăsta. Şi dacă n-o fugi bine, meştere împieliţat, am să pun şaua pe tine, că de multă vreme mi-e poftă să mă ducă dracul în spinare!

CAPITOLUL XXXV.

Cum a ucis Gimnast pe căpitanul Maţegoale şi pe ceilalţi oameni ai lui Picrocol.

Auzind aceste cuvinte, unii dintre ostaşii duşmani s-au înfricoşat, închipuindu-şi că ar putea să aibă în faţa lor pe însuşi diavolul în chip de călăreţ. Scuipând în sân, au început să-şi facă cruce cu amândouă mâinile. Unul dintre ei, anume Bon-Ioan, căpitan de glotaşi, a scos cartea de rugăciuni din nădragi (unde o ţinea) şi a început să strige cu glas învârtoşat:

— Agios ho Theos! [55] Dacă eşti trimisul lui Dumnezeu, vorbeşte! Dacă eşti de-al Celuilalt, pleacă!

Văzând că Gimnast nu se clinteşte din loc, vreo câţiva s-au desprins din rânduri ca să-l privească mai de aproape. Gimnast s-a ridicat din scări, ca şi cum ar fi voit să descalice; dar săltându-se dinspre stânga, s-a învârtit ca o sfârleză, cu spada la şold, pe deasupra scărilor, a sărit peste oblânc şi s-a avântat în aer, căzând în picioare pe şa, cu spatele înspre capul calului.

— Merg de-a-ndărătelea! a strigat.

Apoi, aşa cum se afla, a sărit într-un picior, şi răsucindu-se spre stânga, s-a lăsat cu şezută în şa.

Maţegoale a zis:

— Eu n-aş putea să fac la fel; nu mă mai întreba de ce.

— Ptiu, drace! a scuipat Gimnast, cu un fel de supărare. Nu mi-a plăcut săritura. Am s-o mai încerc o dată.

Smucindu-se din şa cu o iuţeală şi o putere neînchipuită, Gimnast a făcut o altă săritură, răsucindu-se acum pe dreapta. S-a proptit cu degetul cel mare al mâinii drepte pe oblânc şi s-a săltat în sus, sprijinindu-şi tot trupul numai pe vinele degetului. S-a învârtit astfel de trei ori, iar a patra oară s-a dat peste cap, fără să atingă calul, şi i s-a lungit între urechi, cu tot trupul în aer, sprijinit numai pe degetul cel mare de la mâna stânga. S-a mai răsucit o dată ca un titirez, apoi, lovind cu palma dreaptă mijlocul şeii, s-a azvârlit înapoi cu atât meşteşug, încât a căzut piezişe pe coapsa calului, cam în felul cum călăresc domnişoarele.

Pe urmă, fără nici o sforţare, a trecut piciorul drept de deasupra şeii şi a rămas la coada calului, călărind bărbăteşte.

— Parcă mi-ar sta mai bine în şa! a spus el.

Sprijinindu-se numai cu două degete pe spinarea calului, s-a mai dat o dată de-a tumba, şi a rămas înfipt în oblânc. Apoi, ridicându-se din nou în picioare şi ţinând călcâiele alăturate, s-a învârtit de vreo sută de ori cu braţele încrucişate, strigând în gura mare:

— Diavolilor, simt că turbez! Ţineţi-mă, diavolilor, nu mă lăsaţi! în vreme ce sărea şi se răsucea astfel, mârlanii zăpăciţi spuneau:

— Doamne, apără-ne! Ăsta ori e un spiriduş, ori e dracul gol. Ab haste maligno, libera nos, Domine! [56]

Şi toţi s-au împrăştiat, uitându-se mereu înapoi, cum fuge câinele cu găina în dinţi.

Văzând că lucrurile iau o întorsătură prielnică, Gimnast a descălecat şi, trăgând sabia, s-a năpustit asupra lor, aruncându-i la pământ unii peste alţii, aiuriţi şi învălmăşiţi, tăiaţi şi însângeraţi. Niciunul nu îndrăzni să se apere.

Zăpăciţi de giumbuşlucurile pe care le făcuse călăreţul şi tulburaţi de vorbele rostite de Maţegoale, îşi închipuiau că au de-a face cu însuşi dracul.

Aruncându-se asupra lui cu gând viclean, Maţegoale a încercat să-i sfărâme ţeasta capului cu lancea; dar Gimnast era bine apărat şi n-a simţit lovitura; întorcându-se asupra lui Maţegoale l-a pălit din zbor cu un jungher, şi pe când căpitanul îşi ferea faţa, i-a retezat dintr-o singură lovitură de spadă stomacul, maţul gros şi jumătate din ficat. Maţegoale a căzut la pământ, vărsând din el mai bine de patru străchini cu zeamă neagră, în care se găsea amestecat şi sufletul lui.

După această ispravă, Gimnast a părăsit în grabă câmpul de luptă. Ştia că nu e bine să înfrunţi până la capăt norocul armelor, şi că orice războinic chibzuit îşi cinsteşte biruinţa fără s-o pună prea mult la încercare. Sărind în şa, a dat pinteni calului şi a luat-o de-a dreptul spre Vauguyon, cu Prelungan după el.

CAPITOLUL XXXVI.

Cum a dărâmat Gargantua castelul de la Vede şi cum au trecut ai lui prin vad.

La întoarcere, Gimnast a povestit cum s-a întâlnit cu duşmanii şi prin ce dibăcie făcuse harcea-parcea toată haita. Erau, spunea el, oameni fără căpătâi, jefuitori şi tâlhari, neştiind să asculte de nici o rânduială ostăşească. L-a îndemnat pe Gargantua să pornească cu hotărâre mai departe, întrucât nu-i va fi greu să-i căsăpească pe toţi, ca pe nişte vite.

Gargantua a pornit călare pe iapa lui cea mare, însoţit de prietenii lui bine-ştiuţi. În cale a ochit o tulpină de arin. Oamenii din partea locului îl numesc pomul sfântului Martin, fiindcă, după cum se spune, a crescut dintr-un ciomag sădit în pământ de cuviosul mai-sus-pomenit. Zărindu-l, Gargantua a strigat:

— Iată ce-mi trebuie! Această tulpină îmi va sluji în luptă, drept suliţă şi buzdugan.

Scoţându-l din pământ ca pe un fulg, a curăţat copacul de crengile mărunte şi l-a potrivit cum îi venea la îndemână. În vremea aceasta iapa îşi făcuse nevoile, şi lăsându-şi udul a

revărsat asupra întregului ţinut un puhoi de şapte leghe. Prisosul iepei, curgând în şuvoaie spre vadul Vedei, atât de mult a umflat apele, încât toată hoarda de duşmani s-a înecat fără scăpare, afară de câţiva, care apucaseră să urce coasta dealului pe malul stâng al gârlei.

Ajungând în pădurea de la Vede, a întâlnit pe Eudemon, care venea să-i dea de veste, că mai rămăseseră câteva cete de vrăjmaşi sub zidurile castelului. Pentru a se încredinţa despre aceasta, Gargantua a strigat cât a putut:

— Care sunteţi acolo? Sunteţi ori nu sunteţi? Dacă sunteţi, luaţi-o din loc; dacă nu sunteţi, n-am ce să vă mai spun.

Un lefegiu, tunar din pedestrime, care se găsea pe metereze, a tras asupra lui o ghiulea, pocnindu-l în tâmpla dreaptă, fără să-i facă mai mult rău decât un sâmbure de prună.

— Ce v-a găsit? s-a răstit Gargantua. Zvârliţi în oameni cu sâmburi de struguri? O să plătiţi scump culesul ăsta!

Gargantua îşi închipuia că ghiuleaua fusese un bob dintr-un ciorchine. Ostaşii duşmani din castel, care prădau şi chefuiau, auzind larmă au alergat la tunuri pe creasta zidurilor, şi ochind asupra capului lui Gargantua, i-au trimis peste nouă mii douăzeci şi cinci de încărcături de tun şi de archebuze. Ploaia de plumbi şi de ghiulele era atât de deasă, încât Gargantua, crezând că sunt muşte, a strigat:

— Ponocrat […], m-au chiorât muştele! Dă-mi o ramură de salcie să le gonesc!

Ponocrat a încercat să-l lămurească, spunându-i că nu-s muşte, ci puştile care trag de pe zidurile cetăţii. Atunci Gargantua, strângând în mâna dreaptă tulpina de arin, a dărâmat turnurile şi meterezele de-a rândul, făcând praf şi pulbere pe toţi câţi se găseau acolo.

Pornind mai departe, au ajuns la podul morii şi au găsit tot vadul plin de leşurile pe care le adusese puhoiul apei. Se strânsese atâta grămadă de stârvuri, încât gâtuiseră cu totul albia râului. Oamenii stăteau pe loc şi se întrebau, cum o să treacă râul? Gimnast a spus cel dintâi:

— Dacă au putut să treacă diavolii, o să trec şi eu!

— Diavolii, a răspuns Eudemon, au trecut ducând cu ei şi sufletele lor blestemate.

— Sfinte Antoane! a spus Ponocrat. Trebuie să treacă flăcăul, fiindcă altă cale nu-i!

— Fireşte, fireşte, a spus Gimnast. Din două una: sau trec sau aici rămân!

A dat pinteni calului şi a trecut pe malul celălalt, fără ca fugarul să fi arătat cel mai mic semn de teamă. Gimnast (după pilda lui Elian) îl deprinsese să nu se sperie nici de arme, nici de leşuri; dar nu ucigând oameni, cum ucidea Diomed pe traci, şi nici ca Ulise, care după spusele lui Homer arunca pe duşmanii înfrânţi sub copitele cailor; ci ridicând o momâie în vârful unei căpiţe de fân şi învăţând calul să sară peste ea după grăunţe.

Ceilalţi trei îl urmară fără poticneală, afară de Eudemon, al cărui cal, păşind peste stârvul unui ţopârlan borţos înecat cu faţa în sus, intrase până la genunchi cu un picior în burta mortului şi nu mai putea să-l scoată. Acolo ar fi rămas, dacă Gargantua cu vârful parului, n-ar fi împins în apă ce mai rămăsese din maţele mârlanului, ajutând calul să-şi tragă piciorul afară. Şi, lucru nemaipomenit în toată hipologia, acel cal, călcând peste maţele înecatului, s-a vindecat ca prin minune de un os mort pe care îl avea la chişiţă.

CAPITOLUL XXXVII.

Cum i-au căzut lui Gargantua ghiulelele din păr, pieptănându-se.

După ce au trecut fără necaz prin valea Vedei, au ajuns în curând la palatul lui Grandgousier, care îi aştepta cu nerăbdare. Au fost primiţi cu mare alai şi purtaţi pe braţe; de când e lumea-lume, nu se mai văzuse atâta voie bună între oameni! Un adaos din Supplementum supplementi Chronicorum [57] spune că Gargamela ar fi murit de bucurie (în ceea ce mă priveşte nu ştiu nimic, şi la drept vorbind nici nu-mi pasă.)

Ceea ce ştiu e că Gargantua, schimbându-şi hainele şi netezindu-şi părul cu pieptenele lui, lung de treizeci de prăjini şi tăiat dintr-un dinte de elefant, a adunat de pe jos vreo şapte grămezi de ghiulele, din cele ce-i rămăseseră în păr, pe când doborâse pădurea din Vede.

Văzându-le şi crezând că sunt păduchi, tatăl său, Grandgousier, i-a spus:

— Bine, fiule, venişi acasă cu şoimi din ăştia, crescuţi la şcoala din Mointagu? Puteai să nimereşti la altă gazdă!

Ponocrat a răspuns:

— Măria ta, cum ai putea să crezi, că l-aş fi lăsat în acea păducherniţă? Mai bine l-aş fi dat pe mâna răpănoşilor de la Sfântul Inocenţiu, cu toată nemaipomenita cruzime şi cu toată ticăloşia pe care am văzut-o la ei. Nici maurii şi nici tătarii nu se poartă mai neomeneşte cu robii lor; nici tâlharii în temniţă şi nici câinii din ograda ta n-o duc mai rău decât ţopârlanii oploşiţi în şcoala aceea! Dacă aş fi regele Parisului, ptiu, drace! aş da foc şandramalei şi aş arde de vii pe toţi dascălii, mari şi mici, care îngăduie să se săvârşească sub ochii lor acele sălbăticii.

Prinzând apoi în mână o ghiulea, i-a spus lui Grandgousier:

— Acestea sunt loviturile de tun, pe care duşmanii trădători le-au tras asupra fiului tău Gargantua, pe când se afla în marginea pădurii de la Vede. Dar ei au fost pedepsiţi cu vârf şi îndesat pentru îndrăzneala lor, căci au pierit cu toţii sub zidurile cetăţii dărâmate, precum altădată filistenii răpuşi de puterea lui Samson, sau necredincioşii zdrobiţi de turnul din Siloe, despre care aminteşte Luca Evanghelistul, în cartea a XIII-a.

Eu aş zice să nu întârziem a porni din nou asupra lor, acum când împrejurările ne sunt prielnice; fiindcă norocul numai o dată îţi iese în cale, iar dacă nu-i pui mâna în gât, în zadar alergi în urma lui, după ce ţi-a întors spatele.

— E foarte adevărat, a spus Grandgousier, dar aş dori ca seara aceasta s-o petrecem împreună şi să bem în cinstea

întoarcerii voastre. Bine aţi venit sănătoşi!

S-au aşezat cu toţii la masă-întinsă, iar pentru acel ospăţ s-au fript şaisprezece boi, trei văcuţe, treizeci şi doi de viţei, şaizeci şi trei de iezi, nouăzeci şi cinci de miei, trei sute de purcei de lapte, două sute douăzeci şi două de potârnichi, şapte sute de becaţine, patru sute de claponi (de Laudunois şi Cornouailles) şase mii de pui (şi tot atâţi porumbei), şase sute de găinuşe, o mie patru sute de iepuri, trei sute trei dropii şi o mie şapte sute de alte orătănii puse la îngrăşat.

În privinţa soiurilor de vânat, au fost nevoiţi să se mulţumească cu ce s-a găsit: unsprezece mistreţi trimişi plocon de stareţul din Turpenay, optsprezece cerbi, căprioare şi capre negre (din partea cavalerului Grandmont), şapte sute douăzeci de fazani, cu care venise cavalerul Essarts, câteva zeci de perechi de porumbei sălbatici şi păsări de apă, ca lişiţe, gâşte, raţe, sitari, stârci, bâtlani, flamanzi, găini de India Ş. A. M. D. (Fără să mai socotim câtime de aluaturi şi prologurile de ciorbe.)

Drept vorbind, mâncărurile au fost din belşug, potrivite cu tot meşteşugul cuvenit, de bucătarii lui Grandgousier, numiţii Frigepui, Bagănoală şi Zeamădulce. Despre ale băuturii au avut grijă chelarii: Janet, Michel şi Verenet.

CAPITOLUL XXXVIII.

Cum a mâncat Gargantua şase pelerini în salată.

Povestea adevărată îmi cere să vă spun acum întâmplarea celor şase pelerini, care venind de la Saint-Sebastien, de lângă Nantes, se ascunseseră noaptea aceea în grădină, de frica duşmanilor, printre verze, lăptuci şi cuiburile de mazăre. Fiind Gargantua cam însetat, a dorit o salată de lăptuci; şi auzind că în grădina tatălui său cresc lăptucile cele mai mari şi mai frumoase din toată ţara, cât nucii şi cât prunii, a coborât să le aleagă cu mâna lui. A cules după pofta inimii câteva grămezi de salată-verde, iar o dată cu frunzele şi pe cei şase călători, care, de frică, nu îndrăzneau nici să vorbească, nici să tuşească. S-a dus apoi să spele

lăptucile la fântână; şi pe când le clătea în mai multe ape, pelerinii înspăimântaţi şopteau între ei:

— Aici o să pierim toţi, înecaţi în salată… Ar trebui să strigăm şi să dăm de veste; dar dacă pun mâna pe noi, o să ne ia drept iscoade şi o să ne spânzure.

În timp ce sporovăiau astfel şi se sfătuiau ce să facă, Gargantua i-a azvârlit de-a valma cu salata într-o strachină (mare cât butoiul care se păstrează la mănăstirea din Citeau) şi i-a amestecat cu sare, oţet şi untdelemn. Până să se aşeze la masă înfulecase vreo cinci din ei, când ieşi la iveală, afară din strachină, toiagul celui de-al şaselea, care stătea pitit, mai mult mort decât viu, după un sfârc de lăptucă.

— Mi se pare că e un corn de melc, a spus Grandgousier, zărind toiagul. Nu-l mânca!

— De ce nu? a întrebat Gargantua. Melcii sunt buni toată luna.

A apucat între degete toiagul, l-a tras afară cu călător cu tot şi l-a supt cu poftă, stropindu-l cu o duşcă grozavă de tămâios, în aşteptarea ospăţului.

Pelerinii, pomenindu-se fără veste în gura căpcăunului, s-au strecurat cum au putut prin râşniţa măselelor, închipuindu-şi că au fost aruncaţi într-un adânc de temniţă. Iar când Gargantua a dat vinul pe gât (dintr-o înghiţitură) erau mai-mai să se înece, purtaţi de puhoiul care se revărsase peste ei, târându-i în prăpastie. Sărind în toiag şi într-un picior (aşa cum obişnuiesc plozii noştri să ţopăie de ziua Sfinţilor Arhangheli), s-au adăpostit cum au putut, pe după gardul dinţilor. Din nefericire unul din ei, căutând să dibuiască drumul prin beznă cu vârful toiagului (ca să-şi dea seama cam pe unde se află), a pătruns într-o măsea găunoasă, şi lovind destul de tare firul nervului din falcă, i-a pricinuit lui Gargantua o durere atât de simţită, încât a început să urle. Ca să se uşureze, a luat o scobitoare şi scormonind în gaura măselei cu tulpina unui nuc bătrân, i-a scos afară, unul câte unul pe toţi cei şase. L-a apucat de

picioare pe cel dintâi, de umeri pe cel de-al doilea, de desagi pe cel de-al treilea, de mânecă pe cel de-al patrulea, de brăcinar pe cel de-al cincilea, iar pe cel din urmă (care îl atinsese la măsea) l-a înşfăcat de fundul nădragilor. Adevărul e că, bietul de el, îi făcuse un bine fără să ştie, spărgându-i o coptură, care îl necăjea grozav încă de când plecase din Ancenis.

Văzându-se descoperiţi, pelerinii s-au făcut nevăzuţi, iar durerea lui Gargantua s-a potolit ca şi cum i-ar fi luat-o cu mâna. Atunci s-a arătat şi Eudemon, vestind că ospăţul era gata.

— Adăstaţi puţin, să mă duc să-mi deşert durerea.

Atâta durere a deşertat, încât udul care a curs din el, revărsându-se, a tăiat calea pelerinilor, făcându-i să se lupte cu valurile. Iată însă, că ajungând cu chiu, cu vai la marginea unui crâng, toţi afară de unul (anume Fournillier) au căzut într-o capcană, ascunsă în iarbă pentru lupi. N-au scăpat decât mulţumită lui Fournillier, care a izbutit să taie laţul şi sforile unde tovarăşii săi de drum se prinseseră. Au petrecut restul nopţii într-o colibă din apropiere de Coudray. Găsind acolo adăpost s-au mai liniştit puţin, iar unul dintre ei, anume Lasdaler, le-a spus că ceea ce li s-a întâmplat fusese prorocit mai demult în Psalmii lui David: „Cum exsurgerent homines în nos, forte vivos deglutissent nos [58] (când au fost mâncaţi în salată, cu untdelemn şi oţet); cum irasceretur furor eorum în nos, forsitan aqua absorbuisset nos [59] (când a dat vinul peste noi); torrentem pertransivit anima nostra [60] (când ne-a năpădit potopul pe câmp); forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem [61] (a udului cu care ne-a tăiat drumul). Anima nostra, sicut passer erepta est de laqueo venantium [62] (când am căzut în capcană); Laqueus contritus est [63] (de Fournillier); et nos liberaţi sumus? [64]

CAPITOLUL XXXIX.

Cum l-a primit Gargantua cu cinste pe fratele Ioan şi ce vorbe frumoase a spus acesta ospătându-se.

Aşezându-se Gargantua la masă, în timp ce se înfrupta din primele feluri de bucate, Grandgousier a început să spună despre pricina războiului ce se iscase între el şi Picrocol, povestind printre altele biruinţa pe care fratele Ioan Spintecătorul o dobândise întru apărarea avutului mănăstirii. Mult l-a lăudat pentru fapta sa, socotind-o mai vitejească decât toate isprăvile lui Cămil, Scipio, Pompei, Cezar şi Temistocle. Drept aceea, Gargantua a poruncit să fie chemat acel călugăr, ca împreună să chibzuiască asupra celor ce mai aveau de făcut. Un vătăşel a pornit să-l caute şi s-a întors cu bine, însoţit de fratele Ioan, care venea călare pe catârul ce-i trimisese Grandgousier, purtând prăjina cu cruce în vârf.

Toţi l-au întâmpinat cu bucurie şi l-au îmbrăţişat, dându-i bineţe din toate părţile.

— Fii blagoslovit, frate Ioane!

— Să trăieşti, frate Ioane!

— Lasă-mă să te pup, frate Ioane!

— Dumnezeu să te ţie, frate Ioane!

— Vino să te strâng la pieptul meu, frate Ioane!

Fratele Ioan râdea şi nu mai prididea să-şi arate mulţumirea către fiecare. Nicicând nu s-a văzut pe lume un bărbat mai vesel şi mai prietenos.

— Ei! a poruncit Gargantua, aduceţi un scaun şi aşezaţi-l aici lângă mine, în capul mesei!

— Facă-se cum ţi-e voia, a spus călugărul. Copile, te-aş ruga pentru un pahar de apă. Toarnă, băieţaş, toarnă! să-mi răcoresc ficaţii cu puţină udeală.

— Deposita cappa! Scoate anteriul, a spus Gimnast.

— Doamne fereşte! a răspuns călugărul. Nu mă lasă rânduiala scrisă în Statutis ordinis [65]: nu ne e îngăduit să scoatem anteriul.

— Îmi bag picioarele în Statutis ordinis, a spus Gimnast. Anteriul ăsta ţi-e prea greu în spinare, ia fă bine şi leapădă-

l.

— Nu, iubitule, că-mi ţine cald la şale, iar de la băut nu mă ţine. Dacă m-aş potrivi şi l-aş scoate, domnişorii paji s-ar repezi numaidecât să-i scurteze poalele şi să-şi croiască din ele calţavete; am mai păţit-o o dată, la Coulaines, de mi-a pierit toată pofta de mâncare! De aceea, îngăduie-mi să stau la masă cu straiele mele de-acasă. Nu voi pregeta – cu ajutorul Celui-de-sus – să închin din toată inima un pahar, pentru dumneata şi iapa dumitale. Cerul să-i păzească de rele pe toţi cei de faţă! Eu-unul, ca să mărturisesc drept, am mâncat pe ziua de azi, ceea ce nu mă împiedică să mai cinez o dată, fiindcă Dumnezeu s-a îndurat să-mi dăruiască o pipotă bine argăsită, largă ca cizmele sfântului Benedict şi totdeauna deschisă, ca o geantă de advocat. Decât toţi peştii (afară de plătică) mai bună e o aripă de potârniche sau o pulpă de măicuţă tânără. Nimic nu-i mai vrednic de jale decât să te găsească moartea cu pofta în cui! Stareţului nostru îi place la nebunie pieptul de clapon: carne albă!

— În privinţa aceasta, a spus Gimnast, se deosebeşte de vulpe, care nu mănâncă niciodată pieptul claponilor, al găinilor şi-al puilor pe care-i vânează.

— Şi de ce? a întrebat călugărul.

— Fiindcă n-are cine să i-l frigă. Pieptul de pasăre, dacă nu-i pătruns bine, nu se albeşte! Carnea care nu-i friptă de-ajuns rămâne roşie. Afară de raci şi de stacoji, care tocmai la fiert se roşesc.

— Mari sunt minunile tale, Doamne! Va să zică de aceea are subfirurgul mănăstirii noastre ochii roşii ca două găvane de arin, fiindcă nu i-am fiert capul îndestul? Pulpa de iepure face bine la podagră. Şi pentru că veni vorba: ai putea să-mi spui, de ce domnişoarele au totdeauna pulpele răcoroase?

— Despre aceasta nici Aristotel, nici Alexandru din Afrodisia, nici Plutarh nu pomenesc nimic, a răspuns Gargantua.

— Să te lămuresc eu, a spus călugărul. Întâi, fiindcă sunt stropite mereu; al doilea, fiindcă nu le bate soarele şi al treilea, fiindcă le face vânt cămăşuţa! Toarnă, băieţaş, că mi s-a uscat gâtul. Gâl! Gâl! Lăudat să fie Domnul, care a lăsat pe lume vinaţurile! Martor mi-e unul Dumnezeu, că de-aş fi trăit pe vremea lui Isus, nu l-aş fi lăsat să-l prindă saducheii pe Muntele Măslinilor. Să fiu al naibii, dacă nu le-aş fi rupt oasele domnilor apostoli, care au spălat putina ca nişte mişei, după ce s-au îndopat bine, lăsând pe învăţătorul lor în primejdie. Urăsc mai rău decât otrava pe omul care fuge, când trebuie să pună mâna pe cuţit! Ah, de ce nu sunt eu rege al Franţei, măcar pe vreo opt-zeci-o sută de ani. I-aş jugăni pe toţi vitejii care au dat dosul în lupta de la Pavia, slei-i-ar frigurile cele rele! Mai bine să fi murit până la unul, decât să-l lase singur pe regele lor în primejdie! Nu-i oare mai cinstit să cazi luptând cu sabia în mână, decât să-ţi pui pielea la fereală, spălând putina mişeleşte? Gâştele n-au scos boboci în ăst-an. Prietene, dacă mă iubeşti, omeneşte-mă cu o felioară de purcel. Ptiu, drace! S-a isprăvit tulburelul! Germinavitradix Jesse. [66] Mă las păgubaş de viaţă, mor de sete! Vinul ăsta nu e rău. Ce fel de vin aţi băut pe la Paris? Şase luni am ţinut casă deschisă pentru oaspeţi, să fiu al naibii dacă mint. Îl cunoaşteţi pe fratele Claudiu de la mănăstirea Saint-Denis? Ah, ce prieten de ispravă! Dar nu ştiu ce l-o fi găsit de la o vreme? Stă toată ziua cu nasul în carte. Mie unuia învăţătura îmi face rău. La noi la mănăstire nu învăţăm, ca să nu cădem în ispită. Răposatul nostru stareţ spunea că nimic nu-i pricinuieşte mai multă silă decât un călugăr-cărturar. Iubite prietene, Dumnezeu să mă ierte, dar magis magnos clericos non sunt magis magnos sapientes [67]. Niciodată n-au fost atâţi iepuri ca anul acesta, în schimb, n-am văzut nicăieri nici şoimi, nici ulii. Domnul de Belloniere mi-a făgăduit un erete, dar deunăzi, mi-a scris că s-a îmbolnăvit de ţâfnă. Potârnichile or să ne mănânce şi urechile anul ăsta. Nu-mi place să stau la umbră, că mă ia cu frig. Dacă nu alerg, dacă nu mă mişc,

nu mă simt în apele mele. E drept, că sărind peste garduri şi luând-o prin stufişuri, mi-a cam chelit anteriul. Am făcut rost de un ogar acătării. Dracii să aibă grijă să-i tăbăcească pielea, de-o scăpa vreun iepure!

M-am întâlnit deunăzi cu un slujitor, care îl ducea domnului de Prostogar: i l-am şterpelit! Rău am făcut?

— Nicidecum, frate Ioane, bine-ai făcut, a spus Gimnast. Iadul să mă înghită, bine-ai făcut!

— Ei, în sănătatea dracilor, câtă vreme mai sunt. Anafura şi grijania lui de şchiop, la ce i-o fi trebuit lui ogar? Pentru el ar fi fost mai potrivită o pereche bună de boi.

— Cum, frate Ioane, sfinţia ta înjuri? a întrebat Ponocrat.

— Ca să-mi împodobesc vorbirea, a răspuns călugărul. Aşa obişnuia şi Cicero.

CAPITOLUL XL.

Pentru ce lumea nu vede cu ochi buni pe călugări şi pentru ce unii oameni au nasul mai mare decât alţii

— Mărturisesc ca un bun creştin, a spus Eudemon, că mă simt cuprins de o adâncă smerenie, văzând cugetul curat al acestui călugăr, care pe toţi ne-a încântat; şi mă întreb: de ce oare, din toate adunările oamenilor aleşi, călugării sunt izgoniţi, ca nişte oaspeţi nepoftiţi şi stricători de bucurie, asemeni trântorilor netrebnici, pe care albinele îi alungă din stupul lor? Ignavum fucos pecus, zice Maro, a praesepibus arcent. [68]

Gargantua a răspuns:

— E foarte adevărat că toţi purtătorii de glugă şi de anteriu, numai hulă, batjocură şi ocară stârnesc în jurul lor, aşa cum vântul de la miazăzi, căruia îi zice Cecias, strânge norii grămadă, întunecând bolta cerului. Ştiţi de ce? Din pricină că aceşti călugări se hrănesc cu spurcăciunea pământului, care sunt păcatele noastre. Drept aceea, noi ca pe nişte mâncători de scârnăvie îi trimitem la haznaua lor, în schiturile şi mănăstirile, care departe de sfatul treburilor obşteşti sunt zidite, ca privăţile în spatele casei. Dacă veţi sta să judecaţi pentru ce, între oameni, maimuţa are parte

totdeauna de râs şi de chelfăneală, n-o să vă miraţi nici de ce călugării sunt rău văzuţi, de oamenii tineri ca şi de bătrâni. Căci maimuţa nici ograda n-o păzeşte precum câinele, nici la jug nu trage precum boul, nici lapte şi lână nu dă precum oaia, nici poveri nu poartă precum calul. Nici o ispravă nu face, decât stricăciuni şi murdărie, din care pricină numai cu sudălmi se alege şi cu beţe la fund.

Asemeni şi călugării (vorbesc despre cei leneşi). Ei nici pământul nu-l ară ca plugarii, nici hotarul ţării nu-l apără ca ostaşii, nici pe bolnavi nu-i tămăduiesc ca doftorii, nici predici nu ţin ca învăţătorii Scripturii şi nici nu pun la îndemâna republicii, ca negustorii, lucrurile ce sunt de trebuinţă. Iată de ce sunt huliţi şi urgisiţi în lumea întreagă.

— Ei se roagă totuşi pentru mântuirea noastră, a spus Grandgousier.

— Nici aceasta nu-i adevărat, a răspuns Gargantua. Asurzesc pe vecini cu zarva clopotelor. Atâta fac.

— Aşa e, a recunoscut călugărul, dar o liturghie, o utrenie sau o vecernie, frumos cântată din clopote, e ca slujită pe jumătate.

— Dumnealor îndrugă psalmi şi bolborosesc din vieţile sfinţilor, fără să priceapă o iotă din ce bolborosesc. Înşiră la Tatăl-Nostru cu tocătură de Ave-Maria, gândindu-se aiurea şi neînţelegând ce spun. Nu se roagă: îşi bat joc de Dumnezeu! Iar dacă se ostenesc să mai ţină câte o slujbă, n-o fac de dragul nostru, ci de teamă să nu-şi piardă colacii şi ciorba grasă. În toate ţările şi în toate timpurile, bunii creştini s-au rugat lui Dumnezeu pentru sufletul semenilor lor, iar Dumnezeu, în necuprinsa lui milostenie, s-a îndurat să-i asculte. Adevărat, că şi bunul nostru frate Ioan, aici de faţă, se cheamă că e călugăr, dar pe acesta îl dorim cu toţii în mijlocul nostru, fiindcă nu-i nici făţarnic şi nici răpănos, ci e vesel, cinstit, hotărât la faptă şi bun tovarăş de petrecere. Munceşte şi îşi dă silinţa, ocroteşte pe cei năpăstuiţi, ajută pe suferinzi, iar avutul mănăstirii îl apără.

— Mai mult decât atât, a spus călugărul. După ce, cu inima curată, îndeplinesc rugăciunile utreniei, mă apuc să tai coarde pentru arbalete, cioplesc şi încrestez săgeţi, împletesc capcane pentru iepuri, şi multe altele. Nu stau pe loc, nici cât stă un câine în coadă. Ei, toarnă în pahar şi hai să bem! Adu şi poamele, dacă sunt. Hm, astea-s castane de Estroc, le cunosc! Stropiţi-le cu puţin tulburel de soi şi o să vă minunaţi singuri câte vânturi o să trageţi! Nu prea sunteţi vorbăreţi, după cum bag de seamă. Domnul fie lăudat, eu beau la toate vadurile, ca un cal-înaintaş!

Gimnast a spus:

— Şterge-ţi mucul, frate Ioane, că ţi-e nasul leoarcă!

— Hi, hi! a râs călugărul. Vrei să spui că mi-a ajuns apa până la gură şi ţi-o fi teamă să nu mă înec? Nu-i nici o primejdie. Quarel Quia. [69]

Din apa care creşte, un strop nu intră-n mine, Că mi-e smolită gura, cu zeamă de ciorchine.

De-şi va face careva la iarnă cizme din pielea nasului meu, poate să intre cu toate picioarele în baltă şi să culeagă scoici, că nu se udă.

— De ce are fratele Ioan nasul atât de frumos? a întrebat Gargantua.

— Fiindcă aşa i l-a plămădit Cel-de-sus, a răspuns Grandgousier. Dumnezeu e meşterul-olar, care frământă lutul mădularelor noastre, potrivindu-le după atotputernica lui voinţă.

— Ba eu cred, a spus Ponocrat, că fratele Ioan a ajuns cel dintâi la bâlciul nasurilor şi l-a ales pe cel mai mare şi mai frumos.

— Nu-i nici aşa, l-a îndreptat călugărul. Judecând după dreapta ştiinţă mănăstirească, pricina e alta. Doica la pieptul căreia am supt avea ţâţele moi. Intram cu nasul în ele când sugeam, iar nasul meu creştea şi se umfla, ca aluatul pe care îl dospeşti în covată… Copilul care suge la sânul unei doici cu ţâţe tari are nasul cârn… Veseli să fim şi paharul să-l golim!. Ad formam naşi cognoscitur ad te levavi

[70]... Eu nu mănânc lucruri dulci niciodată. Toarnă aici, băieţaş! Şi nu uita nici castanele!

CAPITOLUL XLI.

Cum l-a adormit călugărul pe Gargantua şi ceva despre cartea lui de rugăciuni.

După ce zvântară bucatele s-au aşezat cu toţii la sfat, hotărând ca pe la miezul nopţii să iasă la pândă pentru a iscodi unde se află duşmanul şi ce gânduri are; iar până atunci au zis să se lase puţin odihnei şi să-şi întărească puterile. Dar Gargantua se sucea când pe-o parte când pe alta şi nu ajungea să aţipească. Călugărul i-a spus:

— Eu nu dorm niciodată mai cu spor decât în timpul predicii sau când îmi spun rugăciunea. Drept aceea te-aş îndemna, dacă n-ai nimic împotrivă, să începem cu cei şapte psalmi. Vei vedea cât de repede o să te fure somnul.

Gargantua s-a arătat bucuros de o asemenea încercare, şi pornind la drum cu psalmul întâi, până să ajungă la beaţi quorum, dormeau amândoi buştean. Călugărul n-a uitat însă a se trezi înainte de miezul nopţii, fiind obişnuit cu veghea utreniilor mănăstireşti. Deşteptându-se din somn, s-a grăbit să-i scoale din aşternut şi pe ceilalţi, cântând cu tot glasul:

Haide, frate, şi te scoală, Nu mai zăbovi...

După ce i-a trezit pe toţi, le-a spus:

— Cavalerilor, o vorbă înţeleaptă a noastră zice, că trebuie să începi să tuşeşti înaintea slujbei de dimineaţă, iar de băut, să bei înainte de a te aşeza la masă.

Noi o să facem altminteri: o să bem acum, iar de tuşit, o să tuşim diseară. La care Gargantua a spus:

— Doftorii aşa ne învaţă, că nu-i sănătos să te grăbeşti a bea numaidecât după ce te-ai trezit din somn. Se cuvine mai întâi să-ţi cureţi pipota de prisosuri, şi de celelalte.

— Aşa o fi după doftoricescul meşteşug, a spus călugărul, dar să mă ia naiba, dacă nu-s pe lume mai mulţi bătrâni beţivi, decât doftori bătrâni. Eu am cu setea o învoială: să nu ne despărţim niciodată! Împreună ne culcăm, laolaltă ne

sculăm. Ia-te, dacă vrei, după sfatul felcerilor. Eu rămân la sertăraşul meu.

— Care?

— Sertăraşul unde îmi ţin cartea cu rugăciuni, a răspuns călugărul. Asemenea şoimarilor, care înainte de-a da eretelui să mănânce, îi azvârlă câte o labă de găină, ca să-i cureţe creierii şi să-i aţâţe pofta, eu iau dis-de-dimineaţă această drăgălaşă carte de rugăciuni şi îmi limpezesc inima ca să pot să beau.

— Şi cum împărţi rugăciunile? a întrebat Gargantua.

— Aşa cum spune Fecamp: trei psalmi şi trei parabole, nici mai mult, nici mai puţin. Eu nu sunt un rob al rugăciunilor. Rugăciunile sunt pentru oameni, nu oamenii pentru rugăciuni. În ce mă priveşte, le scurtez sau le lungesc după voie, ca scările la şaua de călărie. Brevis oraţio penetrat coelos, longa potatio evacuat scyphos [71]. Unde scrie?

— Naiba să mă ia, dacă ştiu, a răspuns Ponocrat. Dar bine le mai potriveşti, mânzule!

— Îţi semăn dumitale, a răspuns călugărul. Venite apotemus. [72] Hai să bem!

Le-au pus dinainte fel de fel de ciorbe drese cu mirodenii şi cărnuri rumenite pe cărbuni încinşi; iar călugărul n-a băut nici un strop mai mult decât şi-a turnat.

Unii au rămas să-i ţină isonul, alţii s-au ridicat de la masă mai în grabă; dar până la urmă toţi s-au dus să-şi aleagă armele şi să se îmbrace în zale de luptă. Mai cu voie, mai fără voie, l-au înarmat şi pe fratele Ioan, deşi lui i-ar fi fost de-ajuns anteriul înfăşurat peste burtă, prăjina cu cruce în vârf şi puterea pumnului. Ca să le facă celorlalţi pe plac, s-a lăsat înzăuat din creştet în călcâie, a pus şaua pe unul din fugarii cei mai iuţi ai regelui, şi şi-a aninat un paloş la cingătoare.

Gargantua, Ponocrat, Gimnast, Eudemon, cu alţi douăzeci şi cinci de războinici dintre cei mai viteji ai lui Grandgousier, înarmaţi până în dinţi, au plecat împreună cu

călugărul, călări ca sfântul Gheorghe purtând câte-un puşcaş la coada calului.

CAPITOLUL XLII.

Cum i-a îmbărbătat călugărul pe tovarăşii lui şi cum a rămas spânzurat de un copac.

Porniră, aşadar, în cercetare vitejii cavaleri, hotărâţi să adulmece urma duşmanului şi să ocolească primejdiile, aşteptând ceasul cel mare al cumplitei bătălii. Călugărul, ca să-i îmbărbăteze, le spunea:

— Copii, să n-aveţi teamă şi să mă urmaţi cu încredere. Domnul să fie cu noi, şi sfântul Benedict de-asemenea! Dacă aş avea atâta putere pe cât sunt de hotărât, vi i-aş jumuli pe toţi ca pe nişte boboci de raţă. De nimic nu mi-e teamă, decât numai de puşti. Cristelnicul mănăstirii noastre m-a învăţat o rugăciune care te fereşte de plumbi; din păcate nu-mi va fi de nici un folos, fiindcă nu cred în puterea ei. În schimb, crucea mea o să facă minuni! Să-l ferească pe oricare din voi să dea bir cu fugiţii, că-l călugăresc în locul meu, lua-m-ar naiba! Îi pun anteriul în spinare şi-l vindec de boala fricii. Nici ogarul domnului de Meurles Mierloiul, după cum ştiţi, nu era bun de nimic, dar după ce i-au legat la gât un anteriu, nu mai scăpa nici o vulpe, necum vreun iepure. Cu toate căţelele din împrejurimi îşi făcea de lucru, deşi fusese până atunci vlăguit et de frigidis et maleficiatis [73].

Rostind de-a călare aceste vorbe cam aspre, călugărul a trecut pe sub un nuc din marginea drumului spre Sălcii; şi, fără să bage de seamă, deschizătura coifului i s-a aninat de ciotul unei crengi mai joase. Fratele Ioan a înfipt cu putere pintenii în burta calului, iar acesta, simţitor de felul lui, a ţâşnit ca o săgeată. Încercând să desprindă coiful, care rămăsese agăţat, călăreţul în goană a dat drumul frâului, şi s-a apucat cu amândouă mâinile de cracă; dar simţi cum şaua fuge de sub el, şi rămase spânzurat în nuc. A început să strige după ajutor, văitându-se că moare şi că a fost

trădat. Eudemon, care l-a zărit cel dintâi, i-a spus lui Gargantua:

— Stăpâne, vino să vezi pe Avesalom spânzurat.

Gargantua s-a oprit, s-a uitat mai de aproape la călugăr, şi văzând cum stătea atârnat de cracă, a spus:

— Asemănarea cu Avesalom nu-i potrivită, căci fiul lui David a rămas spânzurat de chică, pe când călugărul nostru, fiind ras în creştet, s-a agăţat de urechi.

— Ajutor! Dracu m-a luat! striga călugărul. Acum v-aţi găsit să trăncăniţi? Sunteţi ca predicatorii papei, care când văd pe aproapele lor în primejdie de moarte, în loc să-i vină în ajutor, îl îndeamnă sub afurisenie, să se spovedească şi să se spele de păcate. Când i-oi vedea şi eu căzând în râu gata să se înece, în loc să le întind mâna să-i scap, o să le ţiu o predică lungă, până i-oi vedea că s-au dus la fund.

— Nu te mişca, îngerelule, l-a îmbărbătat Gimnast, că viu să te slobod din ştreang. N-o să las eu să piară spânzurat un monachus atât de drăgălaş!

Monachus în claustro Non valet ova duo: Şed quando est extra, Bene valet triginta. [74]

Am văzut, de când sunt pe lume, pe puţin cinci sute de spânzuraţi, dar niciunul nu arăta atât de frumuşel cu laţul de gât. Dacă aş şti că îmi stă şi mie tot atât de bine, m-aş învoi să rămân spânzurat până la adânci bătrâneţi.

— Lasă predica! a strigat călugărul. Ajută-mă, pentru numele lui Dumnezeu, dacă de numele Celuilalt nu vrei să ştii. Jur pe poalele anteriului, că o să-ţi pară rău, tempore et loco ftrelabitis [75].

Gimnast a descălecat, şi suindu-se în nuc l-a înşfăcat pe călugăr cu o mână de subsuori, iar cu mâna cealaltă i-a desprins coiful agăţat de cracă. Fratele Ioan s-a lăsat binişor la pământ, iar Gimnast a sărit din copac alături de el.

Cum s-a văzut pe picioare, călugărul şi-a desprins platoşa, a aruncat coiful pe câmp, apoi, una după alta, toate părţile armurii, păstrând în mână numai crucea cu prăjina; a

încălecat din nou pe calul pe care Eudemon îl strunise din fugă, şi a pornit mai departe, alături de soţii lui de luptă, de-a lungul drumului spre Sălcii.

CAPITOLUL XLIII.

Cum s-a întâlnit Gargantua cu vârful oastei lui Picrocol şi cum călugărul a răpus pe căpitanul Tragevânt, fiind apoi prins de duşmani.

Aflând din spusele celor scăpaţi cu fuga felul cum Maţegoale fusese măcelărit, Picrocol fu cuprins de o straşnică mânie, auzind că o ceată de diavoli tăbărâseră asupra oamenilor lui. Sfatul căpitanilor a ţinut toată noaptea. Căpitanii Repezel şi Taielemne au ajuns la încheierea că puterea lui Picrocol era atât de cumplită, încât lesne va răpune pe toţi dracii din iad, ceea ce Picrocol nu prea credea, şi de aceea nici linişte n-avea.

A trimis sub ascultarea contelui de Tragevânt o poteră de şase sute de călăreţi iuţi, cu arme uşoare, stropiţi toţi cu agheasmă şi purtând fiecare un patrafir în spinare, ca prin puterea apei sfinţite şi a binecuvântatelor odăjdii, dracii să se împrăştie, chiar dacă le-ar ieşi cumva în cale.

Cercetaşii lui Picrocol au ajuns într-o goană până la Vauguyon şi Maladerye, dar neîntâlnind ţipenie de om, au trecut mai departe şi, luând-o la deal, au ajuns la un sălaş de ciobani. Aici au dat peste cei cinci pelerini, pe care, batjocorindu-i şi legându-i ca pe nişte iscoade, i-au mânat din urmă, cu toate ţipetele, plângerile şi jurămintele lor. Apoi au coborât spre Seuille.

Gargantua, care le auzise paşii, a spus oamenilor lui:

— Prieteni, în curând vom da faţă cu duşmanii. Sunt de zece ori mai numeroşi decât noi. Ce spuneţi? Să pornim asupra lor?

— Şi ce naiba alta am putea face? a zis călugărul. Oamenii nu preţuiesc după numărul, ci după vitejia lor.

Apoi a strigat:

— Pe ei, diavolilor! Pe ei!

Auzind această chemare la luptă, duşmanii n-au mai stat la îndoială că au de-a face cu dracii, şi-au luat-o toţi la sănătoasa, afară de Tragevânt, care cu lancea în cumpănire s-a aruncat asupra călugărului, izbindu-l în piept. Fierul, lovindu-se de platoşa fermecată a anteriului, s-a sfărâmat în bucăţi ca o lumânare frântă pe nicovală. Năpustindu-se la rândul lui asupra potrivnicului, călugărul l-a pălit cu prăjina crucii în spate, drept între gât şi umăr, dar atât de fulgerător şi de vârtos, că Tragevânt şi-a pierdut cumpătul şi s-a prăbuşit împleticindu-se, sub picioarele calului.

Zărind patrafirul pe care căpitanul îl purta de gât, călugărul i-a spus lui Gargantua:

— Ăştia-s popi, iar popii sunt numai jumătăţi de călugăr. Sfinte Ioane, eu sunt călugăr pe de-a întregul, şi am să-i omor pe toţi ca pe nişte muşte!

A pornit în goana mare asupra fugarilor şi ajungându-i din urmă, a început să izbească în grămadă, secerându-i ca pe-un lan de secară.

Gimnast a întrebat dacă trebuie să intre şi el în luptă, dar Gargantua i-a spus:

— Nicidecum. Buna socoteală a luptei cere să nu împingi pe duşman până la deznădejde, fiindcă îi întăreşti puterile şi-i sporeşti curajul. Învinşii n-au decât o scăpare, să nu mai nădăjduiască în ea. Multe biruinţe le-au fost smulse biruitorilor, fiindcă nu s-au mulţumit cu ce-au dobândit, ci au vrut să treacă totul prin foc şi sabie, nelăsând în viaţă nici măcar un războinic dintre cei învinşi, care să ducă acasă vestea înfrângerii. Lasă duşmanului tău porţile deschise şi întinde-i mai degrabă o punte de aur pe drumul lui de întoarcere.

— Aşa e, a spus Gimnast, dar călugărul îi goneşte din urmă.

— Cu atât mai amarnică le va fi soarta, a spus Gargantua. Pentru orice împrejurare, noi să nu ridicăm tabăra şi să aşteptăm în linişte. Cunosc apucăturile vrăjmaşului. El nu

se călăuzeşte după nici o judecată, ci orbecăieşte la întâmplare.

Au rămas, aşadar, în aşteptare sub nuci, în vreme ce călugărul urmărea pe fugari, pocnind pe toţi câţi îi ieşeau în cale, fără să cruţe pe niciunul; până când a întâlnit un călăreţ, care purta la coada calului pe unul din cei cinci pelerini din salată. Acesta, văzând că fratele Ioan se pregătea să-l pălească, a strigat:

— Domnule stareţ, părinte, sfinţia ta, nu mă lăsa, scapă-mă! Auzind aceste cuvinte, duşmanii s-au oprit din fugă, şi văzând că un singur călugăr dezlănţuise acel iureş, au tăbărât asupra lui şi au început să dea în el ca într-un măgar de lemn. Dar fratele Ioan avea pielea tare şi nimic nu simţea. Lăsând pe călugăr în paza a doi arcaşi, duşmanii s-au reîntors la luptă, şi nemaivăzând pe nimeni venind asupra lor, şi-au închipuit că Gargantua a luat-o la fugă cu toată ceata lui. S-au îndreptat spre nuci în goana mare, cu gândul de a-i prinde din urmă, lăsând pă călugăr în seama celor doi arcaşi.

Gargantua, desluşind de departe tropotul şi nechezatul cailor, a spus oamenilor săi:

— Fraţilor, aud cum duşmanul se apropie şi zăresc pe câţiva venind asupra noastră. Să ne ascundem pe aproape şi să le aţinem calea. Vom şti să-i primim cum se cuvine, spre cinstea noastră şi spre pieirea lor.

CAPITOLUL XLIV.

Cum a doborât fratele Ioan pe cei doi arcaşi şi cum a fost înfrântă potera lui Picrocol.

Călugărul, văzând pe călăreţii vrăjmaşi pornind în goană, şi-a închipuit că vor năvăli asupra lui Gargantua şi-a oamenilor săi, şi era nespus de mâhnit că nu le putea sări în ajutor. A privit cu luare-aminte la cei doi arcaşi lăsaţi să-l păzească, şi care se arătau foarte supăraţi că n-au pornit dimpreună cu ceilalţi, pentru a mai prăda ce-a rămas. Mereu îşi întorceau ochii spre vâlceaua pe unde se lăsau la vale călăreţii. Călugărul chibzuia aşa în gândul lui:

„Oamenii aceştia nu se pricep să lupte; nici jurământ nu mi-au cerut, nici buzduganul nu mi l-au luat”.

Mai înainte ca arcaşii să prindă de veste, a apucat în mâini crucea şi l-a pocnit pe cel din dreapta, retezându-i în întregime vinele jugulare, arterele sfagicide ale gâtului şi gargareonul până la cele două adene; apoi izbindu-l încă o dată, i-a fărâmat măduva spinării între a doua şi a treia vertebră. Arcaşul a căzut mort. În aceeaşi clipă, călugărul a întors calul spre dreapta şi s-a năpustit asupra celui de-al doilea, care, văzându-şi soţul răpus şi primejdia morţii deasupra capului, a început să strige din adâncul bojocilor:

— Stai, domnule părinte, nu da! Nu da, sfinţia ta, iartă-mă!

Călugărul i-a răspuns:

— Domnule fiu, până aici ţi-a fost! Ţi-ai găsit naşul.

— Nu da, cuvioşia ta! Să dea Dumnezeu să ajungi vlădică!

— Să n-am parte de haina pe care o port, dacă nu te-oi face cardinal? Îndrăzniţi voi să luaţi ostatic pe-un om al bisericii? Am să-ţi pun pălărie roşie în cap, cu mâna mea!

Arcaşul striga şi mai amarnic:

— Domnule călugăr, domnule vlădică, domnule cardinal, domnule ce vrei să fii… Vai de mine! aoleo! hâc! Nu da, sfinţia ta, mă predau…

— O să te prea-dau eu, dracului! a spus călugărul, şi dintr-o singură lovitură i-a scurtat capul, retezându-i scăfârlia sub osul petrux, zdrobindu-i cele două oase bregmatice, legătura sagitală şi cea mai mare parte din osul coronal; i-a tăiat cele două meninge şi i-a despicat în adâncime ventricolele dinapoi ale creierului. Ţeasta îi atârna pe umăr, prinsă numai în pielea pericranului, ca o scufie de doftor: neagră pe dinafară, roşie pe dinăuntru. Arcaşul a căzut fără suflare la pământ.

Călugărul a dat pinteni calului, pornind pe urmele vrăjmaşilor, care între timp se întâlniseră în drum cu Gargantua şi însoţitorii săi. Gargantua, cu trunchiul lui de arin, Gimnast, Ponocrat, Eudemon şi ceilalţi cu armele, îi căsăpiseră atât de cumplit, că rândurile lor se răriseră, iar

cei rămaşi fugeau care încotro, zăpăciţi, aiuriţi, îngroziţi, ca şi cum le-ar fi ieşit moartea în fată. Văzut-aţi vreodată un măgar, căruia i s-a vârât o muscă sub coadă, cum o zbugheşte la fugă, rupe căpăstrul, zvârlă povara din spinare, nu mai răsuflă şi nu se mai opreşte, nimic nu mai vede şi de nimic nu mai ţine seamă, gonind bezmetic în lungul drumului, fără să ştie încotro porneşte şi cine îl mână de la spate? Aşa goneau oamenii aceia, ca nişte ieşiţi din minţi, fără să ştie unde fug, mânaţi dinapoi de spaima care le pătrunsese în oase.

Văzând călugărul, că fugarii nu se mai gândeau decât să-şi scape pielea, a descălecat, s-a suit pe un prag de stâncă la marginea drumului şi prinzând în mână ciomagul cu cruce, s-a pornit să izbească în dreapta şi-n stânga, fără milă şi fără cruţare. Atât de mulţi a ajuns să doboare şi să ucidă, încât prăjina i s-a rupt în două. Atunci, socotind în gândul lui că măcelărise destui, i-a făcut scăpaţi pe ceilalţi, ca să poată spune acasă ce-au păţit.

Apucând securea din mâna unuia care zăcea mort, s-a întors pe muchea de stâncă, privind în urmă cum fug duşmanii, şi fără a uita, călcând printre leşuri, să adune suliţele, săbiile şi archebuzele celor căzuţi. A dat drumul celor cinci pelerini, lăsându-le caii duşmanilor care îi duceau legaţi; iar pe Taielemne l-a luat ostatic.

CAPITOLUL XLV.

Cum i-a însoţit călugărul pe pelerini şi ce vorbe frumoase le-a spus Grandgousier.

Potolindu-se dâldora bătăliei, Gargantua cu toţi oamenii săi (mai puţin călugărul) a întins-o spre casă, iar pe la revărsatul zorilor i s-a înfăţişat lui Grandgousier, pe care l-a găsit în pat, rugându-se la icoane pentru viaţa şi biruinţa alor lui. Văzându-i pe toţi teferi şi nevătămaţi, i-a îmbrăţişat fierbinte şi le-a cerut veşti despre călugăr. Gargantua i-a răspuns, că fratele Ioan rămăsese în mâna duşmanilor.

— N-o să le meargă bine! a spus Grandgousier. Aşa crede lumea că se întâmplă când îţi iese un popă în cale.

Grandgousier porunci să se pregătească pe seama luptătorilor un ospăţ straşnic, pentru împrospătarea puterilor şi bucuria inimii. Când s-au adus bucatele, l-au poftit pe Gargantua la masă dar Gargantua se simţea atât de îngrijorat de lipsa călugărului, încât n-a voit nici să mănânce, nici (mai ales) să bea. Deodată, fratele Ioan s-a arătat în carne şi în oase, începând să strige de la poartă:

— Un ulcior de vin rece! Gimnast, prietene, am sosit!

Gimnast a ieşit în curte şi l-a văzut pe fratele Ioan venind cu cei cinci pelerini după el, şi cu Taielemne prins. Gargantua şi ceilalţi prieteni i-au ieşit înainte, întâmpinându-l cu bucurie mare şi l-au dus în faţa lui Grandgousier, care l-a întrebat despre cele întâmplate. Călugărul i-a povestit cum l-au încolţit duşmanii, cum i-a răpus pe cei doi arcaşi, ce măcel făcuse în calea lui, cum a scăpat viaţa pelerinilor şi cum l-a luat cu el pe Taielemne. Apoi s-au aşezat la masă şi s-au ospătat cu voie bună laolaltă.

Grandgousier a chemat apoi la sine pe cei cinci călători, întrebându-i de unde au venit şi încotro se îndreptau. Unul din ei, anume Lasdaler, a răspuns pentru toţi:

— Măria ta, eu sunt din Saint-Genou-Berry; ăsta e din Pallau; dumnealui din Onzay; ăstălalt din Argy; cel de colo din Villebrenin. Venim de la Sfântul-Sebastian, de lângă Nantes, şi ne întoarcem acasă fără grabă: două poşte şi-un popas.

— Bine, bine, a spus Grandgousier. Şi cu ce treburi aţi fost la Sfântul-Sebastian?

— Am dat acatiste pentru ciumă, a răspuns Lasdaler.

— Aşa? Bieţii oameni! Credinţa voastră e că ciuma vine de la Sfântul-Sebastian?

— Popii noştri aşa spun.

— Profeţi mincinoşi, care vă bagă în cap fel-de-fel de eresuri şi pângăresc numele sfinţilor cei drepţi ai Domnului, punându-i în rând cu duhurile răului! Homer zice că ciuma a fost trimisă în rândurile oştilor greceşti de Apolo; aşa îşi închipuiesc poeţii o puzderie de zei răzbunători. Venise o dată un făţarnic de popă să predice la Sinais, spunând că Sfântul Anton ologeşte picioarele, sfântul Eutrop stârneşte dropica, sfântul Gidas tulbură minţile, iar podagra vine de la Sfântul-Genunchi. L-am certat aspru şi l-am pus la popreală. S-a burzuluit şi m-a numit eretic, dar de-atunci nici un negustor de acatiste n-a mai îndrăznit să calce pe pământurile mele. Mă mir, cum regele vostru îngăduie la el acasă asemenea predicatori lipsiţi de ruşine, mai ticăloşi decât vrăjitorii, care prin farmece şi blesteme ar răspândi molima în ţară. Ciuma nu ucide decât trupul oamenilor, dar aceşti semănători de minciuni otrăvesc sufletele.

Rostind Grandgousier aceste cuvinte, a intrat în vorbă şi călugărul:

— Voi de unde sunteţi, prăpădiţilor?

— Din Saint-Genou [76], au răspuns aceia.

— Ce face părintele Deleu? Tot atât de straşnic bea? Dar ceilalţi călugări? Ce feluri de mâncare au învăţat să mai gătească? Sfinte Dumnezeule, voi pornirăţi să vă închinaţi la sfinţi, iar în lipsa voastră, sfinţiile lor vă încalecă muierile.

— Hî, hî! a râs Lasdaler. Despre a mea nu-mi fac nici o grijă. Cine o vede ziua, nu-şi mai primejduieşte oasele să sară noaptea pârleazul.

— Să nu zici vorbă mare! a răspuns călugărul. Mai urâtă să fie decât Proserpina, tot găseşte, cu ajutorul lui Dumnezeu, unul care să-i umble pe sub fuste. Călugăraşii de primprejur ce păzesc? Meşterul bun nu lasă nici o roată neunsă. Lepra să mă mănânce, dacă n-o să vă găsiţi acasă nevestele cu burta plină! Pământul e rodnic la umbra mănăstirii.

— Ca apa Nilului în Eghipet, cum arată Straboniu şi după el Pliniu, în cartea a VII-a, cap. 3, care se revarsă pentru îndestularea trupului cu hrană, a spus Gargantua.

Iar Grandgousier a încheiat:

— Umblaţi sănătoşi, oameni buni. Dumnezeu-ziditorul să vă aibă în paza lui. Dar de-acum înainte să nu mai porniţi cu atâta uşurătate pe drumuri primejduite şi fără folos. Aveţi grijă de casă. Munciţi fiecare pe seama, voastră, creşteţi-vă copiii şi trăiţi după cum ne învaţă bunul apostol, sfântul Pavel. Urmând această cale vă veţi bucura de ocrotirea lui Dumnezeu, a îngerilor şi a sfinţilor, şi nici ciuma, nici altă năpastă nu vă va ajunge.

Gargantua i-a luat cu el şi le-a dat să mănânce, dar aceia nu mai conteneau cu oftările spunând:

— Ce fericită e ţara asupra căreia domneşte un bărbat ca acesta! Vorbele pe care le-a rostit ne-au luminat şi ne-au întărit inima mai mult decât toate predicile pe care le-am auzit în oraşul nostru.

— Aşa zice Platon în cartea a V-a despre Republică: fericite sunt republicile unde regii filosofează şi filosofii domnesc.

Le-a umplut straiţele cu de-ale gurii şi ulcioarele cu vin bun. Le-a dat la fiecare câte un cal să le poarte povara pe drum şi câţiva bănuţi să aibă de cheltuială.

CAPITOLUL XLVI.

Cum s-a purtat de omeneşte Grandgousier cu prinsul său Taielemne.

Taielemne fu adus înaintea lui Grandgousier, iar acesta l-a întrebat despre cele puse la cale de Picrocol, voind a cunoaşte cu ce gânduri anume dezlănţuise atâta învălmăşeală. La care Taielemne a răspuns, că dorinţa lui Picrocol şi pofta lui ar fi fost să cuprindă ţara întreagă, dacă se putea, drept răzbunare pentru ocara ce-o suferiseră plăcintarii.

— E o pornire mult prea cutezătoare, a spus Grandgousier. Să nu te întinzi niciodată mai mult decât ţi-e pătura! A trecut leatul năvălitorilor, care răşluiau pământurile altora, jefuind pe semenii lor fraţi creştini! Să mai încerci în zilele noastre să calci pe urmele unora ca Hercule, Alexandru, Anibal, Scipio, Cezar şi alţii ca ei, e o faptă potrivnică duhului Evangheliei, care ne porunceşte să păstrăm, să ocrotim şi să muncim ogoarele noastre, iar nu să tăbărâm cu vrăjmăşie asupra altora, asuprindu-i. Sarazinii şi varvarii de-altădată numeau aceasta vitejie; dar noi spunem că e răutate şi prădăciune. Stăpânul tău ar fi făcut mai bine să fi rămas la el acasă, văzându-şi de regeasca lui gospodărie, decât casa mea să mi-o calce, jefuindu-mă ca un duşman; căci o ţară cârmuită cu înţelepciune sporeşte, pe când jaful şi tâlhăria numai pagube şi pustiire lasă în urma lor. Du-te cu Dumnezeu şi apucă-te de treburi folositoare; arată stăpânului tău greşeala de care acum îţi dai seama; gândeşte-te la binele tău şi nu-l îndemna la primejdie, căci dacă avutul obştii se prăpădeşte, pierdute sunt şi ale noastre ale fiecăruia. Nimic nu-ţi cer a-mi plăti pentru răscumpărarea ta şi voi da poruncă să ţi se înapoieze armele şi calul. Aşa se cuvine să se poarte vecinii şi prietenii vechi între ei. Neînţelegerea ce între noi s-a ivit, eu nu pot s-o numesc război. Tot astfel zice şi Platon în Republica lui, că grecii, când ridicau armele unii împotriva altora, nu se războiau, ci se răzvrăteau; iar dacă, din păcate, aceasta se întâmplă uneori, cuvine-se a cântări lucrurile cu măsură şi chibzuială. Dar chiar război de i-am spune, nu-i decât o sfadă fără însemnătate, care nu din

adâncul inimii porneşte, căci niciunul din noi lovit în cinstea lui n-a fost, iar dacă bine judecăm, nu-i vorba de altceva decât de îndreptarea unor greşeli săvârşite de oamenii noştri, de-ai noştri şi de-ai voştri vreau să spun, greşeli pe care, cunoscându-le, aţi fi putut să le treceţi cu vederea, de vreme ce pârâtorii erau mai vrednici de mustrare decât de ocrotire, după ce m-am arătat gata să-i despăgubesc. Dumnezeu va judeca după dreptate neînţelegerea dintre noi. Dar mai bine să-mi pierd viaţa şi să văd cum mi se prăpădeşte avutul, decât numele lui să fie hulit de mine sau de vreunul din ai mei!

Spunând aceste cuvinte a chemat la el pe călugăr şi înaintea tuturor l-a întrebat:

— Frate Ioane, iubite prietene, dumneata ai fost acela care l-ai prins în luptă pe acest căpitan Taielemne?

— Măria ta, a răspuns călugărul, dumnealui e aci de faţă, are vârsta legiuită şi pare întreg la minte. Mi-ar veni mult mai lesne, dacă ar spune-o el însuşi, decât să mă laud singur.

Căpitanul a mărturisit:

— Într-adevăr, măria ta, omul acesta m-a prins în luptă şi mă recunosc a fi ostaticul lui.

— Îi îngădui să se răscumpere? a întrebat Grandgousier pe călugăr.

— Nici nu mă gândesc.

— Cât ceri să-l laşi în voia lui?

— Nimic! Nimic… Altele m-au îndemnat în luptă.

Grandgousier a poruncit ca în faţa lui Taielemne să i se numere călugărului şaizeci şi două mii de scuzi, ca răsplată pentru fapta sa. Precum s-a şi făcut, iar în timp ce Taielemne se ospăta, Grandgousier l-a întrebat dacă primeşte să rămână pe lângă el sau ţine să se întoarcă la regele său. Taielemne a răspuns că aşa va face cum îl va sfătui.

— Dacă e aşa, i-a spus Grandgousier, atunci întoarce-te la regele tău şi Domnul să te-ajute!

I-a dăruit o sabie frumoasă de Vienne, cu teaca de aur şi minerul întreţesut în filigran, precum şi un colan, tot de aur, cântărind şapte sute două mii de mărci, încrustat cu pietre nestemate şi preţuite la o sută şaizeci de mii de ducaţi. Iar pe deasupra o danie cuviincioasă de zece mii de ducaţi.

În sfârşit, Taielemne a încălecat pe calul lui, iar Gargantua i-a dat treizeci de călăreţi şi o sută douăzeci de arcaşi sub ascultarea lui Gimnast, să-l păzească pe drum, însoţindu-l la nevoie până în porţile cetăţii Roche-Clermaud.

După plecarea lui Taielemne, călugărul a înapoiat lui Grandgousier cei şaizeci şi două de mii de scuzi, spunând:

— Măria ta, nu-i acum vremea să faci asemenea daruri. Aşteaptă sfârşitul luptei, că nu se poate şti ce se mai întâmplă. Războiul purtat fără bani îşi pierde răsuflarea degrabă. Banii sunt puterea războiului.

— Fie! a răspuns Grandgousier. La încheierea războiului, vă voi răsplăti regeşte, pe tine şi pe toţi cei care mă veţi sluji cu credinţă.

CAPITOLUL XLVII.

Cum şi-a strâns Grandgousier oştile sale, cum a răpus Taielemne pe Repezel şi cum a fost ucis la rându-i, din porunca lui Picrocol.

În zilele acelea început-au să sosească împuterniciţii din Besse, Marche-Vieux, Saint-Jacques, Trainneau, Parille, Riviere, Roches Saint-Paoul, Vaubreton, Pautille, Brechemont, Bourdes, Villeau-Mere, Huymes, Segre, Husse, Saint-Louant, Panzoust, Couldeaux, Verron, Coulaines, Chose Varenes, Borgueil, Ile Boucard, Croulay, Nassay, Cande, Montsoreau şi alte locuri vecine, spre a-i da de veste lui Grandgousier, că aflând despre prădăciunile lui Picrocol hotărâseră, în temeiul vechilor legături de prietenie, să-i vină în ajutor, din toate puterile, cu bani, cu oameni şi cu arme.

Banii, după socotelile ce-i trimiteau, însumau din partea tuturor, de şase ori douăzeci şi paisprezece milioane şi doi şi jumătate scuzi de aur. Oamenii erau în număr de

cincisprezece mii lăncieri, treizeci şi două mii călărime mai uşoară, optzeci şi nouă mii puşcaşi, o sută patruzeci mii glotaşi de strânsură, unsprezece mii două sute puşti, bazilice, spirole, precum şi patruzeci şi şapte mii săpători: toţi oştenii cu leafă plătită înainte şi cu hrană pusă la păstrare pentru şase luni şi patru zile.

Acest ajutor, Grandgousier nici nu s-a grăbit să-l nesocotească şi nici pe de-a întregul nu l-a primit; ci mulţumind din toată inima trimişiloR. Le-a spus că va purta războiul în aşa fel, ca să nu mai fie de trebuinţă să pornească la drum atâţi oameni cumsecade. A dat unuia dintre ei împuternicire să vină cu oştile pe care le ţinea sub arme la Deviniere, la Chaviny, la Gravot şi la Quinquenais, adică două mii cinci sute de călăreţi înzăuaţi, şaizeci şi şase de mii pedestrime, douăzeci şi şase de mii tunari, două sute guri de foc, douăzeci şi două de mii săpători şi şase mii călărime uşoară, toţi împărţiţi în cete bine întocmite, având socotitorii lor, potcovarii, artelnicii, armurierii şi celelalte ajutoare trebuincioase pentru purtarea războiului. Ostaşii erau atât de dibaci în mânuirea armelor şi atât de bine înzestraţi; atât de strâns uniţi în jurul fiecărui steag şi răspunzând atât de grabnic la poruncile căpitanilor; atât de repezi la fugă, atât de tari în bătălie şi atât de isteţi în primejdie, încât, dacă ar fi să caut o asemănare pentru rânduiala cu care se avântau la luptă, m-aş gândi mai degrabă la nişte tuburi de orgă, ori la rotiţele unui ceasornic, decât la o oaste de lefegii.

Întorcându-se Taielemne acasă, i s-a înfăţişat lui Picrocol şi i-a povestit cu de-amănuntul ce văzuse cu ochii şi ce pătimise el însuşi. L-a sfătuit să cadă la învoială cu Grandgousier, care după socotinţa lui era omul cel mai bun din lume. I-a mai spus, că nici un rost n-avea să dea năvală cu atâta înverşunare asupra unui vecin din partea căruia nu avusese nicicând vreo supărare. Toate acestea numai pagubă şi nenorocire îi vor aduce, nefiind puterea lui atât de mare, încât Grandgousier să n-o poată răpune.

Nici n-a sfârşit bine vorba, că Repezel a strigat:

— Nefericit e regele care ajunge să fie slujit de asemenea oameni lesne de năimit, cum îl cunosc acum pe Taielemne. Atât de puţin seamănă vitejia lui cu ceea ce a fost, încât după cum văd, s-ar fi dat bucuros de partea vrăjmaşilor, şi ca un trădător ar fi luptat împotriva noastră, dacă duşmanii s-ar fi învoit să-l primească în slujba lor; dar după cum cinstea e de toţi preţuită, fie prieteni ori duşmani, tot astfel ticăloşia se dă pe faţă lesne şi e zvârlită la o parte, ca o zdreanţă. Vrăjmaşul se slujeşte bucuros de mişei şi de vânzători dar cu aceeaşi scârbă îi dispreţuieşte.

Auzind aceste vorbe de ocară şi neputând a se mai stăpâni, Taielemne a scos sabia şi l-a străpuns pe Repezel, puţin mai sus de ţâţa stângă, ucigându-l pe loc. Apoi a tras fierul din pieptul celui mort şi a spus liniştit:

— Aşa să piară toţi cei care pe slujitorii credincioşi îi hulesc!

Picrocol a fost cuprins dintr-o dată de o cumplită mânie, şi văzând în mâna lui Taielemne sabia cea scumpă şi teaca atât de frumos împodobită, a răcnit:

— Ticălosule, ai primit în dar acest fier ca să ucizi în faţa mea, mişeleşte, pe cel mai iubit prieten al meu, pe Repezel?

Apoi a poruncit arcaşilor să-l rupă în bucăţi, ceea ce s-a săvârşit cu atâta cruzime, încât toată încăperea s-a înroşit de sânge. Pe Repezel l-au îngropat cu mare cinste, iar trupul lui Taielemne a fost zvârlit într-un şanţ, dincolo de zidurile cetăţii.

Vestea despre această cruntă ucidere s-a împrăştiat în rândurile oastei întregi şi mulţi au început să mârâie împotriva lui Picrocol, până când căpitanul Cotoi i-a spus:

— Măria ta, nu ştiu în ce fel se vor sfârşi toate acestea. Oamenii au început să şovăie. Rândurile lor se răresc şi merindele se împuţinează. Vrăjmaşii s-au întărit. Dacă vor porni să ne lovească, ne vor prăpădi cu totul.

— Pârţ! a răspuns Picrocol. Ţipi ca un ţipar de apă dulce înainte de-a fi jupuit. Lasă-i să vie!

CAPITOLUL XLVIII.

Cum l-a împresurat Gargantua pe Picrocol şi i-a nimicit toată oastea.

Gargantua a luat sub porunca lui întreaga oaste. Tatăl său a rămas în cetate, îmbărbătând pe oşteni cu vorbe bune, el a făgăduit daruri bogate tuturor celor care vor fi săvârşit fapte de vitejie.

Ajungând la vadul Vedei, oastea a trecut pe malul dimpotrivă, în luntre şi pe poduri plutitoare, fără să mai facă popas. Ţinând seamă de aşezarea cetăţii, care era zidită pe-o înălţime priicioasă, Gargantua a hotărât să aştepte căderea nopţii. Dar Gimnast a spus:

— Măria ta, ştii cum sunt francezii; dacă vrei să faci o ispravă cu ei trebuie să-i iei repede. Atunci se dovedesc mai aprigi decât diavolii; dar dacă-i laşi pe tânjală, se moleşesc mai rău ca muierile. De aceea, eu aş zice să nu mai zăboveşti, ci, după ce oamenii îşi vor astâmpăra foamea şi vor mai răsufla puţin, să-i porneşti la luptă de îndată.

Gargantua a găsit sfatul bun şi şi-a rânduit oastea de-a lungul câmpului de bătălie, lăsând ajutoarele în partea dinspre deal. Călugărul a luat cu el şase cete de pedestraşi dimpreună cu două sute de lăncieri, şi cu multă băgare de seamă a trecut prin mlaştini, până mai sus de Puy, pe drumul Loudon-ului.

Între timp s-a dezlănţuit bătălia. Oamenii lui Picrocol nu ştiau ce să facă: să iasă din bârlog în întâmpinarea duşmanului? sau să stea cuibăriţi în cetate, aşteptând? Dar Picrocol, în fruntea câtorva pâlcuri de lăncieri, s-a repezit furios dincolo de ziduri, fiind primit ca la nuntă, cu o grindină de ghiulele, care se abăteau dinspre coasta unde Gargantua aşezase tunurile. Cei din cetate răspundeau cum puteau mai bine, dar fără nici un folos, căci împuşcăturile lor băteau prea sus şi nu ajungeau la ţintă. Vreo câţiva din ceata lui Picrocol, scăpând de sub bătaia puştilor, s-au aruncat valvârtej asupra alor noştri, dar s-au pomenit împresuraţi şi azvârliţi la pământ. Au încercat să dea înapoi,

dar călugărul le-a tăiat calea, risipindu-i în neorânduială. Câţiva din oştenii lui Gargantua au pornit asupra lor să-i căsăpească, dar fratele Ioan i-a oprit de teamă să nu se resfire prea mult pe câmp în urmărirea fugarilor, iar cei din cetate să nu tabere asupra lor zărindu-i împrăştiaţi. Aşteptând o bucată de vreme şi văzând că duşmanul nu se mai arată, călugărul a trimis pe ducele Frontist la Gargantua, îndemnându-l să cuprindă coasta din stânga dealului, pentru a-l împiedica pe Picrocol să se întoarcă pe poarta cea mare în cetate. Ceea ce Gargantua a îndeplinit în grabă, trimiţând într-acolo patru companii din garda lui Sabast; dar nici n-au atins bine creasta şi s-au întâlnit faţă-n faţă cu Picrocol şi cu lăncierii care îl urmau în retragere. Oamenii lui Gargantua s-au aruncat asupra lor lovindu-i cu toată puterea; dar ghiulelele şi săgeţile zvârlite de pe ziduri le pricinuiau alor noştri pierderi grele. Văzând aceasta, Gargantua n-a mai zăbovit şi a pornit în ajutorul lor, bătând vârtos cu toate puştile acea parte a cetăţii şi silind întreaga oaste duşmană să se strângă în apărarea locului primejduit.

Iar călugărul, dându-şi seama că zidurile sub care se găsea rămăseseră fără pază şi fără apărare, s-a năpustit cu o mână de oameni asupra meterezelor şi le-a cuprins lesne; fiindcă orice oaste care izbeşte fără veste, mai multă spaimă stârneşte în rândurile duşmanului, decât aceea care nu se bizuie decât pe puterea ei. S-a ferit fratele Ioan să facă cel mai mic zgomot, până când toţi ai lui au ajuns pe creasta zidului; numai cei două sute de lăncieri au rămas în vale, pentru a face faţă oricărei împrejurări neaşteptate.

Înfiorând întreg văzduhul de strigăte, fără a mai întâlni vreo împotrivire, călugărul cu cei din ceata lui se năpustiră asupra străjerilor din poartă omorându-i pe toţi. Au deschis poarta şi au dat drumul în cetate celor două sute de lăncieri; apoi au pornit în goana mare către poarta de la răsărit, unde era învălmăşeala cea mare; izbind pe duşman din spate l-a dat peste cap.

Cei din cetate, văzându-se copleşiţi şi împresuraţi, de toate părţile, de ostaşii lui Gargantua, s-au dat prinşi în mâna călugărului, cerându-i îndurare. Fratele Ioan le-a poruncit să lepede armele, după care, gonindu-i din urmă, i-a grămădit şi i-a încuiat prin biserici, având grijă să strângă de peste tot crucile de lemn şi să pună pază la uşi, ca nu cumva vreunul să fugă.

Deschizând poarta de la răsărit, călugărul a ieşit afară din cetate în ajutorul lui Gargantua. Picrocol, crezând că sunt ai lui, a prins curaj şi şi-a mai strâns o dată rândurile, până ce Gargantua a strigat:

— Frate Ioane! Prietene! Bine-ai venit!

Atunci, dându-şi seama că e pierdut, Picrocol a luat-o la goană ca un desmetic, cu toată ceata după el. Gargantua i-a fugărit până aproape de Vaugaudry, tăind la ei şi ucigându-i. Apoi a poruncit trâmbiţaşilor să sune sfârşitul luptei.

CAPITOLUL XLIX.

Cum a fugit Picrocol, ce nenorociri l-au ajuns şi ce-a hotărât Gargantua după sfârşitul luptei.

În prada deznădejdii, Picrocol a încercat să răzbată spre Ile-Bouchard, dar pe drum, aproape de Riviere, calul i s-a poticnit şi s-a rostogolit în şanţ. Cuprins de furie, Picrocol a tras sabia şi l-a înjunghiat. Neavând alt fugar la îndemână s-a repezit să încalece pe măgarul care trăgea la moară, dar morarii au prins de veste, l-au luat la bătaie, l-au dezbrăcat, gol-goluţ şi i-au aruncat pe umeri în batjocură un sac zdrenţuit.

Regele becisnic a plecat ca vai de el mai departe. Trecând gârla la Port-Huaulx, a întâlnit o babă-vrăjitoare, căreia i-a povestit prin ce-a trecut; iar zgripţuroaica i-a profeţit că va ajunge din nou rege, când vor face plopii pere şi răchita micşunele. De la această întâmplare nu se mai ştie ce s-a ales din Picrocol. Am auzit deunăzi că ar fi ziler la Lyon şi că e tot atât de negru la suflet ca şi altădată. Umblă serta-ferta şi întreabă pe unii şi pe alţii, dacă plopii vor face pere în ăst-

an, nădăjduind ca la culesul lor să-şi redobândească domnia.

După ce a curăţit locul de duşmani, Gargantua şi-a numărat oamenii, aflând cu bucurie că prea puţini căzuseră în luptă, printre care vreo câţiva din pedestrimea căpitanului Tolmer. Ponocrat se alesese cu o lovitură zdravănă în platoşă. Gargantua a împărţit hrană ostaşilor pe căprarii, poruncind socotitorilor să plătească tot ce cumpără cu bani peşin. Ţinând seama că cetatea era acum a lui, nu voia să pricinuiască nicăieri nici o pabugă. Oamenii, după ce se vor fi ospătat, să fie chemaţi în piaţa cea mare a oraşului şi să i se dea fiecăruia leafa pe-o jumătate de an.

Acestea îndeplinindu-se, Gargantua a strâns resturile oastei lui Picrocol, cu prinţii şi căpitanii în frunte, vorbindu-le după cum urmează:

CAPITOLUL L.

Cuvântarea lui Gargantua către învinşi „Părinţii şi strămoşii noştri aşa s-au deprins şi mintea astfel îi povăţuia, că voind a preamări amintirea bătăliilor câştigate, mai bucuros înălţau prin bunătatea lor porţi şi altare în inima potrivnicilor, decât ziduri de piatră pe pământurile ce le-au cuprins. Ei preţuiau mai mult recunoştinţa pe care dărnicia lor o sădea în cugetele vii, decât epitafurile fără grai, scrise pe columne, pe arcuri de triumf ori pe piramide, supuse măcinişului vremii şi pizmei oamenilor. Vă aduceţi aminte de bunăvoinţa pe care înaintaşii noştri au arătat-o bretonilor, după ce i-au înfrânt la Saint-Aubin-du-Cormier şi când fu dărâmată cetatea Parthenay. Aţi aflat de asemeni, şi aflând n-aţi putut să nu vă minunaţi de îngăduinţa ce-au dovedit-o faţă de păgânii din Spania, care prădaseră, pustiiseră şi trecuseră prin foc şi sabie întreg ţărmul Mării, de la Olonne la Thalmondois. S-a umplut cerul de laudele şi mulţumirile pe care părinţii voştri şi voi înşivă i le-aţi adus, când Alfarbal, regele Canariei, pornit în nesăţioasa lui poftă de avere să jefuiască ostroavele Armoricului şi toate

ţinuturile vecine, a fost biruit într-o luptă pe apă şi prins de tatăl meu, Dumnezeu să-l apere şi să-l ocrotească. Oricare alt rege ori împărat, chiar dintre cei care se numesc pe sine creştini, l-ar fi pedepsit fără cruţare, azvârlindu-l în temniţă şi silindu-l să se răscumpere cu bani grei. Tatăl meu s-a purtat cu el blând şi prietenos. L-a găzduit în palatul său şi, alduindu-l cu negrăită milostenie, i-a dat răvaş de drum şi l-a trimis acasă încărcat de daruri, de vorbe bune şi multe alte dovezi de prietenie. Ce s-a întâmplat după aceea? Reîntors în ţara lui, Alfarbal a adunat pe toţi prinţii şi pe toţi dregătorii, arătându-le omenia de care s-a bucurat şi cerându-le sfatul, pentru a da în faţa lumii întregi o dovadă a inimii lor voitoare-de-bine, drept răspuns la cinstita noastră bunăvoinţă. Într-un singur glas au hotărât să ne îmbie toate pământurile şi moşiile lor, întreg regatul, lăsându-ne puterea deplină de-a hotărî asupra lor, după bunul nostru plac. Alfarbal însuşi s-a înapoiat curând în fruntea a nouă mii treizeci şi opt de corăbii încărcate, aducând cu el nu numai bogăţiile sale şi ale neamului său regesc, ci avutul mai tuturor ţărilor stăpânite de el; căci pe ţărmul de unde pornise şi oriunde a poposit în drumul său, s-au strâns mulţime de oameni, aruncând în corăbii aur, argint, inele, giuvaeruri, mirodenii, balsamuri şi miresme, pelicani, maimuţe, arici şi alte vietăţi. N-a rămas nici un urmaş de neam mai înstărit, care să nu aducă în dar ce-avea la casa lui mai de preţ. Sosind la noi, Alfarbal s-a închinat înaintea tatălui meu şi a vrut să-i sărute picioarele; dar tatăl meu nu l-a lăsat ca astfel să se umilească, ci l-a îmbrăţişat faţă de toţi ca pe un prieten, iar darurile aduse nu s-a învoit să le primească, fiind din cale-afară de scumpe. Alfarbal s-a legat să-i fie rob pe viaţă cu întreg neamul lui, ceea ce de asemeni tatăl meu n-a primit, socotind că nu era lucru drept.

Alfarbal a întocmit atunci un hrisov, prin care ne-a lăsat nouă toate pământurile şi întregul lui regat, dând pentru aceasta învoire scrisă, iscălită cu mâna lui şi întărită de

mărturia celor îndrituiţi a o face. Nici această danie n-a fost primită; pergamentul a fost aruncat în foc, iar tatălui meu i-au lăcrimat ochii de bucurie, văzând cinstea minunată şi cugetul drept al canarienilor. Prin vorbe potrivite şi cu grijă alese i-a încredinţat, că purtarea lui nu era vrednică de atâta răsplată, iar binele pe care li-l făcuse nu preţuia mai mult ca podoaba unui nasture; dacă le-a arătat oarecare îngăduinţă, era de datoria lui s-o facă. Dar Alfarbal cu atât mai mult stăruia să-şi arate mulţumirea şi să-i ridice în slavă bunătatea. Şi sfârşitul sfârşitului care a fost? În loc de o răscumpărare smulsă prin silnicie, pentru care am fi putut să cerem de douăzeci de ori o sută de mii de scuzi luând ostatici pe fiii lui vârstnici, Alfarbal s-a legat singur să ne plătească, an de an, un tribut de două milioane, aur curat de douăzeci şi patru de carate, pe care ni l-a numărat, din primul an, fără amânare. În al doilea an, canarienii ne-au plătit, de bună-voia lor, douăzeci şi trei de sute de mii de scuzi, în al treilea, douăzeci şi şase de sute de mii, în al patrulea, trei milioane, şi tot astfel până când ne-am văzut siliţi noi înşine să-i rugăm a nu se mai socoti datori cu nimic. Aceasta e puterea recunoştinţei, căci vremea care şterge şi macină totul, face să crească şi să sporească fapta frumoasă; iar binele pe care l-ai dăruit o dată unui om cu mintea sănătoasă, necontenit rodeşte în sufletul lui curat şi în dreapta lui amintire. Nevoind, aşadar, să trec peste bunătatea moştenită de la străbunii mei, vă las în voia voastră, nesupăraţi şi stăpâni pe viaţă ca şi până acum. Mai mult decât atât, la plecare veţi primi fiecare simbria pe trei luni, ca să vă puteţi reîntoarce acasă, în mijlocul alor voştri. Şase sute de lăncieri şi opt mii de pedestraşi vă vor însoţi şi vă vor apăra, sub ascultarea scutierului meu Alexandru, ca să nu fiţi cumva supăraţi pe drum de ţărani. Dumnezeu să vă ajute! Îmi pare rău din toată inima, că Picrocol nu se află printre voi. L-aş fi făcut să înţeleagă, că n-am voit acest război; nici să-mi măresc avutul, nici să-mi sporesc renumele. Dar, fiindcă s-a făcut el însuşi nevăzut şi nu poate

fi aflat nicăieri, voiesc ca regatul să rămână fiului său, care nevrâstnic fiind, căci n-a împlinit încă cinci ani, va sta sub îndrumarea şi privegherea prinţilor mai bătrâni şi a învăţaţilor ţării.

Şi fiindcă regatul, lăsat în părăsire, s-ar destrăma cu totul dacă ar cădea pradă lăcomiei unor cârmuitori nesăţioşi, vreau şi hotărăsc ca Ponocrat să privegheze asupra lor cu toate drepturile, rămânând alături de regescul prunc, până când acesta va fi în stare prin priceperea lui să cârmuiască singur ţara. Socotesc, de asemeni, că a ierta cu pripită şi neprevăzătoare uşurinţă pe răufăcători, ar însemna să-i îndemnăm mai departe la jaf şi ticăloşie prin îngăduinţa pe care le-am arătat-o. Tot astfel Moise, care a fost în vremea lui cel mai blând dintre oameni, pedepsea cu străşnicie pe toţi cei din neamul lui Izrael care se răzvrăteau. Împăratul Iuliu Cezar, cel atât de darnic, despre care Cicero spunea că puterea îi dăduse bogăţie ca să poată s-o împartă altora, ştia în mărinimia lui să ierte pe cei greşiţi ajutându-i să se întoarcă pe calea dreaptă, dar lovea fără cruţare pe aţâţătorii la răscoală. Având în faţa noastră aceste pilde, vă cerem ca înainte de plecare să ne daţi pe drăgălaşul Marquet, care prin purtarea lui neobrăzată a fost pricina acestui război; apoi pe ceilalţi plăcintari, care s-au făcut vinovaţi de a nu-l fi ţinut în frâu, şi în sfârşit pe acei sfetnici, căpitani şi dregători ai lui Picrocol, care l-au aţâţat, l-au linguşit şi l-au îndemnat să treacă dincolo de hotarele dreptului său pentru a tulbura liniştea noastră.”

CAPITOLUL LI.

Cum au fost răsplătiţi luptătorii după biruinţă.

Aceasta a fost cuvântarea lui Gargantua, după care i s-au adus toţi răsculaţii ce-i ceruse, afară de Baltag, Ceapămică şi Baligă, care, cu şase ceasuri înainte de luptă, se făcuseră nevăzuţi, fugind val-vârtej, fără să mai privească înapoi şi fără să răsufle, unul până pe valea Laignal-ului, altul până la pasul Vyre, iar al treilea până în Longroine. Mai lipseau doi plăcintari, care între timp muriseră. Celorlalţi nu le-a

făcut Gargantua nici un rău, ci i-a trimis să învârtească la teascurile tiparniţei, pe care tocmai în zilele acelea o pornise. Pe cei căzuţi în luptă i-a îngropat cu toată cinstea cuvenită; pe unii în valea Noirette-i, pe ceilalţi în câmpul de la Bruleveille. Răniţii au fost adăpostiţi în Spitalul cel Mare. Socotind pagubele pricinuite oraşului şi locuitorilor lui, le-a plătit pe toate cu bani număraţi, după mărturia făcută sub jurământ de fiecare. Apoi a întărit cetatea, punând străji pretutindeni, pentru a feri oraşul de alte tulburări.

Despărţindu-se de oştenii lui, a mulţumit tuturor celor care luaseră parte la luptă, trimiţându-i să ierneze în taberele lor. A oprit numai pe câţiva din Legiunea de Fier, a X-a, precum şi pe căpitanii de steag, ducându-i laolaltă în faţa lui Grandgousier. La vederea lor, unchiaşul s-a bucurat cum nu se poate spune şi i-a adunat pe toţi la un mare ospăţ; cel mai minunat din câte s-au pomenit de pe vremea regelui Assur. Ridicându-se de la masă, Grandgousier a împărţit vitejilor întreaga zestre a sufrageriei sale, în greutate de opt sute de mii paisprezece bizanţi de aur: tăvi mari, castroane, talere întinse şi talere adânci, potire, căni, sfeşnice, pocaluri, blide şi căldări de argint, cutii pentru cofeturi şi alte vase, numai de aur curat şi de argint, nemaipunând la socoteală pietrele nestemate, giuvaierurile smălţuite şi alte podoabe, preţuind prin frumuseţea lor mai mult decât aurul şi argintul din care erau lucrate. Nu numai atât. A numărat în mâna fiecăruia, din visteria lui, câte douăsprezece sute de mii de scuzi, iar pe deasupra le-a dăruit pe veci (dacă nu mureau fără urmaşi) pământurile şi castelele vecine, după cum le era mai la îndemână. Pe Ponocrat l-a aşezat la Roche-Clermaud, pe Gimnast la Couldray, pe Eudemon la Montpensier, pe Tolmer la Rivau, pe Ithybol la Montsoreau, pe Acames la Cande, pe Sabast la Gravot, pe Alexandru la Quinquenais, pe Sofronie la Ligre şi aşa mai departe.

CAPITOLUL LII.

Cum a ctitorit Gargantua mănăstirea din Telem pentru fratele Ioan.

Mai rămăsese nerăsplătit numai fratele Ioan. Gargantua voise să-l facă stareţ la Seuille, dar călugărul n-a primit. I-a îmbiat apoi mănăstirea Bourgueil sau pe cea de la Saint-Florent, care i-o plăcea din ele sau pe-amândouă de-ar fi dorit. Fratele Ioan a răspuns însă hotărât, că nu vrea să-şi facă de lucru cu călugării; nici să le poarte de grijă, nici să le poruncească. „Cum aş putea (zicea el) să cârmuiesc pe alţii, când nu-s în stare să mă stăpânesc nici pe mine. Dacă socoteşti că ţi-am fost de folos – şi aş putea să-ţi mai fiu – îngăduie-mi să înalţ o mănăstire după gândul meu.”

Rugămintea aceasta i-a plăcut lui Gargantua, care i-a dat în seamă întreg ţinutul Telemei, până la apa Loarei, cam două leghe depărtare de pădurea din Port-Huault; iar călugărul s-a legat să întemeieze o aşezare mănăstirească, fără asemănare în toată lumea.

— Mai înainte de toate, a spus Gargantua, să nu ridici împrejurul ei ziduri de cetate, cum sunt celelalte mănăstiri, dinadins întărite şi de restul lumii despărţite.

— Drept ai vorbit! Zidurile despărţitoare sunt rău-sfătuitoare. În ţarcul închis cu muruială se-aude numai mârâială; cei de dincolo de poartă, pizmă şi necaz ne poartă, iar noi, din chilii tânjim şi unii pe alţii ne bârfim.

Fiindcă la unele tagme călugăreşti e obiceiul, ca de câte ori pătrunde în mănăstire o femeie (vorbesc despre cele cucernice şi ruşinoase), să se spele cu leşie locul pe unde a călcat, fratele Ioan a hotărât, la rându-i, ca treaba aceasta să se facă temeinic şi cu băgare de seamă, ori de câte ori s-ar strecura în mănăstire (din întâmplare) un călugăr sau o maică. Şi, pentru că în celelalte mănăstiri din lume toate trebile sunt socotite, şi orânduite de la ceas la ceas, fratele Ioan a statornicit ca în mănăstirea lui să nu fie, nicăieri, nici cadran, nici ornic, ci toate să se îndeplinească după nevoie şi la vremea lor.

— E adevărat, a spus Gargantua, că ţinând socoteala ceasurilor, pierzi vremea degeaba. Ce foloseşti? Nu se poate închipui o neghiobie mai mare decât să-ţi rânduieşti viaţa după bătaia clopotului şi nu după simţul cel bun şi judecata minţii.

Pe vremea aceea nu se călugăreau decât femeile chioare, şchioape, gheboase, strâmbe, zălude, pocite sau betege, ca şi bărbaţii ologi din naştere, răpciugoşi, nerozi sau trândavi. (– „La drept vorbind, a spus fratele Ioan, când femeia nu-i nici harnică şi nici frumoasă, ce faci cu ea?” – „O trimiţi la mănăstire”, a răspuns Gargantua. – „Să facă umbră pământului”, a spus călugărul.) Aşadar, s-a hotărât ca în mănăstirea fratelui Ioan să fie primiţi numai bărbaţi întregi, zdraveni şi frumoşi, iar femeile să fie tinere, plăcute şi, mai ales, bine făcute.

Fiindcă în mănăstirile de maici, bărbaţii nu puteau să pătrundă (decât fără voie şi pe ascuns), s-a statornicit ca în mănăstirea fratelui Ioan femeile să n-aibă drept de intrare în lipsa bărbaţilor, precum nici bărbaţii, dacă nu s-ar afla pe-acolo nici o femeie.

Şi pentru că, atât maicile cât şi călugării, o dată intraţi în mănăstire, erau legaţi, după un an de încercare, să rămână monahi şi călugăriţe toată viaţa, s-a hotărât ca din mănăstirea fratelui Ioan, atât bărbaţii, cât şi femeile, să poată pleca oricând vor pofti, în plină şi desăvârşită voie.

Şi fiindcă, îndeobşte, călugării făceau trei legăminte: de înfrânare, de sărăcie şi de ascultare, s-a hotărât ca în mănăstirea fratelui Ioan fiecare să-şi poată lua femeie, să aibă avere şi să trăiască după bunul său plac.

Vârsta legiuită pentru a intra în mănăstire s-a statornicit după cum urmează: femeile de la zece la cincisprezece ani, bărbaţii de la doisprezece la optsprezece.

CAPITOLUL LIII.

Cum a fost zidită şi înzestrată mănăstirea telemiţilor.

Pentru zidirea şi înzestrarea mănăstirii, Gargantua a dat, bine număraţi, douăzeci şi şapte de sute şi opt mii treizeci

de miei cu lână creaţă, plătiţi în fiecare an până ce întreaga lucrare va fi sfârşită; a mai pus la o parte, din dările de la Divemille, şase sate şaizeci şi nouă de mii de scuzi însoriţi şi tot atâţia înstelaţi.

Pentru a întregi avutul şi gospodăria mănăstirii, i-a dăruit de veci douăzeci şi trei de sute nouă mii cinci sute paisprezece roze de aur englezeşti în scrisuri de pământ, fără nici o sarcină şi pe de-a întregul răscumpărate, urmând ca dobânzile să fie numărate în fiecare an, la poarta mănăstirii. A iscălit şi a întărit cu pecetea lui toate aceste danii.

Mănăstirea era o zidire în şase laturi. La cele şase unghiuri ale ei se ridicau şase turnuri înalte şi rotunde, întru totul asemenea, având fiecare o grosime de şaizeci de paşi.

Apa Loarei curgea pe lângă turnul numit Arctic. Spre răsărit se înălţa turnul Calear, apoi celelalte patru: Anatol, Mesembrin, Hesper şi Crier. Depărtarea de la un turn la altul era de o sută de paşi. Clădirea întreagă avea şase caturi, socotind şi pivniţele. Catul al doilea era boltit ca o toartă de paner, iar celelalte caturi se arcuiau în brâuri de piatră, cioplite după chipul unor crengi de vâsc, cu sprâncene încondeiate deasupra ferestrelor. Acoperişul era din ţigle arse, îmbrăcate în cămaşă de plumb, iar sub marginea lui erau rânduite tot felul de chipuri bine potrivite şi frumos aurite. Olanele pentru scurgerea ploii, zugrăvite cu aur şi în albastru, erau prinse de zid între ferestre şi dădeau în şanţurile care purtau apa pe sub temeliile casei până la râu.

Clădirea se ridica de o sută de ori mai măreaţă decât castelele din Bonivet, Chambord sau Chantilly, căci cuprindea nu mai puţin de nouă mii trei sute treizeci şi două de locuinţe, având fiecare iatac, cămară, odaie de lucru, altar de rugăciune şi ieşire spre sala cea mare. Înăuntrul clădirii, străbătând fiecare turn, suia o scară răsucită în chip de melc, cu trepte tăiate în porfir, piatră

arabă şi marmură însângerată; lungimea fiecărei trepte era de douăsprezece picioare, iar grosimea ei de trei degete. Doisprezece stâlpi sprijineau scara de la un cat la altul.

Lumina pătrundea pe locurile de odihnă ale scării prin două arcade frumoase de templu vechi, care mărgineau o încăpere cu ferestre înalte, de aceeaşi lărgime ca şi scara. Treptele urcau până sub aripa acoperişului, răspunzând, de fiecare parte, într-o sală mare de unde se despărţeau celelalte odăi.

De la turnul Arctic pornind şi până la Crier se înşirau rafturi mari cu felurite cărţi în limba greacă, latină, ebraică, franceză, toscană şi spaniolă, rânduite după cuprinsul lor.

Drept la mijloc se desfăcea o scară minunată, prin care, intrând de-afară, treceai pe sub o boltă largă de treizeci şi şase de coţi. Scara era atât de cuprinzătoare, încât şase ostaşi înarmaţi cu suliţele în cumpănire puteau să urce, umăr la umăr, până în vârful ei.

Turnul Anatol era legat de Mesembrin prin mai multe săli mari şi frumoase, pe care se vedeau zugrăvite fapte de vitejie din vremurile vechi, întâmplări deosebite şi privelişti din toate ţinuturile lumii. De aici pornea altă scară, asemenea celor care coborau până pe ţărmul râului. Pe uşa de la intrare se aflau scrise, cu slove vechi, cele ce urmează:

CAPITOLUL LIV.

Pisania scrisă pe poarta cea mare a mănăstirii din Telem.

Să nu intraţi, făţarnici şi bigoţi, Maimuţe rebegite, ipocriţi, Gămani coborâtori din ostrogoţi, Cu gât sucit şi capete de goţi, Călugări desfrânaţi şi urgisiţi, Ţârcovnici păduchioşi şi nărăviţi, Gâlcevitori, măsluitori de cărţi, Mutaţi-vă năravu-n alte părţi!

Fapta voastră rea în grădina mea.

De s-ar oploşi, M-ar înăbuşi.

Şi m-ar îneca.

Fapta voastră rea.

Să nu intraţi, clănţăi nesăţioşi, Jălbari şi scribi ce jăcmăniţi norodul, Ticluitori de pâre, mincinoşi, Juzi ucigaşi, ce ne vânaţi cu codul.

Mai rău decât pe clinii cei râioşi, În ştreang, de gât să vi se strângă nodul!

Zbieraţi aiurea, că-n această casă.

De pricini şi de certuri nu ne pasă.

Cu pricini şi ceartă.

Nimeni nu ne ceartă, Vieţuim în pace;

Numa-n voi mai zace.

Ura ce vă poartă.

Cu pricini şi ceartă.

Să nu intraţi, voi lacomi cămătari, Pleşcari de pantahuze, lipitori, Cotoi vicleni, mişelnici dobândari, Zgârciţi îngropători de bani murdari.

Scuipaţi-vă spurcatele comori, Aţi supt destul, flămânzi socotitori, Lingăi cu maţul spart şi chip pocit, Aici ospăţul vostru s-a sfârşit!

Faţă otrăvită.

De fiară lihnită, Piei din calea mea, Du-te, piază-rea, Moartea să te-nghită, Faţă otrăvită!

Să nu intraţi, nerozi şi gugumani, Irozi bătrâni, zăluzi şi cârcotaşi, Semănători de vrajbe, bădărani.

Din ceata lui Tândală, ţopârlani, Greci sau latini, la fel de pătimaşi.

Nici voi, râioşi, betegi şi nărăvaşi, Urlaţi pe câmp cu lupii răpănoşi, Huliţi de lume, scârnavi şi buboşi!

Cinste şi plăcere.

Inima ne cere, Bună mulţumire, Veselă-nvoire, Trupuri în putere, Cinste şi plăcere.

Intraţi, cinstiţi şi vrednici cavaleri, Bine-aţi venit şi bine-aţi revenit, Tovarăşi buni de jocuri şi plăceri!

În orice vreme, ca pe nişte veri, Pe oamenii de cinste i-am cinstit, Oricât au fost de mulţi, i-am mulţumit, Glumeţi şi sprinteni, veseli şi vioi, Prieteni multdoriţi, poftiţi la noi!

Prieteni iubiţi, Oaspeţi străluciţi, La inimă darnici, La pahare harnici, Fiţi bineveniţi, Prieteni iubiţi!

Intraţi, toţi cei ce-n lume, cu dreptate.

Cuvântul din Scripturi îl tălmăciţi.

Veţi fi păziţi la noi ca-ntr-o cetate, Feriţi de răzbunări şi strâmbătate.

Şi de otrava celor rătăciţi.

Aici, credinţa dreaptă s-o zidiţi.

Să biruiţi în pilde şi-n cuvinte.

Pe stricătorii legii cele sfinte.

Din sfânta Scriptură, Dreaptă-nvăţătură.

Veniţi să vă dăm.

Şi toţi să luăm.

Cuminecătură.

Din sfânta Scriptură.

Intraţi de voie, tinere domniţe, Veniţi la noi cu suflet liniştit, Sfioase şi sprinţare porumbiţe, Frumoase doamne, nobile mlădiţe, La han de bun renume-aţi poposit.

Stăpânul care-aici ne-a ctitorit, Om milostiv şi vrednic Gospodar, Spre cinstea voastră ni l-a dat în dar.

Darul dat în dar, Nu-i dat în zadar, Fiecare plată.

Culege răsplată, Şi se-ntoarce iar, Darul dat în dar.

CAPITOLUL LV.

Cum era împărţită clădirea mănăstirii din Telem.

În mijlocul curţii celei mari se ridica o minunată fântână de alabastra – trei zâne albe purtau pe braţe cornurile încărcate ale belşugului, iar apa le ţâşnea prin sâni, prin gura, prin urechi, prin ochi şi prin celelalte despicături ale trupului. Partea de clădire care dădea spre curtea cea mare era înălţată pe stâlpi groşi de casidoniu şi de porfir, alcătuind frumoase bolţi romane, înăuntru se despărţeau de-a lungul mai multe săli încăpătoare, zugrăvite cu picturi frumoase şi împodobite cu coarne de cerb, de inorog, de rinocer, de hipopotam, dinţi de elefant şi alte trofee rare.

Odăile femeilor cuprindeau aripa care se întindea de la turnul Arctic până la poarta Mesembrinei. Bărbaţii erau

aşezaţi de cealaltă parte. Între cele două turnuri în faţa iatacurilor destinate femeilor, se afla, spre desfătarea lor, locul de alergare al cailor numit hipodrom; apoi un teatru şi un şir de minunate băi, înzestrate cu toate cele de trebuinţă; coborai în apă pe trei trepte, iar apa avea mireasmă de mirt.

Lângă ţărmul râului se întindea o pajişte pentru jocuri, brăzdată de cărări, pe care se pierdeau paşii trecătorului. Între celelalte două turnuri mai era un loc, dinadins potrivit pentru bătutul mingii. Înspre partea turnului Crier se afla o livadă plină cu pomi de tot felul, frumos rânduiţi în mănunchiuri de câte cinci. La capătul livezii începea un crâng, în care hălăduia o puzderie de vânat cu păr şi cu pene. Între celelalte turnuri erau aşezate ţinte pentru tragerea cu arcul, cu arbaleta şi cu archebuza. Cămările se aflau dincolo de turnul Hesperiei, la catul întâi; grajdurile, sub cămări; tot acolo se aflau, şoimii-vânători şi celelalte păsări de pradă: vultani, acvile, ulii şi ereţi, aduşi de departe, din Creta, din Veneţia şi din Sarmaţia, bine învăţaţi de meşteri pricepuţi, să se abată peste câmp şi să aducă la poruncă sălbăticiunile ce le ieşeau în cale. Odăile cu cele trebuincioase pentru vânătoare se găseau mai departe în drumul spre crâng.

Toate sălile, încăperile şi cămările aveau pereţii zugrăviţi cu felurite chipuri, înfăţişând timpurile anului. Podelele erau acoperite cu postav verde; aşternuturile minunat împodobite cu horbotă şi brodate pe mărgini cu igliţa. În fiecare odaie se afla o oglindă de cleştar, prinsă în chenar de aur curat cu mărgăritare, destul de înaltă ca un om stând în picioare să se privească în apa ei, întreg. La capătul sălilor ce duceau spre odăile femeilor, se găseau bărbierii, care pieptănau frumos şi stropeau cu parfumuri pe bărbaţii veniţi la taifas. Tot bărbierii aceia aduceau în fiecare dimineaţă la iatacul femeilor apă de trandafiri, de năramze şi de mirt, precum şi un vas de mare preţ, în care ardeau miresme îmbălsămate.

CAPITOLUL LVI.

Cum erau îmbrăcaţi călugării şi călugăriţele din Telem.

În primii ani de la întemeierea mănăstirii, femeile îşi croiau rochiile după pofta şi plăcerea lor. Apoi, la buna lor voie, au hotărât să se îmbrace toate la fel.

Purtau izmenuţe roşii şi scurte, care le veneau până aproape de genunchi. Marginea de jos a izmenuţelor era împodobită cu horbotă aleasă. Calţavetele aveau aceeaşi culoare ca şi brăţările, strângând piciorul deasupra şi dedesubtul genunchiului. Încălţările, botforii, condurii şi papucii erau de catifea roşie sau viorie, cu vârful crestat ca o coadă de rac.

Sub cămaşă purtau un pieptar uşor de mătase şi un jupon de tafta albă, roşie sau sură; iar pe deasupra o fustă ţesută în fire de argint, cu frumoase cusături de aur şi râuri împletite din betealã; după cum se arăta vremea, mai caldă sau mai răcoroasă, fusta era de mătase, de damasc ori de catifea (portocalie, verde, argintie, albastră, galbenă, roşie sau albă), de postav auriu, de brocart sau de horbotă. Rochiile, după timpurile anului, erau din pânză cu urzeală de aur şi iţe împletite în fire de argint; de satin roşu împodobit cu râuri de betealã; de tafta albă, albastră, neagră ori castanie; de borangic, de lânică uşoară, de catifea sau de satin ţesut cu fire de aur şi cusături în fel de fel de feţe.

În unele zile calde de vară purtau, în loc de rochii, mântăluţe frumoase, potrivite după giuvaerurile cu care se găteau, ori pelerine uşoare de catifea viorie, glugă, ciucuri de aur cu tiv de argint şi un şnur împletit din fire aurite, prins la capete în copci de mărgăritare.

Iarna îmbrăcau rochii de tafta, în culorile mai sus amintite, căptuşite cu blănuri scumpe, de râs, de vidră, de lutru calabrez, de zibelină şi altele.

Mătăniile, inelele, brăţările, colanurile erau alcătuite din pietre preţioase: rubine roşii, rubine trandafirii, diamanturi,

safire, smaralduri, peruzele, granade, agate, topaze, mărgăritare şi altele, de toată frumuseţea.

Podoaba capului şi-o schimbau după starea timpului: iarna se pieptănau ca toate celelalte femei din Franţa; primăvara, ca cele din Spania, vara, ca cele din Ţara-turcească. Duminica şi sărbătorile, fără osebire, îşi potriveau părul după obiceiul franţuzesc, mai plăcut şi mai cuviincios decât toate celelalte.

Bărbaţii erau îmbrăcaţi în felul lor. Purtau ciorapi lungi de lânică sau de mătase roşie, cu alb şi negru. Nădragii erau de catifea din aceeaşi culoare, brodaţi şi ferestruiţi după acelaşi tipar. Eghileţii erau de mătase şi armătura lor de aur smălţuit.

Hainele de sărbătoare erau croite din postav ţesut cu aur şi argint, sau din catifea de culori potrivite după dorinţă. Hainele bărbăteşti erau tot atât de scumpe ca şi ale femeilor. Cingătoarele aveau aceeaşi culoare ca şi pieptarul; fiecare bărbat purta la şold o sabie frumoasă cu mâner aurit; teaca, îmbrăcată în catifea de culoarea nădragilor, avea vârful de aur. Jungherul era împodobit la fel. Scufia de catifea neagră, era prinsă în nasturi şi inele de aur; împodobită cu o pană albă şi presărată cu fluturi de aur şi cu mici mănunchiuri de rubine, smaralduri şi altele.

Bărbaţii şi femeile se înţelegeau atât de bine între ei, încât în fiece zi se îmbrăcau la fel şi purtau podoabe asemănătoare. Ca să nu se întâmple vreo greşeală, câţiva cavaleri aveau îndatorirea să treacă în fiecare dimineaţă pe la odăile bărbaţilor pentru a le spune ce rochii şi ce giuvaeruri vor purta femeile în ziua aceea. Căci toate se îndeplineau după dorinţa femeilor.

Să nu vă închipuiţi însă că unii sau altele pierdeau prea multă vreme cu îmbrăcatul acelor veşminte atât de bogate. Cămăraşii le pregăteau gătelile în fiecare dimineaţă, iar o seamă de fete-în-casă fuseseră atât de bine învăţate, încât într-o clipă femeile ieşeau îmbrăcate din cap până-n picioare.

Pentru pregătirea acelor veşminte şi găteli, se aflau în jurul pădurii din Telem mai multe acareturi înşirate pe vreo jumătate de leghe, unde se ţineau giuvaergiii, şlefuitorii de nestemate, ceaprazarii, croitorii, ţesătorii de postavuri, de catifea, de covoare şi de velinţe; fiecare era priceput în meşteşugul lui şi toţi lucrau pentru fraţii şi surorile mănăstirii.

Seniorul din Naziclet le punea la îndemână ştofele, căptuşelile şi celelalte podoabe, iar în fiece an şapte corăbii se întorceau din ostroavele Perlate şi Canibale, încărcate cu drugi de aur, mătăsuri, mărgăritare şi alte mărfuri de preţ. Când giuvaerurile începeau să îmbătrânească şi îşi pierdeau strălucirea, le dădeau unui cocoş frumos să le înghită, şi ieşeau din el, cu găinaţul o dată, mai strălucitoare decât înainte.

CAPITOLUL LVII.

Cum trăiau telemiţii în mănăstirea lor.

Viaţa în mănăstire nu era supusă nici unor legi, rânduieli ori porunci, întrucât fiecare trăia după voia lui nestingherită şi după bunul lui plac. Se ridica din aşternut când se sătura de somn, bea, mânca, îşi vedea de treburi, şi se culca din nou, cum şi când găsea de cuviinţă. Nimeni nu-l trezea, nimeni nu-i poruncea să se aşeze la masă ori să se scoale; nici o silă şi nici o constrângere nu-l zorea. Aşa hotărâse Gargantua. Întreaga lege a mănăstirii se cuprindea în aceste patru cuvinte:

FĂ CE-ŢI PLACE!

Oamenii liberi şi de neam bun, doritori de plăcută însoţire, au din firea lor înclinări cuminţi şi cuviincioase, ferindu-se de orice rele deprinderi; dar atunci când sunt supuşi prin silnicie să sufere umilinţele robiei, ei pierd râvna de a trăi în cinste, căutând să sfărâme jugul ce-i apasă. Căci aşa ne-a fost dat: să ne ispitească lucrurile oprite şi să poftim a face ceea ce nu ne e îngăduit.

Lăsaţi în voia lor, telemiţii se împăcau între ei atât de bine, încât, dacă unul singur arăta o dorinţă, toţi ceilalţi se

grăbeau a-i face pe plac. Era de ajuns ca oricare din ei să spună: – „Hai să bem!” şi toţi se apucau de băut. Dacă altul zicea: – „Hai să jucăm!”, toţi veneau să joace. – „Hai să ne plimbăm în pădure!”, toţi porneau la plimbare. Când ieşeau la vânătoare, femeile călăreau pe cai buiestraşi, frumos înşeuaţi, ţinând în pumnul lor mic, înmănuşat, un uliu ori un erete; bărbaţii purtau şoimii.

Erau toţi deprinşi numai în cele alese; nu se afla printre ei niciunul care să nu ştie a citi, a scrie şi a cânta din cele mai plăcute instrumente; fiecare vorbea cinci-şase limbi, pricepându-se să alcătuiască povestiri şi să potrivească stihuri.

Nu se mai pomeniseră nicicând cavaleri atât de viteji şi atât de chipeşi, mai îndemânatici şi mai iscusiţi în mânuirea armelor, călare şi pe jos. Niciodată nu se văzuseră femei mai curate, mai drăgălaşe, mai puţin mofturoase şi mai meştere la lucrul mâinilor, la cusut sau orice altă îndeletnicire potrivită unei femei cinstite şi stăpână pe voia ei.

De aceea, când se întâmpla ca vreun tânăr din cuprinsul mănăstirii, fie la îndemnul părinţilor, fie din altă pricină, să părăsească într-o bună zi aşezările Telemei, de foarte multe ori lua cu sine pe femeia căreia îi fusese prieten credincios şi se însura cu ea; şi după cum la Telem, în mănăstire, trăiseră cu credinţă şi prietenie unul faţă de altul, tot astfel rămâneau şi în căsnicie uniţi până la sfârşitul vieţii lor, ca şi în ziua cea dintâi în care s-au luat.

N-aş vrea acum să uit a vă împărtăşi prevestirea ce s-a găsit la temelia mănăstirii, scrisă pe o tablă mare de aramă. Stihurile ei sunau astfel:

CAPITOLUL LVIII.

Profeţia găsită la temelia mănăstirii telemiţi lor.

Sărmani muritori ce norocul râvniţi, Cu inimă tare cuvântu-mi primiţi.

De e cu putinţă ca omul, văzând.

Mulţimea de stele pe cer luminând, În cartea cu semne să ştie-a citi, Puţind să ghicească ce vremi vor veni, De-l poartă cu gândul ştiinţa cerească.

A veacului taină din timp s-o cunoască, Şi-apoi să despice cu minte-nţeleaptă.

Ce soartă în drumul vieţii-l aşteaptă, Voi spune eu însumi, cui vrea să m-asculte, Că-n iarna aceasta – şi nu-n zile multe -

Pe locul în care ursita ne paşte, Un alt soi de oameni curând, se vor naşte;

Sătui de şedere, stricaţi de tânjală, Stârni-vor de-a dreptul şi fără sfială, În lumea întreagă, de sus până jos, Mânie şi ceartă şi gând duşmănos.

Iar cei ce prealesne le-or da ascultare, Oricât va fi-n urmă osânda de mare, Prieteni şi rude porni-vor grămadă, Morţiş să se-nfrunte cu hulă şi sfadă.

Uita-vă ruşinea copilul semeţ, În bunul lui tată lovind cu dispreţ.

Iar când fi-va ceasul să cadă sus-puşii, Porni-vor la luptă cumplită supuşii.

Nici semn de cinstire, nici loc după nume.

Ci toţi vor fi una, o singură lume, Şi vrând fiecare destinul să-şi schimbe, Pe culmi să se-nalţe şi-n văi să se plimbe, Va fi atât umblet şi-atâta-mbrânceală, Atâta mişcare şi-atâta-mbulzeală, Cum alta mai mare n-a fost, nici nu este.

Minune cuprinsă-n a lumii poveste.

Vedea-vor puzderii de oameni vestiţi.

În anii lor tineri de pofte-mboldiţi, Gustând din plăcerea vieţii cu jind, Murind fără vreme şi-n goană trăind.

Şi toţi laolaltă, bocind în litanii, Porniţi spre gâlceavă şi roşi de zâzanii, Veni-vor să umple, haini şi pizmaşi, Văzduhul de glasuri, pământul de paşi.

Găsi-vor crezare cei răi şi netrebnici.

Aceeaşi cinstire ca oamenii vrednici, Şi toate vor merge pieziş, fără rost, Aşa cum le-ndrumă, de-a valma, cel prost, Când prăul ajunge înalt dregător;

Potop de ruşine atotstricător!
Potop, spus-am bine, căci reaua-ntocmire.
Va merge-nainte şi fără oprire, Precum nici pământul robit n-o să scape, Decât năpădindu-l noianul de ape.
Zadarnic lupta-vor voinicii-oţeliţi.
Vâltoarea-i va duce, în val înveliţi.
Pe bună dreptate, căci inima lor, Ce-acum se cufundă, cu mult prea uşor.
Sărmanele vite punea să le taie, Vărsând sânge proaspăt, spurcând măruntaie, Şi nu pentru jertfe pe-altare cereşti, Ci pentru flămânde nevoi pământeşti.
Aşa veţi pricepe, cu duhul gândirii, Cum toate se-aşază în cumpăna firii, Ce dor de odihnă din hău va pătrunde, În larma nebună-a drăciei rotunde.
Iar cei ce pământu-l cuprind, înrăiţi, Cu mâna lor strânsă, stăpânii zgârciţi, De teamă de-a-l pierde, veni-vor cu lege.
Să-l ţină-n robie şi-n lanţuri să-l lege.
Şi iată că robul va fi mântuit, De-acela ce însuşi cândva l-a zidit.
Iar soarele tânăr, în volbura mare, Pe valuri apune şi nu mai răsare.
O grea-ntunecime purcede să crească, Cu mult mai grozavă ca noaptea firească.
Pământul se-afundă în beznă deplină, O temniţă-adâncă şi fără lumină, Lipsită de viaţă, ca-ntinsa pustie!
C-un ceas mai-nainte de-această urgie, Veni-vă pe lume un semn lămurit:
Un groaznic cutremur, cu mult mai cumplit.
Ca-n ziua când Etna, uriaşul vulcan, În luptă trântise pe-un fiu de Titan.
Va fi un răsunet ca-n clipa aceia.
Când grecul Tyfeos în Iramineia.
Lovit ca de trăsnet de-un zeu nevăzut, Cu munţii de-a valma în mare-a căzut.
O altă-ntocmire, născută deodată, Va pune-n mişcare o lume schimbată, Şi-n starea cea nouă, stăpânii-nvechiţi.

Cu alţii mai vrednici vor fi-nlocuiţi.

Atunci va să vie o vreme mai bună, Grozavei primejdii un capăt să-i pună, Iar apele toate, de care-am vorbit, Curând se vor trage în vad liniştit, Apoi, fără veste, ţâşni-vă din zare, Umplând tot văzduhul, o flacără mare!

Veni-vă pe ape o undă fierbinte.

Şi iar va fi totul la fel că-nainte, Cumplita-ncercare ce-n lume-a trecut.

Lăsa-vă pământul cel bun renăscut.

Belşugul prielnic va prinde să crească.

Prisos de bucate şi mană cerească, Răsplată cinstită şi roade-mplinite;

Iar unele locuri, de-or fi mai lipsite, Aşa e-ntocmită întreaga lucrare, Să-şi poarte destinul menit, fiecare.

E bună-ntocmirea.

Iar lumea cinsteşte.

Pe cel ce, spre ţintă mergând, stăruieşte!

Ascultând aceste stihuri, Gargantua le-a spus celor de faţă, oftând adânc:

— Prigoniţi au fost totdeauna cei cu dreaptă credinţă. Fericit va fi însă acela care nu se va înfricoşa, ci, fără să fie ispitit de plăcerile trupului, se va îndrepta spre limanul mântuirii.

Călugărul a întrebat:

— După înţelegerea voastră, ce-ar putea să însemne această prevestire?

— Ce-ar putea să însemne, a răspuns Gargantua, decât lupta şi biruinţa sfintei dreptăţi?

— Pedeapsa cuviosului Goderan să mă ajungă, dar eu cred altminteri. Am recunoscut în aceste stihuri felul de a scrie al proroculuі Merlin; puteţi să-i tălmăciţi şi să-i răstălmăciţi scrisul cu pilde câte veţi voi; în ceea ce mă priveşte, am înţeles că zugrăveşte în vorbe ocolite jocul cu mingea, care se cheamă oină.

Dezbinătorii de oameni sunt cei care strâng de o parte şi de alta cele două tabere ale jocului; cei care joacă în

aceeaşi tabără sunt prieteni, iar după ce au sfârşit jocul, intră alţii în locul lor. Se feresc toţi deopotrivă să nu fie loviţi. Drăcia rotundă e mingea cu care joacă, croită din piele de viţel şi umplută cu câlţi. Apele sunt năduşeala jucătorilor. Încetând jocul, se hodinesc toţi la un foc mare şi îşi schimbă cămăşile; după care petrec şi beau cu voioşie, mai ales cei care au câştigat. Poftă bună!

CARTEA A DOUA.

PANTAGRUEL REGELE DIPSOZILOR ÎNFĂŢIŞAT AŞA CUM A FOST CU FAPTELE ŞI ISPRĂVILE LUI ÎNFRICOŞATE DE FIE-IERTATUL ALCOFRIBAS ABSTRĂGĂTOR DE CHINTESENŢĂ.

Dizen.

ALCĂTUIT DE MEŞTERUL HUGES SALEL ÎN CINSTEA SCRIITORULUI ACESTEI CĂRŢI -

Dacă-mpletind folos şi desfătare, Un scriitor de toţi e lăudat, Nu te-ndoi, vei fi la cinste mare;

De-aceasta poţi să fii încredinţat, Căci scrisul tău, pe glumă-ntemeiat, Bogate-nvăţături ne-a dăruit, Ca-n vremuri, înţeleptul Democrit.

Râzând de întâmplările-omeneşti.

Tu stăruie, şi fi-vei răsplătit, De nu aici, în lumile cereşti.

TRĂIASCĂ TOŢI BUNII UCENICI AI MARELUI PANTAGRUEL!

CUVÂNTUL ÎNAINTE AL SCRIITORULUI.

Prealuminaţi şi preadestoinici luptători, cavaleri, gentilomi şi aşa mai departe, care bucuros vă dedaţi plăcutelor şi cuviincioaselor îndeletniciri de tot felul, văzut-aţi, citit-aţi şi învăţat-aţi pe de rost frumoasele şi bogatele cronici despre grozavul uriaş Gargantua; şi ca nişte buni creştini ce vă aflaţi, crezut-aţi în ele aidoma ca-n cuvântul Bibliei şi-al Sfintelor Scripturi. Petrecându-vă timpul vostru de răgaz cu cinstitele jupâniţe şi jupânese, multe din întâmplările însemnate în acea carte le-aţi povestit, de câte ori altceva mai bun n-aveaţi a le spune; lucru pentru care vrednici sunteţi de laudă şi de neistovită amintire.

Gândul meu a fost că fiecare dintre dumneavoastră, lăsând la o parte orice trebi, să nu-şi mai bată capul cu ele, ci uitând necazurile, să folosească fără altă grijă sau împiedicare toate ceasurile din zi cu cititul acelor pagini până va ajunge a le şti pe dinafară în aşa fel, că dacă meşteşugul tiparului s-ar pierde, sau toate câte au fost scrise s-ar irosi, să poată a o da drept învăţătură copiilor şi moştenire celor ce vor veni după el, trecând-o astfel din mână în mână, ca pe-o ştiinţă de taină; căci din cuprinsul ei mai mult folos vor culege, decât îşi închipuiesc toţi acei lăudăroşi, înfoiaţi şi scorţoşi, care nu pricep dintr-o glumă nici cât moş-Greblă din Institutele lui Justinian.

Cunoscut-am sumedenie de mari şi puternici seniori, aflaţi la vânătoare de fiare sau la pândă de raţe, care văzând că sălbătăciunea s-a pierdut în hăţiş sau eretele nu s-a ridicat destul de grabnic să apuce prada, se mâniau foarte, după cum lesne vă puteţi închipui, şi nu le trecea supărarea decât citind din carte faptele fără de seamăn ale sus-amintitului Gargantua.

Mai ştiu pe alţii (şi vă poftesc să credeţi că nu-s basme) mai ştiu pe alţii, care suferind cumplit de măsele, după ce au cheltuit fără folos o avere întreagă cu felcerii, s-au tămăduit înfăşurând într-o cârpă curată acele cronici, şi punându-le fierbinţi pe partea dureroasă, cu oblojeală de muştar şi puţin praf de rugăciune.

Ce să vă mai spun despre bieţii bolnavi de sfrinţie ori de podagră? De câte ori nu i-am privit în ceasul lor din urmă, unşi cu sfântul mir şi parcă umflaţi cu ţeava? Faţa lor strălucea ca broasca uşii; făceau spume la gură ca nişte vieri prinşi în capcană şi încolţiţi de copoi, iar dinţii le clănţăneau asemeni clapelor de orgă când încep să cânte. Ce puteau să mai aştepte, sărmanii? Altă mângâiere n-aveau în clipa aceea, decât să asculte câteva citiri din cartea mai sus-pomenită. Am auzit pe mulţi jurându-se, cu un picior în groapă, că simţeau tot atâta uşurare, ca o femeie în durerile facerii când îi citeşti din viaţa sfintei

Margareta, îndrăzneşte cineva să spună, că e un lucru de nimic? Pun rămăşag pe-o burtă de vin că nu-mi veţi putea numi altă carte, în orice limbă ar fi scrisă şi despre orice ştiinţă ar vorbi, care să aibă aceleaşi însuşiri şi să dovedească aceeaşi putere. Nu, cinstite feţe, nu! E fără asemănare, una singură şi neîntrecută! O spun sus şi tare: puteţi să mă ardeţi pe rug, că nu-mi iau înapoi vorba. Iar cei care altfel spun, sunt nişte coţcari, potlogari, înşelători, amăgitori, măsluitori, şi nimic altceva. E drept, că s-au mai tipărit vreo câteva cărţi de mare preţ, înzestrate cu anumite însuşiri tainice, cum ar fi Bucăgroasă, Orlando-furiosul, Robert Diavolul, Fierabras, Vilhelm-fără-frică, Huon Bordelezul, Montevielle şi Babarada [77], dar nu se pot asemăna cu aceea despre care am amintit. Oamenii au ajuns să se încredinţeze singuri despre folosul şi rodnicia acestor cronici garganteşti, iar tipografii au vândut în răstimp de două luni mai multe din ele decât se vor cere cele patru Evanghelii, de azi în nouă ani.

Dorind, aşadar, preaplecata dumneavoastră slugă, să vă sporesc din parte-mi clipele de plăcut răgaz, vă dăruiesc aci-de-faţă o altă carte, plămădită din acelaşi aluat, poate mai cumpănită şi mai vrednică de crezare decât cealaltă. Şi să nu ziceţi (de nu vreţi să cădeţi dinadins în greşală) că aş vorbi despre scrisul meu precum evreii despre Legea lor. Eu sunt născut într-o altă zodie.

Nu mi s-a întâmplat nici să mint, nici să încerc a vă încredinţa despre lucruri neîntemeiate. Agentes et consentientes [78] Cine nu are cugetul curat, nu are nimic. Cum spune în Apocalips, sfântul Ioan Evanghelistul: Quod vidimus testamur. (Mărturisesc ce-am văzut!).

Vă voi povesti, aşadar, grozavele fapte şi marile isprăvi ale acelui Pantagruel, căruia i-am fost slujitor de când am ieşit din pruncie şi până în zilele noastre, când m-am întors la coada vacii, să văd câte rude mi-au mai rămas în viaţă. Şi ca să pun capăt acestui cuvânt-premergător, zic: Blestemat să fiu şi o mie de diavoli să mi se bage în suflet şi în oase, în

pipotă şi în rărunchi, de voi rosti un singur neadevăr de-a lungul acestei povestiri; iar pe voi aşijderea, focul sfântului Anton să vă ardă, ducă-se pe pustii să vă apuce, buba neagră să vă roadă, damblaua să vă lovească, un coş în şezut să vă iasă (subţire ca firul de păr şi iute ca argintul-viu), în genune de foc şi pucioasă, ca Sodoma şi Gomora să vă prăbuşiţi, de veţi pune la îndoială cele scrise în paginile care urmează.

DIZEN.

SCRIS DE CURÂND ÎN CINSTEA DUHULUI VESEL AL SCRIITORULUI CĂRŢII ACESTEIA.

Cinci sute de dizene şi rondeluri, Şi alte stihuri, cel puţin o mie, Încondeiate în alese feluri, Marot şi Saint-Gelais de-ar sta să scrie, Plătiţi şi răsplătiţi cu dărnicie, Încununaţi de zânele-Oreade.

Şi celelalte Nimfe şi Driade, N-ar prididi, nici ei, nici Saint-Alais, Să preamărească-n ode şi-n balade.

Pe micul şi-nvăţatul Rabelais.

CAPITOLUL I.

Despre obârşia şi vechimea neamului marelui Pantagruel.

Nu va fi vreme cheltuită degeaba, şi nici lucru fără folos, întrucât ne aflăm laolaltă, să vă amintesc vechea obârşie şi spiţa cea dintâi din care se trage bunul nostru Pantagruel. Căci după câte ştiu, aşa pornesc cu povestirea lor toţi cronicarii cei mari, nu numai grecii, arabii şi băştinaşii, ci înşişi scriitorii sfintei Evanghelii, ca Luca şi Matei.

Cuvine-se de aceea să ştiţi, că la începuturile lumii (vorbesc despre cele întâmplate demult, sunt de-atunci de patruzeci de ori câte patruzeci de nopţi, dacă stăm să socotim ca vechii druizi [79]) – după ce Abel a fost ucis de fratele său Cain, pământul stropit cu sângele celui drept, din sânul lui a zămislit şi rod bogat ne-a dăruit; mai cu seamă moşmoane, rămânând de pomină acel an, în care moşmoanele crescuseră atât de mari, că numai trei tufe laolaltă făceau cât o livadă, în anul acela, martie a căzut afară din post, iar toamna a început la mijlocul lui mai în

octombrie (sau poate în septembrie, căci n-aş dori să mă înşel) s-a pomenit acea săptămână năzdrăvană, în care, din pricina bisextilelor încălecate, a fost joi de trei ori. Soarele s-a aplecat puţin spre dreapta, luna s-a abătut din drumul ei cu mai bine de zece coţi, iar stelele zise mişcătoare au prins să se fugărească pe bolta cerului în aşa fel, că Pleiada mijlocie, părăsindu-şi suratele, a luat-o pieziş spre echinox, pe când steaua numită Espi s-a despărţit de Fecioară, pătrunzând în aria Cumpenei. Acestea sunt nepotriviri atât de grozave şi întâmplări atât de încurcate, încât astrologii n-au cutezat să se atingă de ele. Niciunul n-avea degete atât de lungi ca să se-apuce să descurce, din depărtare, iţele.

Nici nu vă puteţi închipui, cu câtă poftă s-au apucat oamenii să mănânce moşmoane; atât erau de frumoase la înfăţişare şi de plăcute la gust. Dar aşa după cum Noe, omul sfânt (a cărui amintire veşnic vom slăvi-o), sădind mai întâi viţa de vie (de unde culegem sucul dumnezeiesc, dulce ca nectarul şi nespus de vesel, căruia i s-a dat numele de vin), necunoscând puterea băuturii a întrecut măsura, tot astfel bărbaţii şi femeile din vremea lui, înfruptându-se cu nesaţ din poama plină şi gustoasă care atât le plăcea, multe au avut de pătimit şi cu multe beteşuguri s-au ales.

Unora le-a crescut pântecele: ventrem omnipotentem, [80] dând la iveală o burtă cât un poloboc. Aceştia au fost oameni cumsecade şi buni prieteni de petrecere. Din neamul lor se trage Marţea grasă şi Lăsatul secului.

Altora li s-a umflat spinarea, ajungând toţi atât de gheboşi, încât li s-au dat tot felul de porecle, ca Traistănspate, Cocoşilă, Muşuroi şi altele; din aceştia ne-au mai rămas destui, de toate tagmele, bărbaţi şi femei. Din spiţa lor s-a născut Esop, ale cărui frumoase pilduiri le cunoaşteţi.

Altora li s-au lungit picioarele, de-ai fi zis că sunt berze, cocostârci sau nişte călători pe catalige; în cărţile de citire ale şcolarilor poartă numele de iambi.

Altora li s-a umflat nasul, ajungând să semene cu ţeava cazanului de fiert rachiu: aveau un nas lucitor şi strălucitor de bube, presărat din belşug cu coşuri stacojii; înmugurit, smălţuit şi cu mărgele roşii tivit. Nas ca acela puteţi vedea oricând doriţi la canonicul Panzoult sau la felcerul din Angers, căruia îi mai spune şi Piciordelemn. Prea puţini din neamul acestora au gustat apă de fântână, fiind obişnuiţi a-şi uda gâtlejul numai cu zeamă septembrală, de butuc. Ovidiu-Nazone din sămânţa aceasta s-a prăsit, ca şi toţi aceia despre care s-a scris: Ne reminiscaris [81].

Altora li s-au lăţit urechile, crescând atât de mari, că dintr-una îşi făceau surtuc, nădragi şi scurteică, iar pe cealaltă o azvârleau peste umăr în chip de mantie spaniolească. Zice-se că unii coborâtori din neamul acestora s-ar mai afla în Ţara Burbonilor, de unde a rămas şi vorba aceea: urechi de burbon!

Altora le-a crescut trupul întreg, în înălţime, dând naştere uriaşilor din care se trage Pantagruel. Cel dintâi a fost Calbrot, din care s-a născut Sarabrot; din care s-a născut Faribrot; din care s-a născut Hurtali, marele mâncător de cioite, cel ce-a domnit pe vremea potopului; din care s-a născut Nembrot; din care s-a născut Atlas, cel ce ţinea pe umerii lui cerul, să nu cadă; din care s-a născut Goliat; din care s-a născut Erix, cel ce-a jucat mai întâi în zaruri; din care s-a născut Titu; din care s-a născut Erion; din care s-a născut Polifem; din care s-a născut Cacius; din care s-a născut Etion, cel ce s-a îmbolnăvit mai întâi de pojar, fiindcă n-a pus vinul să se răcească; din care s-a născut Encelad; din care s-a născut Ceea; din care s-a născut Typhoe; din care s-a născut Aloe; din care s-a născut Anete; din care s-a născut Qeogh; din care s-a născut Briareu, cel cu o sută de mâini; din care s-a născut Porfirios; din care s-a născut Adamastor; din care s-a născut Anteu; din care s-a născut Agatho; din care s-a născut Por, împotriva căruia a purtat război Alexandru cel Mare; din care s-a născut Aiantus; din care s-a născut Gabara, cel ce ne-a învăţat să bem cu hurta;

din care s-a născut Goliat Filistinul; din care s-a născut Ofot, care avea nasul frumos, fiindcă bea cu balerca; din care s-a născut Aratheu; din care s-a născut Oromedon; din care s-a născut Gemagog, cel ce-a născocit botforii cu vârful răsfrânt în sus; din care s-a născut Sisif; din care s-au născut Titanii, părinţii lui Hercul; din care s-a născut Enay, cel ce curăţă mâinile de negi; din care s-a născut Fierabras, cel ce-a fost biruit de Olivier, pair al Franţei şi soţul de luptă al lui Roland; din care s-a născut Morguan, cel dintâi care a jucat în zaruri cu ochelarii; din care s-a născut Fracasus, cel pomenit în cronica lui Merlin Coceaie; din care s-a născut Prindemuşte, cel ce ne-a învăţat cum să afumăm limbile de bou în hornul sobei, fiindcă până la el oamenii le puneau la sărat, ca pe şunci; din care s-a născut Bolivorax; din care s-a născut Longis; din care s-a născut Roadefân; din care s-a născut Batefier; din care s-a născut Înghitevânt; din care s-a născut Bubădulce, născocitorul butelcilor; din care s-a născut Mirlangu; din care s-a născut Galafru; din care s-a născut Roboast; din care s-a născut Sortibrant din Conimbru; din care s-a născut Brayer, cel ce-a fost biruit de Ogier Danezul, pair al Franţei; din care s-a născut Mabrun; din care s-a născut Fotanon; din care s-a născut Hachelbac; din care s-a născut Prăsilă; din care s-a născut Grandgousier; din care s-a născut Gargantua; din care s-a născut stăpânul meu, Pantagruel.

Ştiu bine că citind aceste rânduri veţi fi cuprinşi de-o îndoială, pe care o socotesc întemeiată. Vă întrebaţi, desigur, cum e cu putinţă să fi fost astfel, de vreme ce în grozăvia potopului au pierit toţi oamenii, afară de Noe şi de cei şapte pe care i-a luat cu el în corabie, şi printre care despre acel Hurtali nu se pomeneşte? Întrebarea îşi are rostul ei, dar răspunsul cred că vă va mulţumi; iar dacă nu, înseamnă că n-am mintea destul de bine smolită. Şi fiindcă, ce-i drept, n-am apucat acele vremuri pentru a vă spune ce-am văzut cu ochii, mă voi întemeia pe mărturia masoreţilor [82], iscusiţi tălmăcitori ai scripturilor evreieşti, care spun

că Hurtali, într-adevăr, nu se afla în arca lui Noe (unde nici n-ar fi încăput pe cât era de uriaş), ci s-a suit pe ea călare, cu picioarele răscrăcărate, cum gonesc în loc copiii pe caii lor de lemn. (Sau ca marele-trâmbiţaş, care a sunat din corn începerea bătăliei de la Marignan şi a pierit călare pe-o bombardieră; fugarul cu nasul cel mai bine cumpănit din câţi a pomenit lumea.)

În felul acesta Hurtali, al doilea după Dumnezeu, a mântuit corabia din volbura apelor, făcându-i vânt cu piciorul şi îndreptând-o, când într-o parte, când în alta, cum ar fi purtat-o din cârmă. Cei din corabie l-au hrănit cu îndestulare prin deschizătura unui horn, dovedindu-se recunoscători pentru bunul ajutor ce li-l dădea. Din când în când, veneau să stea cu el de vorbă, ca odinioară Icaromenip [83] cu Jupiter, dacă aveţi timp să-l credeţi pe Lucian.

Lămuritu-v-aţi acum? Daţi pe gât o duşcă de vin (fără apă) iar dacă veţi pune la îndoială ce v-am spus, paguba va fi a dumneavoastră.

CAPITOLUL II.

Despre naşterea preatemutului Pantagruel.

La vârsta de patru sute patruzeci şi şapte de ani împliniţi, Gargantua a avut parte de un fiu, pe care i l-a născut nevastă-sa, Badebec, fata regelui amoruţilor din Utopia; dar femeia a murit în durerile facerii. Pruncul era atât de mare şi de greu, cum nu se mai pomenise, încât n-a putut să vie pe lume, fără să nu curme viaţa maicii sale.

Acum, pentru a înţelege de ce i s-a dat la botez numele pe care îl poartă, se cuvine să aflaţi, că în anul acela a domnit o secetă atât de amarnică prin ţinuturile Africii, încât treizeci şi şase de luni, trei săptămâni, patru zile, treisprezece ceaiuri, ba chiar mai mult, n-a căzut un strop de ploaie; iar arşiţa soarelui era atât de fierbinte, că tot pământul rămăsese pustiu.

Nici în vremea proorocului Ilie nu bântuise un pojar atât de cumplit. Copacii pierduseră veşmântul frunzelor, cât despre

flori, nici nu mai amintim. Păşunile rămăseseră fără un fir de iarbă, râurile secaseră, fântânile se istoviseră, peştii lipsiţi de apa vieţii lor se zbăteau pe uscat şi urlau cumplit, păsările însetate cădeau din văzduh ca plumbul, lupii, vulpile, cerbii, mistreţii, ciutele, iepurii, nevăstuicile, dihorii, bursucii şi celelalte sălbăticiuni piereau pe câmp, cu dinţii rânjiţi.

Cât despre oameni, ţi se rupea inima văzându-i cum scoteau limba de-un cot, ca nişte ogari după şapte ceasuri de goană la vânătoare. Unii se aruncau în fântână, alţii se culcau sub burta vacii, căutând un petic de umbră. (Pe toţi aceştia, Homer i-a numit alibanţi, adică: uscături.)

De-a lungul şi de-a latul pământului nu se mai zărea mişcând ţipenie de om. Le plângeai de milă bietelor vieţuitoare, cum dădeau din colţ în colţ, încercând să-şi astâmpere setea. Cu multă anevoinţă a fost pusă la fereală apa sfinţită din biserică. Poruncile date de sfatul cardinalilor şi de sfântul-părinte au fost păzite cu străşnicie şi nimeni nu cuteza să soarbă din agheasmă mai mult de o înghiţitură. De-aţi fi ajuns până în faţa altarului, aţi fi văzut de-a valma, unii peste alţii, douăzeci de însetoşaţi, îmbulzindu-se în jurul aghesmătarului şi căscând ciocurile să nu piardă nici o picătură. Fericiţi au fost aceia care în anul acela au putut să stea la răcoare, în pivniţă, la umbra butoiului.

În acest fel ne-au lămurit filosofii, pentru ce apa de mare e sărată. Lăsând adică, în vremea aceea, Febus-Apolo frânele carului de lumină pe seama fiului său Faeton, iar Faeton, ageamiu în acel meşteşug, neştiind să urmeze calea ocolită care desparte cele două tropice de discul soarelui, s-a abătut din drum şi s-a apropiat de pământ atât de mult, încât a secătuit toate ţinuturile dedesubtul lui şi a dat foc acelei fâşii din văzduh, căreia învăţaţii îi spun Calea Laptelui, pe care beţivii o numesc Poteca sfântului Iacob şi despre care poeţii cei mai de seamă cred că e locul stropit cu laptele Junonei, pe când îi dădea lui Hercule să sugă.

Pământul s-a înfierbântat, deci, atât de tare, încât din pricina căldurii a asudat, iar sudoarea lui vărsându-se în mare a sărat-o, fiindcă sudoarea, după cum se ştie, e sărată. Despre adevărul celor spuse de mine puteţi să vă încredinţaţi gustând sudoarea dumneavoastră sau a unui bolnav de sfrinţie, ceea ce e totuna.

Astfel s-a întâmplat şi în anul acela. Într-o zi de vineri, pe când toată obştea credincioasă pornise cu alaiul rugăciunilor şi dădea acatiste, cerând atotputernicului Dumnezeu să coboare asupra oamenilor mila şi îndurarea lui mântuindu-i de năpastă, s-a zărit ţâşnind din pământ câţiva stropi mari de apă, ca din trupul unuia care asudă greu. Bieţii oameni au prins să se bucure, ca şi cum le-ar fi venit alinare, închipuindu-şi că apa, care nu mai pica din cer, începuse să izvorască din pământ! Învăţaţii spuneau că era ploaia antipozilor, asemenea aceleia despre care pomeneşte Seneca în cartea a IV-a din Questiorum naturalium, vorbind despre obârşia şi izvoarele Nilului; dar oamenii s-au înşelat, fiindcă după sfârşitul slujbei, când au voit să culeagă rouă şi s-o toarne în pahare, şi-au dat seama că nu era decât o apă sărată, mai rea şi mai amară decât apa din mare. Născându-se Pantagruel în aceeaşi zi, tatăl său i-a dat numele acesta; fiindcă panta în greceşte înseamnă tot, iar gruel în limba arabă înseamnă însetat. Gargantua a vrut să arate că în ceasul naşterii lui Pantagruel lumea întreagă era însetoşată, profeţind totodată că fiul său va ajunge, într-o zi, mai marele băutorilor. Ceea ce s-a arătat, tot atunci, printr-un semn şi mai lămurit. În clipa când maică-sa, Badebec, îl aducea la viaţă, şi în vreme ce moaşele se aţineau să-l primească, au ieşit din pântecele lăuzei şaizeci şi opt de catâri încărcaţi cu droburi de sare, după care au urmat două cămile cărând şunci şi limbi afumate şi alte şase, cu peşte sărat; apoi douăzeci şi cinci de căruţe cu praz, usturoi, ceapă şi cimbru. Moaşele s-au speriat foarte, dar una din ele a spus: „Iată, suratelor, gustări îndeajuns, n-aveţi ce zice. Să nu ne

pripim, şi să bem cu socoteală. Semnul pare a fi prielnic, fiindcă, după cum se ştie, sărătura stârneşte băutura”.

Apoi, pe când schimbau între ele aceste fărâmituri de cuvinte, Pantagruel a ieşit la lumină păros ca un urs, iar altă moaşă a strigat cu glas de prorocită: „S-a născut cu păr pe el! Va săvârşi fapte mari şi va ajunge la adânci bătrâneţi, dacă va avea zile!”

CAPITOLUL III.

Despre jalea care l-a cuprins pe Gargantua la moartea soţiei sale.

Nimeni n-a fost mai tulburat şi mai răvăşit la naşterea lui Pantagruel decât tatăl său, Gargantua. Căci, văzând de o parte pe Badebec, soţia lui moartă, iar de partea cealaltă pe fiul său Pantagruel, atât de frumos şi de voinic, nu ştia nici ce să spună, nici ce să facă. O îndoială cumplită îi sfâşia sufletul, nepricepând dacă trebuie să jelească moartea nevestei sau să râdă de bucurie pentru naşterea fiului său. Simţăminte potrivnice îi sugrumau judecata şi, prins în cleştele a două întrebări, nu găsea nici o ieşire. Se zbătea printre gândurile lui, ca un şoarece lipit de clei sau ca un sticlete în laţ.

— Să plâng! zicea Gargantua. Cum n-aş plânge? Nevasta mea cea bună şi cuminte a răposat. Era, aşa şi pe dincolo, o femeie cum nu s-a mai aflat pe lume. N-o voi mai vedea niciodată, şi alta ca ea nu voi mai găsi curând. Am pierdut o fiinţă de nepreţuit. O, Doamne, cu ce ţi-am greşit de m-ai lovit atât de greu? De ce nu m-ai chemat la tine pe mine mai întâi? Viaţa fără ea, chin şi osândă îmi va părea. Ah, Badebec, drăguţa mea, iubita mea, guriţa mea dulce (de trei stânjeni şi un cot) mângâierea inimii mele, haina trupului meu, papucul meu scump, nu te voi mai vedea niciodată! Vai, Pantagruel, bietul de tine, ai pierdut pe măicuţa ta, pe nana ta dulce, pe regina ta mult-iubită! O, moarte vicleană, rău m-ai lovit, răpindu-mii pe aceea, care în veci ar fi trebuit să trăiască.

Astfel se bocea şi plângea ca o vacă; după aceea începea să râdă ca un viţel, aducându-şi aminte de fiul său:

— O, prichindelul meu, cât e el de vesel, de zburdalnic şi de frumuşel! Ah, cât mă simt de fericit! Hai să bem! Să lăsăm mâhnirea la o parte. Scoate vin din cel mai bun, clăteşte bine paharele, pune masa, goneşte câinii, aprinde focul, adu lumânările, închide uşa, prăjeşte pâinea, dă-le săracilor de pomană şi spune-le să plece, dă-mi haina cea nouă şi pieptarul albastru, vreau să mulţumesc cumetrelor…

Apoi, auzind rugăciunile şi prohodul popilor care îi petreceau nevasta la groapă, lăsa vorba neisprăvită şi, întorcându-se la durerea lui, striga:

— Doamne-Dumnezeule, de ce trebuie din nou sufletul meu să se întristeze? Nu mai sunt tânăr, am început să îmbătrânesc, vremea e a ploaie şi ar putea să mă apuce frigurile. Sunt nemângâiat! Poate că aş face bine, oricum, să vărs mai puţine lacrimi şi să deşert mai multe pahare. Mi-a murit nevasta… Ei, Doamne-sfinte, plânsul meu n-are s-o învie! A ajuns în rai, poate mai departe, se roagă lui Dumnezeu pentru noi, e fericită, nu mai poartă povara grijilor şi a nevoilor noastre. Cu atât mai mult n-o vom putea uita! Dumnezeu să ocrotească pe cei care au rămas! Trebuie să încep să mă gândesc să-mi iau alta.

— Voi ce faceţi? le-a spus moaşelor. Unde sunteţi? Să nu vă văd în ochi. Duceţi-vă la înmormântare. O să legăn eu copilul. Mă simt însetat şi mi-e teamă să nu mă îmbolnăvesc. Beţi şi voi un pahar, o să vă simţiţi mai bine…

Moaşele s-au supus şi au plecat la îngropăciune. Bietul Gargantua a rămas acasă şi a scris acest epitaf pentru piatra de pe mormântul răposatei:

Muri născând, preabuna Badebec, N-aş fi gândit că dintr-atâta moare, C-avea, sărmana, frunte de berbec, Un piept voinic şi burtă-ncăpătoare.

Aicea zace trupul ei curat, S-o ierte Dumnezeu, blagoslovitul, Că i-a fost viaţa fără de păcat, Şi-a răposat,

când i-a venit sfârşitul.

CAPITOLUL IV.

Despre copilăria lui Pantagruel.

După spusele vechilor cărturari şi scriitori de cronici m-am învrednicit a şti, că mulţi oameni au venit pe lume într-un chip neobişnuit; dar pomelnicul lor ar fi prea lung. Citiţi cartea a VII-a din Pliniu, dacă aveţi vreme de pierdut. Nu veţi afla însă nicăieri o naştere mai minunată decât a fost aceea a lui Pantagruel. Nici pe la poarta minţii nu vă trece, cât a crescut de repede, în trup şi în putere. Se pomeneşte despre Hercule că fiind încă în leagăn ar fi ucis doi şerpi; dar isprava lui a fost floare la ureche, căci acei şerpi erau destul de firavi. Pantagruel a săvârşit isprăvi mult mai grozave. Aş dori mai întâi să vă spun, cum sorbea de trei ori pe zi mulsul a patru mii şase sute de vaci şi cum s-au strâns toţi ca haram din Saumur-Anjou, Villedieu-Normandia şi Bramont-Lorena, să meşterească un ceaun în care să-i fiarbă terciul. Îi dădeau să mănânce dintr-un cazan mare, care se mai vede şi acum lângă patul din Bourges; dar atât de puternici îi crescuseră dinţii, încât într-o zi a muşcat din el o bucată zdravănă, aşa cum a rămas semnul până azi.

Într-o dimineaţă, pe când sugea la ţâţa vacii (cronicarii spun toţi la fel, că n-a avut doică), pruncul s-a desprins din legăturile care îl ţineau în leagăn, şi înşfăcând vaca de glezne i-a înfulecat ugerul şi jumătate de burtă (cu ficaţi şi rărunchi cu tot). Ar fi hăpăit-o toată, dacă vaca n-ar fi mugit o dată atât de cumplit, ca şi cum ar fi sfâşiat-o lupii. Argaţii au venit într-un suflet şi au scos-o din mâinile lui Pantagruel; dar o ciozvârtă din pulpă tot i-a rămas. A mâncat-o ca pe un cârnăcior, iar când au încercat să-i ia osul din mână, l-a înghiţit dintr-o dată, cum ar ciuguli cormoranul un obleţ.

Deşi nu învăţase încă să vorbească, a strigat: „Bun! Bun!” voind să spună astfel că i-a plăcut bucăţica, şi că ar mai fi gustat bucuros încă una. Ceea ce văzând slujitorii săi, l-au legat cu un odgon zdravăn, asemeni celor care se împletesc

la Tain pentru căratul sării până la Lyon, sau pe care le folosesc corăbiile franţuzeşti pe ţărmul Normandiei, la Havre-de-Grace.

În vremea aceea s-a întâmplat să scape din lanţ un urs pe care îl creştea tatăl lui Pantagruel. Fiara s-a apropiat de leagăn, şi fiindcă dădacele n-avuseseră grijă să spele copilul pe bot, ursul a început să-l lingă. Pantagruel a rupt odgoanele, mai lesne decât Samson frânghiile cu care îl legaseră filistinii, a pus mâna pe moş-Martin, l-a rupt în bucăţi ca pe un pui de găină şi s-a ospătat cu şuncă proaspătă.

Gargantua, temându-se pentru viaţa fiului său, a pus să-l lege cu patru lanţuri de fier, zidind împrejurul leagănului patru bolţi zdravăn întărite. Unul din lanţurile acestea se mai păstrează încă în cetatea La Rochelle, legând în timpul nopţii cele două turnuri de pe ţărm. Al doilea lanţ se află la Lyon, altul e la Angers, iar pe-al patrulea l-au dus diavolii, ca să-l pună în fiare pe Scaraoţchi, pe care îl apucaseră năbădăile, din pricina durerii de burtă ce l-au ajuns, fiindcă mâncase fript sufletul unui sergent de jandarmi. (Aşadar, puteţi da crezare şi celor scrise de Nicolas din Lyon în psalmul Et Og regent Basan [84], arătând că acel Og fusese atât de puternic şi de voinic în pruncia lui, încât a trebuit să fie legat cu lanţuri de fier.)

Pantagruel, astfel pironit, s-a mai astâmpărat, căci nu putea să sfărâme lanţurile atât de lesne, după cum rupsese odgoanele, şi nici n-avea, în leagăn, destul lărgământ pentru a-şi mişca în voie braţele.

Dar iată că s-a ţinut, în timpul acela, un mare ospăţ la curtea tatălui său. Gargantua poftise la o masă bogată pe toţi prinţii din ţara lui. Căpitanii de oaste, zorind cu pregătirea celor cuvenite ospăţului, au uitat de grija bietului Pantagruel şi l-au lăsat, reculorum [85], singur-singurel, de capul lui. Şi ce socotiţi că a făcut băiatul?

Ce-a făcut? Oameni buni, să vedeţi! A încercat, mai întâi, să sfărâme în mâini lanţurile cu care era legat de leagăn;

dar n-a izbutit, că prea erau groase. Atunci a început să frământe cu picioarele capătul leagănului şi l-a rupt, măcar că era cioplit dintr-un trunchi lat de şapte coţi. Scoţând picioarele afară prin spărtură, s-a întins bine-bine, până a atins pământul. Apoi, opintindu-se încă o dată, s-a ridicat cu toată puterea în călcâie, purtând leagănul în spinare, ca o broască ţestoasă care s-ar sui pe un perete sau ca un butoi de-o mie de vedre, cu fundul în sus. A pătruns astfel în încăperea cea mare unde se ţinea ospăţul, înfricoşând pe toţi cei de faţă. Având însă braţele în lanţuri, Pantagruel nu se putea atinge de bucate; abia dacă a izbutit, aplecându-se asupra mesei, să ia în gură o înghiţitură-două. Tatăl său, văzându-l, şi-a dat seama că îl uitase flămând şi, ascultând rugămintea celorlalţi seniori şi prinţi care se aflau la ospăţ, a dat poruncă să i se dezlege lanţurile; cu atât mai mult cu cât şi doftorii spuneau că, ţinut în leagăn peste vreme, băiatul era primejduit să pătimească toată viaţa de piatră la băşică.

Desprinzându-l din lanţuri, l-au aşezat la masă, iar Pantagruel, izbind de necaz în talpa leagănului, cu o lovitură l-a sfărâmat în cinci sute de mii de bucăţi, strigând cât îl ţinea gura, că nu se mai culcă în el, cât va trăi.

CAPITOLUL V.

Isprăvile din tinereţe ale neasemuitului Pantagruel.

Pantagruel creştea de la o zi la alta şi se împuternicea văzând cu ochii, spre îndreptăţita bucurie a tatălui său. Acesta i-a pus în mână, de mic copil, arbaletă cu carp să vâneze vrăbii. (E arbaleta cea mare, ce se mai păstrează şi astăzi în topitoria de arme de la Chantelle.)

L-a dat apoi la şcoală, ca să-şi petreacă anii cei dintâi ai vieţii cu învăţătura. L-a trimis pentru început la Poitiers unde băiatul a dovedit osebită tragere de inimă la carte, spre marele lui folos. Văzând că ceilalţi şcolari nu se pricep să se bucure de răgazul ce-l aveau între ceasurile de învăţătură, i s-a iăcut milă de ei, şi într-o zi, dezghiocând din muntele cel mare care se cheamă Passelourdin o bucată de

stâncă, lungă de doisprezece stânjeni şi groasă de douăsprezece palme, a aşezat-o pe patru stâlpi, drept în mijlocul câmpului. Astfel, în ceasurile când n-aveau altceva de făcut, şcolarii veneau aici să petreacă, suindu-se cu băutură, şunci şi plăcinte în vârful stâncii, unde îşi ciopleau numele în piatră cu briceagul. Această stâncă se numeşte astăzi Masa-de-Piatră, şi, în amintirea vremilor de demult, oricine vine să înveţe carte la Poitiers, trebuie mai întâi să bea apă din Izvorul-Calului de la Croustelle şi să se urce pe Masa-de-Piatră.

Aflând din frumoasele cronici ale străbunilor săi, că Geoffroy de Lusignac, zis Geoffroy Colţosul, bunicul vărului vitreg al surorii mai mari a mătuşii unui ginere de-al unchiului uneia din nurorile soacră-şi fusese îngropat la Maillezais, a pornit într-o zi să-i cerceteze mormântul, ca orice om care ţine la neamuri. Plecând din Poitiers însoţit de câţiva prieteni, a trecut prin Leguge, unde a poposit la cuviosul abate Ardillon; apoi prin Lusignan, Sansay, Celles, Colonge şi Fontenay-le-Comte, cercetând aici pe învăţatul doftor Tiraqueau, a ajuns la Maillezais, unde se află locaşul de veşnică odihnă a suspomenitului Geoffroy Colţosul.

Un simţământ de nedesluşită teamă l-a cuprins pe Pantagruel, privindu-şi strămoşul zugrăvit pe un perete, sub înfăţişarea unui bărbat foarte supărat, trăgând pe jumătate din teacă sabia lui cumplită. Voind să ştie pentru ce fusese închipuit astfel, a întrebat pe călugării din partea locului, dar aceştia i-au răspuns că aşa e obiceiul zugravilor şi scriitorilor – pictoribus atque poetis – să-i înfăţişeze pe oameni după cum găsesc ei de cuviinţă şi le vine mai la îndemână. Pantagruel nu s-a mulţumit cu acest răspuns şi a zis:

— Nu cred că a fost zugrăvit astfel fără un anumit înţeles. Eu bănuiesc că s-a sfârşit din viaţă urgisit de o cumplită jignire, pentru care cere răzbunare urmaşilor săi. Voi căuta să aflu adevărul, şi voi face aşa cum voi chibzui că se cuvine.

Dorind să cerceteze şi celelalte şcoli înalte ale Franţei, Pantagruel nu s-a mai înapoiat la Poitiers, ci s-a îndreptat spre La Rochelle, iar de acolo, pe apă, a ajuns la Bordeaux, unde n-a avut prea multe de văzut; numai câţiva corăbieri, care jucau în bile pe nisipurile de la marginea mării.

De la Bordeaux trecut la Toulouse, unde a învăţat să dănţuiască şi să mânuiască spada cu amândouă mâinile, după obiceiul şcolarilor de acolo; dar când a văzut pe aceştia cum îşi pârjolesc dascălii de vii ca pe nişte scrumbii afumate, a luat-o din loc, spunând: „Să mă ferească Dumnezeu să-mi sfârşesc zilele pe jeratic! Port destulă arşiţă în mine, nu mai am nevoie de altă fierbinţeală…”

A făcut apoi popas la Montpellier, unde a găsit vinuri minunate de Mirevaux şi prieteni foarte plăcuţi. S-a gândit o bucată de vreme să înveţe tainele doftoricescului meşteşug, dar această ştiinţă i s-a părut tristă şi amărâtă, iar felcerii, nişte diavoli boşorogi, miroseau toţi a clistir. A voit mai pe urmă să înveţe drepturile, dar văzând că, dintre oamenii legii, trei erau mâncaţi de molii, iar al patrulea răpănos, a făcut calea întoarsă şi a plecat din acel oraş. În mai puţin de trei ceasuri, trecând peste podul din Gard, a ajuns în faţa amfiteatrului din Nimes: o lucrare zeiască, ce nu pare a fi ieşit din mâna omului.

Abia sosise la Cvignol de trei zile, când dragostea l-a prins în mrejele […]. Aici n-a găsit prea multă forfotă de lume, dar a fost cuprins de mare scârbă, văzând cum haimanalele oraşului îi chelfăneau pe bieţii şcolari. Într-o zi frumoasă de duminică, pe locul unde lumea se strângea la joc, unui şcolar i-a venit pofta să dănţuiască şi el; dar derbedeii l-au înşfăcat. Văzând atâta neobrăzare, Pantagruel s-a mâniat şi a luat la goană pe bătăuşi; zor-nevoie să-i înece pe toţi în apa Ronului! Norocul golanilor a fost că s-au ascuns în pământ ca nişte cârtiţe, la o jumătate de leghe sub albia râului. (Gaura prin care au trecut se mai vede şi astăzi în locul cu pricina.)

Pantagruel a pornit de la Valenţa mai departe, şi în trei sărituri a fost la Anger unde s-a simţit foarte bine, şi unde ar fi rămas mai multă vreme, dacă nu l-ar fi alungat ciuma.

S-a oprit, aşadar, la […] unde s-a dedat învăţăturii drepturilor. Atât a învăţat, până a ajuns sa spună că pravila legilor seamănă cu o haină scumpă de aur strălucitor, unsă pe poale cu baligă… Nu se află pe lume, zicea el, cărţi mai frumos împodobite şi mai arătoase decât Pandectele; dar răstălmăcirile adăugate pe margini, de-alde Accurus şi alţii, sunt atât de scârnave, încât totul se preface în gutui şi ticăloşie…

De la Bourges a trecut la Orleans, unde s-a împrietenit cu o seamă de şcolari veniţi de la ţară; aceştia l-au luat cu ei la petreceri şi l-au învăţat să bată mingea, un joc pe care a ajuns să-l stăpânească mai bine decât toţi. Nu se ostenea prea mult cu cititul de teamă să nu-i slăbească vederea. (N-a spus odată, nu ştiu cine, că nimic nu vatămă văzul mai rău decât o boală de ochi?)

Nu peste multă vreme, unul din prietenii lui, sfârşind învăţătura legilor, s-a înfăţişat să-şi primească patalamaua. Nu ducea cu el mai multă ştiinţă decât îi încăpuse în scăfârlie, dar se pricepea ca nimeni altul să ţopăie şi să lovească mingea. În cinstea lui, Pantagruel a întocmit un blazon şi o deviză, pentru toţi aceia care ieşeau din acea înaltă şcoală a drepturilor de la Orleans:

Cu o minge-n buzunar, Cu lopata-n brăcinar, Şi cu legea în samar, Dacă-nveţi să dănţuieşti, Învăţat şi doftor eşti!

CAPITOLUL VI.

Cum a întâlnit Pantagruel pe unul din Limoges, care stâlcea limba franţuzească.

Într-o zi, n-aş putea să spun care, Pantagruel ieşise la plimbare cu prietenii săi spre poarta oraşului, pe drumul care duce la Paris; când în faţa lui s-a ivit deodată un şcolar frumuşel, care venea dinspre partea aceea. După ce şi-au dat bineţe, l-a întrebat:

— De unde vii, prietene?

— Din opidul unde fiinţează ilustra şi notoria academie denumită Luteţia.

— Ce zice? a întrebat Pantagruel pe unul din prietenii lui.

— Vrea să spună că vine de la Paris.

— A, vii de la Paris? a întrebat din nou Pantagruel. Şi cum îşi petrec vremea domnişorii care învaţă la Paris?

Şcolarul a răspuns:

— Traversăm Secvana [86] în dilicul şi crepuscul; ambulăm prin compitele şi cvadriviile urbei; expectorăm locuţiunile latine şi, ca nişte amatori autentici, perseverăm în captarea amabilităţilor omnipotentului şi omnigenului sex feminin. În tranziţiile crepusculare descindem în lupanarele din Champgaillard, Matcon, Cul-de-Sac, Bourbon, Glattigny, Huslieu etcetera, şi în extaz bipartit depunem laborioase ofrande zeiţei Venus, generatoarea de indicibile voluptăţi afrodiziace. După care ne transferăm în abundentele taverne, denumite La Bradul Verde, La Castel, La Magdalena şi La Peştele-de-Mare, îngurgitând opulente spatule de ovine, agrementate de petroselinonul adiacent. Considerând anemia pecuniară a buzunarelor şi având în vedere, în general, penuria metalului feruginos, pentru a lichida obligaţiunile contractate, abandonăm în garanţie caietele şi ornamentele noastre vestimentare, aşteptând magnificenţa larilor şi penaţilor paterni.

— Ce naiba de limbă o fi asta? a strigat Pantagruel. Nu vei fi, Doamne fereşte, eretic?

— Nu, ilustrisime. De câte ori aurora cu degetele ei de rază deschide porţile orientului, mă refugiez într-un edificiu monahal, stropindu-mă cu apă sanctificată şi purificându-mă cu invocaţiuni liturgice. În mistica rogaţiunilor îmi purific sufletul de păcatele comise în libaţiuni nocturne, onorez forţa celestă şi mă închin marelui imperator al astrelor. Ador şi preţuiesc pe aproapele meu. Păzesc preceptele decalogului şi în măsura puterilor mele nu mă abat de la ele, nici cât e negru sub unghie. E adevărat că Mamona refuzând să-mi alimenteze peculiul, nu sunt în

situaţia de a distribui donaţiuni fiinţelor mizere, care peregrinează din poartă în poartă, solicitând o monedă.

— Pârţ! a zis Pantagruel. Ce spune nebunul ăsta? Îmi pare că vorbeşte limba diavolului, ca să ne zăpăcească dinadins cu descântece vrăjitoreşti.

Unul din cei de faţă a încercat să-l lămurească:

— Măria-ta, acest domnişor se căzneşte să maimuţărească limba parizienilor, dar nu face altceva decât s-o împestriţeze cu zdrenţe latineşti. Se crede mai iscusit decât Pândar şi, dispreţuind vorbirea obişnuită, îşi închipuie că e un mare orator, pe franţuzeşte!

Pantagruel l-a întrebat pe şcolar, dacă acest lucru e adevărat, iar acela a răspuns:

— Ilustrisime, ingeniul raţiunii mele nu e apt a distinge divagaţiunile acestui plebeu ignar, care îşi debitează insanităţile într-o franceză vulgară; ci, a contrario, eu îmi dau silinţa s-o înfrumuseţez per longum et per latum, redându-i rezonanţa latină.

— Să te ia naiba! a izbucnit Pantagruel. Am să te învăţ eu să vorbeşti ca lumea! Dar mai întâi, ia spune-mi, din ce parte a locului eşti?

Şcolarul a răspuns:

— Originea primordială a bunicilor şi străbunilor mei a fost în ţinuturile limuzine, unde repauzează corpul sfântului Marţial.

— Aha! a spus Pantagruel. Eşti din Limoges, de la coada vacii, şi ai venit aici să faci pe parizianul? Am să-ţi rup urechile!

Apoi, punându-i mâna în gât, a strigat:

— Te-ai apucat să stâlceşti limba ţării, schimonositule! Am să te stâlcesc şi eu, să mă ţii minte!

Văzând că se îngroaşă gluma, şcolarul din Limoges a început să se vaite:

— Văleleu, tăticule, mânca-ţi-aş sufletul, maica ta, Cristoase, îndură-te, tălică, nu mă păli, nu mă stâlci, nu mă stropşi, că n-oi mai greşi, cât oi trăi!

Iar Pantagruel a spus:

— Aşa? Va să zică ştii să vorbeşti ca oamenii?

Apoi i-a dat drumul, fiindcă bietul limuzin, de frică, se scăpase pe el, iar nădragii lui, croiţi în coadă de peşte, fund neavând, se spurcaseră de sus până jos.

— Sfinte Pafnutie! a spus Pantagruel, ce mai pupăză! Naiba să-l ia de spârcâit, că rău mai pute!

Şcolarul a şters-o, ruşinat, şi toată viaţa a suferit de-o arşiţă cumplită, simţind mereu mâna lui Pantagruel, care îl strângea de gât. A murit de sete, câţiva ani mai târziu, adeverind prin cereasca pedeapsă ce l-a ajuns, spusele lui Aulu-Gelu, care ne învaţă să rămânem la graiul nostru firesc. Aşijderea ne îndeamnă şi Octavian August, să ne ferim de vorbele fără înţeles, aşa cum ocolesc cârmacii corăbiilor, pe mare, colţurile de stâncă.

CAPITOLUL VII.

Cum a ajuns Pantagruel la Paris şi despre frumoasele cărţi din librăria Sfântul Victor.

Încheind cu bine anii lui de învăţătură în Orleans, Pantagruel a hotărât să plece la Paris. Dar tocmai când se pregătea de drum, a auzit că la Saint-Aignan din Orleans se află un clopot mare, îngropat în pământ de mai bine de două sute paisprezece ani. Clopotul era atât de greu, încât, cu toate uneltele pe care le folosiseră enoriaşii, nu numai că nu izbutiseră să-l aşeze din nou la locul lui, dar nici măcar cu o palmă nu-l clintiseră de la pământ. Au încercat, rând pe rând, toate mijloacele arătate de Vitruviu, Alberti, Euclide, Teon, Arhimede şi Hero, în De Arhitectura, De re oedificatoria şi De ingeniis [87], dar degeaba, că nimic n-au isprăvit.

Plecând urechea cu bunăvoinţă la rugămintea oamenilor din acel oraş, Pantagruel a hotărât să ridice clopotul şi să-l suie în clopotniţă. S-a dus pe locul unde era clopotul şi l-a săltat de la pământ cu degetul cel mic, atât de lesne, ca şi cum ar fi fost clopoţelul de la gâtul unui erete. Înainte de a-l atârna în clopotniţă, a dat o raită prin cetate, ţinându-l în

mână şi făcându-l să sune. Poporul s-a veselit foarte, dar ce-a urmat nu i-a mai fost pe plac, fiindcă, din pricina bătăii clopotului, tot vinul cel bun din Orleans s-a tulburat în butoaie şi s-a borşit. Băutorii n-au băgat de seamă decât în noaptea următoare, când, gustând din acel vin stricat, au început să scuipe un fel de scamă albă, strigând:

— Ne-am umplut de Pantagruel! Ni s-a aprins gâtlejul!

După această ispravă, Pantagruel a plecat cu însoţitorii lui la Paris. Aici toată lumea a dat buzna să-l vadă, căci aşa sunt făcuţi parizienii, totdeauna gata la îngrămădeală şi nerozi din firea lor, de la alfa la omega. Se uitau la el cu gura căscată, aiuriţi şi oarecum înfricoşaţi, temându-se să nu ia cu el zidurile Luvrului, aşa cum tatăl lui ridicase, oarecând, clopotele de la Notre-Dame, ca să le atârne, zurgălăi, la gâtul iepei ce-o călărea.

Zăbovind câtăva vreme la Paris, Pantagruel a învăţat temeinic cele şapte ştiinţe ale gândirii, dar n-a voit să-şi mai lungească şederea, fiindcă – după cum spunea el – în Paris e plăcut să trăieşti, dar nu-i bine să mori: toţi calicii oraşului dau târcoale prin cimitirul Sfântul Inocenţiu şi îşi încălzesc şezutul cu osemintele morţilor. S-a minunat în schimb de frumoasele cărţi pe care le-a găsit în prăvălia librarului de la sfântul Victor şi pe care le-a însemnat după cum urmează:

Scripetum salutis [88].

Prohabum juris.

Papucum Decretorum.

Rodia Vitiorum.

Despre oastea Domnului.

Mătura şi făraşul predicatorului, de părintele Hocus-Pocus.

Fuduliile de elefant ale vitejilor.

Mătrăguna episcopilor.

Marmotretus de bubonis et maimucis, cum commento Dorbellis.

Decretum universitatis Parisiensis super profunditate muliercurarum ad pladtum.

Cum i s-a arătat sfânta Gertruda unei călugăriţe din Poissy, care sta să nască.

Ars honeste besendi în societate, de Mortuinum.

Borcanul cu muştar al pocăinţei.

Formicarum artium.

De paharorum usu et honestate chefuendi, per Silvestrem erhieratent Jacobibemus.

Concina, pe scurt.

Traista notarilor.

Aldămaşul măritişului.

Ciubărul cu visuri.

Pleava şi tărâţele legilor.

Gustarea vinurilor.

Diferitele mirosuri ale brânzei.

Spalatorium scholarium.

Tartaretus: De modo cacandi.

Fanfarele Romei.

Bricot: De diferentis ciorbarum.

Temeiul ascultătorilor.

Încălţările smereniei.

Scaunul cu trei picioare al înţelepciunii.

Hârdăul darurilor.

Poticneala duhovnicilor.

Plesnitoarea popilor.

Reverendi patris fratris Lubini provincialii taclalia, de afumandis carnatibus, libri tres.

Pasquilli, doctoris marmorei, de Capreoliscum ciulinis comendendis, tempora papali ab Ecclesia interdicto.

Căldăruşa, în şase persoane, jucată de Diaconii-Parşivi.

Ochelarii călătorilor care merg la Roma.

Majoris: De modo faciendi carnatos.

Cimpoiul prelaţilor.

Beda: de Optimitate burtorum.

Plângerea notarilor împotriva puţinătăţii plăcintelor.

Coada de cotoi a procurorilor.

Slănină pe fasole, cum commento.

Dulceaţa iertărilor.

Praeclarissimi jurisutriusque doctoris Magister Piloţi. Raquedenari de bobelidandis glossae Accursiane mofturis repetiţio enucidilucurisissima.

Stratagemata francacatoris, de Baignolet.

Frantopinus: De re militari, cum figuris Ştefăni.

De usu et utilitate belituri equos et equas, authore Nostro de Chur.

D. N. Rostocostopiciorongus: De mustarda post prandium servienda, lib, quatrodecim, apostolati per D. Fleacus.

Jabolenus: De cosmographia purgatorii.

Questio subtilissima utrum chimera, în vacuo burtispossit comendere secundas intentiones? et fuit debatuta per decern hebdomadas în concilio Constantiensi.

Pofta de mâncare a judecătorilor.

Cucuvaia cardinalilor.

De calcaribus removendis decades undecim per Albericum de Rosata.

Ejusdem: De castrametandis crinibus, liB. Tres.

Intrarea în Brazilia a lui Antoniu de Leiva.

Marforii bacalarii, cubentis Rome de mascardiis cardinalium Mulis.

Apologia aceluiaşi împotriva celor ce spun că măgarul papii nu bea decât apă.

Pronosticatio que incipit Silvio Pipotamaris, balata per D. N. Aiuritus.

Bamburini episcopi, de mulgetiarum profectibus enneades novem, cum privilegia papali ad trienium, et postea non.

Fandoseala fetelor mari.

Jucăria femeilor văduve.

Guturaiul călugărilor.

Cuvioasa gângăveală a părinţilor celestini.

Pomul pomenilor.

Obrăznicia calicilor.

Capcana teologilor.

Muştiucul maeştrilor cântăreţi.

Leneveţii lui Olcam, la prima lor tunsoare.

Magiştri N. Frigepuium: De jumulitibus horarum canonicarum, liB. Quadraginta.

Clevetitorium confratriarum, incerto autore.

Pantahuza măicuţelor sărmane.

Mirosul spaniolilor nespălaţi, hiperaromatizaţi de Frai Inigo.

Băuturica nevoiaşilor.

Poltronismus rerum Italicarum, autore magistro Frigifer.

R. Lullius: De moftoribus principum.

De partibus secretibus hypocrisia, adore Jacobo Hocstralem, hereticomaestra.

Caldaburtis de magistronostradorumque Beutoris, liB. Octo galantissimi.

Pârţurile copiştilor, scriitorilor, pisarilor, prescurtătorilor şi diacilor papali, culese de Regis.

Calendarul pe o sută de ani pentru podagroşi şi sfrinţiţi.

Manieres maturandi cuptoris, per D. Eccium.

Frânghia negustorilor.

Plăcerile vieţii mănăstireşti.

Rapănul călugărilor făţarnici.

Istoria farfadetilor sau a strigoilor cerşetori.

Starea jalnică a ostaşilor schilodiţi în război.

Înşelătoria dregătorilor.

Cântarul vistiernicilor.

Moftarium Sorbonifornium.

Rimele vânătorilor de râme.

Foalele alchimiştilor.

Ţintarul pantahuzelor, adunat de fratele Serratis.

— Volth mnarbothim dai gousch pal frapin duch im scoth pruch galeth dai Chinon, min foulthrich al conin butbathen doth dai prim. [89]

— Ati înţeles ceva? a întrebat Pantagruel pe însoţitorii săi.

Epistemon a răspuns:

— Bănuiesc că ar fi limba antipozilor; naiba să mă ia dacă am înţeles o silabă!

Pantagruel a spus străinului:

— Prietene, nu ştiu, poate că zidurile vor fi având urechi, cum se spune, dar niciunul dintre noi nu pricepe ce spui.

Noul venit a vorbit atunci în italieneşte:

— Signor mio, voi vedete per essempio che la Cornamusa non suona mai s'ela non a ii venirepieno. Cosi io parimente non visaprei contare le mie fortune, se prima ii tribulato ventre non a la solită refectione. A quale e adviso che le mani et li dent habbiano perso ii loro ordini naturale et del tute annichillati. [90]

Epistemon a spus:

— Limba aceasta încă n-am ajuns a o cunoaşte. Călătorul a vorbit pe englezeşte:

— Lord, if you beso vertuous of intelligence, as you be naturally releaved io the body, you should have pity of me; for nature hath made us equal, but fortuna hath some exalted, and others deprived: nevertheless is vertue often deprived, and the vertuous men despised: for before the last end none is good. [91]

— Nici atâta! a spus Pantagruel. Panurge a dat-o pe ungureşte:

— Jona andie guaussa soussy etan beharda er remedio beharde versela ysser landa. Anbates otoy y es nausu ey nessassu gourray proposian ordine den Non-yssena batya facheria egabe gen herassy bădia sadassu nouraa ssia. Ar an Hon-duan gual de cydassu naydassuna. Estou oussyc eguinan soury hin er darstura eguy harm. Genicoa plasar vadu. [92]

— Genicoa, fă-te-ncoa! a strigat Eudemon. Iar Carpalin a spus:

— Să-mi sară ochii, dacă am priceput cât îi negru sub unghie!

Străinul a vorbit apoi în limba cehilor:

— Prug frest frins sorgmand strochdt drhas pag brlelangGravot chavygny pomardiere rusth pkalhdracg Deviniere preş Nays. Beuille kalmuch monach drupp delmeuppUst rincq dlrndodelb up drent loch mine stz ringuald de vins ders cordelis bur jocst stzampenards. [93]

— Creştinească o fi limba aceasta, prietene, sau e limba lui Păcală? E o limbă pe ghiceală, a spus Epistemon.

Călătorul a luat-o prin graiul olandezilor:

— Heere, ie en spreeke anders geen taale dan kersten taele: my dunct no-chtans al, en seg ie u niet een woordt mynen nood verklaart ghenonch wat ie be-gere; geef my wyt bermherticheigt yet waer van ie ghevoed maghzunch. [94]

— Tot aia! a spus Pantagruel.

Străinul a vorbit spanioleşte:

— Seignor, de tanto hablar yesoy cansado por que suplico avostra reverenda que mire a los perceptos evangelicos, para que ellos movan vuestra reverenda a Io que es de consciencia; y şi ellos non bastaren para mover vuestra reverenda a piedad, yo supplico que mire a la piedaă natural, la qual yo creo que le movera como es de razon, y coneso non digo mas. [95]

Pantagruel a spus:

— Bine, prietene. Nu pun nici o clipă la îndoială că ştii să vorbeşti mai multe limbi: dar alege din ele una, pe care s-o înţelegem şi noi.

Călătorul a început atunci în limba daneză:

— Myn Herre, endog ie g med inge tunge ta Iede, lygeson boeen ocg uskuulig cveatner: Myne Kleebon och my ne legoms magerhed udviser alligue klalig huuad tyng meg meest behoff girereb somder sandeligh mad och drycke: hvuarpor for-barme teg omsyder offuermeg: oc befarlat gyffuc meg nogneth: affhvylket ieg kand styve myne groendes magher lygeruff son man Cerbero en soppe forsetthr. Soa shal tuloaffue lenge och lycksaltigth. [96]

— Îmi pare că astfel vorbeau goţii, şi să mă ierte Dumnezeu, tot aşa îi zicem şi noi din şezut.

Atunci străinul a spus:

— Adoni, scholom lecha: im ischar harob hal habdeca, bemeherah thithen ii kikar lehem, chancathule: laah al adonai cho nen ral [97]. Iar Epistemon a răspuns:

— De data aceasta sunt lămurit. E limba ebraică şi îmi dau seama că o vorbeşte ca un cărturar.

Călătorul a spus mai departe:

— Despota tinyn panagathe, diatisy mi uc artodotis, horas gar limo anali-scomenon eme athlios, ke en to metaxy eme uc eleis udamos, zetis de par emu ha u chre. Ke komos philologi pantas homologusi tote logus te kerhemata perita hypar-chin, opote pragma afto paşi delonesti. Entha gar anankei monon logiisin, hina pragmata (hon peri amphisbetumen) me prosphoros epiphenete. [98]

Iar Carpalim, unul din însoţitorii lui Pantagruel a spus:

— Aha! Mi se pare că vorbeşti greceşte. Ai fost în Ţara Grecească?

Călătorul a răspuns:

— Agenou donţ oussys vou denaguez algarou, nou den farou zamist vou mariston ulbrou, fousquez vou brol tam bredaguez moupreton den goul houst, daguez, daguez nou croupys fost bardou noflist nou grou. Agou paston toi nalprissys hourtou los ecbatonous, prou dhouquys brol panygou den bascrou nou dous caguous goulfren goul oust troppassou. [99]

— Am început să mă dumiresc, a spus Pantagruel. Asta e limba care se vorbeşte la noi în Utopia. Sau, după cum sună la ureche, una asemănătoare.

Dar înainte de a sfârşi vorba, străinul şi-a schimbat graiul:

— Jam toties vos, per sacra, perque deos, deasque omnis, obtestatus sum, ut, şi qua vous pietas permovet, egestatem meam solaremini nec hilum proficio clamans et ejulans. Sinite quaeso, sinite, vârâi impii, quo me fata vocant abire, nec ultra vanis vestris interpellationibus obtundatis,

memores veteris illius adagii, quo venter famelicus auriculis carere dicitur. [100]

— Ascultă prietene, l-a întrebat încă o dată Pantagruel. Nu ştii să vorbeşti franţuzeşte?

— Foarte bine, seniore. Mulţumesc lui Dumnezeu, e limba pe care am supt-o la sânul maicii mele. Sunt născut şi crescut de mic copil în grădina Franţei, adică în Tourraine.

— Dacă-i aşa, te rog să-mi spui: cum te cheamă şi de unde vii? Căci atât de mult te-am îndrăgit, încât dacă vei asculta de dorinţa mea, vei rămâne lângă mine toată viaţa şi vom fi prieteni împreună, cum au fost Eneea şi Achates.

— Seniore, numele meu adevărat, pe care l-am primit la botez, e Panurge. Acum viu din Ţara Turcului, unde am fost ţinut în robie de când pornisem la Metalin cu război împotriva păgânilor. Bucuros mă voi învrednici să-ţi istorisesc păţaniile mele, care sunt mai minunate decât ale lui Ulise: dar fiindcă ţi-a fost voia să mă iei pe lângă domnia-ta (ceea ce primesc, făgăduindu-ţi să te urmez până la mama-dracului), avea-vom destule clipe de răgaz pentru poveşti. În această clipă simt grabnica nevoie de a mă întrema, aflându-mă cu burta goală, gâtlejul uscat, iar măselele (toate) crăpate de foame. Gata sunt să mă aşez la înfulecat, şi te încredinţez că îţi va fi plăcut să mă priveşti mâncând. Dă poruncile cuvenite – şi Doamne-ajută!

Pantagruel a hotărât să fie dus la locuinţa sa şi să i se dea de mâncare pe săturate. Ceea ce s-a făcut. Panurge a îmbucat din toate, ospătându-se până în fapt de seară, când s-a vârât în aşternut, o dată cu găinile. A dormit fără vise până a doua zi la ceasul prânzului, iar de cum a făcut ochi, s-a strămutat, în trei paşi şi-o săritură, din culcuş de-a dreptul la masă.

CAPITOLUL X.

Cum a judecat Pantagruel o pricină încurcată, dovedindu-se mai înţelept decât Solomon.

Amintindu-şi despre sfaturile tatălui său şi voind să-şi încerce puterile minţii, Pantagruel a chemat pe toţi învăţaţii

la întrecere pe la diferitele răspântii ale oraşului, punându-le în faţă nouă mii şapte sute şaizeci şi patru de întrebări, toate îndoielnice.

La capătul uliţei Fouarre a ţinut piept cu dascălii, magiştrii şi retorii Parisului, lăsându-i pe toţi cu gura căscată. Apoi s-a războit la Sorbona cu teologii vreme de şase săptămâni, de dimineaţă de la ceasurile patru şi până seara la şase, lăsând un răgaz de două ceasuri la prânz, ca să nu stingherească prea mult tabietul de odihnă şi băutură al acelora. Au venit şi au stat de faţă cei mai mulţi din nobilii de la curte, preşedinţii, perceptorii, sfetnicii oraşului, advocaţii, socotitorii, scriitorii şi atâţi alţii, laolaltă cu dregătorii, doftorii şi popii. Unii din aceştia şi-au luat inima în dinţi şi s-au amestecat în vorbă, dar Pantagruel, răsturnând sofistica lor şubredă, i-a pus cu botul pe labe pe toţi, dovedindu-le că nu sunt altceva decât nişte vite încălţate.

Astfel s-a lăţit faima despre ştiinţa lui minunată. Gura lumii a început să turuie şi să poarte vorbele, încât până şi leliţele din târg, precupeţele, spălătoresele, vânzătoarele de plăcinte, ascuţitoarele de cuţite şi codoaşele îşi dădeau coatele şi şuşoteau când îl vedeau trecând:

— Uite-l!

Ceea ce văzând, Pantagruel s-a bucurat, ca altădată Demostene atenianul, prinţul oratorilor, când îl arăta cu degetul vreo babă pricăjită, zicând:

— Ăsta-i, maică!

Tocmai atunci venise spre judecată în faţa înaltei curţi o pricină între doi mari seniori: de o parte domnul Pupăndos ca pârâtor şi de partea cealaltă domnul Soarbezeamă, pârâtul.

Neînţelegerea dintre ei era atât de încurcată şi atât de greu de dezlegat după litera legii, încât juzii nu înţelegeau o buche. Regele dăduse poruncă să se adune laolaltă patru din cele mai de seamă şi mai învăţate Parlamente ale Franţei, dimpreună cu Sfatul cel Mare al Sorbonei şi cu cei

mai renumiţi dascăli, nu numai din Franţa, dar şi din Englitera şi Italia, ca Jason, Filip Dece, Petrus de Petronibus şi o grămadă de alţi cărturari, bătrâni cititori de pravili; şi cu toate că au stat şi şi-au bătut capul timp de patruzeci şi şase de săptămâni, n-au izbutit să lămurească pricina, şi nici să-i găsească o dezlegare după temeiul dreptului, rămânând pentru aceasta atât de ruşinaţi, încât se scăpau pe ei de ciudă şi de necaz.

Până într-o zi, văzând că li s-au sleit creierii de-atâta cugetare, unul, anume Du Douhet, cel mai învăţat, mai priceput şi mai chibzuit dintre toţi, s-a ridicat şi a spus:

— Domnilor, vreme îndelungată s-a scurs, de când ne-am adunat aici, şi iată că nimic nu isprăvirăm, neputând nici să adâncim, nici să limpezim această pricină, pe care cu cât o cercetăm mai cu luare-aminte, cu atât mai puţin o pricepem, spre marea noastră ruşine şi neiertată nevrednicie. După a mea părere, numai cu hulă şi cu ocară ne vom alege până la sfârşit, fiindcă nimic altceva nu facem decât să tăiem frunză la câini. Iată, aşadar, ce-am socotit. Aţi auzit cu toţii vorbindu-se despre acel mare bărbat numit magistrul Pantagruel, care, după cuvântările ce-a ţinut şi după biruinţele ce-a câştigat în faţa lumii asupra, tuturora, s-a dovedit a fi cel mai de seamă învăţat al vremii noastre. Cred şi spun că ar fi bine să-l chemăm şi să-i supunem spre judecată întreaga pricină, fiind cel din urmă şi singurul care va putea să-i găsească o dezlegare dreaptă.

Toţi ceilalţi sfetnici şi dascăli şi-au dat învoirea lor, şi fără să întârzie au trimis să-l caute pe Pantagruel, cu rugămintea de-a binevoi să cerceteze pricina de-a fir-a-păr, aducând hotărârea pe care o va găsi de cuviinţă. Apoi i-au pus la îndemână dovezile scrise ale împricinaţilor: câţiva saci plini până în vârf, cam cât ar duce în spinare patru măgari zdraveni.

Pantagruel a întrebat:

— Domnilor, cei doi seniori care se judecă, sunt în viaţă?

— Da.

— Atunci, la ce naiba poate să slujească mormanul ăsta de hârtii şi de hârţoage, pe care v-aţi ostenit să mi-l puneţi dinainte? N-ar fi mai nimerit să-i ascultăm pe împricinaţi, poftindu-i să-şi dovedească dreptatea prin viu grai, decât să ne pierdem vremea cu cetania acestor bazaconii, care nu-s altceva decât minciuni ticluite dinadins, şiretlicuri diavoleşti de-ale lui Cepota şi altor răstălmăcitori de legi? N-am nici o îndoială, că atât domniile-voastre cât şi ceilalţi care au luat pe seama lor această judecată, mai rău aţi încurcat pricina, altminteri lesne de cumpănit, născocind singuri o puzderie de teoieiuri pro şi contra, răscolind tot soiul de chichiţe lipsite de noimă şi luându-vă după susţinerile prosteşti ale unor nerozi ca alde Accursius, Baldius, Bartolius, Castro, Imola, Hipolit, Panormus, Bertachinus, Alexandru, Curtius [101] şi alţi clănţăi bătrâni, care n-au fost în stare să lămurească nici cel mai prizărit paragraf din Pandecte, ca nişte viţei la poartă nouă, fără nici o pătrundere a legilor, neştiind nici greceşte, nici latineşte, ci numai limba goţilor şi a altor barbari. Să nu uităm că cele dintâi legi ne-au fost lăsate de greci, după cum însuşi Ulpian mărturiseşte, primind de la ei o mulţime de cugetări şi ziceri elineşti; aceste legi au fost scrise apoi în cea mai aleasă şi mai bogată limbă din câte au vorbit oarecând neamurile latineşti. Nu voi lăsa deoparte pe Salustiu, pe Varo, pe Cicero, pe Seneca, pe Titus Livius şi pe Quintilian. Cum puteau să adâncească înţelesurile dreptului bătrânii noştri iurişti-aiurişti, când în viaţa lor n-au avut sub ochi o carte latinească adevărată, după cum prea îndeajuns o dovedesc prin felul lor de a scrie, care poate fi al unui hornar, al unui bucătar sau spălător de vase, dar nicidecum al unui om de legi.

Mai mult decât atât. Legile sunt rodul firesc al unor silinţi de filosofie şi morală. Cum vor putea să le priceapă nişte zăluzi, care n-au învăţat din filosofie şi morală nici cât măgarul meu? Cât priveşte umanioarele şi ştiinţa despre aşezările lumii vechi – care îşi au însemnătatea lor – aş

putea să-i asemăn mai degrabă cu o broască râioasă, împodobită cu pene, sau cu un guşat care şi-ar agăţa de grumaz o cruce, ca să nu i se vadă beteşugul. Nu numai atât, dar din tot ce-au scris acei nerozi nimic nu se poate înţelege, după cum voi dovedi într-o zi negru pe alb.

De aceea, dacă doriţi cu adevărat să iau spre cercetare această pricină, aruncaţi mai întâi în foc toate hârţoagele şi chemaţi înaintea mea pe cei doi seniori. După ce îi voi fi ascultat, vă voi împărtăşi judecata mea, fără aiureli şi falsicării.

După cum bine ştiţi, în orice adunare sunt mai mulţi nebuni decât înţelepţi. (Titus Livius adăuga, vorbind despre cartaginezi, că întotdeauna nebunii îi răpun pe înţelepţi.) S-au găsit, aşadar, destui care s-au ridicat împotriva celor spuse de Pantagruel; dar numitul Du Douhet i-a ţinut cu dârzenie partea, recunoscând că toate acele condici şi catastife, cercetări şi încheieri, întâmpinări şi îndreptări, nu sunt decât tertipuri drăceşti întru măsluirea dreptăţii şi amânarea judecăţii, pe care va trebui să le lase în plata Domnului, dacă vor să hotărască după măsura cinstită a înţelepciunii şi după duhul Evangheliei.

În cele din urmă, toate terfeloagele au fost arse, iar cei doi împricinaţi au venit să se înfăţişeze, în carne şi oase. Pantagruel i-a întrebat:

— Dumneavoastră vă judecaţi?

— Da, domnule, au răspuns amândoi într-un glas.

— Care dintre dumneavoastră e pârâtorul?

— Eu, a răspuns seniorul de Pupăndos.

— Prea bine. Arată-mi cu de-amănuntul dreptatea domniei-tale. Dar să spui adevărul, tot adevărul şi numai adevărul, fiindcă – asta mi-i crucea! – la cea dintâi minciună îţi voi lua capul de pe umeri, ca să afli odată că în faţa judecăţii nu trebuie să umbli cu înşelăciuni. Să nu ascunzi nimic şi să nu născoceşti ce n-a fost. Vorbeşte!

CAPITOLUL XI.

Cum s-au apărat singuri cavalerii de Pupăndos şi Soarbezeamă, înaintea lui.

Pantagruel.

Cavalerul de Pupăndos a început astfel:

— Domnule, adevărul adevărat este că o femeie de la curtea mea s-a dus la târg cu nişte ouă să le vândă.

— Pupăndos, pune-ţi pălăria în cap, a spus Pantagruel.

— Mulţumesc. Tocmai atunci treceau şase firfirici între cele două tropice şi o lescaie, mai ales că pe Munţii Rifani bântuise în vara aceea o secetă cumplită de şmecherii, din pricina răfuielii de baliverne, care se iscase între baranguini şi acursieri, după răscoala elveţienilor adunaţi în număr de trei, şase, nouă şi zece, pentru a culege vâsc de Anul nou, la zi-ntâi, când se adapă boii cu ciorbă şi fetele mari primesc o cheie de cărbune, ca să dea ovăz la câini. Toată noaptea ne-am trudit (cu mâna pe ulcică) să trimitem ştafete călări şi pe jos, pentru a opri corăbiile, fiindcă croitorii încercaseră să taie ciucurii pe care îi şterpeliseră şi să facă din ei un puşcoci de soc, să mute marea din loc, care între timp se-ngroşase dintr-o oală de varză (după spusa strângătorilor de fân). Dar doftorii, cercetând semnele udului, n-au putut să spună dacă dropia, în vârf de par, gusta cuie cu muştar, ci numai atât, că domnii de la curtea regelui puseseră oprelişte sfrinţiei, să nu mai dea târcoale căldărarilor şi să nu mai umble serta-ferta în timpul slujbelor bisericeşti, întrucât mârlanii începuseră să joace furlana după diapazon, cu călcâiele în foc şi cu capul la mijloc, după cum spunea bunul nostru Bondoc. Ah, domnilor mei, Dumnezeu pe toate le întocmeşte după voia lui, dar a fost odată un căruţaş, care a dat cu tifla ursitei sale, pocnind din bici, ceea ce s-a întâmplat pe când se întorcea de la bâlci cu magistrul Anton Lăptucă, uns de curând doftor în anafura, cum spun tâlcuitorii canoanelor. Dar ceea ce face măreţia paresemilor – opt cu a brânzii, sfinte Sisoe, e că poţi s-o duci într-o mâncare, de la Paşti la

înălţare, fiindcă, după cum se ştie, buturuga mică răstoarnă carul mare.

Dar sutaşul n-a aşezat banul în ţintă destul de sus ca să nu-l ajungă aprodul ce-şi lingea de jur împrejur degetele cu pană de gâscă, anevoindu-se să vadă de departe hornul hanului „La patruzeci de şopârle”, vârâte în cei douăzeci de ciorapi ai datornicului păsuit pe cinci ani. Dar dacă mai bine te gândeşti, nu dai vrabia din mână pe cioara de pe gard, fiindcă ţinerea de minte se pierde dacă ţi se întâmplă să îmbraci nădragii pe dos. Asta e! Dumnezeu să aibă în paza lui pe nădrăgari!

Pantagruel l-a îmbărbătat:

— Foarte bine, prietene, foarte bine! Vorbeşte domol şi nu te mânia. Am început să înţeleg cum stau lucrurile. Grăieşte mai departe.

— E foarte adevărat ce spun unii, că omul trebuie să fie cu ochii în patru, fiindcă prevederea e mama înţelepciunii. Dar femeia despre care vă vorbesc n-a putut, sărmana, rostindu-şi rugăciunea – gaudes şi audi nos [102] – să-şi pună pe umeri muchea de cuţit a diplomelor Sorbonei, fără să se stropească îngereşte, acoperindu-se cu un şapte de caro şi trăgând o sabie zburătoare pe locul unde se vând steagurile vechi, rămase în urma zugravilor din Flandra, după ce aceştia isprăviseră cu potcovitul greierilor. Şi mă mir că oamenii nu s-au deprins să clocească, de vreme ce e atât de plăcut să stai pe ouă.

Seniorul de Soarbezeamă a încercat să-i taie vorba, dar Pantagruel l-a repezit:

— Ei, fire-ai tu să fii, cine ţi-a dat voie să vorbeşti? Mă trec toate năduşelile căutând să descurc pricina voastră, şi tu vii să mă mai baţi la cap? Linişte, la naiba, linişte! Ai să dai din tine tot ce ştii, când ţi-o veni rândul. Vorbeşte mai departe, Pupăndos, şi nu te grăbi.

— Aşadar, văzând că în această privinţă Sancţiunea pragmatică rămâne enigmatică, deşi papa a făgăduit fiecăruia să dea drumul vânturilor după buna lui plăcere,

dacă flanelele albe n-ar fi vărgate şi oamenii n-ar fi atât de săraci, făcându-şi cruce cu mâna stingă, curcubeul măcinat de curând la Milan pentru a face să răsară ciocârliile, ar fi îngăduit ca femeia despre care vorbesc să-şi potolească durerile de şale cu lapţi de peşte luaţi pe datorie – fără de care n-am putea să aflăm cum sunt croite cizmele vechi.

Şi cu toate acestea, Ioan Viţelul, vărul ei dinspre mamă, bine scuturat într-un cazan cu scrisori tipărite, a sfătuit-o să nu spele rufele în albia ei mişcătoare, fără să dea mai întâi foc hârtiilor: soţ sau făr'de, fiindcă.

Non de ponte vădit.

Qui cum sapientia cădit, [103] mai cu seamă că dumnealor de la Curtea Condicilor nu se pot înţelege la numărătoarea flautelor nemţeşti, cu care s-a tipărit la Anvers Ochelarii prinţilor. Dar, iată, domnilor, că e de ajuns o mărturie mincinoasă, ca judecata să dea dreptate părţii potrivnice! Noi, dorind a ne supune dorinţei regelui, ne-am înarmat din cap până în picioare cu petice de burtă, spre a vedea cum culegătorii viilor noastre şi-au sfârtecat pălăriile şi s-au preschimbat în sperietoare, fiind vremea târgului neprielnică şi o mulţime de arcaşi nevoind a ieşi la paradă, cu toată înălţimea hornurilor (şi prisosul de rapăn şi de oase-moarte) ale prietenului meu Măgăreaţă. De altfel, anul acela se făcuseră scoici multe în ţinutul Artois, spre marea bucurie a tăietorilor de lemne, care mâncau pe nespălate până le plesnea bârneţul. Dacă, după pofta inimii mele, toată lumea ar avea glas frumos ca aceia, jocul cu mingea la perete ar merge mai uşor şi tertipurile folosite la tălpuirea gramaticii ar luneca mai lesne pe apa Senei, sub Podul Morarilor, aşa cum a hotărât regele Canarilor în diploma care se mai păstrează printre hârtiile vechi ale cancelariei acestui ţinut.

. Drept aceea, domnule, vă rog să binevoiţi a hotărî cele de cuviinţă cu despăgubiri, cheltuieli de judecată şi dobânzi.

Pantagruel l-a întrebat:

— Prietene, mai ai ceva de spus? Pupăndos a răspuns:

— Nu, domnule, am spus tot ce a fost tu autem şi nimic n-am schimbat, pe cuvântul meu de cinste.

— Aşadar, domnule de Soarbezeamă, a spus Pantagruel, e rândul dumitale. Vorbeşte cât mai scurt, fără să laşi deoparte nimic din ceea ce ar putea să lumineze judecata.

CAPITOLUL XII.

Cuvântarea seniorului Soarbezeamă.

Seniorul Soarbezeamă şi-a început astfel cuvântarea sa:

— Domnule, domnilor, dacă dreptatea oamenilor ar ieşi la iveală într-o judecată cumpănită, tot atât de lesne precum musca se zăreşte în lapte, lumea – naiba să mă ia! – n-ar mai fi roasă de şoareci precum este, după cum mulţi care şi-au pierdut potcoavele în chip mişelesc ar fi fost feriţi de asemenea pacoste. Susţinerile părţii potrivnice ar putea să pară, pe deasupra, adevărate; în ceea ce priveşte însă temeiurile de jure şi de facto [104], înşelăciunea, viclenia şi tertipurile mărunte se ascund ca într-un ghiveci cu flori.

Pot oare să rămân nepăsător, când vine unul să-mi sufle în ciorba din care mă ospătez, să-mi tulbure liniştea şi să-mi zăpăcească mintea, făcând dragoste şi cântând:

Cine bea, mâncând din ciorbă, Nu mai suflă, mort, o vorbă!

Maica-precistă! câţi viteji căpitani de oaste n-am văzut pe câmpul de bătaie împărţind verilor lor ghionţi de apă sfinţită, ca să se fâţâie dumnealor mai în voie, cântând din lăută, trâmbiţând din şezut şi dându-se de-a tumba pe acoperiş în botfori noi, împodobiţi cu mustăţi de stacoji? Astăzi lumea s-a stricat la cap din pricina postavului englezesc de Leicester; unii cad în desfrâu, alţii se leagă la falcă de teama iernilor geroase. Iar dacă judecata nu va face dreptate, nimic nu vom mai secera în ăst-an!

De câte ori un om sărac se apropie de cazanul cu aburi să-şi spele gura de baliga vacii, sau porneşte la târg să-şi cumpere încălţări de iarnă, căprarii aflaţi în trecere sau armaşii de pază primesc pe de-a rândul câte o fiertură de clistir cu prisosuri de burtă, trecute printr-un scaun găurit,

deasupra capului. Dar, pentru atât de puţin lucru, să se apuce unii să roadă ţâţele şi să facă tocană din linguri de lemn? Oamenii gândesc de multe ori într-un fel, iar Dumnezeu hotărăşte altminteri, căci după ce apune soarele, toate dobitoacele stau la umbră. Puteţi să mă credeţi pe cuvânt, fiindcă vă voi aduce în privinţa, aceasta dovezi temeinice şi limpezi ca lumina zilei.

În anul treizeci şi şase, am cumpărat un dulău nemţesc cu urechile tăiate, din lână bună, vopsit pestriţ, cum mă încredinţară toţi giuvaergiii. S-a întâmplat însă, că notarul a mai pus de la el un et-caetera. Nu sunt destul de învăţat ca să apuc soarele cu mâna, dar din strachina cu unt, în care se călesc uneltele vulcanului, am auzit că pastrama de vacă te-ar face să nimereşti butoiul cu vin noaptea fără lumânare, chiar de ar fi pitit în traista unui cărbunar încălţat cu cizme şi înveşmântat cu platoşa şi genunchierele ce-i trebuiesc pentru a rumeni capul de miel la tavă. De asemeni am auzit spunându-se, că e bine să te dai în dragoste într-o pădure care a ars de curând, şi e semn de noroc dacă îţi trece o vacă neagră pe dinainte.

Am întrebat pe dumnealor cărturarii, iar aceştia, adâncind lucrurile, m-au sfătuit să secer la vară într-o pivniţă cu hârtie, cerneală, pene şi bricege lioneze pescuite în Ron şi adunate talmeş-balmeş; fiindcă hamurile, dacă intră la apă, rugina le roade ficaţii, ca să nu mai pomenim despre cârceii care te-apucă uneori după masă, din care pricină zic unii că s-ar fi ridicat preţul la sare.

Să nu credeţi, domnilor, că în clipa când numita femeie îşi ungea buricul cu clei pentru a-l lăsa drept amintire ostaşului ce-şi alesese, şi pe când tocătura caltaboşului trecea în punga cămătarilor, ea n-avea altceva de făcut, pentru a scăpa de furia mâncătorilor de oameni, decât să lege un pumn de ceapă cu o sută de Ave Maria şi cu praporul unui viţel de soi, din crescătoria alchimiştilor; apoi să-şi scuture papucii şi să-i prăjească puţintel, târâş-grăpiş, cu sos de sfeclă, ascunzându-se în gaură de şarpe ca să

ferească jumările. Dacă zarurile, cum vedeţi, nu vor să cadă decât la unu-unu, la trei-trei, şi iar la unu-unu, îi aştern iubitei culcuş într-un colţ al patului, o giugiulesc uite-aşa şi iar aşa, sorbind cu nesaţ din gavanosul coturnurilor frumos croiţi după măsură. Se vor bucura bobocii de gâscă ieşiţi din găoace, care joacă fripta aşteptând să bată fierul pe nicovală şi să pună ceara la fiert pe seama băutorilor de bere. E drept că, cei patru boi despre care e vorba aveau ţinerea-de-minte cam scurtă; totuşi, fiindcă doreau a învăţa să cânte, nu se temeau nici de cormorani, nici de raţele leşeşti, încât oamenii de pe moşia mea spuneau plini de nădejde: „Pruncii aceştia vor creşte mari şi vor fi cei dintâi în ştiinţa numerelor, ceea ce va întări cu prisosinţă drepturile noastre”.

Noi socotim că vom putea prinde lupul, ridicând gardurile peste moara de vânt de care pomenea partea protivnică. Dar diavolul-cel-mare s-a năpustit asupra noastră cu prigoană, a trimis pe nemţi pe dinapoi, din care pricină dracii toţi au început să cam bea. Şi mult mă minunez, văzând pe astrologi încurcându-se în astrobalurile şi almuncantaridele lor, din pricina dublelor care cad la jocul de table. Nimic nu ne îndreptăţeşte însă a spune, că pe Podul-cel-Mic, de găini împăiate, din Paris, ei s-ar fi înfoiat ca nişte păuni de baltă, afară dacă nu cumva n-au risipit, într-adevăr, stropii de cerneală roşie, căzuţi din literele mari sau aplecate, ceea ce pentru mine e acelaşi lucru, câtă vreme cotorul cărţilor nu s-a hotărât să scrie şi el stihuri. Şi în presupunerea că, la coţăitul câinilor de pe uliţă, codanele au sunat din trâmbiţe năvala cea mare, mai înainte ca notarul să-i fi trecut în catastif după ştiinţa Cabalei, nu urmează de aici (afară numai dacă judecata va hotărî altfel) că şase pogoane de livadă preţuiesc mai mult decât trei căldări de cerneală, fără să sufli în havuz, de vreme ce la îngropăciunea regelui Charles puteai.

La târg să cumperi stofă foarte bună, Cu cinci pitaci, pe cinstea mea, de lână.

Am văzut cu ochii mei, în cele mai de seamă case, gospodari de frunte, care, plecând la vânat de vrăbii, măturau hornul de trei ori şi, aşteptând să fie puşi în slujbă, îşi oblojeau zalele şi îşi făceau vânt din găoază, dacă le era prea cald.

Judecata de apoi, Să-i dea vacile-napoi!

Această hotărâre a fost dată la opritoarea anului al şaptesprezecelea de cârmuirea vitregă a lui Luzfoagerus, despre care judecata va binevoi sa ţină seama.

Nu vreau să spun că după dreptate s-ar cuveni să li se oprească bunurile băutorilor de aghiasmă, cum ai înghiţi undreaua din care se fac de obicei săpunelele pentru şezutul celor ce nu vor să se pocăiască şi să joace cu cărţile pe faţă. Tune quid juris pro minoribus [105]. Căci aşa spune Legea Salică, după cât ştiu, că cea dintâi feştilă făcută să pingelească vacile bolnave de răpciugă, care îşi suflă botul în muzicuţă fără să cânte după împunsăturile cizmarului, poate, cât e cu burta plină, să-şi aburească slăbiciunea mădularelor în timpul vecerniei cu muşchi culeş în pădure pentru a spânzura vinurile de Anjou, care se apucă de ceafă şi îşi pun piedică, după obiceiul din Bretania.

Aceste zise, închei. Cu cheltuieli de judecată, despăgubiri şi dobânzi.

Seniorul de Soarbezeamă a tăcut. Pantagrue l-a întrebat pe seniorul de Pupăndos:

— Prietene, mai ai ceva de zis?

Pupăndos a răspuns:

— Nu, domnule, căci nu v-am arătat decât adevărul. În numele lui Dumnezeu, atotputernicul, vă rog să puneţi capăt neînţelegerii noastre, întrucât stăm aci pe bani grei.

CAPITOLUL XIII.

Hotărârea ce-a dat Pantagniel în pricina celor doi seniori.

Pantagruel s-a ridicat de la locul lui şi strângând laolaltă pe toţi preşedinţii, sfetnicii şi ceilalţi învăţaţi, le-a spus:

— Domnilor, aţi ascultat pe cei doi împricinaţi vive vocis oraculo [106] şi vă rog acum să-mi spuneţi ce gândiţi.

— I-am auzit pe amândoi, au răspuns aceia, dar să plesnească fierea în noi, dacă am înţeles, care din ei are dreptate. Astfel fiind, te rugăm una voce [107], să binevoieşti a hotărî după cum socoteşti cu cale. Îţi dăm de mai-nainte încuviinţarea noastră ex nune prout ex tunc [108], neavând nici o îndoială că hotărârea domniei-tale va fi dreaptă.

— Prea bine, domnilor, a spus Pantagruel. Fiindcă aceasta vă e dorinţa, mă voi supune; dar ţin să vă arăt de la început, că pricina nu-i atât de anevoioasă cum vi se pare. Toate paragrafurile din Caton, apoi legile: Gallus, Frater, Quinque pedurn, Vinum, şi Dominus, Mater, Mulierbona, şi quis, Pomponius, Fundi, Emptor, Prator, Venditor [109], şi atâtea altele, sunt după socotinţa mea, mult mai încurcate.

Pantagruel a făcut apoi de două-trei ori ocolul încăperii, şi părea sa cugete adânc, fiindcă icnea ca un măgar strâns în chingi, la gândul că va trebui să facă dreptate, fără să părtinească ori să vateme pe vreunul. Întorcându-se la locul lui, s-a lăsat în jilţ şi a vorbit în felul acesta:

— Văzând, ascultând şi bine-chibzuind pricina ivită între seniorii de Pupăndos şi Soarbezeamă, judecata hotărăşte cele ce urmează:

Ţinând seama de scârba liliecilor care înclină bărbăteşte spre crugul verii pentru a se hârjoni cu cimpoaiele înnebunite din pricina băutorilor şi a vicleniilor lucifugilor nictocoracici aduşi în suferinţă sub cerul Romei pe urma unui crucifix călare purtând la şold o arbaletă – pârâtorul era îndrituit să smolească corabia, pe care numita femeie o umfla, cu un picior încălţat şi cu altul desculţ, răscumpărând-o fără nici o tocmeală în cugetul ei, cu tot atâtea neadevăruri, câte fire de păr sunt sub şaua a doisprezece armăsari sau în capul unui pungaş. În acelaşi timp, recunoaştem că nu i se poate aduce o vină pentru împrejurarea deosebită prin care se pare că a trecut, neputând să se uşureze după voie din pricina îndărătniciei unei perechi de mănuşi aromate cu pârţuri şi mirosind a

opaiţ de nucă – cum se obişnuieşte în ţinutul Myrebalais – şi astfel a dat drumul pânzelor cu ghiulele de bronz, ai căror bucătari plămădeau de-a-ndoaselea zarzavaturile umplute cu veveriţă din clopoţelul eretelui cusut după izvoade ungureşti, purtate de cumnatul ei, drept amintire, într-un paner alături, împodobit cu noduri în trei iţe şi bătaie de cap, din cuşca unde se vânează viermele-papagal, cu pene.

Iar în ceea ce priveşte partea pârâtă, nu se poate dovedi că ar fi un derbedeu mâncător de brânză sau măsluitor de mumii îmbălsămate, nici că ar fi fost văzut dându-se în leagăn, după cum pârâtorul a arătat; judecata îl cheamă să plătească trei ulcele de lapte prins, prelorelitantat şi şafranizat după obiceiul pământului; aceasta până la toamnă, în luna mai, când numitul pârâtor va fi ţinut să dea firele şi câlţii trebuitori pentru astuparea capcanelor din gât, împletite în pelerine bine pietruite cu rotocoale.

Amândoi sa rămână prieteni ca şi până acum; fără cheltuieli, după cum am hotărât.

Isprăvindu-se judecata, cei doi împricinaţi s-au depărtat mulţumiţi, ceea ce părea tuturor aproape de necrezut, căci de pe vremea ploilor celor mari nu se mai văzuse şi nu se mai pomenise de peste şase veacuri şi jumătate, ca două părţi potrivnice, care s-au înfruntat cu atâta înverşunare, să rămână deopotrivă de împăcate cu hotărârea judecătorului.

Cât despre preşedinţi şi ceilalţi cărturari care se aflau de faţă, atât de uimiţi au fost, încât au rămas în nesimţire mai bine de trei ceasuri, zăpăciţi de chibzuinţă supraomenească, pe care o dovedise Pantagruel lămurind o pricină atât de încurcată şi de spinoasă…

. Şi nici acum nu s-ar fi trezit, dacă nu i-ar fi frecat cu oţet şi apă de trandafiri, ca să-şi vină în fire şi să-şi redobândească luminile minţii, pentru care lăudat să fie numele Domnului.

CAPITOLUL XIV.

Panurge povesteşte cum a scăpat din mâinile turcilor.

Judecata rostită de Pantagruel a fost împărtăşită tuturor şi încuviinţată de întreaga obşte. Ea s-a tipărit pe mai multe foi şi s-a aşezat spre păstrare printre hârtiile înaltei Curţi; iar unul din cei de faţă a spus:

— Nici Solomon, care numai printr-o întâmplare a dat pruncul mamei adevărate, n-a dovedit atâta chibzuinţă ca înţeleptul Pantagruel, pe care spre norocul tuturor îl avem în mijlocul nostru.

Toţi au fost într-un singur gând, să-i încredinţeze lui Pantagruel slujba de mare-dregător al Dreptăţii, dar el n-a primit, mulţumindu-ie cu următoarele prietenoase cuvinte:

— E prea multă primejdie în îndeplinirea acestei înalte slujbe, iar cei care au luat pe umerii lor răspunderile ei anevoie au izbutit să nu se molipsească de stricăciunea lumii. Dacă asemenea judecători ar sta în scaunul îngerilor, judecata din urmă nu s-ar mai ţine nici peste două mii de ani, şi s-ar dovedi neîntemeiată profeţia lui Nicolaus Cusanus. V-o spun din bună-vreme, ca să ştiţi. Dar dacă aveţi de prisos vreo câteva vedre de vin bun, le primesc bucuros.

Dorinţa i-a fost ascultată şi orăşenii i-au trimis vinul cel mai bun pe care ii aveau; iar Pantagruel l-a băut pre el.

Nici bietul Panurge nu s-a lăsat pe tânjală, că era slab ca un ţâr şi se clătina pe picioare ca o pisică flămândă. Unul din cei de faţă, privindu-l cum zvântă din două înghiţituri o doniţă de porfiriu, l-a mustrat în glumă:

— Ai arşiţă mare, cumetre, bei de stingi!

— Să mă calce vaca-neagră, dacă aş vrea să semăn cu acei domnişori gingaşi din Paris, care beau cu picătura, ca puii de găină, şi nu sorb o înghiţitură până nu-i mângâi pe coadă, ca pe sticleţi. Ah, vericule, de-aş putea să mă înalţ tot atât de uşor precum coboară vinul în mine, de mult aş fi ajuns în lună, cu Empedocle de mână. Orice-aţi spune, zeama asta de ciorchine e cât se poate de bună şi are un buchet minunat. Din ce beau mai mult, tot aş mai bea. Îmi

vine a crede, că umbra monseniorului Pantagruel stârneşte setea, precum luna nouă guturaiul.

Cei de faţă s-au pornit să râdă, iar Pantagruel a întrebat:

— De ce râzi, Panurge?

— Măria-ta, a răspuns acesta, povesteam prietenilor mei că turcii sunt oamenii cei mai nefericiţi de pe lume: nu pun în gură un strop de vin! De n-ar mai fi altă oprelişte în Coran, şi tot n-aş primi să mă supun legilor lui.

— Ia, istoriseşte-ne: cum ai scăpat din mâinile păgânilor?

— Martor mi-e Dumnezeu, seniore, că nu voi spune nici un cuvânt care să nu fie adevărat:

Blestemaţii aceia de turci mă vârâseră în frigare, împănat cu bucăţi de slănină, ca pe un iepure; atât eram de sfrijit, că fără grăsime, numai din carnea mea, n-ar fi scos o friptură cumsecade. Se porniseră să mă frigă de viu şi începusem să mă rumenesc. Am chemat în ajutor mila cerului şi duhul sfântului Laurenţiu, nădăjduind că Dumnezeu mă va mântui de acele chinuri cumplite; ceea ce s-a întâmplat într-un chip mai mult decât ciudat. În vreme ce mă rugam lui Dumnezeu din adâncul inimii mele pe jumătate fripte: „Doamne-Dumnezeule, ajută-mă, Doamne, mântuieşte-mă! Scapă-mă de chinurile la care aceşti câini necredincioşi mă supun fiindcă ascult de poruncile tale!” – turcul care mă frigea a aţipit; aşa a fost voia cerului, sau a bunului Mercur, care a adormit oarecând pe Argus cel cu o sută de ochi.

Când am băgat de seamă că nu se mai învârteşte frigarea, m-am uitat la turc şi am văzut că doarme. Am apucat repede cu dinţii un ciot pe jumătate ars şi l-am repezit: ţuşti! drept în poala bucătarului care mă frigea. Am cules din foc un cărbune aprins şi am ochit cum am putut mai bine patul de lângă sobă, unde-şi întinsese salteaua călăul meu. Paiele au luat foc cât ai clipi din gene, iar flăcările au cuprins aşternutul, întinzându-se pe duşumeaua de scânduri. Ciotul pe care-l azvârlisem în poala păcătosului de turc i-a pârlit pântecele şi începuse să miroase a piele arsă; era însă atât de jegos şi puţea el însuşi atât de rău, încât n-a

simţit nimic până spre ziuă. Atunci, deodată, a sărit pe tălpi, zăpăcit, strigând la geam cât îl ţinea gura: – „Foc! Foc!” Şi s-a repezit asupra mea să mă arunce pe jeratic, cât eram de mare. Tăiase frânghia cu care îmi prinsese mâinile şi se silea acum să reteze legăturile de la picioare, când stăpânul casei, care ieşise la plimbare pe uliţă cu alte paşale şi niscaiva imami, l-a auzit răcnind şi a zărit fumul. În goană mare a venit să stingă pojarul şi să-şi scoată afară buclucurile.

Năvălind în odaie, a scos frigarea din mine şi-a înfipt-o în turcul care mă prăjea, ucigându-l pe loc, drept pedeapsă pentru neghiobia lui. Frigarea a pătruns în el deasupra buricului, lângă şoldul drept, i-a străbătut al treilea lob al ficatului, a pătruns în diafragmă, a trecut prin punga inimii şi a ieşit prin umăr, între şira spinării şi omoplatul stâng. În clipa când paşa a smuls frigarea din mine, m-am prăbuşit la pământ pe marginea grătarului, lovindu-mă oarecum, dar nu prea rău, fiindcă am căzut pe slănina cu care eram împănat. Văzând turcul cel mare că îi arsese casa până în temelii şi nu mai era nici o scăpare, l-au apucat toate năbădăile şi s-a pornit să înjure – de câte nouă ori – de Frigegot, de Astarot, de Raspalos şi de Arsulis. Iar eu, fript cum eram, îngheţasem de frică! Mă temeam, că dracii care vor veni să-l ducă or să mă ia şi pe mine. „Sunt prăjit pe jumătate (oftam în gândul meu) iar moartea de la slănină mi se va trage, fiindcă diavolilor grozav le place mâncarea grasă!” Am făcut semnul crucii cu limba şi am strigat: Agios athanatos, ho theos! [110] Dar n-am văzut pe nimeni.

În vremea aceasta, spurcatul de paşă se apucase să-şi străpungă inima cu frigarea, proptind-o în coşul pieptului şi împingând-o cu toată puterea. Dar frigarea nu-l pătrundea, că nu era destul de ascuţită la vârf. M-am apropiat de el şi i-am spus:

— Domnule turc, îţi pierzi vremea de haram; n-ai să izbuteşti să te omori, ci abia te vei schilodi, şi-ai să te chinuieşti toată viaţa în mâinile felcerilor. Dă-mi voie să te

ucid eu, cum se cuvine, şi n-ai să simţi nici o durere. Te rog să mă crezi, că am mai omorât destui, şi toţi au rămas foarte mulţumiţi!”

— Ah, prietene, a suspinat el, dacă îmi faci acest bine, îţi voi dărui punga mea; iat-o, sunt într-însa şase sute de lire şi o seamă de diamanturi şi rubine dintre cele mai frumoase.”

— Să le văd! a strigat Epistemon.

— Slavă Domnului, a răspuns Panurge, trebuie să fi ajuns departe, după cum o luaseră la goană! Unde e neaua de mai-an? Iată întrebarea, care nu-l lasă să doarmă pe Francois Villon, cântăreţul din Paris.

— Spune mai departe, vrem să auzim cum l-ai dat gata pe paşă.

— Să-mi sară ochii dacă vă mint, măcar câtu-i negru sub unghie! s-a jurat Panurge. Iată. L-am înfăşurat ca-n scutece în nişte zdrenţe pe jumătate arse; i-am prins mâinile şi picioarele cu frânghia în care stătusem eu însumi, şi l-am legat cobză. I-am vârât frigarea prin gâtlej şi l-am spânzurat între două piroane zdravene, de care atârnau două halebarde. Apoi am aprins sub tălpile lui un foc drăgălaş, şi l-am prăjit pe lordul meu ca pe-o scrumbie pusă la afumat în hornul sobei.

Ducând cu mine punga şi o suliţă pe care o ochisem într-un cui, am luat-o la sănătoasa, şi ştie Dumnezeu, dacă mai simţeam că mi-e spinarea friptă ca unui miel la frigare. Când am ajuns în uliţă, am zărit o mulţime de oameni care alergau la foc şi azvârleau găleţi de apă ca să-l stingă. Văzându-mă pe jumătate prăjit, li s-a făcut milă de mine şi m-au udat leoarcă, ceea ce mi-a priit de minune şi m-a răcorit cumsecade; apoi mi-au dat să mănânc. N-am putut însă să mă ospătez după plac, fiindcă de băut n-am avut decât apă: aşa e legea lor! Nici un rău nu mi-au făcut, afară de un turcaleţ pricăjit, ghebos pe dinainte, care tot venea pe furiş să-mi ciugulească slănina. I-am tras una cu suliţa peste degete şi s-a lăsat păgubaş. O grecoaică tinerică mi-a adus un gavanos cu dulceţuri grozave, uitându-se cu multă

mirare la mădularul meu pe jumătate ars, care abia îmi ajungea până la genunchi. Trebuie să vă mai spun, că rumenindu-mă în frigare, m-am vindecat de o durere de şale afurisită, care mă chinuia de vreo şapte ani, tocmai în partea pe care călăul, înainte de-a adormi, mi-o potrivise pe jeratic.

Dar în vreme ce turcii petreceau pe socoteala mea, iată că focul s-a întins atât de aprig, încât a mistuit vreo două mii de case; până când unul a băgat de seamă şi a început să strige: „Alah! Alah! Arde oraşul, şi noi stăm la taifas!”

Văzând primejdia, s-au răspândit toţi pe la casele lor. Eu am apucat-o spre poarta cetăţii, iar când am ajuns pe-o colină din apropiere, m-am întors, ca femeia lui Lot, să văd oraşul arzând, aşa precum altădată Sodoma şi Gomora. Şi atât de mult m-am bucurat, că era cât pe-aci să mă scap pe mine. Dar Dumnezeu m-a pedepsit.

— Cum aşa? a întrebat Pantagruel.

— Pe când priveam şi mă veseleam, văzând cum ardea focul de frumos, râdeam în mine şi îmi spuneam: „Ah, bieţii păduchi! Sărmanii şobolani! Grea iarnă i-a ajuns, cu focul în casă!” Când, dintr-o dată, o haită de câini, mari şi mici, mai mulţi de şase şi mai bine de treisprezece sute unsprezece, au dat buzna afară din oraş, fugind de pârjolul focului. Adulmecând mirosul de carne rumenită, năvăliră asupră-mi, şi m-ar fi sfâşiat ca pe un cârnat, dacă îngerul meu păzitor nu mi-ar fi suflat la ureche un leac împotriva durerii de măsele.

— Şi de ce mai sufereai de măsele? Durerile de şale nu-ţi trecuseră?

— Maica ta, Cristoase! a răspuns Panurge. Cum să nu te-apuce durerea de măsele, când sar asupra ta câinii să te rupă? Atunci mi-am adus aminte de slănina cu care eram împănat! Am ciugulit-o, am adunat-o în pumni şi am azvârlit-o în mijlocul haitei. Câinii s-au năpustit asupra bucăţilor de grăsime şi au început să se bată şi să se muşte

între ei, care pe care, lăsându-mă să-mi văd de drum. Le-am dat şi eu voie să se scarmene între ei, cât vor pofti.

Astfel am scăpat cu faţa curată, vesel şi voinic. Trăiască friptura la frigare, împănată cu slănină!

CAPITOLUL XV.

Cum a născocit Panurge un nou fel de a întări cetatea Parisului.

Dorind a se odihni după ceasurile petrecute cu cititul cărţilor, Pantagruel ieşise la plimbare în marginea Parisului, spre Saint-Marceau, iar de-a-colo până la Folie-Gobelin. Panurge îl însoţea, purtând în buzunar, ca de obicei, câteva felii de slănină şi o butelcă; nu pornea niciodată la drum fără străjeri, cum le zicea. Alte arme nici nu purta cu sine, iar când Pantagruel a încercat o dată să-i atârne o sabie la brâu, a mulţumit, dar n-a voit s-o primească, spunând că-i înfierbântă rărunchii.

— Aşa o fi, a spus Epistemon, dar dacă îţi caută vreunul gâlceavă, cu ce te aperi?

— Cu încălţările, a răspuns Panurge, întrucât lupta cu spada grea e oprită.

La întoarcere, privind Panurge zidurile care împrejmuiesc Parisul, i-a spus lui Pantagruel, în derâdere:

— Ia uite, ce mai mândreţe de ziduri! Zdravăn sunt întărite, şi tocmai bine întocmite ca să păzească nişte gâscani ieşiţi din găoace. Să-mi razi mie mustaţa, dacă o vacă n-ar fi în stare să dărâme şase stânjeni dintr-o dată, cu un singur pârţ.

— Iubite prietene, a zis Pantagruel, ştii ce-a răspuns Angesilas, când a fost întrebat, de ce un oraş atât de mare ca Sparta nu e împrejmuit cu ziduri? Arătând cu mâna pe cetăţenii care îl însoţeau – toţi pricepuţi în meşteşugul războiului, voinici şi bine înarmaţi – a răspuns: „Iată zidurile cetăţii!” Ceea ce înseamnă, că cea mai bună apărare a unui oraş e vitejia oamenilor care trăiesc într-însul. Tot astfel, această cetate se socoteşte a fi tare, bizuindu-se pe bărbăţia unui popor războinic. N-are nevoie de alte

întărituri, şi chiar de-ar hotărî să le zidească, după pilda Strasbourgului, a Orleansului sau a Ferrarei, tot nu i-ar fi cu putinţă, din pricina cheltuielilor prea mari.

— Aşa-i cum zici, a răspuns Panurge; dar tot nu strică să-i arăţi puţin un obraz de piatră duşmanului care te loveşte, măcar de n-ar fi decât să-l întrebi: „Care-i acolo?” Cât priveşte cheltuiala, adică banii trebuitori pentru ridicarea zidurilor, dacă dregătorii oraşului s-ar învoi să mă cinstească, punându-mi dinainte un vin mai acătării, i-aş învăţa cum să le dureze, fără prea multă bătaie de cap.

— Cum? s-a mirat Pantagruel.

— Ţi-oi spune, a răspuns Panurge, dar să nu sufli o vorbă! După cum am băgat eu de seamă, şezutul femeilor din Paris e mai tare decât piatra, iar de găsit se găseşte lesne. În acest chip ar trebui zidite întăriturile oraşului, clădite şi rânduite cu socoteală, după planul meşterilor zidari; la temelie, şezuturile mari; apoi, îngustând meterezele ca spinarea măgarului, cele mai potrivite, la mijloc, iar cele mici, sus pe creastă; toate prinse în tencuială de diamanturi, ca turnul din Bourges, şi încinse cu mătănii călugăreşti. Cine ar fi în stare să dărâme asemenea ziduri? Nici turnate în fier n-ar fi mai tari, şi nici trăsnetul nu le-ar putea vătăma! De ce? Fiindcă şezutul femeii e descântat şi e blagoslovit. O singură primejdie ar fi să se arate.

— Care?

— Muştele care s-ar strânge în partea locului ar trebui luate la goană cu o coadă de vulpe. Şi fiindcă veni vorba, am să vă spun în drum spre masă, o întâmplare drăgălaşă, pe care o povesteşte Frater Lubinus în libro De compotutionibus medicamentium:

Cică pe vremea când dobitoacele vorbeau (nu-s de atunci decât trei zile) un biet leu, care se plimba prin pădurea din Bievre, rostindu-şi rugăciunea de dimineaţă, a trecut pe sub un copac, în care un păcătos de cărbunar se urcase să taie lemne. Văzând leul, a azvârlit în el cu securea, însângerându-l cumplit la unul din şolduri. Leul,

şchiopătând, a luat-o razna prin pădure, răcnind după ajutor. Un dulgher cumsecade, pe care îl întâlni în drum, i-a pipăit rana, a curăţat-o cum s-a priceput mai bine şi i-a acoperit-o cu muşchi, sfătuindu-l să alunge muştele, până s-o întoarce cu ierburi de leac, să nu se pună murdărie de muscă pe locul însângerat. Tămăduindu-se leul cu ajutorul dulgherului, a plecat mai departe prin pădure, până când a dat peste o babă uitată de vreme, care strângea vreascuri pentru foc. Baba, trezindu-se cu leul dinainte, s-a speriat şi a căzut pe spate, iar vântul i-a ridicat rochia, fustele şi cămaşa până mai sus de umeri. Milos cum e din fire, leul s-a apropiat de ea, întrebându-se dacă nu s-a lovit, şi, privind-o în partea cum îi zice, a spus: „Sărmană femeie, cine te-a tăiat atât de rău?” Zărind apoi un vulpoi care trecea pe-acolo i-a strigat: „Ei, cumetre vulpoiule, ia fă-te-ncoa, să-ţi arăt ceva!”

Când vulpoiul veni mai aproape el zise: „Cumetre vulpoiule, dragă prietene, nu ştiu cine a spintecat-o între picioare pe această nefericită femeie! Priveşte ce rană grozavă i-a făcut, din buric până în şezut, lungă de-o palmă şi jumătate! Credea a fost tăiată cu securea, şi nu demult. Vântur-o, să nu se aşeze pe ea muştele! Vântură mereu, prietene, vântură bine, goneşte muştele din rană, să n-o mai supere cu bâzâitul lor pe dumneaei! Vântur-o, cumetre, vântur-o, că ţi-a dăruit Dumnezeu coadă zdravănă! Alungă muştele şi le goneşte, nu te lăsa pe tânjală, vântură-le, vânturătorule, cu vânturătoarea, nu lăsa, muşchetarule, s-o muşte muştele pe biata femeie!

A plecat leul să adune muşchi de pus la rană, strigând încă o dată, de departe, vulpoiului: „Dă din coadă, cumetre, şi alungă muştele, că am să te bag vânturător cu simbrie la muscăria reginei Măria şi a lui don Pietro de Castilia. Nu pregeta, goneşte muştele!” Sărmanul vulpoi nu mai pridiea dând din coadă şi alungind muştele, ici şi colo, pe dinăuntru şi pe dinafară, dar muierea cea rea puţea nu ştiu pe unde, mai rău ca o sută de diavoli! Vulpoiul, bietul de el,

nu ştia încotro să-şi mai cârnească nasul, să scape de mirosurile babei; şi, ferindu-se într-una, zări alături o altă bortă, mai strâmtă, din care, pasămite, venea toată duhoarea. Leul s-a întors în cele din urmă, cărând muşchi, mai mult decât ar încăpea în optsprezece legături, şi începu să-l vâre în despicătură, ajutându-se cu un băţ, pe care îl adusese cu el. Băgase, una după alta, vreo şaisprezece legături şi jumătate, şi se mira: „Naiba s-o ia, dar adâncă mai e rana! Nu mi-ar ajunge, s-o umplu, nici două căruţe şi jumătate, ba chiar mai mult, cu ajutorul lui Dumnezeu!” A tot îndesat muşchiul în spintecătură, până când vulpoiul l-a oprit, rugându-l: „Cumetre leule, dragă prietene, nu vârî tot muşchiul în borta cea mare, mai pune o legătură deoparte şi pentru găurica ceastălaltă, care îmi pute în nas, ca cinci sute de diavoli. Simt că mă înăbuş!

Va trebui, aşadar, să tocmim un vânturător, care să gonească muştele de pe zidurile cetăţii.”

— Dar de unde ştii, a întrebat Pantagruel, că femeile din Paris îşi vor îmbia trupul lor pentru o asemenea lucrare? Căci în acest oraş trăiesc destule doamne ruşinoase, iar fete mari o mulţime!

— Et ubi firenus [111]? a spus Panurge. Nu vreau să mă laud, dar în cele nouă zile, nu mai multe, de când sunt în acest oraş, am pipăit patru sute zece şi încă vreo şapte. Azi-dimineaţă am întâlnit un unchiaş, care purta într-o desagă, la fel cu aceea din pilda lui Esop, două fetiţe, de vreo doi-trei ani fiecare: una în traista dinainte, alta în traista dinapoi. Mi-a cerut de pomană, iar eu i-am răspuns că sunt mai bogat în pârţuri decât în gologani. Apoi l-am întrebat:

— Unchiaşule, fetiţele dumitale sunt fete-mari?”

— Vericule, mi-a răspuns, aşa cum mă vezi, le port pe umăr de doi ani; despre cea din faţă, pe care n-am pierdut-o din ochi nici o clipă, aş putea oarecum să spun că-i fată-mare, dar mâna în foc n-o bag. Cât despre cea dinapoi, habar n-am!”

— Eşti un plăcut tovarăş de drum, i-a spus Pantagruel, şi doresc să te văd îmbrăcat la fel cu toţi cei pe care îi am în slujba mea.”

I-au dat veşminte frumoase, croite după tiparul care se obişnuia pe vremea aceea; atât numai că Panurge a cerut să-i lase fundul nădragilor mai larg şi cu trei palme mai lung; nu rotund, ci în patru colţuri. Ceea ce s-a şi făcut. Panurge se arăta tuturor, spunând că lumea nu s-a încredinţat încă de folosul şi de binefacerile nădragilor cu fundul larg, dar se va lămuri cu încetul, cum se întâmplă, de obicei, ori de câte ori e vorba de o nouă născocire a minţii omeneşti.

Dumnezeu să-l ţie pe fratele, căruia nădragii largi i-au scăpat viaţa! Dumnezeu să-i ajute celui care, într-o singură zi, a adunat în prohab o sută şaizeci de mii nouă scuzi, mântuind de la foamete un oraş întreg. Dacă Dumnezeu mă va milui cu zile, voi întocmi o carte despre rostul şi însemnătatea nădragilor cu fundul larg; odată, când voi avea mai mult răgaz decât am acum.

Panurge şi-a ţinut făgăduiala. A scris o carte mare şi frumoasă, cu chipuri în ea; dar, după câte ştiu, n-a fost tipărită până azi.

CAPITOLUL XVI.

Despre firea şi obiceiurile lui Panurge.

Panurge să tot fi avut pe-atunci vreo treizeci şi cinci de ani. Era de statură potrivită, nici prea înalt şi nici prea scund, avea nasul puţin vulturesc, încovoiat ca minerul briciului, arăta zvelt ca un ostaş de plumb şi părea a fi un bărbat cu inimă largă, deşi rămăsese cu unele obiceiuri rele şi pătimea de acea boală, despre care un cântec din vremea lui zicea:

Să nu ai un ban în pungă, E o suferinţă lungă.

Totuşi, când nevoia de bani îi dădea ghes, se pricepea să-i scoată din piatră seacă în şaizeci şi trei de chipuri, dintre care cel mai cinstit (şi mai obişnuit) era furtişagul. Răunărăvit, măsluitor, hoinar, bătând uliţele Parisului, în felul

lui, băiatul cel mai bun, avea totdeauna de pus la cale o păcăleală pe seama caraulelor şi a străjilor de noapte. Strângea de pe drum trei-patru haimanale, le dădea de băut ca unor buni-templieri, iar înspre seară îi gonea până mai sus de Sfânta Genoveva sau în împrejurimile mănăstirii Navara, la ceasul când straja trecea prin partea aceea. (Puneau sabia pe caldarâm şi urechea deasupra mânerului; iar când sabia începea să zbârnâie, era semn că paznicii-s pe aproape.) Atunci dumnealui cu ceilalţi ortaci culeşi de pe uliţă luau o cotigă, îi dădeau brânci şi o repezeau cu toată puterea la vale, în calea străjerilor, răsturnându-i la pământ ca pe nişte porci. Apoi o luau la fugă pe altă uliţă şi se făceau nevăzuţi. Panurge, în mai puţin de două zile, ajunsese să cunoască toate străzile, ulicioarele şi trecătorile Parisului.

Altă dată, ochind din vreme un colţ al pieţei pe unde avea să treacă straja, presăra pe jos o dâră de iarbă de puşcă şi îi dădea foc tocmai în clipa când ostaşii se apropiau. Panurge murea de râs, văzându-i cum o luau la goană, închipuindu-şi că i-au ajuns flăcările sfântului Anton.

Cât priveşte pe dascăli şi pe teologi, îi prigonea mai amarnic decât pe toţi ceilalţi. Când se întâlnea cu vreunul din ei pe uliţă, nu se lăsa până nu-i juca un renghi, strecurându-i un găinaţ în scufie sau, agăţându-i la spate, măcar o ureche de iepure, dacă nu vreo două-trei cozi de vulpe.

Într-o zi, pe când toţi teologii erau chemaţi la Sorbona spre a hotărî asupra dreptei-credinţe, a plămădit o plăcintă dintr-o amestecătură de usturoi, assa foetida, galbanum [112], castoremn [113] şi baligă proaspătă, a dospit-o într-o coptură de şancru moale şi, dis-de-dimineaţă, a uns şi a binecuvântat cu ea toată împrejmuirea Sorbonei, încât nici dracul, cu mâna la nas, nu se putea apropia. Bieţii oameni care încercau să intre îşi vărsau maţele în văzul tuturor. Vreo zece-doisprezece au murit de ciumă, opt s-au molipsit

de bubat, iar mai bine de douăzeci şi şapte, de sfrinţie. Dar Panurge trecea pe lângă ei, fluierând!

Purta de obicei, sub pulpana hainei, un bici cu care plesnea din mers, fără cruţare, pe toţi pajii trimişi de stăpânii lor după vin.

Avea mai bine de douăzeci şi şase de buzunare şi de pungi, întotdeauna pline; într-una păstra cuţitaşul, ascuţit ca un tăiş de brici, cu care culegea pungile trecătorilor; în alta ţinea zeamă de aguridă, pe care obişnuia să le-o azvârle în ochi; purta ciulini amestecaţi cu fulgi de gâscă sau de clapon, cu care împodobea haina sau scufiile cetăţenilor cumsecade. Unora le punea pe furiş câte o pereche frumoasă de coarne, cu care umblau prin oraş câteodată toată viaţa.

Într-un alt buzunar ţinea o mulţime de punguţe pline cu purici şi păduchi, pe care îi culegea din poala cerşetorilor de la Sfântul Inocenţiu şi-i sufla printr-un vârf de trestie sau o pană de gâscă drept în ceafa jupâniţelor mai simandicoase care treceau pe stradă. În biserică nu se suia niciodată pe treptele corului, ci rămânea în naos, printre femei, la liturghie, la vecernie ori în timpul predicii.

În alt buzunar avea o puzderie de undiţe şi cârlige, cu care agăţa, doi câte doi, pe bărbaţii şi femeile din biserică, mai ales pe cele care purtau rochii de mătase scumpă, iar când se hotărau să se despartă de vecinii lor, toate se pomeneau cu fustele sfârtecate.

În alt buzunar păstra un amnar cu iască, chibrituri, pietre de scăpărat şi alte unelte potrivite pentru asemenea întrebuinţări de aprindere; apoi câteva oglinzi cu care orbea pe bărbaţi şi pe femei, trimiţându-le în ochi lumina soarelui. Ce deosebire e, spunea el, între o femeie cu rugă-n poale şi alta cu buca moale?

Mai avea, în sfârşit, o câtime de ace şi mosoare cu aţă, punând cu ele la cale tot felul de pozne.

Într-o bună zi, la ieşirea din Palatul Dreptăţii, pe când în sala cea mare un călugăr franciscan se pregătea să

slujească liturghia dinaintea domnilor juzi, Panurge, prefăcându-se că-l ajută pe cucernicia-sa, să-şi îmbrace odăjdiile, i-a cusut patrafirul de anteriu şi anteriul de poalele cămăşii. Când s-au arătat domnii juzi şi s-au aşezat să asculte sfânta slujbă, omul nostru s-a făcut nevăzut; iar după ce liturghia a ajuns la iţe, missa est [114] şi călugărul a început să se dezbrace, bietul frate, scoţându-şi patrafirul, a rămas despuiat de anteriu şi de cămaşă, care erau cusute laolaltă, şi s-a trezit gol până în brâu, cum l-a născut maică-sa, arătându-şi în văzul lumii toate mădularele, mari şi mici. Trăgea sfinţia-sa de patrafir, dar cu cât se silea mai amarnic, cu atât rămânea mai dezbrăcat; până când unul din domnii de la Curte i-a strigat: „Ascultă, părinte, ce aştepţi dumneata, să-ţi sărutăm dosul? Sărutate-ar focul sfântului Anton pe toate părţile, neruşinatule!”

De-atunci li s-a dat poruncă popilor să nu-şi mai lepede odăjdiile în văzul lumii, ci numai în dosul altarului; şi niciodată faţă de femei, spre a nu le face să păcătuiască cu gândul.

Lumea se întreba, de ce au fraţii întru Domnul fuduliile atât de mari? Tot numitul Panurge a răspuns cu limpezime şi la această întrebare. Iată: Măgarii au urechile lungi, fiindcă mama lor nu le pune scufie în cap, când sunt mici. (Aşa zice De Aeliaco în Presupunerile lui.) Tot astfel, desagii bieţilor monahi sunt largi, fiindcă ei nu poartă izmene, şi de aceea mădularul lor creşte în voie, ajungând până la genunchi, ca mătăniile cucernicelor doamne.

Într-un alt buzunar, Panurge ţinea praf de scărpinat, pe care îl azvârlea pe sub fustele muierilor fudule, silindu-le să se dezbrace în văzul enoriaşilor; unele săreau în sus, ca peştele pe grătar (şi ca beţele pe tobă); altele o luau la fugă pe uliţă, iar el după ele; pe cele care rămâneau în pielea goală le acoperea cu mantaua lui, peste umeri, ca un bărbat îndatoritor şi binecrescut ce era.

Purta în nădragi un şip cu ulei rânced şi, când întâlnea o femeie ori un bărbat în straie noi, le ungea cu grăsime şi le

mânjea pe unde erau mai arătoase, prefăcându-se că le pipăie şi le laudă: „Bun postav (zicea), bună mătasă; Dumnezeu să vă dea după pofta inimii, doamnă! Ţi-ai făcut haine noi, prietene, să le porţi sănătos!” Şi, rostind aceste îndatoritoare cuvinte, punea mâna unsuroasă pe gulerul hainei, iar pata de ulei acolo rămânea pentru totdeauna.

În trup şi-n suflet pătrundea, Ca un sigil de faimă rea, Nici naiba nu i-o mai ştergea!

La despărţire spunea: „Ia seama să nu cazi, doamna mea, drept în faţa dumitale e o baltă de noroi.”

Într-o punguliţă avea praf de strănutat. Îl presăra pe-o batistă cu horbotă aleasă (şterpelită de sub ochii frumoşi ai spălătoresei, într-o dimineaţă, pe când îi culegea din sân un păduche pe care tot el îl azvârlise). Iar de se afla împreună cu mai multe cucoane de neam mare, aducea vorba despre lucrătura cămăşilor, le punea mâna în sân şi le întreba:

— Dantelă de Flandra ori de Hainaut?”

Apoi îşi scotea batista, lăudând-o:

— E ţesută la Foutignan, în patru iţe!” Şi le-o flutura pe sub nas, făcându-le să strănute câte patru ceasuri de-a rândul. Dădea drumul la vânturi, mai abitir ca o gloabă răpănoasă, iar femeile îl întrebau, râzând:

— Ce faci, Panurge, tragi pârţuri?”

— Nu, doamnă, îţi ţin isonul, cât trâmbiţezi dumneata din nas.”

Avea la el oricând un cleşte, un cârlig, o menghină, o daltă, un şperaclu şi alte asemenea unelte; nu era broască la vreo uşă sau încuietoare de cufăr, pe care să n-o deschidă. Mai ţinea într-un alt buzunar o mulţime de zaruri, pe care le învârtea în pahar cu mare dibăcie, având degete meştere (ca Minerva şi ca Arachneea), ceea ce i-a prins bine pe timpul când ajunsese scamator de bâlci. Dădea negustorului să-i schimbe un teston de argint sau alt ban, şi putea să fie acela mai isteţ ca un coţcar, tot nu băga de seamă cum Panurge zvânta de fiecare dată câte cinci-şase

gologani de sub nasul omului, la vedere şi fără durere; iar cel păcălit nimic altceva nu simţea, decât adierea vântului.

CAPITOLUL XVII.

Cum cumpăra Panurge iertările, cum mărita babele şi cu câţi s-a judecat la Paris.

Văzându-l într-una din zile pe Panurge în toane rele, încruntat şi tăcut, am înţeles fără multă greutate că n-avea în pungă nici o lăscaie şi i-am spus:

— Panurge, te cunosc după nas că nu ţi-e bine şi ţi-am ghicit boala: ai răcit la pungă. Nu-ţi face sânge rău dintr-atât.

Am cinci bănuţi într-o năframă, Orfani de tată şi de mamă.

Iar dacă îţi sunt de trebuinţă, ai tăi să fie, ca folos şi cu sfrinţie! El mi-a răspuns:

— […] partea banilor nu mă sinchisesc. O să am în curând mai mulţi decât îmi trebuie, întrucât am găsit piatra filosofală, care trage la ea banii din pungă, precum magnetul pilitura de fier. Vrei să vii cu mine, să cumpărăm iertări?

— Drept să-ţi spun, eu nu râvnesc să fiu iertat, nici pe lumea aceasta, nici pe cealaltă. Să mergem dacă vrei; dar, asta mi-e crucea! mai mult de un dinar n-am de dat.

— Mi împrumuţi cu dobândă? a întrebat Panurge.

— Nu, nu! i-am răspuns. Ţi-l dăruiesc din toată inima.

— Grates vobis dominos [115]!

Am pornit amândoi, oprindu-ne mai întâi la biserica Sfântul Gervais, unde n-am cumpărat decât o iertare la trunchiul dintâi: eu mă mulţumesc cu puţin. Am spus câteva rugăciuni scurte pentru sfânta Brigita, în vreme ce Panurge a luat trunchiurile pe rând, zăbovind la cutia fiecărui vânzător de iertări.

Am dat apoi o raită pe la Notre-Dame, pe la Sfântul Ioan, pe la Sfântul Anton şi pe la celelalte biserici unde se vând iertări. Eu m-am lăsat păgubaş, dar Panurge a sărutat toate moaştele sfinte şi a cumpărat iertări cu ridicata. La întoarcere, m-a dus la cârciuma Castelului şi mi-a arătat

vreo zece-douăsprezece pungi din ale lui, pline cu bani. Mi-am făcut cruce şi l-am întrebat:

— De unde ai strâns atât bănet, şi-aşa de repede?

— I-am luat din căldăruşa iertărilor, mi-a răspuns. Când am azvârlit primul dinţar, răsucitu-l-am pre el între degete, cu dibăcie, ca să pară un şfanţ de argint; cu mâna dreaptă am cules din grămadă alţi doisprezece dinari, poate mai mult, iar cu cealaltă trei-patru duzini; şi tot aşa în fiecare biserică pe unde am umblat.

— Dumnezeule, cum e cu putinţă? Ţi-ai vândut sufletul diavolului, săvârşind furtişag şi nelegiuire!

— Aşa ţi se pare, dar eu gândesc altfel. Banii aceştia însuşi vânzătorul de iertări mi i-a dăruit, spunându-mi în timp ce sărutam cu evlavie sfintele moaşte: „Centuplum accipies!” Am luat, bineînţeles, o sută de dinari pentru unul, fiindcă latinescul accipies, bine tălmăcit după vechea limbă ebraică [116], nu înseamnă: vei primi (de-aici înainte) ci: primeşte (acum). Aşadar, când duhovnicul mi-a spus: „Centuplum accipies”, el a înţeles: Centuplum accipe! Primeşte de o sută de ori pe-atât!

Afară de aceasta, trebuie să mai ştii că papa Sixt mi-a dat o mie cinci sute de livre, în scrisuri asupra bunurilor mănăstireşti, fiindcă l-am vindecat de-un şameru moale, care atât de rău îl chinuia, încât se temea să nu rămână olog pentru tot restul zilelor sanctităţii-sale.

Aşadar, luând din banii bisericii, am luat din ce mi se cuvine. Ei, prietene, nici nu-ţi trece prin gând ce bună vacă de muls au fost pentru mine cruciadele! Mi-au adus mai bine de şase mii de fiorini.

— Şi unde naiba sunt, că nu mai ai nici o lăscaie?

— S-au dus pe apa sâmbetei, la alţi stăpâni. Trei mii de fiorini am cheltuit măritând – nu fete mari, căci acelea găsesc bărbaţi cu duiumul – ci babe uitate de vreme, fără dinţi în gură. Am să-ţi spun pentru ce. M-am gândit că acele femei bătrâne s-au înfruptat din plin, în anii tinereţii lor, jucându-se de-a musca-n gaură cu cine le-a plăcut; până în

ziua când nu s-a mai uitat nimeni la ele. Li se cuvenea (cu ajutorul lui Dumnezeu) să mai aibă o mică bucurie, înainte de a închide ochii. Iată de ce le-am înzestrat; pe una cu o sută de fiorini, pe alta cu o sută douăzeci, pe alta cu trei sute, după cum erau de smochinite, de urâte şi de puţin dorite. Cu cât erau mai slute şi mai urgisite trebuia să le fac zestre mai mare, fiindcă altminteri nici dracul nu le-ar fi primit în aşternut. Mă tocmeam pe şleau cu fericitul mire şi făceam nunta. Mai întâi îl duceam să-i arăt baba. Apoi îi puneam dinainte fiorinii şi-i spuneam:

— Vericule, ăştia toţi sunt ai tăi, dacă te hotărăşti să te însori". Bieţii mârlani nechezau ca nişte catâri bătrâni şi se aşezau pe mâncare şi pe băutură. Beau vârtos şi mâncau pipărat, ca să-şi facă curaj şi să prindă putere. Până la urmă, cu puţini gândăcei, se mai înfierbântau şi babele, iar treaba mergea strună ca la toate nunţile. Atât numai, că celor prea pocite trebuia să le pun un sac în cap. Pe urmă am mai cheltuit o mulţime de bani cu judecăţile.

— Ce fel de judecăţi ai purtat, că n-ai nici casă, nici bani, nici pământ? l-am întrebat.

— Să-ţi spun. Jupâniţele din acest oraş născociseră (după îndemnul necuratului) un soi de guler sau de gât-legău, cum vrei să-i zici, pe care îl purtau sub bărbie, ascunzându-şi sânii. Nici n-aveai pe unde să vâri mâna, fiindcă gulerul cu pricina, despicat în spate, era în faţă îmbumbat, ceea ce nu putea să fie pe placul sărmanilor îndrăgostiţi, care se uitau, jinduiau şi tânjeau. Într-o zi frumoasă de marţi, m-am înfăţişat la Curte cu o plângere împotriva acelor jupâniţe, dovedind ce pagube suferisem şi arătând că, întrucât judecata nu-mi va face dreptate, întemeiat la rândul meu pe aceeaşi lege a bunului plac, îmi voi muta despicătura nădragilor, la spate.

Ce să-ţi mai spun? Femeile, le ştii cum sunt, s-au înţeles între ele şi au purtat judecata prin împuterniciţi, arătând temeiurile ce aveau întru susţinerea pricinii lor; dar nici eu nu m-am dat bătut, am stăruit cu atâta înverşunare în

plângerea mea, încât Curtea, după o lungă chibzuire, a hotărât ca femeile să nu mai aibă voie a purta gulere înalte, sau cel puţin să fie cât-de-cât despicate în faţă.

Am mai purtat de asemeni o judecată destul de proastă împotriva meşterului Fify şi a librarilor săi, cerând ca Luleaua, Putinica, Traista cu proverbe, şi alte asemenea cărţi, să nu mai fie citite noaptea pe ascuns, ci la lumina zilei, în toate şcolile Sorbonei, de faţă cu toţi teologii. Am fost osândit la cheltuieli, din pricina mărturiei unui paznic de noapte.

Altă dată am înaintat o plângere împotriva catârilor domnilor judecători, cerând să li se pună dinainte un hârdău, din care să se adape când sunt legaţi la gard, ca să nu mai spurce caldarâmul cu balele lor, iar pajii să nu-şi mai murdărească genunchii nădragilor, când joacă între ei soţ ori-făr'de sau barbut. Am câştigat o hotărâre frumoasă, dar m-a costat bani mulţi.

Nici nu bănuieşti apoi cât cheltuiesc în fiecare zi cu hrana pe care o împart pajilor de la Curte.

— Şi pentru ce?

— Iubite prietene, dumitale nu-ţi place să faci câteodată haz? Eu petrec adeseori mai bine ca un rege. Dacă ai vrea să ne însoţim amândoi, am face minuni.

— Nu, nu! am spus. Sfântul Anton să te păzească, dar teamă mi-e că ai să sfârşeşti în spânzurătoare.

— Iar dumneata vei putrezi în pământ! Nu-i mai curat aerul decât pământul? Isus Cristos n-a murit spânzurat în văzduh? Şi aşa cum îţi spuneam, în vreme ce pajii înfulică, eu păzesc catârii; ca să mai râd puţin, tai unuia şi altuia cureaua scării şi tai, tai, până nu se mai ţine decât pe-o muche. Când un dolofan burduhănos de jude îşi face vânt în şa, cade pe burtă în văzul lumii, tăvălindu-se ca un porc, iar eu fac haz pe socoteala lui, cel puţin de o sută de franci. Râd cu tot atâta poftă, când dumnealor, ajungând acasă, îi iau la bătaie pe paji; şi dă-i şi trage-i, ca la fasole! Nu-mi pare rău că le-am dat să mănânce şi să bea.

Panurge cunoştea şaizeci şi trei de tertipuri, ca să facă rost de bani; dar ştia alte două sute paisprezece feluri ca să-i cheltuiască, fără să mai socotesc ce băga în el.

CAPITOLUL XVIII.

Cum a venit din Anglia un mare cărturar, să se măsoare cu Pantagruel, şi cum a fost biruit de Panurge.

În vremea aceea, un vestit cărturar cu numele de Thaumast, aflând din zvon şi din renume despre ştiinţa fără asemănare a lui Pantagruel, a venit din Anglia, cu gândul de a-l vedea şi de a-l cunoaşte, spre a se încredinţa dacă înţelepciunea lui e la înălţimea faimei ce dobândise.

Ajungând la Paris, i s-a înfăţişat lui Pantagruel, care trăsese la hanul Saint-Denis. În ziua aceea se plimba prin grădină împreună cu Panurge, filozofând în mers, după obiceiul peripateticilor din Atena. Văzându-l cât e de înalt şi de puternic, a tresărit puţin de frică, dar i s-a închinat cu multă curtenie, după cum cerea cuviinţa, spunând:

— Dacă e adevărat, cum ne învaţă Platon, regele filosofilor, că ştiinţa şi înţelepciunea sunt întrupate aievea, iar chipul lor viu poate fi văzut de ochii omului, drept ar fi ca lumea să nu se mai sature privindu-le. Faima lor, ajungând la urechile cărturarilor, nu le-ar da răgaz nici să doarmă, nici să se odihnească, zorindu-i să alerge până la locul unde se află acel muritor, în care ştiinţa şi-a ridicat altarul şi şi-a aşezat oracolul ei. Aşa a făcut, pe vremuri, regina din Saba, care a pornit de la hotarele Răsăritului şi ale Mării Persane, pentru a cerceta rânduiala din casa înţeleptului Solomon şi pentru a-i asculta cuvântul; aşa a făcut Anacharsis, care din Sciţia a venit la Atena, ca să-l vadă pe Solon; aşa a făcut Pitagora, care a cercetat pe profeţii din Memfis; aşa a făcut Platon, care s-a dus să stea de vorbă cu magii Eghipetului şi cu Architas din Tarent; aşa a făcut Appolonius din Tyan, care a ajuns până la muntele Caucaz, a trecut prin ţara sciţilor, a masageţilor şi a indienilor, a lopătat pe râul cel mare al Pysonului, până la brahmani, ca să-l vadă pe Hiarchas; iar de-acolo în Babilon, Caldeea, Mezia, Asiria,

Pârtia, Siria, Fenicia, Arabia, Palestina, Alexandria, până în Etiopia, pentru a se întâlni şi a vorbi cu gimnosofiştii. Aş putea să-l mai amintesc şi pe Titus Livius. Mulţi cărturari au venit la Roma, din părţile Franţei şi ale Spaniei, să-l vadă şi să-l asculte vorbind. Nu îndrăznesc să mă număr printre oamenii atât de înzestraţi ca aceia, dar mă socotesc a fi un cercetător harnic al adevărului, iubind nu numai cărţile, dar şi pe cărturari. Ajungând până la noi vestea despre ştiinţa ta neasemuită, mi-am părăsit ţara, rudele şi căminul, venind aici, fără să ţin seama de depărtare, de neplăcerile drumului pe apă sau de primejdia unor locuri necunoscute, numai pentru a te vedea şi a vorbi cu tine despre marile întrebări ale filosofiei, ale geomanciei şi ale ştiinţelor tainice, care toate îmi trezesc îndoieli şi stârnesc în mine dorinţa de a cunoaşte. Dacă tu vei fi în stare a le da răspuns, mă fac de pe-acum robul tău, eu cu toţi urmaşii mei, căci pentru a te răsplăti n-aş putea să-ţi dau nimic mai de preţ. Voi însemna în scris răspunsurile tale şi le voi împărtăşi tuturor învăţaţilor din acest oraş, pentru ca în faţa lor şi a lumii întregi să stăm de vorbă asupra lor. Dar iată în ce fel aş dori să purcedem. Nu cu temeiuri pro şi contra, ca sofiştii fără minte de pe-aici şi de-aiurea. Nici declamând, după obiceiul academicienilor; nici numărând, cum făcea Pitagora (şi cum a încercat, de asemeni, Pico de la Mirandola la Roma). Aş dori să ne înţelegem prin semne, fără cuvinte, căci întrebările pe care le-am amintit sunt atât de spinoase, încât graiul omenesc nu izbuteşte să le cuprindă după cum am dori. Aşadar, dacă înălţimea-voastră n-are nimic împotrivă, ne vom întâlni mâine în sala cea mare a mănăstirii Navara, la ceasurile şapte dimineaţa.

Sfârşind englezul ce avea de spus, Pantagruel i-a răspuns cu toată cuviinţa:

— Seniore, darurile pe care Dumnezeu mi le-a hărăzit, bucuros le împărtăşesc oricui, căci de la Dumnezeu sunt toate, iar voia lui este a le trece mai departe oamenilor vrednici de-a primi cereasca mană a ştiinţei adevărate.

Văzând că printre aceştia, pe drept cuvânt, ţi se cuvine locul întâi, te încredinţez că la oricare ceas din zi sau din noapte mă vei afla gata de a răspunde, după puterile mele, întrebărilor pe care vei binevoi a mi le pune. La rândul meu voi învăţa de la tine mai mult decât aş putea eu însumi să te învăţ; dar dacă aceasta ţi-e dorinţa, vom sta împreună de vorbă asupra îndoielilor ce te frământă şi vom căuta dezlegarea lor până în adâncul cel nepătruns, unde zicea Heraclit că se ascunde adevărul. Mă învoiesc întru totul a face precum ai spus, înţelegându-ne prin semne, iar nu prin cuvinte. Vom fi apăraţi de zarva acelor sofişti neajutoraţi, care bat din palme de câte ori li se pare că vorbitorul a nimerit drumul cel drept. Aşadar, mâine voi fi de faţă la ceasul şi la locul hotărât; dar te-aş ruga să nu fie între noi nici gâlceavă, nici larmă; să nu căutăm nici faimă şi nici aclamări, ci numai adevărul.

La care Thaumast a răspuns:

— Seniore, Dumnezeu să te aibă în paza lui! îţi mulţumesc pentru înalta mărinimie pe care binevoieşti a o arăta nevredniculuí de mine. La revedere, pe mâine!

— Cu bine, a zis Pantagruel.

Dumneavoastră, care citiţi aceste rânduri, să fiţi încredinţaţi că niciodată n-au fost pe lume oameni cercetaţi de gânduri mai înalte şi stăpâniţi mai puternic de ele decât Thaumast şi Pantagruel în noaptea aceea. Thaumast a mărturisit pivnicerului de la hanul Cluny, unde trăsese, că nicicând în viaţa lui nu suferise mai amarnic de sete ca în acele ceasuri de veghe.

— Simt, zicea el, cum mă strânge de gât Pantagruel! Dă poruncă, te rog, să-mi aducă de băut, şi sileşte-te să fie udătură destulă pentru arşiţa gurii.”

Pantagruel, cuprins de aceeaşi înfrigurare, nu vedea înaintea ochilor: decât cărţi: De numeris et signis [117] a lui Beda, De inenarabilibus [118] a lui Plotin, De magia a lui Proclu, Peri Semion [119] a lui Anaxagoras, Peri Aphaton

[120] a lui Dynnarisis, Peri Anecfthoneton [121] a lui Hipponax şi altele. Panurge i-a spus:

— Stăpâne, lasă grijile la o parte şi du-te la culcare. Te văd atât de pătruns de gânduri, încât mi-e teamă să nu te-apuce frigurile. Bea mai întâi vreo douăzeci-treizeci de vedre, apoi treci în iatac şi dormi în voie. Mâine dimineaţă voi răspunde eu englezului, iar dacă nu-l voi dovedi, să nu mai aud din gura ta nici o vorbă bună.

— Aşa să fie, a spus Pantagruel. Dar, Panurge, iubite prietene, cum vei izbuti să ţii piept unui învăţat atât de mare?

— Vei vedea, a răspuns Panurge. Nu-ţi mai bate capul şi lasă-l pe seama mea. Poate să fie pe lume un învăţat mai iscusit decât diavolul?

— Nu, în adevăr, a răspuns Pantagruel, afară numai dacă nu coboară asupra lui, duhul sfânt.

— Eu, a spus Panurge, de câte ori m-am măsurat cu aceşti învăţaţi i-am pus cu botul pe labe şi i-am lăsat năuci; fii încredinţat, aşadar, că mâine, de faţă cu toată lumea, o să-l fac pe acest straşnic englez să scuipe fiere!

Panurge şi-a petrecut toată noaptea ciocnind pahare cu pajii şi pierzând toţi bumbii nădragilor la primus et secundus şi la rişcă.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, l-a însoţit pe Pantagruel la locul întâlnirii. N-o să mă credeţi când vă voi spune, că tot Parisul, cu mic, cu mare, se găsea de faţă, zicând fiecare în sinea lui: – „Diavolul ăsta de Pantagruel, care i-a băgat în cofă pe toţi sorbonarii, a dat peste un drac mai împieliţat decât el. O să aibă de furcă cu englezul. Să vedem: care pe care?”

Lumea se adunase de cu vreme. Thaumast aştepta pe Pantagruel şi pe Panurge. Când, în sfârşit, aceştia au sosit, toţi dascălii şi şcolarii Sorbonei, în frunte cu Sfatul cel mare, au pornit să bată din palme după prostescul lor obicei. Dar Pantagruel a strigat o dată, cu un glas cât două tunuri:

— Tăcere, să vă ia naiba! Pentru numele lui Dumnezeu, tăcere! Dacă mă mai plictisiţi mult, o să vă retez capetele la toţi, nătărăilor!”

Auzind aşa, au tăcut toţi ca nişte curci plouate. Nici dacă ar fi înghiţit fiecare cinci ocale de cârlţi n-ar fi îndrăznit să tuşească! Îşi simţeau gura uscată şi scoteau limba de un cot, însetoşaţi, ca şi cum glasul lui Pantagruel le-ar fi turnat pe gât saramură.

Panurge a spus englezului:

— Seniore, ai venit să ne pierdem vremea, răsucind şi învârtind întrebările pe toate părţile, sau vrei să afli adevărul?

Thaumast i-a răspuns:

— Seniore, nici un alt gând nu mă stăpâneşte, decât dorinţa de a şti şi de a afla cele despre care nu m-am putut lămuri până acum; fiindcă nici un om şi nici o carte nu mi-au dat încă un răspuns îndestulător, care să limpezească îndoielile mele. Nu doresc să ne înfruntăm într-o zadarnică ceartă de cuvinte. O asemenea josnică îndeletnicire o las pe seama potlogarilor de sofişti, sorbonari, sorbonişti, sorbonizaţi, sorbonisiţi, sorborşiţi, sorbonicaţi, sorbonăcriţi, care în gâlcevile lor nu caută adevărul, ci numai sămânţă de vorbă.

— Aşadar, a spus Panurge, întrucât eu, aici de faţă, ucenic al meşterului meu Pantagruel, voi fi vrednic a-ţi da un răspuns mulţumitor, cred că ar fi fără cale şi de batjocură să-l mai stingherim pe el însuşi. Să ne fie numai îndrumător şi să judece susţinerile noastre; iar dacă îţi va mai rămâne o nedumerire, el te va lămuri pe de-a-ntregul.

— Prea bine, a răspuns Thaumast. Mă învoiesc. Să începem.

Am uitat să vă spun, că Panurge îşi atârnase la deschizătura nădragilor un ciucure mare de mătase în patru culori: roşu, alb, verde şi albastru, cu o portocală frumoasă înăuntrul lui.

CAPITOLUL XIX.

Cum a răspuns Panurge englezului care îi vorbea prin semne.

Toţi cei de faţă priveau în tăcere. Englezul a ridicat amândouă mâinile deasupra capului fără să le apropie, şi a îndoit vârful degetelor în felul cum se zice la Chinon: dos-de-găină; a lovit o mână cu cealaltă peste unghii, de patru ori; apoi a întins degetele şi a bătut în podul palmei cu putere încă o dată, după care, alăturând din nou mâinile ca mai sus, le-a plesnit una de alta de două ori şi iar de patru ori, cu palmele deschise. Apoi, le-a ţinut lipite una de alta, ca pentru rugăciune.

Panurge i-a răspuns. A ridicat dintr-o dată mâna dreaptă în aer, apoi a proptit degetul cel mare de nară, ţinând celelalte patru degete lipite şi întinse de-a lungul nasului; a închis ochiul stâng cu totul, privind chiorâş cu cel drept pe sub sprânceana încruntată şi printre pleoapele pe jumătate deschise. A ridicat apoi mâna stângă, strângând mai întâi cu putere şi-apoi desfăcând cele patru degete, afară de cel mare, pe care l-a ţinut în sus, la fel ca mâna dreaptă, păstrând între cele două mâini o depărtare de un cot şi jumătate. A coborât spre pământ amândouă mâinile, apoi le-a dus până în dreptul pieptului, ţinându-le ca şi cum ar fi vrut să ochească nasul englezului.

— Şi dacă Mercur… a spus acesta.

Panurge i-a tăiat glasul:

— Zbârci! Ai vorbit!

Atunci englezul a făcut alt semn. A ridicat mâna stângă în sus, cu palma deschisă, apoi, strângând degetele în pumn, a culcat degetul cel mare pe vârful nasului. Ridicând deodată mâna dreaptă, deschisă ca şi cea stângă, a lăsat-o în jos, alăturând degetul cel mare al mâinii drepte de degetul cel mic al mâinii stângi, în vreme ce mişca uşor din celelalte patru degete.

Panurge, fără să arate vreo mirare, a scos cu mâna stângă batista din buzunarul nădragilor, fluturând-o de trei ori; după aceea un rest dintr-o fleică de vacă şi două bucăţi de

lemn, având aceeaşi mărime, una de abanos, cealaltă de lemn de Brazilia, de culoarea cireşei coapte; le-a potrivit pe măsură între degete, lovindu-le una de alta, cu zgomot asemănător clopoţeilor pe care îi poartă leproşii din Bretania, dar sunând oarecum mai plăcut şi mai limpede; apoi a început să murmure un cântec vesel, plesnind din când în când din limbă şi privind drept în ochi pe englez.

Teologii, doftorii cei mari şi dascălii au tălmăcit acest semn în înţelesul că englezul ar fi atins de lepră. Oamenii legii, judecătorii şi avocaţii credeau că Panurge a voit să preamărească lepra ca pe-o fericire trupească, după cum a spus, nu ştiu când, Isus Cristos.

Englezul nu s-a înfricoşat, ci a ridicat amândouă mâinile, a strâns laolaltă cele trei degete din mijloc, iar amândouă degetele mari le-a petrecut între degetul arătător şi cel mijlociu, întinzându-le spre Panurge; după aceasta a împreunat mâinile, astfel ca degetul cel mare al mâinii drepte să atingă degetul cel mare al mâinii stângi, iar degetul cel mic al mâinii stângi pe cel al mâinii drepte.

Panurge, fără a scoate o vorbă, a ridicat amândouă mâinile şi a făcut acest semn: a lipit unghia degetului arătător al mâinii stângi de unghia degetului mare, în chip de copcă, iar degetele celelalte ale mâinii drepte le-a strâns la un loc, întinzând numai arătătorul, pe care îl tot vâra şi îl scotea mereu, între cele două degete amintite ale mâinii stângi. Apoi, a întins degetul arătător şi pe cel mijlociu al mâinii drepte, desfăcându-le cât putea mai mult şi îndreptându-le spre Thaumast; ducând degetul cel mare al mâinii stângi la coada ochiului de-aceeaşi parte, a desfăcut palma ca o aripă de pasăre (sau ca o coadă de peşte) fluturând-o uşurel încoace şi încolo; la fel cu mâna dreaptă, la coada ochiului drept.

Thaumast s-a făcut galben la faţă şi a început să tremure. A lovit cu degetul mijlociu al mâinii drepte în podul palmei sub degetul cel mare, apoi a vârât degetul arătător al mâinii

stângi printre celelalte două degete; dar pe dedesubt, nu pe deasupra cum făcuse Panurge.

Acesta i-a răspuns, izbind mâinile una de alta şi suflând în palmă. A vârât de mai multe ori degetul arătător al mâinii drepte printre două degete ale mâinii stângi făcute inel, a proptit bărbia în piept şi s-a uitat ţintă la englez.

Cei de faţă, care nu pricepeau tâlcul acestor semne, şi-au dat seama, totuşi, că Panurge, fără să scoată un cuvânt, îl întrebase pe Thaumast:

— Ce vrei să spui?

Thaumast începuse să asude din greu şi părea a fi cuprins de o adâncă tulburare. Venindu-şi puţin în fire, a aşezat unghiile tuturor degetelor de la mâna stângă peste unghiile degetelor de la mâna dreaptă şi, încovoind degetele în jumătate de cerc, a ridicat mâinile deasupra capului, cât putea mai sus.

Văzând aşa, Panurge şi-a înfipt deodată degetul cel mare al mâinii drepte sub falcă, iar degetul mijlociu l-a vârât, ca într-o verigă, prin degetele făcute inel ale mâinii stângi. Apoi a început să cânte, clănţănind din dinţi.

Englezul, stors de puteri şi vlăguit, s-a ridicat verde la faţă, şi simţind că îl cuprinde greaţa, a început să scuipe fiere. Puţea mai rău ca un dihor. Cei de faţă se ţineau toţi cu mâna de nas, fiindcă englezul se scăpase pe el. Thaumast a ridicat mâna dreaptă şi a strâns atât de tare pumnul, încât degetele i se închirciseră ca o gheară; palma mâinii stângi, desfăcută, a aşezat-o de-a latul pe piept.

Atunci Panurge şi-a smuls ciucurele din prohabul nădragilor şi, ridicându-l cu mâna stângă, a scos portocala zvârlind-o în sus de şapte ori; a opta oară, a prins-o în pumnul drept, a ţinut-o câteva clipe în aer, nemişcată, apoi a început s-o plimbe pe sub nasul lui Thaumast.

Englezul se umflase ca un cimpoi şi sufla din greu ca într-o băşică de porc.

Panurge, văzându-l în această stare, a dus un deget al mâinii stângi pe stinghia şezutului, a sorbit în gol ca şi cum

ar fi vrut să înghită un miez de scoică sau o lingură de ciorbă; apoi deschizând gura, s-a lovit peste dinţi cu palma mâinii drepte, scoţând un sunet puternic şi adânc, ce părea că vine de la diafragmă prin traheea-arteră; a scos acest sunet de şaisprezece ori!

Thaumast gâfâia ca o gâscă. Panurge a băgat în gură degetul arătător al mâinii drepte, l-a strâns cu putere între bucile obrazului, apoi le-a tras repede afară, cu mare zgomot, cum răsună puşcociul de soc cu care trag copiii la ţintă. Făcu aşa de nouă ori.

Atunci englezul a strigat:

— Da, domnilor, iată taina cea mare! Omul acesta a pătruns-o până în miezul ei.

A scos un pumnal pe care îl purta cu el şi l-a întors cu vârful spre pământ.

Panurge a apucat încă o dată ciucurele, scuturându-l între genunchi cu putere, apoi şi-a aşezat mâinile deasupra capului, în chip de pieptene, scoţând limba de-un cot şi dând ochii peste cap, ca o capră care trage să moară.

— Am înţeles! a strigat Thaumast. Şi pe urmă?

Rostind aceste cuvinte, a îndreptat mânerul stiletului spre piept, cu vârful în palmă, încovoind puţin degetele.

Panurge a aplecat capul spre stânga şi şi-a vârât degetul mijlociu în ureche, ridicând uşor pe cel mare. Şi-a încrucişat apoi braţele pe piept, a tuşit de cinci ori, iar a cincea oară a izbit în pământ cu piciorul drept; a ridicat braţul stâng şi a dus degetul cel mare la frunte, cu pumnul strâns, lovindu-se cu mâna dreaptă peste inimă, de şase ori.

Thaumast, ca şi cum n-ar fi fost mulţumit cu atât, a pus degetul cel mare al mâinii stângi pe vârful nasului, ţinând celelalte degete întinse.

Atunci Panurge a băgat amândouă degetele arătătoare în colţurile gurii, a tras în lături cât a putut, arătându-şi toţi dinţii, iar cu degetele mari de la amândouă mâinile şi-a lăsat pleoapele în jos, strâmbându-se (după părerea celor de faţă) destul de urât.

CAPITOLUL XX.

Thaumast laudă ştiinţa şi iscusinţa lui Panurge.

Thaumast s-a sculat în picioare şi, scoţându-şi scufia din cap, a şoptit lui Panurge la ureche câteva vorbe de mulţumire; apoi a spus cu glas tare celor de faţă:

— Domnilor, în clipa aceasta pot să rostesc cuvântul din sfânta Scriptură: Et ecce plusquam Salomon hic. [122] Aveţi aici, printre dumneavoastră, o comoară de nepreţuit: pe domnul Pantagruel, a cărui faimă m-a făcut să viu din depărtările Engliterii, pentru a cerceta împreună întrebările încă nedezlegate ale magiei, alchimiei, cabalei, geomanciei, astrologiei şi filosofiei, pe care de multă vreme le purtam în minte. Astăzi însă mă ridic şi spun, că renumele de care se bucură îl nedreptăţeşte, căci nu arată lumii nici a mia parte din ce preţuieşte cu adevărat.

Văzut-aţi cu toţii, cum ucenicul său, unul singur, a izbutit să-mi dea răspunsul ce căutam, dezvăluindu-mi mai multe decât îl întrebasem; nu numai atât, dar a scos la iveală şi alte întrebări, pe care aşijderea le-a dezlegat. Pot să spun că a deschis înaintea ochilor mei adevăratele izvoare din adânc ale ştiinţei despre toate, deşi n-aş fi crezut până acum că se află pe lume un om care să le cunoască măcar începutul; mi-am dat seama despre aceasta, înţelegându-mă cu el numai prin semne, fără glas şi fără o fărâmă de vorbă. Voi aşterne la timpul său pe hârtie ceea ce ne-am spus unul altuia şi am tălmăcit, pentru a nu vă închipui cumva că n-a fost decât un joc. Având la îndemână acea carte, fiecare va putea să înveţe ceea ce eu însumi abia acum am aflat. Vă puteţi da seama cât e de minunată învăţătura meşterului, dacă învăţăcelul său ne-a dovedit o ştiinţă atât de uimitoare, căci non est discipulus super magistrum [123]. Într-un cuvânt, Domnul să fie lăudat! Vă mulţumesc pentru cinstea ce mi-aţi făcut-o. Dumnezeu să vă răsplătească în veci!

Pantagruel a dat celor de faţă binecuvântarea lui şi l-a poftit pe Thaumast să se ospăteze împreună.

Au băut până le-au sărit bumbii de pe burtă (fiindcă nădragii, pe vremea aceea, se încheiau cu nasturi, nu se strângeau cu bârneţul, ca acum). – „Din ce parte a locului eşti, fârtate?” se întrebau oaspeţii, unii pe alţii. – „Dar repede mai dai pe gât pocalele, Isuse Cristoase!” – „Toarnă, pajule, în oală; cum îţi vine s-o laşi goală?” – „Mişcă-te, nu sta, naiba să te ia!”

Niciunul n-a băut mai puţin de douăzeci de vedre; că fusese cald peste zi şi toţi sufereau cumplit de sete.

În ce priveşte amănunţitul cuprins al întrebărilor lui Thaumast, ca şi tâlcul acelor semne prin care s-a înţeles cu Panurge, voi avea grijă să vă dau lămuriri mai târziu. Am auzit că englezul ar fi scris o carte groasă, pe care ar fi tipărit-o la Londra şi în care spune tot, fără să lase nimic la o parte. De aceea, eu, unul, pot s-o las pe altă dată.

CAPITOLUL XXI.

Cum s-a îndrăgostit Panurge de o nobilă doamnă din Paris.

După întrecerea din care a ieşit biruitor asupra englezului, Panurge a ajuns vestit în tot Parisul, iar el, ca să pară mai fudul, şi-a pus prohab nou la nădragi, împodobindu-l cu horbotă italienească. Toţi din toate părţile îl lăudau, şi nu ştiu cine i-a făcut un cântec, pe care îl cântau copiii pe stradă când se duceau să cumpere muştar. Era bine primit în mijlocul jupâniţelor şi al jupâneselor, dar lăsându-se prea lesne amăgit de faima ce câştigase, s-a apucat să dea târcoale, cocoşeşte, uneia din cele mai nobile doamne ale oraşului.

Dispreţuind vorbăria dulceagă şi oftările de inimă albastră ale celor care postesc şi nu se ating de frupt, Panurge i-a spus de-a dreptul, într-o zi, aceste cuvinte:

— Ar fi, nobilă doamnă, spre folosul acestui oraş, spre cinstea neamului din care vă trageţi, spre mulţumirea dumneavoastră şi spre binele meu, dacă v-aţi îndura să ne împreunăm amândoi. Încercaţi o dată, şi n-o să vă pară rău!

Auzind asemenea cuvinte, nobila doamnă l-a trimis la plimbare:

— Cum îndrăzneşti să-mi vorbeşti astfel, obraznicule? Ţi-ai pierdut minţile? Piei din faţa mea, şi să nu-mi mai ieşi în cale, că-ţi rup picioarele!

— Poţi să-mi rupi picioarele, dacă îţi face plăcere, a spus Panurge, dar cu ce mai rămâne să gustăm împreună din fructul oprit:

Tu să-mi numeri stelele, Iar eu floricelele…

— Pleacă, ticălosule! O vorbă dacă mai spui, chem slujitorii şi-i pun să te snopească în bătaie.

— Nu! a strigat Panurge. Nu se poate să fiţi atât de haină! Să mă fi înşelat, privindu-vă ochii? Nu-i cu putinţă! Mai degrabă se va ridica pământul până la cer, se va prăbuşi cerul în prăpastie şi se va răsturna rânduiala lumii pe dos, decât să se strecoare un strop de răutate în minunata dumneavoastră frumuseţe! Adevărat, se spune, că femeia care-i frumoasă, mândră e şi năzuroasă!

Dar aşa se poartă numai femeile de rând. Frumuseţea voastră, doamnă, e atât de aleasă, atât de neasemănată, atât de dumnezeiască, încât aş putea să jur, că natura v-a dăruit-o dinadins, ca să arate oamenilor ce minuni ştie să plăsmuiască măiestria ei. Miere dulce, zahăr şi mană cerească vă e întreaga fiinţă. Vouă v-ar fi dat Paris mărul lui de aur, nu Venerei, nici Junonei, nici Minervei; căci nici Junona n-avea atâta măreţie, nici Minerva atâta înţelepciune, nici Venus atâta farmec, ca dumneavoastră. O, zei şi zeiţe ale cerului! Fericit va fi muritorul căruia îi veţi îngădui să vă pipăie frumuseţea şi să guste din dulceaţa ei! Eu voi fi acela, cu ajutorul tău, Doamne! A mea va fi, căci pe mine m-a ales. Mie mi-au dat-o ursitoarele, să mă iubesc cu ea. Haide, să nu pierdem vremea, să ne grăbim…

A vrut s-o prindă în braţe; dar dumneaei a dat fuga la fereastră, ca şi cum ar fi voit să cheme vecinii în ajutor. Atunci Panurge, luându-şi în grabă picioarele la spinare, a spus:

— Nu vă mai osteniţi, doamnă, aşteptaţi puţin, mă duc eu singur să-i chem…

Apoi s-a făcut nevăzut, fără să se sinchisească prea mult de bobârnacul pe care îl primise, şi fără să-şi piardă, mai cu seamă, pofta de mâncare.

A doua zi, întâlnind-o în biserică, la ceasul liturghiei, a întâmpinat-o în tindă şi a stropit-o cu agheasmă, aplecându-se în faţa ei până la pământ. A îngenuncheat aproape de ea şi i-a spus:

— Doamna mea, sunt atât de îndrăgostit de dumneavoastră, încât nu mai am linişte, şi nici ieşire-afară. Nu ştiu ce gândiţi; dar de m-oi îmbolnăvi, ce-o să se întâmple?

— Puţin îmi pasă! a răspuns ea. Pleacă şi lasă-mă să-mi fac rugăciunea.

— Rugaţi-vă lui Dumnezeu să-mi dăruiască ceea ce inima dumneavoastră doreşte, şi daţi-mi voie să spun un tatăl-nostru pe mătăniile dumneavoastră.

— Pofteşte, a răspuns ea, ridicând din umeri, şi nu mă mai plictisi.

Zicând acestea i-a întins frumoasele ei mătănii, strunguite din lemn aromat de santal şi prinse laolaltă cu boabe grele de aur; dar Panurge a scos pe negândite unul din cuţitaşele lui şi, tăindu-le legătura, cât ai clipi din ochi le-a înhăţat.

— Nu doriţi cuţitaşul meu? a întrebat-o.

— Nu, nu! s-a răstit ea.

— E al dumneavoastră, doamnă, dimpreună cu tot ce am, avere, aur, bunuri, pipota şi maţele din mine!

Dumneaei însă, supărată de pierderea mătăniilor pe care obişnuia să se roage, îşi spunea în gând:

— Flecarul ăsta îmi pare a fi un venetic fără căpătâi. N-o să-mi mai dea înapoi mătăniile. Ce-o să spună soţul meu? O să mă certe, dar îi voi povesti că mi le-a tăiat un pungaş în timpul slujbei. Văzând capătul şiretului atârnând la cingătoare, o să mă creadă.”

În după-amiaza aceleiaşi zile, Panurge s-a dus din nou acasă la ea, purtând sub mânecă o pungă plină cu bani mărunţi, de tinichea. Intrând în odaia ei, a întrebat-o:

— Care din noi doi iubeşte mai mult pe celălalt? Eu pe dumneavoastră sau dumneavoastră pe mine?

— Eu nu te urăsc, a răspuns ea, căci Dumnezeu aşa ne porunceşte, să iubim pe aproapele nostru şi pe toţi oamenii.

— Şi nu sunteţi îndrăgostită de mine?

— Te-am mai rugat să nu-mi vorbeşti astfel. Iar dacă nu te astâmperi, domnule, îţi voi arăta că nu sunt o femeie pe care s-o necinsteşti cu asemenea neruşinate cuvinte. Pleacă şi dă-mi înapoi mătăniile! Soţul meu ar putea să-mi ceară socoteală.

— Mătăniile dumneavoastră, doamnă? Nici nu mă gândesc! Dar dacă îmi îngăduiţi, vă voi dărui altele. Cum doriţi să fie? Din boabe mari de aur smălţuit? Din funde mici, frumos împletite? Înşiruite pe-un lanţ de aur greu? Şlefuite din lemn de abanos? Tăiate în pietre de hiacint? Granate vreţi, prinse în horbotă de peruzele? Doriţi topaze, safire şi rubine, legate între ele cu diamanturi de douăzeci şi opt de carate? Nu, nu! Toate de le-aş strânge laolaltă, ar fi prea puţin! Dar am văzut undeva un şir de mătănii din smaragduri încrustate într-un chihlimbar alb, stropit cu aur şi încheiat cu piatră persană, mare cât o portocală; preţul lor se ridică la aproape douăzeci şi cinci de mii de ducaţi; vi le dăruiesc cu o negrăită plăcere!

Şi în timp ce vorbea astfel, suna mărunţişul din pungă, ca şi cum ar fi fost scuzi de aur însoriţi.

— Doriţi un val de catifea viorie? O rochie de mătase, ţesută în urzeală de aur? Doriţi brăţări, lanţuri daurite, năframe, inele? N-aveţi să rostiţi decât cuvântul: da! Cincizeci de mii de ducaţi nu înseamnă nimic pentru mine.

Auzind atâtea făgăduieli, doamnei îi lăsa gura apă, dar a spus:

— Nu, mulţumesc; nu vreau să primesc nimic de la dumneata.

— Eu nu pot să spun la fel. Aş dori să-mi daţi ceva… care nu vă costă nimic şi nici nu se pierde. Am cu mine un frăţior, care vă roagă să-l primiţi…

A încercat s-o prindă în braţe, dar dumneaei a început să strige; dar nu prea tare. Panurge, reluându-şi înfăţişarea obişnuită, i-a spus:

— Nu vreţi să ne facem puţin de lucru amândoi? Pagubă în ciuperci, nobilă doamnă! Văd că această cinste şi plăcere nu vi se cuvine; cu ajutorul lui Dumnezeu am să vă las pe seama câinilor.

Spunând acestea a luat-o la goană de frica bătăii pe care n-o prea dorea.

CAPITOLUL XXII.

Cum s-a răzbunat Panurge împotriva doamnei care l-a izgonit.

A doua zi era sărbătoarea Rusaliilor, când femeile scoteau la iveală veştmintele lor cele mai frumoase. Doamna cu pricina îmbrăcase o rochie bogată de mătase lucitoare şi o fustă de catifea albă, foarte scumpă.

În ajun, Panurge a cutreierat tot oraşul să caute o căţea în călduri, pe care a dus-o la el acasă. I-a dat să mănânce cât a putut, o zi întreagă şi noaptea următoare, iar dis-de-dimineaţă a spintecat-o. A scos din burta ei măruntaiele despre care vorbesc geomancienii greci, le-a tocat bucăţele şi le-a dus cu el pe furiş la biserică, unde doamna inimii lui trebuia să vină pentru slujba care se ţine de obicei în ziua aceea. Panurge i-a ieşit întru întâmpinare, a stropit-o cu apă sfinţită, s-a înclinat cuviincios în faţa ei, apoi aşezându-se în strană alături de ea, i-a strecurat în mână un rondel, care suna aşa:

Acum-o iată, Doamnă preafrumoasă, Cu dorul meu n-ai vrut să fii miloasă, M-ai alungat, zicând să nu mai viu, Deşi nu te-am mâhnit, după cât ştiu, Cu nici o vorbă rea ori mincinoasă.

De nu doreai iubirea-mi credincioasă.

Să-mi fi şoptit: – „Prietene, mă lasă, Nu stărui, te du, e prea târziu!” Acum-o dată, Dă-i voie inimii înflăcărate.

De calda-ţi frumuseţe, să arate.

Ce foc o arde, fără mângâiere;

Şi altceva nici nu-ndrăznesc a-ţi cere, Decât să mi te laşi puţin pe spate, Numai o dată.

Şi în vreme ce doamna desfăcea răvaşul să-l citească, Panurge a presărat asupra ei amestecul ce-l pregătise, strecurându-i-l prin cutele mânecii şi ale fustei, pe când îi vorbea:

— Îndrăgostiţii, doamnă, îşi au suferinţele lor. În ceea ce mă priveşte nădăjduiesc, că.

Atâtea nopţi ce n-am dormit.

Şi zilele ce-am pătimit.

De când cu gândul te doresc.

Şi-am început să te iubesc… vor trage în cumpănă, şi-mi vor fi scăzute din canoanele ce m-aşteaptă în Purgatoriu. Roagă-te lui Dumnezeu, doamna mea, să-mi dea putere răbdătoare, spre a îndura chinurile mele.

Nici n-a apucat să sfârşească vorba, şi toţi câinii de pe stradă s-au năpustit asupra doamnei din biserică, stârniţi de mirosul amestecului pe care Panurge îl presărase asupra-i. Javre mici şi dulăi mari, copoi şi ogari, veneau asupra ei cu limba scoasă, o miroseau, ridicau piciorul şi o botezau pe rând. Nu se pomenise niciodată, de când sunt câinii pe lume, o porcărie mai mare!

Panurge s-a prefăcut că încearcă să-i alunge; apoi s-a depărtat, furişându-se după un perete al paraclisului, să vadă ce se întâmplă. Câinii se îmbulzeau, care mai de care, să-i aghesmuiască iubita. Un ogar a stropit-o pe cap; câţiva prepelicari, pe mâneca rochiei; nişte şoricari, pe poale, iar potăile mai mărunte, pe încălţări. Zadarnic au încercat femeile de primprejur să-i vină în ajutor, că prea erau câini mulţi. Iar Panurge râdea pe înfundate, spunând unor seniori care se aflau în biserică:

— Mi se pare să doamna e în călduri, ori s-a dat în dragoste cu vreun copoi!

Când a văzut că toţi câinii se strânseseră împrejur şi mârâiau în preajma ei, ca şi cum ar fi fost o căţea în călduri,

a luat-o din loc, plecând să-l caute pe Pantagruel. Cum întâlnea un câine pe uliţă îi trăgea un picior, asmuţindu-l:

— Hai, şterge-o! Te-aşteaptă nunta la biserică! Nu te lăsa, dă-i zor, goneşte!

Ajungând acasă, i-a spus lui Pantagruel:

— Vino, meştere, să vezi cum s-au strâns câinii în jurul celei mai frumoase femei din Paris… şi fac nuntă!

Pantagruel nu s-a lăsat rugat şi privind vicleimul, i s-a părut vesel, plăcut şi până atunci nemaivăzut.

La ieşirea din biserică s-a întâmplat mai rău. Peste şase sute de mii paisprezece câini se adunaseră în jurul nobilei doamne şi se ţineau după ea. Pe unde trecea se strângeau alţii, tot mai mulţi, mari şi mărunţi, adulmecându-i urma. Trecătorii se opreau din drum, privind cum năvăleau potăile, până când, cu chiu, cu vai, alaiul a ajuns acasă. Dar nici aici nu s-a spart nunta! Doamna a intrat în casă, slugile pufneau de râs, iar câinii au rămas în uliţă întinzând hora până la jumătate de leghe împrejur şi stropind poarta atât de amarnic, încât se făcuse o gârlă de-ar fi putut să înoate raţele. Gârla aceasta trece acum pe lângă biserica Sfântului Victor şi în ea se vopsesc covoarele meşterului Gobelin, folosind culoarea roşie pe care o dă udul câinilor pişăcioşi (după cum a dovedit-o, în faţa lumii întregi, dascălul nostru Doribus).

Ar fi putut să umble şi o moară cu roată, dar nu chiar atât de mare, cum sunt cele de pe Bazade, la Toulouse.

CAPITOLUL XXIII.

Cum a plecat Pantagruel din Paris, aflând că dipsozii au năvălit în ţara amoroţilor, şi pentru ce în Franţa leghele sunt mai mici.

La puţine zile după aceea, Pantagruel a primit vestea că tatăl său Gargantua pornise la drum prin Morg în Ţara Zânelor, ca altă dată Artus şi Ogier, fiindcă dipsozii încălcaseră hotarul Utopiei şi o prădaseră în mare parte, împresurând cetatea de scaun a amoroţilor.

Aflând despre acestea, Pantagruel a părăsit Parisul în cea mai mare grabă; fără a-şi mai lua rămas bun de la prieteni, a pornit-o de-a dreptul spre Rouen, fiindcă n-avea vreme de pierdut.

Pe drum a băgat de seamă, spre marea lui mirare, că în Franţa leghele sunt mai mici decât în alte ţări. Voind să afle pricina, l-a întrebat pe Panurge, care i-a istorisit cele ce urmează (după Faptele regilor Canariei, de Monachus Marotus, dinspre Lac).

— Cică în vremile foarte vechi, pământul nu se măsura în stânjeni, leghe sau poşte, până când regele Faramond a hotărât astfel: a ales din Paris o sută de flăcăi zdraveni, iar din Picardia o sută de fete nurlii, i-a chemat pe toţi la curtea lui, i-a ţinut opt zile pe mâncare şi pe băutură, apoi i-a împerecheat doi câte doi, le-a dat bani de cheltuială şi i-a pornit la drum, care încotro. Şi aşa le-a poruncit, ca la fiecare popas unde se vor opri să facă dragoste, să aşeze drept semn o piatră albă. Până la piatra aceea să fie o leghe; şi tot astfel mai departe.

Perechile au plecat, zburdând. Cum erau bucuroşi şi hodiniţi, mereu se opreau şi la fiecare popas se încălecau. Iată de ce leghea e atât de mică în Franţa. Având o cale mai lungă de străbătut, au ostenit. Nu mai aveau ulei în lampă, şi nu se mai opreau atât de des. Se mulţumeau (vorbesc despre bărbaţi) cu un singur popas pe zi. Iată de ce, în Bretania, în Lande, în Ţara Nemţească şi în alte ţinuturi mai depărtate, leghea e mai mare, iar pietrele de hotar mai rare. Unii spun altminteri, dar eu cred că aşa a fost precum am arătat.

Pantagruel a încuviinţat şi el, că povestea era întemeiată.

Părăsind oraşul Rouen, au ajuns la Honfleur. De aici mai departe, Pantagruel, Panurge, Epistemon, Eusten şi Carpalim au apucat calea mării. Pe când corăbiile stăteau încărcate în aşteptarea unui vânt prielnic, Pantagruel a primit din partea unei doamne cu care fusese în dragoste o bucată de vreme, la Paris, un răvaş cu această însemnare:

Celui mai iubit de femei şi mai nerecunoscător dintre viteji.

P. N. T. G. R. L.

CAPITOLUL XXIV.

Răvaşul trimis lui Pantagruel de o doamnă din Paris şi tâlcul unui cuvânt înscris într-un inel de aur.

Citind Pantagruel rândurile de mai sus, a rămas foarte mirat. A încercat să-l descoasă pe trepăduşul care venise cu răvaşul, întrebându-l cine îl trimisese; apoi a despăturit hârtia, dar n-a aflat înăuntru decât un inel de aur, cu un diamant tăiat pe-o singură faţă. Arătând răvaşul lui Panurge, acesta şi-a arătat presupunerea că a fost scris într-un fel tainic, aşa ca slovele să nu se deosebească la vedere. A apropiat hârtia de flacăra focului, bănuind că ar fi fost scrisă cu sare de amoniac topită în apă. A muiat-o apoi în apă, cercetând dacă nu iese cumva la iveală urma sucului de titymal, apoi a privit-o lung la lumânare, să vadă dacă n-a fost scrisă cu zeamă de ceapă albă.

Bănuind că a fost scris cu leşie de smochin, a uns o parte a răvaşului cu ulei de nucă; a stors apoi câteva picături de lapte de la sânul unei femei care născuse prima fată, presupunând că scriitorul a folosit sânge de broască veninoască. A încercat să frece colţul din dreapta cu cenuşa unui cuib de rândunele, ca să vadă dacă nu s-a scris cu rouă strânsă în zori de pe fructul merilor din Alicacabut. Apoi colţul din stânga cu ceară din ureche (pentru scrierea cu fiere de corb). A muiat hârtia în oţet, ca să vadă dacă n-a fost scrisă cu lapte de cucută; a uns-o cu grăsime de bufniţă, ca pentru scrierea cu scârnăvie de balenă (care se cheamă chihlimbar alb), apoi a clătit-o încă o dată în apă rece, scoţând-o repede afară, ca să desluşească urmele de piatră-acră.

Văzând că nu izbuteşte în nici un chip, a încercat să-l descoasă pe acel trepăduş.

— Prietene, doamna care te-a trimis, nu ţi-a dat cumva să aduci un băţ? l-a întrebat Panurge, amintindu-şi o pilduire

cu subînţeles despre care vorbeşte Aulu-Gelu.

— Nu, a răspuns omul.

Panurge s-a gândit o clipă să-i radă părul din cap, spre a vedea dacă doamna din Paris nu scrisese cu cerneală pe scăfârlia goală a trepăduşului, dar văzând câtă mai chică are, s-a lăsat păgubaş, fiindcă, zicea el, într-un timp atât de scurt n-ar fi putut să-i crească asemenea bogăţie de plete.

Întorcându-se spre Pantagruel i-a spus:

— Să mă ia naiba, meştere, dacă ştiu ce să mai zic şi să mai cred. Am folosit, pentru a afla taina acestui răvaş, toate cele arătate de messir Francesco di Nianto, toscanul care a cercetat feluritele mijloace de-a scoate la iveală orice scriere ascunsă; n-am uitat nici pe cele ştiute încă de la Zorastru, dar n-am putut să văd altceva decât inelul.

Uitându-se mai cu luare-aminte la inel, au băgat însă de seamă, că înăuntrul lui era scris în limba ebraică: Lamah sabacthani. L-au chemat pe Epistemon, întrebându-l ce înseamnă aceste cuvinte, iar Epistemon le-a tălmăcit: „Pentru ce m-ai părăsit?”

Panurge a spus numaidecât:

— M-am lămurit! Priviţi acest diamant. Îl vedeţi? Nu-i diamant adevărat. Aşadar, iată tâlcul celor ce-a voit să spună doamna care l-a trimis: „Răspunde, iubit fătarnic, de ce m-ai părăsit?”

Pantagruel a înţeles numaidecât, aducându-şi aminte, că în dâldora plecării nu-şi luase rămas bun de la acea doamnă. Mult s-a întristat din pricina aceasta şi s-ar fi înapoiat grabnic la Paris s-o împace, dar Epistemon i-a amintit cum s-a despărţit Enea de Didona şi i-a lămurit cugetarea lui Heraclit din Tarent: „Când corabia aşteaptă legată de ţărm şi graba te zoreşte, nu pierde vremea să mai deznozi frânghiile: taie-le!” Astfel l-a îndemnat să lase la o parte gândurile şi să se întoarcă repede acasă, pentru a-şi apăra ţara de primejdie.

În ceasul următor s-a ridicat un vânt prielnic dinspre apus şi miazănoapte. Au întins pânzele şi au ieşit la larg. În

câteva zile au trecut de Porto-Santo, de Ostrovul Maderei şi au poposit în Ostroavele Canare. De acolo au pornit mai departe, pe la Capul Blanco, Senega, Capul Viride, Sagres, Melli, dincolo de Capul Bunei Speranţe, făcând al doilea popas în regatul melinzilor. S-au îndreptat apoi, odată cu vântul de miazănoapte, trecând prin Meden, […], Uden, Gelasim, ocolind Ostroavele Zânelor, de-a lungul regatului ahorilor, până au ajuns cu bine în portul Utopiei, la trei leghe depărtare de cetatea amoroţilor.

Lăsându-se puţin odihnei, Pantagruel a spus:

— Copii, cetatea nu mai e departe. Dar înainte de a porni din nou, să chibzuim asupra celor ce avem de făcut. Să nu greşim ca atenienii, care nu se adunau să se sfătuiască decât după ce dădeau de greu. Sunteţi gata să staţi alături de mine, pe viaţă şi pe moarte?

— Da, măria-ta! au răspuns toţi. Poţi să te bizui pe noi, ca pe braţul tău.

— O singură întrebare mă tulbură şi nu-mi dă răgaz: nu ştiu cât de mulţi sunt vrăjmaşii şi în ce chip au împresurat cetatea. Dacă s-ar cunoaşte numărul şi aşezarea lor, aş porni mai încrezător la luptă. Să judecăm, cum am putea să aflăm toate acestea?

Toţi au răspuns într-un cuvânt:

— Lasă-ne să cercetăm şi aşteaptă-ne aici. Înainte de apusul soarelui vom fi înapoi şi îţi vom aduce veşti lămurite.

— Eu, a spus Panurge, iau asupra mea să străbat până în tabăra lor, printre străji şi caraule, să beau şi să mă joc cu ei în săbii, fără să mă dau de gol; să cercetez puştile, corturile căpitanilor şi să mă plimb printre ostaşii duşmani, ca şi cum aş fi de-ai lor. Nici dracul n-o să mă ghicească: eu sunt din neamul lui Zopir [124].

— Eu, a spus Epistemon, cunoscând isprăvile şi îndemânarea căpitanilor de odinioară, meşteşugul şi dibăcia armelor, îi voi iscodi şi le voi fura gândul; iar de mă vor prinde, voi şti să scap povestindu-le despre măria-ta tot

ce-mi va trece prin minte: eu sunt din neamul lui Sinon [125].

— Eu, a spus Eusten, voi călca şanţurile şi dând buzna peste străji, le voi rupe oasele, chiar de-ar fi mai tari ca necuratul: eu sunt din neamul lui Hercule.

— Eu, a spus Carpalim, mă voi strecura pe unde zboară pasărea, mă voi furişa printre întărituri şi voi da ocol taberei pe nesimţite; nimeni nu va prinde de veste, atât sunt de isteţ şi iute de picior. Nu mi-e teamă nici de suliţi, nici de săgeţi, nici de goana calului; nu mă vor ajunge din urmă, de-ar veni călare pe Pegasul lui Perseu sau pe fugarul năzdrăvan din poveste. Eu zbor peste spicele grâului şi peste firele de iarbă, fără să le ating: sunt din neamul Camiliei, regina amazoanelor.

CAPITOLUL XXV.

Cum Panurge, Carpalim, Eusten şi Epistemon, oamenii lui Pantagruel, au răpus prin dibăcie şase mii şaizeci de călăreţi.

Pe când vorbea Carpalim, au zărit o oaste de şase mii şaizeci de călăreţi pe cai iuţi, care veneau în goana mare să vadă ce fel de călători au legat corabia la ţărm. Se apropiau valvârtej, cu gândul de a-i prinde, dacă s-ar fi putut.

Pantagruel a strigat:

— Copii, întoarceţi-vă în corabie! Duşmanul vine asupra noastră! Nu vă temeţi. De-ar fi de zece ori mai mulţi, îi voi ucide pe toţi ca pe nişte muşte. Duceţi-vă şi vă vedeţi de treburile voastre.

Dar Panurge a spus:

— Nu, măria-ta, n-are nici un rost. Dimpotrivă, să intre înălţimea-ta-n corabie dimpreună cu toţi ceilalţi. Lăsaţi-i pe seama mea. Grăbeşte-te, măria-ta, numai zăbovi.

Ceilalţi trei au spus la fel:

— Are dreptate. Pleacă, măria-ta. Noi rămânem aici să-i fim de ajutor lui Panurge. Ştii de ce suntem în stare.

— Prea bine, a hotărât Pantagruel, dar de nu veţi putea răzbi, să mă strigaţi.

Panurge a ales două parâme de pe corabie, le-a legat de cabestanul de la prora şi întinzându-le pe punte le-a răsucit în două inele, unul mai larg, iar altul mai mic, vârât înăuntrul celui dintâi. Apoi i-a spus lui Epistemon:

— Stai pe corabie, şi când voi suna din clopot să învârteşti cât poţi de repede cabestanul, trăgând spre tine cele două parâme.

Şi către Eusten şi Carpalim:

— Băieţi, voi aşteptaţi aici, să ieşiţi în calea duşmanilor. Nu vă împotriviţi. Lăsaţi-i să creadă că vă daţi prinşi; dar nu cumva să călcaţi din greşeală peste parâme.

Coborând înăuntrul corăbiei, s-a întors cu o grămadă de paie şi un pumn de praf de puşcă, răspândind paiele şi pulberea printre parâme. Apoi s-a aşezat la pândă, ţinând în cleşte un cărbune aprins.

Călăreţii năvăleau în goana mare. Cele dintâi rânduri, ajungând până aproape de corabie, s-au izbit de marginea ei; şi cum ţărmul era alunecos, s-au dat peste cap cu cai cu tot, în număr de patruzeci şi patru. Ceilalţi s-au năpustit să le dea ajutor, crezând că au fost doborâţi în luptă. Panurge, văzându-i cum vin, le-a strigat de pe punte:

— Domnilor, îmi pare nespus de rău că v-aţi cam lovit. Vă rog să ne iertaţi, nu e vina noastră, ci a ţărmului mării, care are prostul obicei să-i facă pe călăreţi să alunece. Noi ne dăm prinşi.

Ceilalţi doi au vorbit la fel, iar Epistemon, care se găsea la capătul punţii, aşijderi.

Panurge a făcut câţiva paşi înapoi. În clipa următoare, văzând că toţi călăreţii duşmani pătrunseseră în inelul parâmelor, iar cei doi prieteni ai lui se depărtaseră ca să le facă loc, a strigat deodată lui Epistemon:

— Trage!

Epistemon a tras. Caii s-au împiedecat în ochiul frânghiilor şi s-au rostogolit la pământ, târând după ei pe călăreţi. Văzând capcana în care au căzut, duşmanii au scos săbiile şi au încercat să taie parâmele, dar Panurge în aceeaşi clipită a dat foc prafului de puşcă şi dintr-o dată a ţâşnit o vâlvătaie de flăcări cuprinzând pe toţi duşmanii şi pârjolindu-i ca pe nişte draci. Nici oamenii, nici caii n-au scăpat cu viaţă, afară de un singur călăreţ, care, sărind din

fugă pe o iapă turcească, a izbutit s-o ia înapoi. Dar Carpalim l-a ochit şi, ajungându-l din urmă cu o nemaipomenită repeziciune, l-a înhăţat la mai puţin de-o sută de paşi, a sărit în spatele calului şi l-a adus înapoi pe corabie.

Văzând această biruinţă, Pantagruel s-a bucurat mult, a lăudat minunata dibăcie a prietenilor săi, şi i-a lăsat împreună cu prinsul lor, să bea şi să se ospăteze veseli pe ţărmul mării. Bietul călăreţ căzut în robie se temea cumplit că Pantagruel o să-l mănânce de viu; ceea ce n-ar fi fost prea greu, având Pantagruel gâtlejul atât de larg, încât l-ar fi înghiţit mai lesne de cum aţi lua dumneavoastră un hap, şi nu l-ar fi simţit printre dinţi, nici cât simte măgarul un bob de mei sub limbă.

CAPITOLUL XXVI.

Cum s-au plictisit oamenii lui Pantagruel să mănânce carne sărată şi cum a plecat Carpalim după vânat.

Pe când se ospătau cu toţii, Carpalim a început să strige:

— S-o ia naiba de treabă! Când o să punem şi noi în gură oleacă de vânat? Carnea asta sărată îmi stârneşte o sete cumplită. Mă duc să aleg o pulpă de cal mai bine friptă.

Pe când se ridica de la masă, căutând printre frânghii o ciozvârtă rumenită, iată că s-a ivit la marginea pădurii un cerb mare şi frumos, care după cum bănuiesc zărise focul aprins de Panurge. Mai iute ca o săgeată, Carpalim s-a repezit asupra lui şi l-a înşfăcat. În fugă, a mai doborât cu latul palmei vreo douăzeci şi şase de prepeliţe pestriţe, alte treizeci şi două roşcate, patru dropii dolofane, şapte spârcaci, nouă becaţe, nouăsprezece stârci, şaisprezece fazani şi treizeci şi doi de porumbei sălbatici. A mai călcat în picioare zece-doisprezece iepuri şoldani şi mai bătrâni, optsprezece sitari împerecheaţi, cincisprezece mistreţi, doi bursuci şi trei vulpi. A omorât cerbul spintecându-i ţeasta capului cu sabia, iar la întoarcere a cules de pe jos iepurii, mistreţii şi sitarii. A strigat cât a putut, până unde ajunge glasul:

— Panurge! Oţet! Adu oţet!

Panurge şi-a închipuit că i s-a făcut rău vânătorului şi a poruncit să i se ducă în grabă oţetul cerut; dar în clipa următoare a priceput că e vorba de o sălbăticiune care trebuie atârnată la vânt şi i-a arătat lui Pantagruel pe Carpalim cum venea cu cerbul pe după gât şi cu un brâu de iepuri la cingătoare.

Fără să mai stea pe gânduri, Epistemon a cioplit, în cinstea celor nouă muze, nouă frigărui de lemn, aidoma ca în pădurile Eladei. Eusten s-a apucat să jupoaie iepurii, iar Panurge a aşezat frigarea pe crăcane, între două şei de călărie; pe ostaşul prins l-au căftănit bucătar şi au fript vânatul la focul unde se prăjeau călăreţii. Au stropit iepurii cu oţet din belşug şi au încins un ospăţ în lege. Îţi creştea inima, văzând cu câtă poftă înfulică!

Pantagruel a spus:

— Dumnezeu să mă ierte, dar nici dacă aţi avea fiecare la gât câte două perechi de clopote, iar eu ornicele cele mari de la Renes, Poitiers şi Cambray, n-am stârni împreună mai multă larmă, decât mestecând din fălci.

— Am face mai bine, a spus Panurge, să ne gândim la treburile noastre şi să chibzuim cum am putea să răpunem pe duşman.

— Foarte cuminte ai vorbit, a încuviinţat Pantagruel. Apoi l-a întrebat pe ostaşul prins:

— Ascultă, prietene, să ştii că dacă ne minţi te jupuim de viu. Eu obişnuiesc, şi îmi face mare plăcere să mănânc carne de om. Îmi plac mai mult copiii de lapte, dar nu-i găsesc oricând. Ai să ne spui cum e alcătuită oastea voastră, în ce fel şi-a aşezat tabăra şi ce putere are.

Prinsul a răspuns:

— Măria-ta, trebuie să ştii adevărul-adevărat, că în rândurile noastre se află trei sute de uriaşi înarmaţi cu bolovani mari de cremene. Nu sunt atât de mari ca înălţimea-ta, afară de unul, căpetenia lor, căruia îi zice Căpcăunul. Armele lui sunt nicovalele ciclopilor. Afară de

aceştia, mai sunt o sută şaizeci şi trei de mii de pedestraşi înzăuaţi cu piei de vârcolaci, tot oameni voinici şi îndrăzneţi; apoi unsprezece mii patru sute de ostaşi cu arme grele, trei mii şase sute de tunuri cu două ţevi, puşti nenumărate, nouăzeci şi patru de mii de săpători şi o sută cincizeci de mii de târfe, frumoase ca nişte zâne. („Astea-s pentru mine”, a spus Panurge.) Unele sunt din ţara amazoanelor, altele de prin Lyon, Paris, Poitou, Normandia, Germania, de toate neamurile şi de toate limbile.

— Prea bine, a zis Pantagruel. Dar regele? Regele e cu ei?

— În carne şi oase, măria-ta. Noi îl numim Anarhie, regele dipsozilor, adică al însetaţilor, căci rar s-au pomenit oameni care să bea mai zdravăn şi cu mai multă poftă. Cortul regelui îl păzesc uriaşii.

— Ajunge! a poruncit Pantagruel. Ei, copii, sunteţi hotărâţi să veniţi cu mine?

— Să-l trăsnească Dumnezeu pe cel ce te va părăsi! a jurat Panurge. Eu m-am şi gândit cum să ţi-i aduc plocon pe toţi, ca pe nişte porci înjunghiaţi. Unul n-o să scape, nici în gaură de şarpe! Un singur lucru mă cam pune pe gânduri.

— Anume? a întrebat Pantagruel.

— Nu ştiu cum o s-o scot la capăt cu cele o sută cincizeci de mii de zâne?

Că mi-am pus în gând.

Să le iau pe rână,…

— Ho, ho! a râs Pantagruel. Iar Carpalim, de colo:

— Zi Doamne-ajută, şi să-mi laşi şi mie vreo trei.

— Şi mie! a sărit Eusten. Postesc de când am plecat din Rouen şi îmi stă limba ceasului la douăsprezece.

— Fii liniştit, i-a spus Panurge, am să ţi le pun deoparte pe cele mai durdulii.

— Cum adică? s-a supărat Epistemon. Voi o să vă destrăbălaţi iar eu să pasc bobocii? Dracu să vă ia! Vă închipuiţi că o să stau cu degetul în gură, uitându-mă cum petreceţi? E pradă de război, nu?

— Bine, bine, a spus Panurge. O să laşi pe altul să pască bobocii şi ai să vii cu noi.

Pantagruel a mai râs una bună, apoi a spus:

— Vindeţi pielea ursului din pădure, băieţi. Mi-e teamă că, înainte de-a se face seară, o să vă treacă pofta de ştrengării şi de zâne. O să strângeţi în braţe suliţi şi săgeţi!

— Ei şi? a zis Epistemon. Să poftească! Am să-i vânez pe toţi! Să-i frigeţi, să-i fierbeţi, să-i faceţi cârnaţi, cum v-o plăcea. Nu sunt mai mulţi decât ostile lui Xerxe, care avea cu el trei sute de mii de oameni, după spusele lui Herodot şi-ale lui Trogus-Pompei; iar Temistocle, numai cu o mână de viteji i-a răpus pe toţi. Nu-ţi face griji, Doamne iartă-mă!

— Înainte, copii! La luptă! a dat poruncă Pantagruel.

CAPITOLUL XXVII.

Cum a ridicat Pantagruel un semn de cinstire a biruinţei, iar Panurge un altul în amintirea iepurilor

— Înainte de a părăsi aceste locuri, a spus Pantagruel, vreau să înalţ un semn de aducere-aminte în cinstea faptei mari pe care aţi săvârşit-o.

Aşadar, în cântece de veselie şi jocuri câmpeneşti, au ridicat un stâlp înalt de lemn şi au aşezat în vârful lui o şa de călărie, un căpăstru, un mănunchi de genunchiere, scări, pinteni, zale, arme cu oţele, o secure, o sabie, o mănuşă de fier, un buzdugan, frânturi de platoşă şi alte podoabe potrivite unei porţi a biruinţei. Iar Pantagruel, în amintirea izbânzii celor patru, a scris aceste stihuri de pomenire:

Aici s-a săvârşit măreaţa faptă.

A celor patru vrednici luptători, Ce-au biruit în luptă înţeleaptă, Ca Scipio şi Fabiu alteori, O hoardă de mârlani cutropitori, Arzându-i ca pe şoareci, cu grămada.

Aflaţi voi regi, nebuni neştiutori, Că mintea e mai tare decât spada.

Căci biruinţa.

Şi folosinţa.

Vor fi mereu.

Lângă credinţa.

Şi stăruinţa.
În Dumnezeu.
Nu cel ce-i mai puternic şi mai rău, În luptă, cum zic unii, biruieşte.
Tu apără-ţi cu cinste dreptul tău.
Şi-ncrezător în el, nădăjduieşte!
În vreme ce Pantagruel alcătuia aceste stihuri, Panurge a înfipt într-o ţeapă pielea, coarnele şi pulpa dreaptă a cerbului, urechile a trei iepuri cu spinarea lor, aripile a trei dropii, picioarele a patru porumbei, un şip cu oţet, un corn umplut cu sare, o frigare de lemn cu crăcanele ei, o căldare găurită, o ceaşcă cu zeamă, o solniţă de lut şi un pocal. Apoi, ca o îngânare a închinării lui Pantagruel, a scris următoarele:
Aici s-au pus cu burta la pământ.
Patru beţivi din cei mai năzdrăvani, Cinstind pe Bacus, zeul lor cel sfânt, Mai însetaţi ca patru şobolani.
Aici pierdu şi pulpă şi spinare.
Jupânul iepure, iar ei ca zmeii îl fugăriră, cu oţet şi sare, Pin'ce, iertaţi, i-au apucat cârceii.
Când simţi căldură.
Şi-n gât arsură, Voinice, hai.
Toarnă-o măsură.
De băutură, Că alt leac n-ai.

(Iar iepurele-n ţeapă dacă-l pui, Să-l potriveşti cu-oleacă de oţet.
Oţetu-i face bunătatea lui.
Să nu uitaţi cumva acest secret.)
Pantagruel a spus:
— Hai, băieţi, destul aţi cântat şi aţi cuvântat despre ale burţii. Mâncării nu fac nici o ispravă pe câmpul de bătaie. Noi să căutăm umbra steagurilor, aburul cailor în goană şi cântecul zalelor.
Epistemon l-a îndreptat, râzând:

— Eu preţuiesc mai mult umbra butoiului, aburul plăcintelor şi cântecul paharelor.

Nici Panurge nu s-a lăsat mai prejos:

— Eu zic altfel: umbra să fie a patului, aburul al sânilor, cântecul al săruturilor.

Apoi s-a ridicat, a sunat din trâmbiţă în fundul nădragilor, s-a dat de-a tumba şi a strigat:

— Trăiască Pantagruel!

Atunci Pantagruel a dat dintr-o dată un pârţ atât de cumplit, că întreg văzduhul s-a cutremurat pe o întindere de nouă leghe împrejur. În clipa aceea s-au născut cincizeci de mii de băieţi pitici, bicisnici şi schilozi. Dând drumul unui al doilea pârţ, au ieşit din pântecele mamei lor tot atâtea fete pitice, strâmbe şi turtite (cum cred că aţi mai văzut), mai scurte decât coada vacii şi noduroase ca guliile de Limoges.

— Cum, adică? a spus Panurge. Pârţul măriei-tale are darul de-a zămisli asemenea roadă: bărbaţi de-o şchioapă şi femei cât un găinaţ? Ar fi bine să-i împerechezi, ca să se prăsească din ei muşte de cal.

Precum Pantagruel a şi făcut. Le-a dat numele de pigmei şi împerechindu-i între ei, i-a gospodărit într-un ţinut nu prea îndepărtat, unde de atunci s-au înmulţit. Berzele nu-i lasă în pace, dar ei se apără cu multă înverşunare, fiindcă aceste fărâmituri de oameni (cărora în Scoţia li se spune: coadă de ţesala) sunt de felul lor iuţi şi arţăgoşi; din pricină, spun unii, că li-e inima prea aproape de şezut.

Între timp, Panurge a ales două pahare de aceeaşi mărime, le-a umplut cu apă şi le-a aşezat pe câte un scaun, la cinci picioare departe unul de altul. A luat apoi o lance de aceeaşi lungime şi a aşezat-o culcată peste pahare, aşa ca cele două capete ale lăncii să se reazime pe buza paharelor. Ridicând de jos un drug de fier, a spus lui Pantagruel şi celorlalţi:

— Domnii mei, am să vă arăt cu câtă uşurinţă vom răpune pe duşmanul nostru. Aşa cum se va rupe în două această

lance deasupra celor două pahare, fără ca paharele să se spargă şi fără ca un singur strop de apă să se verse, tot astfel voi sfărâma capul dipsozilor, fără ca vreunul din voi să fie vătămat şi fără să vă daţi vreo osteneală. Nu-i la mijloc nici o vrăjitorie. Haide! (i-a spus lui Eusten) loveşte cu drugul acesta drept la mijloc şi cât mai tare!

Ceea ce Eusten a făcut. Lancea s-a rupt în două, fără ca o singură picătură de apă să fi curs pe jos.

— Mai ştiu şi altele, a spus Panurge. Să aveţi încredere în mine.

CAPITOLUL XXVIII.

Cum a biruit Pantagruel pe uriaşii dipsozi.

După ce au schimbat între ei aceste cuvinte, Pantagruel a chemat la sine pe ostaşul prins, şi i-a dat voie să se întoarcă la steagurile lui.

— Du-te în tabăra regelui tău şi povesteşte-i ce-ai văzut. Spune-i că-l poftesc să stăm la masă împreună, mâine la ceasul prânzului, când îmi vor veni galerele cu cei optsprezece sute de mii de războinici şi şapte mii de uriaşi, unul şi unul mai mari decât mine. Îi voi dovedi cât de nebun şi de nesocotit a fost, năvălind din bun senin asupra ţării mele.

Pantagruel, spunând că aşteaptă să-i sosească pe mare o puternică oaste, minţea.

Prinsul a răspuns că i se dă rob, fiind gata să lupte alături de el împotriva alor lui, dacă Dumnezeu îl va ţine în viaţă. Dar Pantagruel nu s-a învoit, ci i-a poruncit să plece cât mai degrabă la ai săi. Ostaşul duşman a plecat, ducând cu el din partea lui Pantagruel o chisea plină cu magiun de alior, amestecat cu boabe de piper sălbatic dospite în rachiu, s-o dea regelui şi să-i spună că va putea să pornească fără teamă la luptă, dacă va fi în stare să mănânce măcar o uncie din acel magiun, fără să bea. Ostaşul l-a rugat în genunchi să aibă milă de el şi să-l cruţe când l-o întâlni pe câmpul de bătaie. Pantagruel i-a răspuns:

— După ce vei spune cele cuvenite regelui tău, pune-ţi nădejdea în Dumnezeu, care nu te va părăsi. Eu însumi, deşi sunt atât de puternic după cum ai văzut, şi cu toate că am sub porunca mea o puzderie de ostaşi, nu mă bizui nici pe braţul, nici pe isteţimea mea, ci numai şi numai pe cel atotputernic, ocrotitorul meu, care nu lasă niciodată în părăsire pe cei ce-i dau credinţa şi cugetul lor.

Prinsul l-a rugat să-i facă un preţ mai lesnicios pentru răscumpărare, dar Pantagruel i-a răspuns că gândul lui nu e să despoaie şi să jefuiască pe oameni, ci dimpotrivă, să-i lase slobozi şi să-i înstărească.

După plecarea ostaşului duşman, Pantagruel a spus oamenilor lui:

— I-am dat a înţelege acestui prins al nostru, că aşteptăm să sosească pe apă o oaste mare, cu care îl vom lovi mâine la vremea prânzului. Vreau să-l fac pe regele duşman să se pregătească de luptă în noaptea aceasta şi să dea porunci pentru apărare. Planul meu e să cădem asupra lor cât mai grabnic şi anume la ceasul somnului celui dintâi.

Să-l lăsăm acum pe Pantagruel şi pe prietenii lui, ca să vorbim despre regele Anarhie şi despre oastea acestuia.

Întorcându-se în tabără, ostaşul s-a înfăţişat regelui şi i-a arătat de-a fir-a-păr, cum s-a ivit un uriaş grozav numit Pantagruel, şi cum i-a prăjit pe ceilalţi şase sute patruzeci şi trei de călăreţi, lăsându-l în viaţă numai pe el, ca să poarte vestea. Uriaşul îi trimite răspuns să se pregătească pentru mâine la ceasul prânzului, fiind, pare-se, hotărât să-l lovească la acea vreme. I-a dat apoi chiseaua cu magiun.

Abia a apucat regele să guste un vârf de lingură şi i s-a înfierbântat gâtlejul atât de cumplit, că omuşorul îi era numai o rană, iar limba numai pieliţe jupuite. I-au dat slujitorii lui tot felul de leacuri, dar niciunul nu l-a uşurat, decât numai băutura. Cum lua paharul de la gură simţea foc pe limbă; îi turnau vinul pe gât cu pâlnia. Văzând aşa, căpitanii, scutierii şi ostaşii de pază au încercat să guste şi ei din acel magiun, spre a se încredinţa dacă stârneşte cu

adevărat setea; dar au păţit-o toţi la fel ca şi regele lor. S-au pornit cu atâta osârdie să bea, încât în tabără s-a răspândit vestea, că un călăreţ din cei plecaţi asupra corăbiei se întorsese, că a doua zi vor fi loviţi de duşman şi că regele, căpitanii şi scutierii se pregătesc de luptă, îmbătându-se.

Atunci toată oastea s-a pornit să bea, ciocnind şi golind paharele, până au adormit toţi, unii peste alţii, ca nişte porci. În tabără nu mai era nici o rânduială.

Să ne întoarcem acum din nou la bunul nostru Pantagruel, şi să vă arătăm care a fost purtarea lui în această împrejurare.

Plecând de lângă semnul ridicat în cinstea celor patru, Pantagruel a smuls catargul cel mare al corăbiei, mânuindu-l ca pe un buzdugan; a învelit în pânza corăbiei două sute treizeci şi şapte de butoaie cu vin alb (de Anjou şi Rouen); şi-a atârnat la cingătoare o luntre plină cu sare, aşa cum lefegiii nemţi poartă sacul lor cu merinde; apoi a pornit împreună cu oamenii lui. Când au fost aproape de tabăra duşmană, Panurge a spus:

— Măria-ta, vrei să faci un lucru cuminte? Coboară vinul din vârfui catargului, şi hai să-l bem cinstit, călugăreşte.

Pantagruel n-a zis ba, şi au băut, au băut, până ce n-a mai rămas, din cele două sute treizeci şi şapte de butoaie, nici un strop, afară de un şip de piele, pe care Panurge îl botezase vademecum şi pe care şi-l umpluse pe seama lui; iar pe fundul butoaielor o drojdie tulbure, tocmai bună pentru oţet.

După ce au băut zdravăn, Panurge i-a dat lui Pantagruel să înghită un hap de-al lui, făcut din magiun de gutui, cantaridă, litotripon, nefrecatericon şi alte leacuri priincioase pentru limpezirea udului.

Pantagruel i-a spus lui Carpalim:

— Iată ce vei avea de făcut. Te vei căţăra pe ziduri ca un şobolan, lucru la care ştiu că te pricepi, şi vei pătrunde în cetate dând de ştire ostaşilor să pornească asupra duşmanului, adică asupra noastră, cu toată puterea; vei lua

o făclie aprinsă şi, dând o raită prin tabără, vei aprinde toate corturile; vei striga o dată cât vei putea de tare cu glasul tău cumplit, cum a strigat Stentor peste larma bătăliei, când a fost războiul cu Troia; pe urmă vei părăsi tabăra în cea mai mare grabă.

— Aşa voi face, a spus Carpalim, dar n-ar fi bine să le fărâm şi tunurile?

— Nu, a răspuns Pantagruel. Mulţumeşte-te să dai foc pulberăriei.

Carpalim, supus la poruncă, a pornit într-o clipă şi a făcut întocmai cum îi spusese Pantagruel. A aprins toate corturile, furişându-se atât de uşor printre ele, încât duşmanii care dormeau adânc şi sforăiau, n-au simţit nimic. S-a îndreptat apoi spre locul unde erau rânduite tunurile şi a dat foc lăzilor cu pulbere. Aici era s-o păţească, fiindcă focul a izbucnit dintr-o dată cu atâta putere, încât bietul Carpalim s-a pomenit pe negândite în mijlocul flăcărilor. Şi s-ar fi pârjolit ca un porc, dacă n-ar fi fost atât de sprinten de picior şi n-ar fi zbughit-o, ca o săgeată scăpată din arc.

Ajungând dincolo de şanţuri, a început să strige, dar atât de grozav, cum nici diavolii din iad, dacă s-ar fi speriat, n-ar fi răcnit. Auzind acel strigăt, ostaşii duşmani s-au trezit din somn, tot atât de buimaci ca şi credincioşii din Luconnois când sună utrenia la clopotul cel mare, căruia ei îi spun „sparge-urechi”.

În vremea aceasta, Pantagruel izbutise să toarne peste ei sarea din luntre, şi cum toţi dormeau cu gura căscată, li s-a umplut mârlanilor gâtul cu sare şi au început, bieţii de ei, să tuşească mai rău ca vulpile, strigând:

— Aoleo! Vai! Pantagruel! Pantagruel! Ne-a turnat pe gât cărbuni aprinşi!

Atunci, nu ştiu cum, Pantagruel a simţit nevoia grabnică să-şi deşerte băşica udului (poate din pricina leacului pe care i-l dăduse Panurge) şi atât de mult a curs din el, că toată tabăra s-a înecat în acel puhoi, care se revărsase de jur împrejur, pe-o întindere de zece leghe.

Hronicul spune că, dacă în locul lui Pantagruel şi-ar fi lăsat udul iapa tatălui său, ar fi fost un potop mai cumplit decât al Deucalionului; căci de câte ori iapa se oprea să se uşureze, se pornea o apă mai mare decât Ronul şi Dunărea la un loc.

Cei care apucaseră să iasă din cetate strigau cât îi ţinea gura:

— I-a căsăpit pe toţi! Uite cum curge sângele!

Ei îşi închipuiau că udul lui Pantagruel e sângele ostaşilor ucişi; de altminteri nici nu vedeau bine la lumina lunii şi a corturilor care ardeau.

Trezindu-se din somn şi văzând, pe de o parte cum arde tabăra, iar pe de altă parte cum creşte puhoiul, duşmanii nu mai ştiau nici ce să creadă, nici ce să facă. Unii strigau că e sfârşitul lumii şi judecata de apoi cu osânda focului; alţii zbierau că e răzbunarea zeilor mării, a lui Neptun, Proteu şi Triton cu toată familia, fiindcă apa care-i potopise făcea valuri şi era sărată.

Cine ar fi în stare să povestească acum lupta lui Pantagruel cu cei trei sute de uriaşi? O, bunele mele muze, Caliope şi Talia! Daţi putere glasului meu şi înaripaţi-mi gândul, să trec puntea măgarului, şi să nu mă poticnesc în vorbă, încercând să arăt pe de-a rândul războiul cumplit care a fost!

O, de-aş avea alături de mine măcar un butoiaş din vinul de soi, pe care îl vor da pe gât cei ce vor citi o dată această poveste adevărată!

CAPITOLUL XXIX.

Cum a răpus Pantagruel pe cei trei sute de uriaşi înarmaţi cu pietre şi pe căpitanul lor, Căpcăunul.

Înspăimântaţi de potopul care se abătuse asupra taberei, uriaşii l-au luat în cârcă pe regele lor Anarhie, precum Enea pe tatăl său Anchise, când cu războiul din Troia.

Panurge i-a zărit şi i-a spus lui Pantagruel:

— Priveşte măria-ta, vin uriaşii! Pocneşte-i la mir cu catargul, cum scrie la carte, că a sosit ceasul şi acum este să faci şi măria-ta o faptă bună. Nu vom sta nici noi degeaba

şi-ţi vom sări în ajutor, omorând câţi vom putea. David l-a răpus cu uşurinţă pe Goliat, deşi la vremea aceea nu era decât un puţoi; iar eu, care aş fi biruit zece ca Goliat, să nu fiu în stare să răpun zece din ăştia? Eusten e tare cât patru boi şi nu-şi va cruţa nici el osteneala. Nu te lăsa, izbeşte-i! Loveşte şi împunge! Coraj!

— Coraj am, să mai dau şi altora, a răspuns Pantagruel. Dar nici Hercule nu îndrăznea să se lupte cu doi deodată.

— M-ai umplut de brânză! a spus Panurge. Dumneata vrei să te asemeni cu Hercule? Las-o încurcată! Dumneata ai mai multă putere într-o măsea şi mai multă minte în şezut decât a avut vreodată Hercule în tot trupul şi sufletul lui. Omul atât cântăreşte cât singur se preţuieşte.

Pe când schimbau între ei aceste cuvinte, iată că le-a ieşit în faţă Căpcăunul cu toţi uriaşii lui. Căpcăunul, văzându-l pe Pantagruel singur, a prins inimă şi s-a repezit asupra lui cu îndrăzneală, socotind că îl va răpune lesne, întorcându-se către celelalte namile, le-a spus aşa:

— Păcătoşilor! Jur pe barba lui Mahomet, că-i voi suci gâtul oricăruia dintre voi, care se va îmbulzi să lupte împotriva acestuia. Lăsaţi-mă să-l judec de unul singur. Staţi la o parte şi priviţi în tihnă.

Uriaşii s-au înşiruit în jurul regelui lor, unde erau butelcile cu vin; acolo se trăseseră şi Panurge cu prietenii lui. Panurge, prefăcându-se că e cuprins de friguri, îşi frângea mâinile, tremura din buze şi se văita cu glas răguşit:

— Să-l dăm dracului de război, prieteni! Lăsaţi să se bată stăpânii între ei. Mie daţi-mi să mănânc şi să beau.

Regele şi ceilalţi uriaşi nu s-au împotrivit şi s-au aşezat să se ospăteze cu toţii; iar Panurge, mâncând şi bând, bând şi mâncând, le-a istorisit isprăvile lui Turpin, pildele sfântului Nicolae şi povestea cocostârcului.

Căpcăunul se năpusti asupra lui Pantagruel, mânuind un buzdugan de oţel care cântărea pe puţin nouă mii şapte sute de chintale şi 2/4 de livră, ţintuit la capăt cu treisprezece colţi de diamant, cel mai mărunt fiind cât

clopotul cel mare de la Notre-Dame şi toate ascuţite pe muche, ca briciul. Buzduganul acesta era vrăjit să sfărâme tot ce-i ieşea în cale fără să se rupă. În vreme ce Căpcăunul, plin de trufie, se pregătea să-l pălească, Pantagruel a ridicat ochii spre cer şi, chemând asupra sa ajutorul lui Dumnezeu, s-a rugat astfel:

— Dumnezeule-Doamne, tu care ai fost totdeauna pavăza şi scutul meu, vezi primejdia în care mă aflu. Nu m-a adus aici decât râvna pe care tu al sădit-o în inima oamenilor, de a-şi apăra viaţa lor, pe femeia şi copiii lor, ţara şi neamul lor, împotriva celor care calcă legea ta; căci tu nu-i primeşti alături de tine decât pe cei ce mărturisesc credinţa ta şi stau în slujba cuvântului tău. Poruncitu-ne-ai să nu ridicăm nicicând armele uciderii şi ale răzbunării; căci tu eşti atotputernicul, care, pentru lucrarea ta şi biruinţa dreptăţii tale, însuşi tu ne aperi cu mai multă înţelepciune decât mintea noastră ar putea să cuprindă. Tu stăpâneşti asupra sutelor de milioane de îngeri, dintre care numai unul, dacă ar voi, ar fi în stare să ucidă toţi oamenii şi să răstoarne cerul şi pământul, aşa cum s-a arătat altădată în faţa oastei lui Senaşerib. De te vei îndura să-mi vii în ajutor în acest ceas de grea cumpănă, când toată nădejdea şi mântuirea mea e la tine, mă leg şi făgăduiesc în faţa ta, ca pretutindeni în ţinuturile Utopiei, ca şi în celelalte ţări unde se va întinde puterea şi stăpânirea mea, să propovăduiesc sfânta Evanghelie a ta, cea curată, nestrămutată şi adevărată, iar înşelăciunile încercate de ceata făţarnicilor şi a profeţilor mincinoşi, care au înveninat lumea cu legi lacome şi răstălmăciri mincinoase, să le nimicesc pe unde voi trece.

Un glas în înaltul cerului s-a auzit atunci: „Hocfac et vinces!” Aşa să faci şi vei birui!

Văzând Pantagruel cum se apropie de el Căpcăunul cu dinţii rânjiţi, i-a ieşit înainte şi a răcnit cât a putut:

— Moarte, netrebnicule! Moarte!” (ca să bage groaza în el, cum făceau spartanii).

Apoi a aruncat asupra lui, din luntrea pe care o purta la brâu, mai bine de optsprezece baniţe de sare (şi un cinzec) umplându-i gura, gâtlejul, nasul şi ochii. Astfel stârnit, Căpcăunul a ridicat buzduganul, încercând să-i fărâme creierii. Pantagruel, sprinten de picior şi ager în privire, a apucat să facă un pas înapoi, dar n-avu timp să ferească luntrea, care s-a sfărâmat în patru mii optzeci şi şase de bucăţi, risipind sarea pe jos. La rându-i, Pantagruel a repezit braţul cu toată puterea, împungându-l pe Căpcăun cu vârful catargului deasupra ţâţei; apoi, rotind încă o dată catargul spre stânga, l-a izbit între umeri şi grumaz; a mai făcut un pas înainte cu piciorul drept şi i-a înfipt în pântec vârful, rupând pânza şi răsturnând la pământ cele trei-patru butoaie care mai erau. Căpcăunul s-a înspăimântat, crezând că i s-a spart băşica şi curge udul din el.

Pantagruel nu s-a mulţumit cu atât, ci, lunecând uşor, a mai făcut un pas înainte, pregătindu-se să lovească. Căpcăunul a ridicat şi el buzduganul şi s-a avântat cu atâta putere, încât dacă Dumnezeu nu l-ar fi ferit pe bunul Pantagruel, s-ar fi ales cu ţeasta capului zdrobită şi cu pieptul spintecat până la splină. Dar Pantagruel s-a ferit cu isteţime, iar buzduganul Căpcăunului a intrat în pământ, până la o adâncime de şaptezeci şi trei de picioare, sfărâmând o stană de piatră, din care a ţâşnit o flacără înaltă de nouă mii şase stânjeni.

În vreme ce Căpcăunul se căznea să scoată afară buzduganul care se înţepenise între stânci, Pantagruel s-a năpustit asupra-i, hotărât să-i zboare scăfârlia; dar, spre nenorocul lui, catargul a atins buzduganul vrăjit şi s-a frânt la trei degete aproape de pumn, lăsându-l pe Pantagruel mai mirat şi mai uimit decât un viţel la poarta nouă.

— Ei, Panurge, unde eşti? a strigat el.

Panurge l-a auzit şi a spus regelui şi celorlalţi uriaşi:

— Doamne sfinte, dacă nu-i despărţim, să ştiţi că o să-şi spargă capetele!

Uriaşii însă habar n-aveau şi petreceau ca la nuntă. Carpalim a încercat să se ridice şi să vină în ajutorul lui Pantagruel, dar unul din uriaşi l-a oprit:

— Jur pe Gulfarin, nepotul lui Mahomet, că dacă te mişti de aici, te fac săpunel şi mi te vâr în şezut, că mi s-a încuiat maţul şi nu mă pot uşura decât scrâşnind din dinţi.

Pantagruel, văduvit de ghioagă, a apucat ciotul catargului şi a început să-l ciomăgească pe uriaş la nimereală: uriaşului însă nici că-i păsa, cum nu-i pasă nicovalei dacă-i tragi un bobârnac. Căpcăunul izbutise să smulgă buzduganul din crăpătura stâncii şi se pregătea acum să se arunce asupra lui Pantagruel; dar acesta, iute ca argintul-viu, se ferea de fiecare lovitură. Potrivnicul lui îi striga:

— Ticălosule, am să te toc ca pe-o chiftea, să te înveţi minte să mai faci pe oameni să se chinuiască de sete!

Atunci, Pantagruel i-a tras cu toată puterea un picior în burtă, azvârlindu-l cu potcoavele în sus şi l-a târât astfel ca pe o piele belită, până dincolo de bătaia unui arc. Căpcăunul urla, vărsând sânge pe gură:

— Mahomet! Mahomet! Mahomet!

Auzind acel răcnet, uriaşii s-au ridicat să-i sară în ajutor, dar Panurge le-a spus:

— Domnilor, ascultaţi ce vă spun, staţi pe loc, că stăpânul meu e cam într-o ureche şi loveşte fără socoteală, cu ochii închişi. Să nu vă pocnească pe careva din greşeală!

Uriaşii, văzându-l pe Pantagruel fără catarg, n-au ţinut seama de vorbele lui Panurge. Dar Pantagruel, cum i-a zărit că se apropie, l-a apucat pe Căpcăun de picioare şi, ridicându-l în sus ca pe un ciocan şi abătându-l ca peste o nicovală, a început să lovească în uriaşii înarmaţi cu pietre, doborându-i cum ar dărâma zidarul un perete. Unul după altul, i-a culcat la pământ pe toţi. Prăbuşirea acelei oştiri de piatră a stârnit o larmă atât de grozavă, cum s-a auzit numai o dată, când s-a prăbuşit în plină zi turnul bisericii din Bourges, a sfântului Unt.

În vremea aceasta, Panurge, Carpalim şi Eusten le făceau de petrecanie celor căzuţi la pământ; pot să vă spun că n-a mai rămas niciunul teafăr. Iar Pantagruel, cum secera la ei, purta în mâini pe Căpcăun, ca pe-o coasă, cu care tăia grămezi de iarbă: uriaşii!

Slujind drept armă de luptă, Căpcăunul rămăsese fără cap. Iar în clipa când Pantagruel doborî pe unul din uriaşi, numit Înghitepeşte, o aşchie de cremene din ghioaga acestuia i-a retezat gâtul lui Epistemon. (Ceilalţi erau înarmaţi mai uşor, cu pietre de var şi cărămizi.)

Văzând că toţi uriaşii zăceau întinşi fără suflare, Pantagruel a azvârlit stârvul Căpcăunului în mijlocul cetăţii. Namila a căzut ca o broască, iar în cădere a omorât un cotoi năpârlit, o mâţă plouată, un spârcaci şi o gâscă împiedicată.

CAPITOLUL XXX.

Cum l-a vindecat Panurge pe Epistemon, care avea gâtul tăiat, şi ce veşti a adus Epistemon din iad.

Încheind cu izbândă această bătălie între uriaşi, Pantagruel s-a îndreptat spre locul unde se aflau butelcile şi a chemat la el pe Panurge şi pe ceilalţi. Au venit toţi, afară de Eusten, căruia un uriaş îi zgâriase obrazul în timp ce-l înjunghia, şi de Epistemon.

Pantagruel a fost cuprins de o mâhnire atât de adâncă, încât voia să-şi facă seama. Dar Panurge i-a spus:

— Lasă, măria-ta, nu te pripi. Îl vom căuta printre cei căzuţi şi vom vedea ce se mai poate face.

L-au găsit pe Epistemon mort şi înţepenit, ţinându-şi în mâini capul însângerat. Eusten a strigat:

— Ah, moarte neîndurată, ai răpit dintre noi pe omul cel mai vrednic din câţi au trăit vreodată!

Auzindu-i glasul, Pantagruel s-a ridcat, purtând pe umerii lui povara unei dureri cum n-a fost pe lume.

— Vai, dragă prietene! i-a spus lui Panurge, pilda ta cu lancea şi paharele s-a dovedit înşelătoare.

Panurge a răspuns:

— Nu plângeţi, băieţi! Trupul lui e cald încă şi-l voi tămădui, readucându-l la viaţă mai voinic decât a fost vreodată.

Spunând acestea, a luat capul lui Epistemon şi l-a ţinut la pieptul său, să nu se răcească. Eusten şi Carpalim i-au adus trupul pe locul unde se ospătaseră mai înainte, dar nu fiindcă mai nădăjduiau să fie readus la viaţă, ci pentru a-l vedea pe Pantagruel.

Panurge i-a îmbărbătat, spunându-le:

— Să-mi tăiaţi capul, dacă nu-l voi vindeca! (Numai un nebun putea să facă un asemenea legământ.) Ştergeţi-vă lacrimile şi daţi-mi o mână de ajutor.

A spălat capul şi gâtul mortului cu vin alb din cel mai bun şi l-a oblojit cu praf de băligariţă (pe care îl păstra într-un buzunar); apoi l-a uns cu nu ştiu ce fel de alifie, legând capul de trup vână cu vână, nerv cu nerv, oscior cu oscior, având grijă să nu rămână strâmb (fiindcă nu putea să sufere pe oamenii cărora li se zice: gât-sucit). A făcut de jur împrejurul gâtului cincisprezece împunsături de ac, ca să se prindă capul, apoi l-a uns cu o altă alifie, pe care el o numea: sculativă.

Dintr-o dată, Epistemon a început să răsufle, a deschis ochii, a căscat şi a strănutat; apoi a tras un pârţ, care l-a făcut pe Panurge să se bucure:

— Acum pot să spun că e vindecat!

I-a dat să bea un pahar de vin alb şi să mănânce o bucată de carne friptă.

Deşi vindecat într-un chip atât de iscusit, Epistemon a rămas mai bine de trei săptămâni răguşit, şi s-a ales cu o tuse uscată, de care n-a scăpat decât cu băutură din belşug.

Reîntors la viaţă, a început să vorbească, povestind cum s-a întâlnit cu diavolii şi a stat ia taifas cu Lucifer, ospătându-se pe săturate, atât în iad cât şi în Câmpiile Elizee. Spunea, că dracii sunt oameni cumsecade, iar printre cei osândiţi să coboare în iad s-a simţit atât de bine, încât îi pare rău că Panurge l-a readus la viaţă.

— Simţeam o plăcere nespusă, privindu-i, a spus Epistemon.

— Cum aşa? a întrebat Pantagruel.

— N-o duc atât de rău cum îşi închipuie lumea; atât numai că starea lor s-a schimbat într-un chip ciudat: L-am văzut pe Alexandru Machedon cârpind încălţări vechi şi câştigându-şi viaţa cu destulă trudă; Xerxe vinde muştar; Romulus e negustor de sare; Numa îndreaptă cuie; Tarquiniu e scriitor de calendare; Pison, plugar; Sylla, luntraş; Cirus, văcar; Temistocle, topitor de sticlă; Epaminonda, poleitor de oglinzi; Brutus şi Cassius, grădinari; Demostene, vier; Cicero, tăietor de lemne; Fabian, şlefuitor de mărgele; Artaxerxe, frânghier; Enea, tâmplar; Ahile, tăbăcar; Agamemnon, ajutor de bucătar; Ulise, cosaş; Nestor, tâlhar de drumul mare; Darius, căcănar; Ancus Martius, spoitor; Cămil, papucar; Marcellus, vânturător de grăunţe; Drussus, măcelar; Scipio Africanul vinde drojdie dintr-o ciubotă veche; Hasdrubal e fânar; Hanibal, vânzător de ouă; Priam, negustor de steaguri vechi; iar Lancelot du Lac umblă după cai morţi să le ia potcoavele.

Cavalerii Mesei-Rotunde sunt hamali şi trag la lopeţi pe apa Cecitului, pe Flageton, pe Stix, pe Acheron şi pe Lete, ca luntraşii din Lyon şi ca gondolierii din Veneţia, de câte ori domnişorii draci au poftă de plimbare. Dar pentru trecerea de pe un ţărm pe altul nu primesc decât o tiflă, iar seara o bucată uscată de chiflă.

Am văzut pe cei doisprezece pairi ai Franţei, care bineînţeles că nu fac nimic şi îşi câştigă pâinea cea de toate zilele înghiţind bobârnaci, scatoalce şi ghionţi peste măsele.

Traian e pescuitor de broaşte; Antoniu, argat; Commodus, şlefuitor de nasturi; Pertinax, curăţitor de nuci; Lucullus, plăcintar; Justinian, negustor de jucării; Hector, bucătar; Paris, cerşetor; Patrocle, strângător de fân; Cambise, îngrijitor de catâri; Hamilcar, pomanagiu; Neron e lăutar, iar Fierrabras, slujitorul lui, îşi bate joc de el în fel şi chip, îi dă să bea vin acru şi să mănânce pâine uscată; iar pentru

burta lui pune deoparte ce-i bun; Iuliu Cezar şi Pompei sunt smolitori de corăbii; Valentin şi Orson sunt rândaşi la băile iadului; Giglan şi Gauvin, porcari; Geoffroy labă-lungă e negustor de amnare; Godeffroy de Bouillon vinde cărţi de joc; Boudin e epitrop la o biserică; don Pedro de Castilia, vânzător de iertări; Morgant, berar; Huon Bordelezul, dogar; Pirus, spălător de vase; Nerva, băiat de prăvălie; Papa Iuliu vinde plăcinte, dar nu mai poartă barbă bulgărească; Jean de Paris e lustruitor de ghete; Artus de Bretania, curăţitor de pălării; Strâmbă lemne culege surcele; Bonifaciu VIII e ciorbagiu; papa Nicolae al III-lea, papugiu; papa Alexandru vânează şoareci; iar papa Sixt face alifii pentru sfrinţie.

— Cum? a întrebat Pantagruel. Sunt şi în iad bolnavi de sfrinţie?

— Ba bine că nu, a răspuns Epistemon. Nicăieri n-am văzut atâţia. Cei care n-au avut sfrinţie pe lumea asta o vor avea pe lumea cealaltă.

— Mulţumescu-ţi ţie, Doamne, a spus Panurge, că n-am rămas dator! Am cules ce-a fost mai copt în borta Gibraltarului, şi-am umplut Poarta lui Hercule!

— Ogier Danezul e negustor de coifuri; regele Tigran, învelitor de case; Galien, vânător de cârtiţe; cei patru fii ai lui Aymon scot măsele; papa Caliste e bărbier de găoaze; papa Urban, cârnăţar; Melusina, rândăşoaică; Matabruna, spălătoreasă; Cleopatra, vânzătoare de ceapă; Elena, codoaşe de slujnice; Semiramida, băieşiţă la despăduchere; Didona, vânzătoare de ciuperci; Pantesilea, vânzătoare de salată, Lucreţia ţine un spital; Hortensia e torcătoare, iar Livia curăţă zarzavat.

Toţi câţi au fost odată mari seniori, la vremea lor, îşi câştigă o amărâtă de viaţă muncind din greu pe lumea cealaltă. Şi dimpotrivă, toţi oamenii înţelepţi care au fost nevoiaşi pe lumea aceasta, trăiesc dincolo de moarte ca nişte adevăraţi seniori. L-am văzut pe Diogene plimbându-se măreţ, cu un sceptru în mâna dreaptă: se răstea la

Alexandru cel Mare şi îl croia cu sceptrul pe spinare, de câte ori uita să-i şteargă încălţările. L-am văzut pe Epictet, îmbrăcat ca un prinţ în haine franţuzeşti, petrecând în umbra unui crâng şi dănţuind cu fetele; mânca bine, bea vârtos şi avea punga plină de galbeni! Deasupra bolţii cu frunză de viţă scrisese această urare:

În joc săltând să te întreci, Vin bun să bei, pus la răcoare, Şi toată ziua să-ţi petreci.

Sunându-ţi galbenii la soare.

Cum m-a zărit, m-a poftit domneşte să beau cu el, ceea ce am primit bucuros. Am golit împreună paharele, popeşte, cu o păhărnicie vrednică de toată lauda. Cirus a venit să ne ceară un dinar de sufletul lui Mercur, să-şi cumpere o legătură de ceapă pentru prânz.

— Nu, nu, i-a spus Epictet. N-am dinari de dat. Ţine, janghinosule o lăscaie, şi să te faci om de treabă.” Cirus a plecat foarte mulţumit cu pomana pe care o primise. Mai sunt, ce-i drept, şi câţiva regi, ca Alexandru, Darius şi alţii, care umblă noaptea după furtişaguri. L-am văzut, mai departe, pe Patelin, vistiernicul lui Radamante, tocmindu-se cu papa Iuliu pentru plăcinte şi întrebându-l cât cere pe-o tavă.

— Trei dinari”, a răspuns papa.

— Zău? a spus Patelin. Ţine aici trei scatoalce! Dă încoace plăcintele şi mai vezi de altul!” Bietul papă a plecat văicărindu-se, iar când l-a luat stăpânul său la rost, s-a plâns că vistiernicul i-a furat plăcintele. Plăcintarul i-a tras papii o mamă de bătaie, că n-ai mai fi putut să alegi din pielea lui nici cât ţi-ar trebui să croieşti un cimpoi. Am văzut pe jupân Jehan, zis Primarul, făcând pe papa şi punând pe papi să-i pupe papucul. Se uita la ei de sus şi le împărţea binecuvântări, spunându-le:

— Cumpăraţi iertări, pungaşilor, că le dau ieftine. Vă dezleg de pâine şi de ciorbă şi vă îngădui să nu fiţi buni de nimic.” A chemat pe bunii lui prieteni Tândală şi Păcală şi le-a spus:

— Domnilor cardinali, să-i ungeţi pe toţi cu câte un băţ la şezut”. Ceea ce s-a şi făcut. L-am văzut pe meşterul Frangois Villon, întrebându-l pe Xerxe:

— Cum vinzi muştarul?”

— Un dinar paharul”, a răspuns regele.

— Mânca-te-ar păduchii, păcătosule, nu-ţi dau nici o lăscaie! Ai venit aici să ne otrăveşti mâncarea cu muştarul tău împuţit!” Şi zicând aşa, şi-a făcut nevoile în ciubăr, cum obişnuiesc să facă negustorii de muştar din Paris. Arcaşul Bagnolet a ajuns inchizitor al ereticilor. Văzând pe uriaşul Strâmbălemne făcându-şi treaba lângă un zid pe care era zugrăvit focul sfântului Anton, l-a judecat să fie ars de viu, iar păcătosul ar fi pierit în flăcări, dacă nu sărea Morgant să-i cumpere iertarea şi alte dezlegări mai mărunte, cu nouă butoaie de bere.

— Bine, bine, a spus Pantagruel, o să ne istoriseşti altădată aceste frumoase întâmplări. Atât să ne mai spui, ce soartă au cămătarii?

— I-am văzut, a răspuns Epistemon, căutând ace ruginite şi cuie vechi prin şanţurile drumurilor, cum fac în lumea noastră cerşetorii. Dar zece baniţe de asemenea gunoaie nu fac un dumicat de pâine, mai ales când secerişul a fost sărac. Bieţii mârlani rabdă câte trei săptămâni încheiate, fără să bage în gură o bucăţică, în aşteptarea unui târg mai bun. Nici nu-şi mai aduc aminte de spurcata lor îndeletnicire, atât sunt de trudiţi şi de urgisiţi. E mare noroc pe capul lor, dacă la capătul anului se aleg cu un câştig de câţiva şfanţi.

— Hai, copii, a încheiat Pantagruel. Să bem şi să ne ospătăm. Niciodată n-a fost o lună a anului mai prielnică pentru golirea paharelor!

Au desfundat buţile şi s-au înfruptat cu prisosinţă din merindele pe care le-au aflat în tabără. Numai sărmanul Anarhie, regele, nu se înveselea de loc. Panurge a spus:

— Ce meserie să-i dăm domnului rege, să se deprindă cu ea înainte de-a ajunge în cetele drăceşti?

— Bine te-ai gândit, a spus Pantagruel. Ai voia mea întreagă să faci din el ce vrei. Ţi-l dăruiesc.

— Mulţumesc din toată inima, a spus Panurge. Primesc cu bucurie acest dar, ca tot ce vine de la măria-ta.

CAPITOLUL XXXI.

Cum a pătruns Pantagruel în cetatea amoroţilor şi cum l-a însurat Panurge pe regele Anarhie.

După această strălucită biruinţă, Pantagruel l-a trimis pe Carpalim în cetatea amoroţilor să vestească şi să povestească tuturor, cum a fost prins regele Anarhie şi cum au fost răpuşi duşmanii. La auzul acestora, tot poporul a ieşit înaintea lui, cu mare alai şi în deplină rânduială, ducându-l în mijlocul oraşului, unde s-au aprins focuri de sărbătoare în cinstea zilei aceleia; iar la răspântii au fost întinse mese mari şi bogate, încărcate cu toate bunătăţile gurii. Nu se mai pomeniseră asemenea ospeţe de pe vremea lui Saturn. Adunând sfatul bătrânilor, Pantagruel a cuvântat astfel:

— Domnilor, să batem fierul cât e cald! Înainte de a ne ospăta mai departe, voiesc să mergem şi să cuprindem întreaga ţară a dipsozilor. Cei ce se învoiesc să mă urmeze să mai bea un pahar şi să fie gata de plecare. Mâine în zorii zilei, după cum am hotărât, vom porni. Nu fiindcă mi-ar trebui mai mulţi ostaşi spre a îndeplini ce-am de gând; atâţi câţi am îmi sunt de-ajuns. Am văzut însă prisos de oameni în acest oraş, unde nu mai ai loc să te mişti pe uliţe. Vă voi duce să vă gospodăresc în ţara dipsozilor şi vă voi da în stăpânire ţinuturi frumoase şi bogate, mai plăcute şi mai roditoare decât oricare din lume, aşa cum pot să mărturisească aceia dintre dumneavoastră care le-au cercetat pe vremuri. Toţi cei ce voiesc să mă urmeze, să fie gata precum am spus.

Această chemare a fost trâmbiţată în tot oraşul şi a doua zi de dimineaţă, mai bine de optsprezece sute cincizeci şi şase de mii unsprezece locuitori, afară de femei şi copii, s-au adunat în faţa palatului din mijlocul cetăţii. Porneau cu toţii

spre ţara dipsozilor, în aceeaşi bună rânduială ca şi fiii lui Israel, când s-au urnit din Egipt ca să treacă Marea Roşie.

Înainte de-a porni însă şi noi cu firul povestirii mai departe, aş dori să vă spun ce-a făcut Panurge cu robul lui, regele Anarhie. El şi-a adus aminte de cele ce-i istorisise Epistemon despre felul în care regii şi oamenii bogaţi trăiesc pe lumea cealaltă în Câmpiile Elizee şi cum îşi câştigă pâinea cea de toate zilele, îndeplinind cele mai josnice şi mai scârboase îndeletniciri.

Aşadar, l-a îmbrăcat pe rege cu un preafrumos pieptar făcut din zdrenţe, cum sunt legăturile de la gâtul albanezilor; i-a dat nişte nădragi vechi de marinar, dar l-a lăsat fără ciubote, zicând că nu-i stă bine încălţat. I-a pus în cap o scufie albastră cu o pană mare de clapon (or fi fost şi două, poate că mă înşel), şi l-a încins cu un brâu negru, cum îi era şi sufletul. Astfel dichisit, i l-a înfăţişat lui Pantagruel.

— Cunoşti pe-acest voinic?

— Nu, a răspuns Pantagruel.

— E domnul rege de pripas. Vreau să fac din el un om de treabă. Regii ăştia, naiba să-i ia, sunt nişte porci: nu ştiu să facă nimic. Sărăcesc poporul şi tulbură lumea cu războaie, pentru a lor urâtă plăcere. Pe ăsta, care mi-a căzut în mână, vreau să-l învăţ o meserie. Am de gând să-l fac precupeţ şi să-l pun să vândă sos de măcriş. Ia încearcă, măria-ta, şi strigă: „Hai sos de măcriş! Sos de măcriş! Sosul!”

Nerodul a început să strige.

— Cânţi prea jos! a spus Panurge. Luându-l de urechi s-a răstit la el:

— Ia-o mai sus: sol, re, do… Aşa, naiba să te ia! Altminteri ai glas bun, şi văd că-ţi place să nu mai fii rege.

Pantagruel făcea mare haz de toate acestea, fiindcă îndrăznesc să spun că era hâtrul cel mai bun de glume din câţi puteţi să număraţi pe degete.

Aşadar, Anarhie, regele, a ajuns precupeţ de sos de măcriş. Panurge l-a însurat cu o curvă bătrână şi au făcut nuntă mare, cu cap de miel la tavă, ţipar tăvălit în muştar şi

tuslama de burtă cu usturoi (din care i-au trimis vreo cinci porţii lui Pantagruel, iar acesta le-a mâncat cu mare poftă, fiindcă îi plăcea tuslamaua). De băut le-a dat proştină şi rachiu de coarne. Pentru danţ a tocmit un scripcar chior, apoi, după ospăţ, i-a dus la palat în faţa lui Pantagruel. Panurge a spus mirelui, arătându-i mireasa:

— Să n-ai teamă, că n-o să se pârţâie.

— De ce? a întrebat Pantagruel.

— Fiindcă e crestată, a răspuns Panurge.

— Vorbeşti în parabole, a spus Pantagruel.

— N-ai văzut, a spus Panurge, cum plesnesc în foc castanele, când sunt întregi? Ia crestează-le, să vezi că nu mai pocnesc. Aşa-i şi mireasa: a fost crestată bine pe dedesubt, şi nu mai pârâie.

Pantagruel le-a dat o odăiţă în fundul curţii şi un mojar de piatră, îa care să mestece sosul. S-au gospodărit acolo şi Anarhie a rămas cel mai de-treabă precupeţ de sos de măcriş, din câţi s-au pomenit vreodată în Utopia. Am auzit că nevastă-sa îl bate ca pe un sac cu fasole, dar el tace şi înghite, atât e de nerod.

CAPITOLUL XXXII.

Cum a adăpostit Pantagruel sub limbă o oaste întreagă şi ce-am văzut în gura lui.

Ajungând Pantagruel cu oamenii săi pe pământul dipsozilor, aceştia s-au arătat bucuroşi şi l-au primit drept stăpân. De buna lor voie i-au încredinţat cheile de la poarta tuturor oraşelor unde se pregătea să meargă. Numai almirozii s-au împotrivit, trimiţând răspuns că nu se vor da, decât cu luptă.

— Cum? s-a mâniat Pantagruel. Nu-s mulţumiţi că viu la ei cu strachina plină şi cu paharul în mână? Să mi-i ştergeţi de pe faţa pământului!

Cetele s-au strâns în rânduri şi au pornit la luptă. Dar iată că în drum, pe când străbăteau o câmpie întinsă, asupra lor s-a abătut o ploaie mare. Oamenii, udaţi până la piele, au început să tremure şi să se înghesuie unii în alţii.

Pantagruel le-a trimis vorbă, că s-a uitat deasupra norilor şi a văzut că stropeala n-o să ţină mult; dar şi până atunci va avea grijă să-i pună la adăpost. Scoţând limba pe jumătate, i-a acoperit pe toţi, cum îşi fereşte găina puii ei zgribuliţi.

În vremea aceasta, eu care vă povestesc aceste întâmplări întru totul adevărate, mă pitisem sub o frunză lată de bârdan, cam cât bolta podului de la Monstrible; văzându-i pe toţi ceilalţi la adăpost, am venit să mă strecor şi eu printre ei; dar erau prea mulţi şi n-am găsit loc. (Vorba ceea: Nepoftitul n-are scaun.) Neavând încotro, m-am suit pe podişul limbii, mergând aşa vreo două leghe, până am ajuns în gură. Doamne-Dumnezeule, ce-am văzut! Jupiter să mă fulgere cu trăsnetul lui în trei colţuri, dacă vă mint! M-am plimbat ca prin biserica Sfânta Sofia din cetatea Bizanţului; am întâlnit stânci înalte ca munţii Daniei – aş zice că erau măselele – apoi livezi întinse, păduri adânci, oraşe mari, cam cât Lyonul sau Poitiersul.

Cea dintâi vietate pe care am întâlnit-o a fost un unchiaş care sădea nişte varză. Neputând să-mi stăpânesc uimirea, l-am întrebat:

— Ce faci aici, unchiule?

— Sădesc varză.

— Aşa? Şi de ce?

— Ei, domnule dragă, n-are toată lumea desaga plină, iar oamenii de pe aici sunt săraci. Mă trudesc şi eu să fac puţin zarzavat şi să-l duc la târg în oraş.

— Isuse Cristoase! am strigat. Am ajuns în lumea cea nouă?

— Lume e câtă vrei, dar nu-i tocmai nouă, mi-a răspuns unchiaşul. Am auzit, că dincolo de meleagurile noastre ar mai fi fiind şi alte ţări, cu soare, cu lună şi alte multe minuni. Noi însă suntem mai vechi.

— Adevărat? Şi cum se numeşte oraşul unde vrei să te duci să-ţi vinzi varza?

— Asfaragus îi zice. Oamenii sunt creştini cumsecade. Le place să mănânce zdravăn.

Am luat-o şi eu într-acolo. În drum m-am întâlnit cu un alt om, care vâna porumbei. L-am întrebat:

— Prietene, cum au ajuns aici aceste zburătoare?

— Au venit de pe celălalt tărâm, măria-ta.

Am priceput atunci, că de câte ori Pantagruel căsca, intrau stoluri de porumbei în gura lui, închipuindu-şi că se întorc în porumbar.

Am intrat în oraş, care mi s-a părut frumos, bine întărit şi cu uliţe curate. La poarta cetăţii paznicii mi-au cerut să le arăt dreptul de trecere. Am rămas foarte nedumerit şi i-am întrebat:

— Bântuie cumva ciuma pe-aici?

— Vai, măria-ta, sunt atât de mulţi morţi în oraşul vecin, că zi, noapte umblă dricurile forfota pe uliţă.

— Sfinte Dumnezeule, unde anume?

Mi-au spus, că molima a început în Laringia şi Faringia, două oraşe mari, cum ar fi Rouen şi Nantes, târguri înfloritoare, negustoreşti. Ciuma s-ar fi ivit din pricina unor miasme otrăvitoare care începuseră să iasă de la o vreme încoace din străfundul prăpastiei de la marginea oraşului. În opt zile au pierit mai bine de douăzeci şi două sute de mii şaisprezece suflete. M-am gândit bine, am numărat zilele şi m-am lămurit, că acele miasme veneau din pântecul lui Pantagruel, din pricina unei tocane cu usturoi pe care o mâncase şi despre care mi se pare că v-am vorbit. Am pornit mai departe, am trecut printr-un şir de stânci, care erau măselele stăpânului meu. M-am căţărat pe una din ele şi m-am trezit în mijlocul celor mai minunate locuri: pajişti pentru bătaia mingii, chioşcuri frumoase, poieni întinse, vii bogate şi o mulţime de căscioare, împrejmuite, ca în Italia, cu grădini înflorite. Am rămas acolo patru luni, şi niciodată n-am trăit mai bine.

Am coborât apoi pe povârnişul măselelor de minte şi am ajuns la întorsura fălcilor. Pe drum mi s-a întâmplat să fiu jefuit de nişte tââhari, care îşi aveau sălaşul într-o pădure dinspre partea urechii. Ajungând în vale, am dat peste un

târg mai mic, al cărui nume l-am uitat, unde am fost primit bine şi am izbutit chiar să câştig ceva bani. Şi ştiţi cum? Dormind! În acel oraş se tocmeau oameni cu ziua la dormit, fiind plătiţi cu câte cinci-şase gologani, pentru o dimineaţă de somn; cei care ştiau să sforăie frumos, primeau până la şapte gologani şi jumătate.

Am povestit căpeteniilor oraşului cum fusesem jefuit în valea măselelor. Mi-au spus că prin părţile acelea hălăduiau nişte oameni răi din născare. Am înţeles din vorba lor, că aşa cum sunt la noi ţări de dincoace şi de dincolo de munţi, la ei ţinuturile erau de dincolo şi de dincoace de măsele. De partea cealaltă a dinţilor, aerul era mai curat şi viaţa mai plăcută.

Mă gândeam cât e de adevărat, că o jumătate a lumii acesteia habar nu are cum trăieşte cealaltă jumătate. Nimeni nu s-a ostenit încă să străbată pământul acelor douăzeci şi cinci de regate locuite de oameni, fără să mai socotim deşerturile şi un ochi de mare. Eu am scris o carte groasă, pe care am numit-o Hronicul gâtlanilor, arătând viaţa şi obiceiurile popoarelor care trăiesc sub fălcile lui Pantagruel.

În cele din urmă am făcut cale întoarsă şi, trecând prin barba lui, m-am urcat pe un umăr, de unde am coborât la pământ, căzându-i la picioare. Zărindu-mă, m-a întrebat:

— De unde vii, Alcofribas?

— Din gâtlejul măriei-tale, i-am răspuns.

— De când eşti acolo?

— De pe vremea când porniseşi împotriva almiorizilor.

— Sunt şase luni de-atunci. Şi din ce ai trăit în acest timp? Ce-ai mâncat şi ce-ai băut?

— Ce-a mâncat şi ce-a băut şi măria-ta. Am vânat bucatele cele mai gustoase cu care te-ai hrănit.

— Adevărat? Dar nevoile unde ţi le făceai?

— Tot acolo, măria-ta.

— Băiete dragă, îmi placi. Află că am cucerit cu ajutorul lui Dumnezeu toată ţara dipsozilor. Îţi dăruiesc pământurile de

la Salmigondin.

— Îţi mulţumesc, stăpâne. Mă răsplăteşti mai mult decât preţuieşte credinţa cu care te-am slujit.

CAPITOLUL XXXIII.

Cum s-a îmbolnăvit Pantagruel şi ce fel de leacuri a folosit.

Nu mult după aceasta, Pantagruel a căzut bolnav, suferind atât de cumplit de pântece, încât nu mai putea nici să mănânce, nici să bea. Şi cum răul nu vine niciodată singur, a mai dat peste el şi o aprindere a băşicii, care îl chinuia cum nu vă puteţi închipui. Doftorii l-au îngrijit cu multă râvnă şi i-au dat tot felul de fierturi să-i spele măruntaiele şi să-i potolească durerile. Udul lui era atât de fierbinte, încât nici până azi nu s-a răcit. Aşa au rămas până astăzi, în diferite locuri din Franţa, băi calde ca cele de la Cauterets, Limoux, Dax, Balaruc, Neris, Bourbonne şi altele; în Italia la Appone, la Sfântul Petru din Padua, la Sfânta Elena, la Casanova, la Sfântul Bartolomeu şi în alte o mie de părţi.

Stau şi mă minunez, cum îşi pierd vremea atâţi filosofi nebuni şi doftori la fel, să lămurească de unde vine fierbinţeala acelor ape: ba din pricina boraxului, ba a pucioasei, ba a salpetrului, ba a pietrei-acre de sub pământ... Aiureli! Mai bine şi-ar freca fundul cu urzici, decât să taie frunză la câini, încercând să vorbească despre lucruri pe care nu le cunosc. Nu-i nici o taină la mijloc. E foarte lămurit, că acele băi sunt calde, fiindcă au izvorât din udul înfierbântat al bunului Pantagruel.

Iar pentru a vă arăta cum s-a vindecat de boala lui dintâi, e de ajuns să vă spun că a luat pentru ieşire-afară patru chintale de scamonee cu sacâz, o sută douăzeci de care cu drojdie de vin, unsprezece mii nouă sute de livre de revent, fără a mai socoti alte amestecuri.

Trebuie să mai adaug, cum au hotărât felcerii să-i cureţe răutatea din pântece. Pentru această lucrare au adus şaisprezece măciulii mari de aramă, goale pe dinăuntru, cam cât aceea care atârnă de limba ornicului lui Virgiliu la Roma. Măciuliile erau astfel întocmite, că puteau să se

desfacă în două şi să se închidă la loc cu ajutorul unui arc. În cea dintâi a intrat un slujitor, purtând un felinar şi o făclie aprinsă. Pantagruel l-a înghiţit ca pe un hap. În alte cinci s-a vârât câte un argat voinic, având fiecare un târnăcop la brâu. În alte trei, câte un plugar cu o sapă pe umăr. În fiecare din celelalte şapte, s-a băgat câte un pădurar cu o prăjină lungă în mână şi un paner atârnat de gât. Pe toţi i-a hăpăit ca pe nişte sâmburi.

Ajungând în burtă, oamenii au deschis capacele şi au ieşit din găoacea lor: cel dintâi purta felinarul. Au umblat astfel mai bine de o leghe prin peştera întunecoasă unde se găseau umorile înveninate. Miasmele acestei peşteri erau mai stricate şi mai urât-mirositoare decât gurile lui Mefitis, mlaştinile Camarinei sau lacul puturos al Sorbonei [126], despre care pomeneşte Strabon. Şi dacă n-ar fi avut cu ei nişte leacuri care să le ferească de înveninare inima, maţele şi burdihanul, ar fi pierit toţi, înăbuşiţi de duhoarea care îi otrăvea.

Răscolind şi adulmecând adâncurile unde era stricăciunea, au dat peste un morman de scârnăvie fecală. Au lovit cu târnăcoapele, au adunat cu sapa şi au umplut toate panerele. Iar după ce au curăţat bine locul, au intrat înapoi în găoacele lor de aramă. Pantagruel a icnit o dată şi i-a vărsat pe toţi, cu aceeaşi uşurinţă cum aţi trage dumneavoastră un pârţ pe nas. Săpătorii au ieşit la lumină sănătoşi şi veseli, cum au coborât pe vremuri grecii, din burta calului lor, în Troia.

Astfel s-a tămăduit Pantagruel, şi în scurtă vreme şi-a redobândit puterile. Iar una din acele măciulii de aramă se află şi astăzi pe clopotniţa bisericii Sfânta Cruce din Orleans.

CAPITOLUL XXXIV.

Încheierea cărţii acesteia şi cuvântul de iertare al scriitorului.

Aşadar, domnii mei, aţi ascultat partea întâia a grozavei povestiri despre stăpânul şi meşterul meu Pantagruel. Voi

încheia aici această carte, căci au început să-mi fumege creierii, iar condicile din capul meu s-au încurcat puţin, din pricina brumei de pe struguri. Veţi putea citi urmarea acestor isprăvi, cu prilejul bâlciului din Francfurt. Veţi afla atunci, cum s-a însurat Panurge şi cum a fost încornorat în cea dintâi lună după nuntă; cum Pantagruel a găsit piatra filosofală şi în ce chip aceasta poate fi folosită; cum a trecut munţii Caspiei, a străbătut marea cea mare a Atlanticului, a biruit pe canibali şi a cuprins ostroavele Perlasului; cum a luat de soţie pe fata preotului Ioan, regele Indiei; cum a purtat război cu dracii şi a aprins cele cinci încăperi ale iadului, trecând prin foc şi sabie odaia neagră; cum a aruncat în flăcări pe Proserpina; cum a rupt patru dinţi şi un corn din şezutul lui Lucifer; cum a cercetat ţinuturile din lună, spre a vedea dacă luna e cu adevărat întreagă sau femeile poartă în cap trei pătrare din ea; şi o mie de alte întâmplări vesele, toate adevărate. Acestea sunt sfintele noastre Scripturi, pe franţuzeşte.

Noapte bună, domnilor, perdonnatemi şi treceţi peste greşelile mele, cum trec şi eu peste ale dumneavoastră.

Iar dacă îmi veţi spune: – „Meştere, te-ai cam stricat la cap, scriind asemenea năzbâtii şi glume prea uşoare”, vă voi răspunde că nici dumneavoastră nu dovediţi mai multă minte citindu-le şi înveselindu-vă cu ele. Dar, după cum dumneavoastră le citiţi ca să vă treceţi vremea, bine să ştiţi că tot astfel le-am scris şi eu. Iar dumneavoastră şi cu mine suntem mai vrednici de iertare decât acei călugări desfrânaţi şi întinaţi, la vorbe darnici şi în cuget făţarnici, mincinoşi, răpănoşi şi păcătoşi, care, ca şi alţii de teapa ior, îşi smolesc obrazul ca să înşele lumea mai bine. Ei vor să arate poporului că sunt milostivi şi cucernici, că postesc şi îşi înfrânează poftele trupului îndestulându-şi puţinătatea fiinţei lor firave, când, dimpotrivă, toţi se ospătează din belşug şi nu se dau înapoi să se înfrupte din toate felurile de carne. Et Curios simulant, şed bachanalia vivunt. [127]

Ca într-o carte scrisă cu slove mari şi cu chipuri, poţi să le citeşti poftele pe râtul lor trandafiriu, pe burta lor ţuguiată, cu miros de pucioasă!

Cât priveşte cititul cărţilor, le caută şi dumnealor pe-ale mele, dar nu pentru plăcerea de a-şi trece vremea, ci pentru a unelti şi a vă face rău dumneavoastră: răstălmăcind, ticluind, măsluind, minţind, dosind, drăcuind, bolborosind; adică: bârfind. Ei seamănă cu acei derbedei de prin bâlciuri, care răscolesc prin privăţi pe timpul cireşelor şi al vişinelor, adună sâmburii şi-i vând spiţerilor să facă din ei ulei de nalbă.

Feriţi-vă de ei; dispreţuiţi-i şi urâţi-i ca şi mine, ca să vă fie vouă bine. Iar dacă voiţi să intraţi în rândurile ucenicilor lui Pantagruel, să trăiţi în pace, sănătate şi bucurie, ospătaţi-vă bine şi nu vă încredeţi niciodată în oamenii care se uită prin gaura uşii.

SFÂRŞITUL HRONICULUI LUI PANTAGRUEL, REGELE DIPSOZILOR, ÎNFĂŢIŞAT ÎN FIREA SA ADEVĂRATĂ, DIMPREUNĂ CU ISPRĂVILE-I ÎNFRICOŞATE, CARTE ALCĂTUITĂ DE RĂPOSATUL ALCOFRIBAS, ABSTRĂGĂTOR DE CHINTESENŢĂ.

CARTEA A TREIA.

DESPRE FAPTELE ŞI PILDELE MARI ALE BUNULUI PANTAGRUEL, ALCĂTUITĂ DE DOMNUL FRANCOIS RABELAIS, DOCTOR ÎN MEDICINĂ ŞI MONAH AL OSTROAVELOR HIERE.

CITITORII SUNT RUGAŢI SĂ NU RÂDĂ ÎNAINTE DE-A AJUNGE LA CARTEA LXXVIII-A.

FRANCOIS RABELAIS CĂTRE DUHUL REGINEI DIN NAVARA.

O, duh înalt, pătruns de marea taină, Ce-n cer, la tine acasă-ai revenit, Şi părăsindu-ţi pământeasca haină, De trupul tău frumos te-ai despărţit, Lăsându-l să tânjească, surghiunit, Pe cel ce ţi-a fost slugă prea plecată;

Din lumea ta de-apururi luminată.

Cobori o clipă printre noi, să-ţi spun.

Povestea cea de-a treia, închinată.

Vieţii lui Pantagruel-cel-Bun.

CUVÂNT ÎNAINTE LA CARTEA A TREIA.

Oameni buni, băutori de mare faimă, şi voi iubiţii mei hodorogi, văzut-aţi vreodată pe Diogene, filosoful cinic? Dacă l-aţi văzut, vederea vi s-a luminat (sau eu sunt cu-adevărat lipsit de dreapta judecată).

E un lucru între toate plăcut, să priveşti strălucirea (în vin şi în aur) a soarelui. Mă gândesc la orbul din naştere, despre care spune Biblia, şi care, având voie, după porunca Atotputernicului, să ceară a i se îndeplini orice dorinţă, nimic altceva n-a vrut decât să vadă.

Nu mai sunteţi nici dumneavoastră tineri, şi dobândind cu vârsta darul de a şti să preţuiţi paharul, aţi fost primiţi în sfatul beţivilor, ca să cugetaţi mai temeinic şi să chibzuiţi cu ulciorul alături, despre soiul, culoarea, buchetul, bunătatea, minunăţia, puterea, încântarea, dărnicia şi celelalte însuşiri de mare cinste a preaslăvitului şi multdoritului Vin.

Dacă pe Diogene nu l-aţi văzut (după cum înclin a crede) cel puţin aţi auzit vorbindu-se despre el; căci faima şi numele lui au rămas până azi pretutindeni cunoscute, în cer şi pe pământ. Şi, dacă nu mă înşel, toţi sunteţi coborâtori din acelaşi neam al frigienilor. N-aveţi atât aur cât avea regele Midas, dar i-aţi moştenit măcar acea parte a trupului, pe care l-au cunoscut odinioară iscoadele perşilor; care împăratului Antoniu îi lipsea, dar pe care o puteţi vedea oricând în drumul ce urcă şerpuind pe dealul Rohanului, numindu-se Urechea-Mare.

Iar dacă despre Diogene nici cel puţin n-aţi auzit, am să vă povestesc o întâmplare, ca să aveţi prilej de băutură (hai, noroc!) şi puţină sămânţă de vorbă (ascultaţi!): Pentru a nu rămâne în neştiinţă ca nişte păgâni, ţin să vă arăt dintru început că acest Diogene a fost la vremea lui un filosof neîntrecut, şi vesel cum nu s-a mai pomenit un altul. Avea, nu zic, şi unele cusururi, dar acelea nici dumneavoastră nu vă lipsesc; toţi le avem pe ale noastre. Desăvârşit nu-i

nimeni, afară de Dumnezeu. Alexandru cel Mare preţuia atât de mult pe acest înţelept, încât, deşi avusese dascăl şi sfătuitor pe Aristotel, obişnuia să spună, că de n-ar fi fost Alexandru, ar fi vrut să fie Diogene din Sinopa.

Când Filip, regele Macedoniei, a pornit să bată cetatea Corintului şi s-o nimicească, aflând corintienii prin iscoade, că o oaste puternică se îndreaptă asupra lor cu arme grele ca să-i lovească, s-au înfricoşat şi s-au pregătit, fiecare la locul lui, să apere oraşul. Unii aduceau în cetate, de pe pământurile lor, vite, grâne, fructe şi alte merinde, lucruri de-ale casei şi toate cele de trebuinţă la vreme de război. Alţii întăreau zidurile, înălţau metereze, săpau şanţuri, potriveau capcane, cărau saci cu pământ, ridicau redute, curăţau adăposturile de sub pământ, astupau locurile de trecere, întregeau împrejmuirile, croiau drumuri de legătură între turnuri, adânceau marginea parapetelor, potriveau barbacanele pe spinarea ferestrelor, deschideau ochiuri în zid pentru aruncarea ghiulelelor, legau între ele gardurile de apărare, aşezau străji şi trimiteau cercetaşi să pândească drumurile până departe. Toţi stăteau de pază, fiecare cu rostul lui.

Unii frecau de zor platoşele şi lustruiau zalele; alţii puneau coarde arcurilor, curăţau arbaletele, ghioagele, scuturile, lăncile, cazanele vărsătoare de apă fiartă şi cercurile aruncătoare de flăcări; toate maşinăriile şi celelalte helepolide, cum se numeau uneltele de prăpăd şi de apărare ale războiului. Alţii ascuţeau suliţele, halebardele, securile, ţăruşii de lemn, paloşele, spadele, baltagurile, pumnalele, jungherele, cuţitele. Toţi învăţau mânuirea armelor şi fiecare îşi ştergea spada lui de rugină. Nu era femeie, oricât de plăpândă sau de bătrână, care să nu-şi frece pavăza; căci după cum gândesc că ştiţi, corintienele de altădată erau luptătoare vajnice şi neînfricate.

Văzând Diogene acea forfotă din toată cetatea, şi aşteptând zadarnic să i se dea şi lui o întrebuinţare, a stat şi a privit câteva zile frământarea celorlalţi, fără să sufle un

cuvânt; apoi, ca şi cum ar fi fost cuprins dintr-o dată de-o măreaţă pornire vitejească, şi-a azvârlit mantia pe umeri, şi-a suflecat braţele până în cot (ca la culesul viilor), a încredinţat unuia din prietenii lui traista, cărţile şi însemnările opistografe, şi s-a apucat să împingă de-a berbeleacul, până dincolo de cetate, pe ţărmul îngust al mării înspre măgura Craniei [128], butoiul care […], l-a îmbrâncit, l-a ridicat din vale la deal, l-a rostogolit din deal la vale, cărându-l până în vârful Craniei şi dându-i drumul să se ducă de-a dura, cam aşa cum se trudise Sisif, oarecând, cu bolovanul lui. Puţin a lipsit să nu iasă butoiul din cercuri şi să nu-i sară fundul!

Unul din prietenii lui zărindu-l, l-a întrebat de ce îşi frământă astfel mintea; pentru ce se osteneşte degeaba şi nu lasă butoiul în pace? Filosoful a răspuns, că întrucât Republica nu-l găsise bun de nimic, îşi făcea de lucru cu butoiul, ca să nu rămână, în tot oraşul, singurul cetăţean fără nici o treabă.

După pilda lui Diogene, deşi nu sunt stăpânit de aceeaşi spaimă care îi cuprinsese pe corintieni, nu pot să rămân nesimţitor, văzând că lumea mă socoteşte nevrednic de vreo ispravă, în vreme ce pe toată întinderea măreţului regat al Franţei, de-o parte şi de alta a munţilor, fiecare se sileşte pentru binele şi apărarea patriei, împotrivindu-se duşmanului şi înfruntându-l într-o rânduială atât de desăvârşită, după o îndrumire atât de pricepută şi pentru un folos atât de vădit al zilei de mâine (căci hotarele Franciei vor fi temeinic aşezate, iar francezii se vor bucura de linişte deplină), încât mă simt îndemnat să mă alătur gândirii lui Heraclit, care spunea că războiul e tatăl tuturor bunătăţilor. Socotesc că războiul se cheamă pe latineşte bellum, (ceea ce în limba franţuzească înseamnă frumos), nu pentru a arăta cu acelaşi cuvânt două înţelesuri potrivnice – cum bâiguiesc unii cârpaci ai vechilor ciubote latineşti – ci fiindcă în adevăr războiul scoate la lumină tot ce-i mai bun şi mai frumos, ascunzând ce-i rău şi ce-i urât.

De aceea Solomon, regele paşnic şi înţelept, voind să înfăţişeze desăvârşirea neasemuită a cugetării dumnezeieşti, a asemuit-o cu rânduială unei tabere de ostaşi.

Aşadar, deşi unii dintre ai mei m-au socotit prea nerod şi prea netrebnic pentru a mă lua cu ei în iureşul luptei, ba nici nu mi-au îngăduit măcar să fiu de folos în apărarea cetăţii: să car cu spinarea, să duc bălegarul şi să greblez pământul (n-aş mai sta să aleg) – totuşi, mai multă ruşine aş simţi dacă aş privi cu nepăsare pe alţi cavaleri viteji sau vorbitori pricepuţi, care săvârşesc atâtea fapte însemnate şi trăiesc în văzul lumii o tragică poveste, fără a-mi da eu însumi vreo silinţă şi fără a jertfi din parte-mi acel puţin – totul pentru mine! – ce mi-a mai rămas. Căci prea slabă cinste se cuvine celor care nu se ostenesc decât cu ochii, îşi cruţă puterile, dosesec banii, se scarpină cu degetul după ceafă ca trândavii, cască gura la muşte ca viţeii şi ciulesc urechile ca măgarii din Arcadia, care ascultau cântecele prosopopee, arătând prin tăcerea lor că n-au nimic de spus împotriva cântăreţilor.

Astfel cumpănind lucrurile, m-am gândit că nu întreprind o lucrare fără de folos, rostogolind în pierdere de vreme butoiul lui Diogene (singurul bun ce mi-a mai rămas după ce mi s-au înecat corăbiile lângă farul Nenorocului). Împingând butoiul la deal şi privindu-l cum se duce de-a dura la vale, ce credeţi că voi folosi? Jur pe poala fecioarei Maria din Egipt, că nu ştiu să vă răspund. Aşteptaţi o clipă, să sorb o înghiţitură! Vinul e singurul şi adevăratul meu Helicon [129], fântâna mea minunată şi bucuria zilelor mele. Beau, şi cu paharul în mână gândesc, mă dumiresc, vorbesc şi mă hotărăsc. Enius bea scriind şi scria bând. Eschil (dacă credeţi ce spune Plutarh în Symposiacis) declama bând şi bea declamând. Homer nu se apuca niciodată să scrie pe inima goală. Caton nu lua stiletul în mână, înainte de a trage o duşcă. Cum aş putea să nesocotesc aceste pilde frumoase şi vrednice de laudă?

Vinul e bun şi de-ajuns de rece. Bunul Dumnezeu, domnul Sabaot (al vitejilor) să fie pomenit în veci! Beţi şi dumneavoastră o înghiţitură zdravănă, sau două mai mici: n-am nimic împotrivă, dacă ridicând paharul i-l închinaţi Celui-de-sus.

Aşadar, fiindcă aceasta pare să-mi fie ursita, soarta şi destinul (că nu-i dat oricui să intre în cetatea Corintului), m-am hotărât să slujesc deopotrivă pe toţi cum se cuvine, şi să nu stau cu mâinile în sân. Ajutând pe cosaşi, pe săpători şi pe zidari, voi face ca Neptun şi Apolo în Troia, pe vremea regelui Laomedon, sau ca Regnaud de Montauban în zilele noastre. Voi avea grijă de lucrători şi le voi fierbe mâncarea; iar după ce se vor ospăta, voi lua lăuta să-i înviorez, zicându-le câte în lună şi în stele. Aşa a întemeiat, a zidit şi a înălţat Amfion cetatea cea mare şi frumoasă a Tebei: cântând din liră.

În cinstea războinicilor am să dau cep butoiului, şi din acelaşi teasc, al cărui must l-aţi gustat în celelalte două cărţi ale mele (dacă nu cumva s-o fi apucat să-l prefacă tipograful), voi turna vinul plăcerilor uşoare într-a treia carte, tot atât de veselă, apoi în a patra, plină până la buza paharului cu acea înţelepciune pantagruelică, pe care vă poftesc s-o socotiţi vrednică de Diogene. Fiindcă războinicii nu m-au luat cu ei la luptă, le voi fi pivnicer cinstit, întărindu-i după puţinele mele puteri când se vor întoarce acasă. Voi fi crainicul neostenit al măreţelor fapte ce-au săvârşit, şi nu voi lipsi de la datorie, cum nu lipseşte martie din post (o greşeală de care se fereşte, păcătosul!).

Mi-aduc aminte să fi citit o dată, că Ptolemeu, fiul lui Lagus, între alte prăzi şi bogăţii cu care s-a înapoiat din războaiele sale, a înfăţişat poporului, la circ, o cămilă neagră adusă din Bactriana şi un rob bălţat, jumătate alb, jumătate negru, ciudăţenii pe care Egiptul nu le mai văzuse până atunci. Ptolemeu credea că, arătând mulţimii asemenea minunăţii, poporul îl va îndrăgi şi mai mult. Dar ce s-a întâmplat? Văzând acea cămilă neagră, lumea a fost

cuprinsă de spaimă şi de nemulţumire; cât despre robul bălţat, unii l-au luat în batjocură, iar alţii au întors faţa de la el cu scârbă, socotindu-l drept o stârpitură, născută dintr-o greşeală a firii.

Astfel s-a dovedit înşelătoare socoteala pe care regele şi-o făcuse, închipuindu-şi că prin acest mijloc va izbuti să fie pe placul egiptenilor săi. Înţelegând că e mult mai plăcut şi mai desfătător să priveşti lucruri frumoase şi desăvârşite, decât sminteli şi urâţenii, el a ajuns să nu mai poată suferi acea cămilă neagră şi acel rob bălţat, care, lăsaţi în părăsire, fără îngrijiri şi fără hrană, au trecut în scurtă vreme de la viaţă la moarte.

Această pildă mă face să nădăjduiesc şi să mă tem deopotrivă. Să mă tem, că dorind a scoate la iveală lucruri plăcute, nu cumva să dau tocmai peste ceea ce e de nesuferit; să răscolesc o mină de cărbuni, acolo unde căutam o comoară; în loc de chipul lui Venus, să-mi cadă în zaruri Clinele; în loc de a fi de folos oamenilor, să-i supăr; în loc de a-i înveseli, să-i jignesc; în loc de a-i bucura, să-i amărăsc; să păţesc, adică, la fel cu acel cocoş al lui Euclion (pomenit de Plaut în Căldăruşa [130] şi de Auson în Gryphon [131] şi-n altă parte), care s-a ales cu gâtul tăiat, fiindcă râcâind în ţarină a găsit o comoară. O asemenea nedreptate nu te face să-ţi ieşi din fire? Şi dacă s-a întâmplat o dată, nu înseamnă că s-ar mai putea întâmpla şi a doua oară?

Nu, nu, jur pe Hercule că aşa ceva nu va mai fi! În noi toţi se află o anumită înclinare şi o însuşire a fiecăruia, pe care înaintaşii noştri o numeau pantagruelism, mulţumită căreia nu privim niciodată partea rea a lucrurilor, când ştim că ele pornesc dintr-o inimă curată şi deschisă. Astfel v-am văzut şi eu, arătând înţelegere şi primind cu îngăduinţă rodul puţin al cinstitelor mele osteneli.

Şi acum să ne întoarcem la butoiul nostru. Fraţilor, trăiască vinul! Beţi cu oala plină, băieţi! Iar dacă vinul nu vi se pare de soi, daţi-l la o parte. Nu sunt dintre acei băutori,

care silesc pe alţii cu anasâna să bea şi iar să bea. (Care nu se face!) Orice bun băutor, doritor de bine, să poftească la crama mea, dacă îi e sete. Să nu bea, dacă nu-i place vinul. Iar dacă-l găseşte pe gustul domnesc al dumnealui, să bea pe săturate, fără ură şi fără părtinire; să nu-l cruţe şi nici, carecumva, să-l plătească. Aceasta este voinţa mea. Şi să nu vă fie teamă că se va sfârşi vinul, ca la nunta din Cana Galileii. Cum veţi lăsa să curgă pe cană, atât voi turna la loc pe vrană. Butoiul meu n-are fund. E un izvor nesecat de viaţă vie. Aşa era băutura din cupa lui Tantal; aşa era în Iberia muntele de care pomeneşte Caton; aşa era creanga sfântă, de aur, a zeiţei subpământene pe care a cântat-o Virgil. E un corn al belşugului, al veseliei şi al glumei. Dacă vi se pare uneori că e pe drojdie, vă înşelaţi.

Nu seacă niciodată! Am aşezat la fund nădejdile cele mai bune, ca în clondirul Pandorei, iar nu disperarea, ca în butoiul Danaidelor.

Să ţineţi minte vorbele mele, şi să nu uitaţi ce fel de oaspeţi doresc. Ca şi Lucilius, care spunea că nu scrie decât pentru tarentini şi consentini, tot astfel şi eu, ca să fiu înţeles am dat cep gândurilor mele numai pentru voi, oameni de bine, băutori de soi şi damblagii de mâna întâia. Înălţimile lor, care trăiesc ca viermele în măr, ca şi cârcotaşii de tot soiul, au destule bube în şezut şi destule tolbe de vânătore pe umăr; să se ducă unde or vrea! Aici nu se găseşte vânat pentru dumnealor.

Despre capetele seci şi scormonitorii de păcate, să nu mai vorbim, vă rog în numele cinstitelor pântece care s-au împreunat ca să vă dea viaţă! Cu atât mai puţin despre acei făţarnici, care sunt toţi nişte beţivi fără seamăn, roşi de sfrinţie, plini de jeg, stăpâniţi de-o sete neistovită şi de o poftă de mâncare fără leac. De ce? Fiindcă nu sunt oameni buni, ci oameni răi, care, prefăcându-se smeriţi, săvârşesc toate acele păcate de care zilnic ne rugăm lui Dumnezeu să ne păzească. Maimuţe bătrâne, care îşi închipuie că se strâmbă frumos!

În lături, javrelor! La o parte din calea mea şi din lumina soarelui, păcătoşii dracului! Aţi venit aici de-a-ndărătelea, să-mi bârfiţi vinul şi să vă spurcaţi în butoiul meu? Uite aici ciomagul lui Diogene, pe care l-a lăsat cu limbă de moarte să-i fie pus în mormânt, ca să-i ia la goană şi să-i pocnească la mir pe strigoii pământului şi cerberii clănţoşi din Infern. Înapoi, fariseilor! La haita voastră, dulăilor! Naiba să vă ia, păduchi de icoană! Ei! Tot aici sunteţi! Să ştiu bine că mă lepăd de papă, n-am să las pe niciunul nepăpat! Cs! Cs! Cs! Aţi plecat?

Să dea Dumnezeu să vi se astupe maţul, să nu vă încălziţi decât cu beţe la şezut şi să vă scăpaţi pe voi în spânzurătoare!

CAPITOLUL I.

Cum a strămutat Pantagruel pe utopieni în ţara dipsozilor.

Cuprinzând în întregime ţara dipsozilor şi voind a o împrospăta, a-i da viaţă şi a o îmbogăţi – căci era puţin locuită şi în mare parte pustie – Pantagruel a strămutat acolo o mare mulţime de utopieni, în număr de nouă miliarde opt sute şaptezeci şi şase de milioane cinci sute patruzeci de mii două sute zece bărbaţi, afară de femei şi copii: meşteşugari de toate felurile şi cărturari pricepuţi în toate ramurile ştiinţei despre om.

A dus atât de mulţi din pricina prisosului prea mare de bărbaţi şi de femei care se sporiseră în Utopia ca lăcustele. Ştiţi prea bine şi nu trebuie să vă mai reamintesc, că utopienii sunt atât de grăbiţi la aşternut şi utopiencele atât de puioase, încât la fiecare nouă luni, din aceeaşi pereche, se năşteau cel puţin şapte prunci. Tot aşa se înmulţise neamul evreiesc în Egipt, dacă nu cumva Scriptura, care ne aduce aminte, minte, iar de Lyra, tălmăcind-o, delireză.

Pământul noilor ţinuturi era rodnic şi sănătos. Dar Pantagruel, mai înainte de toate, se gândea că aşezând pe vechii şi credincioşii săi supuşi în ţara dipsozilor, o va ţine mai lesne sub ascultarea sa. Utopienii, de când s-au pomenit, nu cunoscuseră şi nu slujiseră unui alt domn. De

cum veneau pe lume, o dată cu laptele pe care îl sugeau la sânul maicii lor, se înfruptau din bunătatea unei stăpâniri îngăduitoare, de care, zi de zi, se simţeau tot mai strâns legaţi. Atât erau de mulţumiţi, încât mai lesne s-ar fi despărţit de viaţă decât să se lepede de ocrotirea unui prinţ atât de bun, chiar dacă le-ar fi mutat aşezarea lor într-o altă ţară. Dar nu numai odraslele răsărite pe aceeaşi tulpină creşteau în această credinţă şi în această ascultare, ci şi neamurile noi, care se alipeau de stăpânii lor.

Aşa s-a întâmplat şi de data aceasta. Pantagruel nu s-a înşelat în aşteptările lui. Utopienii îi fuseseră recunoscători şi credincioşi de totdeauna; iar dipsozii, numai după câteva zile de convieţuire cu aceştia, se arătară mai zeloşi chiar decât ei. Oamenii, nu ştiu prin ce înclinare a firii lor, pornesc totdeauna cu mare avânt pe drumul care dintru început li se pare plăcut. De un singur lucru, după cum jurau, se plângeau etiopienii: că faima numelui lui Pantagruel nu ajunsese mai demult până la ei.

Însemnaţi-vă undeva, băutorilor, că o ţară cucerită nu se ţine şi nu se păstrează cum, spre ruşinea şi necinstea lor, îşi închipuie acei tirani dezmetici, care se năpustesc să jefuiască poporul, să-l prigonească şi să-l lovească, să-l sărăcească şi cu bici de foc să-l cârmuiască, să-l sfâşie şi să-i sugă sângele, meritând cu prisosinţă numele de demovori (mâncători de popor) pe care li l-a dat Homer. Nu mă voi întemeia pe fapte petrecute în lumea veche, vreau să vă amintesc numai cele trăite de părinţii voştri şi de aceia dintre voi care nu sunteţi prea tineri. Pe pruncul nou-născut trebuie să-l alăptezi, să-l legeni, să-l dădăceşti, să-l păzeşti şi să-l aperi de orice primejdie, de orice lovire şi de orice l-ar putea vătăma, ca pe un puiet, pe care l-ai sădi în livada ta. Omul care a trecut printr-o boală grea asemenea trebuie îngrijit şi cruţat, pentru a-l ajuta să-şi redobândească puterile; iar poporului să-i laşi credinţa, că nu-i pe lume un prinţ sau rege, pe care să nu şi-l dorească mai degrabă ca prieten, decât ca duşman.

Osiris, regele cel mare al Egiptului, a cuprins întreg pământul, nu atât prin puterea armelor, cât prin îndepărtarea prigoanei, prin deprinderea binelui şi a vieţii curate, prin legi potrivite, prin dărnicia şi binefacerile sale. Iată de ce Jupiter însuşi, la o sărbătoare dată în cinstea Pamylei, l-a numit pe Osiris: evergetul, adică binefăcătorul. Hesiod, în Teogonia lui, ne spune, că duhurile bune (numiţi-le genii, îngeri sau cum voiţi) sunt mijlocitorii între zei şi oameni; mai presus de oameni şi mai prejos de zei. Şi fiindcă ele ne apără de rele, după cum din mâna lor primim toate bucuriile cerului, pe care ni le împart cu dărnicie, Hesiod le socoteşte a fi în slujba regilor, întrucât a face totdeauna binele şi niciodată răul, e o faptă întru totul regească.

Purtându-se astfel, Alexandru Machedon a ajuns împăratul lumii. Hercule a stăpânit pământul mântuind pe oameni de căpcăuni, de tâlhari şi de tirani, cârmuindu-i cu blândeţe după dreptate, sub legi şi porunci chibzuite şi potrivite fiecărei ţări, împlinind ceea ce lipsea şi acoperind cu veşnică uitare toate vrăjmăşiile trecutului. În acest gând a fost dată la Atena, „marea iertare”, după ce Thrasybul, prin isteţimea şi vitejia lui, răpusese pe tirani. Cicero a dăruit-o Romei, iar, mai târziu, împăratul Aurelian la fel.

Acestea sunt leacuri tămăduitoare şi dovezi de iubire, care îţi îngăduie să păstrezi sub semnul păcii ceea ce cu putere şi anevoinţă ai dobândit. Biruitorul, fie rege, prinţ ori filosof, nu poate domni fericit decât cumpănind poruncile cu dreptate. Puterea şi-o arată biruind, dreptatea o dovedeşte ţinând seama de voinţa şi de simţămintele poporului, dându-i legi, împărtăşind hotărâri, ridicând altare şi dând fiecăruia ce i se cuvine, după cum spunea marele poet Virgil despre Octavian August:

El, care prin putere-a biruit, Dreptate celor biruiţi le-a dăruit.

Iată de ce Homer, în Iliada sa, numeşte „cununa lumii” pe prinţii cei buni şi pe marii regi.

Tot astfel gândea Numa Pompiliu, al doilea rege al Romei, om drept, bun cârmuitor şi filosof, care a poruncit ca pentru sărbătoarea zeului Termus să nu se mai jertfească nici o fiinţă vie. El a vrut să arate, că înţelege să păzească hotarele regatului şi să domnească peste pământurile lui în pace, fără jaf şi vărsare de sânge. Cel care altfel face, nu numai că va irosi ce-a dobândit, dar se va alege cu hulă şi ocară, fiind socotit nevrednic de a stăpâni puterea, pe care, folosind-o fără pricepere, o va scăpa din mâini. Căci bunurile prin silnicie smulse sunt sortite pieirii. Chiar dacă s-ar bucura cotropitorul de ele toată viaţa, şi numai urmaşii lui ar fi sortiţi să le piardă, numele celui din mormânt tot nu va scăpa de ruşine, iar oamenii îl vor blestema după moarte, ca pe un stăpân nedrept şi hapsân. Povestea vorbei: „Cu minciuna poţi să prânzeşti, dar n-apuci să cinezi cu ea”.

Mai ţineţi seama, beţivi nărăviţi, că prin chibzuinţă lui, Pantagruel a făcut, dintr-un înger, doi, spre deosebire de Carol-Magnul, care voise să despice diavolul în două, strămutând pe saxoni în Flandra şi pe flamanzi în Saxonia. Neizbutind să supună şi să ţină în frâu pe saxoni, după ce şi-a întins stăpânirea asupra lor, de teamă ca nu cumva, de la o zi la alta, să se răzvrătească împotriva lui, i-a aşezat în Flandra, ţară care îi era credincioasă. Iar pe flamanzi, supuşii lui fireşti, i-a trimis în Saxonia, socotind că îi vor păstra mai departe credinţă, chiar de se vor gospodări într-o ţară străină. S-a întâmplat însă, că saxonii nici în Flandra nu s-au potolit, iar flamanzii, strămutaţi în Saxonia, s-au molipsit de neascultarea saxonilor, ajungând până la urmă tot atât de îndărătnici ca şi ei.

CAPITOLUL II.

Cum a ajuns Panurge castelan la Salmigondin în ţara dipsozilor şi cum nu s-a priceput să-şi chivernisească averea.

Chibzuind cum să gospodărească mai bine ţara dipsozilor, Pantagruel i-a dăruit lui Panurge pământurile de la

Salmigondin, care aduceau an cu an 6789106789 galbeni regeşti, bani număraţi, afară de câştigurile întâmplătoare din vânzarea cărăbuşilor şi a găoacelor de melci, care se ridicau, una peste alta, de la 2435768 până la 2435769 de miei cu lână creaţă. Când se făceau melci şi cărăbuşi mulţi, câştigul sporea până la 1234554321 de serafi; dar aceasta nu se întâmpla în fiecare an.

Cu atâta pricepere şi cumpătare (vorbă să fie!) şi-a chivernisit însă avutul, stăpânul cel nou, încât în mai puţin de paisprezece zile a zvântat câştigurile pe trei ani: pe cele obişnuite ca şi pe cele întâmplătoare. Nu (cum aţi putea crede) întemeind mănăstiri, ridicând biserici, şcoli şi spitale, nici măcar hrănindu-şi haitele de câini cu slănină, ci pornind nenumărate petreceri, ospeţe vesele cu mese întinse pentru toată lumea, prieteni buni de pahar, fete nurlii şi ştrengăriţe sprintene. A tăiat pădurile; a ars buştenii şi a vândut cenuşa; a luat drept arvună bani grei, cumpărând scump şi vânzând ieftin; a cules adică grâul înainte de a se coace, cum se spune.

Aflând Pantagruel despre acestea, nici nu s-a mirat, nici nu s-a mâniat, căci era, după cum v-am spus, omul cel mai bun dintre toţi câţi au purtat vreodată sabie la bâru. El ştia să privească totdeauna numai partea plăcută a lucrurilor şi pe toate le tălmăcea în înţelesul cel bun. Nicicând nu-şi făcea sânge rău şi nu-şi pierdea cumpătul. Nu se depărta nici cu un pas de hotarul binecuvântat al dreptei-judecăţi şi nu se lăsa tulburat de necazuri sau de mâhnire. Căci, zicea el, bunurile pe care cerul le adăposteşte sub aripa lui, ca şi cele pe care pământul le cuprinde în lung şi în lat, în adânc şi în înălţime, nu sunt făcute să ne învenineze simţirea sau să ne adumbrească gândurile.

Aşadar, chemându-l la sine pe Panurge, l-a luat deoparte şi l-a mustrat cu blândeţe, spunându-i că trăind asemenea viaţă fără socoteală, îi va fi cam greu, dacă nu cu neputinţă, să ajungă vreodată un om avut.

— Avut? a răspuns Panurge, întrebând. Asta ţi-e voia? Ţi-ai pus în gând cu adevărat să mă pricopseşti? Oare nu-i lucru mai înţelept să trăieşti fără bătaie de cap, mulţumit şi vesel în tovărăşia lui Dumnezeu şi a oamenilor de treabă? Binecuvântatul tău creier să n-aibă altă grijă în sfântul lui locaş, iar liniştea să nu-i fie tulburată de vântul cel rău al întristării. Să fiu mereu sprinten, glumeţ şi voios, iată bogăţia mea! Îi aud pe toţi strigând: „Chibzuială! Cumpătare!” dar niciunul dintre cei care vorbesc despre cumpătare şi despre chibzuială nu ştiu ce înseamnă ele cu adevărat. Să mă întrebe pe mine! Află dar din gura mea, că păcatul care mi se pune în seamă l-am deprins de la dascălii cei mari şi de la judecătorii din Paris, unde se află adevăratul izvor al înţelepciunii şi ştiinţa vie a panteologiei şi a dreptăţii.

Eretic îl numesc pe cel ce s-ar îndoi şi n-ar crede! Dascălii şi judecătorii despre care vorbesc mănâncă în fiecare zi un episcop, sau măcar dijmele episcopiei (ceea ce e totuna) pe-un an întreg, ba adeseori pe doi. Dar ei răspândesc lumină, şi dacă altfel ar face, ar fi buni de ucis cu pietre. Purtarea lor se întemeiază pe cele cinci virtuţi de căpetenie.

I. Mai întâi: prevederea. Omul prevăzător cheltuieşte banii din timp, căci nu se ştie niciodată cum se învârteşte roata. Cine poate să spună dacă lumea va mai fi, de-aici în trei ani? Şi chiar dacă nu s-ar sfârşi până atunci, care muritor are înscris la mână că va mai fi în viaţă?

Căci soarta nimeni nu şi-o stăpâneşte, Să ştie câte zile mai trăieşte.

II. Legea schimbului: să cumperi scump (pe datorie) şi să vinzi ieftin (pe bani număraţi). Ce spune despre aceasta Cato, în De re rustica lui? Orice gospodar, tată de copii, trebuie să aibă totdeauna ceva de vânzare. E singurul mijloc de a se îmbogăţi, dacă are grijă să pună mereu deoparte.

III. Dreptate pentru toată lumea: să ospătezi din belşug pe toţi prietenii buni (am zis: buni) şi plăcuţi, care au fost

azvârliţi de soartă, ca Ulise, pe stâncile Poftei-de-Mâncare, fără merinde; apoi pe frumoasele (am zis: frumoasele) şi tinerele ştengăriţe, căci după cum ne învaţă Hipocrat, tinereţea e totdeauna înfometată, mai cu seamă când e sănătoasă, sprintenă, vioaie, neastâmpărată şi uşurică. Fetiţele noastre sunt oricând gata, de bunăvoia lor, să fie pe placul oamenilor cumsecade; ele purced de la Plato şi de la Cicero, ştiind bine că n-au venit pe lume numai pentru plăcerea lor, ci pentru a se dărui patriei, şi, din când în când, prietenilor.

IV. Puterea: să dobori, ca Milone, copacii bătrâni; să cureţi pădurile întunecoase în care îşi fac sălaş lupii, mistreţii, vulpile, unde se ascund tâlharii şi ucigaşii, se oploşesc plăsmuitorii de bani şi se adună ereticii; să le prefaci pe toate în poieni luminoase şi pajişti vesele, unde, în cântec de oboaie, să aşezi la rând jilţurile pentru judecata de apoi.

V. Cumpătarea: culegând grâul înainte de a se coace, să-l mănânci cât e verde, după pilda pustnicilor, care trăiesc numai cu ierburi şi rădăcini, în felul acesta, nu mai ai nevoie de secerători, care cer bani mulţi şi beau laptele fără apă; nici de treierători, care cer plăcinte la masă şi nu-ţi lasă în grădină un fir de ceapă şi de usturoi; nici de morari, care sunt nişte pungaşi, nici de brutari, care nu-s nici ei mai breji. Fără să mai pun la socoteală pacostea şobolanilor, pleava din hambare, prăpădul gărgăriţelor şi a altor gângănii rozătoare. Din iarba grâului se face o zeamă minunată, care fierbe repede şi se mistuie lesne; curăţă creierii, luminează mintea, limpezeşte vederea, deschide pofta de mâncare, ascute gustul, înviorează inima, îndulceşte limba, netezeşte pielea, întăreşte vinele, potoleşte sângele, uşurează bojocii, răcoreşte ficaţii, desfundă splina, spală rărunchii, subţiază mijlocul, dezmorţeşte bucile, goleşte băşica, împrospătează fuduliile, rotunjeşte burta şi te ajută să scuipi, să verşi, să strănuţi, să dai drumul vânturilor, să sughiţi, să-ţi goleşti maţul, să

tuşeşti, să-ţi sufli nasul, să gâfâi, să sufli, să răsufli, să sforăi, să năduşeşti, să ţii sus steagul şi aşa mai departe.

— Am înţeles, a spus Pantagruel, vrei să arăţi că un nerod n-ar fi în stare să cheltuiască atâţi bani într-un timp atât de scurt. Au mai căzut şi alţii în aceeaşi greşeală, nu eşti cel dintâi. Neron îl lăuda pe unchiul său Caligula şi îl ţinea mai presus de ceilalţi oameni, fiindcă, nu ştiu prin ce mijloc făcător de minuni, izbutise în câteva zile să risipească toate bogăţiile pe care i le lăsase moştenire Tiberiu. Iar tu în loc să păzeşti legea împotriva risipei (după care, la Roma, cetăţenii n-aveau voie să cheltuiască într-un an mai mult decât câştigau), ai nesocotinţa să mănânci tot ce găseşti la îndemână (şi se poate mânca), azvârlind pe foc ce rămâne şi nepăstrând nimic pentru a doua zi. Aş putea să spun despre tine, ceea ce Cato spunea despre Albidius. Albidius îşi risipise tot avutul în cheltuieli deşănţate, şi fiindcă îi mai rămăsese o casă i-a dat foc, pentru a putea striga: Consummatum est! [132] cum a strigat sfântul Toma din Aquino, după ce a mâncat o mreană întreagă. Dar nu te sileşte nimeni sa faci la fel.

CAPITOLUL III.

Cum laudă Panurge pe datornici şi pe împrumutători

— Şi datoriile când ţi le vei plăti? a întrebat Pantagruel.

— La calendele greceşti, a răspuns Panurge. Când toată lumea va fi mulţumită şi fiecare se va moşteni pe el însuşi. Să mă ferească Dumnezeu să scap vreodată de ele! N-aş mai găsi pe nimeni să mă împrumute cu o lăscaie! Cine nu seamănă, nu culege. Eşti dator cuiva? Împrumutătorul tău se va ruga zi şi noapte să-ţi dea Dumnezeu viaţă lungă şi fericită (ca să nu rămână el păgubaş) şi pretutindeni te va vorbi numai de bine. Mulţumită laudelor ce-ţi aduce să mai găseşti şi pe alţii care să te împrumute, şi să-i plăteşti ceva din datorie, umplând groapa din ograda lui cu pământ luat de la altul. Pe vremea când, după legea statornicită de druizii din Galia de odinioară, robii, slujitorii şi grămăticii erau arşi de vii la îngropăciunea stăpânilor lor, aceia

tremurau de frică în fiecare clipă, ca nu cumva stăpânul să moară cu zile. De ce? Fiindcă ştiau, că vor pieri o dată cu el. Se rugau necontenit lui Mercur şi lui Pluto (tata banilor) să-l ţină cât mai mulţi ani în deplină sănătate; îl slujeau şi îl îngrijeau cu toată râvna, nădăjduind să trăiască cel puţin până la moartea lui.

Crede-mă, că împrumutătorii mei, cu aceeaşi evlavie se roagă lui Dumnezeu să-mi dăruiască zile, fiindu-le teamă că aş putea să dau ortul popii, fără a-i plăti; căci oamenii aceştia ţin mai mult la pălărie decât la cap, şi li-s mai scumpi banii decât viaţa. Dovadă ce s-a petrecut cu nişte cămătari din Landerousse, care s-au spânzurat când au văzut că se îndreaptă vremea şi scade preţul vinului şi-al bucatelor.

Pantagruel n-a răspuns nimic, iar Panurge a vorbit mai departe:

— Ei, ştii, că mi-ai plăcut! Dumneata mă certi pentru datoriile mele! Dar vezi, că tocmai în ele stă puterea mea, sfântă şi neasemănată. Filosofii spun, că din nimic nu se naşte nimic; în nimic nu se cuprinde nimic şi cu nimic nu se clădeşte nimic. Aşadar, eu sunt un ziditor de viaţă: un demiurg! Cui am dat naştere? Unor frumoşi şi drăgălaşi cămătari. Cămătarii – voi spune-o şi în spânzurătoare! – sunt fiinţele cele mai bune şi mai folositoare. Cel care nu dă cu împrumut e un om rău şi scârbos, trimis pe lume de tartorul cel mare din iad. Ce-am făcut anume? Am făcut datorii. Ce lucru de ispravă! Ce datină minunată! Da-to-rii, spun iarăşi, despărţind silabele, cum însemna şi despica odinioară cuvintele cinstitul Xenocrat. Preţuind pe fiecare datornic după numărul împrumutătorilor lui, nu vei greşi niciodată. Te rog a crede, că mă simt nespus de bine când văd în fiecare dimineaţă strângându-se în jurul meu smeriţii cămătari, care se grăbesc să-mi dea bineţe şi să-mi facă adânci plecăciuni. Când îl privesc mai prietenos pe unul şi-i arăt o faţă mai râzătoare, păcătosul îşi închipuie că îl voi plăti înaintea celorlalţi şi ia zâmbetul meu drept bani-

gheaţă. Parcă aş fi Dumnezeu însuşi, înconjurat de îngeri şi de heruvimi, cum l-am văzut cu ochii mei în Patimile lui Isus, la Saumur. Cămătarii sunt prietenii mei, voitorii mei de bine, curtenii mei, colăcarii mei, colindătorii mei de fiecare dimineaţă. Mă gândesc, că deasupra datoriilor mele se ridică acel Munte-al-Vitejilor, pe care îl zugrăveşte Hesiod, şi în vârful căruia am ajuns cel dintâi, cucerind o cinste la care năzuiesc toţi muritorii, dar pe care puţini o dobândesc; căci toată lumea e stăpânită astăzi de dorinţa fierbinte de a face datorii şi de a găsi noi împrumutători (ceea ce nu-i atât de lesne). Vrei dumneata să-mi răpeşti această bucurie? Şi mă întrebi, când îmi voi plăti datoriile? Dar nu numai atât. Lua-m-ar sfântul Babolin cel Bun să mă ia, dacă n-am socotit totdeauna, că datoriile sunt ca o punte de trecere şi ca o legătură între cer şi pământ, o hrană de toate zilele a neamului omenesc, fără de care, în scurtă vreme, toţi ne-am prăpădi; datoriile sunt marele suflet al lumii de pretutindeni, care, după cum arată învăţaţii, dă viaţă tuturor lucrurilor. Stau deci şi cuget cu mintea limpede: cum ar fi alcătuită şi cum s-ar ţine în picioare lumea, fără datornici şi împrumutători? (Ia, dacă vrei, drept pildă, a treisprezecea parte din lumea gândită de filosoful Metrodor sau a şaptezeci şi opta parte din a lui Petroniu.) O lume fără datorii? S-ar sminti drumul stelelor şi toate s-ar învălmăşi într-o cumplită neorânduială. Jupiter, nemaisocotindu-se dator lui Saturn, i-ar răpi globul, şi cu lanţul său homeric ar ţine pe loc toată gândirea lumii: zeii, cerurile, demonii, geniile, eroii, dracii, pământul, marea şi toate elementele. Saturn i s-ar alătura lui Marte şi ar porni împreună o răzmeriţă nemaipomenită. Mercur nu s-ar mai osteni să poarte veştile altora şi nemaiprimind să fie datornicul nimănui, n-ar mai fi vrednic să poarte numele de Cămil, cu care îl cinstiseră etruscii. Nici Venus, nemaidând nimic pe datorie, n-ar mai fi preamărită aşa cum este. Luna ar fi cufundată în beznă şi în sânge; de ce i-ar mai împrumuta, soarele, lumină? Cine l-ar sili? Soarele n-ar mai încălzi

pământul; stelele n-ar mai îndruma soarta bună a oamenilor şi nici pământul nu le-ar mai hrăni cu aburii şi sudorile lui. (Cum spuneau Heraclit, filosofii stoici şi Cicero însuşi.) Elementele nu şi-ar mai recunoaşte semnele lor; n-ar mai sta în legătură unele cu altele şi ar încremeni fără mişcare; căci niciunul nu s-ar simţi dator şi niciunul n-ar mai împrumuta pe altul cu nimic. Pământul n-ar mai da din el apă; apa, în aer, ar rămâne apă; aerul n-ar mai lăsa să ardă focul şi focul n-ar mai încălzi pământul. Nu s-ar mai naşte pe lume decât căpcăuni, uriaşi şi titani. Ploaia n-ar mai ploua, lumina n-ar mai lumina şi vântul n-ar mai sufla; n-ar mai fi nici iarnă, nici vară. Lucifer s-ar năpusti din adâncul iadului cu toate furiile după el; durerile şi diavolii încornoraţi ar goni din cer pe toţi zeii. Nimeni nemaidând pe datorie, am duce o viaţă de câine. Ar fi în lume o zăpăceală mai cumplită decât în capul marelui meşter al Sorbonei, şi o încurcătură mai încâlcită decât în blestemăţiile măscăricilor pe care i-am văzut jucând păpuşile la Doue. Oamenii nu s-ar mai ajuta unii pe alţii; ai putea să strigi ca din gură de şarpe că ai luat foc, că te îneci, că te omoară, nimeni n-ar sări să te scape. Şi de ce? Fiindcă n-ai dat cu împrumut şi nu ai datornici. Nu-i pasă nimănui dacă pierzi averea, dacă te duci la fundul apei, dacă dai ortul popii; căci dacă n-ai împrumutat pe nimeni, nimeni nu-ţi datorează nimic. Într-un cuvânt, încrederea, nădejdea şi mila ar fi izgonite din mijlocul oamenilor, care sunt făcuţi să se ajute unii pe alţii; în schimb s-ar strecura bănuiala, dispreţul, duşmănia, cu tot alaiul lor de răutăţi, de dureri şi de blesteme. Vei putea să spui atunci, că Pandora şi-a deşertat toată lada! Oamenii s-ar sfâşia între ei ca lupii: toţi s-ar preschimba în căpcăuni, în diavoli, în tâlhari, în bârfitori, în vrăjmaşi, în ucigaşi, fiecare privind cu ură pe celălalt, ca Ismael, ca Metabus sau ca Timon din Atena, căruia i s-a spus Mizantropul, adică duşmanul oamenilor. Mai lesne ar zbura peştii în văzduh şi ar coborî cerbii să pască iarbă în adâncul mărilor, decât ar putea oamenii să

trăiască într-o asemenea lume de cerşetori, în care nimeni n-ar da pe datorie! Eu pe cerşetori n-am putut să-i sufăr nicicând. Iar dacă omul însuşi ar trăi după legea unei lumi nefericite, în care nimeni nu dă pe datorie, dezmăţul lui te-ar înspăimânta. Capul n-ar mai împrumuta vedere ochilor, iar mâinile şi picioarele ar orbecăi în întuneric; şi nici picioarele n-ar mai binevoi să poarte capul, nici mâinile să se trudească pentru el. Inima, sătulă de a mai bate pentru a pune în mişcare vinele atâtor mădulare, nu le-ar mai împrumuta viaţă. Plămânii n-ar mai împrumuta inimii foalele lor. Ficatul nu i-ar mai trimite sânge s-o hrănească. Băşica nu s-ar mai învoi să fie îndatorată rărunchilor şi udul s-ar opri. Creierul, văzând atâta zăpăceală, n-ar mai da simţire nervilor, nici muşchilor putere. În această lume risipită, unde nimeni nu dă nimic şi nimeni nu datorează nimic, s-ar înstăpâni o zâzanie mai nimicitoare decât aceea pe care şi-o închipuia Esop în pilduirile sale. Oamenii s-ar prăpădi în scurtă vreme şi nici Esculap nu i-ar mai putea mântui de la pieire. Trupul li s-ar nimici, iar sufletul lor ar coborî, mânios, să-şi caute dinarii în fundul iadului.

CAPITOLUL IV.

Urmarea cuvântării lui Panurge întru lauda datornicilor şi a împrumutătorilor

— Închipuieşte-ţi acum o altă întocmire a lumii, în care fiecare dă cu împrumut şi rămâne dator, fiind toţi deopotrivă împrumutători şi îndatoraţi. Ce rânduială minunată va fi în rotirea lumii! O văd, o simt şi o înţeleg, tot atât de lămurit ca şi Plato. Ce bună învoire între elemente! Cu ce bucurie şi-ar îndeplini natura lucrările sale! Iată: Ceres poartă pe braţe spice pline; Bachus, struguri copţi; Flora, flori învoalte; Pamona, roade rumene. Junona răspândeşte în jurul ei numai pace, lumină, voie bună şi sănătate. Privesc în jurul meu şi nu mă mai satur! Între oameni domneşte înţelegere, iubire, credinţă, tihnă, traiul-bun; e petrecere şi veselie; aur şi argint; sunt bani, giuvaeruri şi mărfuri de tot felul, trecând din mână în mână.

Nici judecăţi, nici pricini, nici certuri, nici războaie, nici cămătari, nici hămesiţi, nici zgârciţi care să strângă, nici cărpănoşi care să nu dea. Sfinte Dumnezeule! Aceasta ar fi vârsta de aur a omenirii, domnia lui Saturn, aşezarea cerească a Olimpului, unde toate pornirile inimii se topesc în una singură, biruitoare, poruncitoare, atotstăpânitoare: dărnicia! Toţi oamenii sunt buni, drepţi la cuget şi frumoşi! Ce lume fericită! Ce fericiţi trăitori ai acelei lumi! De trei şi de patru ori fericiţi! Parcă mă văd în mijlocul lor! Iar dacă papa, cu alaiul lui de cardinali, nu va lipsi nici el din lumea aceasta îndestulată, care împrumută pe toţi şi nu lasă pe nimeni în suferinţă, s-ar prăsi în câţiva ani la sfinţi – cu predici, rugăciuni, lumânări şi cârji – mai mulţi decât se află în toate cele nouă eparhii ale Bretaniei (afară, bineînţeles, de Saint-Yves). Aş vrea să-ţi mai amintesc că preacinstitul Pantelin din poveste, voind să laude şi să preamărească pe bătrânul Jossau, n-a găsit să spună despre el altceva, decât că:

Bucuros da cu-mprumut, Orişicui i-ar fi cerut!

Ah! ce vorbă frumoasă! Ia gândeşte-te, ce bine i-ar sta microcosmului numit om, dacă ar trăi cu trup şi suflet în starea lui firească, adică luând şi dând cu împrumut, datornic fiind el însuşi şi pe alţii îndatorând. Nici în cuprinsul tăriilor cereşti n-ar domni o rânduială mai deplină ca între oameni. A vrut ziditorul lumii să aşeze în noi suflet dătător de viaţă. Iar viaţa sălăşluieşte în sânge. Sângele e locaşul vieţii. O singură lucrare a fiinţei noastre e între toate ostenitoare: plămădirea fără răgaz a sângelui. În necontenita lui primenire, toate mădularele trupului îşi au partea lor de trudă, iar legătura dintre ele cere ca unul să împrumute pe celălalt, împrumutându-se la rându-i, fiind fiecare totodată datornic şi împrumutător. Natura ne-a pus la îndemână aluatul din care se plămădeşte sângele: pâinea şi vinul. Toată hrana omului se cuprinde în pâine şi în vin. E companajul, cum i se spune în limba provensală. Culesul, pregătirea vinului şi coptul pâinii sunt lucrarea mâinilor şi

osteneala picioarelor, pe care se reazemă toată cheresteaua trupului; iar călăuza cea bună sunt ochii. Tot astfel, pofta de mâncare, cuibărită în cimpoiul stomacului şi stropită cu puţină fiere trimisă prin splină ne sfătuieşte să frigem carnea. Limba o gustă, dinţii o macină, stomacul o primeşte, o mistuie şi o preface în chil. Vinele mezinterului păstrează sucul prielnic şi hrănitor, lepădând prisosurile (care sunt date afară pe calea maţului), iar lamura rămasă o trec ficatului, care o preface în sânge. Gândeşte-te, de câtă bucurie sunt cuprinşi harnicii noştri slujitori, adăpându-se din acest râu de aur, care le dă viaţă şi putere. Nici alchimiştii nu se simt mai fericiţi, când după multă trudă şi cheltuială de răbdare, izbutesc să preschimbe metalurile în cuptoarele lor. Tot astfel, fiecare mădular se sileşte să cureţe şi să limpezească această comoară. Rărunchii, prin vinele numite mulgătoare, aleg partea apoasă, adică udul, şi pe făgaşul uretrelor o trimit în băşica pregătită să-l primească şi să-i deşerte preaplinul la timp potrivit. Splina culege drojdia care se cheamă fierea neagră. Punga biliară alege prisosurile fierii, după care sângele e purtat într-o altă încăpere, unde se limpezeşte. Inima, cu mişcările ei diastolice şi sistolice, îl curăţă şi-l înroşeşte, apoi, prin ventricul, îl trimite, limpede şi curat, în vinele tuturor mădularelor. Fiecare mădular păstrează sângele care îi trebuie şi îl foloseşte după nevoie: picioarele, mâinile, ochii şi toate celelalte, care după ce au dat, acum primesc. În ventriculul stâng al inimii, sângele se subţiază atât de mult, încât îl numim suflet; şi, ajungând prin artere în toate părţile trupului, aeriseşte sângele din celelalte vine. Plămânii îl împrospătează necontenit, suflând din foaie. Mulţumindu-i pentru acest ajutor, inima îi trimite prin vâna arterială sângele ei cel mai curat. Această alcătuire în întregimea ei atât de minunat întreţesută, încât duhul vieţii care se desprinde din ea vorbeşte, gândeşte, socoteşte, chibzuieşte, judecă, hotărăşte şi îşi aduce aminte. Ţine-mă, Doamne! să nu mă rătăcesc şi să nu mă pierd, pătrunzând

în adâncurile acestei lumi de împrumutători şi de datornici. Te rog să mă crezi, a împrumuta e o faptă dumnezeiască, iar a fi dator o mare virtute! Nu numai atât. Lumea aceasta, în care toţi dau şi fiecare e dator, e atât de bine înjghebată, încât, îndeplinindu-şi rosturile clipei de faţă, nu uită să împrumute pe cei care încă nu sunt, pentru ca astfel să ducă viaţa mai departe, născând alte fiinţe asemănătoare nouă: copiii noştri. Întru această menire, fiecare mădular rupe partea cea mai bună din hrana lui şi o dă pântecului. Natura a rostuit căile priincioase prin care, după lungi şerpuiri şi ocoluri, hrana trupului ajunge la locul potrivit, dând bărbatului şi femeii puterile trebuincioase pentru a păstra şi a nu lăsa să se stingă neamul omenesc. Totul se săvârşeşte prin împrumut de la unul la altul şi astfel izvorăsc îndatoririle dintre soţi. Pe cel ce nu vrea să dea, firea îl loveşte cu o pedeapsă bine hotărâtă: istovirea mădularelor şi zăpăcirea simţurilor. Pe cel care dă, îl răsplăteşte cu plăceri, bucurie şi desfătare.

CAPITOLUL V.

Cum îi judecă Pantagruel pe datornici şi pe împrumutători

— M-am lămurit, a spus Pantagruel, şi văd că te pricepi să învârteşti vorbele. Dar poţi să predici şi să pălăvrăgeşti până la paştile cailor, tot n-ai să mă încredinţezi că ai dreptate. Şi miră-te cât vei vrea, n-ai să mă hotărăşti să rămân dator. Dator să nu rămâi, zic eu, decât cu dragoste şi cu simţire împărtăşită. Ai folosit asemănări şi descrieri frumoase, care mi-au fost întru totul plăcute, dar pot tot astfel să-ţi spun şi eu, că un datornic neruşinat şi fără obraz, care s-ar întoarce în oraşul unde năravul lui a ajuns de pomină, i-ar face pe cetăţeni să fugă din calea lui care încotro, mai grăbiţi şi mai înfricoşaţi decât dacă s-ar fi întâlnit cu ciuma, înveşmântată aşa cum a văzut-o filosoful Apollonios din Thyane [133], la Efes. Şi socotesc de asemeni, că perşii aveau dreptate când spuneau că minciuna e numai al doilea păcat: cel dintâi e să fii dator, căci minciuna şi datoriile merg mână în mână.

Nu vreau să spun prin aceasta, că nu trebuie niciodată să te împrumuţi sau să împrumuţi pe altul. Nu-i pe lume nici un om, cât de bogat, care să nu fie dator, şi nici om atât de sărac, pe care să nu-l împrumuţi la nevoie. Lucrurile stau aşa cum le-a înfăţişat Plato în legile sale, adică să nu laşi pe vecin să scoată apă din puţul tău, dacă el însuşi n-a săpat pământul lui până la acel strat de lut pe care îl folosesc olarii, şi sub care se găsesc izvoarele de apă; acea humă grasă, cleioasă, netedă şi vârtoasă, care păstrează umezeala şi n-o lasă să sece. Nu sunt oare lipsiţi de ruşine cei care se împrumută mereu şi în toate părţile, în loc să-şi câştige pâinea muncind? După a mea judecată, nu se cuvine să-i împrumutăm decât pe aceia care, trudindu-se cu osârdie, n-au izbutit să ajungă la liman, sau pe cei căzuţi în lipsă din pricina nimicirii avutului lor. Dar să lăsăm acestea. De aici înainte să nu mai faci datorii. De cele trecute te dezleg.

— Altceva nu am a face, a spus Panurge, decât să-ţi mulţumesc. Iar dacă mulţumirea mea ar putea să se înalţe până la inima binefăcătorului meu, ar fi veşnică şi nesfârşită, căci dărnicia pe care milostenia ta mi-o arată nu se poate cântări, nu se poate măsura, e fără margine şi fără istov, şi aş rămâne cu mult mai prejos de bunătatea ei, dacă m-aş mărgini s-o preţuiesc numai după bucuria celui care o primeşte. Nici prin faptele mele, nici prin credinţa cu care te-am slujit nu sunt vrednic de dragostea pe care mi-o dăruieşti; nevoit sunt s-o recunosc, dar nu într-atât cât ai putea să crezi. A mai rămas ceva care mă întristează, mă roade şi mă arde: nu ştiu care va mai fi rostul meu pe lume, după ce-mi voi plăti datoriile? Mi-e teamă, că vreo câteva luni de aici încolo n-o să mă simt în apele mele. Nu sunt nici pregătit, nici deprins. Şi nu numai atât; de azi înainte, nimeni nu va mai trage un pârţ la Salmigondin fără să mi-l trimită în nas, şi toţi pârţâiţii îmi vor striga: „Suntem chit!” Mă voi sfârşi cu zile, ştiu bine. Să-mi scrii te rog pe mormânt, că am murit înăbuşit! Iar dacă vreodată felcerii

nu vor şti alt leac pentru uşurarea femeilor suferind de pântecăraie, să folosească moaştele mele, aromate şi bine zvântate; gustând cât de puţin din mine, vor slobozi mai multe vânturi decât pot să numere şi se vor tămădui fără greş. Iată de ce te-aş fi rugat, să-mi laşi de sămânţă măcar vreo sută de datorii. La fel s-a căinat şi Miles d'Irviere, episcopul din Chartres, când l-a scos din scaun regele Ludovic al Xl-lea, rugându-l să-i lase măcar o parohie, ca să aibă cu ce să-şi piardă vremea. Mai bine le dau toate pătulele cu melci şi cărăbuşeria întreagă, fără să scad nimic din capete!

— Lasă vorba, l-a scurtat Pantagruel.

CAPITOLUL VI.

De ce sunt iertaţi de a merge la război tinerii însurăţei

— Aş vrea să-mi aduc aminte, a spus Panurge, în ce lege scrie, că cel care sădeşte o vie, zideşte o casă sau s-a însurat de curând e iertat de a merge la război timp de un an?

— În legea lui Moise, a răspuns Pantagruel.

— De ce să fie iertaţi însurăţeii? a întrebat Panurge. Cu cei care sădesc via nu-mi bat capul; sunt prea bătrân, eu port grija celor care o culeg. Nici cei care durează case din pietre neînsufleţite nu sunt trecuţi în catastiful meu; eu zidesc cu pietrele vii, care sunt oamenii.

— După judecata mea, a spus Pantagruel, tinerii însurăţei sunt lăsaţi la vatră ca să se bucure în voie de plăcerile dragostei, să-şi sporească neamul şi să nu rămână fără urmaşi; dacă vor cădea în luptă după un an, numele şi armele lor vor rămâne moştenire copiilor. Se va vedea, de asemeni, în acest timp, care neveste sunt sterpe şi care sunt vrednice de-a naşte. Un an de încercare e de ajuns pentru o femeie în puterea vârstei. Rămânând, unele, văduve după bărbatul dintâi, se vor putea mărita a doua oară, după cum urmează: cele născătoare, cu bărbaţi care vor să aibă prunci, iar cele sterpe, cu aceia care, nedorindu-i, îşi iau femeie numai pentru destoinicia ei, pentru

bunătatea ei, pentru liniştea casei şi pentru grija gospodăriei.

— Predicatorii din Varennes, a spus Panurge, sunt împotriva însurătorii de-a doua, socotind-o drept necinste şi sminteală.

— Au şi ei gărgăunii lor, a spus Pantagruel.

— Întocmai, a întărit Panurge. Tot aşa şi fratele nostru Bagănteacă, predicând deunăzi la Parille împotriva însurătorii de a doua, se jura pe toţi sfinţii, că mai bine s-ar anevoi cu o sută de fete-mari, decât să-şi facă de lucru cu o femeie văduvă. Judecata domniei-tale o găsesc dreaptă şi întemeiată. Dar n-ai fi înclinat a crede, că tinerii însurăţei sunt iertaţi de-a merge la război şi din altă pricină? Căci în anul cel dintâi, după bucuria nunţii, cu atât nesaţ se înfruptă din bunătăţile cele fragede ale dragostei – după cum e drept şi se cuvine – încât cheltuindu-şi puterile, ajung fără vlagă, osteniţi, istoviţi, secătuiţi; iar dacă ar fi duşi în ăst timp pe câmpul de bătaie, mai degrabă s-ar pune cu burta la pământ ca raţele, decât să se-avânte în luptă cu vitejii şi să înfrunte trăsnetul puştilor, în focul dezlănţuit de Enyo [134], zeiţa războiului. Nici o ispravă n-ar săvârşi sub steagurile lui Marte, căci toată bărbăţia lor se va fi cheltuit sub plapuma lui Venus, ibovnica aceluia.

În casele oamenilor cumsecade mai dăinuieşte încă vechea datină, după care tinerii de curând însuraţi sunt trimişi plocon la vreun unchi sau mătuşă, departe de nevastă, ca să-şi întremeze puterile şi să poată s-o ia mai cu nădejde de la capăt; deşi de multe ori, nici unchi şi nici mătuşă n-au. Naşa bunicului meu îmi spunea când eram mic, că:

Închinăciuni şi slujbe sfinte.
Sunt bune dacă le ţii minte;
Dar doi flăcăi care-au cosit, Nu fac cât unul odihnit.

Tot atât e de adevărat, că podgorenii nu mănâncă struguri, iar vinul, înainte de a împlini anul, nu-l gustă; cei care îşi zidesc casă nouă o lasă un an să se zvânte, de teamă să nu moară înăbuşiţi, cum scrie cu multă ştiinţă Galien în cartea

lui Despre greutatea de a răsufla. Aşadar, să nu-ţi fie cu supărare, întrebarea mea îşi avea rostul ei şi n-am pus-o fără o pricină bine întemeiată.

CAPITOLUL VII.

Ce fel de gărgăuni avea Panurge şi cum şi-a lepădat nădragii.

A doua zi, Panurge şi-a găurit urechea dreaptă, ca evreii, şi şi-a pus în sfârc un cercel de aur încrustat, sub piatra căruia a închis doi gărgăuni: gărgăuni din cei negri, de toată frumuseţea, cum se găsesc foarte rar. V-o spun s-o aflaţi, fiindcă e bine ca omul să le ştie pe toate.

Nu l-au costat mai mult decât ospăţul de nuntă a unei tigroaice din Hircania, să zicem şase sute de mii de firfirici, în rate. Preţul i s-a părut cam mare şi s-a necăjit puţin plătindu-l; iar de atunci îşi hrănea gărgăunii cum fac tiranii şi advocaţii, cu sângele şi sudoarea supuşilor lui. Apoi a luat patru coţi de postav gros de culoarea pământului, şi dintr-o singură cusătură şi-a croit o haină lungă până în glezne. Şi-a lepădat nădragii şi şi-a cusut ochelarii pe scufie.

Astfel învestmântat s-a dus şi i s-a înfăţişat lui Pantagruel, căruia i s-a părut îmbrăcămintea cam deşucheată. S-a mirat, mai ales, când l-a văzut pe Panurge lipsit de frumoşii lui nădragi, în care obişnuia să păstreze ce-avea el mai scump: un talisman purtător de noroc şi păzitor de ceasuri rele. Bunul Pantagruel nu pricepea ce taină putea să fie la mijloc şi l-a întrebat pe Panurge despre rostul acelei ciudate schimbări.

— Am gărgăuni, a spus Panurge; vreau să mă însor.

— Să fie într-un ceas bun, a spus Pantagruel. Mă bucur din toată inima. Dar mi se pare că îndrăgostiţilor nu le stă bine să umble fără nădragi, cu cămaşa scoasă afară şi cu un sac în spinare; după cum nici această culoare pământie nu mi se pare potrivită pentru o haină cu poale lungi, cum obişnuiesc să poarte bărbaţii cumsecade şi cinstiţi. Dacă unii eretici sau oameni de altă credinţă s-au îmbrăcat vreodată astfel, nu i-am ţinut de rău şi n-am aruncat asupra

lor osândă; deşi mulţi i-au socotit drept nişte înşelători şi făţarnici, care caută să maimuţărească portul lumii nevoiaşe. Fiecare din noi rămâne cu judecata lui, mai ales faţă de lucrurile străine, care nu ne ţin nici cald, nici rece, nu ne par bune, nici rele, fiindcă nu pornesc din inima şi din gândurile noastre, ca singurele izvoare ale binelui şi ale răului; ale binelui, dacă ne însufleţeşte dragostea de oameni, ale răului, dacă trecem hotarul dreptăţii şi ne lăsăm ispitiţi de diavol. Mie, însă, îmi displac înnoirile nepotrivite şi nici cu nesocotirea obişnuitelor deprinderi nu mă împac.

— Haina mea, a răspuns Panurge, e frumos tivită şi culoarea e potrivită. Postavul îl alesesem dinadins pentru masa mea de scris, fiindcă am de gând de aici înainte să-mi ţiu socotelile mai cu băgare de seamă. Şi de vreme ce îmi voi plăti datoriile, nici nu bănuieşti ce om sucit o să mă fac, dacă m-o ajuta Dumnezeu. Priveşte, rogu-te, ochelarii mei. Nu ţi se pare că semăn (de departe) cu fratele Jean Bourgeois [135]? Să ştii că la anul am să încep să ţiu şi eu predici pentru o nouă cruciadă! Dumnezeu să aibă în paza lui ostile creştinătăţii! Nu-ţi place haina mea? Te rog să afli, că acest postav are însuşiri tainice, pe care puţini le cunosc. Nu-l port decât de azi-dimineaţă şi simt că fierb, stau pe jeratic şi ard de nerăbdare să mă însor, să-mi dezmierd nevasta, fără să-mi mai fie teamă de ciomăgeală. Ah! ce însurăţel de treabă am să fiu! După moarte să mă ardeţi pe-un rug de sărbătoare, iar cenuşa să mi-o păstraţi la loc de cinste, drept pildă şi amintire a unui bărbat fără cusur!

Uită-te la mine, pe faţă şi pe dos. Am îmbrăcat toga pe care vechii romani o purtau în timp de pace. E aidoma cum am văzut-o pe columna lui Traian şi pe arcul de triumf al lui Septimiu Sever. M-am săturat de războaie, de coifuri şi de zale. Mi s-a tocit spinarea de câte platoşe am purtat pe umeri. Să lăsăm armele şi să îmbrăcăm toga păcii, măcar în anul cel dintâi al însurătorii, după legea lui Moise, despre care pomeneai ieri. Cât priveşte nădragii, mătuşa mea

Laurenţia îmi spunea oarecând, că sunt croiţi dinadins ca să ne purtăm în ei bărbăţia. Ceea ce cred că aşa este, după cum spune despre cap pârdalnicul de Galien (în cartea a IX-a Despre folosinţa mădularelor), că e făcut să poarte ochii. Natura ar fi putut să ne aşeze capul la genunchi sau în cot; dând însă ochilor slujba de a privi departe, i-a potrivit în cap, iar capul l-a ridicat pe culmea trupului, cum sunt farurile şi turnurile înălţate la ţărmul mării, ca lumina să se vadă din larg.

Şi fiindcă aş vrea ca o bucată de vreme, măcar un an, să mă las de războaie, adică să mă însor, nu mai port nădragi, fiindcă orice ostaş care pleacă la luptă mai întâi nădragii şi-i trage. Iată de ce spun, sus şi tare – chiar de m-aţi arde de viu – că turcii nu ştiu să se bată, fiindcă n-au voie, după legea lor, să poarte nădragi, ci numai şalvari.

CAPITOLUL VIII.

Cum se cuvine ca la război să fie apăraţi mai întâi nădragii

— Vrei să spui că ostaşul, îmbrăcându-se pentru luptă, începe prin a-şi trage nădragii? E o rânduială nouă şi-o găsesc nepotrivită, fiindcă, după câte ştiu, mai întâi îşi pune pintenii!

— Aşa spun şi aşa cred, pe bună dreptate, a răspuns Panurge. Priveşte, rogu-te, cum firea, voind ca arborii, pomii roditori, florile, toate ierburile, ca şi zoofiţele (care nu-s nici plante, nici dobitoace) o dată ce au fost aduse la viaţă să rodească şi să se înmulţească pentru a nu li se pierde soiul (deşi fiecare în parte e supus pieirii), a ferit într-un chip deosebit sămânţa prin care sporesc; printr-o minunată alcătuire a avut grijă să le înzestreze cu un veşmânt de apărare: teacă, păstaie, coajă, sâmbure, spic, puf, scoarţă, ţepi, ghimpi şi alţi nădragi, care de care mai bine croiţi şi mai zdraveni. Iată mazărea, bobul, nuca, pătlăgica, castravetele, grâul, macul, lămâia, castana şi toate fructele, a căror sămânţă e mai cu grijă păzită, mai ascunsă şi mai bine înarmată decât toate celelalte părţi ale tulpinii. Tot astfel s-a îngrijit firea de păstrarea fiinţei

omeneşti. Omul însă se naşte gol, firav şi plăpând, fără arme de apărare, nevinovat şi neştiutor, ca în vârsta de aur a lumii. Se naşte ca o făptură însufleţită, nu ca un arbore; făptură însufleţită am spus, făcută pentru pace, nu pentru război; născută pentru a se înfrupta din minunatul belşug al tuturor fructelor şi al tuturor ierburilor şi pentru a domni în linişte asupra tuturor dobitoacelor. Dar încuibându-se între oameni duhul răului, s-a înstăpânit pe pământ puterea lui Jupiter şi a urmat vârsta de fier; au început să crească spinii, mărăcinii, scaieţii, ciulinii, mătrăguna şi alţi vrăjmaşi ai omului, între ierburi şi pomi roditori. Tot astfel dobitoacele s-au răzvrătit împotriva omului şi s-au înţeles să nu-l mai slujească, să nu i se mai supună, să nu-l mai asculte, păgubindu-l şi primejduindu-l, după puterea şi înţelegerea lor. De aceea omul, voind să-şi păstreze partea lui de folosinţă şi neputând să se lipsească de ajutorul celorlalte dobitoace, s-a văzut silit să se înarmeze şi el, pentru a nu pierde stăpânirea asupra lumii.

— Ei, pe sfânta gâscă a sfântului Guenole! dar mare dezmăţat, vreau să zic învăţat ai ajuns, de când s-a pornit din nou să plouă!

— Priveşte, rogu-te, cum firea l-a ajutat pe om să se înarmeze, şi vezi care parte a trupului l-a învăţat s-o apere mai întâi? Înţeleptul căpitan al evreilor, Moise, şi-a croit el însuşi o preafrumoasă pereche de nădragi din frunze de smochin, care prin luciul, tăria, mărimea, tăietura, culoarea şi mireasma lor sunt cele mai potrivite să îmbrace şi să apere părţile trupului cu care orice bărbat se fuduleşte. Să nu-mi vorbeşti despre flăcăii din Lorena, cărora le atârnă nădragii până la pământ, fără nici un rost; l-am văzut într-o zi de întâi mai, la Nancy, pe Viardere, nobilul Valentin, june logodit, care, ca să se arate mai dichisit, îşi întinsese traista cu fudulii pe masă şi le curăţa de noroi, ca pe-o mantie spanioleasc㠅… Aşadar, când pleacă ostaşii la război, să nu le mai strigi din urmă: „Fereşte dovleacul!”, ci: „Păzeşte-ţi fuduliile!” că omul dacă numai capul şi-l pierde, el singur se

prăpădeşte, dar dacă îşi pierde desagii, se duce pe copcă toată omenirea. Aşa spune şi ştrengarul C. Galen (lib. I de Spermate) ajungând la încheierea, că mădularul nostru cel mai de preţ nu-i inima, ci acel altar al trupului nostru, în care purtăm, ca într-un sfânt potir, sămânţa păstrătoare de viaţă a neamului omenesc. Şi pun rămăşag pe cinci şfanţi, că acesta a fost aluatul din care Deucalion şi Pyrrha [136] au plămădit încă o dată lumea, după ce faimosul potop o prăpădise. Ceea ce l-a îndemnat pe bunul Justinian să spună în liB. De Cagotis tollendis [137], că summum bonum în nadragibus et prohabis est. Din această pricină (şi din multe altele) pe când seniorul de Merville, în ajun de a pleca cu regele său la război, încerca o platoşă nouă (fiindcă cea veche, pe jumătate ruginită, nu-l mai încăpea), văzând femeia lui cât de puţină grijă are de partea cea mai preţioasă a trupului, pe care nu şi-o apăra decât cu o za uşoară, l-a rugat s-o ferească mai bine şi să-şi pună sub burtă pavăza cea grea, care stătea fără întrebuinţare pe-un perete din iatacul lui. Despre această întâmplare vorbesc stihurile de mai jos din Fandoselile fetelor mari (cartea a IlI-a):

Văzând că pleacă soţul ei la luptă, Şi platoşă nu-şi pune la nădrag, I-a spus: – „De ce te duci cu zaua ruptă.

Şi laşi primejduit ce mi-e mai drag?”

Nu pot s-o ţiu de rău în nici un fel;

Femeii grijulii îi era frică, Bărbatul să nu-şi piardă în război, Prosteşte, cea mai bună bucăţică!

Aşadar, nu te mai mira văzându-mă astfel îmbrăcat.

CAPITOLUL IX.

Panurge întreabă pe Pantagruel dacă ar face bine să se însoare.

Pantagruel nedând nici un răspuns, Panurge a oftat o dată adânc şi a vorbit mai departe:

— Stăpâne, ţi-am mărturisit că vreau să mă însor, dacă n-oi găsi cumva toate porţile încuiate. Bizuindu-mă pe vechea

dragoste ce-mi arăţi, aş vrea să-ţi cer sfatul în această privinţă.

— De vreme ce ai aruncat zarurile, ai chibzuit şi ai hotărât, să nu mai vorbim. Rămâne să îndeplineşti ce ţi-ai pus în gând.

— Da, a răspuns Panurge, dar aş dori mai întâi să ştiu, ce crezi şi ce mă sfătuieşti?

— Cred că faci bine şi te sfătuiesc să te însori.

— Dar, a spus din nou Panurge, dacă, totuşi socoteşti că ar fi bine să rămân aşa cum sunt şi rostul vieţii să nu mi-l schimb, bucuros nu m-aş mai însura.

— Nu te mai însura, a spus Pantagruel.

— Adevărat? Şi te-ai îndura să mă ştii singur-singurel, fără un suflet lângă sufleţelul meu? Aminteşte-ţi ce spune Scriptura: „Vae soli I” [138] Omul care trăieşte singur nu cunoaşte plăcerea îmbrăţişării.

— Atunci, însoară-te! a spus Pantagruel.

— Dar dacă nevastă-mea o să mă înşele? Ştii bine că se cam întâmplă, a spus Panurge. N-aş putea să rabd una ca asta şi mi-aş ieşi din fire. Nu zic, bărbaţii încornoraţi nu-mi displac şi îi cercetez bucuros, dar n-aş vrea o dată cu capul să mă prenumăr printre ei. Nu vreau nici mort, coarne să port!

— Dacă nu vrei să porţi coarne, nu te însura. Seneca spune foarte lămurit: „Ce-ai făcut tu altuia, şi altul ţie îţi va face!”

— Altminteri nu se întâmplă niciodată? a întrebat Panurge.

— Niciodată. Aşa spune Seneca.

— Ei, ei! s-a mirat Panurge. Dar vorba e: pe lumea aceasta sau pe lumea cealaltă? De femeie, oricum, nu mă pot lipsi, după cum orbul, ca să umble, nu se poate lipsi de băţ. Iar dacă stau pe loc mă prăpădesc! N-aş face mai bine să mă însoţesc cu o femeie cinstită şi cucernică decât să schimb în fiecare zi alta, trăind iepureşte, de frică să nu mănânc bătaie sau să mă ajungă sfrinţia? (Ceea ce e mai rău.) Căci, să nu se supere bărbaţii, femeie cuminte încă n-am întâlnit.

— Atunci însoară-te, omul lui Dumnezeu, a spus Pantagruel.

— Dar dacă, după voia aceluiaşi Dumnezeu, dau peste o femeie rea? a vorbit mai departe Panurge. O să mă bată, o să ajung mai becisnic decât Iov, sau o să mă apuce turbarea. Am auzit eu, că toate femeile cinstite se apucă din prima zi de-asemenea isprăvi; oţetul din cămara lor se acreşte repede! O să iasă rău, fiindcă o să-i stâlcesc trupuşorul (mâinile, picioarele, capul, ficaţii, rărunchii şi splina), şi-o să-i croiesc atâtea porţii de ciomag, până oi lăsa-o lată şi-oi vedea venind pe dracul să-i ducă sufletul blestemat! Aş vrea să mă feresc în ăst-an de asemenea gâlcevi şi aş fi prea mulţumit să n-am parte de ele.

— Nu te însura, a spus Pantagruel.

— Dacă voi rămâne aşa cum sunt, adică neînsurat şi plătindu-mi datoriile (rău voi face, căci împrumutătorii mei nu se vor mai ruga pentru mine), nimeni nu va mai avea grija mea şi nicăieri nu voi găsi dragostea pe care mi-ar purta-o nevasta. Iar de s-ar întâmpla să mă îmbolnăvesc, aş pieri ca un câine. O vorbă înţeleaptă spune că acolo unde lipseşte femeia (adică mama copiilor tăi şi nevasta ta după lege), omul bolnav n-are parte de-o mână care să-l îngrijească. Am văzut ce pătimesc papii, cardinalii, episcopii, egumenii, călugării şi popii; n-aş dori să am soarta lor.

— Atunci, pentru numele lui Dumnezeu, însoară-te!

— Dar dacă, a spus din nou Panurge, fiind bolnav, nu voi putea să-mi îndeplinesc îndatoririle de soţ? Nevastă-mea, văzându-mi neputinţa, se va înhăita cu altul, şi nu numai că nu va sta lângă mine să mă ajute, dar îşi va bate joc de suferinţele mele şi, ceea ce e mai rău, mă va fura, cum mi s-a mai întâmplat să văd. Mi-aş face seama singur sau aş lua-o peste câmpi, numai în cămaşă.

— Nu te însura!

— Dar rămânând neînsurat, voi pierde nădejdea de a mai avea vreodată fii legiuiţi, cărora să le las numele şi stema

casei mele, avutul şi toate bunurile ce voi dobândi de aici înainte (căci am de gând să mă îmbogăţesc zilele acestea şi să ajung cel mai mare strângător de câştiguri). Copiii mei mi-ar lumina viaţa, mi-ar mângâia ceasurile de întristare şi mi-aş petrece vremea aşa cum face bunul dumitale părinte şi atâţi oameni de ispravă, în sânul familiei lor. Căci altminteri, plătindu-mi datoriile şi rămânând neînsurat, când m-ar ajunge vreo supărare, mă tem că în loc de a-mi spune o vorbă bună, mă veţi lua în râs şi vă veţi bate joc de necazurile mele.

— Însoară-te, a spus Pantagruel, şi Domnul să fie cu tine!

CAPITOLUL X.

Cum îi arată Pantagruel lui Panurge că nu-i uşor să dai sfaturi despre însurătoare, şi ce prevestiri pot face Homer şi Virgiliu

— Sfaturile ce-mi dai, a spus Panurge, sunt ca basmul cu cocoşul roşu. Îţi baţi joc de mine. O dată spui una, o dată alta, le suceşti, le învârteşti, le întorci când pe faţă, când pe dos, că nici eu nu ştiu ce să mai aleg din toate.

— Tu vorbeşti? s-a supărat Pantagruel. În judecăţile pe care mi le vânturi sunt atâţi „dacă” şi atâţi „însă”, încât nu mai pricep nimic şi nici a te sfătui nu mai sunt în stare. Lucrul de căpetenie e să ştii ce vrei: restul rămâne la voia întâmplării şi în cereasca putere a destinului. Am cunoscut unii oameni, atât de norocoşi în soarta lor, încât viaţa pe care au dus-o în căsnicie părea a fi o răsfrângere a bucuriilor raiului; în vreme ce pe alţii i-am văzut mai amărâţi decât diavolii care umblă să ducă în ispită pe pustnicii din deşertul Tebaidei şi al Monserratului. Porneşte cu ochii închişi, la noroc; pleacă-ţi fruntea şi roagă-te lui Dumnezeu s-o păzească. Altă nădejde n-aş putea să-ţi dau. Iată ce cred c-ar fi cu cale să faci, dacă bineînţeles vei găsi de cuviinţă. Du-te şi adu-mi scrierile lui Virgil. Vom cerceta cuprinsul lor, despărţind filele cu unghia în trei locuri; după alegerea pe care vom hotărî-o împreună, vom citi în hexametri soarta însurătorii tale. Mulţi şi-au cunoscut astfel

destinul din cuvintele lui Homer. Ascultând Socrate în închisoare acel vers din Iliada (IX, 362) în care vorbeşte Ahile: „Voi fi, fără popas, peste trei zile, în Ftia mândră, cu câmpii fertile…” a prevăzut că va muri a treia zi şi i-a spus-o lui Eschine, după cum ne încredinţează Plato în Criton, Cicero în De Divinatione şi Diogene Laertius. Tot astfel, dorind Opilius Macrinus să ştie, dacă va ajunge împărat al Romei, a găsit în Iliada (VIII, 102) această prevestire:

Vezi, omule bătrân, soldaţii tăi.
Sunt tineri, sunt puternici şi sunt răi;
Puterile, din zi în zi te lasă, Şi anii, cu povara lor, te-apasă.

Adevărul, e că Opilius trecuse pragul bătrâneţii şi ajungând împărat, după un an şi cinci luni, a fost răsturnat şi ucis de Heliogabal, care era tânăr şi voinic. Astfel Brutus, voind să cunoască de mai înainte soarta bătăliei de ia Pharsale, în care a pierit, citise în Iliada (XVI, 849) aceste vorbe ale lui Patrocle:

Ursita rea m-a osândit, o ştiu, Să fiu ucis de al Latonei fiu.

Iar parola în ziua luptei de la Pharsale a fost: „Apolo I”. Aşijderea, multe alte întâmplări mărunte ca şi fapte de mare însemnătate au fost profeţite după tâlcul dactililor lui Virgil. Alexandru Sever, înainte de a fi împărat al Romei, şi-a văzut soarta scrisă în această prorocire a Eneidei (VI, 851): „Vei stăpâni, tu fiu al Romei, lumea-ntreagă!” Ceea ce s-a îndeplinit după câţiva ani. Împăratul Adrian, doritor a şti ce gânduri îi nutreşte Traian şi câtă dragoste îi poartă, s-a lămurit din stihurile Eneidei (VI, 809) care spun:

Cine-i acel bărbat, ales de soartă, Ce creanga de măslin în mână poartă?
Căruntul păr şi haina lui arată.
A fi un rege-al Romei de-altădată.

. Nu mult după aceea Traian l-a înfiat, lăsându-i moştenire împărăţia Romei. Claudiu al II-lea, multlăudatul împărat al romanilor, şi-a citit destinul în Eneida (I, 269): Trei veri în Roma vei domni… Şi în adevăr, n-a domnit decât doi ani… Tot acela, voind să cunoască soarta fratelui său Quintilius,

căruia ar fi dorit să-i lase stăpânirea Romei, a fost prevestit de un alt hexametru al Eneidei (VI, 869): Pământurile sale abia le va vedea… Ceea ce s-a şi întâmplat. Ajungând Quintilius împărat, a fost omorât după şapte sau zece zile. Acelaşi sfârşit l-a avut şi Gordian cel tânăr. Claudiu Albin, dorind să ştie ce soartă îl aşteaptă, a citit în Eneida (VI, 858):

Un cavaler, domnind cu zarvă mare, În Roma va aduce tulburare;

Cartagina sub arme-o va zdrobi, Ca şi pe gali, de se vor răzvrăti.

Tot Claudiu al II-lea, împăratul după care a venit la domnie Aurelian, arătându-se îngrijorat de soarta urmaşilor săi, a aflat în Eneida (I, 278) această prevestire:

Ascultă glasul meu şi nu te teme, Ei vor domni îndelungată vreme.

Aşa s-a întâmplat. Urmaşii lui au fost mulţi, iar şirul lor a dăinuit până târziu. Pierre Amy, căutând să ştie dacă va scăpa cu viaţă din ghearele popilor, a găsit în Eneida sfatul priincios (III, 44):

Să părăseşti acest ţinut barbar, Departe de pustiul lor hotar.

Şi astfel a fugit de prigoana lor… Aş pierde prea multă vreme arătându-ţi cu de-amănuntul atâtea alte întâmplări, ale celor care şi-au citit soarta în stihurile Eneidei. Dar nu mă încumet să spun că aceste prevestiri sunt fără greş. Ar însemna să te amăgesc.

CAPITOLUL XI.

Cum a dovedit Pantagruel că a da cu zarurile nu-i lucru cinstit

— Mai repede m-aş lămuri dând cu zarurile, a spus Panurge.

— Nu, a răspuns Pantagruel. Zarurile sunt amăgitoare, necinstite şi vrednice de dispreţ. Să nu te încrezi în ele. Acea carte blestemată despre Jocul cu zarurile a fost scrisă de diavolul însuşi, pe când umbla prin ţara aheilor. Se

aciuiase la Bura, lângă chipul cioplit al lui Hercule, ducând în ispită, ca şi astăzi, pe mulţi săraci cu duhul, care se lăsau prinşi în mrejele lui. După cum bine ştiţi, tatăl meu, Gargantua, le-a izgonit din ţările sale, le-a ars pe toate, dimpreună cu tiparele lor, stârpindu-le şi nimicindu-le ca atinse de ciumă. Aşa a făcut şi cu arşicele. Toate acestea sunt momeli şi unelte ale înşelăciunii, cu care diavolul ispiteşte cugetele curate, pentru a le arunca în ghearele pierzării. Totuşi, ca să-ţi fiu pe plac, iată, mă învoiesc să arunci trei zaruri pe masă. După numerele care vor cădea, vom hotărî foile din carte şi versurile ce vom citi. Ai zaruri la tine?

— Am o tolbă întreagă, a răspuns Panurge. Merlin Coccaius zice că sunt frunza verde a dracului. De m-ar prinde fără zaruri, şi-ar bate joc de mine, ca şi cum aş umbla fără frunză verde de întâi mai.

A scos zarurile din tolbă şi le-a aruncat pe masă. Au căzut numerele 5, 6 şi iar 5.

— Cinci cu şase şi cu cinci fac şaisprezece, a spus Panurge. Să luăm al şaisprezecelea stih, de sus în jos. Numărul îmi place şi cred că sorţii îmi vor fi prielnici. S-ajung în mijlocul dracilor, ca o bilă în popice sau ca o ghiulea de tun între pedestraşi, dacă n-oi face tot de-atâtea ori dragoste cu nevastă-mea în noaptea nunţii!

— Nici nu mă îndoiesc, a răspuns Pantagruel. N-aveai nevoie să te legi cu un jurământ atât de cumplit. Dacă vei da greş întâia oară numărând până la cincisprezece, îţi vei îndrepta greşeala dimineaţa şi vei ajunge la şaisprezece.

— Aşa socoteşti? a spus Panurge. Mă pui în rând cu toţi jucătorii nepricepuţi? Eu nu dau greş niciodată!

Acestea zise, a pus pe masă cartea lui VirgiliU. Înainte de a o deschide i-a spus lui Pantagruel:

— Tremură sufletul în mine ca un văl de mireasă. Pune mâna şi vezi cum îmi bate inima. Parcă m-aş fi luat la trântă cu toată Sorbona. Nu crezi că s-ar cuveni, înainte de a porni

mai departe, să cerem ajutorul lui Hercule şi al zeiţelor Tenite, care ţin în mâna lor tablele destinului?

— Nu, a răspuns Pantagruel. Nici pe unul, nici pe celelalte. Deschide cartea cu unghia.

CAPITOLUL XII.

Cum a căutat Pantagruel să citească în Eneida soarta lui Panurge.

Deschizând cartea şi oprindu-se la rândul al şaisprezecelea, Panurge a citit:

Nec Deus hune mensa, Dea nec dignita cubilî est. (Nici zeul la ospăţ nu l-a poftit, Şi nici zeiţă-n pat nu l-a primit.)

— Sorţii nu-ţi sunt prielnici, a spus Pantagruel. Aici se arată că femeia ta va fi o desfrânată şi te va înşela. Zeiţa care te prigoneşte e Minerva, fecioara neînduplecată, răzbunătoare şi aprigă, vrăjmaşa încornoraţilor, a craidonilor şi a preacurviei; osânditoarea acelor femei dezmăţate, care nu păstrează bărbatului credinţa făgăduită şi se dăruiesc altora. Zeul e Jupiter, detunătorul şi stăpânul trăsnetelor din cer. Nu uita că, după credinţa vechilor etrusci fulgerele făurite de Vulcan (manubiile cum le numeau ei) nu-i sunt date decât Minervei (cum s-a dovedit în lupta corăbiilor lui Ajax Oileus) şi lui Jupiter, din capul căruia acea zeiţă s-a născut. Ceilalţi zei ai Olimpului n-au dreptul să fulgere; de aceea nici nu sunt atât de temuţi de oameni. Întemeindu-mă pe adânca cunoaştere a mitologiei, îţi voi spune mai mult. Când titanii au pornit războiul împotriva zeilor, aceştia la început i-au luat în râs, spunând că îi vor trimite pe paji să-i cuminţească. Văzând însă că titanii au ridicat pe braţe piscul Pelionului, peste muntele Osse, şi au început să zgâlţâie Olimpul cu gând să-l arunce deasupra, au fost cuprinşi de o mare spaimă. Jupiter a chemat Marele Sfat al zeilor şi cu toţii au hotărât în glas, să se apere. Dar, fiindcă multe războaie au fost pierdute din pricina muierilor care veneau să se amestece în rândurile luptătorilor, au trimis în Egipt toată plevuşca de zeiţe ale cerului, preschimbate în nevăstuici, dihori, lilieci, şobolani şi

alte întrupări de jivine. Singură Minerva a rămas alături de Jupiter să mânuiască trăsnetele, ca una ce era, în gând şi faptă, zeiţa înţelepciunii şi a războiului, temută deopotrivă în cer şi în văzduh, pe apă şi pe uscat.

— Burtă peste burtă! a strigat Panurge. Să fie oare soarta mea aceea a lui Vulcan, care a rămas de pomină? Nu! Că eu nu-s nici şchiop, nici plăsmuitor de bani şi nici fierar ca el. Nevastă-mea va fi tot atât de frumoasă şi nurlie ca şi Venera lui; dar nu va fi rea de piciorul stâng ca aceea şi nici coarne nu voi purta ca dumnealui. Şchiopul şi-a scos dovadă de încornorat, iscălită cu mărturie de toţi zeii! Cu mine va fi dimpotrivă. Sorţii spun că nevastă-mea va fi cuvioasă, ruşinoasă şi devreme-acasă; nu certăreaţă pe uliţă şi mereu cu mâna pe suliţă, ca o descreierată. Mie n-o să-mi facă zile fripte drăguţul de Jupiter, nici n-o să-mi sufle în ciorbă, când vom sta amândoi la masă. Mândre isprăvi a mai făcut şi frumos s-a mai purtat în viaţa lui, ce zici? Nu ştiu să se fi pomenit cândva pe lume un destrăbălat mai mare şi un zeu derbedeu mai ticălos! Şi nici nu-i de mirare, când te gândeşti că a fost alăptat de o scroafă (sub un munte din Creta, dacă Agatocles Babiloneanul nu minte). Mai umblă vorba, că ar fi supt la ţâţa unei capre, Amalteia, rămânând de atunci cu apucături neruşinate de ţap. Puteri ale Acheronului! N-a gonit dumnealui, într-o zi, a treia parte a lumii, cu oameni, cu dobitoace, cu munţi şi cu ape (adică pe Europa)? Din pricina aceasta (şi ce mai pricină!) amonienii l-au înfăţişat ca pe un berbec berbant, berbec cu coarnele-n sus. Dar eu, de-ale lui coarne voi şti să mă păzesc! Crezi că o să mai găsească un al doilea prost ca Amfitrion? Un nerod cu o sută de ochelari, ca Argus? Un becisnic ca Acrisius? Unul care să-i ţină lumânarea, ca Lycus din Teba? Unul cu capul prin nori ca Agenor, un nepăsător ca Esop, un făţarnic ca Lycaon, un trândav ca toscanul Corytus sau un Atlas cu spinarea groasă? Zadarnic se va preschimba în lebădă, în taur, în satir, în ploaie de aur, în bărbat înşelat (cum a făcut când i-a răpit fecioria Junonei), în vultur, în

tierbec, în porumbel (ca atunci când s-a îndrăgostit de Ftio, fecioara din Egina), în flacără, în şarpe, în purice, în atomii lui Epicur şi în alte atâtea meşteşugite întrupări. Am să-i pun mâna în gât, şi ştii ce-am să-i fac? Ce i-a făcut Saturn tatălui său, Cerul! (Seneca a spus-o cel dintâi, iar Lactanţiu aidoma ca el.) Ce i-a făcut Rhea lui Athis: am să-l jugănesc. Nici mai mult, nici mai puţin. Şi nici papă n-o să poată să mai ajungă, fiindcă testiculos non habet. [139]

— Foarte bine, flăcăule, a spus Pantagruel, foarte bine. Ia mai deschide o dată cartea.

Panurge a citit:

Membra quatit, gelidusque coit formidine sanguis. (îi rupe trupu-n două şi braţele îi frânge, în vine îi îngheaţă înspăimântatul sânge.)

— Ceea ce vrea să însemne, a spus Pantagruel, că îţi va rupe oasele.

— Ba dimpotrivă, a răspuns Panurge. Prevestirea spune, că o voi sfâşia ca un tigru, dacă o să mă scoată din ţâţâni. Am să-l iau pe sfântul Nicolae din cui, iar dacă biciul îmi va lipsi, o s-o mănânc de vie, cum şi-a mâncat-o pe-a lui regele Lydiei, Camblu.

— Eşti foarte viteaz, a spus Pantagruel. Nici Hercule nu-ţi va sta împotrivă, cu câte ajutoare vei avea.

— Vrei să spui că n-am să fiu singur la nevastă?

— Mă gândesc, că un bărbat însurat găseşte totdeauna pe lângă el unul care să-i dea o mână de ajutor. Nici Hercule nu îndrăznea să lupte cu doi deodată.

Au deschis cartea a treia oară şi au găsit stihul acesta:

Femineo praedae et spoliorum ardebat amore…

(Ardea de dorul scumpei lui soţii, Şi nu se dă-napoi de la hoţii.)

Aceasta vrea să însemne că te va fura. Câteşitrei sorţii arată lămurit. Vei fi înşelat, vei fi bătut, vei fi furat.

— Dimpotrivă, a răspuns Panurge. Stihul vrea să spună că nevastă-mea îmi va păstra o dragoste neştirbită. Persius

spunea odată şi pe drept cuvânt, că femeia, din patimă pentru bărbatul iubit, fură de plăcere lucruri de-ale lui, ca să se joace cu ele. Dar ştii anume ce? O mănuşă, un nasture, mărunţişuri, silindu-l să le caute asupra ei. Fleacuri fără însemnătate, nimic de preţ. Un prilej de glumă, o hârjoneală nevinovată ce se iscă din când în când între însurăţei, ca să le aţâţe dragostea şi s-o învioreze, cum ciocănesc tocilarii gresia, ca să ascută tăişurile mai bine. Iată de ce eu spun, că sorţii îmi sunt de trei ori prielnici. Iar de n-o fi aşa, fac cerere de îndreptare: merg la judecată!

— Nicicând nu poţi să îndrepţi hotărârile soartei şi ale norocului. Aşa zic toţi vechii oameni de legi şi aşa spune Baldus în L. Ult. C. De leg. [140] Norocul nu cunoaşte stăpân, şi nu-i nici un scaun de judecată, care să schimbe hotărârile lui. Şi nimănui nu-i mai înapoiază ce i-a luat, cum desluşit arată în L. Ait praetor… V. De Minor.

CAPITOLUL XIII.

Cum l-a sfătuit Pantagruel pe Panurge să-şi ghicească norocul şi nenorocul în cartea visurilor

— Văd că nu ne înţelegem în tălmăcirea profeţiilor lui Virgiliu, a spus Pantagruel. Să alegem un alt mijloc de a ghici viitorul.

— Care? a întrebat Panurge.

— Cel mai bun, cel mai vechi, şi cel mai neîndoios dintre toate: visurile. Căci în vis, sufletul omului îşi cunoaşte soarta. Aşa ne arată Hipocrate, Platon, Plotin, Jambicur, Eynesius, Aristotel, Xenofon, Galen, Plutarh, Antemitodorus, Doldianus, Herofil, Calaber, Teocrit, Pliniu, Ateneu şi atâţia alţii. N-am nevoie de prea multe pilde pentru a te încredinţa despre aceasta. Însuţi ai văzut, de-atâtea ori, cum pruncul alăptat, îmbăiat şi legănat, adoarme, adânc, iar doica lui în timpul acesta pleacă pe-aici încolo, socotind că nu are de ce să mai stea de pază lângă talpa leagănului lui. Aşijderea, când trupul nostru doarme şi când mistuirea hranei ce i-am dat s-a săvârşit, sufletul nemaiavând nici un rost de îndeplinit până la trezirea noastră din somn, îşi ia

zborul şi porneşte să dea o raită prin ţara lui de baştină, care e Cerul, regăsindu-şi dumnezeiasca lui obârşie. Privind spre sfera cugetării fără sfârşit, al cărei sâmbure e pretutindeni în nemărginire (adică Dumnezeu, după învăţătura lui Hermes Trismegistul) şi ajungând în locul unde nimic nu se schimbă, nimic nu se mistuie, nimic nu se iroseşte, ci toate timpurile sunt de faţă, sufletul cunoaşte nu numai ce-a fost, dar şi ce va fi; şi, reîntors din trupul din care s-a desprins, vorbeşte prin simţuri împărtăşind prevestirile ce-a cules.

E adevărat, că nu le înfăţişează aidoma cum le-a văzut, din pricina slăbiciunii simţurilor noastre; la fel ca luna, care, primind lumina de la soare, n-o răsfrânge asupra noastră tot atât de limpede, de curată şi de fierbinte, după cum i-a fost dăruită. În aceste prevestiri ale visurilor se află totuşi un tâlc ce poate fi adevărat, folositor, înţeles, bine chibzuit şi desăvârşit: onirocrit şi oniroftol [141], cum zic grecii.

Iată pentru ce Heraclit ne învaţă că visurile nimic nu ne dezvăluie, după cum nimic nu ne ascund; ne dau numai semnul şi înţelesul celor ce vor fi spre norocul sau nenorocul nostru, spre norocul sau nenorocul altora. Aşa spun sfintele Scripturi şi cronicarii vieţii lumeşti, arătându-ne nenumărate întâmplări prevestite în somn celui ce le-a visat sau altora. Oamenii de prin părţile Atlasului ca şi cei din ostrovul Thasos din Ciclade sunt lipsiţi de acest dar; aceia dorm fără visuri. La fel a fost Trasymedes, Cleon din Daulis, iar în vremile noastre preaînvăţatul francez Villanovanus, care în viaţa lui n-a visat niciodată. Aşadar, mâine la ceasul când aurora cea veselă va da la o parte vălurile întunericului cu degetele ei trandafirii, încearcă a te cufunda într-un vis adânc. Desparte-te de orice pornire a inimii: iubire, ură, nădejde sau teamă. Astfel marele prezicător Proteu, care se preschimba după voie în foc, în apă, în tigru, în balaur şi în alte întrupări felurite, nu putea să profeţească întâmplările viitoare decât reluându-şi înfăţişarea lui cea adevărată. Nici omul nu primeşte harul

cerului şi puterea de a prezice, decât atunci când partea lui de dumnezeire (vovs [142] sau mens [143]) s-a liniştit şi s-a potolit în plin repaos, netulburată de patimi sau de simţăminte străine.

— Primesc, a răspuns Panurge. Cum ar fi bine să mă ospătez în astă-seară? Din belşug sau cu măsură? Nu întreb fără o pricină întemeiată; dacă nu mănânc bine, somnul meu nu face doi bani. Moţăi toată noaptea şi visurile îmi sunt tot atât de deşarte, ca şi burta.

— Să nu mănânci nimic ar fi mai bine, de vreme ce în celelalte zile nu te culci flămând, l-a sfătuit Pantagruel. Amphiarus, prezicătorul din vechime, cerea celor care caută oracole în vis să nu mănânce nimic în ziua aceea, iar vin, trei zile de-a rândul să nu bea. Eu nu te voi sili la un post atât de aspru, deşi credinţa mea este că omul sătul şi ghiftuit de mâncare anevoie se împărtăşeşte din harul celor sufleteşti; după cum nu pot să fiu nici de partea celor care îşi închipuiesc că, postind cu străşnicie vreme îndelungată, vor ajunge mai lesne în împărăţia cerurilor.

Adu-ţi aminte, cum tatăl meu Gargantua (al cărui nume cu evlavie îl cinstesc) ne povestea adesea, cât erau de lihode, de nesărate şi de sarbede – ca şi trupul şi scuipatul lor – scrierile acelor pustnici care cugetau pe nemâncate. Căci lucru anevoios este, ca mintea să-ţi rămână limpede şi întreagă, când trupul tânjeşte fără hrană. Pentru aceea doftorii şi filosofii ne arată, că puterile sufleteşti izvorăsc, se nasc, şi trăiesc din sângele arterelor, limpezit şi curăţat în minunata ţesătură de vase, care se află sub ventricolele creierului.

Să ne fie spre pildă acel înţelept care, socotind că va găsi în singurătate, departe de oameni, liniştea trebuincioasă pentru a cugeta, a chibzui şi a scrie, s-a pomenit înconjurat din toate părţile de câini care lătrau, lupi care urlau, lei care răgeau, cai care nechezau, elefanţi care mugeau, şerpi care şuierau, măgari care răcneau, greieri care ţârâiau, turturele care suspinau: era, cu alte cuvinte, tot atât de

hărţuit, ca şi cum s-ar fi aflat în mijlocul bâlciului din Fontenay sau din Niorţ. Ajungând să flămânzească, maţele îi chiorăiau, vederea i se întuneca, vinele căutau să-şi tragă hrana din însăşi vlaga trupului, slăbindu-i puterile vii ale minţii şi lăsând să tânjească fiinţa trupească în care sufletul sălăşluieşte; pasărea pe care o ţii strâns în pumn, zadarnic se zbate, cu aripile prinse, să-şi ia zborul. În privinţa aceasta am putea să ne bizuim pe cuvântul lui Homer, părintele înţelepciunii, care ne povesteşte, că grecii n-au contenit a plânge de jalea morţii lui Patrocle, prietenul de nădejde al lui Achile, decât în clipa când li s-a făcut foame. Vintrele lor nu mai aveau de unde să stoarcă lacrimi! Omul istovit de nemâncare nici să plângă sau să lăcrimeze nu-i în stare. Să ţii cumpăna de mijloc cu dreapta măsură şi vei fi mulţumit. Fasole nu vei mânca, nici iepure, nici alte cărnuri; nici peşte, nici varză, nici alte bucate care ar putea să-ţi tulbure şi să-ţi ştirbească puterile sufletului. Aşa după cum oglinda, când îi e luciul umbrit de aburul răsuflării sau de ceaţa vremii de-afară, nu răsfrânge lămurit chipul pe care îl are dinainte, nici sufletul nu poate oglindi faţa visurilor prevestitoare, dacă e stânjenit sau tulburat de aburii şi miasmele mâncărurilor, din pricina nedespărţitei legături dintre trup şi suflet, care una sunt. Vei gusta, aşadar, câteva pere dulci şi zemoase, un măr de Courtpendu, prune de Tours şi o mână de cireşe din livada mea. Şi nu vei avea a te teme că visurile îţi vor fi mincinoase şi amăgitoare, cum credeau filosofii peripatetici că ar fi în toamnă, când oamenii mănâncă fructe mai multe decât în celelalte timpuri ale anului. Profeţii şi scriitorii vechi ne-au învăţat prin puterile tainei, că visurile zadarnice şi înşelătoare zac ascunse sub frunzele care cad la pământ; iar frunzele tocmai toamna se desprind de pe crengile lor. Puterea de viaţă, pe care în chip firesc o cuprinde din belşug rodul cel nou, prinde să fiarbă şi se însufleţeşte (cum ai văzut că mustesc strugurii sub teasc), dar după aceea se istoveşte şi piere. Şi vei bea apă rece din fântâna mea.

— Îmi va veni cam greu, a răspuns Panurge. Fie ce-o fi! Rămâne să mă ospătez mâine dimineaţă, după ce-oi visa. Voi ruga, aşadar, cele două porţi ale lui Homer să mă primească; pe Morfeu, Icelon, Fantasio şi Fobetor să mă ocrotească. Dacă îmi vor veni în ajutor şi îmi vor da la nevoie sprijinul lor, făgăduiesc să le ridic un altar vesel, pe perne de puf. Îmi pare rău că nu trăiesc în Laconia; m-aş duce la templul lui Ino, între Oetyl şi Talames, unde aş dormi fără grijă, cu vise bune şi frumoase. Apoi l-a întrebat pe Pantagruel:

— N-ar fi bine să pun sub căpătâi o creangă de dafin?

— Nu-i nevoie, a răspuns Pantagruel. E un eres. Să nu te iei după spusele unora ca Serapion, Antifon, Filocorus, Artemon ori Fulgenţiu. Sunt amăgiri. Nici în pielea de pe umărul stâng al crocodilului să nu crezi şi nici în cameleon (cu toată cinstea pe care o datorăm bătrânului Democrit). Nici în piatra de Bactriana, căreia i se mai spune şi eumetridă. Nici în cornul lui Hamon, cum numesc egiptenii acea nestemată de culoarea aurului, răsucită în felul unui corn de berbec, cum e fruntea lui Jupiter Hamonitul. (Spun unii, că purtând asupra ta o asemenea piatră, visurile îţi vor fi mai lămurite şi mai adevărate decât prevestirile oricărui oracol ceresc.) Mai adevărate îmi par cele ce-au scris Homer şi Virgiliu despre cele două porţi pe care le-ai amintit, punându-te sub ocrotirea lor. Poarta cea dintâi e de fildeş şi prin ea pătrund visurile tulburi, nelămurite şi amăgitoare, deoarece prin ivoriu, oricât de subţiat ar fi, văzul nu pătrunde. Cealaltă poartă e făcută din aşchii subţiri de corn şi prin ea trec visurile limpezi şi adevărate, fiindcă, prin ţesătura lor luminoasă şi străvezie ca unghia, se zăresc lămurit şi fără greş, toate lucrurile.

— Vrei să spui, a încheiat fratele Ioan (care se găsea de faţă) că visurile unui încornorat, cum o să fie Panurge cu ajutorul lui Dumnezeu şi al nevestei, sunt totdeauna drepte şi adevărate?

CAPITOLUL XIV.

Visul lui Panurge şi tâlcul acestui vis.

A doua zi, către ceasurile şapte de dimineaţă, Panurge i s-a înfăţişat lui Pantagruel. Se mai aflau acolo Epistemon, fratele Ioan, Ponocrat, Eudemon, Carpalim şi alţii, care, văzându-l pe Panurge intrând, i-au spus lui Pantagruel:

— Iată pe visătorul nostru de visuri!

— Aceste cuvinte, a adăugat Epistemon, au fost odată la mare preţ şi au fost vândute scump fiilor lui Iacob.

Panurge a răspuns:

— Mai bine îl visam pe Guillot, birtaşul din Amiens! Am visat multe şi de toate, dar n-am priceput nimic. Se făcea că aveam o femeie tinerică, plăcută şi chipeşă pe cât se poate, care mă îngrijea şi mă răsfăţa ca pe un prunc. N-a fost de când lumea, un bărbat mai bucuros şi mai mulţumit decât mine. Mă mângâia, mă giugiulea, mă săruta, mă pieptăna, şi din joacă cum glumea, două corniţe îmi făcea şi fruntea mi-o împodobea. O rugam râzând, să mi le pună deasupra sprâncenelor, să le pipăi mai bine şi să le răsucesc frumos, nu cumva să râdă Momus de ele, cum a râs de coarnele boului. Ştrengăriţa, nepăsătoare la rugăminţile mele, mi le potrivea tot mai sus. Ceea ce îmi pare ciudat, e că nu simţeam nici o durere. Puţin după aceasta, nu ştiu cum s-a făcut, că m-am preschimbat într-o tamburină, iar ea în cucuvaie. În aceeaşi clipă m-am trezit din somn şi am sărit în picioare, zăpăcit, aiurit şi destul de necăjit. V-am pus dinainte tava cu visuri: poftă bună! Rumegaţi-le cum ştiţi. Hai la masă, meştere Carpalim!

— Oricât de puţină pricepere aş avea în tălmăcirea visurilor, a spus Pantagruel, eu aş crede că nevasta nu-ţi va pune coarne văzute, ca cele pe care le poartă satirii; ci, nesocotind credinţa ce-o datorează soţului, se va da altuia şi te va înşela. În privinţa aceasta, crede-mă, Artemidor vorbeşte lămurit. Nu te vei preschimba în tamburină, nici ea în cucuvaie, ci te va bate ca pe-o tobă şi te va fura, după cum e năravul cucuvaielor. Şi iată că visul ce-ai visat se

potriveşte aidoma cu prevestirile cărţii lui Virgiliu. Vei fi înşelat, bătut şi furat.

Fratele Ioan a sărit şi el:

— Adevărat a grăit! Nevastă-ta, cu voie de la Dumnezeu, te va înşela şi vei purta cu cinste o pereche minunată de coarne. Hei! Hei! Uite-l pe seniorul de Cornibus! Domnul să te aibă în paza lui! Să ţii o predică frumoasă, iar eu îţi făgăduiesc să umblu cu căldăruşa printre credincioşi.

— Dimpotrivă, a spus Panurge, visul îmi arată că însurându-mă voi avea parte numai de bucurii, iar asupra mea se va revărsa cornul belşugului. Ai pomenit despre coarnele satirilor? Amen, amen, fiat, fiatur, ad differentiam papae. [144] Asemenea satirilor, voi fi gata oricând şi neostenit în dragoste, ceea ce mulţi doresc, dar puţini sunt cei învredniciţi de pronia cerească. Aşadar, având ceea ce le lipseşte bărbaţilor înşelaţi, nu voi purta coarne niciodată. De ce umblă să cerşească săracii? Fiindcă n-au acasă cu ce să-şi umple traista. De ce iese lupul din pădure? Să vâneze carnea pe care o râvneşte. Şi ce anume le îndeamnă pe femei să calce alături? E de prisos să vă mai spun. Mărturie stau toţi aprozii, judecătorii, advocaţii, preşedinţii şi tâlcuitorii preacinstitelor paragrafe de Frigidis et Maleficiatis.

Iertaţi-mă dacă o fi altminteri, dar eu cred că aţi căzut în greşeală, luând coarnele drept o podoabă a bărbatului înşelat. Diana nu le purta pe frunte, în chip de crai-nou? Şi nu se poate spune că o înşela bărbatul, fiindcă n-a fost măritată nicicând. Nu răstălmăciţi vorbele, dacă nu vreţi s-o păţiţi ca Acteon. Drăgălaşul Bachus poartă şi el coarne. Zeul Pan, Jupiter Hamonitul şi alţii de asemeneA. Îi înşală nevestele? Să fie Junona o târfă? Înseamnă să vorbiţi în metalepsă [145], adică daţi cuvintelor un alt înţeles. Când spui, de pildă, despre un prunc în faţa părinţilor lui, că e „copil de pripas”, sau „de mâna stângă”, înseamnă pe ocolite, dar prea lămurit, că bărbatul e un încornorat, iar nevastă-sa o deşănţată.

Aşadar, iată ce zic eu. Coarnele pe care mi le răsucea femeia mea, erau semnele belşugului şi ale tuturor bunătăţilor! Despre aceasta n-am nici o îndoială. Cât priveşte tamburina, ea înseamnă că voi fi vesel ca o urare de nuntă, mereu cântând, jucând şi chiuind. Voi fi un bărbat fericit. Iar nevastă-mea va fi nostimă şi cu picăţele, ca un pui de cucuvea.

Cine se-ndoieşte.

Să piară hoţeşte.

În spânzurătoare, Iarna viitoare!

— Am înţeles, a spus Pantagruel, dar mă gândesc din nou la visul ce ni l-ai povestit. La început te simţiseşi fără griji, răsfăţat şi fericit, apoi te-ai trezit din somn, mânios şi supărat, aşa-i?

— Da, a răspuns Panurge, fiindcă m-am culcat cu burta goală.

— O să se lase cu necaz şi cu supărare, după cât se vede. Ar trebui să ştii, că visul din care te trezeşti tresărind, furios şi speriat, nu înseamnă şi nu prevesteşte a bine. Arată boală lungă şi grea, racilă încuibată în miezul măruntaielor, primejdioasă, ascunsă şi rău-mirositoare. În timpul somnului, când după toate legile doftoricescului meşteşug, se îndeplineşte mai în voie lucrarea mistuirii, boala prinde putere şi iese la iveală. Frământarea ei îţi tulbură odihna, iar simţurile stârnite suferă şi caută apărare. O vorbă înţeleaptă spune, că nu-i bine să răscoleşti un cuib de viespi, nici să tulburi apa mlaştinii, nici să trezeşti din somn leul care doarme. Visul nu prevesteşte a bine, fiindcă de câte ori în somn sufletul omului presimte nenorocirea care îl aşteaptă, năpasta nu întârzie să se arate, cu tot alaiul ei de supărări. Astfel a fost visul de spaimă al Hecubei şi aşa a visat Euridice, nevasta lui Orfeu, despre care Enius ne spune că s-a trezit din somn înfricoşată. Hecuba, după pieirea lui Priam, şi-a visat copiii ucişi, iar ţara ei nimicită. Euridice, la puţină vreme după visul ei, s-a sfârşit de-o moarte tristă. Tot astfel Enea, visând

că vorbeşte cu umbra lui Hector, s-a trezit din somn buimac şi săgetat de spaimă; în noaptea aceea căzuse Troia, prădată şi mistuită de flăcări. Altă dată i-au apărut în vis zeii ocrotitori ai neamului său, penaţii, iar el s-a smuls din somn, îngrozit; a doua zi a avut de înfruntat pe mare o furtună cumplită. Turnus, aţâţat de o arătare a furiilor din infern să pornească război împotriva lui Enea, s-a deşteptat cuprins de o aprigă mânie, iar după îndelungate deznădejdi a fost ucis de acelaşi Enea. Aş putea să mai amintesc alte o mie de pilde. Vorbeam despre Enea. Fabius Pictor spune, că toate câte i s-au întâmplat în viaţă, ca şi cele pe care le-a întreprins el însuşi, n-au fost decât prevestiri ale unui vis pe care îl avusese. Judecata minţii întăreşte temeinicia acestor pilde. Somnul şi odihna sunt daruri şi îngăduinţe ale cerului, cum ne învaţă filosofii şi ne încredinţează poeţii:

Ceasul fericit când somnul, dar al cerurilor, dulce, Omului trudit i-aşterne patul moale, să se culce.

Sfârşindu-se însă în mânie şi supărare această dulce odihnă, numai jale şi nenorocire vor urma după trezire. Căci odihna va fi neodihnă şi darul va fi în zadar, nu de la zei venind, ci de la diavolul însuşi. Aşa cum un gospodar, aşezându-se la o masă îmbelşugată şi cu poftă mâncând, s-a ridicat deodată speriat, lăsând bucatele abia începute şi luând-o la fugă. Dacă n-ai cunoaşte pricina acestei spaime, ai rămâne mirat. Ce s-a întâmplat însă? Slugile băduseră buzna în odaie, strigând că arde casa; hoţii tăbărâseră în curte şi copiii ţipau că îi omoară. Atunci omul şi-a lăsat prânzul şi a sărit să dea porunci şi să se apere. Îmi amintesc, că masoreţii şi cabaliştii, tâlcuitorii Sfintelor Scripturi, învăţându-ne cum am putea ajunge să cunoaştem adevărul cu privire la prevestirile îngerilor (fiindcă de multe ori geniul răului ia înfăţişarea unui arhanghel al luminii), ne arată că deosebirea dintre ei e aceasta: îngerul bun şi mângâietor ne înfricoşează la început pentru a ne dărui după aceea liniştea şi mulţumirea, pe când îngerul viclean

şi ispititor, mai întâi ne încântă, ca să ne lase apoi tulburaţi, înrăiţi şi nefericiţi!

CAPITOLUL XV.

Apărarea lui Panurge şi cabala mănăstirească despre afumături

— Dumnezeu să aibă în paza lui pe cei ce bine văd, dar nu aud, a spus Panurge. De văzut vă văd, dar nu vă aud, nici nu înţeleg ce spuneţi. Când flămânzeşti, n-ai timp de poveşti. Doamne, Doamne, îmi vine să urlu de foame! M-am silit şi m-am anevoit peste puteri. Nici cel mai isteţ coţcar din lume n-o să mă facă să mă mai apuc de visuri, până la anul. Ei drăcie cu pălărie! S-a mai pomenit aşa ceva vreodată, să rămân nemâncat? Frate Ioane, hai la masă! După ce m-am săturat bine la prânz şi mi-e burta plină-plinuţă, aş mai putea, la nevoie, să nu pun nimic în gură, până spre seară; dar să mă culc fără să cinez, nu se poate! Ptiu, drace! Asta-i ruşinea ruşinilor! Ziua i-a fost lăsată omului să-şi vadă de treburi, să umble şi să robotească, iar pentru înlesnirea lucrărilor sale i-a fost pusă la îndemână lumina vie şi limpede a soarelui. Amurgul coboară şi-o stinge cu-ncetul, şoptind pe-ndelete: „Băiete, ai fost de ispravă şi îndestul te-ai trudit”. Ceasurile muncii se încheie cu noaptea, iar omul se-aşază tihnit să-şi întremeze puterea, cu pâine bună, cu mâncare bună şi cu vin bun. Iar după câteva clipe de răgaz se lasă somnului, ca a doua zi de dimineaţă, bucuros şi sprinten, să-şi ducă munca lui mai departe. Aşa fac şi şoimarii: după ce şi-au săturat zburătoarele, nu le aruncă asupra vânatului cu guşa plină, ci le dau răgaz să-şi mistuie hrana. De aceea, papa cel înţelept, care a rânduit posturile, ne-a poruncit să ajunăm până la al patrulea pătrar al zilei, după care ni-e îngăduit a ne ospăta în voie.

În vremile de demult, oamenii prânzeau mai rar, afară bineînţeles de popi şi de călugări, care nici altminteri nu au altă treabă; pentru ei orice zi e sărbătoare şi trec, cum spune zicătoarea mănăstirească, demissa admensam, de la slujbă la drujbă. Nu lasă să se răcească bucatele, până vine

stareţul; îl aşteaptă mestecând. Să vie când o pofti; n-or să-şi strice, de hatârul lui, obiceiurile! În schimb, seara, toată lumea se aşeza la masă, în afară de câţiva zăpăciţi, cu gândul aiurea. Cinau, fiindcă vorba caena înseamnă un lucru de obşte, împărtăşit de toţi. Toate acestea îţi sunt cunoscute, frate Ioane. Hai la masă, prietene, să ne ospătăm! Dracul să mă ia, latră câinele foamei în mine! Am să-i dau să înfulice o strachină cu ciorbă, să-l potolesc, cum a făcut Sibila cu Cerber. Ţie ştiu că-ţi place zeama de legume noi; eu mă dau în vânt după o ciorbă cu bucăţele de arător, afumat cu nouă rugăciuni şi dreasă cu foi de dafin.

— Am priceput, a răspuns fratele Ioan. Vorbirea ta cu subînţelesuri ai ciugulit-o din bucătăria noastră călugărească. Arătorul e un bou care a tras la plug; afumat în nouă rugăciuni înseamnă că s-a frăgezit de ajuns. Pe vremea mea, cucernicii părinţi ai bisericii, urmând o veche rânduială a Cabalei, nescrisă, ci trecută din mână în mână de-a lungul anilor, când se sculau pentru utrenie, se pregăteau sufleteşte înainte de slujbă cu o deosebită grijă. Umblau la umblătoare, scuipau în scuipătoare, tuşeau în tuşitoare, se scăldau în scăldătoare, căscau în căscătoare şi vorbeau în vorbitoare, ca nimic necurat şi nici o spurcăciune să nu rămână în cugetul lor, mergând la biserică, îndeplinindu-le pe acestea, intrau cu smerenie în sfântul paraclis (cum se numea, în graiul lor de taină, bucătăria) şi, cu toată evlavia, aveau grijă să fie puse la fiert, fără întârziere, bucatele pentru prânzul fraţilor, întru Domnul Isus Cristos monahi. Nu pregetau să aprindă ei înşişi focul sub cratiţa cea mare. Şi fiindcă, după cum se ştie, utrenia are nouă rugăciuni; cu cât cucernicii monahi se sculau mai de dimineaţă, cu atât, bolborosind buchiile, pofta de mâncare le sporea şi setea li se lămurea, cu mult mai bine decât în timpul slujbelor numai cu una sau două rugăciuni. Şi cu cât se sculau mai devreme cu atât puneau mâncarea la foc mai degrabă.

Mult la foc stătea, bine se frigea; Bine se frigea, mult se frăgezea.

. Dinţii nu-i tocea, pe limbă se topea şi uşor se mistuia. Gândul cel dintâi, ca şi ţinta cea din urmă a ziditorului a fost, ca omul să nu mănânce pentru a trăi, ci să trăiască pentru a mânca, întrucât pe lumea aceasta numai o viaţă are. Panurge, hai la masă!

— Te-am ascultat cu toată luarea-aminte, berbec mănăstiresc şi cabalistic, a spus Panurge. Ai socotit după socotelile mele. Capetele şi dobânda le iert; mă mulţumesc cu frumoasa cuvântare ce-ai ţinut despre tainele bucătăriei şi ale cabalei mănăstireşti. Hai, Carpalim! Frate Ioane, bârneţul pântecului meu, să mergem la masă! Bunii mei seniori, la revedere. Visurile mi-au făcut sete. Să mergem!

Abia rosti Panurge aceste cuvinte, când Epistemon s-a pornit să vorbească:

— E un lucru prea obişnuit şi la îndemâna oricui, să tălmăcească şi să prezică nenorocirile altora. Mai puţini sunt aceia care îşi prezic şi îşi tălmăcesc propria lor nefericire. Aşa m-a lămurit cu înţelepciune pilda lui Esop, care zicea că fiecare dintre noi se naşte cu o desagă pe umăr: în traista dinainte îngrămădim cusururile şi nevoile altora, ca să le avem necontenit sub ochi, iar în traista dinapoi nevoile şi cusururile noastre, ca noi nici să nu le vedem, nici să nu le auzim, ci să le audă şi să le vadă numai aceia pe care cerul i-a învrednicit cu harul lui.

CAPITOLUL XVI.

Cum l-a sfătuit Pantagruel pe Panurge să întrebe pe ghicitoarea din Panzust.

După câtva timp, Pantagruel a chemat la el pe Panurge şi i-a spus:

— Dragostea pe care ţi-o port mai de mult, şi care de atunci a crescut, mă îndeamnă să mă gândesc la binele şi la folosul tău. Iată ce-am chibzuit. Am auzit vorbindu-se, că la Panzust, în apropiere de Croulay, s-ar afla o ghicitoare

dibace, care prezice viitorul fără greş. Ia cu tine pe Epistemon şi du-te de vezi ce-ţi va spune.

— E, de bună seamă, o babă mincinoasă. O scorpie şi o strigoaică. Bănuiesc acest lucru, fiindcă prin partea locului, după câte ştiu, s-au ivit mai multe vrăjitoare decât au fost pe vremuri în Tesalia. Nu m-aş duce bucuros, căci e o faptă neîngăduită, pe care legea lui Moise o osândeşte.

— Noi nu suntem evrei, a răspuns Pantagruel, şi nici nu-i dovedit că baba aceea ar fi o vrăjitoare. Vom vorbi despre toate mai cu temei după întoarcerea voastră. Putem noi să ştim, dacă nu-i cumva a unsprezecea Sibilă sau o altă Casandră? Şi chiar de n-ar fi o Sibilă, nici vrednică de a purta acest nume, zic: ce vei pierde, sfătuindu-te cu ea despre nedumerirea în care te afli, câtă vreme, oricum, mai multe ştie şi înţelege decât alţii sau decât altele? Totdeauna ai de învăţat ceva.

Dintr-o oală, Dintr-o cizmă goală.

Şi-o vorbă cu rost.

De la unul prost.

Amintiţi-vă că Alexandru cel Mare, după ce biruise pe regele Darius, la Arabela, fiind de faţă toţi satrapii lui, n-a voit să asculte sfatul unuia, care ceruse să-i vorbească; iar după aceea nespus de rău i-a părut, dar zadarnic. Cuprinzând ţara Perşilor şi afându-se departe de Macedonia, regatul pe care îl moştenise, ar fi dorit să găsească un mijloc, prin care să primească veşti de-acasă; nu era uşor, atât din pricina drumului lung, cât şi a apelor, a munţilor şi a pustiurilor, pe care călătorul trebuia să le străbată. Pe când se frământa astfel, tulburat de acele gânduri şi griji însemnate – căci în lipsa lui se putea înstăpâni un alt rege dintr-un alt neam, fără ca el să prindă de veste şi să se apere – iată că s-a înfăţişat înaintea lui un om din Sidon, un negustor cu ştiinţă de carte şi chibzuit, dar cam ponosit şi nu prea arătos la chip, spunând că a găsit mijlocul şi calea, prin care vestea despre biruinţa lui Alexandru să ajungă în Macedonia şi Egipt, în trei zile.

Regele a socotit această făgăduială atât de îndrăzneaţă şi lipsită de temei, încât nici nu l-a lăsat pe negustor să vorbească, dându-i poruncă să plece. Ce-ar fi pierdut, dacă l-ar fi ascultat, şi ascultându-l ar fi aflat ce născocise negustorul? Ce pagubă ar fi avut şi ce primejdie l-ar fi ameninţat, dacă ar fi stat să cunoască mijlocul pe care acela spunea că l-a găsit? Natura l-a înzestrat pe om cu urechi mereu deschise, cărora nu le-a pus dinainte perdele, cum le-a pus ochilor, şi nici nu i le-a ascuns, cum a ascuns limba şi alte părţi ale trupului. De ce? Pentru ca necontenit să fie în măsură de a auzi şi a cunoaşte ceea ce se petrece în jurul lui, fiind auzul dintre simţuri cel care ne serveşte cu mai multă credinţă. Mă întorc şi zic: poate că omul acela era un trimis al cerului, aşa cum fusese Rafael, care l-a vestit pe Tobie. Cu prea multă uşurătate l-a izgonit şi mult s-a căit după aceea.

— Frumos ai grăit, a răspuns Epistemon, dar eu unul nicicând nu mă voi îndupleca să cer sfat şi îndrumare de la o femeie, şi mai ales de la una trăitoare în acele locuri deocheate.

— Eu, dimpotrivă, a spus Panurge, bucuros cer sfatul femeilor, cu deosebire al celor bătrâne. De câte ori le-am ascultat, am avut un scaun minunat.

Eu nu spun că n-ar fi curate, ci sunt, ca Junona, preacurate; nu sunt neveste nevestitoare, ci bineprevestitoare, cu îndemnuri bune şi folositoare. Martor îmi sunt Pitagora, Socrate, Empedocle şi meşterul nostru Ortuinus. Nu găsesc destule cuvinte de laudă pentru vechea datină a germanilor, care preţuiau ca pe un altar şi primeau cu cinste mare povaţa bătrânelor; după sfaturile şi îndrumările lor bine primite, numai folos şi belşug culegeau. Aşa au fost, pe vremea lui Vespasian, bătrâna Aurinia şi buna maică Veleda. Vă rog să mă credeţi, că femeile bătrâne sunt pline de însuşiri prearăcitoare, vreau să spun prorocitoare. Să mergem! Dumnezeu să ne aibă în

paza lui. Rămas bun, frate Ioane, şi să ai grijă de nădragii mei.

— Bine, s-a înduplecat Epistemon, te voi însoţi, dar te vestesc că dacă baba umblă cu vrăji şi cu descântece, acolo te las şi n-ai să mă mai vezi!

CAPITOLUL XVII.

Cum i-a vorbit Panurge ghicitoarei din Panzust.

Au umblat cei doi, cale de trei zile. A treia zi, pe coasta unui munte, la poalele unei păduri mari de castani, au zărit înaintea lor casa ghicitoarei. Era o colibă prăpădită, cu pereţii afumaţi, gospodărie săracă. Au pătruns înăuntru fără greutate.

— Ei, drăcia dracului! a strigat Epistemon. Marele filosof al întunecimilor, Heraclit, intrând o dată într-o asemenea cocioabă, n-a pregetat a spune învăţăceilor lui, că zeii se simt tot atât de bine într-un bordei, ca şi în oricare palat al plăcerilor şi al desfătării. Aşa trebuie să fi arătat la faţă coliba în care faimoasa Hecala l-a primit cu bucurie pe tânărul Teseu; la fel aceea a lui Hireus ori Eunopion, în care unii ca Jupiter, Neptun şi Mercur au binevoit să intre, cerând de mâncare şi adăpost pentru noapte; iar când a fost să plătească, drept mulţumire l-au făurit pe Orion.

Într-un colţ după sobă au văzut-o pe babă.

— E o sibilă adevărată, aşa cum a zugrăvit-o Homer, a spus Epistemon.

Bătrâna era puţintică la trup, înfăşurată în zdrenţe şi topită de nemâncare: ştirbă, cocoşată, urduroasă, mucoasă, rebegită. Păzea o ciorbă de varză verde, în care pusese la fiert şoricul unui crâmpei de slănină râncedă, un os cu măduvă şi câteva fărâme de carne.

— Ne-am ars! a spus Epistemon. Am nimerit-o rău, nu ne vom alege cu nici o profeţie. N-am adus cu noi creanga de aur a lui Virgiliu!

— Am avut grijă, a răspuns Panurge. O port în tolba mea, într-o vergea de aur greu, împreună cu câţiva galbeni veseli şi lucitori.

Panurge s-a ploconit în faţa babei şi i-a pus dinainte şase limbi afumate de viţel, o oală de unt cu cuşcuş, un ulcior cu vin şi o fudulie de berbec, plină cu bani de aur noi. Făcând încă o plecăciune, i-a vârât în degetul mijlociu un inel de aur, în care era încrustată o piatră de mare preţ. Apoi în puţine cuvinte i-a arătat pricina pentru care venise, rugând-o să-i spună sfatul şi prezicerile ei despre soarta însurătorii pe care o plănuia.

Baba a rămas o bucată de vreme cufundată în tăcere, adânc cugetând şi din cei trei dinţi ai ei mestecând; după care, a luat în mână trei fusuri vechi; le-a sucit şi le-a răsucit între degete, în felurite feluri; pe urmă le-a încercat vârfurile: pe cel mai ascuţit l-a păstrat, iar pe celelalte două le-a aruncat sub o piuă cu mei. Trecând la vârtelniţă, a învârtit-o de nouă ori; a noua oară a privit cu luare-aminte mişcarea spiţelor, aşteptând în linişte să se oprească roata.

Şi-a scos din picioare unul din galenţi, şi-a pus şorţul în cap, ca popii patrafirul când slujesc leturghia, şi şi-a legat sub bărbie o basma vărgată. Astfel îmbrobodită a tras o duşcă din ulciorul pe care i-l adusese Panurge, a scos trei bani de aur din fudulia de berbec şi i-a pus în trei coji de nucă, pe care le-a înşirat pe fundul unei oale cu fulgi. A tras de trei ori cu mătura prin odaie, a aruncat în foc jumătate dintr-un fir de iarbă-neagră şi o ramură întreagă de dafin uscat, privind în tăcere cum ard. Ardeau fără să pârâie şi fără să trosnească. Baba a scos un ţipăt înfricoşat şi a început să mormăie între dinţi un cântec într-un grai barbar, cu sunete atât de ciudate, încât Panurge i-a spus lui Epistemon:

— Fereşte-mă, Doamne! Vezi-mă cum tremur, mi-e teamă că m-a vrăjit; vorbeşte într-o limbă păgână! Uită-te, parcă a crescut cu patru palme, când şi-a pus şorţul în cap. De ce-o fi tremurând aşa din buze? Scutură din umeri şi mestecă din fălci, ca o maimuţă când mănâncă nuci. Urechile îmi vâjâie, îmi pare că aud strigătele Proserpinei… Vin diavolii peste noi! Ah, ce urâte dobitoace! Să fugim! Sfinte

Dumnezeule, mor de frică! Nu-mi plac dracii. Au obiceiul să facă glume proaste. Să fugim! Rămâi sănătoasă, coană mare, mulţumesc foarte mult pentru bunătatea dumitale. Nu mă mai însor, mi-am mutat gândul.

Se pregătea să părăsească bordeiul, dar baba i-a luat-o înainte şi, ţinând fusul în mână, s-a îndreptat spre un petic de grădină din spatele casei. Era acolo un sicomor bătrân, pe care l-a scuturat de trei ori. A cules, din frunzele care cădeau, opt, şi a scris pe ele cu vârfui fusului câteva rânduri scurte, apoi le-a lăsat să le poarte vântul, spunând:

— Du-te şi le culege, dacă vrei. Găseşte-le, dacă poţi. Soarta însurătorii tale e scrisă pe faţa lor.

Spunând aceste vorbe, s-a întors în coliba ei şi, ajungând în pragul uşii, şi-a ridicat fustele şi cămaşa până la subsuori, arătându-şi dosul. Panurge, văzând-o, i-a spus lui Epistemon:

— Ptiu, drace! Uite ghiocul ghicitoarei!

Dar baba a închis repede uşa în urma ei şi s-a făcut nevăzută.

Cei doi au alergat după frunze să le prindă, adunându-le de pe jos cu destulă anevoinţa, căci vântul le risipise prin stufişurile din vale. Le-au înşirat una lângă alta şi au găsit această profeţie, în opt stihuri:

Te va scutura.
Ca pe boabe pline;
Va rămâne grea, Însă nu cu tine.
O să ţi se-ascundă, Pupându-te-n bot, Şi-o să mi te tundă, Însă nu de tot.

CAPITOLUL XVIII.

Cum au tălmăcit Pantagruel şi Panurge în chip felurit stihurile ghicitoarei.

După ce au adunat frunzele de pe jos, Epistemon şi Panurge s-au întors la curţile lui Pantagruel, pe jumătate bucuroşi, pe jumătate supăraţi. Bucuroşi de întoarcere şi supăraţi din pricina drumului înglodat, plin de pietre şi părăsit. Povestindu-i lui Pantagruel cele păţite şi vorbindu-i

despre purtarea ciudată a babei, i-au pus dinainte frunzele de sicomor, pe care cu trăsături subţiri erau scrise stihurile. Pantagruel le-a citit şi i-a spus lui Panurge, oftând:

— Soarta ţi s-a lămurit. Prevestirea ghicitoarei din Panzust întăreşte întru totul ceea ce au spus deopotrivă hexametrii lui Virgiliu şi visul pe care l-ai avut. Nevastă-ta necinste îţi va purta; te va înşela şi se va da altuia, cu care va rămâne grea; îţi va fura o parte din avut, te va bate şi-ţi va frânge oasele.

— Te pricepi în tălmăcirea profeţiilor, cum ştie să citească mâţa în calendar, a spus Panurge. Te rog să mă ierţi că ţi-o spun, dar prea rău m-ai supărat. Adevărul-adevărat e altul. Iată înţelesul acelor cuvinte. Baba zice aşa: După cum nu ajungi la boabe dacă nu scuturi păstăile, tot astfel bărbăţia şi vrednicia mea nu vor ieşi la lumină decât însurându-mă. De câte ori nu te-am auzit spunând, că pe om numai când îl pui la treabă îl cunoşti, şi numai îndeplinirea unei slujbe scoate la iveală ce-i în burta lui, arătându-ţi cât preţuieşte. Altminteri însuşirile lui rămân nevăzute ca, în păstaia lor, boabele pline. Acesta e tâlcul celor două stihuri dintâi.

Celelalte două spun, că femeia mea va rămâne grea (dăruindu-mi cea mai mare fericire în căsnicie), dar nu cu mine. Ei, Doamne iartă-mă, mai lămurit nici nu se poate! Va rămâne grea cu un copilaş dolofan, pe care îl va naşte spre bucuria mea. Mititelul de el, mi-e drag de pe acum! N-o să fie supărare ori necaz, care să nu-mi treacă văzându-l cum zburdă şi auzindu-l cum gungureşte în graiul lui copilăresc! Binecuvântată să fie baba! Am să-i fac o leafă bună la Salmigondin, nu întâmplătoare ca a diacilor nepricopsiţi, ci statornică şi aşezată, ca a doftorilor mari şi a dascălilor învăţaţi. Cum adică? Aţi vrea ca nevastă-mea să mă poarte pe mine însumi în pântecele ei? Să mă zămislească şi să-mi dea naştere ca unui al doilea Bachus? Acela da, a venit pe lume de două ori, născut şi renăscut, ca Hipolit şi Proteu; o dată de Tetis şi a doua oară de mama filosofului Apolo. (Aşa au fost cele două Palicii de lângă apa Simethosuhii din

Sicilia.) Nevasta lui Bachus l-a purtat în pântece pe soţul ei, reînnoind vechea palintochie [146] a megarienilor şi palingeneza [147] lui Democrit. E o erezie! Nici nu vreau să aud vorbindu-se despre ea! A treia pereche de stihuri zice: Ţi se va ascunde, pupându-te în bot. Dumneavoastră le tălmăciţi aşa, că mă va prinde în mrejele dragostei spre a mă fura. Mie vorbele îmi plac, dar în alt înţeles. Poate că prietenia pe care mi-o purtaţi vă face să vedeţi lucrurile de-a-ndoaselea, uitând că iubirea adevărată, cum spun scriitorii, nu-i lipsită de teamă şi de ascunzişuri. Voi înşivă (precum socot) când vorbiţi despre furtişag, s-ar cuveni să vă gândiţi ca poeţii latini şi cei mai vechi, la dulcele frupt al dragostei, care în taină şi pe furiş se culege, după cum Venus însăşi doreşte. Mai staţi să întrebaţi pentru ce? Fiindcă trebşoara aceea, săvârşită pe negândite, hoţeşte, între două uşi, sub o scară, după o perdea sau pe un butuc răsturnat, mai multă plăcere îi face zeiţei din Cipru, decât în văzul lumii la lumina zilei, sub un polog străveziu, între perdele aurite, cu burta plină şi cu răgazuri îndelungi, vânturând un evantaliu de mătase sau gonind muştele cu un pămătuf de pene, pe când iubita se scobeşte în dinţi cu un pai smuls din saltea. Aţi vrea să mai spuneţi, că mă va fura pupându-mă în bot, cum sorbi stridiile, sau cum femeile din Cilicia (după spusa lui Dioscorid) culeg seminţele de rodie? Mare greşeală! Cine fură, nu pupă! Înhaţă! Pune mâna, nu umblă cu dulceţuri! Stihurile din urmă spun că nevastă-mea mă va tunde, dar nu chiar de tot. Ce grijă drăgălaşă pentru chica mea! Dumneavoastră tălmăciţi aşa, că mă va bate şi mă va lăsa ca şi mort. Vorbe în vânt! Rogu-vă să vă înălţaţi cu gândul mai presus de cele pământeşti şi să chibzuiţi mai bine asupra marilor taine ale firii.

Singuri cădeţi în greşeală şi voi înşivă vă osândiţi, răstălmăcind în chip vinovat prevestirile ghicitoarei înzestrate cu sfântul duh chiar dacă (să zicem) nevastă-mea, după îndemnul diavolului, ar vrea să-mi joace un

renghi şi să mă facă de râs, punându-mi coarne, furându-mă şi încercând să mă bată nu-şi va putea îndeplini gândul şi nu va merge până la capăt: adică nu mă va tunde de tot, ci numai cât trebuie, ca să-mi stea bine. Mă întemeiez pe cele ce mi-a spus o dată fratele Artus, zis Curdefier, într-o luni de dimineaţă, pe când mâncam împreună dintr-o strachină cu perişoare. Ploua, dacă mi-aduc bine aminte. Dumnezeu să-l ţie. Cică la începutul lumii, sau nu multă vreme după aceea, femeile, ca să se răzbune pe bărbaţii lor, au uneltit între ele să-i jupoaie de vii, începând cu ceea ce le plăcea mai mult. O, biată slăbiciune femeiască! Dar, de şase mii de ani încoace, n-au izbutit decât să întoarcă pe dos un te-miri-ce de tot hazul! Aşa înţeleg eu profeţia, că nevastă-mea nu mă va tunde de tot. Mă învoiesc, măria-ta, cu plăcere!

— Dar de ce nu spui, i-a tăiat vorba Epistemon, că baba, văzând cum arde lemnul în foc fără să trosnească, a ţipat o dată cu glas înspăimântat? Ştii prea bine, că acesta e un semn de rea prevestire şi de mari nenorociri, cum arată Properţiu, Tibul, Eustaţiu şi atâţia alţii.

— Alţi măgari mai ştii? Nişte dezmetici ca toţi poeţii şi nişte zănatici ca toţi filosofii; cu mintea plină de aiureli, ca şi poezia şi filosofia lor.

CAPITOLUL XIX.

Cum l-a îndemnat Pantagruel pe Panurge să ceară sfatul unui mut.

Pantagruel a tăcut câtva timp, cufundat într-o adâncă gândire, apoi i-a spus lui Panurge:

— Ai căzut în ispita duhului celui rău, dar ascultă. Am citit că în vremile de demult, prevestirile cele mai drepte şi mai adevărate nu se scriau şi nici prin viu grai nu se rosteau. Se înşelau de multe ori chiar aceia care păreau a fi mai pătrunzători şi mai isteţi: greşeau, fie din pricina cuvintelor nelămurite şi cu două înţelesuri, fie din pricina unor răspunsuri prea scurte. Oracolul cel mai adevărat şi mai drept era socotit cel arătat prin semne. Aşa credea şi

Heraclit. Aşa profeţea Jupiter din Amon şi Apolo printre asirieni.

Aceştia şi-l închipuiau cu o barbă lungă, înveşmântat ca un bătrân împovărat de ani, iar nu gol, tânăr şi fără barbă, ca grecii. Să folosim deci acest mijloc şi să cerem prin semne sfatul unui mut.

— Mă învoiesc, a răspuns Panurge.

— Dar, a vorbit mai departe Pantagruel, acel mut va trebui să fie şi surd din naştere, căci mutul cel mai nestricat la suflet e acela care nici n-a auzit vreodată.

— Cum vine asta? a întrebat Panurge. Dacă e adevărat, că omul nu începe a vorbi până nu aude vorbind pe altul, te-aş pofti să te gândeşti la o presupunere foarte încurcată. Dar s-o lăsăm baltă. Nu ştii ce-a scris Herodot despre cei doi copii închişi într-o cuşcă la porunca lui Psametic, regele Egiptului, şi crescuţi în cea mai desăvârşită tăcere? După o trecere de vreme, ei au rostit cuvântul becus, ceea ce în limba frigiană înseamnă „pâine”.

— Nimic nu-i adevărat din toate acestea. E o greşeală a spune că graiul ne-a fost dat din fire. Vorbirea s-a născut din voinţa şi buna înţelegere a popoarelor. Glasurile, cum le numesc dialecticienii, nu spun nimic de la sine, fără cuvintele în care se înveşmântă gândirea. Nu fac o asemenea susţinere fără temei. Bartolo povesteşte că pe vremea lui trăia la Euguba un oarecare messer Nello Gabrielis, care întâmplător asurzise. Totuşi, după mişcarea buzelor şi prin semne se înţelegea cu orice italian care-i vorbea. Am mai citit în scrisoarea unui cronicar învăţat, că Tiridat, regele Armeniei, a venit la Roma pe timpul lui Neron. Acesta l-a primit cu mare alai şi cu strălucite serbări, pentru a-i câştiga prietenia statornică faţă de Senatul şi poporul roman. Toate frumuseţile şi minunăţiile oraşului i-au fost arătate şi despre toate a primit lămuriri. La plecare, împăratul l-a încărcat cu daruri de mare preţ, iar pe deasupra l-a rugat să-şi aleagă ce i-a plăcut mai mult din ce-a văzut, făgăduindu-i să-i dea orice îi va cere. Regele

i-a cerut un măscărici pe care îl văzuse la teatru. Nu înţelesese nici un cuvânt din ce spunea, dar pricepuse tot, numai din semnele şi strigătele lui. Zicea Tiridat că, având sub stăpânirea sa neamuri cu graiuri deosebite, era nevoit să se folosească de tălmaci pentru a le asculta şi a le răspunde. Măscăriciul însă putea să-i înlocuiască pe toţi, căci se pricepea atât de bine să-şi arate gândurile prin semne, încât parcă degetele lui vorbeau! Totuşi, eu aş zice să alegi un surd din naştere, ca semnele şi mişcările mâinilor lui să fie nemeşteşugite şi fireşti, iar nu ticluite, potrivite dinadins sau prefăcute. Mai rămâne să hotărăşti, dacă vrei să ceri sfatul unui bărbat sau al unei femei.

— Aş alege bucuros o femeie, dar mă tem de două lucruri. Mai întâi că femeile, orice ar vedea şi orice ar gândi, se duc numaidecât cu închipuirea spre sfintele porţi ale cetăţii Ithyfalusului. Orice semne şi mişcări ale mâinilor ai face, ele cred că e vorba despre o poftire a dulcii împreunări. Tălmăcindu-le pe toate în graiul dragostei, o femeie prea lesne ne-ar putea duce în greşeală. Aminteşte-ţi ce s-a întâmplat la Roma, în al două sute şaizecilea an de la întemeierea ei. Un tânăr patrician a întâlnit pe muntele Celion, o matroană cu numele Verona, surdă şi mută din naştere. Necunoscând beteşugul de care suferea, a întrebat-o dacă n-a întâlnit pe drum oarecare senatori? Matroana, neauzind ce-i spunea, şi-a închipuit că-i cere ceea ce, de obicei, un tânăr doreşte de la o femeie. Tot prin semne (care în dragoste sunt mai grăitoare şi mai ispititoare decât vorbele) l-a poftit la ea acasă, unde i-a dat a înţelege, tot pe muteşte, cât de mult îi plăcea să vorbească fără cuvinte. În al doilea rând, fiindcă femeile nici nu se mai ostenesc să răspundă la semnele pe care li le facem, ci numaidecât se lasă pe spate, voind să ne arate astfel, cât sunt de grăbite să ne fie pe plac. Şi chiar dacă dau întrebărilor noastre un răspuns prin alte semne, acestea sunt atât de deşucheate şi de deşănţate, încât ne dau a înţelege că tot la dragoste le duce gândul. Ţi-aduci

aminte de sora Bucădulce de la mănăstirea Brignole, care, rămânând grea cu tânărul egumen don Roydimet şi ajungând ca starea ei să fie ştiută, a fost chemată de maica-stareţă şi mustrată pentru nelegiuirea ce săvârşise. Păcătoasa s-a dezvinovăţit, spunând că n-a fost cu învoirea ei, ci fratele Roydimet a luat-o prin silnicie. Stareţa a întrebat-o: – „Nemernico, de ce n-ai strigat? Ţi-am fi sărit în ajutor”. Sora a răspuns că n-a îndrăznit să tulbure liniştea dormitorului, unde maicile n-aveau voie să vorbească. – „De ce n-ai făcut un semn măcar, vecinelor tale de pat? a întrebat-o stareţa. – „Le-am făcut semn cu dosul, cât am putut, dar niciuna n-a venit să mă scape!” a răspuns sora. – „Şi de ce n-ai venit îndată după aceea să mi te plângi, arătând purtarea ticăloasă a siluitorului? Eu, în locul tău, aşa aş fi făcut ca să-mi dovedesc nevinovăţia”. Bucădulce a răspuns: – „Fiindcă, temându-mă că voi rămâne în păcat cu blestemul cerului asupră-mi şi voi muri pe loc nedezlegată, m-am spovedit părintelui Roydimet, când da să plece. Iar părintele, m-a pus să jur întru iertarea păcatului, că nu voi vorbi niciodată despre cele întâmplate. Păcatul meu ar fi fost neasemănat mai mare, dacă aş fi nesocotit taina spovedaniei. Dumnezeu şi îngerii nu m-ar fi iertat. Flăcările cerului ar fi mistuit mănăstirea şi noi toate ne-am fi prăbuşit în adâncul genunei, cu Dathan şi Abiron.”

— Acestea nu sunt lucruri de râs, a spus Pantagruel. Ştiu bine, că orice călugăr mai amarnic se teme să nu calce poruncile lui Dumnezeu, decât rânduielile mănăstirii. Aşadar, te sfătuiesc să alegi un bărbat: pe Nasdecapră, care mi se pare potrivit, fiind surd şi mut din naştere.

CAPITOLUL XX.

Cum i-a răspuns Nasdecapră lui Panurge, prin semne.

Au trimis, aşadar, după Nasdecapră, care a sosit a doua zi. Panurge l-a întâmpinat cu un viţel gras, o jumătate de porc, două butoaie de vin, un car de grâu şi treizeci de şfanţi mărunţiş. Apoi l-a dus înaintea lui Pantagruel, fiind de faţă toţi slujitorii acestuia.

Panurge i-a făcut surdomutului următorul semn:

A căscat o dată prelung şi, căscând, a făcut cu degetul cel mare al mâinii drepte la gură forma literii care se cheamă în greceşte Tau; aceasta de mai multe ori. Apoi a ridicat privirea spre cer şi a început să învârtească ochii, ca o capră când o apucă durerile facerii. Tuşea şi răsufla adânc. A arătat că-i lipsesc nădragii, a băgat mâna pe sub cămaşă şi s-a plesnit peste coapse, după care a pus genunchiul stâng la pământ şi a rămas cu braţele încrucişate peste piept.

Nasdecapră l-a privit cu luare-aminte, a ridicat mâna stângă cu degetele strânse pumn, lăsând afară degetul cel mare şi arătătorul, apoi a culcat încet o unghie peste cealaltă.

Pantagruel a tălmăcit astfel:

— Am înţeles. Semnul pe care l-a făcut înseamnă căsătorie şi numărul treizeci după tabla lui Pitagora. Te vei însura.

Întorcându-se către Nasdecapră, Panurge i-a spus:

— Iubitul meu temnicer, mâna mea cea dreaptă, zbirule, îţi mulţumesc!

Nasdecapră a ridicat din nou în sus mâna stângă, cu palma întinsă, răsfirând degetele cât putea mai mult. Pantagruel a spus:

— Vrea să arate şi mai lămurit că te vei însura. Acesta e înţelesul numărului cinci. Nu numai că te vei logodi şi te vei cununa, dar vei trăi cu femeia ta înainte de nuntă. Pitagora spune că numărul 5 însemnează căsătorie, cununie şi împerechere săvârşită, fiind alcătuit din 3 care e număr-prim nepereche şi din 2, care e număr-prim pereche, cum sunt femeia şi bărbatul împreunaţi unul cu altul. În Roma de altădată se aprindeau de ziua nunţii cinci lumânări de ceară, şi nu era îngăduit a aprinde mai multe, oricât de bogat ar fi fost neamul celor căsătoriţi. În vremile mai vechi, păgânii chemau asupra celor care se însoţeau ocrotirea a cinci zei sau a unui zeu cu cinci întruchipări deosebite: pe Jupiter, tatăl, pe Junona, ocrotitoarea nunţilor, pe Venus cea

frumoasă, pe Pytho, zeiţa vorbirii alese şi pe Diana, pentru uşurarea durerilor facerii.

— Ce băiat de ispravă e Nasdecapră al meu, a spus Panurge. Am să-i dăruiesc o moşie lângă Cinais şi o moară de vânt la Mirebalais.

Mutul s-a întors spre stânga şi a strănutat o dată cu atâta putere, încât tot trupul i s-a cutremurat.

— Ei drăcia dracului! a strigat Pantagruel. Asta ce mai vrea să zică? E semn rău! Nefericit vei fi în căsnicie! Strănutul (cum ne arată Terpsion) e unul din demonii lui Socrate. Dacă strănuţi spre dreapta, se cheamă că vei izbuti în cele hotărâte, iar ceea ce vei întreprinde, cu bine vei începe şi vei duce la bun sfârşit. Dacă strănuţi spre stânga, va fi dimpotrivă.

— De ce alegi totdeauna faţa cea rea a lucrurilor? a spus Panurge. Le vezi pe toate de-a-ndoaselea, ca Davus. Eu unul nu mă las amăgit şi nu cred nici o iotă din acea scriere învechită a prea puţin cititului Terpsion.

— Cu toate acestea, undeva în Cartea a doua Despre Zei, Cicero spune la fel, a răspuns Pantagruel.

Panurge s-a întors spre Nasdecapră şi i-a făcut acest semn: Şi-a întors pe dos amândouă pleoapele, a început să mestece din fălci la stânga şi la dreapta, scoţând limba afară pe jumătate. Apoi, deschizând palma mâinii stângi, cu degetul mijlociu în palmă, a aşezat-o la despicătura nădragilor; iar mâna dreaptă strânsă pumn, cu degetul cel mare în afară, a trecut-o pe subsuoară, până deasupra bucilor, pe locul căruia arabii îi spun al katim [148]. A făcut această mişcare de nouă ori. A noua oară şi-a îndreptat pleoapele, a contenit cu mestecatul fălcilor, a băgat limba în gură şi, uitându-se cruciş spre Nasdecapră, a început să bată din buze ca maimuţele sau ca iepurii când mănâncă ovăz înspicat.

Nasdecapră, la rândul lui, a ridicat palma dreaptă deschisă, a vârât degetul cel mare, pe jumătate, între degetul mijlociu şi arătător, a întins degetul cel mic şi

arătătorul ca pe două coarne şi le-a proptit pe buricul lui Panurge, mişcând necontenit degetul cel mare. Şi-a plimbat mâna, rând pe rând, peste pântecele, pieptul şi grumazul lui Panurge, apoi pe sub bărbie. I-a băgat degetul cel mare în gură, i-a frecat cu el nasul şi trecând spre frunte l-a împuns, ca şi cum ar fi voit să-i scoată ochii. Panurge s-a supărat şi a încercat să-l dea la o parte, îmbrâncindu-l. Dar mutul şi-a văzut de treabă, pipăind cu degetul ochii, fruntea şi moţul scufiei lui Panurge. Panurge a strigat:

— Ei, nebunule, dă-mi pace, că te snopesc! Dacă mă mai necăjeşti mult, o să-ţi mut fălcile, mutule!

— Degeaba te răsteşti la el, trandafirule, că e surd, a spus fratele loan. Fă-i semn cu o ploaie de pumni în spinare.

— Ce naiba vrea să spună meşterul Aliboron? Mi-a învineţit ochiul, lua-l-ar mama dracului! O să-i dau o porţie de scatoalce cu umplutură de ghionţi, să se sature!

Apoi i-a întors spatele, trimiţându-i în semn de rămas bun câteva pârţuri. Mutul văzând pe Panurge că vrea să plece, l-a oprit în loc şi i-a făcut semnul acesta:

A lăsat braţul drept cât a putut mai jos, până aproape de genunchi şi a închis pumnul, băgând degetul cel mare între degetul arătător şi cel mijlociu. Şi-a frecat cotul drept cu mâna stângă şi tot frecându-l a ridicat mâna până peste cot; apoi a lăsat-o în jos şi iar a ridicat-o de mai multe ori, până când i-a pus-o lui Panurge sub ochi.

Panurge, ieşindu-şi din fire, s-a repezit cu pumnii asupra mutului, dar dând cu ochii de Pantagruel, s-a oprit. Pantagruel a spus:

— Dacă numai aceste semne te-au supărat, ce vei face atunci când prezicerea lor se va îndeplini? Adevărul iese totdeauna la iveală, ca untdelemnul deasupra apei. Mutul arată şi spune, că te vei însura, vei fi înşelat, bătut şi jefuit.

— De însurat mă voi însura. Atât. Celelalte sunt nişte născociri, pe care nici nu vreau să le iau în seamă. Fă-mi, rogu-te, plăcerea şi crede că n-a fost nicicând om pe lume,

care să aibă la cai şi la femei mai mult noroc decât mi-a fost hărăzit mie.

CAPITOLUL XXI.

Cum a cerut Panurge sfatul unui bătrân cântăreţ francez, numit Rimanogrobis

— Nu mi-am închipuit niciodată să am de-a face cu un om atât de încăpăţânat, a spus Pantagruel. Nu vrei cu nici un preţ să ieşi dintr-ale tale. Şi totuşi, ca să te lămureşti cumsecade, va trebui să baţi la toate porţile. Iată ce socotesc eu că e bine să faci. Ştii că lebăda, care e pasărea sfântă a lui Apolo nu cântă decât în clipa morţii. Îndeosebi cele de pe apa Meandrei din Frigia (spun acestea, fiindcă Elian şi Alexandru Mindius ar fi văzut prin alte părţi lebede care mor fără să cânte). Cântecul lebedei e aşadar un semn neîndoielnic al sfârşitului ei apropiat. Nici o lebădă nu moare înainte de a cânta. Aşijderea poeţii (care sunt şi ei ocrotiţi de Apolo), când simt că li se apropie clipa din urmă, au darul profeţiei şi pot să prevestească întâmplările viitoare. Am auzit de altminteri, că orice om bătrân, înainte de a-şi da obştescul sfârşit, presimte ce se va întâmpla după moartea lui. Mi-aduc aminte că Aristofan spune, în nu ştiu care din comediile lui, că bătrânii au darul ghicirii, ca şi Sibilele. Când stai pe malul mării şi priveşti departe pânzele plutind în zare, te rogi în gând pentru norocoasa întoarcere a corăbierilor şi a călătorilor care înfruntă largul; iar de îndată ce îi vezi apropiindu-se, le faci semn cu mâna, le spui bun sosit şi te bucuri că au ajuns sănătoşi acasă. Tot astfel îngerii, eroii şi duhurile bune (cum spune Plato) când văd pe om apropiindu-se de ţărmul nefiinţei, lângă limanul mântuirii, al liniştii şi al păcii, departe de frământările şi încercările pământeşti, îi spun bun-venit, îl mângâie şi îi vorbesc, împărtăşindu-i, cu o clipă mai curând, însuşirea lor de a vesti ce va să fie. N-am să-ţi vorbesc despre cei vechi, de Isac şi de Iacob, de Patrocle şi de Ahile, de Polimnestra lui Agamemnon şi a Hecubei, de Rodianul pe care îl pomeneşte Posidonios, de Calamus, indianul lui Alexandru

cel Mare, şi de atâţia alţii; mă mulţumesc să-ţi aduc aminte de viteazul cavaler Guillaume de Bellay, fie-iertatul senior din Langey, care a murit pe muntele Tarara în a zecea zi a lunii ianuarie a anului 1543. Cu două-trei ceasuri înainte de a se sfârşi, ne-a prezis în cuvinte bărbăteşti, cu înţeles limpede şi în deplină linişte, cele ce ne aşteptau în viitor, şi de-atunci s-au întâmplat, după cum e adevărat că în clipa aceea profeţiile lui nu ni se păreau nici ciudate, nici înfricoşătoare, fiindcă nici un semn prevestitor de rău nu întrezăream. Aici, aproape de noi, lângă Villaumere, trăieşte un om în vârstă şi poet, numit Rimanogrobis, care a luat de nevastă pe Guramare, mama frumoasei Bazilica. Am auzit că s-ar afla în ultimele ceasuri ale vieţii lui. Să mergem la dânsul şi să-i ascultăm cântecul. Poate că vei afla de la el ceea ce te frământă, iar prin gura lui, Apolo te va lumina.

— Primesc, a spus Panurge. Să ne grăbim, Epistemon, ca nu cumva moartea să ajungă înaintea noastră. Vii cu noi, frate Ioane?

— Viu, de hatârul tău, porumbelule, a răspuns fratele Ioan, că-mi eşti drag ca lumina ochilor!

Au pornit la drum fără zăbavă şi ajungând la casa poetului, l-au aflat pe bunul moşneag trăgând să moară, dar vesel, cu chipul senin şi cu lumină în priviri.

Panurge, dându-i bineţe, i-a pus în degetul mijlociu de la mâna stângă un inel de aur cu un safir mare turcesc, apoi, cum obişnuia Socrate, i-a dăruit un cocoş alb de toată frumuseţea, care a sărit pe pat şi bătând din aripi a început să cânte cu tot glasul. Panurge l-a rugat pe bătrânul poet să-l asculte şi să-i spună ce gândeşte despre gândurile lui de însurătoare.

Rimanogrobis a cerut hârtie, cerneală şi condei, care i-au fost aduse fără întârziere. Apoi a scris cele ce urmează:

Însoară-te, nu te-nsura;
Dacă te-nsori, n-ai să greşeşti.
Neînsurat, tot bine eşti.

Să hotărăşti după noroc, Mergi înainte, stai pe loc,
Aşteaptă dacă te grăbeşti, Însoară-te, nu te-n…
În post mănâncă de opt ori, Ia şi desfă ce-ai început, Fă iar la loc ce-ai desfăcut, Fii sănătos, trăieşte, mori… însoară-te, nu te-n…

Le-a dat aceste stihuri şi le-a spus:

— Mergeţi cu bine, copii. Atotputernicul să vă aibă în paza lui şi să nu-mi mai bateţi capul cu nici un fel de întrebări. Astăzi, în cea din urmă zi a lunii mai şi a vieţii mele, am dat afară din casă, cu mare trudă şi osteneală, o puzderie de jivine supărătoare, scârnave şi împuţite, negre, vărgate, roşcate, albe, cenuşii şi pestriţe, care nu mă lăsau să mor în pace, şi, cu înţepături de muscă, împunsături de scorpie şi bâzâit de bondari îmi tulburau gândurile senine cu care râzând mă desfătam, simţind şi preţuind marea fericire pe care bunul Dumnezeu o dăruieşte pe cealaltă lume aleşilor şi credincioşilor lui, acum şi pururea şi-n veacul veacurilor, amin! Feriţi-vă din calea lor şi să nu vă asemănaţi cu ele; nu mă mai plictisiţi şi daţi-mi, vă rog, pace…

CAPITOLUL XXII.

Cum a luat Panurge apărarea călugărilor-cerşetori.

Părăsind locuinţa lui Rimanogrobis, Panurge a spus, ca şi cum o mare teamă l-ar fi cuprins:

— Doamne sfinte, îmi vine a crede că omul acesta e un eretic! Naiba să mă ia, de n-o fi aşa! L-aţi auzit cum clevetea împotriva călugărilor-cerşetori, şi cum îi vorbea de rău pe iacobini şi pe franciscani, cele două jumătăţi ale lumii creştine, a căror învârtire girognomică, ca pe două filopendule ale cerurilor, face să se rotească în jurul aceluiaşi punct homocentrical maşina matagrabolică a bisericii romane, de câte ori se poticneşte în vreo greşeală sau erezie. Ce rău au putut să-i facă sărmanii capuţini şi cordelieri? Nu sunt şi-altminteri destul de urgisiţi, bieţii de ei? Nu sunt afumaţi şi parfumaţi cu destule necazuri, amărâţii mâncători de peşte? Spune după cugetul tău, frate Ioane: curăţitu-s-a el de păcate, şi putea-vă trece în lumea

drepţilor cu sufletul mântuit? Nici pomeneală! Moare blestemat, Dumnezeule mare, purtând în cârcă o mie de diavoli! Să se apuce el să ponegrească pe vrednicii stâlpi ai bisericii! Asta se cheamă cântec? Nu pot să-mi viu în fire! E un păcătos, care pângăreşte credinţa! Simt că înnebunesc! Uf!

— Nu-mi pasă de călugări, nici cât negru sub unghie, a răspuns fratele Ioan. Bârfesc pe toată lumea, iar lumea le plăteşte cu aceeaşi măsură. Să le fie de bine! Ia arată ce-a scris.

Panurge a citit cu luare-aminte stihurile bătrânului cântăreţ, apoi a spus:

— Vorbeşte într-aiurea bietul beţiv. Eu îl iert, fiindcă e cu un picior în groapă. Am putea să-i întocmim epitaful. I-am văzut răspunsul şi m-am lămurit buştean. Ascultă, Epistemon, băiete, tu ce-ai priceput? E un sofist, un vorbă-lungă şi un neştiutor. Răspunsurile lui sunt în doi peri: disjunctive, cum se zice. Oricum ar ieşi lucrurile, se cheamă că a spus adevărat... măcar pe jumătate. Ce măscărici! Sfântul Iago de la Bressuire din aceeaşi spiţă se trăgea.

— Marele ghicitor Tiresias, a răspuns Epistemon, îşi începea toate profeţiile spunând: „Cele ce îţi voi arăta, se vor întâmpla sau nu se vor întâmpla”. Aşa vorbeşte orice proroc chibzuit.

— Şi cu toate acestea, Junona i-a luat vederea.

— Da, a răspuns Epistemon, de necaz că dezlegase mai bine decât ea o întrebare a lui Jupiter.

— Dar, a întors din nou vorba Panurge, ce diavol îl stăpâneşte pe meşterul Rimanogrobis, care fără nici un temei ponegreşte pe preasărmanii şi preafericiţii fraţi iacobini, minoriţi şi franciscani? Sunt foarte supărat din pricina aceasta şi trebuie să v-o spun. A păcătuit greu. Sufletul lui se va duce dracului!

— Nu te înţeleg, a spus Epistemon. La rândul meu sunt destul de mâhnit, că pui pe seama fraţilor-cerşetori cele ce-a pomenit bunul moşneag despre jivinele negre, vărgate şi

celelalte. După judecata mea, el a vrut să arate cu totul altceva. A vorbit limpede şi lămurit despre purici, ploşniţe, păduchi, muşte, ţânţari şi alte gângănii, care sunt unele negre, altele roşcate, cenuşii, cafenii sau galbene, tot atât de neplăcute, de sâcâitoare şi de plicticoase pentru oamenii sănătoşi ca şi pentru cei bolnavi. Poate că o fi având limbrici! Poate că pătimeşte, la mâini şi la picioare, de muşcăturile acelor şopârle mici şi pistruiate, cărora arabii le spun venes meden; o boală foarte răspândită în Egipt şi pe ţărmurile Mării Roşii. Faci rău că răstălmăceşti vorbele lui, nedreptăţind deopotrivă pe cântăreţ şi pe fraţii călugări. Se cuvine a da totdeauna cuvintelor înţelesul lor cel bun.

— O să mă înveţi dumneata pe mine de unde sare puricele! a spus Panurge. Pentru Dumnezeu, ţi-am spus că e eretic! Un eretic reformat, clavelat, bun de pus pe foc, să ardă ca un ornic [149]! Zece mii de draci îi duc mugetul, ştii unde?

Drept sub scaunul găurit al Proserpinei, în haznaua iadului, unde îşi deşartă dumneaei clistirele, pe partea stângă a cazanului celui mare, la zece paşi de gheara lui Lucifer, lângă odaia cea neagră a lui demiurg, Păcătosul!

CAPITOLUL XXIII.

Panurge vrea să se întoarcă înapoi la Rimanogrobis

— Să ne întoarcem şi să-l mustrăm pentru a-l mântui, a spus mai departe Panurge. În numele Domnului-Dumnezeului nostru, să mergem! Pierzându-şi viaţa trupească, să nu-şi osândească şi sufletul. Întru izbăvirea păcatelor sale, să-l facem să-şi ceară iertare de la călugării în viaţă şi de la cei care nu mai sunt; să stăm martori ai pocăinţei lui, ca să nu fie, după moarte, trecut printre eretici, cum au făcut călugării farfadeţi cu femeia judelui din Orleans. Pentru a-i îndemna să uite vătămarea ce li s-a adus, vom cere cuvioşilor părinţi de la toate mănăstirile din ţară să slujească acatiste şi leturghii, să facă rugăciuni şi parastasuri, iar în ziua morţii lui să-şi primească cinci porţii

de mâncare; plosca cea mare, plină cu vinul cel mai bun, să salte de la o treaptă a cinului la alta, şi nu numai la masa călugărilor şi a fraţilor laici, ci şi la aceea a preoţilor, a diaconilor, a dascălilor şi a paracliserilor. Poate că astfel se va îndura Dumnezeu să-l ierte! Ei, m-am întins cu vorba şi am început să bat câmpii. Nu mă duc! Să mă ia naiba dacă m-oi duce. Toată casa, Doamne iartă-mă, trebuie să-i fie plină de diavoli! Parcă-i văd trăgându-se de păr şi luându-se la bătaie, care să se înfrupte mai întâi din sufletul lui Rimanogrobis şi să-l ducă pe tavă lui signor Lucifer. Nu-mi mai bateţi capul, că nu merg. Dracul să mă ia, dacă oi merge! De unde ştiu eu, că din greşeală, qui pro quo, diavolii, în loc să-l ducă pe Rimanogrobis, n-o să pună gheara pe bietul Panurge? Au mai vrut de câteva ori să mă înhaţe, zicând că sunt pârlit şi plin de datorii. Daţi-vă la o parte, că nu mai merg! Tremură inima în mine când mă gândesc, că m-aş putea trezi în mijlocul cetelor de draci flămânzi, draci negustori de suflete, draci care stau la pândă! Lăsa-ţi-mă! Mă prind pe ce vreţi că nici un iacobin, nici un carmelit, nici un cordelier n-o să vină la înmormântarea lui. Foarte bine fac, de vreme ce după moarte nimic nu le-a lăsat. Mai bine să mă ia dracul, decât să-l mai văd! Dacă moare blestemat, cu atât mai rău pentru el. De ce-a clevetit împotriva cuvioşilor părinţi ai bisericii? De ce i-a luat la goană, în ceasul când avea mai mare nevoie de ajutorul lor, de sfintele lor rugăciuni şi de duhovnicească lor mustrare? De ce nu le-a lăsat după moarte măcar câteva fărâmituri de-ale gurii, o mâncărică bună, o gustare pe limbă, pentru a potoli cât de cât foamea acestor sărmani muritori, care n-au pe lume decât viaţa? Să meargă cine o pofti; naiba să mă ia dacă m-oi duce! Cum m-o vedea, pune împieliţatul mâna pe mine! Mai vedeţi de altul. Spălaţi putina! Frate Ioane, vrei să te ia pe sus o mie de draci? Fă trei lucruri, după cum îţi spun. Mai întâi, lasă-mi mie punga, fiindcă pe tine crucea te apără îndestul de farmece; s-ar putea s-o păţeşti, cum a păţit-o perceptorul din Coudray,

unul Jean Dodin, la vadul Vedei, mai demult, când nişte ostaşi în trecere rupseseră podul. Perceptorul adică, întâlnindu-se pe malul apei cu fratele Adam Cuscoil, un frate franciscan din Mirebeau, i-a făgăduit un rând de straie noi, dacă îl va trece gârla purtându-l pe umeri ca pe-o oaie moartă; că era altminteri călugărul un mârlan voinic şi zdravăn. Zis şi făcut! Fratele Cuscoil s-a suflecat până la buric şi l-a luat în spate pe nevoiaşul Dodin, ca pe un sfânt Cristofor, mic şi drăgălaş. (Aşa l-a dus Enea în cârcă pe tatăl său Anchise, când cu războiul din Troia.) Fratele Adam a intrat în apă, cântând cu glas frumos Ave maris stella [150]. Ajungând pe la mijlocul vadului, unde e locul mai adânc, cam prin dreptul morii, călugărul l-a întrebat pe perceptor, dacă are bani asupra lui? Perceptorul i-a răspuns că duce cu el o teşcherea plină şi nu va uita să-şi ţină făgăduiala. – „Cum aşa? s-a supărat fratele Cuscoil, ştii bine că după legile călugăreşti n-avem voie să purtăm bani cu noi. M-ai făcut, nefericitule, să cad în păcat şi va fi rău de tine! De ce nu ţi-ai lăsat turbinca la moară? Pedepsit vei fi pentru aceasta! Şi când te voi vedea în biserică la Mirebeau, pe năsălie, o să-ţi cânt de la miserere până la vitulos [151], toată slujba!” Apoi, zvârlindu-l de pe umeri, l-a lăsat să cadă în apă cu capul la fund. Aşadar, frate Ioane, dacă vrei să te ia dracul mai uşor, adu punga încoace şi leapădă crucea. Altminteri te afli în mare primejdie. Având bani asupra ta şi purtând cruce, diavolii te vor izbi de cine ştie ce colţ de stâncă, cum fac vulturii când vor să sfărâme broaştele ţestoase (dovadă capul pleşuv al poetului Eschil). Vei suferi, prietene, şi o să-mi pară rău. Sau te vor lăsa să cazi în mare, undeva departe, cum s-a prăbuşit Icar, iar marea aceea se va numi mai târziu a Spintecătorului. În al doilea rând să-ţi plăteşti datoriile; diavolilor nu le plac datornicii. Îi văd cum se poartă cu mine, blestemaţii! Au început să-mi dea târcoale şi să-mi spună vorbe dulci, ceea ce nu se întâmpla pe vremea când eram dator. Sufletul datornicului

e stricat şi miroase rău; nu-i pe gustul diavolului. În sfârşit, în anteriul tău semeţ, întoarce-te la cântăreţ;

Ia-o întins pe calea dreaptă, Rimanogro bis te-aşteaptă!

Iar dacă astfel dichisit nu te-or lua în cârcă o mie de draci, plătesc o oală plină din vinul cel mai bun! Nu încerca să mă iei cu tine, că nu merg. Să n-avem vorbe. Dă-te la o parte, că nu merg. Să fiu al naibii, dacă merg!

— Nici că mi-ar păsa, a spus fratele Ioan, dacă aş avea sabia cu mine!

— Drept ai vorbit şi cu temei, ca unul care cunoaşte ştiinţa despre draci. Pe vremea când învăţam carte la Toledo, reverendisimul părinte întru diavoli, Picatris, predicator la şcoala de diavologie, ne spunea că dracii se tem de strălucirea tăişului de sabie, ca de lumina soarelui. Iată de ce, când Hercule a coborât în infern cu pielea leului pe umăr şi cu măciuca în mână, nu i-a înfricoşat pe diavoli atât de rău, ca Enea mai târziu, cu platoşa lui sclipitoare şi cu sabia bine curăţită de rugină, cum îl sfătuise oracolul din Cumes. De aceea, poate, seniorul Jean-Jacques din Chartres, simţind că i se apropie sfârşitul, a cerut sabia, şi cu sabia în mână a murit, luptând ca un viteaz cavaler în jurul patului împotriva liotei de draci, care venise să-i aţie calea spre mormânt. Iar dacă îi vei întreba pe masoreţi şi pe cabalişti, pentru ce nu îndrăznesc diavolii să intre în rai, îţi vor răspunde că la o poartă stă de strajă un arhanghel, ţinând în mână o sabie de foc. În ceea ce mă priveşte întemeindu-mă pe adevărata diavologie a învăţaţilor din Toledo, recunosc că dracii nu pot fi ucişi cu lovituri de sabie, dar spun şi susţin, că sufăr dacă sunt retezaţi în două, cum ai tăia o flacără cu spada sau o trâmbă de fum des şi întunecat. Astfel încrestaţi, ei urlă ca nişte draci ce sunt, căci tăietura e dureroasă a-naibii! Când două oştiri se înfruntă şi se lovesc, de unde crezi tu, puţoiule, că se ridică larma cea cumplită care se aude? Ce răsună până în marginea zărilor? Strigătele luptătorilor? Zăngănitul zalelor? Şuieratul săbiilor? Ciocnirea ghioagelor?

Freamătul lăncilor? Pârâitul suliţelor rupte? Grindina tobelor? Chemarea trâmbiţei? Gemetele răniţilor? Trăsnetul puştilor? Bubuitul tunurilor? Nechezatul cailor? Bineînţeles, nimic nu lipseşte; dar zgomotul cel mai asurzitor şi gălăgia cea mai mare o fac dracii, care urlă şi se chinuiesc în învălmăşeală, pândind sufletele celor căzuţi. Făptura lor nevăzută şi una cu văzduhul, tăiată în două de sabie pe negândite, suferă durere, ca şi un argat din curte, care vine să ciupească bucăţile de slănină din frigare, iar bucătarul îi trage una cu coada lingurii peste mână. Ei ţipă şi se vaită ca nişte draci, ca însuşi zeul Marte, când fu rănit de Diomed în faţa Troiei. Homer ne spune că a strigat mai tare şi mai înfricoşat decât zece mii de glasuri omeneşti laolaltă. Am vorbit despre platoşe strălucitoare şi săbii de foc. Nici paloşul tău nu preţuieşte mai puţin. Lăsatu-l-ai însă în părăsire, nu l-ai folosit şi a ruginit, drept să-ţi spun, mai rău decât încuietoarea unei cămări fără stăpân. Din două una, frate Ioane: sau freac-o de rugină, vitejeşte, sau las-o aşa ruginită; dar fii cu ochii în patru, dacă ai de gând să te întorci la casa lui Rimanogrobis. Eu, unul, nu merg! Al naibii să fie care-o merge!

CAPITOLUL XXIV.

Cum a cerut Panurge sfatul lui Epistemon.

Plecând din Villaumere şi făcând calea întoarsă spre curţile lui Pantagruel, Panurge i-a spus lui Epistemon:

— Dragă cumetre şi bătrâne prietene, vezi în ce tulburare a sufletului mă aflu. Dumneata, care cunoşti atâtea leacuri, n-ai vrea să-mi vii într-ajutor?

Epistemon a folosit această împrejurare pentru a-i spune cât de rău priveşte lumea purtarea lui schimbată; l-a sfătuit să bea un ceai de siminichie ca să-şi deşerte supărarea, şi să-şi îmbrace veşminte obişnuite.

— Epistemon, frăţioare, după cum bine ştii, mă bate gândul să mă însor; dar teamă mi-e să nu port coarne şi să fiu nefericit în căsnicie. Iată de ce m-am juruit sfântului Francisc cel Tânăr (căruia i se închină la Plessis-les-Tours

femeile, mulţumindu-i că a întemeiat o tagmă călugărească atât de plăcută lor), m-am legat cu jurământ, zic, să port ochelari la scufie şi să umblu fără nădragi, până voi lămuri îndoiala care mă munceşte.

— Vesel şi drăgălaş legământ! a spus Epistemon. Mă mir că nu ţi-ai venit încă în fire şi nu te-a întors din această rătăcire, redând minţii tale judecata firească. Auzindu-te vorbind, mi-am adus aminte de argivii cei pletoşi, care, pierzând la Thyreea războiul împotriva lacedemonienilor, au jurat să umble tunşi chilug, până în ziua când îşi vor redobândi cinstea şi pământurile pierdute. Asemeni fu legământul glumeţului spaniol Michel Doris, care a umblat toată viaţa cu zale la un singur picior. Şi nu ştiu care din ei ar fi mai vrednic să poarte scufia verde-galbenă, cu urechi de iepure? Acel vestit luptător, sau Enguerrant însuşi, cronicarul care a pus întâmplarea cu pricina într-o poveste lungă, sucită şi plicticoasă, nesocotind întru totul legile meşteşugului de-a povesti, aşa cum le arată filosoful din Samosate, Lucian. Pornind cu cititul acelei cronici, ai putea crede că e vorba despre începutul unui război cumplit sau despre o schimbare deosebită în soarta popoarelor; iar când colo, până la urmă, o batjocură se alege: şi din blândul cavaler, şi din englezul care l-a stârnit la luptă, şi din Enguerrant, cronicarul lor flecar, umflat ca o oală cu muştar. La fel a rămas de batjocură şi muntele, despre care scrie Horaţiu că se văita ca o muiere în durerile facerii; auzindu-i gemetele, lumea s-a strâns la poalele lui, aşteptând naşterea minunată a unui uriaş cum nu s-a mai pomenit; şi ce să vezi? Muntele s-a scremut, un biet şoricel a născut, şi de râsul lumii s-a făcut!

— Mie nu-mi vine să râd de loc, a spus Panurge. Cine o râde, gura să i se strâmbe! Eu, unul, îmi voi ţine legământul. Noi doi, frate Epistemone, ne-am jurat unul altuia, pe Jupiter şi pe Philios, credinţă şi prietenie. Sfătuieşte-mă, ce să fac? Să mă însor sau ba?

— Întrebarea mi se pare foarte anevoioasă, a răspuns Epistemon, şi nu mă simt în stare s-o dezleg. Spun şi eu vorba bătrânului Hipocrat din Lango: „E boală greu de lămurit”. Îmi umblă prin minte destule întorsături de cuvinte, pentru a răspunde într-un fel ori altul îndoielilor

care te frământă, dar niciuna din ele nu mă mulţumeşte. Filosofii din şcoala lui Plato spun, că fiecare dintre noi poartă în el un genius, iar cine se pricepe să stea de vorbă cu el, ştie ce soartă îl aşteaptă. Eu n-am pătruns destul de bine această filosofie şi nici nu te sfătuiesc să te încrezi în ea. E prea amăgitoare. Am văzut ce a pătimit de pe urma ei un cavaler plin de râvnă şi doritor de a şti, din ţara Estanguriei. Una la mână! Şi mai e ceva. Dacă ar mai stăpâni asupra lumii oracolul lui Jupiter din Amon; oracolele lui Apolo din Lebadia, Delphos, Delos, Cyra, Pătară, Tegyra, Prenesta, Lycis, Colophon şi de la fântâna Castaliei, lângă Antiohia, în Siria; oracolul lui Mercur la Patras; al lui Apis în Egipt; al lui Serapis la Canoba; al lui Faun în Melania; al lui Mopsus în Cilicia; al lui Orfeu la Lesbos; al lui Torophonius în Leucadia – aş fi de părere (sau poate tot n-aş fi) să mergi să le asculţi hotărârea în privinţa celor ce ţi-ai pus de gând. Dar bine ştii, că toţi aceia au amuţit şi tac precum peştii, de când s-a ivit în lume împăratul-mântuitor, la vederea căruia toţi oracolii s-au risipit, cum dispar la lumina zilei spiriduşii, vrăjitoarele, stafiile, farfadeţii şi toate duhurile întunericului. Iar dacă, totuşi, acei oracoli ar mai fi, nu te-aş îndemna să iei drept bune răspunsurile lor. Prea mulţi au fost aceia care s-au înşelat. Îmi amintesc că Agripina a pus în fiare pe frumoasa Lolia, care întrebase oracolul lui Apolo Clasius dacă împăratul Claudiu va lua-o de soţie. Surghiunită a fost din pricina aceasta, apoi mişeleşte dată morţii.

— Să facem altminteri, a spus Panurge. Nu departe de Saint-Malo sunt ostroavele Ogive; să mergem acolo, după ce vom cere încuviinţarea regelui nostru. Într-unul din acele patru ostroave şi anume în cel mai apropiat de soare-apune, trăiesc, după cum am citit în nişte cărţi vechi şi vrednice de crezare, o seamă de ghicitori şi de proroci. Într-o peşteră de aur se află întemniţat Saturn, legat în strălucitoare cătuşe de aur şi hrănit cu ambrozia şi nectarul ceresc, pe care i le aduc din belşug în fiece zi nu ştiu ce soi

de păsări (poate că sunt corbii, care l-au hrănit în deşert pe sfântul Pavel, cel dintâi pustnic al lumii). El prezice lămurit soarta tuturor celor care vor să ştie ce le va aduce ziua de mâine. Căci nici ursitoarele nu torc un singur fir, iar Jupiter nu cugetă şi nu hotărăşte nimic, fără ca bătrânul, dormind, să nu afle. Ne vom osteni mai puţin, şi mă voi lămuri în privinţa îndoielilor mele.

— E o poveste cusută cu aţă albă şi o minciună gogonată, a spus Epistemon. Nu merg!

CAPITOLUL XXV.

Cum a cerut Panurge sfatul lui Herr Trippa

— Ascultă aici, a vorbit mai departe Epistemon. Iată ce gândesc că ar trebui să faci, înainte de a ne reîntoarce la regele nostru. În apropiere de ostrovul Bouchart locuieşte Herr Trippa. Omul acesta, care cunoaşte de-a fir-a-păr astrologia, geomancia, necromancia, chiromancia, metopomancia şi alte asemenea fierturi, prezice tot ce se va întâmpla de azi înainte. Să ne sfătuim cu el asupra îngrijorărilor care te muncesc.

— N-am nici o cunoştinţă despre prezicerile lui. Atât pot să spun, că într-o zi, pe când vorbea despre filosofie cu regele nostru în palat, am văzut cum slugile din curte îi înghesuiau nevasta (frumuşică altminteri) pe sub scară şi între uşi. Iar dumnealui, care iscodeşte fără ochelari toate ungherele cerului şi-ale pământului, care ştie tot ce-a fost, ce este şi ce va fi, pe nevastă-sa n-o vedea cum îşi dădea poalele peste cap! Şi nici măcar din zodiac n-a aflat. Dar dacă vrei să-i cerem sfatul, eu n-am nimic împotrivă. Să mergem. De la oricine mai ai câte ceva de aflat.

A doua zi de dimineaţă au ajuns la casa lui Herr Trippa. Panurge i-a dus în dar o blană de lup, o sabie grea cu mâner aurit şi cu teaca îmbrăcată în catifea, precum şi cincizeci de îngeraşi [152] frumoşi, de aur. Apoi s-a sfătuit cu el, prieteneşte, asupra celor ce-i stăteau pe suflet.

Herr Trippa l-a privit drept în ochi şi i-a spus:

— Toată înfăţişarea ta e aceea a unui soţ înşelat. Înşelat fără ruşine, de râs şi de batjocură.

Uitându-se apoi cu de-amănuntul în palma lui Panurge, a vorbit mai departe:

— Această cută uşoară, pe care o văd deasupra Muntelui lui Jupiter, nu se găseşte decât în palma unui încornorat.

A luat în mână un stilet, a însemnat cu el mai multe puncte, apoi, unindu-le între ele după socotelile geomanciei, a zis:

— Adevărul adevărat este că vei fi înşelat la puţină vreme după nuntă. Ghicitorul i-a cerut apoi lui Panurge horoscopul zilei lui de naştere. Panurge i l-a spus, iar Herr Trippa i-a întocmit numaidecât casa cerului, cu toate despărţiturile ei, privindu-i îndeaproape aşezarea şi întreita ei înfăţişare. A oftat din greu şi a vorbit:

— Ţi-am arătat dintru început, prea lămurit, că nevasta te va înşela; e un destin de care nu poţi să scapi. Iată aci întărirea celor ce ţi-am prezis. Nu mai încape nici o îndoiala: vei fi încornorat! Femeia ta te va bate şi, pe deasupra, te va fura, căci zăresc în a şaptea despărţitură tot felul de semne necurate şi chipuri purtătoare de coarne, ca Aries, Taurus, Capricornul şi altele, în a patra despărţitură se desluşeşte amurgul lui Jupiter şi aşezarea în patru unghiuri a lui Saturn, însoţit de Mercur. O să fii scărmănat zdravăn, omule bun!

— Frigurile să te scuture, nebun bătrân, nerod afurisit ce eşti! i-a răspuns Panurge. Când o porni alaiul încornoraţilor, pe tine o să te aleagă să porţi în frunte praporul breslei! Ia priveşte, ce neg mi-a ieşit între degete.

A întins spre Herr Trippa două degete ale mâinii drepte, desfăcute ca nişte coarne, şi i-a spus lui Epistemon:

— Îl vezi? Ăsta-i faimosul Ollus, despre care spune Marţial că stătea să descoasă necazurile altora, în vreme ce nevastă-sa îşi făcea de cap cu golanii. Era mai nepricopsit decât Irus, cerşetorul, dar se ţinea mândru, arţăgos şi ciufut, parcă ar fi purtat în el o mie de draci. Hai să

mergem. Să-l lăsăm cu diavolii lui pe acest nebun de legat, să aiureze până n-o mai şti de el! Nu pot să cred că dracii se învoiesc să slujească unui asemenea mârlan. N-a învăţat nici cea dintâi poruncă a filosofiei, care spune: „Cunoaşte-te pe tine însuţi!” El zăreşte paiul din ochiul altuia, dar bârna din ochiul lui n-o vede. Despre un astfel de polipragmon [153] pomeneşte Plutarh. Aşa era vrăjitoarea Lămia, care când se afla în mijlocul mulţimii sau într-o casă străină avea văzul mai pătrunzător decât al uliului, dar când se întorcea acasă, era mai oarbă decât o cârtiţă; nimic nu vedea baba, fiindcă de câte ori intra la ea în odaie, îşi scotea ochii din cap, ca pe nişte ochelari, şi-i băga într-o gheată agăţată în cui lângă uşă.

Herr Trippa a luat în mână o ramură de tamarisc.

— De data asta a nimerit-o, a spus Epistemon. Nicander ne învaţă că este o iarbă prevestitoare.

Herr Trippa a vorbit:

— Doreşti, poate, să ajungi la cunoaşterea adevărului cu ajutorul piromanciei şi aeromanciei, pe care atât de mult o laudă Aristofan în Norii lui? Vrei să încercăm cu hidromancia şi leconomancia, pe care le proslăveau asirienii şi le folosea Ermoleo Barbaro?

Îţi voi arăta într-o găleată cu apă pe nevastă-ta giugiulindu-se cu doi vlăjgani!

— Când îţi vei băga nasul în curul meu, să nu uiţi să-ţi scoţi ochelarii, i-a spus Panurge.

— Sau să întrebăm catoptromancia, cu ajutorul căreia Didius Julianus, împăratul romanilor, a prevăzut tot ce avea să i se întâmple? N-ai nevoie de ochelari. O s-o vezi pe nevastă-ta hârjonindu-se cu ibovnicii, mai limpede decât ţi-aş arăta-o în fântâna templului Minervei de la Patras. Vrei, poate, să încercăm cosciomancia, pe care cu atâta cinste o foloseau romanii la sărbătorile lor? Ia un ciur şi o pereche de foarfeci, şi vei zări pe toţi diavolii ţinând adunare. Ce alegi? Alphitomancia, despre care pomeneşte Theocrit în Pharmacsutria lui? Doreşti să amestecăm boabele de grâu

în făină, cum cere ale uromancia? Ai poate mai multă încredere în astragalomancie? Iată aici pregătite toate semnele. Te ispiteşte tiromancia? Am pus deoparte o bucată de brânză de Brehemont. Giromancia? Voi arunca cercurile să se învârtească în faţa ta şi vei vedea cum toate vor cădea pe partea stângă. Sternomancia? Hm, ai coşul pieptului cam îngust. Limbanomancia? N-avem nevoie decât de puţină tămâie. Gastromancia? De care s-a folosit vreme îndelungată la Ferrara signora Jacoba Rodogina, vorbind din burtă pe toate glasurile? Cefalomancia nemţilor, care frigeau pe grătar căpăţâni de măgar? Ceromancia? Voi topi ceară în apă fierbinte şi vei vedea aievea chipul nevestei tale şi al golanilor care o înghesuiesc. Capnomancia? Voi azvârli pe cărbuni aprinşi câteva seminţe de mac şi de susan, cu miros plăcut. Axinomancia? Îmi trebuie o secure şi o piatră de agată, pe care o voi pune pe jar. Homer a folosit acest mijloc împotriva peţitorilor Penelopei. Onimancia? Am nevoie de untdelemn şi de ceară. Tephramancia? Vei vedea ridicându-se un nor de cenuşă, închipuind pe nevastă-ta aşa cum îi sade femeii mai bine. Botanomancia? Iată aici frunzele de salvie de care avem nevoie. Sicomancia? Ce însuşiri minunate au frunzele de smochin! Ichtimancia, folosită şi lăudată odinioară de Tiresias şi Polydames? Choeromancia? Vom frige mai mulţi purcei de lapte, ţie o să-ţi rămână cozile. Cleromancia: cum aştepţi să vezi cui îi pică banul din plăcinta de Anul nou? Antropomancia, de care s-a folosit Heliogaball împăratul romanilor? E puţin cam dureroasă, dar vei răbda-o destul de bine, de vreme ce eşti sortit să porţi coarne. Stichomancia sibilină? Onomatomancia? Cum te cheamă?

— Pupămăncur! a răspuns Panurge.

— Să punem la încercare alectriomancia? Iată, voi însemna aici un cerc închis, pe care, privindu-te în ochi, îl voi despărţi în douăzeci şi patru de părţi asemenea. În fiecare voi scrie o literă a alfabetului şi pe fiecare literă voi aşeza un bob de grâu. Voi lăsa să intre în cerc un cocoş nedat la

găini şi vei vedea că va ciuguli fără greş boabele de pe literele I. N. C. O. R. N. O. R. A. T. Aşa cum împăratul Valens, doritor a cunoaşte numele urmaşului său, cocoşul alectriomantic a mâncat grăunţele de pe literele E. O. A. . Doreşti să afli mai multe despre ştiinţa aruspicină? Despre extispicină? Despre profeţia citită în zborul păsărilor, în cântecul oscinelor, în boabele care cad la pământ din ciocul raţelor sfinte?

— Eu aleg balegospârcina, a răspuns Panurge.

— Necromancia? Voi reînvia pe unul care a răposat de curând, cum a făcut Apollonios din Tyane cu Ariile, sau ghicitoarea care i-a profeţit lui Saul. Iar dacă ţi-e teamă de morţi, ca oricărui bărbat înşelat, mă voi folosi numai de sciomancie.

— Dracul să te ia, nebun turbat, vedea-te-aş la casap, cu fes de albanez în cap! De ce nu mă pui să ţiu un smarald sub limbă sau să-mi leg de gât limbi de pupăză şi inimi de broască? Să mănânc ficat de balaur, ca să-mi aud soarta în glasul lebedei şi în cântecul păsărilor, ca arabii din Mesopotamia de odinioară? Să-l ia naiba de încornorat! Solomonar împieliţat! Arap blestemat! Vrăjitor de-al lui Anticrist! Să ne întoarcem la regele nostru. El ne va primi cu mustrare, că am intrat în vizuina acestui diavol îmbrobodit. Îmi muşc degetele de necaz că n-am rămas acasă. Aş plăti bucuros o sută de scuzi şi paisprezece groşi unuia care mi-a mai suflat o dată în fundul nădragilor, să vie să-i scuip în barbă. Sfinte Dumnezeule! M-a umplut de mânie, de blesteme, de vrăjitorie şi de deochi. Să-l ia dracul! Zi: amin, şi hai să bem. Mi-a pierit pofta de mâncare pe două zile! Dar nu mai mult.

CAPITOLUL XXVI.

Cum a cerut Panurge sfatul fratelui Ioan.

Foarte supărat de vorbele lui Herr Trippa, trecând prin târgul Huymes, Panurge i-a spus fratelui Ioan, bâlbâindu-se puţin şi scărpinându-se după urechea stângă:

— Înveseleşte-mă, rotofeiule, să-mi mai treacă necazul. Nebunul ăla, lua-l-ar dracul, m-a întors pe dos cu aiurelile lui. Sunt, cum să zic? Matagrabolizat! Ascultă, cocoşel frumuşel, tinerel, tras ca prin inel, crestat, înaripat, împintenat, bătăios, caraghios, smolit, plumbuit, văruit, cântăreţ, iubăreţ, certăreţ, urcat pe coteţ, micuţ, grăsuţ, târgoveţ, la coadă creţ, turcesc, arăpesc, călugăresc, călit, păcălit, frumos, lucios, cu dos de abanos, pântecos, piele şi os, răsfăţat, îndopat, găinăţat, tare în târtiţă, cu ochi de cârtiţă, lustruit, dichisit, ferchezuit, uşure şi sprinten, înfipt în pinten, călăraş, nărăvaş, cu ciocul de caş, voinicos, arţăgos, năbădăios, mic şi hotărât, cu trâmbiţă-n gât, glumeţ, descurcăreţ, ştiutor de carte, cu creasta-ntr-o parte, paşă năzdrăvan, sultan otoman, de puicuţe dornic, la prăsilă spornic, cocoşel mititel, mânca-l-ar neică pe el, spune-mi, frate Ioane, spune, sfatul tău cu vorbe bune. Viu la tine încrezător: ce să fac? Să mă însor?

Fratele Ioan i-a răspuns foarte vesel:

— Însoară-te, prietene, nu mai sta pe gânduri. Sună clopoţeii! Trage limba clopotului cel mare! Scoate praporul, cât mai mult şi cât mai des! Să sune de leturghie, din zori până în asfinţit. Pentru numele lui Dumnezeu, ce mai aştepţi? Grăbeşte-te, că ne ajunge sfârşitul lumii! Suntem cu doi stânjeni şi un cot mai aproape de pieire, decât alaltăieri. Anticrist s-a şi născut, după câte aud. Până una-alta îşi face de cap cu doica şi cu slugile care îl îngrijesc, şi nu-şi arată încă toată puterea, că e mic. Crescite. Nos qui vivimus, multiplicamini [154]. Stă scris în cartea de rugăciuni. Dă-i zor, câtă vreme se mai vinde sacul de grâu cu trei lăscaie şi vadra de vin cu şase pitaci. Vrei să te găsească judecata de apoi flămând, dum venerit judicare [155]!

— Frate Ioane, iubitul meu cocoşel mănăstiresc, a spus Panurge, ai capul limpede şi judeci bine. Când Leandru pornea din Abyda, de pe ţărmul Asiei, să treacă Helespontul înot la iubita lui Hero, astfel se ruga lui Neptun, zeul mării:

S-ajung cu bine pân-la ea mă lasă;
De voi pieri la-ntoarcere, nu-mi pasă!

Voia să moară sătul, ştrengarul! De aceea mă gândesc, că de aici înainte, pe pământurile mele din Salmigondin, de câte ori judecata va osândi un tâlhar la spânzurătoare, cu o zi-două înainte de a-i pune ştreangul de gât am să-l împerechez ca pe-un bâtlan, să nu mai rămână în el picătură de sământă, nici cât să torni un Y grec. Şi dacă se va întâmpla să i se nască după moarte un urmaş, cu atât mai bine. Va muri cu mângâierea, că a lăsat un om în loc.

CAPITOLUL XXVII.

Ce sfaturi vesele i-a dat fratele Ioan lui Panurge

— Panurge, dulcele meu prieten, jur pe barba sfântului Rigomeu, că nu te-ndemn să faci decât ceea ce eu însumi aş face, dacă aş fi în locul tău.

De aceea ascultă, rogu-te, sfatul ce-ţi dau şi urmează-l. Pune-ţi bărbăţia în necontenită lucrare, altminteri păţeşti ce i se întâmplă doicii care uită să dea sân pruncului: rămâi fără lapte! Aşa cum spun oamenii legii: dreptul de care nu te foloseşti se pierde. Mâna pe care n-o mişti, amorţeşte şi calul pe care îl ţii în grajd, se leneveşte. Pune şaua pe bidiviu şi dă-i pinteni!

— Aşa e, frate Ioane, a răspuns Panurge. Ai vorbit ca din carte, cocoşelule! Mi-ai luat cu mâna îndoielile care mă munceau. Nu mai mi-e teamă. Să-ţi dăruiască Dumnezeu curajul leului şi puterea ursului! Voi urma sfatul ce-mi dai şi mă voi însura fără a mai sta la tocmeală. Oricând vei veni să mă vezi, vei afla în casa mea câteva slujnicuţe frumuşele, pe care ţi le voi lăsa în grijă să le spovedeşti. Întâia parte a predicii nu ţi-a fost degeaba, frate Ioane.

— Ascultă glasul clopotelor din Varennes! Ce spun clopotele? l-a îndemnat fratele Ioan.

— Le-am auzit, a răspuns Panurge, şi mi se pare că ştiu să prevestească mai bine decât toate căldările lui Jupiter şi ale Dodonei. Ascultă: însoa-ră-te, însoa-ră-te! Bine-ai să faci, bine-ai să faci, bine-ai să faci! Dacă te-nsori, dacă te-nsori,

dacă te-nsori, n-ai să mai mori, mori, mori, mori! însoară-te, însoa-ră-te! Să ştii, frate Ioane, că mă-nsor. Toate glasurile cerului şi ale pământului mă îndeamnă. Cât despre treaba aceea, te rog să crezi că nu te voi face de ruşine. Poţi să te bizui pe mine, ca pe o poartă de aramă. Eu sunt ca un dulău, căruia numai o dată să-i strigi: „Şo pe ea!” şi se repede să înhaţe potârnichea. Se aruncă la poruncă, adulmecă vânatul şi e gata oricând! Chiar de-ar fi nevastă-mea tot atât de nesăţioasă în dragoste ca Mesalina sau ca marchiza Oincester din Anglia, şi tot voi mulţumi-o, cu vârf şi îndesat! N-am uitat ce spune Solomon, care era un bărbat înţelept şi se pricepea la treburi din astea; nici ce-a scris mai târziu Aristotel, că firea femeii e să nu se sature niciodată. Trebuie să ştii însă, frate Ioane, că nici eu nu mă dau bătut cu una, cu două. Să nu-mi vorbeşti despre faimoşii muieratici, ca Hercule, Proculus, Cezar sau Mahomet (care se laudă în Coranul lui, că nici şaizeci de hamali la un loc nu-l întreceau; minţea, păcătosul!). Nu-mi pomeni nici despre acel indian, care, după spusele lui Theofrast, Pliniu şi Atheneu, nu ştiu ce ierburi folosea şi într-o zi de şaizeci de ori iubea, ba şi mai mult. Eu, unul, zic că nu ştia să numere şi se înşela la socoteală. Cât despre mine, te rog să crezi (fiindcă e adevărat), că dinspre partea bărbăţiei sunt primo del mondo: întâiul în lume. Ascultă, cocoşelule, ai auzit vreodată despre anteriul călugărului din Castro? În orice loc ai fi atârnat acel anteriu, făţiş sau pe ascuns, ca prin farmec, dintr-o dată, toate vieţuitoarele de primprejur, oameni şi dobitoace, bărbaţi şi femei, până şi şoarecii şi pisicile, începeau să zburde şi porneau să se împerecheze. Pot să jur, că nici fuduliile mele nu-s mai prejos! Nu-ţi mai spun ce isprăvi sunt în stare să facă în orice casă, în orice bordei, în orice biserică şi la orice târg; îmi aduc aminte, că mă găseam o dată la Saint-Maixent, la vicleimul Patimilor lui Isus şi, căutându-mi loc prin mulţimea care căsca gura, am văzut deodată cum toţi cei de faţă, comedianţii ca şi privitorii, au fost cuprinşi de o asemenea

ispită trupească uitându-se la nădragii mei, încât n-a mai rămas nici un înger, nici un drac, nici o drăcoaică şi nici un bun creştin, care să nu intre în călduri. Cel care sufla vorbele după carte a azvârlit foile cât colo, să le ducă vântul; altul care făcea pe arhanghelul Mihail a sărit pe fereastră; diavolii au ieşit din iad de gât cu mironosiţele; până şi Scaraoţchi îşi căuta perechea… S-a iscat o învălmăşeală atât de smintită, încât am luat-o din loc, ca bătrânul Cato, cenzorul, care văzând la o sărbătoare a florialelor dezmăţul ce se dezlănţuise în jurul lui, a plecat acasă, nevoind să fie martor la acea destrăbălare.

CAPITOLUL XXVIII.

Cum l-a liniştit fratele loan pe Panurge în privinţa coarnelor

— Am înţeles, a spus fratele loan, dar timpul macină orice stâncă. Nici marmora şi nici porfirul nu dăinuiesc în veci. Dacă nu eşti până acum în scădere, va veni o zi şi nu-i departe, când singur va trebui să mărturiseşti că ţi-ai urcat sculele în pod. Ai început să încărunţeşti pe la tâmple. În barba ta e o amestecătură de alb, de cenuşiu, de negru şi de castaniu, care seamănă cu harta lumii. Uite-aici Asia, cu Tigrul şi Eufratul. Uite Africa şi muntele Lunii. Uite mlaştinile Nilului. Iar dincoace, Europa; uite Telemul! Şuviţa asta albă seamănă cu muntele Hiperboric. Să-mi piară setea dacă o fi altminteri; când cade zăpada pe creştet şi-n barbă, nu mai e cald nici în valea nădragilor.

— Hodoronc-tronc! a zis Panurge. Vorbeşti anapoda şi nu te pricepi să judeci. Când ninge pe culmile munţilor, toate fulgerele, toate furtunile, toate trăsnetele şi toţi dracii coboară şi se strâng în vale. Dacă vrei să te încredinţezi, du-te pe malul lacului Wunderblich, în Elveţia, pe drumul Sionului, la patru leghe de Berna. Te legi de părul meu cărunt? Dar ai uitat, că şi capul prazului e alb, dar coada e verde, fire-ar a dracului!

E adevărat, că eu însumi am băgat de seamă, la mine, unele semne de bătrâneţe. Bătrâneţe tânără, frate Ioane!

Să rămână între noi şi să nu mai spui nimănui: am început să găsesc vinul mai gustos decât altădată. Nu numai atât, vinul acru nici nu-mi mai place! E un semn lămurit că mă apropii de asfinţit şi că amiaza, vieţii mele a trecut. Ei, dar ce-are a face! Ţiu pasul la pahar ca şi mai demult, ba chiar mai bine. Dinspre partea asta nu mă tem. S-ar putea, însă, ca plecând cu regele nostru Pantagruel, pe care m-am legat să-l întovărăşesc pretutindeni (şi la mama dracului, dacă i-o veni poftă să se ducă), în lipsa mea de acasă, să mă înşele nevasta! Aici e buba. Toţi cei cărora le-am cerut sfatul mi-au profeţit că aşa se va întâmpla, şi mi-au mai spus că de ce mi-e scris n-am să scap.

— Nu-i e dat oricui să poarte coarne! a răspuns fratele Ioan. Dacă nevasta te va înşela, înseamnă, ergo, că va fi frumoasă; ergo, cu tine drăgăstoasă; ergo, mulţi prieteni vei avea; ergo, te vei bucura. Aşa judecă mintea mea călugărească. Îţi va merge bine, păcătosule! Vei fi sănătos şi vesel. Cu nimic nu vei fi păgubit şi avutul tău va creşte. Dacă aşa ţi-a fost scris, ce poţi să faci? Spune, cocoşel bătrânel, puţintel, fleşcăit, mucegăit, plouat, scărmănat, încornorat, mofturos, urâcios, întors pe dos, fărâmat, bun de lepădat, olog, slăbănog, pisălog, prăpădit, claponit, istovit, bubos, râios, urduros, păduchios, cărpănos, străveziu, sanchiu, îngropat de viu, amărât, doborât, omorât, cu laţul de gât, pârţâit, rebegit, ruginit, curdegăină dat prin făină, îmbrobodit, blagoslovit, miruit, la faţă zbârcit, puturos, răpănos, pişăcios, friguros, neputincios, murat, tocat, împănat, furat, înşelat, scuturat, Panurge, cocoşelul naibii, dragă prietene, dacă aşa ţi-a fost menit, poţi tu mersul stelelor să-l schimbi? Să sfărâmi găoacea sferelor cereşti? Să întorci pe dos voinţa care pune lumea în mişcare? Să retezi vârful fusului cu care torc ursitoarele? Să alegi tu mosoarele? Să împiedici roţile? Să opreşti vârtelniţa? Să rupi firul de tort şi să strici sculurile? Nici pe la poarta minţii să nu-ţi treacă, bobocelule! N-au fost nici uriaşii în stare de o asemenea ispravă! Haide, puişorule,

spune-mi mie, ce ţi-ar plăcea mai bine: să fii zuliar fără pricină, sau să porţi coarne fără să ştii?

— Niciuna, nici alta, a răspuns Panurge, şi întrucât ştiu ce mă aşteaptă, voi face rânduială la mine acasă, cât mai sunt pe lumea aceasta ciomege! Frate Ioane, aşa să mă ajute Dumnezeu, mi se pare că aş face mai bine să nu mă însor. Ia ascultă ce spun clopotele, când le aud mai de aproape: Nu te-nsu-ră, nu te-nsu-ră, nu te-nsu-ră, nu, nu, nu, daca te-nsori, nu te-n-su-ră, nu te-nsu-ră, dacă te-nsori, dacă te-nsori, rău ţi-o pă-re, nevastă-ta, ne-văstă-tă, te vă-nşelă, te vă-nşelă… hi, drăcie cu pălărie! Simt că încep să mă supăr. Voi, ăştia, capete mănăstireşti, nu cunoaşteţi nici un leac împotriva coarnelor? Astfel şi-a bătut joc firea de viaţa omului, încât n-a lăsat pe lume nici un bărbat însurat, pe care să nu-l pasca primejdia de a fi încornorat?

— Aş putea să-ţi arăt un mijloc, pe care, dacă-l vei folosi la vreme, nevastă-ta nu te va înşela niciodată, fără ştiinţa şi învoirea ta.

— Spune, cocoşel drăgălaş, iubite frate Ioane, spune!

— Foloseşte inelul lui Hans Carvel, a spus fratele Ioan. Hans Carvel, marele giuvaergiu al craiului melinzilor, era un bărbat învăţat, priceput în meşteşugul lui, om harnic şi de ispravă, chibzuit şi darnic, evlavios şi înţelept, glumeţ altminteri, prieten bun şi voios, rotunjor la trup, tremura puţin din cap, dar încolo bine făcut şi zdravăn. Spre amurgul zilelor sale s-a însurat cu fata judelui Concordat, o femeiuşcă tânără şi nurlie, fâşneaţă şi cam iute de piciorul stâng, care da cam prea mult de pomană vecinilor şi chiar slugilor din casă. Nu i-au trebuit bietului om nici două săptămâni ca să intre la bănuială, că nevastă-sa se zbenguieşte cu alţii. Se făcuse zuliar ca un tigru, iar ca să înlăture primejdia îi ţinea femeii tot felul de predici, arătându-i nenorocirile legate de păcatul preacurviei şi citindu-i pilde întru lauda femeilor cinstite şi ruşinoase. I-a împuiat capul cu poveşti despre credinţa în căsnicie, osândind cu vorbe de ocară răutatea muierilor desfrânate;

iar ca să ţină mai bine minte, i-a dăruit un colan frumos de safire turceşti. Toate acestea n-au împiedicat-o să se întindă mai departe cu vecinii, iar bărbatul se făcea din zi în zi mai bănuitor. Într-o noapte ca toate celelalte, pe când stătea el alături de nevastă, muncit de aceleaşi gânduri duşmane, l-a furat somnul şi dormind a visat că stătea de vorbă cu Aghiuţă, căruia îi spunea păsul lui. Dracul l-a îmbărbătat şi i-a pus în degetul mijlociu un inel, zicându-i: – „Îţi dau acest inel. Cât timp îl vei avea în deget, femeia ta nu va fi a altuia, fără să ştii sau să-i dai învoire.” – „Mulţumesc frumos, domnule drac, a spus Hans Carvel, şi jur pe barba lui Mahomet, că nimeni nu-mi va scoate inelul din deget!” Aghiuţă s-a făcut nevăzut, iar Hans Carvel s-a trezit din vis foarte vesel. Dar, pasămite, pe când dormea, vârâse degetul în vorba-aia a nevestei! Femeia, speriată, a tresărit din somn şi l-a plesnit peste mână, spunând: – „Degetul ţi-ai găsit să-l bagi?” Iar lui i s-a părut că cineva încercase să-i şterpelească inelul. Iată, aşadar, un mijloc care nu dă greş. Ascultă pilda mea şi ai grijă să porţi veşnic inelul nevestei tale în deget. Aci s-a sfârşit şi vorba dintre ei, o dată cu drumul.

CAPITOLUL XXIX.

Cum a chemat Pantagruel un popă, un felcer, un judecător şi un filosof pentru a-i întreba asupra îndoielilor lui Panurge.

Îndată ce au ajuns în palat, i-au povestit lui Pantagruel cele vorbite pe drum şi i-au arătat oracolul lui Rimanogrobis. Pantagruel l-a citit o dată, apoi a doua oară, şi a spus:

— N-am avut până astăzi sub ochii mei un răspuns care să-mi placă mai mult. El vrea să însemne, că în ceea ce priveşte însurătoarea, fiecare trebuie să fie judecătorul gândurilor sale şi să nu se sfătuiască decât cu el însuşi. Aceasta a fost şi credinţa mea, pe care ţi-am împărtăşit-o din clipa cea dintâi când ai venit să-mi vorbeşti. Dar după cum îmi amintesc, n-ai ţinut seamă de cele ce ţi-am spus.

Ştiu că cei care se preţuiesc prea mult pe ei înşişi nu-ţi plac. Să facem, deci altcumva. Iată:

În tot ce suntem şi în tot ce avem, trebuie să deosebim trei părţi: sufletul, trupul şi bunurile noastre. Trei feluri de oameni cunosc pe lume, care se îngrijesc de acestea: teologii de partea sufletului, felcerii de sănătatea trupească şi oamenii legii de apărarea avutului. Eu aş zice să chemăm la prânzul de duminică un popă, un doftor şi un judecător. Vom sta cu ei de vorbă şi ne vom sfătui asupra îndoielilor tale.

— Sfinte Pafnutie! a izbucnit Panurge. Pot să spun de pe acum, că n-o să facem nici o brânză! Aşa se vede că ne-a fost dat, să n-o scoatem la capăt nicicum. Încredinţăm sufletele noastre popilor, care sunt de cele mai multe ori nişte necredincioşi; lăsăm trupul nostru pe mâna felcerilor, care n-au nici o evlavie pentru meşteşugul lor şi nu iau niciodată leacuri, iar avutul îl dăm în grija advocaţilor, care între ei nu se judecă niciodată.

— Vorbeşti cu uşurinţă, a spus din nou Pantagruel. Nu zic că n-ai dreptate în privinţa popilor. Am văzut eu însumi cu câtă stăruinţă se prefac a fi buni slujitori ai bisericii, căutând a sădi în sufletele oamenilor adevărata credinţă catolică; şi nu fac altceva decât să lupte cu vorba, cu scrisul şi cu fapta împotriva unor greşeli şi eresuri de care ei înşişi sunt molipsiţi, în privinţa felcerilor însă n-ai dreptate, căci ei sunt atât de grijulii în a-şi păzi sănătatea, încât, nefiind niciodată bolnavi, n-au nevoie de leacuri. Cât despre advocaţi pot să spun, văzând pe cei buni punând atâta râvnă în apărarea şi sprijinul dreptului altora, că nu mai găsesc nici vreme, nici răgaz, să se îngrijească de al lor. Dar duminică nădăjduiesc să avem la prânz pe bunul nostru părinte Hipotodeu, pe doftorul Rondibilis şi pe prietenul nostru Bridoye, omul legii. Socotesc, de asemeni, pentru a întregi cele patru laturi ale lui Pitagora, să mai chemăm şi un cetlăiaş la înţeleaptă treime, pe supusul nostru credincios, filosoful Gaurigan, întrucât e un desăvârşit

înţelept, care s-a dovedit în stare a răspunde fără şovăire oricărei nedumeriri i s-ar pune în faţă. Carpalim! Dă poruncă să fie poftiţi cu toţii pentru duminica viitoare la prânz.

— Cred că în toată ţara n-ai fi putut face o alegere mai potrivită, a spus Epistemon. Nu numai pentru că fiecare din aceştia au atins desăvârşirea în privinţa îndeletnicirii lor, ceea ce nu mai poate fi pus la îndoială, dar şi din altă pricină. Rondibilis e însurat şi n-a mai fost; Hipotadeu n-a fost, nu este şi n-are să fie; Bridoye a fost şi nu mai este; Gaurigan este şi a mai fost. Am să-l scutesc pe Carpalim de-o grijă. Mă voi duce eu însumi să-l poftesc pe Bridoye, dacă n-aveţi nimic împotrivă. Suntem cunoscuţi de multă vreme şi aş dori să-i vorbesc în privinţa unuia din vrednicii şi preacinstiţii lui fii, care se află la Toulouse, sub îndrumarea bunului şi învăţatului Boissone.

— Fă cum crezi că e mai bine, a răspuns Pantagruel, şi spune-mi dacă pot, la rândul meu, să fac ceva în folosul fiului lui Bridoye şi pentru mulţumirea seniorului Boissone, pe care îl iubesc şi îl cinstesc ca pe unul din învăţaţii cei mai de seamă ai ţării mele. Îi voi ajuta pe amândoi din toată inima.

CAPITOLUL XXX.

Ce sfaturi i-a dat părintele Hipotadeu lui Panurge în privinţa însurătorii.

Nici nu se rumeniseră bine fripturile, când oaspeţii de duminică au sosit, afară de Bridoye, care mai avea oarecare treburi la Fonsbeton.

După cel de-al doilea fel de mâncare, Panurge a făcut o adâncă plecăciune şi a spus:

— Domnilor, nu-i vorba decât de-o singură întrebare: Să mă însor sau să nu mă însor? Dacă dumneavoastră, aici de faţă, mă veţi lăsa fără răspuns, nimeni pe lumea aceasta nu va izbuti să mă dumirească, după cum de nedezlegat au rămas Insolubilia [156] de Ailyaco. Căci dumneavoastră

sunteţi cei mai vrednici ai tagmei din care faceţi parte, aleşi şi vânturaţi, ca făina trecută prin ciur şi prin dârmon.

Părintele Hipotadeu, la rugămintea lui Panurge, închinându-se celor de faţă, a vorbit cu o neasemănată smerenie:

— Ai cerut sfatul nostru, fiule, dar mai înainte de toate ar trebui să te lămureşti cu tine însuţi. Te simţi îmboldit de poftele trupului?

— Foarte, a răspuns Panurge, să fie cu iertare, sfinţia ta.

— Nu face nimic, fiule, a răspuns Hipotadeu. Datu-ţi-a Dumnezeu, stăpânul nostru, puterea de a-ţi înfrâna pornirea simţurilor?

— Mărturisesc că nu, a răspuns Panurge.

— Atunci însoară-te, fiule, căci tot e mai bine să-ţi iei femeie, decât să suferi şi să te chinuieşti, ars de pârjolul dorinţei.

— Iată o vorbă limpede; fără să mai tai firul de păr în patru, a spus Panurge. Mulţumesc, domnule părinte. Am să mă însor fără să mai stau pe gânduri şi foarte curând. Să pofteşti şi dumneata la nuntă. Corpo di gallina! [157]. Are să fie un ospăţ, să se ducă vestea! Am să-ţi prind beteală în piept cu mâna mea şi o să mâncăm împreună gâsca pe care o s-o frigă nevastă-mea.

Ai să-mi faci plăcerea să joci cu surorile miresei. Mulţumesc, asemenea… Mai am numai o singură grijă. Una mică şi neînsemnată. O nimica toată. Ce crezi, părinte, o să mă înşele nevasta?

— Ei, fiule, ce să zic? a răspuns Hipotadeu. Cum o fi voia Celui-de-sus!

— Ah! a strigat Panurge. Voia Celui-de-sus! Ce faceţi cu mine, oameni buni? Mă luaţi cu dacă şi cu poate, care în filosofie înseamnă de toate şi nimic. Dacă măgarul meu ar fi făcut să zboare, ar avea aripi. Dacă o vrea Dumnezeu, voi purta coarne. Dacă n-o vrea, n-am să le port. Scârţ! Dacă aş putea să mă feresc de ce mi-e frică, nu m-aş prăpădi cu firea. Dar dumneata, părinte, mă trimiţi la chibzuinţa lui

Dumnezeu, în odăile Domnului! Voi, francezii, pe ce drum o luaţi, să ajungeţi până acolo? Sfinţia-ta cred că ar fi mai bine să nu vii la nuntă. Sfinţiei-tale îi place liniştea, odihna şi tăcerea; chiotul şi larma nuntaşilor n-o să-ţi priască. N-ai să vii, nu-i aşa? De altminteri, nici să dănţuieşti nu prea ştii, şi o să te simţi stingherit între fete. O să-ţi trimit acasă un copan de gâscă şi panglica cu beteală. O să ne faci plăcerea să bei, singur-singurel, un pahar în sănătatea miresei.

— Fiule, a spus Hipotadeu, să nu înţelegi greşit cuvintele mele. Te-am supărat când am zis: cum va voi Cel-de-sus? E ceva rău într-aceasta? E blestem şi ocară? Nicidecum! Am cinstit numele lui Dumnezeu, tatăl şi ocrotitorul zilelor noastre, care ne apără şi ne păzeşte pe toţi. Nu-i el singurul ziditor şi păstrător al bunurilor lumii? Nu atârnă toate de voinţa şi de dărnicia lui? Noi nu preţuim nimic, nu suntem nimic şi nu săvârşim nimic, fără sfânta lui milostivire. Nu hotărăşte el despre faptele noastre? Tot ce ne punem noi în gând să îndeplinim, nu-i oare supus voinţei lui, atât în cer cât şi pre pământ? Şi gândind în acest fel, nu înseamnă că slăvim numele lui binecuvântat? Nevastă-ta, fiule, nu te va înşela, dacă aşa va voi Dumnezeu. Şi dorind a cunoaşte voia lui, nu se cade să-ţi pierzi nădejdea, ca şi cum ar fi la mijloc o taină ascunsă, pentru a cărei ştiinţă ar trebui să pătrunzi în odăile Domnului, până la scaunul lui de judecată. Pe toate acestea Dumnezeu însuşi ni le-a lămurit şi ni le-a arătat în sfintele Scripturi. De-acolo vei afla, că nu vei fi nicicând înşelat, iar nevasta ta nu va fi rea, dacă vei şti să ţi-o alegi dintr-un neam de oameni cumsecade, crescută în cinste şi curăţie, departe de pilda stricăciunii, iubind pe Dumnezeu şi temându-se de el, plăcându-i să asculte cu credinţă sfintele lui porunci, temându-se de a-l mânia şi de a pierde îndurarea lui prin călcarea legilor care osândesc preacurvia şi cer femeii să stea lângă bărbatul ei, iubindu-l şi slujindu-l pe el cel dintâi şi pe nimeni altul în afară de Dumnezeu. Iar pentru a o sprijini pe calea ei dreaptă, te vei purta frumos cu ea, îi vei pune în faţă numai pilde bune, vei trăi în cinste

şi fără păcat, credincios soţiei tale aşa cum doreşti ca ea însăşi să-ţi fie; căci după cum cea mai bună oglindă nu e aceea înrămată în aur şi împodobită cu pietre scumpe, ci aceea care răsfrânge mai limpede chipul din faţa ei, tot astfel femeia nu se cuvine a fi preţuită nici după bogăţia ei, nici după neamul din care se trage, nici după frumuseţea ei, nici după hainele scumpe pe care le poartă, ci după râvna cu care năzuieşte cu ajutorul lui Dumnezeu să aibă o purtare curată şi potrivită cu aceea a bărbatului ei; aşa după cum luna nu-şi primeşte lumina nici de la Mercur, nici de la Jupiter, nici de la Marte, nici de la alta din stelele de pe cer, ci de la soţul ei, Soarele, mulţu-mindu-se cu atâta, cât acesta găseşte de cuviinţă să-i dea. Fiind astfel sprijinul şi îndrumătorul femeii tale, îi vei da pilda cinstei şi a credinţei. Şi necontenit să te rogi lui Dumnezeu, cerându-i ajutor şi milostivire.

— Aşadar, a spus Panurge, numărându-şi firele din barbă, sfinţia-ta ai dori să mă-nsor cu femeia cea bună, pe care o preamăreşte Solomon. Atât numai, că aceea, fără îndoială, e moartă demult; iar o a doua ca ea, Dumnezeu să mă ierte, n-am văzut şi nu văd. Oricum ar fi, eu îţi mulţumesc, părinte. Ia şi gustă o bucată de turtă dulce: ajută la mistuit. După aceea bea un pahar de porfiriu, e gustos şi face bine jos. Să trecem mai departe.

CAPITOLUL XXXT.

Ce sfaturi i-a dat lui Panurge doctorul Rondibilis.

Panurge a vorbit mai departe astfel:

— Când a venit felceru să-i jugănească pe călugării benedictini la Saussignac, cel dintâi cuvânt pe care l-a rostit, după ce l-a dat gata pe fratele Cauldaureil, a fost: „Altul la rând!” Aşa spun şi eu. Altul la rând! Hai, meştere Rondibilis, dă-i drumul! Să mă însor sau să nu mă însor?

— Jur pe toate cele patru picioare ale catârului meu, că nu ştiu cum să răspund la această întrebare. Ai spus că te simţi stăpânit de poftele trupului. Noi cunoaştem din învăţătura doftoricescului nostru meşteşug, şi după cum sună spusele

vechilor ucenici ai lui Plato, că cinci sunt mijloacele prin care omul poate să înfrâneze pornirea simţurilor sale. Mai întâi: vinul.

— Adevărat, a spus fratele Ioan, eu când mă îmbăt, nu mai doresc altceva decât să dorm.

— Aşa am înţeles şi eu, a spus Rondibilis. Băutura fără măsură, adică vinul băut cu necumpătare răceşte sângele, înmoaie vinele, amorţeşte simţurile, zăpăceşte mişcările şi seacă puterile zămislirii. Aşa e zugrăvit Bachus, zeul beţivilor, beat, în haine muiereşti, fără barbă, dolofan şi scopit ca un eunuc. Altminteri se petrec însă lucrurile, când vinul e băut cu socoteală şi cumpătare. Înţelepciunea celor vechi n-a greşit spunând, că fără Ceres şi Bachus, Venera stă şi tânjeşte. Aşa spun lampsacienii, după cum povesteşte Diodor din Sicilia şi la rândul lui Pausanias, că domnişorul Priap e fiul lui Bachus şi al Venerei. În al doilea rând, sunt acele ierburi şi felurite leacuri, care amorţesc simţurile omului, îl răcesc şi îl fac neputincios. Aş putea să vă amintesc vreo câteva, cu nymphea heraclia [158], amerina, salcia, sămânţa de cânepă, periclymenosul [159], tamariscul, vitexul, mătrăguna, izma, orhideea, pielea de hipopotami aşa mai departe, care prin însuşirile şi lucrarea lor îngheaţă sămânţa vieţii şi n-o lasă să iasă din traista semănătorului. După cum sunt şi altele care înfierbântă sângele şi aţâţă dorinţa împreunării.

— Mulţumesc, n-am nevoie, slavă Domnului, a spus Panurge. Dar dumneata? Iartă-mă, meştere, n-am spus-o ca să te supăr.

— În al treilea rând: munca fără odihnă. Orice trudă a trupului îi stoarce puterile în aşa măsură, încât sângele, care se răspândeşte pentru a-l hrăni, n-are nici vreme, nici răgaz să ajungă până la mădularele zămislirii. Natura astfel a rânduit lucrurile, ca hrana să fie folosită mai întâi de toate pentru susţinerea vieţii şi numai ce prisoseşte să slujească la înmulţirea neamului omenesc. Diana a rămas fată-mare, fiindcă gonea toată ziua după vânat. Aşa era pe vremuri

casta castraţilor şi aşa sunt şi astăzi cei care se trudesc fără răgaz: luptătorii din circuri şi ostaşii. Hipocrate pomeneşte în De aere, aqua et locis [160], despre unii barbari din ţara sciţilor, care erau mai neputincioşi decât eunucii, fiind tot timpul când la lucru, când călare. Filosofii spun că, dimpotrivă, trândăvia e mama desfrâului. Ovidiu, fiind întrebat o dată pentru ce a căzut Egist în păcatul preacurviei, a răspuns: „Fiindcă n-avea nici o treabă!” Dacă s-ar şterge de pe lume odihna, nici arcul lui Cupidon n-ar mai avea vreo putere; ar purta, ştrengarul, tolba lui de săgeţi ca pe-o povară nefolositoare, şi pe nimeni n-ar mai răni. Căci nu e nici el atât de bun ţintaş, să doboare cocorii în zbor şi cerbii gonind prin hăţiş (cum făceau Parcele), adică oamenii prinşi în forfota muncii. Îi nimereşte numai pe cei care stau într-o rână sau culcaţi, odihnind sau lenevind. Teofrast, întrebat fiind în mai multe rânduri ce e dragostea, a răspuns că e patima gândului care trândăveşte. Diogene spunea la fel, că desfrâul e îndeletnicirea celor care n-au altă îndeletnicire. Iar sculptorul Canachus din Sicya, lăsând să se înţeleagă că lenea şi nelucrarea sunt prielnice dragostei, a cioplit în marmură pe Venera şezând, iar nu în picioare, cum o înfăţişaseră cei dinaintea lui. Al patrulea mijloc e: învăţătura. Învăţătura cere o asemenea sforţare a minţii, încât sudoarea zămislitoare nu mai poate ajunge la locul cuvenit şi nici nervul găunos nu mai are puterea de a răspândi sămânţa menită să rodească vieţi omeneşti. Pentru a vă încredinţa despre aceasta n-aveţi decât să priviţi un cărturar aplecat asupra muncii sale: cum toate vinele capului îi sunt încordate, ca arcul unei arbalete, pentru a da minţii puterea de a umple ventricolele înţelegerii, ale pătrunderii, ale ţinerii de minte, ale judecăţii chibzuite şi ale închipuirii, trecând cu uşurinţă de la un ventricol la altul, pe calea pe care o arată anatomia, până la acea minunată ţesătură unde se sfârşesc arterele pornite din partea stângă a inimii; iar viaţa trupească, subţiindu-se prin

atâtea treceri, dă naştere vieţii sufleteşti. Astfel, orice fiinţă adânc cugetătoare pare că se desprinde din ea însăşi, şi, lipsită de simţuri, rămâne dincolo de lumea dinafară, suflet fără trup; pe bună dreptate spunea Socrate că „filosofia nu-i altceva decât moartea care gândeşte”. De aceea, poate, Democrit şi-a luat singur vederea, socotindu-se mai puţin stânjenit de orbire, decât de priveliştile care nu-l lăsau să se adâncească cu totul în cugetarea lor. De aceea Pallas, zeiţa înţelepciunii şi ocrotitoarea celor înţelepţi, a rămas fecioară. Toate cele nouă muze sunt fete-mari. Nici cele trei graţii n-au păcătuit vreodată. Am citit undeva, că fiind întrebat Cupidon de maică-sa, Venus, pentru ce le cruţă pe muze, puştiul a răspuns că sunt atât de frumoase, atât de curate, atât de cinstite, atât de ruşinoase, şi au atât de lucru, una cercetând stelele, alta socotind numerele, alta măsurând corpurile, alta potrivind cuvintele, alta dând viaţă cântecului, încât, de câte ori încearcă să se apropie de ele îşi destinde arcul, îşi închide tolba şi îşi stinge torţa, de teamă şi de ruşine să nu le stingherească. Apoi, îşi scoate legătura de pe ochi pentru a le privi mai bine şi a asculta în desfătare cântările lor. Atât de mult îl fermecau, încât adeseori, răpit de dulceaţa şi frumuseţea lor, adormea, nevoind să le ispitească sau să le tulbure. În această privinţă m-am încredinţat de adevărul celor spuse de Herodot în cartea amintită, despre sciţi, ca şi în De genitura [161] unde arată că orice om căruia i se taie artera parotidă de lângă ureche e lovit de neputinţă, din aceeaşi pricină pe care v-am arătat-o vorbind despre viaţa sufletească, pe care o hrăneşte sângele din artere: căci o mare parte din puterea de zămislire porneşte din creier şi din măduva spinării. În sfârşit, al cincilea mijloc e faptul împreunării.

— Ştiam eu că aici vrei s-ajungi! a spus Panurge. Arunci pietre în grădina mea. Dar din parte-mi, poţi să dai pilde câte vrei.

Fratele Ioan a vorbit şi el:

— Fratele Scilino, egumenul de la Sfântul Victor din Marsilia, spune că e pedepsirea cărnii (după cum credea şi sihastrul de la Sfânta Radegonda de lângă Chinon). Pustnicii din deşertul Tebaidei, pentru a-şi potoli răzvrătirea cărnii şi pârdalnica pornire a simţurilor, se pedepseau astfel de la cinci până la treizeci de ori pe zi.

— Îl văd pe Panurge bine zidit, a spus Rondibilis, cu toate mădularele întregi, cumpănit sufleteşte şi cu mintea limpede. El şi-a mărturisit, la o vârstă potrivită, cinstita dorinţă de a se însura. Dacă se va însoţi cu o femeie care să-i semene întru toate, vor zămisli amândoi urmaşi vrednici de-a domni într-o împărăţie de peste ape.

Cu cât vor veni pe lume mai curând, cu atât vor fi mai zdraveni şi mai sănătoşi.

— Meştere doftor, a spus Panurge, mă voi însura cât mai în grabă. Te rog să crezi. În timp ce vorbeai, gărgăunii mei îmi zbârnâiau la ureche mai stăruitor ca niciodată. Ai cuvântul meu. Te rog să pofteşti la nuntă, vom bea şi vom mânca pe săturate. Să poftească şi doamna, dacă-i face plăcere; cu toate prietenele dumneaei, se înţelege. Vor fi binevenite.

CAPITOLUL XXXII.

Cum a dovedit Rondibilis că toţi bărbaţii au dreptul să fie înşelaţi

— Mai rămâne de lămurit o întrebare, a spus Panurge. Un P. S. pe care îl adaugi la scrisoare, adică pe scurt. Mă va înşela nevasta?

— Sfinte Dumnezeule! a strigat Rondibilis. Ce întrebare! Dacă te va înşela nevasta? Iubite prietene, eu sunt însurat. Te vei însura şi dumneata. Dar să-ţi intre bine în cap, că oricare bărbat însurat se află în primejdie de coarne, adică, mai bine zis, are dreptul să le poarte. Însurătoarea şi coarnele sunt ca omul şi umbra lui. Când auzi spunându-se despre cineva aceste două cuvinte: e însurat, poţi să adaugi fără nici o teamă: este, a fost sau va fi încornorat.

— Ce vorbe sunt astea, cobea dracului? a strigat Panurge.

— Prietene, a spus Rondibilis, filosoful Hipocrate, plecând într-o zi de la Lango la Polistilo, să stea de vorbă cu Democrit, a scris unui bun prieten al său, Dionis, rugându-l să-i ducă nevasta la părinţii ei, nişte oameni foarte de treabă, nevoind ca femeia să rămână singură acasă în lipsa bărbatului. Totodată, să bage bine de seamă şi s-o urmărească pas cu pas, în ce loc se duce şi ce fel de oameni vin s-o caute. „Nu că m-aş îndoi despre cinstea şi credinţa ei, scria Hipocrate, căci niciodată nu mi-a dat pricină de bănuială, dar e femeie, şi ajunge.” Firea femeii, prietene, ne-o spune luna. Ca şi luna, femeia se ascunde, se ruşinează şi se preface în faţa bărbatului său. Dar în lipsa acestuia, se dă de gol, îşi leapădă făţărnicia, zburdă, hoinăreşte, îşi dă poalele peste cap, precum luna care, când se află în întâlnire cu soarele nu se zăreşte nici pe cer, nici pe pământ, dar când se depărtează de soare, luminează în toată strălucirea ei, mai cu seamă noaptea.

Aşa sunt toate femeile: femei. Când spun femeie, înţeleg o fiinţă atât de plăpândă şi de schimbătoare, atât de nestatornică şi de slabă, încât (cu toată cinstea cuvenită) îmi vine să cred că natura, când a zămislit-o, s-a depărtat de la buna rânduială şi de la măsura potrivită pe care a pus-o în toate lucrările sale. Am stat de-atâtea ori să cuget şi am ajuns la credinţa că, dând viaţă femeii, firea s-a gândit mai mult la plăcerea bărbatului şi la înmulţirea neamului omenesc, decât la plămădirea unei făpturi desăvârşite. Nici Platon nu ştia pe ce treaptă s-o aşeze: printre fiinţele cugetătoare sau printre cele care trăiesc numai cu simţurile? Natura a ascuns în trupul femeii o jivină, care în bărbat nu se găseşte. O fiară fără astâmpăr, care muşcă şi râcâie, zburdă şi gâdilă, înţeapă şi ustură, răscolind simţurile, tulburând pornirile sufletului şi răvăşind toate gândurile. Aşa încât, dacă nu li-e stropită fruntea cu puţină ruşine, ai să vezi pe unele ca nişte ieşite din minţi, cum se dau celui dintâi venit, mai dezmăţate decât proetidele, mimalonidele şi tiadele lui Bachus în desfrânata sărbătoare

a bacanalelor; căci acea jivină cumplită le stăpâneşte toate mădularele trupului, cum o arată foarte lămurit ştiinţa care se cheamă: anatomie. Nu vreau să mai lungesc vorba. Voi spune numai atât, că femeile cinstite şi fără de păcat sunt cu atât mai vrednice de laudă, cu cât găsesc în ele puterea de a înfrâna acea neîmblânzită fiară, care caută să le tulbure judecata. Şi voi încheia spunând, că numai atunci când bărbatul izbuteşte să sature acea jivină nesătulă şi să-i astâmpere (pe cât e cu putinţă) poftele, furia ei se potoleşte şi năbădăile i se liniştesc. Aşadar, să nu te miri, că noi, aceştia, care n-avem de unde să-i dăm să înfulice şi s-o îndestulăm zi de zi, suntem în necontenită primejdie de-a fi încornoraţi.

— Bună pomană pentru un om sărac, a spus Panurge. Şi n-ai la îndemână, felcere, nici un leac împotriva unei astfel de primejdii?

— Cum de nu, a răspuns Rondibilis. Ştiu unul foarte bun, pe care îl folosesc eu însumi. L-am găsit în cartea unui învăţat cu mare faimă, care a trăit acum optsprezece veacuri. Să ţi-l spun…

— Eşti un om aproape cumsecade, i-a tăiat vorba Panurge. Dumnezeu mi-e martor, că mi-eşti drag de nu mai pot. Ia gustă din magiunul ăsta de gutui, care strânge maţul şezutului, şi prin însuşirile lui stiptice înlesneşte mistuirea. Ei, asta-i bună! M-am apucat să vând castraveţi la grădinar! Dă-mi voie să-ţi torn în acest pocal bătrânesc o duşcă de tămâios. Să nu-ţi fie teamă de anghină, că n-am pus în pahar anghinare. Nici piper, nici seminţe de mere pădureţe, ci numai puţină scorţişoară cernută, praf de zahăr şi vin din cel mai bun, de Deviniere, din Valea Sorbului, de sub nucul cel mare.

CAPITOLUL XXXlll.

Rondibilis cunoaşte un leac împotriva coarnelor

— Era pe vremea când Jupiter se apucase să pună rânduială în gospodăria lui din Olimp, a început Rondibilis povestea. Întocmise calendarul zeilor, pe zile şi anotimpuri,

dând fiecăruia o sărbătoare a lui; hotărâse locurile lor de plimbare şi împărţise aşezarea oracolelor, arătând cu de-amănuntul ce jerfe vor primi.

— N-o fi făcut ca Tinteville, episcopul din Auxerre? a întrebat Panurge. Marele ierarh avea patima vinului – ca orice om de ispravă – dar mai cu seamă prinsese slăbiciune pentru un altoi de viţă bătrână, moştenit din moş-strămoşi, de la însuşi Bachus. S-a întâmplat însă, că după câţiva ani altoiul a degerat şi a pierit, iar coardele n-au mai dat muguri, pălite fiind de îngheţ, de brumă, de polei, de chiciură, de grindină şi alte pedepse ale cerului, care se abat pe rând, o dată cu sărbătorile cuprinse în zodia Taurului: sfântul Gheorghe, sfântul Marcu, sfântul Vital, sfântul Eutropiu, sfântul Filip, Ziua Crucii şi Înălţarea. Nemaiavând înaltul ierarh nici o îndoială că toţi aceşti sfinţi sunt aducători de grindină şi stricători de altoaie, s-a gândit să mute sărbătorile lor în lunile de iarnă, între Crăciun şi Bobotează (maica celor trei regi, cum o numea el), îngăduindu-le cu toată cinstea să aducă ger şi îngheţ la vremea aceea cât vor pofti: frigul n-o să facă viţei nici o pagubă, iar mugurii nu vor suferi. În locul acelora, a aşezat sărbătorile sfântului Cristofor, Tăierea capului sfântului Ioan, a sfintei Magdalena, a sfintei Ana, a sfântului Dominic, a sfântului Laurenţiu; iar pe sfânta Maria a mutat-o în luna mai.

— Jupiter, a vorbit mai departe Rondibilis, luând pe zei şi pe zeiţe la rând şi dând fiecăruia locul cuvenit, a uitat de sfintele Coarne, care din întâmplare nu se găseau de faţă, fiind plecate la Paris, cu o judecată pe care o aveau împotriva unor arendaşi de-ai lor. Nu mai ştiu după câtă vreme, Coarnele au aflat de nedreptatea pe care le-o făcuse Jupiter, dar n-au vrut să-şi strige prea tare supărarea, de teamă să nu-şi piardă dreptul de intrare în Olimp. S-au înfăţişat, amândouă, zeului zeilor, aducându-i aminte ajutorul prielnic pe care i l-au dat în atâtea rânduri şi cerându-i cu stăruinţă să nu le lase fără sărbătoare, fără

slujbe şi fără jertfe. Jupiter le-a rugat să-l ierte, dar împărţeala se făcuse şi toate zilele din calendar erau date. Dar Coarnele exoflisite, atât de mult s-au rugat şi au stăruit, încât, până la urmă, Jupiter le-a trecut în condica Olimpului şi le-a dat în seamă un număr însemnat de capete bărbăteşti, cu toată cinstea cuvenită şi partea lor de jertfe. Cum însă nu mai rămăsese neîmplinit nici un loc pe răbojul anului, le-a rânduit aceeaşi zi de sărbătoare, ca şi potrivnica lor, zeiţa Gelozia.

De asemeni le-a lăsat stăpânire deplină asupra bărbaţilor însuraţi, îndeosebi asupra celor cu neveste frumoase, hotărând ca îndatoririle lor să fie bănuiala, neîncrederea, îndoiala, cearta, pânda şi iscodirea femeilor, cu poruncă pentru toţi să închine sfintelor Coarne slujbele ce li se cuvin şi să le aducă amintitele jertfe. Iar pe cei care nu vor ţine seama de acele rânduieli, Coarnele să-i ocolească şi să nu le intre în casă, oricât s-ar ruga. Să-i lase să tânjească singuri cu nevestele lor, fără ajutorul unui al treilea, ca nişte pângăritori şi eretici. (Aşa se răzbună zeii asupra celor care nu le dau cinstea cuvenită: Bachus asupra podgorenilor, Ceres asupra plugarilor, Pomona asupra grădinarilor, Neptun asupra corăbierilor, Vulcan asupra fierarilor şi aşa mai departe.) După cum, dimpotrivă, cei care vor ţine toate sărbătorile, lăsând în părăsire lucrul lor şi orice altă îndeletnicire pentru a-şi păndi nevestele, a le închide în casă şi a le hărţui cu bănuieli, să aibă parte necontenit de podoaba sfintelor Coarne, să se bucure de răsfăţul lor, să le aibă în casă zi şi noapte şi să nu fie lipsiţi de ele niciodată. Am zis!

— Ah, ah, ah! a spus Carpalim. Iată un leac mai lesnicios decât chiar inelul lui Hans Carvel. Naiba să mă ia, dacă nu spun ce gândesc. Aşa e firea femeilor. Nici trăsnetul nu arde şi nu fărâmă decât ceea ce e tare şi se împotriveşte, ocolind ce-i moale, puhav şi deşert; frânge în două sabia de oţel, dar nu atinge catifeaua care înfăşoară teaca; zdrobeşte oasele trupului, fără să atingă carnea. Tot astfel,

femeia nu se răzvrăteşte decât împotriva celor ce-i sunt oprite.

— Fără îndoială, a spus Hipotadeu. Mulţi din învăţaţii noştri cred, că cea dintâi femeie care a fost pe lume – Eva, cum o numesc evreii – n-ar fi muşcat nicicând din fructul păcatului, dacă Vicleanul care a dus-o în ispită nu i-ar fi spus că n-are voie să-l guste. Ca şi cum ar fi voit s-o îndemne: – „E fruct oprit: mănâncă-l! Altminteri n-ai mai fi femeie.”

CAPITOLUL XXXIV.

Cum râvnesc de obicei femeile la lucrul oprit.

Pe vremea când eram flăcău şi trăiam în desfrânare la Orleans, a spus Carpalim, iscodisem un mijloc îndemânatic de-a prinde femeile în laţ şi a le ispiti să se joace de-a dragostea cu mine. Nu cu vorbe dulci, nici cu jurăminte, ci arătându-le limpede şi lămurit (cu mare ticăloşie) cât erau de bănuitori bărbaţii lor. Nu născocisem nimic, fiindcă aşa stă scris în cărţi şi astfel a fost mersul lumii de totdeauna. Asemenea pilde şi păţanii îţi scoate viaţa la iveală, în fiecare zi. Vârându-şi în cap tot felul de gânduri poznaşe, nevestele îşi înşală bărbaţii cu toată sârguinţa, făcând de altminteri la fel ca Semiramida, ca Egesta, ca femeia din insula Mandes a Egiptului (despre care pomenesc Herodot şi Strabon) şi ca atâtea alte ştrengăriţe de acelaşi soi.

— Adevăr a grăit, a spus Ponocrat. Ştiam pe vremuri o poveste, cum papa Ioan al XXI-lea, trecând într-o zi pe la mănăstirea Fonthevrault şi ieşindu-i înainte maica stareţă cu celelalte măicuţe, l-au rugat să le dea învoiala de a se spovedi între ele. Miresele lui Isus, ziceau mironosiţele, au ca toate femeile unele metehne ascunse, pe care se ruşinează să le mărturisească unui duhovnic-bărbat, ci mult mai lesne le-ar veni să şi le destăinuiască unele altora. – „N-aş pregeta să vă dau o asemenea învoire, ca şi altele, a răspuns papa, dar se iveşte o piedică, după cum socot. Spovedania, bine ştiţi, e o taină; iar voi femeile nu prea ştiţi să vă ţineţi gura.” – „Ba ştim, au sărit de colo măicuţele. Mai

bine decât bărbaţii!” Atunci sfântul părinte le-a încredinţat o lădiţă în care, fără să-l fi văzut maicile, ascunsese o păsărică. Le-a poruncit să aşeze lădiţa într-un loc ferit, făgăduind pe cinstea lui de papă că le va îndeplini rugămintea, dacă vor răbda să nu ridice capacul, orice s-ar întâmpla, sub ameninţarea judecăţii episcopeşti şi a veşnicei afurisenii. Abia au auzit călugăriţele opreliştea şi stăteau ca pe ghimpi, să vadă ce-i în lădiţă? Sfântul părinte le-a dat binecuvântarea şi s-a dus să se culce. Dar n-a făcut nici zece paşi, că toate măicuţele s-au repezit buluc la lădiţă, să-i cerceteze cuprinsul. A doua zi dimineaţa, papa le-a chemat cu gândul să le dea dezlegarea cerută. (aşa îşi închipuiau ele.) Dar, înainte de orice altă vorbă, le-a cerut să-i aducă lădiţa cu pricina. I-au adus-o, nu zic ba, dar pasărea… zburase! Iar papa le-a ocărât, întrebându-le cum vor fi în stare să păstreze taina spovedaniei, când nu s-au putut răbda să nu umble la lădiţa păsăruicii.

— Fii binevenit între noi, cinstite meştere! Am simţit o mare bucurie ascultându-te, şi îi aduc laudă Domnului pentru aceasta. N-am mai avut mulţumirea de-a fi laolaltă, de când ne-ai înfăţişat la Montpellier, cu vechii noştri prieteni Guy Bourguier, Balthazar Nayer, Jean Quentin, Franşois Robinet şi Francois Villon, acea poznă veselă şi plină de învăţăminte a bărbatului care luase de nevastă o femeie mută.

— Eram şi eu de faţă, a spus Epistemon. Vrednicul bărbat ţinea cu orice preţ ca femeia lui să-şi recapete graiul. L-a recăpătat în adevăr, cu ajutorul unor vraci, care i-au tăiat nu ştiu ce pieliţă de sub limbă. Dar când a început muierea să vorbească, a vorbit, a vorbit, a vorbit vrute şi nevrute, verzi şi uscate, de baba-Rada şi de Rada-baba, până când bărbatul, ieşindu-şi din fire, a alergat într-un suflet la vraci, rugându-l să-i ia nevestei graiul înapoi, aşa cum i-l dăduse. Vraciul i-a răspuns, ridicând din umeri, că el cunoaşte multe leacuri cu care poate să redea graiul femeii, dar n-a aflat până acum niciunul, care s-o facă să tacă! Singurul mijloc

ar fi surzenia bărbatului. Omul nostru nu-ş ce-a făcut şi ce-a dres, că şi-a pierdut auzul; iar femeia, dându-şi seama că bărbatul n-o mai aude, şi că meliţa ei toacă degeaba, a turbat. Când vraciul a venit să-şi ceară plata, surdul i-a răspuns că nu-l aude. Vraciul, de necaz, i-a turnat în cap un praf de-al lui şi l-a făcut să-şi piardă minţile. Până la urmă, bărbatul nebun şi femeia turbată l-au luat la bătaie pe vraci, lăsându-l pe jumătate mort! Nicicând n-am râs mai cu poftă, ca la pozna asta!

— Să ne întoarcem la oile noastre, a zis Panurge. Dumneata spuneai, după cum am înţeles, că pot să mă însor în toată voia, fără să-mi mai bat capul cu întrebarea, dacă mă va înşela nevasta sau nu. Rău ai grăit, cinstite meştere! Ştiu bine, că în ziua nunţii mele te vei găsi cu treburile dumitale prin alte părţi şi nu vei fi de faţă. N-am să te ţiu de rău că nu vei veni la ospăţ.

Stercus et urina sunt medici prandia prima, Ex aliis paleas, ex istis collige grana. [162]

— N-ai spus bine, l-a îndreptat Rondibilis. Stihul al doilea zice aşa: Nobis sunt signa, vobis sunt prandia digna. [163]

— Iar dacă, între timp, nevastă-mea nu s-o simţi bine…

— Va trebui să-i cercetez mai întâi udul, să-i ascult inima, să-i pipăi partea de jos a pântecelui şi împrejurimile buricului, cum ne învaţă Hipocrate, în 2 Aphorism 35.

— Nu! Nu! a spus Panurge. Până una-alta, nici nu-i nevoie. Noi, oamenii legii, avem pravila noastră: de venire inspiciendo [164]. Am să-i pregătesc eu însumi un clistir. Nu-ţi părăsi treburile dumitale, care sunt fără îndoială mai grabnice. Îţi voi trimite un plocon şi vom rămâne buni prieteni.

Panurge s-a apropiat de el şi i-a strecurat în palmă patru scuzi. Rondibilis i-a înşfăcat repede, spunând cu glas tresărit şi aproape supărat:

— Domnul meu, nu trebuia să te osteneşti… Oricum, îţi mulţumesc cu plecăciune. De la oamenii de rând nu primesc

niciodată, dar pe prieteni nu pot să-i jignesc. Sunt la porunca dumitale, ori de câte ori vei avea nevoie.

— Cu plată? a întrebat Panurge.

— Bineînţeles!

CAPITOLUL XXXV.

Cum priveşte filosoful Gaurigan însurătoarea.

După acest schimb de vorbe, Pantagruel i-a spus lui Gaurigan, filosoful:

— Făclia luminii, prietene de credinţă, trecând din mână în mână a ajuns la dumneata, înţeleptule! Ţi-a venit, adică, rândul să răspunzi la întrebare: Să se însoare Panurge ori să nu se însoare?

— Şi una şi alta, a răspuns Gaurigan.

— Ce-ai spus? a întrebat Panurge.

— Ce-ai auzit.

— Şi ce-am auzit?

— Ce-am spus.

— Aşa ţi-e vorba? Ia scurteaz-o şi spune lămurit: Să mă însor sau să nu mă însor?

— Niciuna, nici alta.

— Naiba să mă ia, dacă pricep. Stai să-mi pun ochelarii la urechea stângă, să te-aud mai bine.

În clipa aceea, Pantagruel a zărit în pragul uşii pe Kyn, căţelul lui Gargantua, şi a spus celor de faţă:

— Regele trebuie să fie pe aproape. Să ne ridicăm în picioare.

Nici n-a apucat să sfârşească vorba şi Gargantua a intrat în odaia unde se ţinea ospăţul. Toţi s-au sculat de la locurile lor şi l-au întâmpinat cu plecăciuni, după cum se cuvenea. Gargantua le-a răspuns tuturor cu bunătate şi a spus:

— Iubiţi prieteni, dacă voiţi să-mi fiţi pe plac, nu vă părăsiţi nici locurile, nici vorba. Aduceţi-mi un jeţ în capul mesei şi daţi-mi să beau în sănătatea voastră. Fiţi bineveniţi în casa mea. Despre ce vorbeaţi?

Pantagruel i-a spus, că la al doilea fel de mâncare, Panurge pusese întrebarea, dacă ar face bine să se însoare sau nu.

Părintele Hipotadeu şi meşterul Rondibilis vorbiseră fiecare în felul lui, iar în clipa când regele se pregătea să intre, înţeleptul Gaurigan începuse să răspundă la rândul său. Panurge l-a întrebat: – „Să mă însor sau să nu mă însor?”. „Şi una şi alta”, i-a spus la început, apoi: – „Niciuna, nici alta”. Panurge s-a arătat nemulţumit de aceste răspunsuri care, zice el, se bat cap în cap.

— După înţelegerea mea, a spus Gargantua, aceste răspunsuri seamănă aidoma cu vorba filosofului din vechime, care, fiind întrebat dacă e însurat cu o anumită femeie, a spus: „Am soţie, alţii s-o ţie; trăiesc cu ea, dar şi fără ea”.

— Tot cam aşa a răspuns şi o slujnică din Sparta, care, fiind întrebată dacă s-a dat vreodată un bărbat la ea, a răspuns: „Niciodată!”, fiindcă ea se dădea la ei.

— Aşadar, a spus Rondibilis, în filosofie ca şi în medicină să păstrăm calea de mijloc, amestecând laolaltă nepotrivirile şi punându-le în cumpănire.

— Trimisul cel sfânt, a spus părintele Hipotadeu, astfel ne-a învăţat, ca cei ce au femeie să trăiască precum n-ar avea, iar cei ce nu sunt însuraţi, ca şi cum ar fi.

— Eu tălmăcesc astfel vorbele: „Să ai şi să nu ai femeie”, a spus Panurge. Să ai femeie la treburile pentru care a înzestrat-o firea, adică pentru ajutorul, plăcerea şi tovărăşia bărbatului. Să n-ai femeie, dacă-i vorba să te ţii după fustele ei, să uiţi a te ruga lui Dumnezeu, să nu-ţi mai îndeplineşti îndatoririle tale faţă de ţară, de republică şi de prieteni, să-ţi laşi în părăsire cărţile şi alte folositoare treburi, numai ca să-i faci muierii pe plac. Astfel înţelegând: „Să ai şi să nu ai femeie”, eu nu văd nici o nepotrivire, nici îndemnuri care nu s-ar împăca laolaltă.

CAPITOLUL XXXVI.

Răspunsurile lui Gaurigan, filosoful sceptic şi ucenicul lui Pyron

— Vorbiţi ca nişte ursitoare, a spus Panurge, dar mie-unuia mi se pare că am căzut în fundul acelui puţ întunecat, în

care, după cum zicea Heraclit, s-a înecat adevărul. Nu mai văd şi nu mai înţeleg nimic. Sunt buimac, şi pot să spun că vorbăria dumneavoastră nu-mi face nici o plăcere. (Potoleşte-te, filozofule, nu mai băga atât în dumneata!) Ia să schimbăm cântecul, şi să nu mai despicăm firul de păr în patru. Nici dumitale nu-ţi place să baţi câmpii, după cum cred. Aşadar, în numele bunului Dumnezeu, drăguţul, răspunde-mi: să mă însor?

Gaurigan – Însoară-te.

Panurge – Şi dacă nu vreau?

Gaurigan – Nu văd cine te-ar putea sili.

Panurge – Nu vezi?

Gaurigan – Nu văd, şi nu sufăr de orbul găinilor.

Panurge – Eu văd o mie de pricini care mă îndeamnă să mă însor.

Gaurigan – Să le numărăm.

PanurgeO mie, aşa vine vorba. Am spus un număr hotărât, ca să arăt un număr nehotărât. Vreau să spun: multe.

Gaurigan – Te ascult.

Panurge – La naiba! Nu pot să trăiesc fără femeie.

Gaurigan – Lasă-l pe naiba la o parte.

Panurge – Pentru numele lui Dumnezeu, poftim! Toţi înţelepţii lumii spun că a te culca în aşternut de unul singur, adică fără femeie, înseamnă să trăieşti ca o vită, cum ofta Didona, suspinând printre lacrimi.

Gaurigan – Sluga dumitale!

Panurge – Eu ştiu ce vorbesc, filozofule. Ce zici, să mă însor?

Gaurigan – N-am zis nu.

Panurge – Şi o să-mi fie bine?

Gaurigan – După cum vei nimeri.

Panurge – Şi dacă voi nimeri bine, fi-voi fericit?

Gaurigan – De-ajuns.

Panurge – Ia s-o luăm acum în răspăr. Dar dacă nimeresc rău?

Gaurigan – Să nu te amărăşti pentru atât.

Panurge – Dar bine, omule, fie-ţi milă de mine şi sfătuieşte-mă ce să fac?

Gaurigan – Faci ce vrei.

Panurge – Hodoronc-tronc!

Gaurigan – Te rog, fără descântece!

Panurge – Bine, filosoful lui Dumnezeu, eu nu-ţi cer decât un sfat. Ce sfat îmi dai?

Gaurigan – Niciunul.

Panurge – Să mă însor?

Gaurigan – Eu nu mă amestec.

Panurge – Atunci să nu mă însor?

Gaurigan – N-am spus asta.

Panurge – Dacă rămân neînsurat, n-am să port coarne?

Gaurigan – Aşa cred.

Panurge – Să zicem că mă însor.

Gaurigan – De ce: să zicem?

Panurge – Închipuieşte-ţi, vreau să spun, că sunt însurat.

Gaurigan – Nu pot acum. Mi-e gândul în altă parte.

Panurge – M-ai pricopsit! Ah, dacă aş putea să trag o înjurătură… măcar pe şoptite. M-aş mai răcori. Dar, răbdare… Prin urmare, dacă mă voi însura voi purta coarne!

Gaurigan – Aşa se pare.

Panurge – Dar dacă femeia mea va fi cinstită şi credincioasă, nu mă va înşela, nu-i aşa?

Gaurigan – Vorbişi ca din carte.

Panurge – Ascultă-mă…

Gaurigan – Sunt numai urechi.

Panurge – Iată care e întrebarea: nevastă-mea va fi cinstită şi credincioasă? Numai atât aş vrea să aflu.

Gaurigan – Mă cam îndoiesc.

Panurge – O cunoşti?

Gaurigan – Nu.

Panurge – Atunci cum poţi să te îndoieşti de un lucru pe care nu-l cunoşti?

Gaurigan – Iac-aşa!

Panurge – Dar dacă ai cunoaşte-o?
Gaurigan – Mai vârtos.
Panurge – Ascultă, pajule, mititelule, uite, ţine aici scufia mea – lasă-mi ochelarii! – coboară în curte şi înjură pentru mine o jumătate de ceas. O să înjur şi eu în locul tău o dată, când vei avea nevoie… Şi cu cine o să mă înşele?
Gaurigan – Cu cine s-o nimeri.
Panurge – Băga-s-ar dracul în el! O să-i rup oasele!
Gaurigan – Aşa să faci.
Panurge – Să mă ia în coarne o mie de draci, dacă nu i-oi pune lacăt femeii când voi pleca de-acasă!
Gaurigan – Ai putea să-ţi alegi cuvintele.
Panurge – Cuvinte am ales şi am ouat destule! Acum vreau să hotărăsc ce am de făcut.
Gaurigan – Hotărăşte, eu nu te împiedic.
Panurge – Ia stai puţin! Văd că n-am izbutit până acum să-ţi las sânge. Am să te încrestez în altă parte. Dumneata eşti însurat sau ba?
Gaurigan – Niciuna, nici alta.
Panurge – Sfinte Dumnezeule, ţine-mă! Nu mă lăsa! Am asudat leoarcă. Parcă aş fi muncit la sapă, mânca-m-ar viermii! Mi s-a întors rânza pe dos şi mi s-a încuiat maţul! Nu pot să încomofistibulizez în tolba minţii mele răspunsurile pe care mi le dai.
Gaurigan – Atâta grijă să am.
Panurge – Să pornim mai departe, înţeleptule! Eşti însurat?
Gaurigan – Aşa mi se pare.
Panurge – Ai mai fost însurat vreodată?
Gaurigan – Parcă.
Panurge – Şi ai avut noroc întâia oară?
Gaurigan – Oarecum.
Panurge – A doua oară ai nimerit-o mai bine?
Gaurigan – Cine poate să ştie!
Panurge – Pune mâna pe inimă şi răspunde: te simţi bine însurat?

Gaurigan – Aşa şi aşa.

Panurge – Pe barba sfântului Cristofor, mai degrabă aş stoarce un pârţ dintr-un măgar mort, decât o vorbă lămurită din gura dumitale! Nu pot s-o scot la capăt cu dumneata în nici un fel. Adevăr mărturisesc, filozofule, că şi dracului i-ar fi ruşine de amândoi. Răspunde: purtat-ai coarne, da sau ba? Cu dumneata vorbesc, ăsta care stai lângă mine, nu cu dumneata, ăla care ai plecat să baţi mingea.

Gaurigan – Dacă s-a întâmplat să nu port coarne, înseamnă că am avut noroc. Aşa mi-a fost scris!

Panurge – Pe carnea, pe trupul şi pe sângele meu, mă las păgubaş, îmi iau catrafusele şi plec. Pe ăsta nu pot să-l apuc de nicăieri.

Auzind aceste cuvinte, Gargantua s-a ridicat şi a spus:

— Lăudat să fie Domnul în toate lucrările lui. După cum văd, lumea s-a făcut mai frumuşică de când m-am întâlnit cu ea întâia oară. Bine am ajuns! Va să zică filosofii cei mai învăţaţi şi mai iscusiţi s-au înhăitat cu şleahta schepticilor şi s-au întors înapoi la şcoala lui Pyron. Slavă ţie, Doamne, slavă ţie! Adevăr zic vouă, că mai lesne vei prinde pe lei de coamă, pe cai de urechi, pe zimbri de grumaz, pe bivoli de coarne, pe lupi de coadă, pe ţapi de barbă şi pe ulii de plisc decât pe filosofi de cuvânt! Rămâneţi cu bine, dragi prieteni.

Gargantua s-a depărtat, iar Pantagruel a spus celor de faţă:

— Timeu din cartea lui Platon număra oaspeţii la începutul fiecărei adunări; noi ne vom număra la sfârşit. Unul, doi, trei… Unde-i al patrulea? Cine lipseşte? Nu cumva e prietenul nostru Bridoye?

Epistemon a răspuns că ducându-se să-l poftească nu l-a găsit acasă. Un aprod de la Curtea din Mirelingues venise mai înainte să-l cheme pentru a da seama în faţa Parlamentului despre o hotărâre pe care o rostise. Bridoye

plecase în grabă ca să fie de faţă şi să nu se pomenească tras la răspundere în lipsă.

— Voi vedea despre ce e vorba, a spus Pantagruel. Se împlinesc patruzeci de ani, de când Bridoye e judecător în Fonsbeton, şi în răstimpul acesta a rostit mai bine de patru mii de hotărâri. Două mii trei sute nouă din ele au mers mai departe înaintea Parlamentului din Mirelingues, în urma plângerii celor care pierduseră, dar toate au rămas în picioare şi au fost întărite, plângerile dovedindu-se neîntemeiate. Dacă acum, la sfârşitul zilelor sale, s-ar vedea lovit cu mustrare, încercarea ar fi prea grea pentru el, după ce a trăit în cinste şi dreptate o viaţă întreagă. Vreau să-l ajut din toate puterile mele. Ştiu că lumea s-a făcut atât de rea, încât dreptatea are nevoie de apărare. O voi face fără zăbavă, pentru a-l feri de orice năpastă.

Mesele s-au strâns, Pantagruel a împărţit oaspeţilor săi daruri de preţ şi de mare cinste: inele, giuvaeruri, potire de aur şi talere de argint, după care, mulţumind încă o dată din inimă tuturor, s-a îndreptat spre odăile sale.

CAPITOLUL XXXVII.

Cum l-a îndemnat Pantagruel pe Panurge să ceară sfatul unui nebun.

În drum spre iatac, Pantagruel l-a zărit lângă o fereastră pe Panurge trist şi îngândurat, clătinând din cap cu amărăciune. Pantagruel i-a spus:

— Semeni cu un şoarece care a căzut într-o mlaştină şi cu cât se zbate să scape, cu atât mai adânc se afundă. Te zvârcoleşti într-un lanţ încâlcit de îndoieli, şi din ce te smuceşti căutând dezlegare, cu atât te încurci mai rău. Ascultă! Am auzit o vorbă din popor, că un nebun judecă de multe ori mai bine decât zece învăţaţi. De vreme ce răspunsurile înţelepciunii nu te-au lămurit, ce-ar fi dacă ai cere sfatul unui nebun? S-ar putea s-o nimereşti şi să rămâi mulţumit. Mulţi regi au scăpat de primejdie şi multe ţări s-au păstrat întregi; multe războaie s-au câştigat şi multe încercări au fost biruite după sfatul şi prevestirile unor

nebuni. Gândeşte-te şi vei recunoaşte că am dreptate. Cel care poartă grija treburilor lui, dovedindu-se gospodar harnic şi priceput; cel care îşi păstrează judecata limpede şi nu pierde nici un prilej prielnic pentru a-şi spori avutul; cel care cu dibăcie izbuteşte să scape de lipsuri şi de necaz e socotit de noi toţi drept un înţelept. Dar înaintea gândirii cereşti nu-i preţuit tot astfel; în cumpăna ei nu e cu adevărat înţelept, adică vrednic de a vedea pe cele de faţă şi de a prevedea pe cele viitoare decât omul care pe el însuşi se uită, care se înalţă deasupra fiinţei sale, se curăţă de toate îndemnurile pământeşti şi se desprinde cu gândul de toate slăbiciunile omeneşti, nepăsător la toate. Astfel spunem noi că sunt nebunii. Pe marele proroc Faunus, fiul lui Picuş, regele latinilor, poporul neştiutor l-a numit Fatuel, adică pe limba lui: Nebunul. Asemeni, în păcălelile pe care le joacă măscăricii, tichia Nerodului şi scufia Nebunului o pun în cap, nu cei mai proşti, ci cei mai isteţi dintre ei. Astrologii spun că împăraţii şi nebunii vin pe lume sub acelaşi semn al zodiacului. Enea şi Choroebus (despre care Euphorion spune că a fost nebun) au avut la naştere acelaşi horoscop. Nu mă voi depărta prea mult, dacă îţi voi aminti ce povesteşte Ioan Andre despre cuprinsul unui canon al nu-ştiu-cărui papă către primarul şi pârgarii din La Rochelle; Barbaţiu o spune despre pandectele lui Justinian, iar acum de curând Jason, în proverbele lui, şi Jean Seigny, faimosul nebun al Parisului, străbunicul lui Caillette de mai târziu. Iată întâmplarea: Un derbedeu din Paris, trecând într-o zi prin faţa unei ospătarii de lângă fortăreaţa Chastelet, s-a oprit în faţa grătarului, a scos din traistă o bucată de pâine şi a început s-o mănânce, sorbind cu nesaţiu mireasma cărnii fripte. Birtaşul l-a lăsat în pace şi nu i-a spus nimic; dar după ce mârlanul şi-a mestecat codrul de pâine şi a dat să plece, l-a prins frumuşel de guler şi i-a cerut să-i plătească… mirosul fripturii! Omul a răspuns, că nici măcar nu s-a atins de cărnuri, deci cu nimic nu l-a păgubit şi cu nimic nu i se socoteşte dator. Aroma

cărnii fripte, răspândindu-se în văzduh, s-ar fi pierdut oricum, şi nu s-a mai pomenit încă la Paris să se vândă miros de friptură pe stradă! Birtaşul a răspuns, că el nu-i ţinut să hrănească pe toţi derbedeii Parisului cu aromă de la grătarul lui, şi l-a ameninţat că dacă nu-i plăteşte îi mută fălcile. Mârlanul a pus mâna pe băţ să se apere, şi s-a încins o zarvă nemaipomenită. Mulţimea de gură-cască s-a strâns din toate părţile să privească încăierarea. Între ei se afla şi Jean Seigny, nebunul oraşului. Zărindu-l, birtaşul a spus mârlanului: – „Vrei să-l punem pe marele Jean Seigny judecător peste noi?” – „Vreau, cum să nu vreau, lua-te-ar naiba!” a răspuns flămândul. Jean Seigny, după ce i-a ascultat pe amândoi, i-a cerut derbedeului să scoată din pungă un şfanţ de argint. Mârlanul, neavând încotro, s-a supus şi i-a pus banul în mână. Nebunul l-a luat, l-a aşezat pe umărul stâng ca şi cum ar fi vrut să-i cumpănească greutatea, l-a lovit pe unghie ca să audă cum sună, apoi, închizând un ochi, s-a uitat cu luare-aminte să-i citească scrisul. Mulţimea căsca gura la el, birtaşul aştepta încrezător, iar mârlanul schimba feţe-feţe. După o tăcere destul de îndelungată, nebunul s-a dus să mai sune o dată banul pe tejghea, apoi cu o măreţie de jude-preşedinte, ţinând în mână paiaţa lui ca pe un schiptru, înfundându-şi pe cap scufia de blană cu urechi de hârtie zdrenţuită, a tuşit de trei ori şi a spus: – „Curtea găseşte de cuviinţă că, împricinatul care şi-a mâncat pâinea cu miros de friptură, a plătit birtaşului cu sunetul banului. Aşadar şi prin urmare, Curtea îndrumă pe fiecare să-şi vadă de treaba lui. Fără cheltuieli de judecată şi spre ştiinţa părţilor”. Hotărârea nebunului li s-a părut tuturor judecătorilor din Paris atât de dreaptă şi de minunată, încât au recunoscut că nici Parlamentul însuşi, cu legea în mână, n-ar fi putut să chibzuiască mai bine. Aşadar, gândeşte-te dacă n-ar fi mai nimerit să ceri sfatul unui nebun.

CAPITOLUL XXXVIII.

Ce porecle i-au dat Pantagruel şi Panurge lui Tribulet [165]

— Pentru mântuirea sufletului meu, primesc, a spus Panurge. Aveam maţul încuiat; acum simt că mi s-a uşurat pântecele. Dar, după cum, pentru a le cere sfatul, am ales lamura înţelepţilor, tot astfel aş dori să găsim pe nebunul cel mai nebun dintre toţi nebunii.

— Tribulet îmi pare a fi nebunul care ne trebuie, şi-a dat cu părerea Pantagruel.

— E nebun sută-n sută! a încuviinţat Panurge.

PANTAGRUELPANURGENebun din născare, Nebun cântăreţ, fatal, cu bemol la cheie, ceresc, pământesc, voios, vesel, mercurial, drăgălaş, lunatic, cu nasul roşu, rătăcitor, pisălog, ciudat, cu clopoţei, eretic, veneric, eroic, de pripas, îngheţat, orfan, genial, clocit, predestinat, plimbăreţ, împărătesc, papal, regesc, consistorial, august, canonic, cezarian, aulic, patriarhal, sinodal, ducal, episcopesc, seniorial, doftoricesc, credincios, călugăresc, stegar, impunător, palatin, cu toane, principal, căptuşit, pretorial, la prima tunsoare, total, iubăreţ, înaripat, cu diplomă, curial, musafir, fruntaş, cu premiul întâi, biruitor, cu coadă, vulgar, cetlăiaş, casnic, lăturalnic, exemplar, însetat, rătăcitor şi rar, nerod, civil, trecător, popular, de pe cracă, familiar, haihui, de seamă, favorit, latinesc, de toate zilele, temut, filosof, metafizic, suveran, special, extatic, categoric, predicator, uriaş, oficial, cu perspectivă, aritmetic, algebric, cabalistic, talmudic, ermetic, explicativ, prescurtat, hiperbolic, antonomatic, alegoric, foarte logic, pleonasmic, princiar, cerebral, cordial, indestinal, hepatic, splenetic, cu vânturi, legiuit, la azimut, pe meridian, binefăcut, cu pervaz, pe piedestal, chibzuit, celebru, binecrescut, înzăuat, prădalnic, cu coadă-n sus, cenuşiu, aiurit, lovit cu leuca, bosumflat, superlativ, de dimineaţă, de mâna stângă, mătăsos, lână-n lână, cu picăţele, burghez, cu mătură, de batjocură, de toate felurile, cu zăbavă, taciturn, eteroclit, teologic, prescurtat, arăbesc, pecetluit, împuternicit, cu

glugă, titular, ascuns, îndărătnic, zdravăn, jefuit, fudul, de mâna întâi, uşuratic, de bucătărie, de neam mare, la frigare, la tavă, la cuptor, cu guturai, de 24 de carate, sprinten, solemn, anual, sărbătoresc, distractiv, de la ţară, glumeţ, cu hrisov, necioplit, grosolan, de toate zilele, cu diapazon, hotărât, cu hieroglife, adevărat, de mare preţ, măsurat, fanatic, fantastic, limfatic, înfricoşat, distilat, nesupărător, întors pe dos, ciufut, cu moţ, cu cârje, cu paiaţă, pieziş, împiedicat, croit pe măsură, răscopt, necioplit, de ars pe rug, împăunat, împopoţonat, fără oprire, cu şaradă, după tipar, cu glugă, înţelept, încrustat, persan, baritonal, rău de muscă, cu pielea groasă.

Pantagruel – în Roma de altădată, quirinalele erau sărbătorile nebunilor. Am putea să întemeiem şi noi în Franţa: tribuletinalele [166].

Panurge – Dacă nebunii ar purta platoşe, ar umbla toţi cu bucile goale pe uliţe.

Pantagruel – Dacă el e Fatuel, zeul nebunilor despre care am pomenit, bărbatul Fatuei, zeiţa nebunelor, tatăl lui se chema Bunăziua, iar bunică-sa Ziuabună.

Panurge – Dacă toţi nebunii ar merge în buiestru, el le-ar lua-o înainte cu un stânjen, măcar că are picioarele strâmbe. Să mergem la Tribulet. Sunt încredinţat că-mi va da un sfat bun.

Pantagruel – Eu plec la Mirelingue. Vreau să fiu de faţă la judecata lui Bridoye. Între timp, voi trimite pe Carpalim la Blois să-l cheme aici pe Tribulet.

Carpalim a pornit la drum. Pantagruel, însoţit de slujitorii săi, de Panurge, Epistemon, Ponocrat, fratele Ioan, Gimnast, Rizotom şi ceilalţi, s-a îndreptat spre Mirelingue.

CAPITOLUL XXXIX.

Cum a fost judecat în faţa lui Pantagruel judele Bridoye, care dădea hotărârile după cum picau zarurile.

Ziua următoare, la ceasul hotărât pentru judecată, Pantagruel a ajuns la Mirelingue. Preşedintele, senatorii şi consilierii l-au rugat să stea alături de ei, pentru a asculta

lămuririle şi susţinerile lui Bridoye privitoare la hotărârea ce-o dăduse împotriva unuia Toucheronde. Curtea celor o sută nu socotea hotărârea dreaptă.

Pantagruel a primit bucuros şi a intrat în sala judecăţilor, unde l-a zărit pe Bridoye şezând pe scaun în mijlocul încăperii. Fiind întrebat, n-a răspuns decât atât, că din pricina anilor i-au slăbit ochii şi nu mai vede bine; acestea sunt beteşugurile şi nevoile bătrâneţii – vezi noT. Per Archid. D. LXXXVT C. Tanto. Iată pentru ce nu mai deosebeşte numerele zarurilor atât de bine ca altădată. Şi aşa precum Isac, bătrân şi cu văzul tulbure, l-a luat pe Iacob drept Esau, tot astfel, având a hotărî asupra pricinii de care era vorba, a citit 5 în loc de 4, mai ales că folosise zarurile lui cele mici. Dar după toate legile dreptăţii, slăbiciunile fireşti ale omului nu pot fi socotite drept crimă, după cum scrie în […]. Căci ar trebui să fie trasă la răspundere natura, nu omul, după cum reiese din 7. Maximum vitium C. De liB. Praetor.

— Despre ce zaruri e vorba? a întrebat preşedintele Curţii, Trinquamelle.

— Zarurile cu care judec, a răspuns Bridoye. Alea judiciorum [167], despre care aminteşte […]. Dumneavoastră ce zaruri folosiţi pentru hotărârile înaltei Curţi? Toţi ceilalţi judecători hotărăsc potrivit celor arătate de D. Hen. Ferrandat et noT. GL. ÎN C. FiN. De sortii, et 1. Şed cum ambo fF. De jud. Ubi doct., care spune că zarurile sunt mijlocul cel mai cinstit, cel mai folositor şi cel mai priincios pentru judecarea pricinilor şi neînţelegerilor dintre părţi. Mai lămurit vorbeşte Bald. Bartol şi Alex: C. Communia de leg. şi duo.

— Şi cum faci, prietene? a întrebat Trinquamelle.

— Iată, a răspuns Bridoye, vă voi arăta pe scurt, cum ne învaţă legea ampliorem & în refutatoriis, C. De appela şi gloss. 1. I. J. FF. Quod meT. Causa. Gaudent brevietate moderni. Fac ca dumneavoastră toţi, domnilor, şi după cum

e obiceiul judecăţilor, pe care trebuie să-l urmăm: ut noI. Extra de consueT. C. ex literis et Ibi Innoc.

Adică: văzând şi revăzând, citind şi recitind, răsfoind şi puricând toate plângerile, înfăţişările, amânările, mărturiile, cercetările, arătările, dovezile, chemările, duplicatele, triplicatele, depunerile, opunerile, transpunerile, jurămintele, faptele nepermise, încheierile scrise, semnăturile, procedurile, examinările, înfruntările, trimiterile, admiterile, apărarea, învinuirile şi toate celelalte iţe şi chichiţe, înfăţişate dintr-o parte şi alta (cum se cuvine să facă fiecare judecător). Aşez alături, pe colţul mesei, mai întâi sacii cu hârtiile pârâtului, dându-le precădere (cum faceţi şi dumneavoastră). Pun apoi, pe colţul celălalt, sacii pârâtorului (cum faceţi şi dumneavoastră). Fiecare cu norocul lui.

— Şi cum deosebeşti de care parte e dreptatea?

— Ca şi dumneavoastră, domnilor, a răspuns Bridoye. Mă uit, mai întâi, să văd câţi saci sunt de o parte şi câţi de alta. Dacă sunt saci mai mulţi, scot zarurile mici. Mai am o pereche de zaruri mari, frumos tăiate şi bine şlefuite, pe care le folosesc când pricina mi se pare mai uşoară, adică atunci când sunt saci mai puţini.

— Şi pe urmă cum hotărăşti?

— Ca şi dumneavoastră, domnilor. Dau câştig celui care a avut mai mult noroc la zaruri. După cum cred că e şi drept.

CAPITOLUL XL.

Cum arată Bridoye pentru ce judeca pricinile dând cu zarurile

— Foarte bine, a spus preşedintele, dar dacă soarta pricinilor o hotărăşti după cum dă norocul, pentru ce nu arunci zarurile din prima zi când ţi se înfăţişează părţile, fără să mai amâni judecata? La ce-ţi mai slujesc sacii, cu toate scriptele lor?

— Îmi slujesc, ca şi domniilor voastre, domnilor, la trei lucruri, deopotrivă de prielnice, folositoare şi plăcute. Mai întâi, pentru a îndeplini formele, fără de care nici o

hotărâre n-are putere, după cum o dovedeşte Spec. I tiT. De instR. EdiT. Et tiT. De rescripT. Praesent. Ştiţi foarte bine, că de multe ori, în judecăţile noastre, forma schimbă şi preface conţinutul, căci forma mutata, mutatur substantia [168]. În al doilea rând, fiindcă îmi prieşte mişcarea, ca şi domniilor voastre, domnilor.

Răposatul Othoman Vadare, un doftor priceput, mi-a spus în mai multe rânduri că lenevirea trupului primejduieşte sănătatea şi scurtează viaţa tuturor oamenilor legii, ca şi pe-a dumneavoastră, domnilor. De aceea nouă ne sunt îngăduite unele jocuri cuviincioase şi plăcute, cum scrie în Thomae în secunda secundae quaesT. Ca şi Albert de Ros, care a fuit magnus practicus [169], iar după el Bărbăţia în priN. Consil. Interpone tuis interdum gaudia curis [170].

Într-adevăr, într-o zi a anului 1489, având oarecari treburi băneşti la curtea domnilor consilieri generali, şi ajungând să pătrund până la dumnealor, cu învoirea bine răsplătită a aprodului – fiindcă după cum ştiţi pecuniae obediunt omnia [171] – i-am găsit jucând „musca”, un joc sănătos, cuviincios şi foarte vechi, îngăduit de lege. Îmi aduc aminte chiar, că domnul Tielman Picquet făcea pe musca şi glumea spunând celorlalţi domni de la curte, că tot lovindu-l or să-şi rupă scufiile pe spinarea lui şi o să-i certe nevestele când s-or întoarce acasă. Or, resolutorie loquendo [172] voi spune, ca şi dumneavoastră, domnilor, că nu-i o mişcare a braţelor şi a trupului mai înviorătoare în lumea dreptăţii decât să deşerţi sacii cu dosare, să răscoleşti hârtiile pricinilor, să umpli coşurile şi să cercetezi temeinic fiecare dovadă.

În al treilea rând, ca şi dumneavoastră, domnilor, socotesc că orice rod are nevoie de timp ca să se coacă. Timpul le scoate la iveală pe toate. Timpul e părintele adevărului. Iată de ce, ca şi dumneavoastră, domnilor, nu mă pripesc niciodată. Ţiu în loc şi amân hotărârea, până ce pricina, între timp, se limpezeşte, se dospeşte şi se coace; abia atunci arunc zarurile, iar părţile, după îndelungă aşteptare,

primesc mai uşor hotărârea sorţilor. Portatur leviter, quod portat quisque libenter [173].

Judecând o pricină nedospită bine, adică la începutul ei, aş face aceeaşi greşeală ca şi felcerul care s-ar apuca să taie o bubă înainte de a se coace, sau ar încerca să cureţe o umoare rea a trupului, când abia s-a ivit. Quod medicamenta morbis exhibent, hoc jura negotiis [174]. Natura de asemeni ne învaţă, că fructele nu se culeg şi nu se mănâncă verzi, după cum nici fetele nu-s de măritat, cât sunt încă prea crude. Jam matura thoris plenis adoleverat annis virginitas" [175].

Toate lucrurile sunt a se îndeplini la vremea lor.

CAPITOLUL XLI.

Bridoye povesteşte păţania unui împăciuitor de pricini

— În această privinţă îmi amintesc, a vorbit mai departe Bridoye, că pe vremea când învăţam legile la Poitiers, sub brocadium juris [176], trăia la Semerve un oarecare Perrin Dendin, gospodar de ispravă, plugar harnic, cântăreţ în strană şi om de cuvânt, cam tot atât de vârstnic ca cel mai bătrân dintre dumneavoastră. (Spunea că apucase în tinereţe marele şi înţeleptul Conciliu din Latran, cu pălărie roşie în cap, alături de soţia dumnealui, Pragmatica Sancţiune, înveşmântată în mătase liliachie şi cu mătănii groase din boabe de chihlimbar.) Acel bărbat de nădejde descurcase el singur mai multe pricini decât întreaga curte de la Poitiers, cu judecătorii din Monsmorillon şi Parthenay la un loc. Era bine cunoscut şi mult preţuit în toată împrejurimea. Nu se isca o pricină de ceartă sau vreo neînţelegere în Chauvigny, Nouaille, Croutelles, Aisgne, Leguge, la Motte, Lusignan, Vivonne, Mezeaulx, Estable şi în alte părţi, care să nu ajungă în faţa lui la judecată. În toate hotăra cu putere deplină, deşi nu era om de legi, ci numai om cumsecade. Nu se tăia un porc în toată vecinătatea, fără să-i sosească acasă, plocon, toba şi cârnaţii. Nu trecea o zi de la Dumnezeu, să nu se ţină un ospăţ, o nuntă, un botez, o cumetrie sau o petrecere la

crâşmă după lehuzie; în cinstea împăcării, fireşte, căci, după ce părţile cădeau la învoială, împăciuitorul nu uita să-i strângă pe toţi laolaltă şi îi îndemna să închine un pahar-două, în semn de mulţumire şi de bună înţelegere. Perrin Dendin avea un fiu, pe Tenot, flăcău voinic şi chipeş, prietenos, aş putea să spun ca şi taică-său. Tenot Dendin râvnea şi el să judece neînţelegerile dintre oameni, fiindcă după cum ştiţi: Saepe solet similis filius esse patri [177]. Îi plăcea să se numească singur: împăciuitor de pricini. Se dovedise altminteri îndeajuns de isteţ şi de harnic. Cum auzea, sau numai bănuia, că s-a iscat undeva vreo ceartă, se şi înfăţişa s-o descurce. Fiindcă: qui non laborat non manige ducat [178]. A greşit însă o dată destul de rău; şi de atunci nimeni nu-l mai punea judecător, oricât de neînsemnată ar fi fost pricina. Astfel, în loc să împace oamenii, mai mult îi învrăjbea; în loc să-i potolească, mai amarnic îi stârnea. Ştiţi, domnilor, că sermo datur cunctis, animi sapientia paucis [179]. Iar hangiii din Semerve spuneau că de pe urma lui nu mai vindeau, tot anul, nici atât vin cât se bea altădată într-o jumătate de zi la o împăciuire de-a lui taică-său.

Tenot i s-a plâns părintelui său, vorbind cu amărăciune despre răutatea oamenilor vremii, şi adăugând că dacă mai demult lumea ar fi fost tot atât de certăreaţă, de pornită şi de îndărătnică, nici el, Perrin Dendin, n-ar fi ajuns la acea faimă de împăciuitor fără greş, de care se bucura. Băiatul a păcătuit grăind astfel, căci nu li-e îngăduit copiilor a judeca pe părinţii lor. – „N-ai luat-o din loc cum trebuie, a spus Dendin fiului său.

Când ai pe oportet [180] în faţa, Să joci aşa cum te învaţă.

Uite unde-i buba. Nu izbuteşti să împaci pe împricinaţi! Şi ştii de ce? Fiindcă iei în mână pricinile cât sunt prea crude, adică necoapte. Eu, în schimb, pe toate le descurc. Ştii pentru ce? Pentru că aştept să se dospească bine şi să se coacă! Dulcior est fructus, post multa pericula ductus [181]. E o vorbă care spune, că treaba felcerului e mai uşoară

către sfârşitul bolii, decât la începutul ei. Fiindcă, vezi tu, până să vină doftorul, boala şi-a făcut mendrele, şi se apropie de capătul ei. Pricinile aşijderea, se istovesc de la sine, când împricinaţilor nu le mai rămâne nici un ban în pungă şi au ostenit a se mai războiî între ei. Deficiente pecu, deficit omne, nia [182]. În clipa aceea, nu mai lipseşte decât unul care să mijlocească înţelegerea, precum peţitorul nunta, ducând vorbele de la o casă la alta şi punând la cale împăciuirea celor învrăjbiţi, cruţându-i fiecăruia ruşinea de a se spune despre el că a închinat cel dintâi steagul şi că s-a dat bătut, fiindcă ştia că n-are dreptate şi simţea că i se scufundă corabia. Şi iată că se arată Dendin! Multdorit şi binevenit, ca sarea în bucate! Atunci soseşte ceasul meu! Norocul meu! Culesul! În felul acesta, fătul meu, aş putea să mijlocesc pacea, sau cel puţin un răgaz de luptă, între marele nostru rege şi veneţieni, între împărat şi helvetici, între englezi şi scoţieni, între papa şi cetatea Ferrarei. Aş merge şi mai departe, cu ajutorul lui Dumnezeu: aş împăca pe turci cu sofioţii, pe tătari cu moscoviţii. Ai priceput? Aş aştepta să-i prind la acel impas, când şi unii şi alţii ar fi sătui de războaie, când le-ar fi goală visteria şi pungile supuşilor stoarse, când şi-ar fi vândut bunurile şi şi-ar fi zălogit moşia, când li s-ar fi isprăvit merindea şi şi-ar fi împuşcat toţi plumbii. Atunci, mama lui Dumnezeu! De voie, de nevoie s-ar opri să mai răsufle şi, vrând-nevrând, şi-ar înfrâna neînfrânarea. Cum ne învaţă gloss. XXXVI D. C. şi quando:

Odero şi potero; şi non, invitus amabo [183].

CAPITOLUL XLII.

Cum se nasc pricinile şi cum ajung să se coacă

— Iată de ce, a spus Bridoye, amân şi lungesc pricinile, aşteptând, ca şi dumneavoastră, domnilor, să se coacă formele şi să se pârguiască bine dovezile din saci. Orice pricină, la începutul ei mi se pare, ca şi dumneavoastră, domnilor, nelămurită şi şchioapă. Aşa cum puiul de urs, când se naşte, n-are nici labe, nici piele, nici păr, nici cap, ci e numai un boţ de carne, fără chip şi fără nume. Abia după

ce, cu răbdare de mamă, ursoaica se apucă să-l lingă, ursuleţul începe să semene cu ceea ce se cuvine să fie. Aşa văd eu, ca şi dumneavoastră, domnilor, că vin pe lume pricinile: fără cap şi fără picioare, neîmplinite şi neînchegate, ca ciozvârta de urs la naştere. Dar, după ce sunt toate părţile bine linse, întinse şi prelinse, unse, tunse şi pătrunse, labele încep să crească, iar dobitocul mişcă din urechi. Cum spune glosS. Fiem q. I c. Paulus: Debile principium melior fortuna sequetur [184]. Aşa şi dumneavoastră, domnilor, cu toţi portăreii, aprozii, procurorii, advocaţii, ipistaţii, notarii, scriitorii şi judecătorii fără scaun, de quibus tiT. Est lib. III C, pipăiţi necontenit buzunarele împricinaţilor şi, având grijă să le lingeţi pungile, puneţi pricinii nou-născute labe, cap, gheare, dinţi, vine, muşchi şi sânge: adică umpleţi sacii! Qualis vestis erit, talia corda gerit [185]. Adică în această privinţă sunt mai fericiţi împricinaţii decât împărţitorii de dreptate, fiindcă beatius est dare quam accipere [186]. Astfel pricina creşte, frumoasă şi bine împlinită, cum spune glosS. Canonice: Accipe, sume, cape, sunt verbaplacentia papae [187]. Mai lămurit spune AlbeR. De Ros: Roma manus rodit, quas roderenon valet, odit. Dantes custodii, non dantes spernit et odit [188]. De ce? Ad praesens ova, cras pullis sunt meliora [189].

— Foarte bine. Dar ce faci cu pricinile de furt şi tâlhărie, când vinovatul a fost prins flagrante crimine [190]?

— Ca şi dumneavoastră, domnilor, a răspuns Bridoye. Cer părţii păgubite să doarmă una-bună, înainte de a se înfăţişa la judecată, aducând despre aceasta cuvenita dovadă, întărită după toată rânduiala legii. Quandoque bonus dormitat Homeru [191]. La dovada aceasta vine de se mai alătură încă una.

Fiecare hârtie naşte altă hârtie, iar sacul creşte, ca ochiurile cu care se împletesc zalele. Şi până la urmă pricina se întregeşte în toate părţile ei, rotunjită, închegată şi bine-mplinită. Atunci, domnilor, scot zarurile! Aşa m-am

deprins, şi lucrurile au ieşit totdeauna bine, ca după cea mai bună chibzuială. Mi-aduc aminte de-o întâmplare. În tabăra de la Stockholm un gascon, anume Gratianauld, de felul lui din Sainsever, pierduse toţi banii la cărţi şi, bineînţeles, era foarte necăjit din această pricină, căci, după cum ştiţi, pecunia est alter sanguis, vita hominis et optimus fidejussor în necessitatibus [192]. Părăsind jocul, a strigat cu glas puternic în faţa soţilor săi de luptă: – „Pao cap de bious, hillotz, que mau de pipe bous tresbyre! ares que pergudes şont las miesbingt et quouatre baguettes ta pla donnerindics, trucs et patacts. Sein degun de bous aulxqui boille truquar ambe iou a bels embis?” [193] Nerăspunzându-i nimeni, a trecut în tabăra nemţească şi a răcnit la fel, poftindu-i pe toţi să se bată cu el. Dar nemţii i-au răspuns aşa: – „Der Guascogner thut sich us mitteim ieden zu schlagen, ober er ist geneigter zu staelen; darumb, liben frauwen, hend serg zu inuerm hausraut” [194]. Nici dinspre partea aceasta n-a ieşit vreunul să se bată. Gasconul s-a îndreptat atunci, sărind şi ţopăind, spre tabăra pedestraşilor franţuji, cărora le-a strigat aceeaşi chemare voinicească la bătaie. Nu i-a răspuns nimeni. Văzând aşa, gasconul s-a lăsat păgubaş. S-a culcat frumos la marginea taberei, lângă cortul cavalerului Cristian de Crisse, şi a adormit.

În vremea aceasta, un alt ostaş, care de asemeni îşi pierduse argintii la cărţi, a ieşit pe câmp cu sabia scoasă, zor-nevoie să se bată cu gasconul, ca doi mofluzi ce erau amândoi. Ploratur lacrymis amissa pecunia veris [195]. Căutându-l prin toată tabăra, l-a găsit dormind. L-a scuturat de umeri şi i-a strigat: – „Ei scoală, voinice! Sus, flăcăule, să vedem, care pe care? Hai, lua-te-ar naiba, să-ţi arăt că nu mi-e sabia mai scurtă decât frigarea ta!” Gasconul, buimac de somn, i-a răspuns: – „Cap de Saint Arnaud, quau seys tu, qui me rebeilles. Que mau de taoverne te […] cap de Guascoigne, tapla dormie iou, quond aquoest tacuainme bingut estee” [196]. Francezul l-a stârnit încă o dată să se

bată, dar gasconul i-a spus: „He, păureţ, iou te esquinerie ares que son pla reposat. Vayne unpauc qui teposar comme iou, puesse truqueron [197].” Uitase paguba dormind şi nu-i mai ardea de bătaie. Într-un cuvânt, în loc să se încaiere, şi-au băgat săbiile în teacă şi s-au dus să se cinstească împreună.

Somnul i-a liniştit pe-amândoi şi le-a potolit arţagul. Pe bună dreptate spune cuvântul de aur al lui Ioan: Sedendo et quiescendo fit anima prudens [198].

CAPITOLUL XLIII.

Cum îndreptăţeşte Pantagruel hotărârile pe care Bridoye le da cu ajutorul zarurilor.

Atât a vorbit Bridoye şi nu mai mult. Preşedintele i-a poruncit să părăsească locul, iar Bridoye s-a supus.

— Se cuvine acum, mărite-prinţ, a spus preşedintele, să supunem judecăţii tale purtarea neobişnuită şi întru totul ciudată a lui Bridoye, care în faţa noastră, văzându-l şi ascultându-l, a mărturisit că judecă pricinile după cum cad zarurile. Nu numai ca o îndatorire faţă de necurmata bunăvoinţă pe care înălţimea-ta a arătat-o faţă de acest Parlament, ca şi faţă de întregul marchizat al Mirelingue-ului, dar drept recunoaştere a înţelepciunii, a judecăţii chibzuite şi a minunatei învăţături cu care te-a înzestrat Dumnezeu (de la care purced toate bunurile), te rugăm a hotărî asupra lui, aşa cum socoteşti că e bine după lege şi după dreptate.

Pantagruel a răspuns:

— Domnilor, după cum ştiţi, nu e în căderea mea să hotărăsc soarta judecăţilor. Dar, fiindcă v-aţi gândit să-mi faceţi această cinste, îngăduiţi-mi să nu rostesc înaintea dumneavoastră o hotărâre, ci să vă înfăţişez o rugăminte. Îi găsesc lui Bridoye câteva însuşiri, care îl fac vrednic de iertare. Mai întâi: bătrâneţea lui. În al doilea rând: cinstea. Ştiţi bine că dreptul şi legile noastre ţin seamă de amândouă, şi nu pregetă să ierte pe cei care, bătrâni şi cinstiţi fiind, cad în greşeală. În al treilea rând, mai cunosc

un temei de dreptate care vine în ajutorul lui: aceasta e cea dintâi şi singura lui greşeală, şi se cuvine a fi uitată şi îngropată în mulţimea covârşitoare a hotărârilor drepte pe care le-a dat în trecut; căci vreme de patruzeci de ani şi mai bine nimeni nu s-a plâns împotriva judecăţilor lui. Dacă aş lăsa să picure în apa Loarei un strop din valul mării, cine ar mai putea să simtă, bând din râu, gustul sărat? Şi înclin a crede că însăşi voinţa lui Dumnezeu a vorbit, de vreme ce toate ale sale hotărâri, date după soarta zarurilor, au fost întărite de înalta voastră Curte.

Aşa vrea adeseori Cel-de-sus, ca puterea lui să se dovedească în rătăcirea celor înţelepţi, în slăbiciunea celor tari şi în luminarea celor săraci cu duhul.

Le voi lăsa însă pe toate acestea la o parte, rugându-vă – nu pentru datoria de recunoştinţă pe care spuneţi că o aveţi faţă de mine, şi de care nu vă socotesc legaţi – ci de hatârul prieteniei nefăţărite pe care v-am arătat-o totdeauna în sprijinul tagmei dumneavoastră, ca acum o dată să vă înduplecaţi a-l ierta, cu două făgăduieli din parte-i: să răsplătească pe cei nedreptăţiţi prin hotărârea ce-a dat-o, şi să primească pe lângă el ajutorul unuia mai tânăr, mai învăţat şi mai chibzuit, după sfatul căruia să-şi întocmească de acum încolo hotărârile. Iar dacă totuşi veţi voi să-l îndepărtaţi cu totul din scaun, vă rog să mi-l daţi mie. Voi găsi pentru el în regatul meu o slujbă unde să fie de folos. Bunul Dumnezeu, atotţiitorul şi dătătorul de viaţă, să vă dăruiască mila şi îndurarea lui, acum şi totdeauna.

Rostind aceste cuvinte, Pantagruel a făcut o adâncă plecăciune în faţa Curţii, apoi a părăsit locul. Pe pragul uşii l-au întâmpinat Panurge, Epistemon, fratele Ioan şi ceilalţi însoţitori ai săi. Au încălecat pe cai şi au luat calea-ntoarsă, spre Gargantua. Pe drum, Pantagruel le-a povestit de-a fir-a-păr întâmplarea cu judecăţile lui Bridoye. Fratele Ioan a spus că l-a cunoscut pe Pierre Dendin, pe vremea când era ajutor al abatelui Ardillon, la Fontaine-le-Comte. Gimnast şi-a adus aminte că se găsea în cortul lui Cristian, cavalerul de

Crisse, când gasconul era cât pe-aci să se bată cu ostaşul francez. Numai Panurge nu voia să creadă în buna reuşită a judecăţilor hotărâte după cum cad zarurile; mai ales atâţia ani în şir. Epistemon i-a spus lui Pantagruel:

— O întâmplare asemănătoare mi-a povestit unul din judecătorii din Monslehery. E totuşi de mirare, cum zarurile au putut să arate dreptatea de-a lungul atâtor ani. O judecată-două nu m-ar mira să iasă bine; mai ales când pricina e încurcată, anevoioasă şi greu de lămurit.

CAPITOLUL XLIV.

Cum povesteşte Pantagruel o întâmplare ciudată privitoare la strâmbătatea judecăţii omeneşti

— Aşa a fost pricina care a venit mai demult spre judecată înaintea lui Cn. Dolabella, proconsulul Asiei, a spus Pantagruel. Iată cum s-a întâmplat:

O femeie din Smirna avusese de la primul ei bărbat un fiu numit Abeceu. Rămânând văduvă, s-a măritat din nou şi cu cel de-al doilea soţ a mai născut un băiat, pe Egeu. După cum însă ştiţi, se întâmplă foarte rar ca părinţii şi fraţii vitregi să iubească pe cei născuţi dintr-un alt tată sau dintr-o altă mamă. Astfel, cel de-al doilea bărbat al femeii dimpreună cu fiul lui l-au atras într-o capcană pe Abeceu şi l-au răpus mişeleşte. Văzând răutatea şi ticăloşia ucigaşilor, femeia nu s-a putut răbda să lase fapta lor nepedepsită şi, la rândul ei, i-a omorât pe amândoi. Dusă la judecată în faţa lui Cn. Dolabella, ea şi-a mărturisit fapta fără să şovăiască, spunând numai atât, că era în dreptul ei să-i ucidă.

Aceasta era întreaga pricină. Proconsulului i s-a părut atât de încurcată, încât nu ştia ce hotărâre să dea. Femeia săvârşise fără îndoială o grea fărădelege, luând viaţa bărbatului şi fiului ei; dar răzbunarea îi era întemeiată pe un drept al omului, căci cei doi ucigaşi îi răpuseseră pe copilul ei întâi-născut, pândindu-l şi omorându-l, fără ca acesta să le fi făcut vreun rău, numai din pofta lacomă de a pune mâna pe moştenirea lui.

Stând astfel în cumpănă, Cn. Dolabella s-a îndreptat spre areopagul din Atena, cu rugămintea de a-l îndruma ce hotărâre ar trebui să ia. Sfatul înţelepţilor i-a cerut ca într-un răstimp de o sută de ani, cel mult, să-i trimită pe toţi împricinaţii pentru a răspunde prin viu grai asupra unor fapte care nu erau destul de lămurite. Li se păruse şi bătrânilor din Atena că pricina era atât de încâlcită, încât nu se pricepeau s-o dezlege. Dar dacă ar fi fost supusă sorţii zarurilor, hotărârea judecăţii n-ar fi dat greş nicicum: arătându-se norocul potrivnic femeii, ea ar fi primit pedeapsa ce i se cuvenea, fiindcă îndrăznise să-şi facă singură dreptatea, pe care numai judecata era împuternicită să i-o dea; iar dacă se întâmplă ca zarurile s-o părtinească, însemna că a tras în cumpănă durerea nestăpânită pe care o încercase, văzându-şi fiul ucis. E de mirare, totuşi, cum Bridoye a reuşit să judece după dreptate, cu zarurile, o vreme atât de îndelungată!

— N-aş putea să răspund mulţumitor la această întrebare, a spus Epistemon. Recunosc. Aş fi înclinat, totuşi, să cred că hotărârile întemeiate pe norocul sorţilor sunt un dar al cerului şi un semn de bunăvoinţă a puterii cugetătoare care pune în mişcare lumea. Văzând curăţia sufletească şi cinstea judecătorului Bridoye, care se îndoieşte el însuşi de priceperea lui, fiindcă ştie nepotrivirea dintre atâtea felurite legi, edicte, obiceiuri ale pământului şi porunci regeşti; cunoscând apoi viclenia întunecimii-sale diavolul, care se preschimbă adeseori în purtător de lumină, şi sub chipul şi asemănarea advocaţilor răi, a judecătorilor, a procurorilor şi a altor interpuşi de-ai lui face din alb negru şi lasă pe fiecare împricinat să-şi închipuie că are dreptate (orice pricină nedreaptă găseşte apărător, fiindcă altminteri n-ar mai fi judecăţi); întrucât cu smerenie judecătorul cel drept a cerut ajutorul şi mila lui Dumnezeu întru lămurirea adevărului prin harul sfinţit al sorţilor, care înfăţişează voia Celui-de-sus; şi ţinând seama de toate acestea, duhurile cugetătoare ale cerului amestecă zarurile şi le fac să cadă

spre câştigul celui care se îndreaptă înaintea scaunului judecăţii cu plângere întemeiată. Aşa spun şi tălmăcitorii Talmudului, că a întreba norocul nu e păcat, fiindcă, atunci când mintea omenească se găseşte în cumpăna îndoielii, voia Domnului se arată prin tragere la sorţi.

La drept vorbind, atât de mare e stricăciunea celor care judecă în acest Parlament al mirelingienilor din Mirelingue, încât nu cred că o hotărâre dată după cum cad zarurile ar fi mai rea decât acelea care ies din mâinile lor pătate de sânge şi de urâte apucături. Nici n-ar putea să fie altfel, de vreme ce întreaga alcătuire a judecăţilor a fost statornicită de Tribunian, un om fără nici o credinţă, barbar şi viclean, prefăcut şi hain, nedrept şi zgârcit, care vindea pe bani edictele, rescriptele, legile şi hotărârile lui, înclinând cântarul dreptăţii de partea celui care plătea mai mult. El a fărâmiţat legile, ca nu cumva să se mai vadă întregul lor, şi ca nu cumva rămânând în putere cărţile vechilor Jurisconsulţi, cuprinse în cele 12 Table şi în Edictele pretorilor, ticăloşia lui să se dea pe faţă în văzul tuturor. De aceea ar fi mai bine (adică mai puţin rău) ca împricinaţii să înfrunte primejdia oricăror alte noroace, decât să se bizuie pe hotărârile unor asemenea judecători; aşa spunea pe vremuri Caton, că „drumul până la locul judecăţii ar trebui semănat cu guri-de-lup”.

CAPITOLUL XLV.

Cum a cerut Panurge sfatul nebunului Tribulet.

După alte şase zile de drum, Panurge s-a întors acasă. Tot atunci a sosit de la Blois, pe calea apei, şi Tribulet.

Panurge i-a dăruit o băşică de porc în care suna frumos o mână de grăunţe; apoi o sabie de lemn aurit, o tolbă mică, croită din piele de broască ţestoasă, o butelcă îmbrăcată în împletitură de nuiele şi un coş cu mere creţeşti.

— Trăieşte nebunul ca viermele în măr! a spus Carpalim.

Tribulet a încins sabia, şi-a atârnat tolba la şold, a luat băşica în mână şi a scuturat-o, a mâncat din mere cât a

putut şi a băut tot vinul. Panurge l-a privit cu uimire şi a spus:

— Am văzut în viaţa mea destui nebuni – preţ de vreo zece mii de franci – dar n-am întâlnit niciunul care să toarne pe gât cu atâta poftă!

I-a arătat apoi pe larg nedumerirea lui, în cuvinte frumos potrivite. Nici n-a sfârşit vorba şi Tribulet i-a repezit un pumn în spinare, i-a întins butelca goală, l-a mângâiat peste nas cu băşica şi, în loc de orice alt răspuns, i-a strigat clătinând din cap:

— Sfinte Dumnezeule! Omul ăsta e nebun! Nebun de legat! Fereşte-te de călugări! Dă încoa cimpoiul!

După aceste ciudate cuvinte, s-a tras la o parte şi a început să se joace cu băşica, ascultând sunetul plăcut al boabelor dinăuntru. N-a fost cu putinţă să mai scoată careva o vorbă din gura lui. Panurge a încercat să-i mai pună o întrebare, dar Tribulet a scos sabia de lemn, gata-gata să-l lovească.

— Ei, drăcia dracului! a strigat Panurge. Am nimerit-o bine! Nebunul ăsta e nebun de-adevărat! Dar mai nebun a fost cine mi l-a adus; şi mai nebun sunt eu, care m-am apucat să-i cer sfatul.

— Asta-i o piatră în grădina mea, a zis Carpalim.

— Să nu ne pripim, a spus Pantagruel. Să căutăm mai bine a desluşi tâlcul purtării şi spuselor lui. Eu unul am întrezărit unele înţelesuri destul de lămurite, şi nu mă mai mir că turcii îi numesc pe nebuni musafiţi, adică profeţi. Aţi văzut cum nebunul nostru, înainte de a deschide gura să vorbească, a început să tremure şi să clatine din cap? Ţinând seamă de ştiinţa filosofilor din vechime, de descântecele magilor şi de însemnările jurisconsulţilor, aceste mişcări ale capului sunt dezlănţuite de puterea duhului prevestitor, care, pătrunzând într-un loc neîncăpător (fiindcă un cap cât pumnul nu poate cuprinde prea mult creier), dă naştere unor zdruncinări, despre care doftorii spun că se prelungesc în toate părţile trupului, datorită pe de o parte unei poveri prea grele, pe de alta

slăbiciunii mădularelor care o poartă. Tot astfel cei istoviţi de nemâncare nu pot să prindă în mână nici măcar o cană de vin, fără să le tremure mâna. Vrăjitoarea Pitia, înainte de a-şi rosti oracolele îşi scutura creanga ei de laur; iar după spusele lui Lamprid, împăratul Heliogabal dădea tot timpul din cap, ca să creadă lumea că are darul ghicirii. Aşa îl înfăţişează Plaut pe Saurias în Măgarul, mergând pe drum, bălăbănind din cap ca un dezmetic şi băgând spaima în cei cu care se întâlnea. Poetul Catul ne spune, că menadele, preotesele lui Bachus şi straşnice ghicitoare, purtau în mâini ramuri de iederă şi tremurau din cap, ca şi preoţii jugăniţi ai Cibelei, din ţara galilor. Titus Livius scrie, că la sărbătoarea bacanalelor, bărbaţii şi femeile, voind să-şi ghicească viitorul, începeau să tremure din tot trupul. Toţi filosofii spun, că darul profeţiei nu se abate asupra nimănui, fără să-l zdruncine din toate încheieturile, de îndată ce puterea duhului coboară asupra celui ales şi îl face să vorbească. Faimosul om de legi Iulian, întrebat o dată despre un sclav, care stătea de vorbă cu nebunii şi se pricepea să ghicească viitorul fără să clatine din cap, a răspuns că acela nu era nebun, ci întreg la minte. De aceea vedem în zilele noastre, cum unii dascăli zgâlţâie zdravăn capetele şcolarilor (cum ai prinde o oală de toarte ca s-o scuturi), trăgându-i de urechi (care sunt, după ştiinţa înţelepţilor Egiptului, mădularele ţinerii de minte) pentru a le limpezi judecata şi a-i aduce la ascultare, de câte ori pornesc cu gândul aiurea sau se lasă cuprinşi de o simţire care îi tulbură.

CAPITOLUL XLVI.

Cum au tălmăcit Pantagruel şi Panurge în chip deosebit cuvintele lui Tribulet

— Ţi-a spus mai întâi că eşti nebun. Ce fel de nebun? Nebun de legat, fiindcă în amurgul zilelor tale, spre sfârşitul vieţii, vrei să-ţi vâri gâtul în iuvăţul însurătorii. Ţi-a mai spus să te fereşti de călugări. Poţi să fii încredinţat şi îţi dau cuvântul meu, că nevastă-ta te va înşela cu un popă. Ţi-

am dat cuvântul meu, pe care îl socotesc drept lucrul cel mai de preţ, chiar de-aş domni peste toată Europa, Africa şi Asia la un loc. Vezi cât temei pun pe vorba nebunului nostru înţelept, Tribulet. Ceilalţi ghicitori numai atât ţi-au prevestit că, vei fi încornorat; dar nu ţi-au spus cu cine anume ţi se va destrăbăla nevasta. Marele Tribulet te-a lămurit. Vei fi de râsul şi de batjocura lumii! Aşa ţi-a fost scris, se vede, ca în patul tău să se strecoare preacurvia şi păcatul desfrânării duhovniceşti! Şi ţi-a mai spus: dă-mi încoa cimpoiul! Ei? Cimpoiul n-are coarne? Are. A cerut un cimpoi, cum ar fi cerut regele Ludovic al XII-lea, pentru frate-su, dreptul de arendă al birului pe sare. Aşadar, râvnind să iei de nevastă o femeie cumsecade şi cinstită, te vei însura cu o trăsnită, plină de toane, ţipătoare şi umflată ca un cimpoi! Nebunul te-a pocnit peste nas cu băşica şi ţi-a tras un pumn în spinare. Aceasta vrea să însemne, că nevasta te va bate, te va plesni peste nas şi te va fura, cum ai furat şi tu băşica de la copiii care se jucau cu ea la Vaubreton.

— Dimpotrivă! a răspuns Panurge. Nu că aş vrea să mă lepăd de nebunie; sunt nebun şi nu mi-e ruşine s-o spun. Fiecare om are în cap păsărică lui. Solomon spunea, că nimeni n-a fost în stare până acum să numere câţi nebuni sunt pe lume. Mulţimea lor e fără sfârşit iar nesfârşitului nu poţi să-i adaugi şi nu poţi să-i mai scazi nimic. Aşa zice Aristotel. Aş fi cu adevărat nebun de legat, dacă n-aş recunoaşte că sunt nebun. Nesfârşită e şi mulţimea ticniţilor şi a oamenilor suciţi. Avicena spune că felurile de sminteală sunt nesfârşite. Celelalte vorbe ale nebunului le tălmăcesc spre binele meu. El ar voi să spună femeii mele: – „Fereşte-te de călugări!” temându-se ca nu cumva să iau drumul mănăstirii şi să nu mă mai însor. Îmi va fura inima şi mă va face fericit. Va fi veselă, glumeaţă şi sprinţară, ca un cântec de cimpoi. Tribulet, cu darul lui de ghicitor, a citit în sufletul meu şi a văzut, că mie îmi plac ţărăncuţele zglobii şi neastâmpărate, fetele fără zorzoane, cărora le cântă greierul în călcâi. Îmi plac mai mult decât cucoanele de la

curte, cu podoabe bogate şi miros de tămâie; după cum găsesc mai frumos ciripitul voios al cimpoiului, decât scârţâitul lăutelor şi zdrăngănitul cobzei. Mi-a tras un pumn în gingaşa mea spinare, ca să-mi aducă aminte de suferinţele ce mă aşteaptă în Purgatoriu. N-a făcut-o, Doamne fereşte! cu gând rău. A voit să glumească şi m-a bătut prieteneşte pe umăr, ca pe un paj. E un nebun cumsecade şi neştiutor. Aş face păcat să-i port pică. Îl iert din toată inima. Mi-a dat un bobârnac peste nas, fiindcă asemenea jocuri ştrengăreşti sunt obişnuite între tinerii însurăţei. Aşa ne vom hârjoni în glumă, nevastă-mea şi cu mine.”

CAPITOLUL XLVII.

Cum s-au înţeles Pantagruel şi Panurge să întrebe oracolul sfintei Butelci

— A mai rămas un singur semn pe care l-aţi trecut cu vederea şi care îşi are tâlcul lui. Nebunul mi-a dat butelca înapoi. Ce înseamnă aceasta? Ce-a voit să spună?

— A voit să spună, fără îndoială, că nevestei tale îi va place să bea, a răspuns Pantagruel.

— Nici vorbă despre aşa ceva, a întors-o Panurge. Butelca era goală! Aş putea să jur pe spinarea sfântului Fiacru din Brie că înţeleptul-nebun, lunatecul Tribulet, cel dintâi şi cel din urmă, mi-a dat a înţelege că în butelcă şi nu în altă parte stă dezlegarea îndoielilor ce mă frământă. De aceea, în faţa dumneavoastră reînnoiesc legământul ce-am făcut de a purta ochelari la scufie şi de a umbla fără nădragi, până în ceasul când voi afla cuvântul sfintei Butelci. Voi cere îndrumarea unui prieten al meu, isteţ şi priceput, care cunoaşte ţara şi locul unde se află altarul ei. El ne va călăuzi până acolo. Să mergem împreună! Vă rog din toată inima să mă însoţiţi. Voi fi pentru toţi un tovarăş de drum credincios, ca Achates, în rătăcirile lui Enea şi ca Damis, prietenul cel bun al lui Apollonius din Tyana. Ştiu că aţi avut totdeauna patima drumeţiei şi sunteţi dornici de a vedea şi de a

cunoaşte lumea. Vă rog să mă credeţi, că vă voi arăta lucruri minunate!

— Bucuros, a răspuns Pantagruel. Dar înainte de a porni la un drum atât de lung, plin de încercări nebănuite şi de mari primejdii…

— Ce fel de primejdii? i-a tăiat vorba Panurge. Primejdiile fug din calea mea la o depărtare de şapte leghe, pe oriunde aş trece! Aşa cum încetează puterea judecătorului, când e de faţă regele; cum se risipesc umbrele nopţii, când răsare soarele; cum o ia molima la goană, când sunt scoase din biserică moaştele sfântului Martin de la Candes.

— Totuşi, a vorbit mai departe Pantagruel, înaintea plecării avem de îndeplinit unele îndatoriri. Mai întâi, să-l trimitem înapoi pe Tribulet la Blois. (Ceea ce s-a făcut fără întârziere, după ce Pantagruel i-a dăruit o haină frumoasă de postav ţesut cu fire aurite.) În al doilea rând, va trebui să ne luăm rămas bun şi să cerem sfatul tatălui meu, regele. În sfârşit, cred că va fi bine să ducem cu noi un cititor în stele, care să ne călăuzească şi să ne slujească drept tălmaci.

Panurge a răspuns că prietenul său Xenoman le va fi de-ajuns. Trecând prin ţara Luminilor, vor lua cu ei un înţelept Felinar, care să-i îndrume cu folos în călătoria lor mai departe, aşa cum l-a însoţit Sibila pe Enea când a coborât în Câmpiile Elizee.

Carpalim, care se pregătea să plece cu Tribulet, s-a oprit din mers şi a spus:

— Panurge, băiete, să ai grijă să-l iei pe milord Debitis din Calais, căruia îi luceşte atât de frumos nasul, şi să nu uiţi pe Debitoribus din ţara Luminilor. Vom avea astfel două felinare.

— Nădăjduiesc că va fi o călătorie veselă. Despre aceasta n-am nici o îndoială. Numai de un lucru îmi pare rău, că nu pricep limba care se vorbeşte în ţara Luminilor, a spus Pantagruel.

— Eu o cunosc, ca graiul pe care l-am supt la sânul maicii mele, a răspuns Panurge. Voi vorbi pentru dumneavoastră

toţi.

Briszmarg d'algotbric nubstzme zos Isquebfzz prusq: albok cinqs zacbac, Misbe dibbarlkz morp nipp stanczbos Stromtz, Panurge weltnap quost grufz bac.

— Ghiceşte, Epistemon!

— Bănuiesc oarecum ce-ar putea să însemne, a spus Epistemon. Sunt nume de diavoli zburători, diavoli târâtori şi diavoli agăţători.

— Drept ai grăit, frumuşelule, a spus Panurge. E graiul care se vorbeşte la curtea Luminilor. Pe drum te voi învăţa o seamă de cuvinte cu care te vei deprinde mai lesne decât cu o pereche de ciuboţele noi. Într-o noapte, până la răsăritul soarelui, le vei şti pe dinafară pe toate. În vorbirea noastră obişnuită cântecul pe care ţi l-am spus adineaori sună astfel:

În dragoste ades m-am înşelat.
Şi n-am avut un strop de bucurie;
Mai fericit e omul însurat;
Aşa-i Panurge, şi numai el o ştie.

— Rămâne, aşadar, să ne înfăţişăm regelui şi să-i cerem buna lui învoire, a încheiat vorba Pantagruel.

CAPITOLUL XLVIII.

Cum arată Gargantua că nu li-e îngăduit copiilor să se însoare fără învoirea părinţilor.

Pătrunzând în sala cea mare a palatului părintesc, Pantagruel l-a întâlnit pe bătrânul Gargantua, care ieşea tocmai atunci de la un sfat al dregătorilor lui. Povestindu-i în puţine cuvinte întâmplările pe care le cunoaşteţi, i-a vorbit despre călătoria plănuită şi l-a rugat să le dea buna lui învoire. Unchiaşul purta pe braţe două maldăre de plângeri: unele la care dăduse răspuns, altele care aşteptau dezlegare. Le-a lăsat pe toate în grija lui Ulrich Gallet, vechiul sfetnic al jalbelor, şi luând la o parte pe Pantagruel, i-a vorbit cu mai multă voie bună ca oricând:

— Mulţumesc cerului, iubitul meu fiu, că Domnul ţi-a dăruit numai gânduri curate şi îţi urez noroc deplin în

drumul pe care vrei să porneşti. Dar tot atât de mult m-aş fi bucurat să aflu că inima te îndeamnă şi doreşti să te însori. Socotesc, în adevăr, că ai ajuns în pragul vârstei când s-ar cuveni să-ţi iei soţie. Văd cu câtă osârdie se sileşte Panurge să înlăture piedicile care îl fac să mai stea la îndoială. Vorbeşte-mi despre tine.

— Preabunul meu părinte, a spus Pantagruel, adevărul e că nu m-am gândit până azi la însurătoare, dar oricând va fi, nu voi pregeta a mă supune voiei tale, urmând întru totul poruncile ce vei crede nimerit a mi le da. Mai bine să-mi ia Dumnezeu zilele şi să cad mort la picioarele tale, decât să fac un asemenea pas ieşind din cuvântul tău. Nu cunosc nici o lege, fie sfântă, lumească sau barbară, care să îngăduie copiilor să se însoare după capul lor, atunci când părinţii sau rudele nu le dau învoire. Nici un dătător de legi n-a lăsat dreptul acesta copiilor, ci l-au încredinţat pe de-a-ntregul părinţilor.

— Iubitul meu fiu, a spus Gargantua, cred în înţelepciunea cugetului tău şi-i sunt mulţumitor lui Dumnezeu că te-a învrednicit a-ţi însuşi numai lucruri drepte şi vrednice de laudă, iar poarta minţii tale nu se deschide să primească decât marile adevăruri ale ştiinţei despre oameni. Am cunoscut în zilele noastre o ţară unde nişte cârtiţe de popi, duşmani ai cununiei (ca şi pontifii frigieni ai Cibelei) au încercat să ţină sub porunca şi ascultarea lor pe cei uniţi laolaltă ca soţ şi soţie. N-aş putea să-ţi spun ce mă scârbeşte mai mult: îndrăzneala acelor şobolani, care în loc să stea ascunşi în vizuina altarului lor se amestecă în treburi care nu-i privesc, sau teama prostească a oamenilor care se învoiesc a primi şi a întări prin supunerea lor nişte legi pe cât de viclene pe atât de sălbatice! Ei nu văd, sărmanii, un lucru limpede ca lumina zilei, că toate câte le rânduiesc popii sunt numai întru folosul lor şi nicidecum spre binele şi mulţumirea obştii. Atât ar fi de ajuns, să le arate cât de necinstite şi de strâmbe sunt acele legi. N-ar fi, zic eu, mai puţin întemeiată îndrăzneala credincioşilor care

s-ar apuca să poruncească şi ei, la rândul lor, popilor cum să-şi ţină slujbele şi cum să-şi săvârşească jertfele; căci guzganii aceştia nu fac decât să ronţăie bunurile pe care oamenii le câştigă cu sudoarea braţelor lor, ca să-i îngraşe pe ei şi să-i ţină în trândăvie. Legile lumeşti, care i-ar înstruni pe popi, n-ar fi, după judecata mea, nici mai rele şi nici mai deşănţate decât cele pe care credincioşii înşişi le îndură. Ai spus bine, că nici o lege din lume nu dă voie copiilor să se însoţească fără ştirea şi dezlegarea părinţilor. Dar după legea ţării aceleia, orice tâlhar, orice desfrânat, orice potlogar, orice răpănos, orice descreierat poate să pună ochii pe o fată frumoasă, cuminte, cinstită şi de neam bun, răpind-o prin silnicie de la casa părinţilor ei, de sub ochii tatălui şi din braţele mamei ei (oricât s-ar împotrivi neamurile), dacă la această ispravă îl ajută un popă, cu care după aceea nu pregetă să-şi împartă prada. Mai răi nu erau nici goţii, nici sciţii, nici masageţii, când se năpusteau să jefuiască cetatea pe care, după un război îndelungat, o cotropeau. Ce jale pe bieţii părinţi, care priveau cum un străin, un venetic, un barbar, un răpciugos, un hoit puturos, cu trupul bubos, un sărăntoc, un golan, se repezea să le smulgă din mâini fata lor gingaşă ca o floare şi cu zestre roditoare, pe care se pregăteau s-o mărite la vremea ei cu feciorul unui vecin cumsecade, prieten de-al lor, nădăjduind să aibă urmaşi care să moştenească nu numai numele lor cinstit, dar şi casa cu lucrurile din casă şi ogorul. Ce grozavă privelişte se arăta dintr-o dată ochilor lor înspăimântaţi! Nici romanii şi popoarele prietene lor n-au vărsat lacrimi mai amare la moartea lui Drusus Germanicus! Nici spartanii nu s-au simţit mai crunt loviţi, când desfrânatul din Troia a venit să le fure pe Elena, grecoaica cea frumoasă! Nici Ceres n-a rămas mai nemângâiată, când Pluto i-a răpit-o pe Prosperina! Nici Isis, când l-a pierdut pe Osiris, nici Venus la moartea lui Adonis, nici Hercule când a pierit Hilas, nici Hecuba la uciderea Polixeniei! Dar cei supuşi legilor despre care am pomenit,

temându-se de afurisenie, de puterea diavolului şi de alte închipuiri, nu cutează a se împotrivi popilor părtaşi la răpire. Rămân nemângâiaţi, bieţii de ei, plângând pierderea copilei dragi; bărbatul blestemând ziua şi ceasul când şi-a luat soţie, femeia ocărându-şi pântecele şi strigând, că mai bine ar fi lepădat fătul sortit unei ruşini atât de cumplite! Jelesc şi bocesc amândoi până la sfârşitul vieţii, în loc să-şi trăiască zilele bătrâneţii în linişte, împăcare şi bucurie. Mulţi dintre aceia, cuprinşi de gânduri nebune, cu sufletul copleşit de tristeţe, pierzând dorinţa de viaţă, s-au aruncat în fântână ori şi-au pus ştreangul de gât. Alţii, mai bărbaţi, urmând pilda fiilor lui Iacob care au răzbunat răpirea surorii lor, Diana, au pornit în căutarea tâlharilor şi, prinzându-i în mârşavă cârdăşie cu popa, i-au tăiat şi i-au omorât pe toţi, aruncându-le stârvurile pe câmp să le mănânce lupii. Cucernicii guzgani au început să mişune şi să chiţcăie în vizuina lor, au pornit plângeri pline de spaimă şi au cerut ajutorul judecăţii lumeşti, strigând ca din gură de şarpe, că o asemenea fărădelege nu poate să rămână nepedepsită. Moarte în cazne grele să fie pedeapsa ucigaşilor! Dar nici în dreptul ginţilor, nici în hotărârile împărăteşti şi nici în legea sângelui nu s-a găsit un temei, un cuvânt scris sau un paragraf, care să osândească o faptă atât de tulburătoare şi de neobişnuită; căci nu-i pe lume nici un om cinstit, care să nu fie cuprins de-o mânie nestăpânită, văzându-şi fiica răpită, necinstită, pângărită; nici dacă ar fi fost ucisă înaintea ochilor lui n-ar fi încercat o durere mai cumplită! Socotind pe răpitor drept un ucigaş nelegiuit, care i-a pândit copila luându-i viaţa, părintele era îndrituit să-l omoare pe loc, fără ca judecata să-i poată cere socoteală pentru fapta sa. Aşadar, oricine pune mâna pe desfrânatul care, după îndemnul popii, i-a necinstit copila răpindu-i-o din casă, chiar de a fost cu învoirea ei, poate şi trebuie să-l dea unei morţi de mişel, azvârlindu-i leşul fiarelor sălbatice, ca nevrednic de a primi în mormânt dulcea îmbrăţişare a bunului nostru părinte, pământul.

Iubitul meu fiu, când zilele mele se vor sfârşi, să ai toată grija ca asemenea legi să nu ia fiinţă în regatul meu; iar câtă vreme voi fi în viaţă, voi veghea eu însumi cu ajutorul lui Dumnezeu, ca bunele obiceiuri să nu se strice. Şi deoarece în privinţa însurătorii tale primeşti a te bizui pe îndrumările mele, aşa cum le doresc şi le voi îndeplini, poţi să te pregăteşti pentru călătoria plănuită de Panurge. Du cu tine pe Epistemon, pe fratele Ioan şi pe alţii pe care îi vei alege. Ia din visteria mea atât cât crezi că-ţi va fi de trebuinţă. Oricât va fi de mult, îţi voi da cu plăcere. În fortăreaţa Thalasei vei afla însoţitorii de care ai nevoie: cârmaci, năieri şi tălmaci, iar când vântul îţi va fi prielnic, întinde pânzele şi porneşte sub paza şi ocrotirea lui Dumnezeu cel atotputernic. În timpul lipsei tale îţi voi alege o soţie şi voi pregăti un ospăţ de nuntă, cum n-a mai fost altul pe lume nicicând.

CAPITOLUL XLIX.

Cum s-a pregătit de drum Pantagruel şi despre iarba care îi poartă numele.

Câteva zile mai târziu, după ce şi-a luat rămas bun de la bătrânul Gargantua, care s-a rugat pentru întoarcerea lui norocoasă, Pantagruel s-a oprit pe ţărmul Thalasei, în apropiere de Saint-Malo, însoţit de Panurge, Epistemon, fratele Ioan, stareţul mănăstirii din Telem, şi de alţi slujitori ai curţii sale, în frunte cu Xenoman, marele călător şi deschizător de drumuri primejduite, care, ca vecin apropiat al castelului din Salmigondin, răspunsese la chemarea lui Panurge.

Pantagruel a adunat lângă ţărm acelaşi număr de corăbii ca şi Ajax, când a pornit din Salamina la război împotriva Troiei. Năierii, cârmacii, vâslaşii, tălmacii, războinicii cu armele lor, s-au încărcat în corăbii, dimpreună cu merindea, tunurile, praful de puşcă, ghiulelele, banii şi celelalte trebuincioase pentru un drum atât de lung şi primejduit, cum era acela pe care îl plănuiseră. Între altele, Pantagruel a luat cu sine o cătime îndestulătoare de pantagruelion

[199]: atât iarbă proaspăt culeasă şi crudă, cât şi fire date la meliţă şi fierte.

Iarba lui Pantagruel are o rădăcină subţire, rotunjoară, mustăcioasă, cu vârful alb şi teşit, pătrunzând în pământ cam de-o palmă. Din rădăcină porneşte o singură tulpină, rotundă ca o nuia, verde pe dinafară, albă pe dinăuntru, găunoasă ca aceea a bobului şi a dinţurii, lemnoasă, dreaptă, fărâmicioasă, uşor crestată, alcătuită din fire nenumărate, care sunt partea ei cea mai de preţ, cu deosebire spre mijlocul tulpinii. Înălţimea ierbii, cu frunze cu tot, nu trece de cinci-şase picioare. Uneori depăşeşte lungimea unei suliţe, mai cu seamă când a fost semănată într-un pământ afinat, mlăştinos, umed, fără a fi rece (cum e câmpul la Olone şi Rose-en-Sabine) şi când are ploaie de ajuns în preajma zilei pescarilor şi în toiul verii. Câteodată întrece înălţimea unui pom mijlociu, cu toate că tulpina ei piere în fiecare an; dar nici rădăcina, trunchiul şi crengile unora dintre copaci nu dăinuiesc prea mult. De-a lungul tulpinii se desprind ramuri puternice şi mari. Frunzele sunt de trei ori mai lungi decât late, pururi verzi, uşor înăsprite ca ale limbii-boului, tari şi crestate de jur împrejur ca dinţii ferăstrăului sau ca betuniile, cu vârful ascuţit ca suliţele macedonenilor sau ca lanţeta felcerului. Înfăţişarea lor nu se deosebeşte prea mult de aceea a frunzelor de frasin şi sunt atât de asemănătoare cu ale şovârfului, încât mulţi învăţaţi au numit şovârful: pantagrulionul sălbatic. Frunzele cresc în jurul tulpinii la aceeaşi depărtare unele de altele: cinci sau şapte. Natura a dăruit acestei ierbi, în frunzele ei, două numere fără soţ, cu însuşiri tainice şi supraomeneşti. Mirosul lor e puternic şi nu tocmai plăcut nasurilor mai gingaşe.

Seminţele se coc în partea de sus a tulpinii, aproape de vârf. Numărul lor nu întrece pe al frunzelor. Sunt arcuite şi lunguieţe, de un negru-deschis bătând în arămiu, destul de vânjoase şi îmbrăcate într-o coajă subţire, fiind foarte plăcute păsărilor cântătoare, ca sticleţii, scatiii, cintezoii,

ciocârliile şi altele. Omul, dacă mănâncă prea multe, pierde o parte din puterea lui de zămislire. Grecii de odinioară le foloseau totuşi la diferite feluri de mâncăruri, turte şi pogace, pe care le gustau la sfârşit de masă, pentru a da vinului un gust mai plăcut. Seminţele sunt anevoie de mistuit, lenevesc maţul, stricã sângele şi răscolesc valuri de căldură, încingând creierii cu aburi nesănătoşi şi stârnind dureri de cap.

Iarba lui Pantagruel are o parte bărbătească şi o parte femeiască, asemeni dafinului, palmierului, stejarului, asfodelului, mătrăgunei, ferigii Ş. A. M. D. Partea bărbătească nu înfloreşte, dar poartă sămânţa, în vreme ce partea femeiască face flori mici şi albe, care nu dau rod. Frunzele ei sunt mai puţin late, mai puţin vânjoase şi nu cresc atât de înalte.

Iarba lui Pantagruel se seamănă când se întorc acasă rândunelele şi se culege când încep greierii să răguşească.

CAPITOLUL L.

Cum se pregăteşte şi se lucrează iarba lui Pantagruel.

Iarba lui Pantagruel se culege, aşadar, la începutul toamnei şi se lucrează în diferite feluri, după cum fiecare se pricepe şi după obiceiul osebitelor ţări. Pantagruel, care a folosit cel dintâi această iarbă, o pregătea în chipul următor: curăţa mai întâi tulpina de frunze şi de sămânţă; o punea la înmuiat în apă stătătoare; cinci zile dacă apa era încropită şi vremea uscată, nouă până la douăsprezece zile dacă era ceaţă şi apa rece; o lăsa să se zvânte la soare şi o descojea la umbră; desprindea din carnea tulpinii firele preţioase, lăsând la o parte partea lemnoasă (care nu-i bună la altceva decât să aprinzi focul sau s-o dai ştrengarilor să umfle cu ea, suflând în ţeava, băşicile de porc.) Unii băutori folosesc acele tulpini, rămase după scărmănat, pentru a gusta vinul nou din butoi, pe borta vranei.

Unii pantagruelişti mai noi, socotind că desprinderea firelor cu mâna cere prea multă osteneală, au născocit o

unealtă dinţată, asemănătoare cu aceea pe care şi-o prinsese în palmă Junona, pentru a nu-i îngădui Alcmenei să-l nască pe Hercule. Cu ajutorul acelei unelte, partea lemnoasă a tulpinii e crestată, smulsă şi despărţită de firele folositoare. Acest fel de a lucra iarba lui Pantagruel şi-au însuşit-o toţi aceia care, spre mirarea unora şi într-un chip cu totul neînţeles pentru filosofi, îşi câştigă viaţa mergând de-a-ndărătelea [200]. Alţii, care vor să aibă un folos şi mai simţitor, fac ceea ce se spune că ar fi îndeletnicirea de fiecare zi a Parcelor, plăcerea de fiecare noapte a nobilei Circeea şi viclenia cu care Penelopa i-a tot amânat pe peţitori în lipsa lui Ulise.

După aceasta, iarba e gata să-şi dovedească însuşirile ei, pe care le voi arăta în altă parte, fiindcă mi-ar fi cu neputinţă să vorbesc acum despre toate.

După ştiinţa mea, denumirea ierburilor şi a copacilor le-a fost dată în diferite chipuri. Unele sunt arătate după numele aceluia care le-a cunoscut mai întâi, le-a răsădit, le-a crescut, le-a îngrijit şi le-a răspândit în lume, cum ar fi mercuriala, de la Mercur; artemisia glauca, adică pelinul, de la Artemis, care nu-i alta decât Diana; eupatoria de la regele Eupator; panaceia de la Panaceu, fiul lui Esculap; euforbul sau aliorul, de la Euphorbus, doftorul regelui Iuba; genţiana sau ghinţura, de la Gentius, regele Esclavoniei; climenul de la Clymenus; Adonis estivala, sau cocoşeii de câmp, de la frumosul grec pe care Venus l-a prefăcut în floare. Dreptul acesta de a da ierburilor numele celui care le-a găsit mai întâi, a fost atât de mult preţuit în vremurile de altădată, încât a stârnit o ceartă cumplită între Neptun şi Pallas, când a fost vorba să se dea un nume pământului pe care ei cei dintâiu îl văzuseră şi căruia, de atunci, i s-a spus Atena, după numele grecesc al Minervei. Odinioară, tânărul Triptolem, trimis de Ceres să înveţepe oameni cum să semene şi să crească grâul, a fost pândit şi ucis prin trădare de Lyncus, regele sciţilor, care voia să-şi însuşească cinstea şi faima nepieritoare de-a fi aflat grăunţele atât de

trebuitoare vieţii omului; dar Ceres, drept pedeapsă, i-a dat chip de fiară şi l-a preschimbat în linx, adică în râs.

Războaie nesfârşite s-au ţinut lanţ pe vremuri între regii din Capadochia, din pricina numelui ce avea să fie dat unei flori, care până la urmă, după lupte crâncene, s-a chemat polemonia, adică purtătoare de război.

Unii arbori şi-au luat numele după ţinuturile de unde au fost aduse, ca piersicul venit din Persia şi rodia sau Punica granatum venită din Cartagina. Rubarba îşi trage numele de la râul barbar numit Rha (cel puţin aşa ne încredinţează Amianus).

Altor ierburi li s-a dat un nume cu înţeles tocmai potrivnic, cum ar fi jaleşul, care potoleşte durerile şi holosteonul, care vrea să zică: numai-os, deşi nu se află frunză mai moale şi mai gingaşă ca a lui. Unele sunt numite după însuşirile lor plăcute ori primejdioase: creasta-cocoşului e o ciupercă bună de mâncat, pălăria-şarpelui e otrăvitoare. Culcuşul-vacii ajută pe femei în durerile facerii, măselariţa astâmpără suferinţa măselelor, odoleanul îi alină inimii aleanul, callibricum dă strălucire părului, leuşteanul e bun pentru lingoare, strigoaica vindecă râia. Numai vorbim de buruiana de ceas rău, sau iarba de făcut copii şi atâtea altele.

E minunată rotirea pe care o împlineşte floarea-soarelui din zori până seară. Faţa ei zâmbeşte răsăritului şi se întoarce necontenit spre lumină, iar când soarele apune, floarea care îi poartă numele îşi pleacă mâhnită fruntea spre pământ. Adiantum creşte la marginea apelor şi nu prinde umezeală niciodată, chiar dacă o cufunzi în apă timp îndelungat. Unele ierburi şi-au luat numele lor de la fiinţele din care s-au întrupat: mirtul de la Myrsina, dafinul de la Daphnaia, narcisul de la Narcis. Altele, după o asemănare oarecare, ca hippuris, care aduce cu coada-calului, alopecuros cu coada vulpii, psyllion cu un purice, delfinii cu un delfin. Tot astfel: talpa-ursului, şopârliţa, ochiul-boului, coada-şoricelului, coronopus, adică piciorul-ciorii, rochiţa-

rândunicii, năsturaşii. Aşijderea s-au numit: condurul-doamnei, barba-împăratului, traista-ciobanului, gura-leului, coiful lui Jupiter, carul lui Venus.

Trifoiului îi zice aşa fiindcă are trei frunze; cinci-clopoţei se numeşte astfel fiindcă are cinci; trandafirul fiindcă în floarea lui sunt treizeci de foi, zorelele, fiindcă se desfac în zorii zilei, urzica, fiindcă ustură, şi aşa mai departe.

CAPITOLUL LI.

Pentru ce iarba lui Pantagruel se numeşte astfel şi despre minunatele ei însuşiri.

Pentru toate aceste temeiuri, lăsând la o parte pe cele închipuite (căci în cartea de faţă nu veţi găsi decât lucruri adevărate) iarba lui Pantagruel se numeşte aşa, nu fiindcă el ar fi cunoscut-o cel dintâi, ci pentru că i-a dat o întrebuinţare anumită, mai neplăcută pentru gâtul tâlharilor decât e cucuta pentru in, papura pentru ferigă, grindina pentru secerători, neghina pentru grâu, iedera pentru stejar, nufărul alb pentru călugării desfrânaţi, ascultarea pentru şcolarii din Navara, varza pentru viţa-de-vie, usturoiul pentru magnet, ceapa pentru ochi, sămânţa de ferigă pentru femeile însărcinate, floarea de salcie pentru călugăriţele rele de muscă, umbra de nuc pentru cei care dorm sub ea, omeagul pentru lupi şi leoparzi, mirosul de smochin pentru taurii înfuriaţi, mătrăguna pentru gâscani, porcina pentru dinţi şi uleiul pentru copaci. Pe mulţi răufăcători i-am văzut sfârşindu-şi zilele, repede şi la înălţime, ca Phyllis, regina Traciei. Bonussus, împăratul romanilor, Amata, femeia regelui latin, Acheus, regele Lidiei şi alţii care au murit în ruşine, nu de boală, ci pentru că li se astupase cu iarba lui Pantagruel gaura prin care ies vorbele şi intră bucatele, înăbuşindu-i mai rău decât anghina.

Am auzit pe mulţi cum strigau, că Atropos [201] le taie răsuflarea cu foarfeca şi se văitau ca din gură de şarpe, că mâna lui Pantagruel îi sugrumă. Pantagruel n-a fost însă niciodată călău. Ştreangul de gât i-l punea iarba lui Pantagruel. Ei săvârşeau adică acea greşeală de vorbire,

care se cheamă în greceşte solecism, schimbând înţelesul cuvântului, cum spun unii: Ceres în loc de pâine şi Bachus în loc de vin.

Vă jur pe toate vorbele drepte care sunt în această butelcă pusă la răcit în ciubăr, că Pantagruel n-a strâns de gât pe nimeni (afară, bineînţeles, de aceia care, când li-e sete, nu se grăbesc să bea).

Iarba lui Pantagruel a fost numită astfel, fiindcă Pantagruel, la naşterea lui, era tot atât de înalt ca şi iarba despre care vorbesc. A mai fost şi o altă potrivire, fiindcă Pantagruel, cum v-am spus, a venit pe lume în timpul secetei mari, când se culegea iarba aceea şi când câinele lui Icar, lătrând la soare, îi silea pe oameni să trăiască în pivniţe şi în vizuini subpământene, ca sobolii.

Iarba lui Pantagruel, sau pantagruelionul, poartă acest nume din pricina însuşirilor lui deosebite. Şi fiindcă Pantagruel a fost privit ca o întrupare desăvârşită a bucuriei de a trăi (lucru de care sunt încredinţat că nici un băutor nu se îndoieşte), tot astfel în iarba care îi poartă numele, sălăşluieşte atât a putere, atâtea însuşiri minunate şi atâta desăvârşire, încât dacă ar fi fost cunoscute pe vremea când copacii (cum spun prorocii) şi-au ales un rege al pădurilor care să-i stăpânească şi să le dea porunci, pantagruelionul ar fi avut pe seama lui, fără îndoială, cele mai multe glasuri. Ce să vă mai spun? Dacă l-ar fi zămislit Oxylus, fiul lui Orius, împreunându-se cu sora lui, Hamadrias, s-ar fi bucurat de vrednicia lui mai mult decât de aceea a celor opt copii ai săi, pe care îi pomeneşte Mitologia, şi al căror nume au rămas de neistovită aducere-aminte. Fiica cea dintâi născută s-a chemat Viţa-de-vie. Fiul cel de-al doilea: Smochinul. Al treilea: Nucul. Apoi: Stejarul, Cornul, Păducelul, Plopul, iar al optulea şi cel din urmă: Ulmul, care a fost pe vremea lui vraciul cel mai renumit.

Trebuie să vă mai spun că zeama de pantagruelion, picurată în ureche, topeşte cleiul care se strânge din pricina murdăriei şi ucide orice jivină ar fi pătruns înăuntru.

Dacă torni câţiva stropi din acel suc într-o găleată cu apă, apa se prinde ca laptele când îi pui cheag. Iar această apă închegată e cel mai bun leac pentru caii care şchiopătează sau sunt bolnavi de pântecăraie.

Rădăcina fiartă în apă e bună pentru cârcei, pentru durerile de la încheieturi şi pentru podagră. Dacă te-ai ars la foc sau cu apă clocotită şi vrei să-ţi treacă repede, pune pe arsură iarba lui Pantagruel, proaspăt smulsă din pământ, fără nici o altă oblojeală; să ai grijă numai s-o schimbi, când vezi că s-a uscat pe locul ranei.

Dacă această iarbă le-ar lipsi, bucătarii nu s-ar pricepe să gătească şi mâncărurile n-ar mai avea gust, chiar de-ar fi făcute din cea mai fragedă carne; aşternutul nu v-ar îndemna la odihnă, de v-ar fi patul împodobit cu aur, argint, chihlimbar, fildeş sau porfir; morarii n-ar izbuti să macine grâul şi nici făină albă n-ar cerne; advocaţii n-ar fi în stare să vorbească, nici zidarii să-şi care tencuiala. Cu ce s-ar scoate apa din fântână? Ce-ar face diacii, scriitorii, caligrafii şi pisarii? Toate zapisele şi hrisoavele s-ar prăpădi fără urmă, ca şi însuşi alesul meşteşug al tiparului. Cu ce-am mai lega lăzile? Cu ce-am trage clopotele? Cu această iarbă se încingeau slujitorii zeiţei Isis în trecutele vremi şi s-a înveşmântat omenirea întreagă, de la începutul începutului. Apără teatrele şi circurile împotriva căldurii; împrejmuieşte hăţişurile spre folosul vânătorilor şi coboară în apa dulce sau în adâncurile mării, scoţând pentru pescari pradă îmbelşugată. Nu s-ar putea folosi încălţările de tot soiul: cizmele, papucii, ciubotele, botforii, galenţii, târlicii. Nici arcurile nu s-ar întinde, nici arbaletele n-ar putea să tragă, nici praştia n-am izbuti s-o zvârlim. Iarba lui Pantagruel e sfântă şi însufleţită, preamărită de zeii casei şi de duhurile nopţii; fără ea nici morţii n-ar putea fi coborâţi în mormânt!

Nu numai atât: cu ajutorul ei sunt oprite şi strânse la un loc, ca într-o închisoare, acele fărâme de substanţă, pe care cu ochiul nu le putem vedea. Pietrele de moară se învârtesc şi se macină pentru îndestularea noastră, şi mult mă

minunez cum se face că vechii filosofi n-au cunoscut această iarbă şi nu i-au folosit minunatele însuşiri, atunci când, neavând-o la îndemână, oamenii cheltuiau atâta trudă pentru a învârti singuri roata morilor.

Prinzând în pânză puterea vântului, corăbiile mari, puternicele galere, purtând în pântecele lor, unele o mie, altele zece mii de oameni, se desprind de la ţărm mulţumită ei şi străbat, purtate din cârmă, depărtările fără hotar ale mării. Datorită ei, neamurile care trăiau despărţite unele de altele, ascunse şi neştiute, s-au apropiat şi s-au cunoscut; ceea ce n-ar fi putut să facă nici păsările cerului, oricât de uşor le-ar fi zborul cu care firea le-a înzestrat. Taprobană a văzut Lapia; Java a văzut munţii Rifani; Febolul va vedea Telemul, islandezii şi groenlandezii vor bea din apa Eufratului. Austrul se va întâlni cu Mistralul şi Zefirul va da mâna cu Crivăţul.

Puterile gândirii cereşti, zeii mării şi ai pământului, s-au înspăimântat văzând cum folosind binecuvântata iarbă a lui Pantagruel, popoarele din miazănoapte, urmând pilda celor din miazăzi, au străbătut marea Atlanticului, au trecut peste cele două tropice, au măsurat zodiacul întreg, au intrat în ţinuturile calde, au depăşit echinoxul şi au ajuns până în preajma celor doi poli ai pământului.

Zeii din Olimp, cuprinşi de teamă, astfel au gândit: „Pantagruel cu iarba lui ne-a dat o îngrijorare nouă, mai tulburătoare decât aceea pe care am cunoscut-o pe timpul urmaşilor uriaşului Aloe. În curând îşi va lua soţie şi va avea fii. La aceasta nu putem să ne împotrivim, căci viitorul lui a fost ţesut de surorile ursitoare, fiice ale Nevoii, care torc destinele omenirii. Copiii copiilor lui vor născoci poate altă iarbă, la fel de minunată, cu ajutorul căreia oamenii vor ajunge până la izvoarele grindinei, până la zăgazul ploilor, până la nicovala pe care se făuresc fulgerele. Vor pătrunde în coclaurile lunii, vor călca peste semnele ariei cereşti şi se vor gospodări după plac în ţinutul Vulturului-de-Aur, al Berbecului, al Coroanei, al Harfei şi al Leului-de-Argint, se

vor aşeza la masa noastră, se vor culca cu zeiţele noastre, ajungând astfel ei înşişi în rândul zeilor.”

Şi zeii s-au strâns la sfat pentru a chibzui între ei, cum ar putea să pună stavilă destinului omenirii.

CAPITOLUL LII.

Cum un anumit soi de iarbă a lui Pantagruel nu poate fi mistuit de flăcări.

Tot ce v-am spus până acum e măreţ şi e minunat. Iar dacă vă veţi încumeta a crede într-o altă însuşire şi mai uimitoare a sfântului pantagruelion, sunt gata să v-o arăt. Veţi pune temei pe vorbele mele sau nu, îmi e totuna. Cum însă va fi greu de înţeles şi respingător oarecum, să-mi îngăduiţi mai întâi o întrebare:

Dacă în această butelcă, turnând două măsuri de vin şi una de apă, le-aş amesteca bine laolaltă, aţi mai putea să le despărţiţi? Cum aţi face să le alegeţi şi să-mi turnaţi din nou, într-un pahar apă fără vin, iar într-alt pahar vinul fără apă, în aceeaşi măsură cum le-am amestecat în butelcă?

Sau să zicem altfel: dacă, de pildă, cărăuşii care vă aduc acasă pentru beciurile dumneavoastră butoaiele şi boloboacele cu vin de Graves, Orleans, Beaume sau Mirevaux, le-ar bea în drum pe jumătate şi le-ar umple cu apă (cum fac limuzinii când cară vinul de la Argenton şi din Saint-Gaultier), cum aţi putea să scoateţi apa din bute şi să rămână vinul curat? O să-mi spuneţi despre nu ştiu ce pâlnie răsucită din frunză de iederă. Ştiu, e scris pe hârtie, e dovedit şi e adevărat. Dar cei care nu cunosc acest mijloc şi nu l-au încercat niciodată nu vă vor crede.

Să mergem mai departe. Dacă aţi fi trăit pe vremea lui Sylla, a lui Marius, a lui Cezar, a împăraţilor romani sau în veacul druizilor gali de odinioară, care ardeau trupurile neînsufleţite ale părinţilor şi stăpânilor lor, şi dacă aţi fi dorit să sorbiţi cenuşa nevestei sau a mamei voastre într-un pahar de vin alb, cum a făcut Artemiza cu pulberea regelui Mausoleu, soţul ei, sau dacă aţi dori s-o păstraţi într-o urnă sau într-un jertfelnic, vă întreb: cum aţi izbutit s-o alegeţi

dintre tăciunii rugului pe care trupul celui mort a fost ars? Răspundeţi! Nu sunteţi în stare, nu-i aşa? Ei bine, eu am să vă scot din încurcătură, spunându-vă că dacă aţi fi avut la îndemână iarba lui Pantagruel şi aţi fi înfăşurat trupul celui mort, legându-l şi cusându-l cu grijă în acest culcuş de iarbă, aţi fi putut să-l azvârliţi în focul cel mai mare şi mai mistuitor: flacăra, trecând prin înveliş, ar fi ars şi-ar fi prefăcut în scrum carnea şi oasele trupului, fără ca învelişul însuşi să se fi aprins sau să fie mistuit. Cenuşa cuprinsă în el s-ar fi păstrat neatinsă, un singur atom din trupul ars nu s-ar fi pierdut, după cum nici în pantagruelion n-ar fi pătruns un atom din cenuşa rugului: l-aţi fi scos din flăcări mai alb, mai curat decât înainte! Iată pentru ce iarba aceasta a primit numele de azbest, ceea ce vrea să spună că nu arde. În Ostrovul Carpasiei, acest azbest se găseşte din belşug, iar în ţinuturile Cyenesului se vinde pe bani puţini.

Ce lucru minunat şi de nepreţuit! Focul care arde, mistuie şi prăpădeşte totul, nu atinge azbestul carpasian, ci îl curăţă, îl înălbeşte şi îl înfrumuseţează. Dacă vă mai îndoiţi (ca evreii şi necredincioşii), faceţi o încercare. Luaţi un ou proaspăt şi-l înfăşuraţi în iarba lui Pantagruel. Puneţi-l pe un jeratic aprins şi lăsaţi-l o bucată de vreme. Veţi scoate din foc oul răscopt şi prăjit, fără ca iarba să se fi înfierbântat măcar! Pentru cincizeci de mii de scuzi bordelezi, mai puţin o leţcaie, puteţi să faceţi încercarea oricând.

Să nu-mi aduceţi drept pildă salamandrele. E o greşeală. Un foc de paie le-o fi făcând plăcere, nu zic, dar într-un cuptor bine încins se pârjolesc şi se înăbuşă ca orice altă jivină. Am văzut! Galien a dovedit-o şi Dioscorid îi dă dreptate. Să nu-mi vorbiţi nici despre piatră-acră. Cunosc şi eu povestea cu turnul de lemn din Pireu, căruia Sylla n-a putut să-i dea foc, fiindcă mai-marele cetăţii, împuternicit al regelui Mithridate, îl stropise de sus şi până jos cu apă în care topise piatră-acră. Nici despre copacul pe care Alexandru Cornelius îl asemuia cu trunchiul de stejar al

catargului, şi care nu putea fi mistuit de foc sau rupt de valuri, ca şi gorunul din care a fost cioplită faimoasa corabie Argos. Căutaţi pe altul care să vă creadă, pe mine să mă iertaţi.

Nu se poate asemăna cu iarba lui Pantagruel nici chiar acel arbore minunat din munţii Briancon şi Embrun, a cărui rădăcină e bună de mâncat ca o ciupercă, şi din tulpina căruia se scoate faimoasa răşină pe care Galien o socoteşte tot atât de folositoare ca şi terbentina. Frunzele lui gingaşe sunt pline de mană cerească, iar aceasta, deşi moale şi lipicioasă, nu arde. În greceşte şi latineşte se cheamă larix, iar veneţienii şi cei din Padua îi spun: laregio, după cum a fost numit Larignum, cetatea din Piemont, care i-a făcut atât de mult sânge rău lui Iuliu Cezar, la întoarcerea lui din Galia.

Iuliu Cezar poruncise locuitorilor din Alpi şi din Piemont să-i aducă bucate şi altele de trebuinţă la anumite locuri hotărâte în drumul pe care aveau să treacă legiunile lui. Toţi s-au supus, afară de cei din Larigno, care, bizuindu-se pe aşezarea priincioasă a cetăţii lor, n-au vrut să îndeplinească porunca. Pentru a-i pedepsi, Iuliu Cezar a pornit cu toată oastea către cetatea neascultătoare. La poarta cetăţii se afla un turn clădit din bârne groase din lemn de melez, ridicate unele peste altele, ca o stivă. Turnul era destul de înalt şi de după metereze apărătorii cetăţii puteau să arunce cu bolovani şi cu trunchiuri de copac asupra oricui încerca să se apropie. Aflând Iuliu Cezar că cei din cetate n-aveau alte arme decât pietre şi buturugi, pe care prea departe nu puteau să le azvârle, a poruncit ostaşilor săi să înconjoare zidurile cu legături de crengi uscate şi să le dea foc. Ceea ce s-a făcut. Flăcări mari s-au ridicat de jur împrejur, cuprinzând întreaga cetate. Părea că în scurtă vreme nu vor mai rămâne din ea decât ziduri arse şi cenuşă. Dar când flăcările s-au potolit şi focurile aprinse în jurul zidurilor s-au stins, turnul s-a ivit întreg şi nevătămat, fără să fi suferit nici cea mai mică stricăciune.

Atunci, văzând Iuliu Cezar că n-a izbutit să ardă cetatea, a hotărât s-o împresoare cu un brâu de şanţuri şi întărituri, dincolo de bătaia pietrelor şi-a trunchiurilor de copac cu care se apărau cei dinăuntru. Abia atunci larignanii s-au dat bătuţi.

Din spusele lor a aflat Iuliu Cezar minunatele însuşiri ale acelui lemn, care nu se aprinde, nu face flacără, nu dă cărbune, asemănându-se în această privinţă cu iarba lui Pantagruel. De aceea, Pantagruel poruncise ca toate uşile, ferestrele, străşinile, pridvoarele şi podul mănăstirii din Telem să fie cioplite din acel lemn care nu arde; tot astfel pupa, prova, puntea, cala, cămările şi apărătoarele corăbiilor, galerelor, galioanelor, caravelelor şi ale celorlalte nave ale arsenalului său din Thalasa. S-a întâmplat însă, că larixul, pe care focul nu-l mistuie, în apă se macină şi se fărâmă ca piatra cuptoarelor de var; pe când azbestul nu numai că nu se strică şi nu se roade, dar se curăţă şi se împrospătează mereu.

Arabi şi indieni, ce vă mândriţi.

Cu mirt, cu smirnă şi cu abanos, Veniţi în ţara noastră, să primiţi.

Sămânţa unei ierbi mai de folos.

Iar de veţi şti la voi s-o răsădiţi, Mulţumitori să fiţi, în chip şi fel, Şi-al Franţei nume mare să-l slăviţi, Că v-a dat iarba lui Pantagruel.

CARTEA A PATRA.

DESPRE FAPTELE ŞI PILDELE MARI ALE VREDNICULUI PANTAGRUEL, ALCĂTUITĂ DE DOMNUL FRANCOIS RABELAIS, DOCTOR ÎN MEDICINĂ.

PRECUVÂNTARE.

Băutori preastrăluciţi şi podagroşi nepreţuiţi! Primit-am, văzut-am, auzit-am şi înţeles-am solia pe care domnia-domniilor voastre a trimis-o înălţimii-mele; împuternicitul vostru mi s-a părut a fi un bun şi iscusit vorbitor.

Am adunat în trei cuvinte cuprinsul înştiinţărilor sale. Aceste cuvinte au o însemnătate atât de mare, încât, în

Roma de-odinioară, pretorii le foloseau pentru a răspunde tuturor întrebărilor supuse judecăţii lor. Cu aceste trei cuvinte hotărau în privinţa tuturor neînţelegerilor, plângerilor şi pricinilor ce li se puneau în faţă. Zilele când nu le rosteau erau numite blestemate şi fără noroc; zilele în care le vesteau erau socotite binecuvântate şi prielnice. Aşadar: aţi dat, aţi spus şi aţi hotărât! Oameni buni, eu nu vă pot vedea. Domnul să vă aibă în veşnica lui pază, ca şi pe mine. Aşa e cu cale ca nimic să nu întreprindem, fără a lăuda mai întâi sfântul lui nume.

Mi-aţi dat! Ce anume? O minunată şi cuprinzătoare carte de rugăciuni. Pentru aceasta vă mulţumesc: e destul de puţin din ceea ce aş dori să fie mai mult. Nici pe la poarta minţii nu mi-a trecut, că ar putea să fie o carte de rugăciuni, văzându-i tiparul, chipul înflorit ce-o împodobeşte, încuietorile, legătura şi scoarţele, cu cataramele lor şi cu frumoasele coţofene, zugrăvite una lângă alta pe învelitoare. Aţi vrut să-mi spuneţi, ca într-o scriere cu înţeles ascuns, că nimic nu-i mai vrednic de laudă decât lucrul desăvârşit al mâinilor de meşter, şi nici o vitejie nu-i mai mare decât a vânătorilor de coţofene; „înhaţă coţofana!” e o pilduire glumeaţă, păstrând până azi amintirea unei întâmplări ciudate, care s-a petrecut în Bretania, cu puţin înainte de faimoasa bătălie de la Saint-Aubin-du-Cornier. Povestea ne-a rămas de la părinţii noştri, şi se cuvine s-o trecem mai departe celor care vor veni după noi.

Fusese un an de rod îmbelşugat în podgorii: cu o para chioară puteai să cumperi o comoară, adică un butoiaş de vin din cel mai bun. Dinspre ţinuturile lui Soare-Răsare au venit atunci în zbor, pe drumuri deosebite, stoluri de coţofane şi de gaiţe, îndreptându-se către Soare-Apune. Şi-au tot dat târcoale şi s-au împărţit în aşa fel, încât spre seară gaiţele au luat-o la stânga (aţi prins înţelesul norocoasei prevestiri), iar coţofenele la dreapta, destul de apropiate între ele. Toate coţofenele din partea locului au

intrat în tabăra semenelor lor, iar gaiţele s-au alăturat gaiţelor. Astfel s-au ridicat în zbor şi au trecut pe deasupra oraşului Angers din Franţa, până dincolo de hotarul Bretaniei, în rânduri atât de dese, încât întunecaseră tot cerul.

Trăia pe atunci în Angers un bătrân încărcat de ani, seniorul de Saint-Georges, poreclit Călugărul; cel care a ticluit şi a scris acele frumoase şi vesele colinde, în graiul care se vorbeşte prin Poitou. Unchiaşul avea o gaiţă de care făcea mare haz, cum sporovăia şi îndemna pe oaspeţi la băutură. Nu ştia să cânte altceva decât de băut. Stăpânul ei o poreclise: Guşata.

Guşata, în neastâmpărul ei vitejesc, a sfărâmat colivia şi a pornit cu ceata gaiţelor călătoare.

Un bărbier din vecini, cu numele de Bahuart, ţinea o coţofană îmblânzită şi foarte prietenoasă: a luat-o şi ea din loc, să sporească oastea coţofenelor şi să lupte alături de ele.

Acestea au fost întâmplări pe cât de cumplite pe atât de ciudate; dar văzute, ştiute şi adevărate. Ascultaţi cu luare-aminte ce s-a petrecut. Vreţi să cunoaşteţi urmarea? Doriţi să aflaţi cum s-a sfârşit povestea? Minunea minunilor, oameni buni; în apropiere de crucea de la Malchara s-a încins o bătălie atât de groaznică, încât mi se zburleşte părul numai când mă gândesc! Coţofenele au fost înfrânte, lăsând pe câmpul de luptă două miliarde cinci sute optzeci şi nouă de mii o sută nouă morţi, fără femei şi copii, adică pui şi păsări ouătoare. Aţi înţeles. Gaiţele au rămas biruitoare, dar au pierdut la rândul lor pe multe dintre luptătoarele lor cele mai bune. A fost jale mare în întreaga ţară!

Bretonii, aşa cum îi ştiţi, sunt din firea lor oameni veseli; văzând cele întâmplate, ar fi putut totuşi să se întristeze, ca de-o prevestire rea: căci hermina care împodobeşte blazonul lor e presărată cu cozi de coţofană, pe când

veşmântul de pene al gaiţei aminteşte armele zugrăvite pe scutul Franţei.

Iată cum s-a făcut că Guşata, după trei zile de lipsă, s-a întors acasă, deşelată, cu un ochi scos şi sătulă de război până peste cap. Dar în câteva ceasuri s-a înzdrăvenit; s-a îndopat bine şi şi-a venit în fire.

Poporul plin de voie bună şi toţi şcolarii din Angers dădeau buzna să vadă gaiţa chioară. Guşata, astfel dichisită, îi îndemna să bea ca de obicei, mai punând şi două vorbe de la ea: „înhaţă coţofana!” După cum bănuiesc, acela fusese strigătul de adunare al gaiţelor şi porunca de care trebuiau să asculte în luptă. Coţofana lui Bahuart nu s-a mai întors acasă. Fusese mâncatăl Şi de-atunci a rămas vorba: „Nu-i băutor mai harnic decât un vânător de coţofene!”

Spre neistovita aducere-aminte a acestor isprăvi, seniorul de Saint-Georges, Călugărul, a pus să zugrăvească coţofene pe tavanul sălii lui celei mari. Le puteţi vedea pe măgura lui Saint-Laurent, la Angers.

Chipurile încondeiate pe cartea ce mi-aţi dat-o, mă îndeamnă să cred că e vorba de ceva mai mult decât de rugăciuni. Pentru ce să-mi fi dăruit o carte de rugăciuni? Cărţi de rugăciune, mulţumită lui Dumnezeu şi dumneavoastră, am destule, şi vechi şi mai noi. Astfel gândind, deschis-am acea carte şi am văzut că e minunat întocmită; vorbeşte despre lucruri cu rost şi în pilduiri potrivite. Mă îndemnaţi să beau în primul ceas al dimineţii vin alb; în al treilea, în al şaselea şi în al nouălea, la fel; la vecernie şi după încheierea slujbei, porfiriu. Aşa beau, adică, mâncătorii de coţofene. Voi pleca la vânat.

Aţi spus. Ce anume? Că nici o scârbă nu v-au adus cărţile ce am tipărit până acum. Nu vă veţi supăra dacă voi folosi prilejul acesta pentru a vă aminti vorbele unui vechi ucenic al lui Pantagruel:

E greu (zicea) să izbuteşti, Pe prinţi s-ajungi să-i mulţumeşti.

Mai mult încă. Spuneţi că vinul celei de-a treia cărţi a fost bun şi v-a plăcut. E adevărat că şi mie mi s-a părut cam puţin: puţin şi bun, cum se zice; dar dumneavoastră aţi dori, ca prietenul meu Evispande Verron: mult şi bun! M-aţi îndemnat să duc mai departe povestea lui Pantagruel, amintind folosul şi roadele ce le-aţi aflat, citind-o în tovărăşia altor oameni cumsecade. Îmi cereţi să vă iert că nu mi-aţi putut îndeplini rugămintea de a nu râde decât la a şaptezeci şi opta carte. Vă dezleg de greşeală din toată inima. Nu sunt nici atât de aprig, nici atât de neîndurat precum aţi putea să credeţi; dar ceea ce vă rugasem era spre binele dumneavoastră. Vă voi răspunde, deci, cu vorbele lui Hector, amintite de Nevius: nu-i lucru mai plăcut decât să fii lăudat de oamenii vrednici de laudă.

Aşijderea spun şi întăresc, ars de viu dacă aş fi (pricepeţi unde bat), că sunteţi cu toţii oameni foarte de treabă, născuţi din părinţi de ispravă. Vă făgăduiesc, pe cinstea mea de pedestraş, că de ne vom întâlni vreodată în Mesopotamia, am să mă fac luntre şi punte, ca micul conte George al Egiptului-de-Jos să vă dăruiască la fiecare câte un frumos crocodil din apele Nilului şi câte o coropişniţă de pe malul râului Eufrat.

Aţi hotărât! În folosul cui? Şi-anume ce? Toate pătrarele vechi de lună, câte au fost şi n-or să mai fie, lăsaţi-le pe seama făţarnicilor, habotnicilor, fariseilor, călugărilor, papistaşilor, ticluitorilor de jalbe, cotoilor pocăiţi, labelor îmblănite. Numai auzind despre aceştia, solului vostru i s-a zburlit părul în cap! Eu nu pricep nemţeşte şi nu ştiu ce fel de jivine se ascund sub acele nume.

Cercetând dinadins şi întrebând în mai multe locuri, n-am întâlnit un singur om, care să primească a fi numit sau poreclit astfel. Înclin a crede, că sunt nişte dobitoace sălbatice, rămase de pe vremea grangurilor celor mari. Astăzi sunt o batjocură şi o înşelare a firii, ca toate lucrurile de pe pământ cărora le-a sunat ceasul. Nici nu ştim cum să le mai numim, căci ceea ce s-a sfârşit, nici nume nu mai are.

Dacă, prin acele porecle înţelegeţi pe bârfitorii scrierilor mele, puteţi să le spuneţi mai de-a dreptul: diavoli! Căci în greceşte ponegrirea se cheamă diabole. Ştiţi cât de urât e privită această patimă a clevetirii (vorbirea de rău a faptelor bune) în faţa lui Dumnezeu şi a îngerilor lui. Deşi alte ale lor păcate par să fie mai mari, diavolii iadului după năravul ponegririi se aleg şi se cunosc. Iar cei despre care pomeneam, nici măcar diavoli nu sunt, ci numai slugile şi trepăduşii lui Satana. Eu i-aş împărţi în draci negri, draci albi, draci de-alergătură şi draci de bătătură. Cum au bârfit cărţile mele, vor mai bârfi şi pe alţii, dacă nu-i ţinem înfrâu. Nu vreau să amintesc aici născocirile lor; o spun ca să nu mai scoată capul atâţia, dornici să-şi însuşească faima bătrânului Cato Cenzorul.

Ştiţi ce înseamnă să-i scuipi cuiva în strachină? Când, pe vremuri, premergătorii acestor draci fără ruşine, meşteri în desfrânare şi spurcători ai cinstei, ca Filoxen, Gnatho sau alţii de aceeaşi teapă, vedeau, în cârciumile unde îşi ţineau de obicei predicile, ce fel de bucate gustoase se puneau dinaintea oaspeţilor, scuipau ca nişte mârlani în blide, ştiind că nimeni nu se va mai atinge de mâncarea pe care cu balele lor au spurcat-o şi vor lăsa-o pe masă, ca să le rămână lor. Cam la fel, deşi mai puţin scârboasă, e povestea acelui felcer de apă dulce, nepotul răposatului avocat Amer, care spunea bolnavilor că aripa de clapon le face rău, târtiţa e otravă curată, ci numai gâtul (fără piele) le e îngăduit, ca să înfulece el bucăţile cele bune.

Aşa fac aceşti diavoli de lege nouă. Văzând atâta lume dornică de a se înfrupta din cartea mea, după ce le gustase cu plăcere pe cele de mai înainte, s-au năpustit să-mi scuipe în strachină; mi-au spurcat, mi-au răstălmăcit şi mi-au ponegrit scrierile, ca nimeni să nu le mai citească, nimeni să nu le mai aibă, afară de ticăloşiile lor. I-am văzut cu ochii mei (nu cu urechile) cum ţineau cărţile mele printre hainele de noapte şi se slujeau de ele ca de-o oală pentru nevoile lor zilnice.

I-au oprit pe bolnavi, pe ologi şi pe alţi nefericiţi să se folosească de ele – deşi pentru aceia le-am scris, ca să le mai treacă de urât şi să-şi astâmpere durerile. De-aş fi putut să am sub îngrijirea mea pe toţi cei ce sufăr de boală sau de întristare, n-ar mai fi fost nevoie să dau aceste cărţi la iveală şi să le încredinţez tiparului. Hipocrate a scris dinadins o carte: Despre îndatoririle medicului desăvârşit (pe care Galien a întregit-o cu lămuriri preţioase), sfătuind pe doftori ca prin nimic să nu supere pe bolnavi: el nu uită să vorbească până şi de îngrijirea unghiilor! Toate ale medicului, mişcările mâinii, faţa, îmbrăcămintea, vorba, privirile, pipăitul, astfel se cuvine a fi potrivite, ca să placă bolnavului şi să-l încânte. Eu însumi, fără să mă fudulesc, aşa am încercat a mă purta cu toţi cei pe care i-am avut în îngrijirea mea; după cum fac toţi ceilalţi din breasla noastră, deşi unii se numesc „şarlatani cu coate goale şi cu mână lungă”, luând drept bune născocirile prosteşti ale unor lepădături.

Mai mult, în cartea a doua despre Bolile molipsitoare a aceluiaşi Hipocrate, se află o parte care a stârnit multă gâlceavă printre noi: nu pentru a şti dacă doftorul încruntat, morocănos, ursuz şi nemulţumit întristează pe bolnav, iar cel zâmbitor, senin, glumeţ şi prietenos îl înveseleşte (căci toate acestea sunt ştiute şi dovedite) – ci dacă această întristare sau această voie bună izvorăsc din starea însăşi a bolnavului, ori dacă, dimpotrivă, purtarea ursuză sau prietenoasă a doftorului se răsfrânge asupra sufletului bolnavului, făcându-l vesel sau trist. Filosofii din şcoala lui Platon şi Averrhoes aşa cred. De aceea, fiindcă nu mi-e cu putinţă să mă găsesc la căpătâiul tuturor bolnavilor şi să-i iau sub îngrijirea mea, de ce să-i lipsesc de bucuroasa şi plăcuta trecere a timpului pe care (fără a jigni pe Dumnezeu, pe rege şi pe alţii) le-o dăruieşte, în lipsa mea, citirea cărţilor mele hazliii.

Şi fiindcă, prin hotărârea dumneavoastră, toţi aceşti bârfitori şi clevetitori au fost legaţi laolaltă şi trimişi în lună,

eu îi iert. N-am mai avea de cine să râdem de-acum încolo, dacă i-am vedea pe toţi aceşti smintiţi lunatici, unii leproşi, alţii eretici, mulţi dintre ei şi eretici şi leproşi, bătând câmpii, rupând băncile, scrâşnind din dinţi, spărgând geamurile, umblând pe toate drumurile, spânzurându-se, înecându-se, ducându-se val-vârtej la toţi dracii, fiecare după scrânteala lui şi după ciozvârta de lună pe care o poartă în căpăţână: crai-nou, primul-pătrar, lună plină, al doilea pătrar sau lună nouă. Vrând să-i răsplătesc pentru răutatea şi viclenia lor, voi urma pilda lui Timon, mizantropul care s-a răzbunat împotriva nerecunoştinţei atenienilor, după cum vă voi spune.

Amărât de purtarea poporului din Atena, Timon a pătruns într-o zi în sfatul cetăţii, cerând să i se dea ascultare într-o pricină privitoare la nevoile obşteşti. La dorinţa lui s-a făcut tăcere şi toţi erau nerăbdători să-l asculte cu atât mai mult cu cit, de ani întregi, nu mai venise în mijlocul sfatului, fugea de lume şi trăia în singurătate. Iată cum le-a vorbit:

— Dincolo de zidul grădinii mele, în care nimeni nu intră, creşte un smochin mare şi stufos, sub ale cărui ramuri toţi disperaţii Atenei, bărbaţi, femei, tineri şi fecioare, vin să-şi pună laţul de gât şi să se spânzure. Vă dau de veste, că pentru a-mi lărgi gospodăria, am de gând să tai acel smochin de azi în opt zile. Aşadar, dacă printre voi sau în întreg oraşul se află vreunul care doreşte să se spânzure, îl poftesc să se grăbească. După ce voi tăia smochinul, nu veţi mai găsi nicăieri un alt loc atât de prielnic şi un copac atât de potrivit.

Ca şi Timon din Atena, îi vestesc pe toţi bârfitorii mei să se spânzure înainte de ultimul pătrar al lunii acesteia: de ştreang mă voi îngriji eu. Le-am ales un loc bun de spânzurătoare, între Midy şi Faverolles. După prima lună nouă nu se vor mai putea spânzura atât de ieftin; vor fi nevoiţi să-şi cumpere frânghia pe banii lor şi să-şi aleagă copacul singuri, ca signorina Leontium, cea care l-a ponegrit pe învăţatul şi iscusitul vorbitor Teofrast.

CAPITOLUL I.

Cum a pornit Pantagruel pe mare pentru a întreba oracolul sfintei Butelci.

În luna iunie, de sărbătoarea vestalelor, ziua în care Brutus a cuprins Spania, iar zgârcitul Crasus a fost răpus în luptă cu parţii, Pantagruel şi-a luat rămas bun de la Gargantua (care după cinstitul obicei al celor dintâi creştini s-a rugat pentru întoarcerea norocoasă a fiului său) – şi a luat calea mării, pornind de pe ţărmul Thalasei, însoţit de Panurge, de fratele Ioan Spintecătorul, de Epistemon, de Gimnast, de Eusten, de Rizotom, de Carpalim şi de ceilalţi slujitori mai vechi, printre care l-a luat şi pe Xenoman, mare călător şi deschizător de drumuri neumblate, care sosise cu câteva zile mai înainte, la chemarea lui Panurge. Prevăzător întru toate, Pantagruel l-a rugat pe Gargantua să le arate, pe cartea cea mare a apelor, calea ce trebuiau să urmeze până la oracolul sfintei Butelci.

În cartea mea a III-a v-am înşirat câte corăbii erau. Numărul lor a fost sporit cu mai multe trireme, nave cu vâsle şi galioane, toate bine înzestrate, smolite cu multă grijă şi din belşug încărcate cu iarba lui Pantagruel. Tălmacii, timonierii, căpitanii, năierii şi ceilalţi lupi-de-mare s-au adunat pe corabia lui Pantagruel. La pupa navei flutura un steag pe care era ţesută o butelcă pântecoasă: jumătate în fire de argint, netede şi sclipitoare, iar jumătatea cealaltă în fire de aur, acoperite cu un smalţ de-un roşu-aprins. Era lesne de înţeles pentru oricine, că albul şi roşul erau culorile alese de nobilii călători, care porniseră să afle cuvântul sfintei Butelci.

La pupa celei de a doua corăbii atârna un felinar vechi, alcătuit cu deosebit meşteşug din pereţi foarte subţiri de marmură străvezie; acesta era semnul că vor trece prin ţara Luminilor. A treia corabie purta în cioc, ca pe o deviză, o carafă frumoasă şi cuprinzătoare de porţelan; a patra, o cană de aur cu două toarte, semănând cu o urnă grecească; a cincea, un ibric uriaş stropit cu smaragd; a şasea un şip

călugăresc, făurit din patru metaluri felurite, topite laolaltă; a şaptea, o pâlnie din lemn de abanos încrustată cu aur; a opta, un căuş tăiat din plută şi prins în aur bătut; a noua, un ulcior cu toarte subţiri de aur; a zecea, o ceaşcă mare din lemn frumos-mirositor de aloes, legată într-un cerc de aur cipriot cu tivitură persană; a unsprezecea, un paner de aur, lucrat ca un mozaic; a douăsprezecea, un butoiaş cu doage de aur-mort, şi cercuri bătute în perle indiene şi smalţ verde.

Oricât de trist şi de amărât ai fi fost, oricât de îngrijorat şi de mâhnit, Heraclit-cel-plângăreţ să te fi chemat, n-ai fi putut să nu te înveseleşti, văzând acel şirag de corăbii atât de strălucit împodobite. Ai fi înţeles fără greutate, că drumeţii aceia erau băutori straşnici şi bărbaţi de ispravă, a căror călătorie, atât la ducere cât şi la întoarcere, se va săvârşi în deplină sănătate, sub semnul glumei şi al voioşiei.

Strângându-şi oamenii laolaltă, Pantagruel le-a ţinut mai întâi o scurtă cuvântare despre călătoriile pe apă, folosind pe ici pe colo pilde din Evanghelie. A sfârşit destul de repede ce-avea de spus, apoi a rostit cu glas limpede şi pătrunzător o rugăciune către Cel-de-sus, pe care au stat s-o asculte toţi târgoveţii şi pârgarii din Thalasa, îngrămădiţi pe ţărm să vadă plecarea corăbiilor.

După ce s-au rugat îndeajuns, au pornit să cânte cu evlavie şi pătrundere, psalmul care începe cu vorbele: „Când a plecat Israel din Egipt”. Isprăvind în cele din urmă şi psalmul, oamenii au întins mesele pe punte şi s-au ospătat. Thalassienii, după ce îşi potriviseră şi ei glasurile la cântarea psalmilor, au scos, la rândul lor, merindele şi băutura, pe care nu uitaseră s-o ia cu ei din belşug. A închinat fiecare în sănătatea tuturor şi toţi în sănătatea fiecăruia. Aşa s-a întâmplat, că niciunul din călătorii de pe corăbii n-a avut de suferit mai târziu de răul mării; nici capul şi nici pântecele nu le-au făcut vreo supărare. N-ar fi scăpat atât de lesne nici dacă ar fi băut, cu o zi înainte, apă de mare sau de izvor, amestecată cu vin; nici dacă ar fi

mâncat o gutuie, coajă de lămâie sau zeamă dulce-acrişoară de rodie; nici dacă ar fi ajunat aşternând hârtie pe burtă, sau ar fi ascultat celelalte sfaturi pe care le dau doftorii cei nerozi călătorilor pe mare.

Au mai închinat câteva pahare la botul corăbiei, apoi oamenii s-au împărţit pe la locurile ce li s-au încredinţat.

Dis-de-dimineaţă au ridicat pânzele în bătaia vântului de la răsărit, iar timonierul Jamet Brayer, căpetenia celorlalţi cârmaci, a însemnat drumul şi a potrivit acul busolei. Planul lui, pe care Xenomen l-a încuviinţat pe de-a-ntregul, era să ajungă la oracolul sfintei Bacbuc, adică în India de Sus, lângă hotarul Chinei, pe-o altă cale decât aceea folosită de portughezi. Călătorii portughezi treceau ecuatorul, ocoleau vârful Bunei Speranţe, la capătul de miazăzi al Africii, încălecau echinoxul şi făceau un înconjur mare, ferindu-se de a se apropia prea mult de pol. Mai nimerit era, aşadar, să ţină paralel linia cercului care trece prin India, să înconjoare polul spre asfinţit, aşa încât, pătrunzând în ţinuturile de miazănoapte să rămână tot timpul în apele Mării Îngheţate, la înălţimea portului Olone, fără a se ridica mai sus.

Acest plan le-a fost călătorilor noştri de mare folos, căci, fără să întâmpine vreo primejdie şi fără să piardă un singur om, au făcut drumul până în India de Sus în patru luni, pe când portughezii, înfruntând încercări nenumărate şi suferind pagube grele, n-ar fi ajuns acolo nici în trei ani. Eu, unul, dacă nu greşesc, aş înclina a crede că pe această cutezătoare cale au venit odinioară indienii în ţara germanilor, unde au fost primiţi cu toată cinstea de regele Suediei – în anul când era proconsul în Galia, O. Mettelus Celer, după cum arată Cornelius Nepos, Pomponius, Mela şi, după ei, Pliniu.

CAPITOLUL II.

Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Medamoti şi ce lucruri minunate a cumpărat acolo.

În ziua cea dintâi şi în zilele următoare, nici pământ n-au întâlnit, şi nici privelişti neobişnuite n-au zărit, întrucât pe această cale mai umblaseră şi o cunoşteau. A patra zi au ajuns la un ostrov numit Medamoti, plăcut la vedere, pe-al cărui ţărm, cel puţin atât de lung ca al Canadei, se înălţau turnuri înalte de marmură şi un şir întreg de faruri luminoase.

Pantagruel a întrebat cine e mai mare peste acel ţinut, şi a aflat că acolo stăpâneşte regele Filofan, care lipsea de-acasă, fiind dus la nunta fratelui său Filoteam […] regelui enginilor. Am coborât pe ţărm, privind cum luntraşii de apă dulce îşi cumpărau cele trebuincioase pentru drum. Pe malul mării erau înşirate o mulţime de dugheni şi de tarabe, cu tot felul de mărfuri rare: covoare, chipuri frumos zugrăvite, peşti, păsări şi alte vietăţi ale locurilor acelora. Era cea de-a treia zi de sărbătoare a târgului celui mare, când o dată pe an veneau cei mai bogaţi şi mai vestiţi neguţători din Africa şi Asia. Dintre toate acele minunăţii, fratele Ioan a ales două chipuri frumoase şi de preţ; cel dintâi înfăţişa un împricinat înaintea judecăţii, celălalt, o slugă care îşi căuta stăpânul, arătând cu privirea ochilor, cu mişcarea mâinilor şi cu umbletul paşilor grija de care era cuprins. Amândouă chipurile ieşiseră din mâna meşterului Charles Chamois, zugravul regelui Megist. Fratele Ioan a făgăduit să le plătească pe amândouă la sfântul-Aşteaptă.

Panurge a cumpărat o pânză mai mare, pe care era zugrăvit în culori faimosul covor, ţesut odinioară cu acul de Filomela, pentru a arăta surorii ei Progneia, cum Tereus, soţul acesteia, a necinstit-o şi i-a tăiat limba, ca să nu-i destăinuiască ticăloşia. Vă jur pe mânerul acestui felinar, că era o pictură plăcută şi măreaţă. Să nu vă închipuiţi că înfăţişa un bărbat împreunându-se cu o fecioară. Ar fi fost un lucru prostesc şi grosolan. Zugravul a dat dovadă de isteţime şi a închipuit cu totul altceva. Vă veţi încredinţa privindu-i lucrarea, care se păstrează la mănăstirea Thelemului, cum intri în sala cea mare, pe mâna stângă.

Epistemon a cumpărat o altă pânză, pe care erau zugrăvite cugetările lui Platon şi atomii lui Epicur.

Rizotom a ales una care înfăţişa ecoul în carne şi în oase.

Gimnast a cumpărat pe seama lui Pantagruel treizeci şi opt de covoare de perete, lungi de patru stânjeni şi largi de trei, ţesute în mătase grecească, tivite cu aur şi argint, înfăţişând viaţa şi luptele lui Ahile; nunta lui Peleu cu zeiţa Tetis, naşterea lui Ahile, tinereţea lui (povestită de Staţiu Papinian), isprăvile lui vitejeşti (preamărite de Homer), moartea şi punerea lui în mormânt, (cântate de Ovidiu şi Quintus Calabrezul), apoi arătarea umbrei lui şi jertfa Polixenei (cum le-a scris Euripide).

Pantagruel a mai ales pentru el trei rinoceri tineri şi frumoşi, un armăsar roib, două iepe sure şi un tarand, pe care i l-a vândut un scit din ţinutul Geloniei. Tarandul e o vietate sălbatică, de mărimea unui taur tânăr, având capul ceva mai mare decât al cerbului, coarnele încrengate, copita crăpată, părul lung ca al ursului şi pielea aproape tot atât de tare ca o platoşă. Nu se găsesc nici în Sciţia prea mulţi, iar acel om din Gelonia spunea că tarandul îşi schimbă înfăţişarea după aceea a locului unde trăieşte sau obişnuieşte să pască, luând culoarea copacilor, a tufelor, a ierburilor şi a celorlalte lucruri înconjurătoare.

Aceeaşi însuşire le-a fost dată caracatiţelor de mare, adică polipilor, ca şi unor maimuţe din Africa, numite papion, apoi licornului din India şi cameleonului, care e un soi de şopârlă atât de minunată, încât Democrit a scris o carte întreagă despre ea, arătându-i înfăţişarea, părţile trupului, însuşirile şi deprinderile ei vrăjitoreşti. Am văzut-o eu însumi cum îşi schimbă culoarea, nu numai pentru a semăna cu lucrurile dimprejur, dar chiar din pricina fricii pe care o simte. Aruncat pe un covor verde, cameleonul se înverzea, iar după un oarecare timp se făcea, rând pe rând, galben, albastru, vioriu, aşa cum îşi schimbă culoarea crestei cocoşul de India, când încearcă o durere.

Tarandul nu-şi schimbă însă numai culoarea pielii, ci şi a părului, ceea ce ni s-a părut cu atât mai ciudat şi mai vrednic de uimire. Alături de Panurge, care era îmbrăcat în haina lui sură, se făcea cenuşiu; lângă mantia purpurie a lui Pantagruel, pielea şi părul lui se făceau roşii; lângă cârmaciul, care era înveşmântat ca preoţii egipteni ai lui Isis, se făcea alb. Cameleonul nu se face alb sau roşu niciodată. Când nu e stăpânit de teamă sau de o altă pornire, culoarea tarandului e sură, ca a măgarilor din Meung.

CAPITOLUL III.

Cum a primit Pantagruel veşti de la tatăl său şi despre felul minunat cum se pot trimite scrisori în ţări depărtate.

Pantagruel îşi petrecea timpul cumpărând aceste vietăţi ciudate, când deodată a auzit de departe zece lovituri de tun, apoi strigăte de bucurie pornind de pe puntea tuturor corăbiilor. Întorcându-se la ţărm, a zărit una din corăbiile uşoare ale tatălui său, numită Chelidonia, fiindcă purta la pupă un peşte zburător, turnat în aramă de Corint. Acest peşte, căruia i se spune rândunica mării, seamănă cu o scrumbie de Loara, cărnos şi lipsit de solzi, având înotătoare osoase ca aripile liliacului, foarte lungi şi destul de largi, cu ajutorul cărora poate să zboare, cum l-am văzut adesea, la o palmă deasupra apei, într-un salt cât o bătaie a arcului. Marsiliezii îl numesc: landol. Corabia era mică, iute ea însăşi ca o rândunică, şi părea mai mult că zboară decât că pluteşte. Pe puntea ei se afla Malicorn, scutierul lui Gargantua, trimis anume pentru a întreba despre sănătatea lui Pantagruel şi a-i aduce scrisori de la tatăl său.

Pantagruel l-a întâmpinat cu vorbe prieteneşti, l-a îmbrăţişat şi l-a întrebat:

— Ai adus cu dumneata pe Gozal, ştafeta văzduhurilor?

— Da, a răspuns Malicorn, e închis în acest paner.

Era o porumbiţă din hulubăria lui Gargantua. Când a pornit Malicorn cu Chelidonia la drum, porumbiţa tocmai scosese pui, şi era nerăbdătoare să revină la cuibul ei. Ea

urma să se întoarcă acasă cu un semn de la cei aflaţi departe; o panglică neagră la un picior, dacă i s-ar fi întâmplat lui Pantagruel vreun rău. Dar, fiindcă toate erau bune, Pantagruel a dezlegat porumbiţa, i-a prins la picior o fâşie de mătase albă şi, fără să mai întârzie, i-a dat drumul să plece în drumul ei. Porumbiţa a ţâşnit în văzduh, cu acea repeziciune a păsării clocitoare căreia îi e dor de puii ei, purtată în zbor zorit de grija pentru cuibul ce-o aşteaptă. În mai puţin de două ore, Gozal a străbătut o depărtare pe care, cu cea mai mare silinţă, corăbierii abia o călcaseră în trei zile şi trei nopţi, întinzând toate pânzele şi vâslind fără răgaz cu vântul în spate.

Ajungând acasă, porumbiţa a coborât de-a dreptul la hulubărie, îndreptându-se ca o săgeată spre cuibul unde şi-a regăsit puii ei. Vrednicul Gargantua, văzând că poartă la picior o panglică albă, s-a liniştit în inima lui şi s-a bucurat de sănătatea fiului său. Acest mijloc îl foloseau preacinstiţii Gargantua şi Pantagruel, de câte ori voiau să afle o veste cu nerăbdare aşteptată şi multdorită, cum ar fi sfârşitul unei bătălii pe mare sau pe uscat, căderea sau împotrivirea unei cetăţi, înfăţişarea vreunei neînţelegeri, fericita uşurare sau facerea grea a cine ştie cărei regine, moartea sau însănătoşirea unor prieteni bolnavi şi aşa mai departe.

Alegeau un porumbel călător şi, din mână în mână, de la o poştă la alta, îl trimiteau până la locul de unde aşteptau ştiri. Porumbelul se întorcea cu o panglică albă sau neagră la picior, după împrejurare, străbătând pe aripile văzduhului, într-un ceas, cale mai lungă decât făceau, pe pământ, treizeci de poşte într-o zi. În felul acesta primeau veştile mai degrabă şi câştigau timp. Şi nu-i un lucru de mirare, că în fiecare lună a anului se aflau în cuiburile lor mulţime de porumbei având pui mici sau stând să clocească. (La aceasta ajută, în orice gospodărie, praful de salpetru şi florile făcătoare de minuni ale verbinei.)

Dând drumul porumbelului să-şi ia zborul, Pantagruel a desfăcut şi a citit scrisoarea primită de la tatăl său. Iată ce

scria Gargantua: „Fiul meu multiubit, dragostea pe care în chip firesc orice părinte o poartă copilului său, a crescut cu atât mai puternică în inima mea, văzând şi preţuind alesele însuşiri cu care darul cerului te-a înzestrat; şi din clipa plecării tale gândul meu te-a însoţit necontenit, stăpânit de-o singură grijă, ca nu cumva să ţi se întâmple pe drum vreun rău. Căci, după cum ştii, iubirea cea adevărată e întotdeauna temătoare. Hesiod ne arată că orice lucru început e pe jumătate îndeplinit, iar o veche zicătoare ne învaţă că până nu porneşti, nu ajungi; de aceea, pentru a-mi potoli frământarea gândurilor, l-am trimis spre tine pe Malicorn, dorind a afla ştiri liniştitoare despre sănătatea ta şi despre întâmplările primelor zile ale călătoriei tale. Căci, dacă până acum drumul tău s-a îndeplinit cu noroc, ceea ce nădăjduiesc a fi, lesne voi putea să înţeleg şi să prevăd cum se va desfăşura mai departe.

Ţi-am ales aici câteva cărţi vesele, pe care ţi le va înmâna purtătorul acestora. Le vei citi când vei avea câtva clipe de răgaz în şirul altor îndeletniciri mai de seamă. Trimisul meu îţi va împărtăşi pe larg veşti de la curtea noastră. Pacea celui veşnic să fie cu tine!

Salută pe Panurge, pe fratele Ioan, pe Epistetnon, pe Xenoman, pe Gimnast şi pe ceilalţi slujitori ai tăi, bunii mei prieteni.

Din casa părintească, în a treisprezecea zi a lunii iunie.

Al tău părinte şi prieten.

GARGANTUA”

CAPITOLUL IV.

Cum a răspuns Pantagruel tatălui său, trimiţându-i o seamă de lucruri frumoase şi rare.

După citirea acestei scrisori, Pantagruel a zăbovit câtva timp de vorbă cu Malicorn, până când Panurge şi-a pierdut răbdarea şi a strigat:

— Dar noi nu bem nimic? Măriei-tale nu-i e sete? Domnul scutier nu obişnuieşte? Nu vi s-a uscat gura vorbind?

— Bine ai grăit, a spus Pantagruel. Du-te şi pregăteşte un ospăţ cum se cuvine la hanul de peste drum, unde ai să vezi atârnând deasupra uşii un ţap călare pe cal.

Panurge a luat-o din loc, iar Pantagruel între timp a alcătuit această scrisoare, pe care avea s-o încredinţeze scutierului: „Preabunul meu părinte, În faţa oricărei întâmplări neobişnuite sau nebănuite, cu care ne întâmpină trecerea vieţii, simţurile şi puterile noastre sufleteşti sunt adânc zdruncinate, uneori atât de mult, încât sufletul se desprinde de trup, chiar dacă ştirile sunt mulţumitoare şi plăcute; ceea ce nu se petrece, când aceeaşi întâmplare e presimţită sau prevăzută. Sosirea fără veste a scutierului tău Malicorn m-a înduioşat şi m-a tulburat nespus, căci nu nădăjduiam să văd curând pe vreunul din oamenii tăi, nici să am veşti de la tine înainte de sfârşitul călătoriei noastre. M-am lăsat în voia dulcii amintiri pe care inima mea o poartă şi în gândul meu a răsărit aievea chipul tău regesc în toată strălucita lui măreţie.

Dar fiindcă ai depăşit aşteptările mele cu darul plăcutei tale scrisori, şi solia scutierului tău mi-a liniştit sufletul cu veşti bune despre sănătatea ta şi alor tăi, mulţumi-voi mai întâi Mântuitorului, rugându-l să te ţină în deplină voie-bună, iar ţie îţi voi rămâne veşnic îndatorat pentru dragostea fierbinte şi statornică pe care o porţi fiului tău prea-supus şi nevrednicului tău slujitor.

În vremea Romei de altădată, un anume Furnius, al cărui tată fusese părtaş la răzvrătirea lui Antoniu, primind iertare de la Cezar-August pentru fapta părintelui său, a spus împăratului: Făcându-mi acest bine, m-ai sortit astăzi nevredniciei; căci nefiind în stare a te răsplăti, voi fi socotit de toţi, în viaţă ca şi după moarte, drept un nerecunoscător.

Ca şi acela aş putea să spun, că preamărea bunătate a iubirii tale de părinte mă sileşte să trăiesc şi să-mi sfârşesc zilele ca un nerecunoscător, afară dacă nu-mi voi spăla vina cu înţelepciunea filosofilor stoici, care spun că orice facere de bine are trei înfăţişări: una a celui care dă, a doua a celui

care primeşte, a treia a celui care o răsplăteşte. Cel care primeşte îşi arată recunoştinţa bucurându-se de darul primit şi păstrându-i o amintire neştearsă. Iar dacă, dimpotrivă, îl nesocoteşte şi îl uită, se dovedeşte a fi cu adevărat omul cel mai nevrednic din câţi trăiesc pe lume.

Copleşit de neistovita îndatorire născută din marea ta bunătate şi neînvrednicindu-mă a-ţi mulţumi în cea mai neînsemnată parte, voi fi ferit de hulă şi de ponegrire întru aceea, că niciodată n-o voi da uitării; iar buzele mele nu vor conteni să mărturisească şi să-ţi aducă mulţumire, după înţelegerea şi puterile mele.

Cât despre celelalte, nădăjduiesc că, datorită ajutorului şi milosteniei lui Dumnezeu, sfârşitul călătoriei noastre va fi asemenea începutului ei, încheindu-se cu bucurie şi deplină sănătate. Nu voi uita să fac însemnări zilnice despre întâmplările mai de seamă ce se vor petrece în acest răstimp, pentru a-ţi înfăţişa la întoarcere o povestire întru totul adevărată a drumului ce-am făcut.

Am aflat aici un tarand din Sciţia, un dobitoc minunat şi nemaiîntâlnit, care îşi schimbă culoarea părului şi-a pielii după aceea a lucrurilor înconjurătoare. Ţi-l trimit, nădăjduind că îţi va face plăcere. E tot atât de ascultător şi de lesne de purtat ca un miel. Mai adaug trei pui de rinocer, blânzi şi cuminţi ca nişte mâţişoare. I-am arătat scutierului cum trebuie ţinuţi: neputând să pască din pricina cornului din frunte, ei mănâncă fructe de pe crengile pomilor roditori, din iesle sau din mână; de asemenea iarbă, spice, mere, pere, orz, grâu şi orice fel de poame sau legume. Mă mir, că scriitorii noştri cei vechi au spus despre ei că sunt sălbatici, cruzi şi primejdioşi, şi că nici un om viu nu i-a văzut până acum cu ochii lui. Te vei încredinţa singur, dacă vei avea bunăvoie, văzându-i cât sunt de blânzi, când îi laşi în pace şi nu-i aţâţi cu răutate.

Îţi trimit totodată viaţa şi isprăvile lui Ahile, închipuite într-o tapiţerie foarte frumoasă, şi cu mult meşteşug ţesută. Să fii încredinţat, că orice vietăţi necunoscute, păsări, ierburi,

dobitoace sau pietre nestemate şi alte lucruri de preţ voi întâlni în drumul nostru, ţi le voi aduce, dacă Domnul-Dumnezeul nostru ne va ajuta. Îl rog să te ţină sănătos şi să-ţi dăruiască bunătatea lui.

Din Medamoti, în a cincisprezecea zi a lunii iunie.

Panurge, fratele Ioan, Epistemon, Xenoman, Gimnast, Eusten, Rizotom, Carpalim îţi sărută dreapta şi îţi înapoiază înmiit vorbele bune ce le-ai trimis.

Preasupusul tău fiu şi slujitor.

PANTAGRUEL”

În vreme ce Pantagruel scria tatălui său, scutierul Malicorn fu întâmpinat şi înconjurat de ceilalţi călători, cu mare bucurie. Toţi îl îmbrăţişau din toate părţile, copleşindu-l cu semne de prietenie şi cu urări de sănătate.

Sfârşind scrisoarea, Pantagruel l-a poftit pe scutier la masă, a închinat cu el şi i-a dăruit un lanţ greu de aur, cântărind opt sute de galbeni. Lanţul era alcătuit din alte şapte lănţişoare, prinse din loc în loc cu diamante mari, rubine, smaralde şi peruzele. Fiecărui corăbier de pe Chelidonia i-a dat câte cinci sute de scuzi însoriţi. Tatălui său, Gargantua, i-a trimis tarandul, acoperit cu o pătură de mătase, înflorită cu aur, apoi covoarele care înfăţişau viaţa lui Ahile şi cei trei rinoceri, îmbrăcaţi în postav cu ciucuri de aur.

Apoi s-au despărţit, urmând fiecare calea lui. Malicorn s-a întors la Gargantua, iar Pantagruel a plecat mai departe spre ţinta călătoriei sale.

În largul mării, Epistemon i-a citit lui Pantagruel cărţile pe care i le adusese scutierul. A petrecut de minune în tovărăşia lor, fiindcă erau plăcute şi vesele. Am să vi le împrumut şi dumneavoastră, dacă mă veţi ruga frumos.

CAPITOLUL V.

Cum a întâlnit Pantagruel o corabie care venea din ţara Luminilor.

În a cincea zi, pe când, depărtându-ne de echinox, începusem să facem înconjurul polului pământului, am zărit

o corabie cu mărfuri, care trecea la stânga noastră. Ne-am bucurat şi unii şi alţii de această întâlnire. Negustorii au primit de la noi veşti de pe mare, iar ei ne-au adus ştiri de pe uscat. Stând de vorbă cu ei, am înţeles că sunt francezi din Saint-Orgeais. Pantagruel i-a întrebat despre drumul lor şi a aflat că vin din ţara Luminilor, ceea ce cu atât mai mult ne-a bucurat. Rugându-i să ne dea lămuriri despre rosturile ţării şi despre obiceiurile de-acolo, am aflat că pe la sfârşitul lunii iulie urma să se ţină soborul cel mare al Luminilor şi, sosind la vreme, vom avea prilejul să luăm parte la vesela şi frumoasa sărbătoare a felinarelor. Se făceau pregătiri mari pentru ziua în care toţi oamenii din partea locului aveau să fie luminaţi. Ne-au mai spus, că vom trece pe lângă marele regat Gebarim, unde vom fi primiţi cu mare alai de craiul Ohabe, stăpânul acelui ostrov, care, ca toţi ceilalţi supuşi ai săi, vorbeşte graiul din Tourraine.

În vreme ce culegeam aceste veşti, Panurge se luase la ceartă cu un negustor din Taillebourg, pe numele lui Dindenault. Acesta, văzându-l pe Panurge fără nădragi şi cu ochelarii prinşi de scufie, l-a arătat celorlalţi negustori, spunând: – „Ia uitaţi-vă, ce mutră de încornorat!” Panurge, care de când purta ochelari auzea mai bine decât de obicei, s-a mâniat şi de aici a început sfada.

— Cum naiba să fiu încornorat, câtă vreme nici însurat nu sunt, cum bănuiesc că eşti, judecând după mutra ta tâmpită?

— Ai ghicit, a răspuns negustorul. Sunt însurat, dar nici pentru toţi nădragii din Europa şi pentru toţi ochelarii din Africa n-aş vrea să nu fiu, căci nevastă-mea e femeia cea mai frumoasă, cea mai cinstită şi cea mai vrednică din tot ţinutul Saintonge, să nu se supere celelalte. Îi duc ca dar, de pe unde am umblat, o creangă minunată de mărgean roşu, lungă de unsprezece degete. Ce te bagi şi ce te amesteci? De unde eşti şi cum îţi zice? Diavol cu ochelari, răspunde: eşti omul lui Dumnezeu, sau sluga lui Anticrist?

— Ia ascultă, a spus Panurge, ce-ai face, dacă după toată rânduiala şi cu încuviinţarea cerului şi a pământului, aş fi înghesatingimierlit-o puţin pe frumoasa şi vrednica ta nevastă, şi i-ar fi rămas în carne o ţepuşă din grădina lui Priap? O s-o laşi acolo pentru totdeauna, sau ai s-o tragi afară cu dinţii? Răspunde, berbecul lui Mahomet, lua-te-ar dracul!

— Am să-ţi tai urechile cu ochelari cu tot şi am să te frig ca pe un berbec! a strigat negustorul, repezindu-se să tragă sabia. Dar sabia n-a ieşit din teacă, fiindcă, după cum bine ştiţi, armele ruginesc pe mare din pricina aerului umed şi sărat.

Panurge a chemat pe Pantagruel în ajutor. Fratele Ioan a pus mâna pe paloşul lui proaspăt ascuţit şi l-ar fi ucis pe negustor fără milă, dacă stăpânul corăbiei şi ceilalţi călători n-ar fi sărit de la locul lor, rugând pe Pantagruel să potolească lucrurile, să nu iasă încăierare cu zarvă şi ruşine. Până la urmă vrăjmaşii s-au împăcat, Panurge a dat mâna cu negustorul şi s-au aşezat să bea împreună în semn de pace şi prietenie.

CAPITOLUL VI.

Cum, după ce s-a potolit cearta, Panurge a cerut negustorului să-i vândă un berbec.

După ce s-au liniştit lucrurile, Panurge le-a şoptit lui Epistemon şi fratelui Ioan:

— Staţi deoparte şi veţi avea de ce să râdeţi. O să-l dau puţin în leagăn, de nu s-o rupe frânghia.

Întorcându-se din nou spre negustor, a turnat pe gât o cană cu vin straşnic din ţara Luminilor, iar negustorul i-a răspuns cu toată cinstea şi voioşia cuvenită. Apoi, Panurge l-a rugat frumos să binevoiască a-i vinde un berbec din ai lui.

— Ei, ei, iubite prietene şi vecin de pahar, bine te pricepi să-ţi baţi joc de oameni! Frumos muşteriu, n-am ce zice! Vrei să cumperi un berbec, nu-i aşa? Hm! Dumneata semeni mai degrabă cu un pungaş de buzunare decât cu un cumpărător de berbeci. Eu unul, Doamne fereşte, n-aş

trece pe lângă dumneata, noaptea, cu punga la brâu. Hm! hm! Cine nu te cunoaşte, ar putea s-o păţească. Ia uitaţi-vă, oameni buni, cine vrea să mă tragă pe sfoară!

— Ia-o mai domol, a spus Panurge, şi nu te pripi. Hai fă-mi hatârul şi vinde-mi berbecul. Cât ceri pe el?

— Vecine dragă, fă bine, treci de partea ceastălaltă şi vorbeşte-mi la urechea dreaptă.

Panurge – Cum doreşti.

Negustorul – Mergi în ţara Luminilor?

Panurge – Precum zici.

Negustorul – Ai plecat să cutreieri lumea?

Panurge – Chiar aşa.

Negustorul – De plăcere?

Panurge – Ai ghicit.

Negustorul – Nu te cheamă cumva Robinel-Berbecu'?

Panurge – Întocmai.

Negustorul – Fără supărare.

Panurge – Sluga dumitale.

Negustorul – N-oi fi vreun măscărici?

Panurge – Sunt.

Negustorul – Nu mai spune? Aha, va să zică cutreieri lumea, eşti măscărici şi te cheamă Robinel-Berbecu`. Bun! Pe berbecul meu tot aşa îl cheamă, ca pe dumneata: Robinel, Robinel! Robinel! Bee! Bee! Ce glas frumos!

Panurge – Frumos şi plăcut.

Negustorul -Vecine, hai să facem amândoi un rămăşag. Dumneata, Robinel-Berbecu, aşază-te pe un taler al cântarului, iar berbecul Robinel să stea pe talerul celălalt. Uite, mă prind pe-o sută de stridii bordeleze, că la greutate şi la preţ, berbecul meu te rămâne; aşa cum o să rămâi dumneata, într-o zi, atârnat ca un cârnat.

— Ia-o mai domol, negustorule! a spus Panurge. Eu cred că ai face mai bine, spre folosul meu şi norocul copiilor dumitale, dacă mi-ai vinde berbecul; pe ăsta, ori pe altul din turma dumitale. Te rog!

— Prietene, i-a spus negustorul, află că din lâna acestui berbec se ţese cel mai bun postav de Rouen. Lâna englezească e o cârpă pe lângă lâna berbecilor mei. Din pielea lor se tăbăceşte marochinul cel mai scump, pe care oricând poţi să-l treci drept turcesc, spaniolesc, sau cel puţin de Montelimar! Din maţe se fac strune de lăută şi de harpă, tot atât de preţuite ca şi cele de […] sau de Aquila. Aud?

— Fii bun, a spus din nou Panurge, şi vinde-mi berbecul: altminteri nu scapi de mine. Îţi plătesc bani-gheaţă. Cât?

Spunând acestea, a scos o pungă plină cu henrici noi-nouţi şi a făcut-o să sune.

CAPITOLUL VII.

Cum s-a târguit Panurge cu negustorul de oi

— Iubitul meu prieten şi vecin de pahar, a răspuns negustorul, din carnea berbecilor mei se înfruptă numai regii şi împăraţii. Carnea lor e fragedă şi gustoasă ca o mană cerească. Îi aduc dintr-o ţară unde purceii – Dumnezeu să-i ţie – se îngraşă cu migdale dulci, iar scroafelor, când sunt – să iertaţi – după nuntă, li se dă să mănânce numai flori de lămâiţă.

— Vinde-mi berbecul, a spus Panurge, şi ţi-l plătesc regeşte, pe cuvântul meu de călător. Cât?

— Dragă vecine şi scumpe prietene, oile mele sunt din sămânţa celor pe care le-au purtat Phrixus şi Helle pe marea Helespontului.

— Ei, drăcia dracului! Eşti clericus vel adicens [202], care va să zică.

— Ita [203] sunt miei, vere [204] sunt ai mei. Behe – he! Behe – he! Ia auzi-l pe Robinel. Înţelegi ce spune? Trebuie să mai ştii, că pe brazda unde îşi lasă udul oile mele creşte grâul ca şi când le-ar uda Dumnezeu. Nu mai e nevoie nici de gunoi, nici de băligar. Mai mult decât atât, din udul lor se scoate cel mai bun salpetru din lume. Cu baliga lor, nu vă supăraţi, felcerii de la noi vindecă şaptezeci şi opt de feluri de racile, dintre care cea mai nevinovată e dropica, boala

sfintei Eutropa – să vă ferească Dumnezeu s-o aveţi! Mai ai ceva de zis, iubite vecine şi dragă prietene? Trebuie să ştii, că le-am plătit cu preţ mare.

— Cât face, atâta dau, a răspuns Panurge, vinde-mi un berbec şi ţi-l voi plăti bine.

— Dragă prietene şi iubite vecine, te rog să ţii seama, că aceste dobitoace sunt o adevărată comoară; până şi părţile pe care le-ai crede nefolositoare au însuşiri minunate şi îţi dau câştig bun. Ia două coarne de berbec, pisează-le cu un ciocan de fier sau cu vătraiul (e totuna), apoi seamănă-le în pământ la un loc bătut de soare şi stropeşte-le des; în câteva luni vei vedea răsărind cel mai frumos sparanghel din lume (socotind şi pe cel de Ravena, dacă nu te superi).

Te rog să-mi răspunzi: coarnele dumneavoastră, a soţilor înşelaţi, au asemenea însuşiri minunate?

— Domol, domol! a spus Panurge.

— Nu ştiu dacă dumneata eşti cărturar, a spus negustorul, eu însă am văzut în viaţa mea mulţi cărturari încornoraţi, ba chiar dintre cei mari, să fie cu iertare. Iar dacă eşti într-adevăr cărturar, trebuie să ştii că aceste binecuvântate vietăţi au la amândouă picioarele un os al călcâiului: astragalul, pe care nu-l găseşti la alte dobitoace – afară de măgarul indian şi de cerbii din Libia; cu aceste oase se juca în vremea veche regescul joc de arşice, împăratul Octavian August a câştigat într-o seară la arşice cincizeci de mii de scuzi. Dumneavoastră, bărbaţii încornoraţi, nu veţi avea niciodată atât noroc.

— Domol, domol! a spus Panurge. Treci mai departe.

— Ce-aş putea să mai spun, dragă prietene şi iubite vecine, întru lauda celorlalte mădulare şi măruntaie ale lor: spinarea, pulpa, muşchiul, pieptul, ficatul, splina, băşica din care se fac mingile, burta şi coastele, cărora copiii din Pygmion le pun o coardă de arc şi trag în ciori cu sâmburi de cireşe. Capul se fierbe cu puţină pucioasă, iar zeama lui e cel mai bun leac pentru câinii cu maţul încuiat.

— Zât! i-a spus, ca din partea lui, stăpânul corăbiei. Vinde-i berbecul dacă vrei, iar dacă n-ai de gând, nu-i mai bate capul!

— O să i-l vând de hatârul dumitale, a spus negustorul. Dar să-mi plătească pe el trei livre.

— E prea mult, a răspuns Panurge. În ţara noastră aş putea să cumpăr cinci, ba chiar şase, cu aceiaşi bani. Nu ţi se pare că ceri prea mult? Am mai văzut eu asemenea negustori lacomi, care, voind să se îmbogăţească repede, au ajuns până la urmă în neagră sărăcie, iar unii dintre ei şi-au frânt gâtul.

— Scutura-te-ar frigurile, mârlan nepricopsit ce eşti! a spus negustorul. Jur pe sfânta clopotniţă a mănăstirii din Charrous, că cel mai tinerel dintre cârlanii mei preţuieşte de patru ori mai mult decât berbecii pe care coraxienii din Tuditania, un ţinut al Spaniei, îi vindeau cu un talant de aur bucata. Ştii cât face un talant de aur, muşteriu de vorbă lungă, fără nici un şfanţ în pungă?

— Milostive jupâne, a spus Panurge, ai luat-o razna, după cum te văd şi te aud. Să nu mai lungim vorba: uite aici, cât ai cerut!

Panurge a plătit negustorului şi a ales din turmă un berbec mare şi frumos, care a început numaidecât să behăie. Auzindu-l, toate oile i-au răspuns, jelindu-se că le pleacă berbecul. Negustorul le-a spus ciobanilor săi:

— A ştiut, ticălosul, ce să aleagă! Mi-a luat berbecul pe care îl pusesem deoparte pentru seniorul din Cancale, căruia îi ştiu gusturile. E vesel şi fericit, când îi pui dinainte o pulpă de berbec mustoasă şi bine rumenită. O mânuieşte ca pe-o lopată cu care bate mingea, iar până la urmă, luptând cu un cuţit bine ascuţit, o răpune!

CAPITOLUL VIII.

Cum a înecat Panurge în mare pe negustor şi toate oile lui.

Dintr-o dată, nici eu nu ştiu cum, că n-am prins de veste, Panurge a luat în braţe berbecul şi, fără o vorbă, l-a azvârlit în mare. Berbecul ţipa şi behăia, iar după el, ţipând şi

behăind, toate oile s-au repezit să sară în mare, buluc, pe urma lui. Se grămădeau şi se îmbrânceau, care de care, să se arunce în apă mai degrabă. Era cu neputinţă să le opreşti; căci aşa e obiceiul oilor, cum ştiţi: una o ia după alta, ori încotro ar porni-o cea dintâi. (Aristotel spune că nu se află pe lume un dobitoc mai prost şi mai nătâng).

Negustorul, văzând cu groază cum toate oile i se înecau şi piereau sub ochii lui, se silea din răsputeri să le aţină calea şi să le oprească. Dar în zadar, una după alta săreau de pe punte şi piereau în valuri. În cele din urmă şi-a încleştat mâinile în lâna unui berbec voinic şi a încercat să-l ţină pe loc, nădăjduind că astfel se vor opri din goană şi oile celelalte. Dar berbecul, cum era puternic şi îşi luase vânt, l-a târât cu el în mare, iar negustorul s-a înecat; aşa i-a scos afară din peşteră pe Ulise şi pe însoţitorii lui, oile lui Polifem, uriaşul cu ochiul în frunte. Ceilalţi ciobani şi paznici ai turmei au păţit la fel. Încercând să oprească oile, apucându-le care de coarne, care de picioare, care de coadă, au fost târâţi în mare şi înecaţi fără urmă.

Pe puntea corăbiei, înspre partea unde erau bucătăriile, Panurge se proptise cu o lopată în mână, dar nu pentru a veni în ajutorul ciobanilor, ci pentru a-i da peste cap, de câte ori încercau să se urce înapoi în corabie şi să scape de înec. Le vorbea, în cuvinte alese, despre zădărnicia lumii acesteia şi despre mulţumirea care îi aşteaptă pe lumea cealaltă, încredinţându-i că morţii sunt mai fericiţi decât cei ce rămân să-şi poarte amarul în această vale a plângerii… Nici fratele Olivier Maillard şi nici părintele Jean Bourgeois n-ar fi ţinut o predică mai frumoasă! Făgăduia fiecăruia că-i va ridica o cruce şi-i va aşeza o lespede de piatră drept amintire pe muntele Cenis, după ce se va fi întors din ţara Luminilor. Le-a urat să aibă noroc şi să întâlnească pe valuri un chit care să-i înghită, iar după trei zile să iasă din pântecele lui, pe un ţărm liniştit, întregi şi sănătoşi ca Ionas.

Văzând că s-a golit puntea de turmă şi de păstori, Panurge a întrebat pe fratele Ioan:

— A mai rămas în corabie vreun suflet de laie-bucălaie? Unde-s mieii lui Păcală? Unde-s berbecii lui Tândală, care dormeau, pe când oile păşteau în poiană? Nu ştiu, n-am văzut! Lovitură hoaţă, frate Ioane, ce zici? A mers ca la război!

— Pe toate ştii să le potriveşti, a răspuns fratele Ioan. Nu mai am de spus decât atât: altădată, la vreme de război, ostaşilor li se făgăduia, în ziua bătăliei, simbria îndoită; dacă biruiau se găsea de unde să li se plătească, iar dacă pierdeau lupta, le era şi lor ruşine să mai ceară; aşa s-au lăsat păgubaşi elveţienii fugari după lupta de la Cerisoles. Trebuia să mai amâni plata berbecului, şi să ţii frumuşel banii în pungă.

— Nu-mi pasă de pagubă, a zis Panurge. Să mă bată Dumnezeu, dacă o asemenea petrecere nu preţuieşte cel puţin cincizeci de mii de franci. Să ne întoarcem la berbecii noştri. Vântul îmi pare prielnic pentru plecare. Frate Ioane, ascultă ce-ţi spun! Niciodată n-am uitat să răsplătesc pe omul care mi-a venit în ajutor, şi i-am păstrat în inima mea, oricând, o bună amintire. Nu sunt din fire nerecunoscător. Dar tot astfel, nimeni nu mi-a făcut până astăzi vreun rău, fără să se căiască; dacă nu pe lumea asta, măcar pe lumea cealaltă; că nici atât de prost nu m-a făcut mama.

— Eşti vândut Satanei! i-a răspuns fratele Ioan. Mihi vindictam [205] şi celelalte. Deschide cartea de rugăciuni şi citeşte.

CAPITOLUL IX.

Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Enasinilor şi despre ciudatele înrudiri ale oamenilor de-acolo.

Se pornise vântul despre apus şi o zi întreagă am mers fără să întâlnim ţărmul. A treia zi spre amiază, pe la ceasul când se trezesc muştele, am zărit o limbă de pământ în trei colţuri, care prin aşezarea ei amintea oarecum înfăţişarea Siciliei. Era ostrovul Rubedeniilor. Bărbaţii şi femeile semănau aidoma cu roşcovanii din Poitou, cu singura deosebire că toţi, până şi pruncii, aveau nasul crestat în

chip de trifoi. Din pricina aceasta, vechiul nume al ostrovului fusese al Enasinilor, adică al Cârnilor. Toţi erau înrudiţi unii cu alţii prin legături de sânge şi se mândreau cu aceasta. Marele lor dregător ne-a spus fără înconjur:

— Dumneavoastră, oamenii din restul lumii, socotiţi că a fost o faptă de mare cinste, când într-o zi (la 13 februarie) pe aceeaşi poartă a cetăţii (Poarta Carmentală, zidită pe vremuri la poalele Capitoliului între Tibru şi stânca Tarpee) au ieşit împotriva unor duşmani ai Romei (etruscii din cetatea Veies) trei sute şase războinici, toţi înrudiţi între ei (din neamul flaminilor) şi au căzut în luptă dimpreună cu cinci mii de slujitori ai lor, (alături de apa Cremenei, care porneşte din lacul Băcan). În ţara noastră, la o asemenea primejdie, s-ar ridica mai bine de trei sute de mii din acelaşi sânge.

Înrudirile lor erau foarte ciudate, căci fiind toţi neamuri unii cu alţii, nu se mai ştia care e tată sau mamă, soră sau frate, unchi sau nepot, noră sau ginere, naş sau nănaşă. Am văzut astfel un moşneag cârn, care îi spunea „tăticule” unei fetiţe de trei ani, în vreme ce aceasta îi spunea moşneagului „copila mea”.

Înainte de a părăsi această ţară, după ce am cercetat locurile şi am aflat multe despre obiceiurile oamenilor fără nas, am intrat într-un han să ne odihnim puţin. Aici am dat peste o nuntă. N-am să mă plâng, de-ale mâncării se găseau din belşug. Am fost de faţă la cununie: o pară, numai foc şi pară pe dinafară, rumenă şi nurlie (unii care au pipăit-o spuneau că era cam moale) lua un tânăr caş, cavaler cu pufuşor bălăior pe botişor. (Auzisem mai demult despre faima mirelui şi-a miresei, şi ştiam că în multe părţi s-au mai pus la cale asemenea împreunări, iar la noi în ţara vacilor se spunea, că domnişoara Pară-Mălăiaţă se potriveşte foarte bine cu un Caşcavaler ceva mai dospit). În altă încăpere am văzut nunta unei cizme bătrâne cu un tânăr şi sprinten papuc. Tânărul papuc i-a spus lui Pantagruel că se însoară cu bătrâna cizmă, fiind o femeie de treabă,

zdravănă, grasă şi frumoasă, care îi era de trebuinţă în gospodărie, mai ales când mergea la pescuit. În altă odaie, o gheată nouă se însoţea cu un ciorap de lână. Nuntaşii ne-au spus, că gheata primise să se mărite cu ciorapul, nu pentru frumuseţea şi voinicia lui – Doamne fereşte! – ci fiindcă era plin, până în vârf, cu arginţi.

CAPITOLUL X.

Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Plăcintelor, unde stăpânea regele Panigon cel Sfânt.

Am părăsit, cu vântul de apus în spate, ostrovul acestor urâcioase corcituri fără nas şi am ieşit la larg. Spre asfinţitul soarelui ne-am oprit la ostrovul Plăcintelor, un ţinut întins şi mănos, unde trăiau oameni mulţi şi bogaţi.

Ţara o stăpânea regele Panigon cel Sfânt. Însoţit de fiii săi şi de ceilalţi prinţi ai curţii, regele a ieşit pe ţărm întru întâmpinarea lui Pantagruel şi, primindu-l cu prietenie, l-a poftit în palatul său.

În faţa turnului cetăţii aştepta regina, cu fiicele şi doamnele de la curte. La dorinţa lui Panigon, toate au venit să-l îmbrăţişeze pe Pantagruel şi pe însoţitori, după obiceiul şi buna-deprindere a ţării aceleia. Numai fratele Ioan, care se strecurase printre căpitanii regelui, lipsea.

Panigon a stăruit pe lângă Pantagruel să primească a fi oaspetele lui în ziua aceea şi cea următoare. Pantagruel şi-a cerut iertare, spunând că va trebui să se folosească de marea liniştită şi de vântul prielnic, pe care toţi călătorii pe apă îl doresc, dar nu li-e la îndemână totdeauna. (Dacă nu porneşti la drum când e vreme bună, zadarnic o aştepţi mai târziu, că nu vine.)

După ce fiecare dintre oaspeţi a golit douăzeci-treizeci de pahare, ne-am luat rămas bun de la Panigon. Întorcându-ne pe corabie, Pantagruel a băgat de seamă lipsa fratelui Ioan. A întrebat: unde poate să fie şi pentru ce nu se află împreună cu noi? Panurge nu mai ştia cum să-l apere şi se pregătea să se întoarcă după el la palat, când iată că îl

văzură pe fratele Ioan venind în goana mare, sprinten şi voios, strigând cât îl ţinea gura:

— Trăiască marele Panigon! o mie de frigări şi de străchini! Să vedeţi ce rânduială ţine la bucătărie! De-acolo viu. M-am luptat oleacă cu cratiţele, încercând să-mi astâmpăr foamea, după bunul obicei călugăresc.

— Faci ce faci, prietene, a spus Pantagruel, şi nimereşti la bucătărie.

— Corpo di gallina! a răspuns fratele Ioan. Cunosc prea bine toate schimonoselile şi maimuţărelile acestor întâlniri cu înaltele doamne: plecăciuni până în pământ, o dată, de două ori, îmbrăţişări, pupături, sărut frumoasele mâini ale înălţimii-voastre, ale măriei-tale, magni, magna, cacabessa, să fiţi aşa şi pe dincolo… Pârţ! Nu zic, nu m-aş da în lături de la puţintică giugiuleală. Dreptul meu! Dar de atâtea serbede închinăciuni, martor mi-e sfântul Benedict, sunt sătul ca de mere acre! Să mă pup cu domniţele, aţi dori dumneavoastră? Aş face-o bucuros, dacă pentru cinstea cuvioasei haine ce port, nu m-aş teme s-o păţesc cum a păţit-o seniorul Guyercharois, dacă-l ştiţi.

— Îl cunosc, a răspuns Pantagruel. E unul din prietenii mei cei mai bum. Ce i s-a întâmplat?

— A fost poftit o dată la un mare ospăţ, pe care îl dădea unul din vecinii lui, cu care de-altminteri se şi înrudea. Veniseră la măritul praznic toţi cavalerii, doamnele şi domniţele de prin împrejurimi. Înainte de-a sosi seniorul, acele doamne şi domniţe au chemat pe toţi copiii de casă şi i-au îmbrăcat în haine femeieşti, ca pe nişte codane spilcuite, sclivisite şi cu grijă dichisite. Copiii de casă, preschimbaţi în fetiţe, i-au ieşit înainte pe puntea din faţă a castelului, iar domnul Guyercharois i-a pupat pe toţi, cu adânci plecăciuni şi cuviincioase îmbrăţişări. Cucoanele, care îl priveau de la fereastră, au pufnit în râs şi au făcut semn băieţilor să-şi dezbrace podoabele. Iar vrednicul senior, văzându-se păcălit, de ciudă şi de ruşine n-a vrut să mai sărute nici un obraz de femeie, spunând că şi doamnele

celelalte ar putea să fie, la rândul lor, nişte slujitori în haine schimbate, mai bine dichisiţi decât cei care îl amăgiseră. Nu-i mai cuminte, Doamne iartă-mă, da jurandi [206], să ne mutăm cu închinăciunile în sfânta Bucătărie, desfătându-ne cu jocul frigărilor şi cu clămpănitul vătraiului? Să luăm îndeaproape cercetare cum se prăjeşte slănina, cum fierbe ciorba, cum se rumenesc plăcintele, care-i rânduiala felurilor de bucate şi ce vinuri s-au ales pentru fiecare fel. Beaţi immaculati în via [207]. Scrie în cartea de rugăciuni!

CAPITOLUL XI.

De ce se grăbesc călugării la bucătărie

— Vorbeşte în neştire, ca la mănăstire, i-a spus Epistemon. Eşti călugăr de grătar, nu călugăr de altar. Mi-am adus aminte, ascultându-te, de-o întâmplare la care am fost de faţă în Florenţa, acum vreo douăzeci de ani. Mă aflam împreună cu o seamă de oameni înţelepţi, călători pătimaşi, dornici de a cerceta meleagurile Italiei, vechile ei aşezări şi pe învăţaţii acelei ţări minunate. Pe când priveam neasemuitele frumuseţi ale Florenţei, măreţia domului, strălucirea bogată a bisericilor, întrecându-ne în a găsi cele mai potrivite cuvinte de laudă, s-a apropiat de noi un călugăr din Amiens, anume Bernard, zis şi părintele Slănină, spunându-ne foarte aspru şi supărat: „Nu pricep, ce găsiţi aici de laudă? M-am uitat şi eu, că n-am orbul găinilor. Ei şi? Ce vedeţi? Nişte case arătoase. Atâta tot. Dumnezeu şi dumnealui sfântul Bernard, ocrotitorul nostru, să ne aibă în buna lui pază, dar n-am văzut nicăieri, în tot oraşul cât l-am umblat, nici un han şi nici o ospătărie! Am stat dinadins să număr şi să socotesc, pe dreapta şi pe stânga, de care parte ar fi să fie mai multe plăcintării cu plăcinte şi ospătării unde să te ospătezi. Nimic! La Amiens, pe-o uliţă de trei ori şi de patru ori mai scurtă decât aceea pe unde am mers, aş putea să vă arăt pe puţin paisprezece birturi cinstite şi bine aromitoare. Nu-mi intră în cap, ce plăcere simţiţi privind, lângă turnul de pază al cetăţii, leii şi africanii, cum le ziceţi dumneavoastră (tigrii cum li se spune

pe aici) ori struţii şi aricii din grădina seniorului Filip Strozzi? Să mă trăsnească Dumnezeu, băieţi, dacă nu m-ar ispiti mai degrabă un boboc de gâscă rumenindu-se în frigare!

Stâlpii aceştia de porfir şi aceste chipuri de marmură sunt frumoase, n-am ce zice. N-am să le ponegresc, dar după pofta inimii mele, turtele cu miere, cum se fac la noi la Amiens, sunt mai gustoase. Statuile romane or fi cioplite cu mult meşteşug, dar martor mi-e sfântul Fereol din Abbeville, că mie îmi plac de o mie de ori mai mult plăcintele de la noi.”

— Vrei să zici, i-a tăiat vorba fratele Ioan, că pe călugări îi găseşti totdeauna la bucătărie. Adevărat! Papii şi împăraţii nu dau pe-acolo niciodată.

— O fi, te pomeneşti, a spus Rizotom, vreo putere nevăzută sau vreo însuşire cu totul deosebită, ascunsă printre cratiţe şi frigări, care îi lasă nepăsători pe papi şi pe împăraţi, în vreme ce pe călugări îi atrage, precum magnetul pilitura de fier. Sau, poate, o pornire încuibată în glugă şi în anteriu, care îi împinge pe călugări la bucătărie, chiar când (bieţii de ei) n-ar fi voit să intre.

— Aceasta înseamnă, a răspuns Epistemon, că orice mişcare porneşte de la materie, după cum arată Averrhoes.

— Asta e! a spus fratele Ioan.

— Fără să mă încumeta răspunde la această întrebare, pe care o socotesc mult prea spinoasă şi mi-e teamă să nu mă înţep (a spus, la rândul lui, Pantagruel), vă voi aminti o întâmplare din alte vremuri. Am citit undeva, că regele Antigoniu al Macedoniei, venind o dată în bucătăria rânduită într-un cort al taberei lui şi văzând pe poetul Antagoras care frigea un ţipar şi ţinea el însuşi de coada tingirii, l-a întrebat în glumă: – „Homer stătea să vadă cum fierb racii, când cânta isprăvile lui Agamemnon?” Dar Antagoras i-a răspuns: – „Şi tu crezi, că Agamemnon, când îşi săvârşea isprăvile lui, umbla prin corturi să vadă dacă nu se află vreunul care fierbe raci?” I se păruse regelui lucru de ruşine, ca un poet să-şi facă de lucru la bucătărie; dar poetul i-a arătat, că era cu atât mai nepotrivit, ca un rege să-şi bage nasul prin cratiţe.

— Am să vă dau gata pe toţi, a spus Panurge, istorisindu-vă ce a răspuns într-o zi bretonul Villandry ducelui de Guise. Vorbeau amândoi despre bătălia pe care a purtat-o regele Francisc împotriva împăratului Carol Quintul, şi în care bretonul, deşi înarmat cu platoşă de oţel călit şi genunchiere, călare pe un armăsar năstruşnic, nu fusese văzut nicăieri. – „Pe cinstea mea, spunea bretonul, n-am fost lipsă şi mi-e lesne s-o dovedesc. Numai că mă aflam într-un loc unde domnia-voastră n-aţi fi îndrăznit să mă căutaţi”. Ducele, înţelegând pe-alături aceste cuvinte, pe care le socotea mult prea îndrăzneţe, a ridicat din umeri. Dar

Villandry a pornit să râdă şi l-a liniştit, spunând: – „Păzeam lăzile cu merinde, unde înălţimii-voastre nu i-ar fi trecut niciodată prin gând să se ascundă!”

Tot povestind astfel au ajuns la corăbiile lor. Apoi s-au depărtat în grabă de ţărmul ostrovului Plăcintelor.

CAPITOLUL XII.

Cum a trecut Pantagruel prin ţara Gâlcevilor şi despre ciudatele obiceiuri ale numiţilor cârcotaşi.

Urmându-ne calea, am ajuns în ziua următoare pe ţărmul Gâlcevilor, într-o ţară al cărei pământ, de la un capăt la celălalt, era zgâriat, răscolit şi răvăşit. Am privit în jurul meu şi nimic din ce cunoşteam n-am văzut. Aici trăiesc judecătorii şi cârcotaşii; oameni amestecaţi şi de toate soiurile. Nu ne-au dat nici să bem, nici să mâncăm. Făcându-ne o mulţime de plecăciuni şi de temenele, ne-au spus că sunt gata să ne slujească şi să ne pună la îndemână orice dorim, dacă le plătim.

Unul din tălmaci i-a povestit lui Pantagruel felul ciudat cum îşi ţineau zilele acest neam de oameni. În vechea Romă trăiau o seamă de cetăţeni, care îşi câştigau viaţa bătând, ucigând şi vânzând otravă. Cârcotaşii, dimpotrivă, se lasă scărmănaţi în aşa fel, că dacă vreunul nu mănâncă bătaie vreme mai îndelungată, moare de foame, el cu femeia şi copiii lui.

— Aceşti oameni, a spus Panurge, seamănă cu cei despre care pomeneşte CI. Galien, că nu pot să ridice steagul bărbăţiei spre ecuator, dacă nu sunt biciuiţi cumsecade. Sfinte Tibalde! Mie să-mi facă unul aşa ceva, la mama dracului, n-aş mai fi bun de nimic!

— Iată care e obiceiul şi deprinderea lor, a spus tălmaciul. Când oarecare călugăr, popă, cămătar sau advocat pune gând rău vreunui gentilom din ţara lui, îi trimite pe cap unul din aceşti cârcotaşi, care îl cheamă la judecată, îl descoase, îl amână, îl suduie şi îl ocărăşte fără ruşine, după împuternicirea şi îndrumările primite; până când gentilomul cu pricina, afară dacă nu-i mai nesimţitor şi mai

nătâng decât o broască, se vede nevoit să-i pună ciomagul pe spinare, să-i cresteze scăfârlia cu sabia, să-i taie picioarele, sau fără multă vorbă să-l arunce în şanţ pe fereastra castelului. Iată-l astfel pe cârcotaşui nostru pricopsit pe cel puţin patru luni, întorcându-se de la chelfăneală ca de la culesul grâului! Fiindcă popa, cămătarul, călugărul sau advocatul îl despăgubesc cu prisosinţă, iar gloaba, pe care trebuie s-o plătească gentilomul pentru oasele rupte, e câteodată atât de mare, încât bietul om îşi pierde tot avutul sau moare în temniţă, mişeleşte, ca şi cum şi-ar fi omorât regele.

— Eu cunosc un mijloc foarte bun pentru a te apăra de asemenea neplăceri, a spus Panurge. Îl ştiu de la seniorul din Basche.

— Anume? a întrebat Pantagruel.

— Seniorul din Basche, a început Panurge, era un bărbat viteaz, drept, cinstit şi darnic. Întorcându-se dintr-un lung război în care ducele de Ferrara luptase cu ajutorul francezilor împotriva furiilor papei Iuliu al II-lea, s-a pomenit zi de zi chemat la judecată, amânat, întrebat, hărţuit, după bunul-plac al grăsunului egumen de Saint-Louant.

Într-o zi, pe când stătea la masă cu slujitorii săi (căci era om bun şi cu inimă largă) a chemat la el pe brutarul Loyre şi pe femeia lui, apoi pe preotul parohiei, un anume Oudard, care era în acelaşi timp şi pivnicerul seniorului (cum se obişnuia pe-atunci în Franţa). În faţa tuturor oamenilor săi, slujitori şi cavaleri, a vorbit astfel:

— Băieţi, ştiţi cât sânge rău îmi fac mârlanii ăştia de cârcotaşi. Sunt atât de hărţuit, încât, dacă nu-mi veniţi în ajutor, sunt hotărât să părăsesc această ţară şi să plec în Sudan, la mama dracului. Aşadar, când vor mai veni să mă amărască, dumneata, Loyre, dimpreună cu nevasta dumitale, să vă înfăţişaţi în sala cea mare a castelului, îmbrăcaţi cu hainele dumneavoastră de nuntă, ca şi cum aţi vrea să vă însoţiţi, ca altădată. Iată aci o sută de scuzi de

aur pentru cheltuială. Dumneata, părinte Oudard, să nu uiţi să-ţi îmbraci cele mai frumoase odăjdii şi să aduci apă sfinţită, ca pentru slujba logodnei. Iar dumneata, Trudon (aşa îl chema pe toboşarul castelului), să fii de faţă cu flautul şi cu tamburina. După ce părintele va binecuvânta tânăra pereche, iar logodnicul va da logodnicei sale prima sărutare, Trudon va bate toba, iar dumneavoastră, ca semn de amintire, vă veţi trage în glumă, unul altuia, câţiva pumni în spinare. O să vă faceţi puţină poftă de mâncare. Iar când o să vie rândul cârcotaşului, să daţi în el ca la fasole! Nu-l cruţaţi, pocniţi-l, buşiţi-l, scărmănaţi-l, după cum vă rog! V-am pregătit nişte mănuşi de zale, îmbrăcate în piele de căprioară. Loviţi-l din toate părţile, unde se nimereşte, fără să mai număraţi. Cu cât veţi da mai vârtos, vă voi iubi mai mult. Să n-aveţi teamă de judecată, mă pun eu chezaş pentru toţi. Să faceţi însă aşa, ca şi când ar fi o joacă, să râdeţi şi să glumiţi cum se obişnuieşte la orice nuntă de-a noastră.

— Foarte bine, a spus Oudard, dar cum vom deosebi noi pe cârcotaş dintre ceilalţi, căci în casa dumneavoastră vin în fiecare zi fel de fel de oameni?

— Am dat poruncile cuvenite, a răspuns Basche. Când se va arăta la poartă un călăreţ descălecat sau călărind pe-o mârţoagă, purtând în degetul cel mare un inel de argint, să ştiţi că ăla e! Portarul îl va pofti cu plecăciuni şi va trage clopotul. Voi să fiţi gata şi să vă pregătiţi pentru nuntă, aşa cum v-am arătat.

Într-o bună zi, cu voia lui Dumnezeu, s-a înfăţişat la castel un cârcotaş roşcovan, bătrân şi rotofei. A sunat la poartă, iar portarul l-a cunoscut după încălţările lui mari şi grele, după iapa lui costelivă, după traista cu hârţoage pe care o purta la brâu, şi, mai ales, după inelul de argint de pe degetul cel mare de la mâna stângă.

Portarul l-a întâmpinat cu temenele, l-a poftit să intre şi a sunat voios din clopot. Auzind clopotul, brutarul Loyre şi nevastă-sa au îmbrăcat hainele lor de la nuntă şi au intrat în

sala cea mare, zâmbitori şi veseli cum se cuvenea. Oudard şi-a pus patrafirul, iar când a dat să intre, s-a întâlnit nas în nas cu cârcotaşul, pe care l-a poftit, până una-alta, la un păhărel de zăbavă. În vremea aceasta, ceilalţi îşi trăgeau de zor mănuşile. „Nici nu se putea să nimereşti mai bine, i-au spus. Stăpânul nostru e în toane bune şi ne vom ospăta pe săturate. Toate vor merge ca pe roate: avem nuntă! Ia, bea şi te înveseleşte.”

Cârcotaşul s-a aşternut pe băutură, iar Basche, văzându-i pe toţi oamenii lui strânşi laolaltă l-a chemat pe Oudard să vie cu apa sfinţită. Cârcotaşul, călcând în urma lui, împărţea tuturor cuviincioase plecăciuni şi temenele. S-a îndreptat cu o hârtie în mână spre Basche, iar acesta l-a întâmpinat cu zâmbetul cel mai dulce pe buze. I-a pus în palmă un galben şi l-a poftit prieteneşte să fie de faţă la logodnă. Cârcotaşul n-a zis ba. Toate au mers pe şartul lor, iar la sfârşitul slujbei au început să curgă pumnii! Când, bineînţeles, i-a venit rândul cârcotaşului, l-au mângâiat şi l-au dăruit cu atâţia ghionţi de mănuşă, încât a rămas năuc şi aiurit, cu un ochi învineţit, cu opt coaste stâlcite, cu coşul pieptului strivit, cu spinarea ferfeniţă şi cu falca în trei bucăţi. Toţi râdeau, iar Trudon bătea toba! Oudard se pornise şi el pe treabă, cu ajutorul lui Dumnezeu, ascunzând sub pulpana patrafirului mănuşa lui de hermină căptuşită cu zale. Era voinic, părintele, şi trăgea cu sete!

Cârcotaşul s-a întors în ostrovul Gâlcevilor vărgat ca un tigru, fără să poarte vreo pică seniorului Basche, care îl primise atât de prietenos. Cu ajutorul felcerilor pricepuţi din ţara lui s-a înzdrăvenit şi a trăit mai mult decât s-ar fi cuvenit. Amintirea lui s-a stins, o dată cu cântecul clopotelor care s-au tras când l-au pus în pământ.

CAPITOLUL XIII.

Cum, după pilda lui Frangois Villon, seniorul Basche i-a lăudat pe oamenii lui.

După ce cârcotaşul a ieşit pe poartă călare pe iapa lui chioară, Basche s-a dus în grădină sub bolta de viţă, şi a

chemat la sine pe soţia lui, pe domniţe şi pe toţi oamenii curţii. A poruncit să li se dea tuturor vin de băut, plăcinte, şuncă, poame şi brânzeturi, a închinat cu ei plin de voie bună şi le-a vorbit astfel:

— Meşterul Frangois Villon, spre sfârşitul anilor săi bătrâni, s-a aşezat la Saint-Maixent, în Poitou, unde îl poftise preotul din acel loc, un om de ispravă. Pentru a face poporul să petreacă, Francois Villon s-a gândit să joace Patimile lui Isus, în graiul oamenilor din acel ţinut şi după înţelegerea lor. A arătat fiecăruia cuvintele pe care trebuia să le înveţe, a pregătit locul unde avea să se aşeze podeaua şi a înştiinţat pe primar şi pe ceilalţi sfetnici ai oraşului, că vicleimul se va ţine în cea din urmă zi a bâlciului din Niorţ. Rămânea să mai aleagă veşmintele potrivite pentru cei care aveau să joace Patimile. Primarul şi sfetnicii oraşului au dat poruncile cuvenite. Pentru îmbrăcămintea unui ţăran bătrân, care făcea pe Dumnezeu-tatăl, meşterul Villon a rugat pe fratele Frângegât, paracliserul mănăstirii să-i împrumute un anteriu şi o glugă. Frângegât l-a trimis la plimbare spunând că avea poruncă de la episcopie, să nu dea nici-de-unele comedianţilor care joacă teatru.

Villon i-a răspuns că acele rânduieli erau privitoare numai la scamatorii, la măscări, şi alte comedii deşănţate, după cum el însuşi a văzut la Bruxelles şi prin alte locuri. Frângegât nu s-a lăsat înduplecat şi l-a trimis să încerce în altă parte, că el din paraclisul lui nu-i dă nici un capăt de aţă. Villon a împărtăşit oamenilor săi purtarea duşmănoasă a paracliserului, spunând cu mare ciudă, că Dumnezeu va şti să-l pedepsească pentru răutatea lui.

În sâmbăta următoare, aflând că Frângegât, călare pe fecioara mănăstirii (aşa îi spunea iepei, care nu fusese dată la armăsar), plecase cu talerul să strângă danii la Saint-Ligaire, de unde n-avea să se întoarcă decât după-prânz, a pornit cu alaiul dracilor de-a lungul oraşului şi prin târg. Diavolii, îmbrăcaţi în piei de lup, de viţel şi de oaie, purtând capete de miei, coarne de bou şi vătraiuri de bucătărie,

încinşi cu chimiruri late de piele, la care atârnaseră clopote de la gâtul vacii şi zurgălăi de măgar, au stârnit pe uliţe o larmă ca aceea. Unii ţineau în mână o bâtă vopsită-n negru, în vârful căreia legaseră scăpărători cu capsă şi plesnitori; alţii câte un lemn aprins, pe care, la fiecare răspântie, îl tăvăleau în praf de răşină, scoţând flăcări şi fum ca de sub talpa iadului. Înşirându-i astfel spre hazul oamenilor şi spaima copiilor, i-a purtat până la o casă de pe drumul care duce la Saint-Ligaire, să bea şi să petreacă. Acolo l-au zărit de departe pe Frângegât, care se întorcea cu căldăruşa plină, rostind stihuri lumeşti:

Hic est de patria, natus de gente belistra, Qui solet antiquo bribas portare bisaco. [208]

— Naiba să-l ia! au strigat dracii. N-a vrut să-i împrumute lui Dumnezeu patrafirul; să-i vârâm în oase puţină spaimă.

— Bine v-aţi gândit, a spus Villon, să ne-ascundem până-o trece, iar voi pregătiţi-vă pocnitoarele şi staţi cu făcliile gata.

Când a ajuns Frângegât în dreptul lor, au ţâşnit toţi de-a valma din ascunzătoare şi i-au ieşit înainte cu zarvă mare, împroşcând foc din toate părţile asupra lui şi asupra iepei, bătând darabana şi urlând ca nişte diavoli ce erau: „Hu! hu! hu! Brrrr! Rrr! Rrr! Hu! hu! hu! Frate paracliserule, plăcut-a-ţi dracii?”

Iapa speriată a luat-o la galop, sărind, tropăind, pârţâind, smucindu-se, împleticindu-se, schimbând piciorul şi pârâind ca din puşcă; în goana cea mare, l-a zvârlit din şa pe Frângegât, care se ţinea de oblânc cu amândouă mâinile, pe cât îl ajutau puterile. Şaua i s-a răsucit, încălţările i s-au încurcat în curele şi, neizbutind să scoată piciorul din scări, a rămas agăţat, cu şezutul târşit pe pământ, în vreme ce iapa îl sălta ca pe-un sac, târându-l val-vârtej peste garduri, prin stufişuri şi prin şanţuri, până i-a zdrobit scăfârlia, mânjind cu creierii lui crucea Floriilor. I-a ciopârţit trupul, o ciozvârtă ici, una mai încolo, braţele şi picioarele la fel, i-a scos afară maţele, măcelărindu-l atât de grozav, că n-a mai

ajuns din el la mănăstire decât laba piciorului drept şi o gheată agăţată în cureaua scării.

Villon, văzând că totul s-a petrecut aşa cum socotise, a spus diavolilor săi: – „Aţi jucat bine, domnilor draci, halal să vă fie! Aţi jucat bine, n-am ce să spun. Să poftească dracii din vorbitoarele de la Saumur, Montmorillon, Langres, Saint-Esprit, Angers şi, Doamne iartă-mă, chiar din Poitiers, să se măsoare cu dumneavoastră! Draci mai adevăraţi ca dumneavoastră nici nu se află!”

— Tot aşa şi eu, iubiţii mei prieteni, a încheiat Basche, sunt încredinţat că aţi fi nişte diavoli minunaţi, de vreme ce, la cea dintâi încercare l-aţi scărmănat, l-aţi buşit şi l-aţi gâdilat atât de bine pe cârcotaşul meu. Vă măresc tuturor simbria de două ori. Iar dumneata, draga mea (i-a spus soţiei sale) cinsteşte-i după cum vei crede de cuviinţă; îţi las pe mână şi în bună grijă cheile de la toate cămările. Cât despre mine, să-mi îngăduiţi să ridic paharul în sănătatea voastră a tuturor, dragi prieteni! Vinul e bun şi îndeajuns de-rece. Iubitul meu chelar, ţine acest vas de argint, ţi-l dăruiesc. Scutieri, luaţi fiecare câte un pocal de argint. Copiii de casă să nu fie bătuţi la tălpi timp de două luni. Draga mea, să le dai câte o pălărie nouă, cu pană albă şi fluturi de aur. Părinte Oudard, ţine din partea mea acest şip de argint. Să li se împartă şi bucătarilor câte unul. Feciorii vor primi câte o cană de argint. Grăjdarilor le dau câte o nuia de argint aurit. Portarilor, aceste două talere, îngrijitorii catârilor vor primi câte o lingură. Dumneata, Trudon, ia aceste linguriţe de argint şi o cutioară pentru cofeturi. Argaţilor le dăruiesc câte o solniţă frumoasă. M-aţi slujit cu credinţă, prieteni, şi vă sunt recunoscător. Iar acum vă spun, Dumnezeu mă aude, că mai bine mă învoiesc a primi în coif o sută de lovituri de măciucă, luptând pentru bunul nostru rege, decât să mai fiu chemat în judecată o singură dată de vreo javră de cârcotaş, pentru plăcerea cine-ştie cărui egumen pântecos!

CAPITOLUL XIV.

Urmare la chelfăneala cârcotaşilor în casa lui Basche.

Patru zile după aceea, un alt cârcotaş, mai tânăr, lung şi deşirat, s-a înfăţişat să-i înmâneze lui Basche o chemare în judecată din partea aceluiaşi egumen borţos. Portarul l-a cunoscut numaidecât şi a tras clopotul. Toţi oamenii curţii au priceput ce se întâmplă. Loyre tocmai frământa aluatul, iar nevastă-sa cernea făina. Oudard şedea la masa lui de scris. Cavalerii băteau mingea. Seniorul Basche juca o sută-unu cu soţia lui; domniţele jucau arşice; căpitanii jucau taroc; pajii jucau fripta. Toţi au sărit de la locurile lor, când au aflat că intră pe poartă cârcotaşul. Oudard şi-a îmbrăcat în grabă anteriul, Loyre cu nevastă-sa au lăsat plămada în copaie şi şi-au pus hainele de sărbătoare. Trudon a pornit să bată toba şi să sufle în flaut. Toţi râdeau şi făceau haz, pregătindu-şi mănuşile.

Basche a coborât în curte cel dintâi. Cârcotaşul, zărindu-l, i-a ieşit în cale, a pus un genunchi la pământ şi i-a ţinut o frumoasă cuvântare, rugându-l să nu se supere, dar trebuie să îndeplinească porunca egumenului; spunea că el e un slujbaş al stăpânirii, împuternicit al cinului monahal, portărel al mitrei episcopeşti, gata oricând să-l slujească la fel, ca pe oricare din neamul lui, de câte ori seniorul va găsi cu cale să-l cheme. – „Nu face nimic, a răspuns Basche. Să nu ne despărţim însă, până nu vei gusta un pahar din vinul meu cel mai bun de Quinquenais, şi nu vei lua parte la nunta care se va săvârşi astăzi în casa mea. Părinte Oudard, dă-i oaspelui nostru să bea şi să mănânce, apoi vino cu el împreună în sala cea mare. Prietene, fii binecuvântat!”

Cârcotaşul, după ce şi-a udat bine gâtlejul şi s-a ghiftuit cu de-ale gurii, a intrat cu Oudard în sala cea mare, unde se aflau adunaţi nuntaşii. Ştia fiecare ce-avea de făcut, ca să iasă petrecerea cum se cuvine. Cârcotaşul a fost întâmpinat cu râsete şi glume, făcând şi el haz, în rând cu toţi ceilalţi. După ce Oudard a rostit ultimele cuvinte despre taina cununiei; după ce, aplecându-se asupra mirilor, le-a împreunat mâinile şi i-a stropit cu agheasmă, după ce

mirele şi-a sărutat mireasa, iar slujitorii au adus tăvile cu vin şi cu dulciuri, au început să curgă pumnii din toate părţile. Cârcotaşul i-a tras câţiva ghionţi lui Oudard, dar părintele stătea pregătit cu mâna înmănuşată sub patrafir, şi când i-a venit bine, i-a răspuns cârcotaşului cu vârf şi îndesat. Ploua asupra lui pumnii din toate părţile, şi fiecare, cum îl încolţea şi îl atingea cu o mângâiere înzăuată, îi striga: – „Amintire de la nuntă! De la nuntă, de la nuntă! Să nu uiţi!”

L-au dichisit atât de bine, încât îi ţâşnise sângele din nas, din ochi şi din urechi.

S-a ales cu şalele frânte, cu umărul scrântit, cu spinarea cocoşată, cu ţeasta capului crăpată, cu ceafa zdrelită, cu pieptul sfărâmat, cu braţele rupte şi cu tot trupul făcut ferfeniţă. Vă rog să mă credeţi, că nici şcolarii din Avignon, în câşlegi, nu-şi cară, jucând leapşa, atâţi ghionţi, câţi a înghiţit la înghesuială bietul cârcotaş! În cele din urmă s-a prăbuşit la pământ. L-au stropit cu vin pe obraz, i-au legat la subsuoara pieptarului, ca amintire de la nuntă, câteva panglici galbene şi verzi, l-au proptit în şa pe-un cal răpciugos şi l-au trimis frumuşel acasă. Nu ştiu cum a ajuns în ostrovul Gâlcevilor şi cine l-a oblojit, nevasta sau felcerii din partea locului; nimic nu s-a mai pomenit de atunci despre numele lui.

A doua zi, altă poveste. Hârtia de chemare în judecată s-a găsit neatinsă în traista cârcotaşului chelfănit, aşa că egumenul cu burtă mare s-a văzut nevoit să trimită un al treilea cârcotaş, care să-i înmâneze seniorului Basche hârtia cu pricina. I-a mai dat şi doi aprozi să-l însoţească. Portarul a tras clopotul spre bucuria tuturor, care au înţeles că sosise cârcotaşul.

Basche stătea la masă cu soţia lui şi cu alţi cavaleri. A trimis să-l cheme pe cârcotaş şi l-a aşezat lângă el; aprozii au rămas cu domnişoarele. Au prânzit cu voie bună şi din belşug. La sfârşitul mesei, când s-au adus cofeturile, cârcotaşul s-a ridicat şi, în faţa celor doi aprozi, i-a înmânat

lui Basche chemarea în judecată. Basche a primit-o şi a dat cârcotaşului şi fiecărui aprod câte patru scuzi însoriţi.

Apoi toţi s-au împrăştiat, aşteptând să înceapă comedia; Trudon pornise să bată din tobă. Basche l-a poftit pe cârcotaş să ia parte ca martor la logodna unuia din căpitanii castelului, pentru care va fi plătit spre deplina lui mulţumire. Cârcotaşul a primit cu plecăciune, şi-a scos călimara de la brâu, a cerut hârtie şi a chemat lângă el pe cei doi aprozi. Loyre a intrat în sala cea mare pe-o uşă, nevastă-sa şi domnişoarele pe-o alta, toţi în haine de nuntă. Oudard, înveşmântat în odăjdii, a dat binecuvântarea mirilor şi i-a stropit cu apă sfinţită. Învoiala cununiei s-a scris şi s-a iscălit. Dintr-o parte au sosit vinul şi dulciurile, de partea cealaltă mărturiile de logodnă, împletite din panglici albe şi cafenii; apoi mănuşile de fier au răsărit ca din pământ!

CAPITOLUL XV.

Cum au reînviat cârcotaşii vechile obiceiuri ale logodnelor de altădată.

După ce a dat pe gât o cană mare cu vin de Bretania, cârcotaşul i-a spus seniorului:

— Domnule, sunt lucruri care mie nu-mi plac. Unde sunt nunţile de altădată? Vai! Toate bunele obiceiuri se duc pe apa sâmbetei! Nu mai sunt iepuri în pădure; nu mai găseşti prieteni. Aţi văzut cum s-au scos de prin unele biserici vechile locuri de adăpare ale cucernicului din postul Crăciunului. Oamenii umblă cu capul prin nori. Se apropie sfârşitul lumii. Vedeţi şi dumneavoastră: avem nuntă! Nuntă! Şi, râzând, a început să-l pocnească pe Basche, apoi pe soţia lui, pe domnişoare şi pe Oudard. Mănuşile de zale atât au aşteptat să intre în joc; iar până la urmă, cârcotaşul a plesnit în nouă locuri. Unul din aprozi s-a ales cu braţul rupt, al doilea, cu falca dezghiocată; i se zărea omuşorul şi pierduse un mare număr de măsele, ca să nu mai pomenesc despre dinţi.

În sunet vesel de tobă, nuntaşii au ascuns mănuşile degrabă, iar slujitorii au venit cu alte rânduri de dulciuri. Au închinat unii pentru alţii, şi toţi de-a rândul, în sănătatea cârcotaşului şi a aprozilor. Era nevoie! Oudard zicea că s-a săturat de nuntă, fiindcă unul din aprozi îi desfincornifistibulizase umărul. Cu toate acestea a ridicat paharul şi a băut cu voie bună în cinstea lui.

Aprodul cu falca scoasă îşi cerea iertare cu mâinile împreunate. Loyre, brutarul, se plângea că celălalt aprod (cu braţul rupt) îi trăsese un pumn atât de amarnic, încât îi zdrobistrevicotonosfărâmutilizase călcâiul. Iar Trudon, ascunzându-şi ochiul stâng sub batistă şi arătându-şi toba spartă pe-o parte, se văita: – „Ce-au avut cu mine? Ce rău le-am făcut? Nu s-au mulţumit să-mi umflinvinestâlcitochiorobroscocrucilizeze ochiul, dar mai mi-au spart şi toba. Toboşarii sunt chemaţi la nuntă să bată toba, nu să fie ei bătuţi! Dracul să vă pieptene!” – „Frate-meu, i-a spus aprodul ciung, nu te supăra, am să-ţi dau din vechile şi înaltele porunci regeşti, pe care le port în tolbă, una scrisă frumos pe piele de viţel, ca să-ţi dregi toba. Iartă-mă, frate-meu, jur pe Maica Domnului din Riviere, că n-am vrut să-ţi fac rău! Doamne păzeşte!”

Unul din scutieri, şchiopătând şi sărind într-un picior (ca bunul şi vrednicul senior din Roche-Posay) a spus aprodului cu fălcile smulse: -”Ce sunteţi voi? Aprozi sunteţi sau bătăuşi? Mi-aţi fărâdezcărstrivibraţojupilungoscobifrânzdrelizit amândouă mâinile cu încălţările voastre grosolane, şi mi-aţi înbortisfârticârpiboţidesprecurgoliferfeniţat fundul nădragilor, trăgând în ei la ţintă cu vârful ciubotelor! Astea sunt petreceri voiniceşti? Vă mulţumesc de astfel de glume!

Aprodul cu mâinile împreunate, se ruga de iertare, mormăind ca un mormoloc: – „Ia-ia-iar-tă-mă-mă-mă!”…

Mireasa râdea şi plângea, plângea şi râdea, văitându-se că aprodul o pocnise peste toate mădularele fără să mai aleagă, îi smulsese conciul şi îi

mototopipăciufugăurirăvăşidesfăpătrumpinsese părţile ruşinoase.

— Ei, drăcia dracului! a spus Loyre. Măria-sa regele (aşa i se spunea cârcotaşului, când venea cu poruncile stăpânirii) altă treabă mai bună de făcut n-a găsit, decât să-i burduşească neveste-mi spinarea? Dar pot să mă supăr? Aşa se glumeşte la nuntă. Mi-ai plăcut, prietene, vorbeşti ca un înger şi te baţi ca un diavol! Ai în dumneata ştofă de călugăr! Beau în sănătatea dumitale; şi în a dumneavoastră, domnilor aprozi.

— Nu ştiu ce-au avut cu mine, spunea soţia lui, de mi-au cărat atâţia pumni după ceafă? Nu-mi aduc aminte să ne fi certat. Nici nu doresc. Ce să vă spun? are o mână grea cum încă n-am simţit pe spinarea mea niciodată!

Bucătarul îşi înfăşurase mâna într-o cârpă şi se văita, prăpămototoscărmăbuşit de tot.

— Dracul m-a pus să viu la nuntă? M-am ales, Doamne iartă-mă, cu amândouă mâinile învârfărâmăcelărupte. Nuntă-i asta? Fac ceva pe ea!

Cârcotaşul nu spunea nimic. Tăcea chitic. Aprozii nu ştiau cum să-şi mai ceară iertare, jurându-se pe Dumnezeul din cer, că nu avuseseră nici un gând rău. Apoi au plecat. Întorcându-se în ostrovul Gâlcevilor, la ei acasă, au spus tuturor că n-au întâlnit nicicând un bărbat mai de ispravă ca seniorul Basche, nici n-au intrat într-o casă mai cinstită decât a lui; că n-au fost poftiţi în viaţa lor la o asemenea nuntă furtunoasă, şi că toată vina fusese a celor care au început să dea. Au mai trăit multă vreme după aceea, dar n-aş putea să spun anume cât.

Din ziua aceea, s-a înrădăcinat printre aprozi şi cârcotaşi credinţa că banii lui Basche erau mai primejdioşi, mai blestemaţi şi mai ucigători decât fusese odinioară aurul Tuluzei şi calul Sejan, pentru toţi cei care râvniseră să-l aibă. Şi de atunci, numitul senior a avut linişte, iar nunţile din Basche au rămas de pomină.

CAPITOLUL XVI.

Cum a dat pe faţă fratele Ioan firea adevărată a cârcotaşilor

— Povestea aceasta mi s-ar părea plăcută, a spus Pantagruel, dacă n-aş purta mereu în suflet teama de pedeapsa lui Dumnezeu.

— Ar fi fost şi mai veselă, a spus Epistemon, dacă grindina de pumni ferecaţi s-ar fi abătut pe spinarea egumenului celui gras, care îşi cheltuia timpul şi banii hărţuindu-l pe Basche şi trimiţând pe cârcotaşi să mănânce bătaie. I s-ar fi potrivit câţiva ghionţi pe scăfârlia lui pleşuvă, fiindcă prea au ajuns prădalnici şi apucători aceşti juzi fără scaun, care umblă de colo până colo, tăbărând pe capul oamenilor! Şi ce pricină de ceartă aveau diavolii aceia împotriva lui Basche?

— Nu ştiu, a spus Pantagruel, dar îmi aduc aminte de povestea unui cavaler din Roma de altădată, numit L. Neratius. Era coborâtor dintr-un neam de oameni de seamă şi bogaţi. Avea însă un obicei, de care nu se putea dezbăra. De câte ori pleca de-acasă, umplea cu aur şi cu bani de tot felul pungile slujitorilor care îl însoţeau; apoi, întâlnind pe stradă oarecare tineri mai spilcuiţi şi mai drăgălaşi, îi lua la bătaie fără nici o pricină de ceartă şi le căra pumni în obraz, numai aşa ca să facă haz. Când socotea că era de ajuns, se oprea; şi ca să nu fie chemat la judecată, împărţea celor chelfăniţi atâtea pungi de aur, încât aceia plecau mulţumiţi şi bine despăgubiţi, după cum scrie în legea celor Douăsprezece Table. Aşa şi-a cheltuit cavalerul averea, luând la bătaie oamenii şi împăcându-i cu bani grei.

— Pe cuvioasa cizmă a sfântului Benedict, a spus fratele Ioan, nu voi avea linişte, până nu voi vedea ce fel de oameni sunt aceştia!

Coborând pe ţărm, a scos din pungă douăzeci de scuzi de aur şi a strigat cârcotaşilor, care se strânseseră în număr mare împrejurul lui:

— Care vrea să mănânce o bătaie zdravănă pentru douăzeci de scuzi?

— Eu, eu, eu! au răspuns din toate părţile. Ştim bine că o să ne rupi oasele, domnule, dar douăzeci de scuzi sunt bani buni!

Toţi se îngrămădeau şi se îmbrânceau, care de care, s-o ia înaintea celorlalţi, pentru a mânca bătaie. Fratele Ioan a ales din grămadă un cârcotaş cu botul roşu, care purta la mâna dreaptă un inel mare de argint încrustat cu un ochi de broască. Ceilalţi, rămaşi pe dinafară, au început să murmure; iar unul din ei, mai tânăr, slab şi deşirat, bun cărturar şi, după cum spunea lumea, adevărată uşă de biserică, mârâia şi se plângea, că bot-roşul le ademeneşte muşteriii, iar dacă n-ar fi în toată ţara decât douăzeci şi cinci de beţe la fund de câştigat, el ar şti să facă rost de treizeci! Toate aceste mârâieli şi plângeri porneau însă numai din pizmă.

Fratele Ioan i-a cărat cârcotaşului cu bot roşu atâtea ciomege pe spinare, pe burtă, pe cap, pe mâini şi pe picioare, încât am crezut că l-a lăsat mort. Apoi i-a dat cei douăzeci de scuzi. Mârlanul nostru s-a ridicat de jos, vesel şi voios ca un rege; ba chiar ca doi.

Ceilalţi i-au spus fratelui Ioan:

— Domnule părinte al diavolului, dacă vei avea bună-plăcere să mai baţi pe câţiva dintre noi, vă facem un preţ mai scăzut. Suntem toţi ai dumitale, cu ghiozdane, cu hârtie, cu condeie şi toate celelalte.

Bot-roşu s-a răstit la ei şi a început să strige în gura mare:

— Huş! Păcătoşilor! Aţi venit să-mi stricaţi treburile? Vreţi să-mi luaţi muşteriii? Am să vă chem pe toţi în judecată, la Episcopie! Să poftiţi la înfăţişare peste opt zile. Să vă învăţaţi minte să încercaţi a mă mai înşela! La! la! la! la! O să vă fac să jucaţi tontoroiul, ca diavolii din casa lui Vauvert [209]! (Apoi îndreptându-se spre fratele Ioan, i-a spus:) Preacucernice frate întru Satana, domnule, dacă m-aţi găsit pe gustul dumneavoastră şi v-ar face plăcere să mă mai chelfăniţi puţin, mă voi mulţumi cu preţul pe jumătate. Vă rog să nu mă cruţaţi, sunt al dumneavoastră, domnule drac,

cu tot ce am: cap, bojoci, maţe şi celelalte. Sunt negustor cinstit şi vă dau marfă bună!

Fratele Ioan nu i-a mai răspuns şi s-a îndreptat în altă parte. Cetele de cârcotaşi i-au înconjurat pe Panurge, Epistemon, Gimnast şi ceilalţi, rugându-i să-i bată, mulţumindu-se cu oricât ar binevoi să le plătească, fiind ameninţaţi altminteri să rabde de foame cine ştie câtă vreme.

Puţin după aceasta, căutând apă proaspătă pentru vâslaşii corăbiei, am întâlnit două babe cârcotaşe, care se boceau şi se tânguiau de mama focului. (Pantagruel, care rămăsese în corabie, a dat poruncă să sune adunarea.) Crezând că sunt nişte neamuri ale cârcotaşilor ciomăgiţi, le-am întrebat de ce plâng atât de amarnic? Ne-au răspuns că jalea lor are o pricină bine-ntemeiată, fiindcă tocmai atunci fusese duşi la spânzurătoare, cu ştreangul de gât, doi din oamenii cei mai cumsecade din întreg neamul cârcotaşilor. Voind să aflăm pentru ce faptă fuseseră osândiţi, babele ne-au spus, că furaseră odoarele din altar şi le ascunseseră sub mâneca parohiei.

— A parohiei? Iată ce înseamnă să vorbeşti cu subînţeles! a spus Epistemon.

CAPITOLUL XVII.

Cum a ajuns Pantagruel la ostroavele Tohu-Bohu şi despre ciudata moarte a lui Bringhinarilă, căpcăunul morilor de vânt.

În aceeaşi zi, Pantagruel a trecut prin strâmtoarea dintre cele două ostroave: Tohu şi Bohu. Aici n-am putut să fierbem nici un fel de mâncare, fiindcă uriaşul Bringhinarilă, care trăia pe acele meleaguri, înghiţise toate cuptoarele, toate grătarele, toate căldările, toate cratiţele şi toate frigările din ţară (nemaigăsind nici o moară de vânt, cu care se hrănea de obicei). Cu o zi înainte, căzuse greu bolnav de-o aprindere a stomacului (aşa spuneau felcerii), fiindcă, deprins să înfulice mori de vânt întregi, nu putuse să mistuie cuptoarele şi frigările. Căldările şi cratiţele nu-i

căzuseră atât de greu; le măcinase destul de bine, după cum se vedea din resturile şi tulbureala celor patru butoaie în care îşi lăsase udul de două ori. Felcerii încercaseră să-l uşureze cu tot felul de leacuri după rânduiala doftoricescului meşteşug, dar boala s-a arătat mai îndărătnică decât leacurile. Iar nobilul Bringhinarilă răposase în dimineaţa aceea într-un chip tot atât de ciudat ca şi Eschil. Acestuia îi prevestiseră ghicitoarele că va muri într-o anumită zi, căzându-i în cap o greutate. Sosind ziua aceea, Eschil a ieşit afară din cetate, ferindu-se cu mare grijă să nu treacă pe lângă vreo casă sau pe sub vreun copac, unde ar fi putut să-l pândească primejdia. S-a oprit în mijlocul câmpiei întinse, încrezător în limpezimea văzduhului liniştit şi socotind că nu are a se teme de nimic, fiindcă n-ar fi putut să-i cadă în cap decât cerul, ceea ce socotea el că n-ar fi fost cu putinţă. (Se spune, că numai ciocârliilor li-e frică să nu se prăbuşească bolta cerului peste ele, care, dacă s-ar întâmpla, niciuna n-ar scăpa neprinsă.) Celţii, care trăiau lângă apa Rinului, erau stăpâniţi de aceeaşi teamă; iar francezii cei mândri, cutezători şi bătăioşi, învingători în toate războaiele, când i-a întrebat Alexandru cel Mare, de ce anume se tem mai mult pe lumea aceasta – crezând că din pricina nenumăratelor sale fapte, biruinţe şi cuceriri, îl vor numi pe el – au răspuns că nu se tem decât de un singur lucru, să nu cadă cerul peste ei; dar primesc să lege bună prietenie şi să lupte alături de un rege atât de viteaz şi de darnic. Dacă veţi da crezare lui Străbun şi lui Arian, nu veţi pune la îndoială nici spusele lui Plutarh. În cartea pe care a scris-o asupra diferitelor înfăţişări ale lunii, pomeneşte despre un oarecare Fenaciu, care se temea să nu cadă luna pe pământ, şi deplângea soarta celor care trăiau necontenit cu această primejdie deasupra capului lor, ca etiopienii şi taprobanienii. Aşa ar putea să se prăbuşească cerul şi pământul laolaltă, dacă nu s-ar sprijini pe stâlpii lui Atlas,

cum credeau cei vechi şi cum arată Aristotel (lib. V. Metaphys).

Iar Eschil a fost ucis de o broască-ţestoasă, pe care o purta un vultur în gheare, şi care, căzându-i în cap din văzduh, i-a zdrobit creierii.

Tot astfel, Anacreon, dulcele cântăreţ al Eladei, şi-a dat duhul înecându-se cu un sâmbure de strugure. Fabius, pretorul roman, a murit înăbuşit cu un păr de capră, dintr-o strachină cu lapte. Un alt bărbat de seamă al Romei a pierit cu ruşine în faţa împăratului Claudiu, fiindcă s-a ţinut să nu tragă un pârţ şi n-a dat drumul vânturilor rele. Tot la Roma, pe Calea Flamină, se află mormântul unuia care, după cum scrie în epitaf, a murit muşcat la degetul mic de-o mâţă. Q. Lecanius Bassus s-a sfârşit cu zile înţepându-se la degetul cel mare al mâinii drepte cu un ac atât de subţire, încât locul abia se vedea. Doftorul Quenelault din Normandia s-a prăpădit scoţându-şi cu briceagul o căpuşă din palmă.

Filomen se pregătea să prânzească şi trimisese sclavul să-i cumpere smochine proaspete. Văzând apoi că lipseşte vinul de la masă, s-a sculat să-şi aducă. În lipsa lui, un măgar rătăcit a intrat în casă şi a început să mănânce cu evlavie smochinele. Pe când se întorcea cu vinul, Filomen a zărit măgarul, şi privind cu câtă gingăşie se ospătează, i-a spus sclavului: – „Fiindcă ai lăsat măgarul să mănânce smochinele, e drept să-i dai să bea şi vinul cel bun pe care l-am adus”. Spunând acestea, a început să râdă cu hohote, dar atât de tare, încât i-a plesnit splina, i s-a tăiat răsuflarea şi a murit pe loc. Spirius Saufeius s-a prăpădit mâncând un ou cleios, după baie. Iar Boccaccio pomeneşte despre un italian, care s-a sfârşit pe negândite scobindu-se între dinţi cu un fir de salvie.

Filip Plăcut era voios, Deştept, voinic şi sănătos, Dar, datoria şi-a plătit, Şi fără veste a murit, fără să fi suferit cândva de-o altă boală.

Meşterul Zeuzis a murit de râs, privind chipul unei babe pe care el însuşi îl zugrăvise pe pânză.

Alte multe întâmplări din acestea veţi afla în cele scrise de Veres, Pliniu, Valeriu, Baptist Fulgose şi Bachery-bătrânul.

Vrednicul Bringhinarilă, fie-i ţărâna uşoară, a murit înecându-se cu o lingură de unt, pe care îl topise la gura unui cuptor încins, după cum îl sfătuiseră doftorii.

Am mai aflat de asemeni, cum regele Curgros din Bohu răpusese pe satrapii regelui Mehenghi şi prădase cetatea Belimei.

După aceasta am trecut, rând pe rând, pe lângă ostroavele Narg, Zarg, Teneliabin şi Geneliabin (aceste două din urmă bogate în clistire), apoi pe lângă ostroavele Enig şi Evig, unde landgraful din Hessa a fost însemnat odinioară la obraz cu o lovitură de sabie.

CAPITOLUL XVIII.

Cum a înfruntat Pantagruel o furtună cumplită.

A doua zi am întâlnit la tribord nouă corăbii mari, încărcate cu călugări iacobini, iezuiţi, capuţini, eremiţi, augustini, bernardini, celestini, cordelieri, carmeliţi şi alte cuvioase feţe, care plecau la conciliul din Chesil, să hotărască despre dreapta-credinţă împotriva unor eretici care se iviseră de curând.

Panurge s-a bucurat atât de mult văzându-i, ca şi cum ziua aceea (şi cele următoare) ar fi fost cele mai norocoase din viaţa lui. A dat bineţe sfinţilor părinţi, cerându-le să se roage pentru mântuirea sufletului său, apoi le-a azvârlit în corabie şaptezeci şi opt de duzini de şunci, mai multe grămezi de icre, câţiva stânjeni de caltaboşi, sute de tăvi cu plăcinte şi două mii de galbeni pentru sufletele celor răposaţi.

Văzându-l pe Pantagruel gânditor şi îngrijorat, fratele Ioan l-a întrebat despre pricina întristării sale neobişnuite. În clipa aceea, cârmaciul a băgat de seamă că vela mică din vârful catargului de la pupa se învârtea şi se răsucea, vestind volbură vrăjmaşă şi furtună mare. Toţi timonierii, vâslaşii, năierii şi ceilalţi călători de pe corabie se pregăteau să înfrunte primejdia. Au strâns pânzele, au

întărit catargele, au coborât velele mari şi n-au lăsat decât săgeţile.

Pe negândite marea a început să fiarbă şi să se frământe din adânc. Mistralul s-a pornit să urle într-un vârtej dezlănţuit, valuri furioase loveau în coasta corăbiei şi pale înspăimântătoare de vânt şuierau peste vârfurile catargelor. Fulgere sfâşiau bolta cerului, umplând-o de tunet şi de lumină, Ploaia s-a pornit cu grindină, văzduhul întreg s-a întunecat şi, în noaptea care ne înfăşurase deodată cu umbrele ei, nu mai luminau decât suliţele frânte ale fulgerelor şi învolburarea norilor cuprinşi de flăcări. Trăsnetele se prăbuşeau în valuri, răscolind vârtejuri fierbinţi, aprinzând văzduhul şi abătând asupra noastră, de jur împrejur, săgeţi de foc şi cutremur. Toţi eram în picioare, zăpăciţi şi înspăimântaţi; vântul furios întorcea necontenit înapoi valurile care ne purtau. În preajma noastră stăpânea noianul fără margini de la începutul lumii. Văzduhul, focul, apa, pământul, toate elementele se amestecau şi se războiau între ele, într-o cumplită învălmăşeală.

Panurge, care trimisese înapoi, la mama lor, toţi peştii pe care îi avea în burtă, stătea pe vine la marginea punţii, pleoştit, prăpădit, pe jumătate mort, chemând în ajutor toţi sfinţii şi toate sfintele din calendar, făgăduind să se spovedească, de îndată ce se va potoli vremea. Apoi a pornit să strige:

— Hei, bucătar! Prietene, unchiule, tată, adu-mi oleacă de sărătură, rogu-te, că după cum văd, o să avem de băut. „Mâncarea e fudulie, băutura e ce e!” De-ar da Dumnezeu şi sfânta Fecioară curată şi binecuvântată să mă văd viu şi sănătos pe pământ, acum o dată şi cât mai repede! Ah! De o mie de ori sunt mai fericiţi cei care, la timpul ăsta, seamănă varză! O, ursitoare ale mele, de ce nu m-aţi făcut grădinar? Cât de puţini sunt cei aleşi, cărora le-a hărăzit Jupiter soarta să semene varză! Aceia stau cu un picior pe pământ, iar cu celălalt pe-aproape. Întrebe-se cine-o vrea, care-i

mulţumirea şi binele cel mai mare pe lume; eu am zis şi am hotărât în clipa de faţă, că cele mai fericite vietăţi ale pământului sunt semănătorii de varză! Piron, aflându-se în aceeaşi primejdie de moarte ca şi noi, văzând pe ţărm un purcel care ronţăia orz dintr-o troacă, l-a fericit de două ori: mai întâi că avea înaintea lui grăunţe din belşug, şi în al doilea rând că nu călătorea pe mare.

Ah! Nu-i pe lume un palat mai domnesc şi mai binecuvântat de Dumnezeu decât grajdul vacilor! Ajută-mă, Doamne milostive, că mă duce valul! Daţi-mi o gură de oţet, fraţilor, nu mă lăsaţi! Sunt asudat leoarcă. Auleo! S-au rupt pânzele, parâmele sunt ferfeniţă, s-au desfăcut odgoanele, arborele mic a căzut în mare, carena e dezgolită, amarele sunt vraişte! Auleo! Auleo! Unde-s velele? Ne-am dus pe copcă! Catargul dinainte a intrat la apă! Auleo! A cui e gheata asta? Flăcăule, ţi-ai pierdut felinarul… Fraţilor, daţi-mi o apărătoare de valuri! Hei, ţine cârma bine! Nu lăsaţi să vă scape palancul! Pârâie catargul! S-a rupt? Bî, bî, bî! Uită-te la acul busolei, meştere cititor al stelelor, de unde s-a pornit furtuna asta năprasnică? Doamne-Dumnezeule, mă ia cu răcori! Brr, brr, brrr! Sunt un om mort! Mi s-au întors maţele pe dos! M-am scăpat pe mine de frică! Bî, bî, bî! Brrr! Brr! Brr! Mă înec, mă prăpădesc, oameni buni, m-am dus la fund! M-am înecat!

CAPITOLUL XIX.

Cum s-au luptat Panurge şi fratele Ioan cu furtuna.

Pantagruel, după ce s-a închinat lui Dumnezeu-milostivul şi a rostit o rugăciune pentru toţi, a trecut la catargul cel mare sprijinindu-l cu toată puterea, după sfatul cârmaciului. Fratele Ioan şi-a dezbrăcat anteriul şi a sărit în ajutorul năierilor împreună cu Epistemon, Ponocrate şi ceilalţi. Panurge a rămas la locul lui pe punte, plângând şi văicărindu-se. Fratele Ioan, văzându-l atât de prăpădit, i-a spus:

— Uitaţi-vă la el, Doamne, Doamne! În ce hal a ajuns Panurge viţelul, Panurge plângăreţul, Panurge bocitoarea!

Ai face mai bine să dai o mână de ajutor, decât să răgi ca o vacă, cu fundul pe cămaşă!

— Gî, gî, gî! a răspuns Panurge. Frate Ioane, tată, prietene, mă înec, mă înec, vericule! Părinte al sufletului meu, s-a sfârşit cu mine! Nici sabia ta nu mă mai poate mântui. Auleo, am sărit peste vârful scării, dincolo de do-diez! Gî, gî, gî! Am coborât de-a berbeleacul până la gama! Mi s-au rupt toate strunele! Ah, unchiule, tată, inima vieţii mele! Mi-a intrat apă în gheată pe la ceafă! Brrr! Brr! Gî! Gî! Hapciu. Hu, hu! Hu! Vai! Vai! Vai! Mă înec! Auleo! M-am dus cu tălpile în sus şi cu capul la fund! Dumnezeule mare, ce bine m-aş simţi în corabia preacuvioşilor părinţi de azi-dimineaţă! Ce cucernici erau! Ce grăsuţi! Ce dolofani! Ce voioşi! Ce lipsiţi de griji! Vai! Vai! Vai! Auleo! Ce val al dracului! Mea culpa, Deus! [210] Se duce corabia la fund! Auleo! Frate Ioane, prietene, taică, vreau să mă spovedesc, cad în genunchi. Confiteor [211], dă-mi binecuvântarea din urmă…

— Naiba să te ia, spânzuratule! i-a spus fratele Ioan, vino încoace şi ne dă ajutor! O mie de draci împieliţaţi, vii sau nu vii? Uite-l, că mai stă la tocmeală!

— Nu înjura, frate Ioane, tătucule, iubitule, nu-i acum timpul potrivit, las-o pe mâine. Vai! Vai! A intrat apa în corabie! Mă înec! Auleo! Auleo! Gî, gî, gî! Hu! Hu! Ne scufundăm! Auleo, dau optsprezece sute de mii de scuzi, bani număraţi, dacă se mai găseşte pe lumea asta un om cumsecade, care să mă scoată la mal, aşa spârcăcios şi cufurit cum mă aflu. Auleo! Confiteor… Auleo! Lasă-mă să-mi fac diata… Ultima mea voinţă este…

— Călca-te-ar vaca neagră, păcătos încornorat ce eşti! a strigat fratele Ioan. Doamne iartă-mă, îţi arde de ultima ta voinţă, când suntem în primejdie şi ne silim toţi din răsputeri să scăpăm cu faţă curată? Vii, diavole, ori nu vii? Hai, voinicule, mititelule, viteazule, fă-te încoa! Gimnast, aici, la pupa! Dumnezeule mare, furtuna asta o să ne lase

dezbrăcaţi! Mi s-a stins felinarul. Se duc toate la mama dracului.

— Valeu! Valeu! se văicărea Panurge. Bî, bî, bî! Valeu, până aici mi-a fost! Vai, oameni buni, mă înec, am murit! Consummatum est! S-a sfârşit cu mine!

— Na! Na i-a spus fratele Ioan. Urât mai eşti, miorlăitule! Băligosule! Musule, băiete, tu întoarce-te sub punte. Te-ai lovit? Ţin-te bine de cabestan. Ici, colea, mititelule, aşa… Fir-ar al dracului de vânt!

— Ah, frate Ioane, tata sufletului meu, prietene, nu înjura. E păcat. Valeu! Valeu! Brr, brr! Gî, gî! Mă înec! Mor! Iubiţii mei, vă iert pentru toate câte mi-aţi greşit. Rămâneţi cu bine, în manus Domini [212]! Brr! Of! Of! Sfinte Mihail, sfinte Nicolae, ajutaţi-mă numai acum o dată! Vă făgăduiesc la amândoi, şi domnului nostru Isus Cristos de asemenea, dacă mă ajutaţi în primejdie şi mă scoateţi pe uscat, vă făgăduiesc să vă ridic o mare şi frumoasă bisericuţă sau chiar două, între Candes şi Montsoreau…

Şi nimeni n-o să pomenească, Pe-acolo vacă să mai pască.

Auleo şi vai de mine! Am înghiţit pe puţin optsprezece găleţi de apă, şi încă două. Ptiu, că sărată şi amară mai e!

— Fire-ar să-ţi fie de cap şi de ciolane! Dacă te mai aud o dată miorlăind, încornoratul dracului, te fac peşte! Dumnezeule sfinte, ce bine ţi-ar sta în fundul mării! Hei, vâslaşule dragă, prietene, nu te lăsa! Ţin-te bine! Tună şi fulgeră, de parcă s-au năpustit asupra noastră toate duhurile iadului! Ori poate că au apucat-o pe Proserpina durerile facerii. Joacă toţi dracii, cu zurgălăi la picioare!

CAPITOLUL XX.

Cum părăsesc năierii corabia în toiul furtunii

— Vai, a oftat Panurge, păcătuieşti cu vorba, scumpul meu fost prieten, frate Ioane! Zic că ai fost, fiindcă în clipa de faţă nimic nu mai suntem, nici eu, nici tu. Mă doare în inimă că trebuie să ţi-o spun. Ştiu că înjurând ţi se uşurează pipota, aşa cum îl ajută, pe tăietorul de lemne, unul care stă pe-aproape şi face „hâc!” de câte ori îl vede că trage cu

toporul; sau cum se simte îndemnat jucătorul de popice, când după ce a azvârlit bila greşit, vede lângă el pe unul deştept, care se apleacă uşurel spre partea unde ar fi trebuit s-o apuce ghiuleaua ca să lovească popicul. Dar e păcat să înjuri, cuvioase! Nu crezi, că dacă am gusta dintr-o pulpă de căprioară, bine friptă, am înfrunta mai lesne furtuna? Am citit undeva, că slujitorii zeilor cabiri, slăviţi de Orfeu, de Apollonius, de Ferecyde, de Strabon, de Pausanias şi de Herodot, nu ştiau ce-i frica şi nici primejduiţi nu erau.

— Vorbeşti într-aiurea, diavole, a spus fratele Ioan. O mie de milioane de draci împieliţaţi să te găsească, încornoratul naibii! Hai şi ne ajută! Hu! Hu! Tigrule! Vii ori nu vii? Ia-o la stânga! Pocitură de sfânt mucenic, ce maimuţăreală de rugăciune bolboroseşti între dinţi? Numai din pricina nebunului ăsta, ucigă-l toaca! s-a pornit toată furtuna, şi acum nu vrea, păcătosul, să dea o mână de ajutor la vâsle! Doamne, Doamne! Dacă mi-aş pune mintea cu tine, te-aş face ferfeniţă, diavol vântos! (Ţin-te bine, micuţule, stai să fac aici un nod grecesc.) De i-ar da lui Dumnezeu în gând, stareţ al Pesmeţilor te-ar pune, iar pe cel de acum l-ar trimite să păzească vacile la Croullay! (Ponocrat, frăţioare, ai să-ţi rupi degetele… Epistemon, nu sta sub uşă, că te trăsneşte!)

— Strângeţi pânzele!

— Comanda e bună! Strângeţi pânzele! Luntrea sus! Sus! Sfinte Dumnezeule, ce-i asta? Toată partea din faţă a corăbiei s-a făcut zdrob! Urlaţi, diavolilor! Tunaţi! Pârţâiţi-vă şi băligaţi-vă, val-vârtej! Ca m-aş în el de val, era să mă răstoarne! Toţi dracii s-au adunat în sobor, ca la o alegere de stareţ!

— Stânga!

— Bine! Hei, flăcăule, păzeşte-ţi dovleacul! Stânga! Stânga!

— Bî, bî, bî! s-a bâlbâit Panurge. Bî, bî, hî, hî! Hu, hu, hu, mă înec! Nu mai văd nici cer, nici pământ! Au! Au! Din cele

patru elemente, n-au mai rămas decât două: focul şi apa! Aş binecuvânta numele Domnului, dacă m-aş găsi acum în via de la Seuille sau la plăcintăria lui Inocenţiu din Chinon, lângă gârliciul beciului, anevoindu-mă cu mânecile suflecate să scot plăcintele din cuptor. Băiete dragă, n-ai putea să mă arunci dincolo de ţărm, pe pământ sănătos? Eşti priceput la toate, după câte am auziT. Îţi dăruiesc moşia mea de la Salmigondinois, cu toate acareturile, dacă mă scoţi la mal. Auleu! Auleu!. Mă înec! Dragii şi iubiţii mei prieteni, să nu mai alegem locul, să aruncăm ancora unde o fi! Coboară greutatea, meştere, să măsurăm adâncimea apei. Dă drumul firului cu plumb, prietene, pentru numele lui Dumnezeu cel sfânt, mai repede… O să bem apă de-a-n-picioarele! Nu mai avem mult…

— Hei, uretac! La catargul mare! a strigat cârmaciul. Uretac! Ţineţi cârma! Puneţi corabia în pană! Prova în vânt! Jos pânzele! Hei! Uretac! Dezlegaţi parâmele! Corabia în pană! Jos gabia! Ţineţi bine cârma!

— Nu mai e nici o nădejde? a întrebat Pantagruel. Bunul Dumnezeu să ne aibă în paza lui!

— Ei, puneţi corabia în pană! a strigat Jamet Brayer, cârmaciul corăbiei. Jos pânzele! Prova în vânt! Aveţi grija sufletelor voastre şi rugaţi-vă lui Dumnezeu să se întâmple o minune!

— Să ne rugăm, a bâlbâit Panurge. Vai şi iar vai! Auleo! Bî, bî, bî! Valeu! Să ne pocăim, fraţilor, să dăm de pomană, hai, hai, scoateţi fiecare ce aveţi în pungă…

— Ei, mişcă, lua-te-ar o mie de draci! a spus fratele Ioan. La tribord! Dezlegaţi parâmele, pentru numele lui Dumnezeu! Strângeţi pânzele! Puneţi corabia în pană! O să avem ce bea! Apa sărată face bine la burtă. Ascultă, bucătarule, ia spune ce-ai gătit pentru azi? Ne-am dus dracului! Copilaşule, adu-mi tu cartea mea de rugăciuni… Aşa, deschide-o aici. A plouat-o şi a bătut-o grindina. Ţine-o mai sus. Când o fi căzând ziua celor patruzeci de sfinţi? Azi e sărbătoarea a patruzeci de milioane de draci!

— Frate Ioane, iar înjuri! Îţi vinzi sufletul iadului pe nimic. Ce prieten bun mi se duce! Valeu, valeu, se îngroaşă gluma! Am căzut din Scila în Caribda! Vai! Vai! Frate Ioane, părintele meu, prietene, meştere filosof, neostenitule călător, Achate al sufletului meu, viaţa mea! Mă înec, mor! Aşteaptă puţin, să-mi fac diata, două vorbe şi un cuvânt: Confiteor… Stai colea pe scăunel, lângă mine!

CAPITOLUL XXI.

Cum s-a înteţit furtuna şi despre diatele făcute pe mare

— Să te apuci să-ţi faci diata, când ar trebui să dai ajutor din toate puterile pentru a scăpa corabia de înec, a spus Epistemon, mi se pare tot atât de nepotrivit, ca şi purtarea căpitanilor şi băieţandrilor lui Cezar, care, pătrunzând cu legiunile în Galia, îşi pierdeau vremea scriindu-şi diata şi punându-i coadă, jelindu-şi avutul, tânjind de dorul femeilor şi al prietenilor din Roma, în loc să ridice armele şi să pornească asupra lui Ariovist, vrăjmaşul lor. E o neghiobie tot atât de mare ca aceea a cărăuşului, care, văzându-şi căruţa cu roţile în sus, ar cădea în genunchi şi ar cere ajutorul lui Hercule, în loc să pună umărul la roţi şi să îndemne boii. La ce slujeşte să-ţi faci acum diata? Fiindcă, din două, una: sau scăpăm cu viaţă, sau vom pieri înecaţi. Dacă vom scăpa, te-ai frământat degeaba, căci ce rost mai are diata, dacă n-ai murit? Iar dacă ne vom îneca, va pieri în valuri o dată cu noi şi diata ce-ai scris. Cine s-o ducă moştenitorilor?

— Un val prielnic, a răspuns Panurge, care o va azvârli la ţărm ca pe Ulise; iar fiica unui rege, ducându-se cu paşi uşori să se scalde, va găsi-o şi îmi va împlini dorinţa din urmă, înălţând la marginea mării un semn în amintirea mea; ca Didona, soţului ei Siceu; ca Andromaca, lui Hector, în cetatea Butrat; ca atenienii, lui Euripide şi lui Aristotel, la Hermias şi Eubul; ca romanii, lui Drusus în Germania şi împăratului Alexandru Sever în Galia; ca lui Argentin, la Callaicra; ca lui Xenocrit, la Lisidicia; ca Timor, fiului său, Teleutagor; ca Eupolice şi Aristodicia fiului lor Teotim; ca

Onest lui Timocle şi Calimah, la Sopolis, fiului său Dioclide; ca Statius, tatălui său; ca Germain de Brie lui Herve, faimosului corăbier al Bretaniei.

— Aiurezi! s-a răstit fratele Ioan. Lua-te-ar cinci sute de milioane de draci, vino şi ne-ajută! Dare-ar Dumnezeu să ţi se umple bărbia de coşuri coapte, să te pricopseşti cu cinci coţi de şancru şi să-ţi faci nădragi noi cu bube la şezut! Corabia a rămas în voia valurilor! Cum s-o cârmim din loc? Toţi diavolii mării s-au năpustit peste noi! Nu mai scăpăm, ne-a luat dracul!

Atunci a răsunat în vârtejul furtunii glasul lui Pantagruel, rugându-se:

— Dumnezeule, Doamne, vino şi ne mântuieşte, că pierim! Ascultă rugăciunea noastră, milostive, şi facă-se voia ta!

— Dumnezeu şi maica Domnului să fie cu noi! a spus Panurge. Vai, mă înec! Bî, bî, bî! Gî, gî, gî! In manus. Sfinte tare şi fără de moarte, trimite-mi pe valuri un delfin, să mă ducă la ţărm ca pe micul şi drăgălaşul Arion. Îţi voi cânta din harfă, de n-o avea strunele rupte.

— Să mă ia o mie de draci! a strigat fratele Ioan. (Doamne miluieşte… a murmurat Panurge printre dinţi.) Când vom ajunge la ţărm, o să te duc în faţa oglinzii să-ţi arăt ce desagi de viţel nerod îţi atârnă la fund, încornorat cu coarne ce eşti! Vino, blegule, de ne ajută! Nu plânge ca o vacă, lua-te-ar o mie de draci! Vii ori nu vii, viţel de apă sărată? Ptiu, urât mai eşti, miorlăitule!

— Alt cântec nu mai ştii?

— Ia-o din loc, sugaciule, dacă nu vrei să te jupoi în răspăr! Beatus vir qui non abiit [213]. Să-i spun povestea sfântului domn Nicolae.

Horrida tempestas montem turbavit acutum [214]. Tempesta îl chema pe unul din dascălii de la Montaigu, care bătea pe şcolari cu biciul. Dacă sunt vrednici de ocară dascălii care bat copii nevinovaţi, şi dacă Ixion stă în Hades la roată biciuind câinele scurt de coadă care-o trage, cu atât mai vârtos…

CAPITOLUL XXII.

Sfârşitul furtunii

— Pământ! Pământ! a strigat Pantagruel. Se zăreşte pământul! Băieţi, inima sus! Nu vă lăsaţi! Suntem aproape de ţărm. Cerul a început să se limpezească la miazănoapte. Priviţi spre răsărit.

— Nu vă lăsaţi, băieţi, a strigat cârmaciul. Furtuna se potoleşte. La catargul dinainte! Sus pânzele! Sus! Gabia sub vânt! Sus! Parâmele la cabestan! Vira! Vira! La şarturile catargului din mijloc! Ţine bine cârma! Luaţi seama la buline! Vira! Vira! Murele la babord! Pânzele în bătaia vântului! Strânge bulinele la tribord, fecior de lele!

— Bucură-te, băiete, a spus fratele Ioan, o să ai veşti de la maică-ta!

— Ţineţi bine cârma!

— Cârma e ţinută! au răspuns corăbierii.

— Prova pe intrare! Ţineţi-vă beretele, să nu vi le ia vântul. Sus pânzele! Sus!

— Foarte bine! a spus fratele Ioan. Sus! Sus! Băieţi, daţi-i zor! Aşa… Sus! Sus! La babord!

— Furtuna s-a potolit şi se apropie de sfârşit. Lăudat să fie Domnul! Diavolii au început să spele putina.

— Se vede ţărmul!

— Ţi-a ieşit un porumbel alb din gură! Ţărmul! Ponocrat, voinicule, Dumnezeu să te ţie în putere şi să-ţi dea numai feciori. Eusten, flăcăule, treci la catargul din faţă.

— Sus pânzele, sus!

— Foarte bine! Sus pânzele! Doamne-ajută! Nici prin minte nu-mi trece, să-mi mai fie teamă.

Azi e zi cu soare, Azi e sărbătoare!

— Iată un cântec care îmi place, a spus Epistemon. Ziua de azi e o zi sfântă.

— Sus pânzele, sus! Bine!

— Să aveţi încredere, a spus Epistemon. Zăresc la dreapta mea pe Castor, fiul cel bun al Ledei.

— Bî, bî, bî! a spus Panurge, mi-e teamă să nu fie târfa de Elena.

— E Mixarchahevas, dacă îţi sună mai bine în ureche vorbirea argivilor. Fiţi veseli! Zăresc pământul, zăresc ţărmul, zăresc oameni pe mal. Văd lumină în vârful unui obelisc.

— Înainte! a strigat cârmaciul. Dublaţi capul şi ocoliţi stâncile.

— Am dublat! au răspuns marinarii.

— Corabia înaintează! a spus căpitanul. Corăbiile din urmă de asemeni. Se face vreme bună.

— Sfinte Ioane! a spus Panurge. Frumoase vorbe ştii să rosteşti!

— Gâl, gâl, gâl! a spus fratele Ioan. Să mă înghită toţi dracii, de ţi-oi da să înghiţi o picătură! Ai auzit, baliga naibii? Ţine, prietene, bea din oală, e vin de cel mai bun. Gimnast, adu pahare şi câteva bucăţi mai dolofane de plăcintă; cu carne sau cu brânză, e tot aia. Bagă de seamă, să nu torni pe de lături!

— Sus inima, copii! a spus Pantagruel. Să fim veseli! Priviţi! Se apropie de noi două luntre, trei corăbii mai mici, cinci bărci englezeşti, opt caravele, patru gondole şi cinci fregate; oamenii de pe ţărmul ostrovului apropiat ni le trimit în ajutor. Dar cine-i neisprăvitul care strigă şi se văicăreşte ca o bocitoare? N-am ţinut catargul cel mare cu mâinile mele, mai strâns decât două sute de odgoane?

— Pe diavolul ăsta de Panurge l-au apucat frigurile de baltă, a răspuns fratele Ioan. Aşa tremură, de câte ori se îmbată.

— E adevărat că a fost stăpânit de teamă în timpul cumplitei furtuni care ne-a primejduit viaţa, şi nu s-a gândit să ne sară în ajutor; eu, totuşi, n-am încetat a-l preţui ca şi mai înainte. Numai acela e vrednic de a fi socotit mişel, care se teme de nimic; aşa era Agamemnon (pe care Ahile îl mustra spunându-i că are ochi de câine şi inimă de cerb). Să-ţi fie frică în faţa primejdiei, nu-i un semn al lipsei de

bărbăţie. Pot să spun că dintre toate lucrurile de care ne temem în viaţă, începând cu mânia lui Dumnezeu, nu moartea e cel mai înfricoşător. Nu vreau să spun, ca Socrate şi ca filosofii academici, că moartea nu-i prin ea însăşi nici rea, nici de temut; dar a pieri înecat e un sfârşit chinuitor, groaznic şi nefiresc, aşa cum îl socoteşte şi Homer. Tot astfel Enea, surprins de furtună în drum spre Sicilia, spunea că mai bine ar fi fost răpus de braţul puternicului Diomed, socotindu-i de trei ori mai fericiţi pe cei căzuţi în războiul Troiei. Dintre noi n-a pierit niciunul. Bunul Dumnezeu, pavăza zilelor noastre, să fie lăudat în veci! Dar gospodăria noastră e cam răvăşită. Trebuie să facem puţină rânduială. Fiţi cu grijă, să nu loviţi fundul corăbiei de stânci…

CAPITOLUL XXIII.

Cum s-a făcut Panurge băiat de treabă, după ce-a trecut furtuna

— Ha! Ha! a spus Panurge. Merge bine! Furtuna a trecut. Fraţilor, să-mi daţi voie să cobor cel dintâi. Am puţină treabă… Staţi, să vă ajut! Adu încoace parâma s-o înnod! Aţi văzut că nu mi-e frică? Eu am inimă tare! Dă-mi voie, prietene… Ştii, nu mi-e teamă nici cât e negru sub unghie! E-adevărat că un val vrăjmaş m-a plimbat oleacă de la prova la pupa şi mi-a cam zdruncinat vinele…

— Strângeţi pânzele!

— Foarte bine! De ce stai degeaba, frate Ioane? Acum e vreme de băut? Dacă dălhăucii sfântului Martin stârnesc din nou vânturile? Iar o să mă chemaţi să vă ajut! Să fiu al naibii dacă nu-mi pare rău că n-am urmat sfatul cel înţelept al filosofilor care spun că a te plimba pe mare fără să te depărtezi de ţărm e tot atât de plăcut şi de puţin primejdios, cum ai merge pe drum, ţinând calul de căpăstru. Ha, ha, ha! Merge bine! Mai aveţi nevoie de mine? Dă-mi voie, băiete, să-ţi ajut. Să nu-ţi fie teamă, am mâini dibace, fire-aş al dracului!

Epistemon, ţinând cu nădejde parâma, se rănise în palmă şi sângera. Auzind cuvintele lui Pantagruel, a spus:

— Să nu-ţi închipui, stăpâne, că mie mi-a fost mai puţin frică decât lui Panurge. Ei şi? Teama nu m-a împiedicat să viu în ajutorul corăbierilor. Eu cred cu adevărat că moartea e un sfârşit pe care nu-l putem înlătura, şi numai sfânta voie a lui Dumnezeu hotărăşte în ce fel şi când vom pieri. Iată de ce nu trebuie să încetăm nici o clipă a îndrepta spre el rugăciunile noastre, cerându-i îndurare şi preamărindu-l. Dar nu-i de ajuns atât: „Ajută-te şi Dumnezeu te va ajuta”, a spus Mântuitorul.

Aduceţi-vă aminte de vorbele pe care le-a rostit consulul Flaminius, când s-a văzut împresurat de vicleanul Anibal, lângă lacul Peruziei, care se chema pe atunci Trazimen: „Copii, a spus el ostaşilor săi, să nu nădăjduiţi a ieşi din această încercare chemând pe zei în ajutor şi rugându-vă. Nu-i decât o singură scăpare: să ne croim drum cu sabia în mână prin rândurile vrăjmaşilor!”

Salustiu tot astfel spune, că nu dobândim ajutorul zeilor rugându-i cu umilinţă şi bocindu-ne ca muierile, ci veghind, muncind, străduindu-ne să ducem lucrările noastre la bun sfârşit. Dacă în faţa constrângerilor şi a primejdiei, omul se dovedeşte leneş, vlăguit de puteri şi lăsător, cu cât mai amarnic se va jeli, cu atât zeii vor fi, în mânia lor, mai neînduplecaţi.

— Să mă ia dracul, s-a jurat fratele Ioan (viu şi eu, a spus Panurge) dacă via noastră din Seuille n-ar fi fost jumulită şi culeasă de tâlhari, dacă aş fi stat să cânt ca ceilalţi diavoli de călugări: Contra hostium insidias [215] (cum scrie în cartea de rugăciuni), în loc să-i iau la goană pe prădalnicii din Lerne, punându-le prăjina crucii pe spinare.

— Corabia înaintează! a strigat Panurge. Toate sunt bune. Numai fratele Ioan stă degeaba. Trândăveşte ca un porc şi se uită la mine cum asud dând ajutor acestui om de ispravă, cârmaciul cel dintâi al corăbiei. Ei, prietene! Două vorbe, dacă nu te superi. Ce grosime au pereţii corăbiei?

— Două degete, a răspuns cârmaciul. N-ai nici o teamă.

— Sfinte Dumnezeule! Mereu la două degete de moarte! Să fie una din cele nouă plăceri ale omului însurat? Ah, prietene, bine faci că masori primejdia cu cotul. Cât despre mine, nici că îmi pasă! Pe mine mă cheamă Vilhelm-Viteazul, ca să ştiţi. Am mai multă vitejie decât îmi trebuie. Nu vitejie de iepure, vitejie de lup: rup fără milă! Nu mi-e frică decât de primejdie.

CAPITOLUL XXIV.

Cum fratele Ioan îl sileşte pe Panurge să-şi mărturisească frica fără rost din timpul furtunii

— Bună ziua, domnilor, a spus Panurge. Bună ziua la toţi! Cum vă simţiţi? Mulţumesc lui Dumnezeu, eu sunt bine. Dar dumneavoastră? Să coborâm. Vâslaşi, lăsaţi jos scara. Apropiaţi-vă de caravela din dreapta. Mai aveţi nevoie de ajutor? Mi-e o foame de lup! Am muncit cât patru boi! Ţinutul e frumos şi oamenii par să fie de treabă. Mai aveţi nevoie de mine, copii? Lăudat să fie numele Domnului, nu cruţaţi sudoarea frunţii mele! Adam, adică Omul, s-a născut pentru a munci, după cum pasărea a fost făcută să zboare. Aşa a hotărât Domnul-Dumnezeul nostru, să ne câştigăm pâinea cea de toate zilele cu truda braţelor, nu ca acest călugăr trândav, numit fratele Ioan, pe care îl vedeţi cum bea şi tremură de frică. Vremea s-a îndreptat. Abia acum îmi dau seama cât de bine şi de întemeiat a gândit marele filosof Anacharsis atunci când, fiind întrebat pe ce fel de corabie se simte mai puţin primejduit, a răspuns: „Pe corabia care a tras la mal!”.

— Nu numai atât, a întregit Pantagruel. Îndemnat să spună dacă numărul celor morţi întrece pe-al celor vii, el a întrebat: „Pe cei ce călătoresc în largul mării, cum se cuvine a-i socoti?” dând astfel a înţelege că aceştia, aflându-se în veşnică primejdie de a pieri, trăiesc alături de moarte şi mor în fiece clipă. Portius Cato zicea că trei lucruri nu şi-a iertat în viaţă: de câte ori a încredinţat o taină unei femei, de câte ori a petrecut o zi în trândăvie şi de câte ori a pornit

pe mare, la un drum pe care ar fi putut să-l facă tot atât de bine pe uscat.

— Jur pe sfânta haină ce-o port, a spus fratele Ioan lui Panurge, că ţi-a fost frică degeaba, cocoşelule, fiindcă ursita ta nu e să pieri înecat, ci atârnat în văzduh sau prăjit pe foc, vesel ca un tată. Doreşti, măria-ta, o haină bună care să te apere de ploaie? Leapădă blana de lup şi de bursuc. Jupoaie-l pe Panurge şi fă-ţi ipingea din pielea lui. Numai să nu te apropii de foc şi să nu treci, Doamne fereşte, pe lângă foalele fierăriei, că se preface ipingeaua în cenuşă şi te pomeneşti dezbrăcat! În ninsoare şi sub grindină, poţi să stai fără grijă. Aruncă-te în gârlă şi n-ai să te uzi. Fă-ţi din Panurge cizme şi n-o să-ţi intre în ele nici o picătură de apă. Croieşte din pielea lui colaci, şi învaţă-ţi copiii să înoate: nu-i nici o primejdie!

— Aşadar, a spus Pantagruel, pielea lui are aceleaşi minunate însuşiri ca şi iarba numită Cosiţa-lui-Venus, care nu se udă şi nu se umezeşte niciodată. Oricât de adânc ai cufunda-o în apă, rămâne uscată; de aceea îi zice, pe greceşte, adiantos.

— Panurge, scumpul meu prieten, să nu-ţi fie teamă de apă niciodată. Viaţa ta în flăcări se va sfârşi.

— Adevărat? a spus Panurge. Dar bucătarii iadului nu bagă bine de seamă şi greşesc uneori, punând la fiert ce-ar trebui să meargă la cuptor; cum se întâmplă adesea pe pământ cu unii, care împănează potârnichile, porumbeii şi pulpele de căprioară, ca să le pună chipurile în frigare, şi când colo le fierb în oală! Potârnichile cu varză, porumbeii cu praz şi pulpa de căprioară cu sfeclă. Ascultaţi, prieteni buni! În faţa dumneavoastră, mă leg ca biserica pe care am făgăduit s-o închin sfântului domn Nicolae, s-o zidesc în fundul apei, unde încă nu s-a mai văzut Bou sau vacă la păscut!

— Darnic mai eşti! a spus Eusten. Nu-i pe lume altul să-ţi semene. Vorba italienească:

Passato el pericolo, gabbato el santo! [216]

CAPITOLUL XXV.

Cum a ajuns Pantagruel după furtună în ostrovul Macreonilor.

Tocmai atunci am ajuns la ţărmul ostrovului care se cheamă al Macreonilor. Oamenii din partea locului ne-au întâmpinat cu cinste şi cu prietenie. Un bătrân macrob (cum se numea primarul lor) l-a poftit pe Pantagruel în casa de obşte a cetăţii, spre a se întrema şi a se odihni după osteneala drumului. Dar Pantagruel i-a mulţumit şi a rămas la ţărm, până când au coborât pe uscat toţi oamenii lui. După ce s-a încredinţat că nu lipseşte niciunul, le-a poruncit să-şi schimbe veşmintele şi să scoată din cămară toate merindele, ca vâslaşii să se ospăteze după pofta inimii. Ceea ce s-a îndeplinit fără zăbavă. Şi Dumnezeu ştie, cât au mâncat şi au băut! Oamenii locului aduceau din belşug de-ale gurii, şi nici ai lui Pantagruel nu se lăsau mai prejos. Am avut mare noroc, că merindele nu suferiseră de pe urma furtunii.

Sfârşindu-se ospăţul, Pantagruel a rugat pe fiecare să dea o mână de ajutor până se vor drege stricăciunile corăbiei. Treaba a fost destul de uşoară, fiindcă toţi trăitorii acelui ostrov erau meşteşugari, mai ales dulgheri buni, cum nu se găsesc decât în arsenalul Veneţiei. Ostrovul era foarte întins, dar nu cuprindea decât trei cetăţi la ţărmul mării şi alte zece parohii; cea mai mare parte a ostrovului era acoperită de o pădure deasă şi neumblată, cum sunt la noi codrii Ardenilor.

La rugămintea noastră, bătrânul macrob ne-a arătat clădirile mai de seamă, vrednice de văzut, ale ostrovului. Pătrunzând dincolo de pădurea umbroasă şi sălbatecă, am întâlnit mai multe altare vechi dărâmate, obeliscuri, piramide, morminte strămoşeşti, cu felurite pisanii şi epitafuri. Unele scrise cu hieroglife, altele cu semne arabe, cu slove slavoneşti şi altele.

Epistemon le-a buchisit pe toate cu multă luare-aminte, iar Panurge i-a spus fratelui Ioan:

— Ostrovul acesta se numeşte al macreonilor. Macreon, în greceşte, înseamnă bătrân, om încărcat de ani.

— Numele nu-mi place, dar nu am ce-i face, a spus fratele Ioan. N-am fost de faţă la botez!

Bătrânul macrob l-a întrebat pe Pantagruel în graiul ionic, prin ce minune a putut să ajungă la ţărmul lor, când se dezlănţuise în văzduh o furtună atât de aprigă, iar pe mare vârtejuri de apă atât de cumplite. Pantagruel a răspuns, că Domnul se îndurase de vrednicia şi de sufletul curat al oamenilor lui, care nu călătoreau pentru câştig sau schimb de mărfuri, ci porniseră pe mare cu gândul cinstit de a cerceta oracolul înţeleptei Bacbuc şi de a afla cuvântul sfintei Butelci într-o grea cumpănă şi îndoială a unuia din ei. Totuşi călătoria lor n-a fost lipsită de mari încercări şi de înfricoşata primejdie a înecului. L-a întrebat, aşadar, care putea să fie pricina acelei grozave furtuni şi dacă mările vecine ale ostrovului erau bântuite adesea de asemenea vâltori, cum sunt în Ocean apele repezi de la Saint-Mathieu sau Maumusson, iar în Marea-de-Mijloc vârtejurile de la Satalia, Montargentan şi Plombin, Capul Melio în Laconia, strâmtoarea Gibraltarului, farul din Messina şi altele.

CAPITOLUL XXVI.

Cum povesteşte bunul macrob lui Pantagruel despre viaţa vitejilor şi moartea lor.

Macrobul îndatoritor a răspuns:

— Prieteni călători, acesta e unul din ostroavele Sporade; nu cele pe care le ştiţi din marea noastră Carpatică, ci ostroavele Sporade ale Oceanului. În vremile de demult, a fost aici o ţară rodnică şi ades cercetată, cu mult popor şi întinse legături de negoţ, supusă cârmuirii Bretaniei. Astăzi, după trecerea anilor şi decăderea lumii, e aşa cum o vedeţi, săracă şi pustie. În aceste păduri adânci, care se întind în faţa dumneavoastră până la o depărtare de şaptezeci şi opt de mii de parasangi [217], trăiesc o mulţime de demoni şi de mari războinici, acum foarte bătrâni. Fiindcă steaua cu coadă, care s-a ivit acum trei zile, nu se mai zăreşte pe cer,

bănuim că unul dintre ei ar fi răposat. La moartea lui s-a dezlănţuit furtuna cu care aţi avut de luptat. Cât timp sunt în viaţă, ostrovul nostru şi ostroavele vecine au linişte, iar marea e cuminte. Dar când piere unul din ei, se aud pornind din adâncul pădurii bocete grozave şi strigăte de jale, iar asupra noastră se abat dintr-o dată nenorociri mari: ciuma şi alte urgii. Văzduhul se umple de noapte şi peste ape se dezlănţuiesc furtuni cumplite.

— E un miez de adevăr în cele ce spui, a răspuns Pantagruel. O torţă, câtă vreme arde, răspândeşte în jurul ei lumină şi străluceşte în văzul tuturor, bucurându-i pe toţi şi nevătămând pe nimeni; dar când se stinge, otrăveşte aerul cu fumul şi mirosul ei greu, înăbuşind pe toţi cei de faţă şi primejduindu-le sănătatea. Aşa se întâmplă cu aceste suflete mari şi viteze. Câtă vreme sunt una cu trupurile lor, casa în care locuiesc e liniştită, plăcută şi priincioasă; dar în clipa desprinderii sufletului de trup, se dezlănţuie în văzduh o straşnica tulburare, abătând asupra lumii întunecime, fulgere şi grindină; pământul se cutremură şi se prăpădeşte, marea se înfurie şi fierbe; popoarele îşi strigă jalea lor, credinţele cad, domniile se schimbă, ţările se prăbuşesc.

— Am avut şi noi o dovadă despre aceasta la moartea viteazului şi dreptului cavaler Guillaume de Bellay; în timpul vieţii lui, Franţa a fost o ţară fericită, temută şi pizmuită de toţi; dar după ce a închis ochii, numai răstrişte şi hulă s-a abătut asupra ei, spuse Epistemon.

— Tot astfel s-a întâmplat, a spus Pantagruel, când a pierit Anchise la Trapeni în Sicilia; o furtună cumplită s-a abătut asupra lui Enea. Irod, regele crud şi nemilos al iudeilor, văzându-se în pragul unui sfârşit scârnav (căci a murit de ftiriasis, ros de viermi şi mâncat de păduchi, ca mai demult Sylla, apoi Pherekide din Siria, care a fost dascălul lui Pitagora, poetul grec Alcman şi alţii) – şi prea-bine ştiind că poporul la moartea lui va aprinde focuri de bucurie în toată ţara, a chemat la el din toate cetăţile, oraşele şi castelele

Iudeii pe căpitanii şi pe dregătorii săi, minţindu-i că ar avea să le împărtăşească lucruri însemnate pentru nevoile cârmuirii. Când i-a văzut strânşi la un loc, a dat poruncă să fie toţi închişi în circul cel mare, spunând surorii sale Salomeea şi bărbatului acesteia, Alexandru: „Ştiu foarte bine, că iudeii se vor bucura la moartea mea; dar dacă veţi face aşa cum vă spun, voi fi înmormântat cu toată cinstea şi poporul mă va plânge cu jale şi mâhnire. În clipa morţii mele porunciţi arcaşilor, aşa cum i-am înştiinţat, să ucidă pe toţi căpitanii şi dregătorii închişi. Aflând despre moartea lor, iudeii, fără să vrea, se vor întrista şi vor plânge; iar străinii îşi vor închipui că jelesc pierderea marelui şi viteazului lor rege.”

Un alt tiran ieşit din minţi spusese odinioară: „Focul şi pământul să se amestece, când voi muri!” adică să piară lumea întreagă. Neron, după cum arată Suetoniu, a spus la fel: „Eu să trăiesc!” Dion Nicanus şi Seneca au pus această vorbă urâtă în gura împăratului Tiberiu.

CAPITOLUL XXVII.

Cum vorbeşte Pantagruel despre sfârşitul sufletelor vitejeşti şi cumplitele minuni ce s-au întâmplat înaintea morţii răposatului senior din Langey

— Având de înfruntat eu însumi cumplita vrăjmăşie a valurilor, a spus Pantagruel, nu mă încumet să privesc cu dispreţ spusele acestui vrednic macrob. Sunt chiar înclinat a crede tot ceea ce ne-a povestit despre steaua cu coadă, care s-ar fi ivit pe cer în ajunul morţii acelui bătrân războinic; sunt focuri ale cerului, care vestesc cu mai multe zile înainte pierderea sufletelor mari şi vitejeşti. Aşa face doftorul cel bun, care, cunoscând după anumite semne vădite apropiatul sfârşit al bolnavului, dă de ştire femeilor şi copiilor, rudelor şi prietenilor să fie pregătiţi, iar pe cel care mai trăieşte încă îl sfătuieşte să-şi încheie socotelile cu viaţa, să-şi binecuvânteze copiii, să spună un ultim cuvânt femeii, să lase cele cuvenite pentru creşterea orfanilor, punându-şi casa şi cugetul în bună rânduială. Tot astfel

cerul îmbietor aprinde focuri de bucurie, meteoruri şi comete în cinstea sufletelor fericite pe care se pregăteşte să le primească la sânul lui, dând de ştire oamenilor că în puţine zile se vor desprinde de trupul lor, părăsind pământul.

Înţelepţii areopagului din Atena, stând să chibzuiască ce pedepse se cuvin răufăcătorilor, obişnuiau să folosească anumite semne pentru a arăta hotărârile ce-au luat: […] însemna osândă la moarte, T însemna iertare, iar A însemna că pricina nu e destul de bine lămurită şi, fiind nevoie de noi dovezi, se amână. Aceste semne erau aduse la cunoştinţa tuturor, curmând cu un ceas mai devreme grija şi îndoiala rudelor, prietenilor şi a tuturor cetăţenilor doritori să afle ce soartă îi aşteaptă pe cei întemniţaţi. După cum luminile ce se ivesc pe bolta cerului vor să spună oamenilor: „Fiinţe muritoare! Dacă vreţi să ştiţi, să aflaţi şi să cunoaşteţi ceea ce ar putea să vă mai spună, spre folosul vostru şi spre binele obştesc, sufletele fericite care se pregătesc să părăsească lumea, grăbiţi-vă a le întreba, căci sfârşitul trecerii lor prin viaţă se apropie; iar după ce jalnica poveste se va fi încheiat, zadarnice vor mai fi părerile voastre de rău”.

Mai mult decât atât. Pentru a dovedi celor ce trăiesc pe pământ, că sunt nevrednici să stea alături şi să se bucure de tovărăşia acelor suflete mari, cerul trimite asupra lor semne supraomeneşti: groază, minuni şi prăpăd, aşa cum s-a întâmplat la moartea învăţatului şi viteazului cavaler de Langey, despre care ai pomenit.

— Mă cuprind fiori de spaimă, a spus Epistemon, iar inima mea tremură şi acum în găoacea ei, când îmi aduc aminte de înfricoşatele semne şi minuni pe care le-am văzut cu ochii noştri, cinci sau şase zile înainte de a-şi da obştescul sfârşit. Prietenii şi slujitorii lui: seniorii d'Assier, Chemant, Mailly chiorul, Saint-Ayl, Villeneuve, Guyart, meşterul Gabriel, doftorul Savillan, Rabelais, Cohuau, Massuau, Maiorici, Bulou, Cercu zis Burgmaistrul, Francois Proust,

Ferron, Charles Girard, Francois Bourre, şi atâţia alţii stăteau înmărmuriţi şi se priveau în tăcere fără să rostească un cuvânt, stăpâniţi de aceleaşi griji şi presimţind că în curând cerul va chema la el, ca pe un bun al lui, pe cavalerul fără păcat, care fusese al Franţei cel mai strălucit ocrotitor.

— Chelului, tichie de mărgăritar îi trebuie! a spus fratele Ioan. Aş vrea şi eu să ajung om învăţat la bătrâneţe, că minte, slavă Domnului, am destulă.

Deci vă-ntreb cu întrebare, Cum întreabă fiecare:

Căpitanii pe ostaşi, Mamele pe copilaşi:

E oare cu putinţă ca vitejii-vitejilor şi cei născuţi din zei să coboare ca şi noi în mormânt? Nu sunt ei, sfântă Fecioară, nemuritori ca heruvimii? Dumnezeu să mă ierte, dar parcă reverendisimul macrob ne spunea că şi ei, până la urmă, mor.

— Nu toţi, a răspuns Pantagruel. Filosofii stoici ne arată că orice fiinţă e pieritoare, afară de una singură, fără moarte, netulburată în veşnicia ei nevăzută. Pândar arată lămurit, că ursitoarele şi parcele, atât de părtinitoare, au tors din caierul lor şi au dăruit zeiţelor hamadriade un fir de viaţă mai lung decât al copacilor pe care îi au în pază şi grija lor. (Sunt stejarii, din care ele însele s-au născut, cum cred Calimah şi Pausanias, iar după ei Martin Capella.) Cât despre semizei, satiri, silvani, egipani, spiriduşi, zâne, demoni şi eroi, viaţa multora dintre ei, după socoteala lui Hesiod, numără până la nouă mii şapte sute douăzeci de ani, adică unu luat de patru ori, înmulţit cu patru şi din nou cu cinci pe fiecare latură a triunghiurilor întregi. (Vezi Cartea Oracolelor a lui Plutarh.)

— În cartea mea de rugăciuni, a spus fratele Ioan, nu se pomeneşte nimic despre toate acestea. Eu unul cred, ca să-ţi fac dumitale plăcere.

— Eu aşa spun, a întărit Pantagruel, că foarfeca lui Atropos cruţă firul vieţii sufletelor atotştiutoare, care sunt fără moarte: ale îngerilor, ale demonilor ca şi ale oamenilor.

Iată, vă voi povesti o întâmplare cu totul ciudată, dar scrisă şi întărită de mai mulţi cronicari învăţaţi.

CAPITOLUL XXVIII.

Cum povesteşte Pantagruel trista moarte întâmplată unui viteaz

— Epithersiu, tatăl retorului Emilian, călătorea din Grecia în Italia pe o corabie încărcată cu mărfuri şi lume de tot felul. Vântul, încetând spre seară, în preajma ostroavelor Echinade, între Moreea şi Tunis, corabia s-a oprit la Paxes. Unii călători se culcaseră; alţii beau şi mâncau; când deodată s-a auzit, venind de pe acel ostrov un glas care a strigat: „Thamun!” Toţi au tresărit înspăimântaţi. Thamun îl chema pe cârmaciul corăbiei, un egiptean; dar prea puţini dintre călători îi cunoşteau numele. Acelaşi glas înfricoşat a strigat a doua oară: „Thamun!” Nimeni n-a răspuns. Toţi tremurau de groază şi tăceau. Glasul a strigat a treia oară şi mai puternic: „Thamun!” Atunci, Thamun însuşi a răspuns: „Aici sunt. Cine eşti şi ce vrei de la mine?” – „Când vei ajunge la Palodes să dai tuturor de veste, că marele zeu Pan a murit!” i-a poruncit glasul necunoscut. Epithersiu povesteşte că la auzul acestor cuvinte toţi oamenii de pe corabie s-au înfricoşat şi, cuprinşi de o adâncă tulburare, s-au sfătuit ce ar fi mai bine să facă: să ducă vestea, aşa cum le poruncise glasul cel tainic, sau să tacă? Văzând vântul prielnic, Thamun a hotărât să treacă pe lângă Palodes ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Marea era liniştită şi nu se arăta nici o primejdie. Iată, însă, că în apropierea acelui ostrov vântul a căzut şi corabia s-a oprit în loc. Întorcându-se cu faţa spre ţărm, Thamun a dat atunci de ştire că marele zeu Pan a murit! Nici n-a apucat să sfârşească vorba şi s-au ridicat de pe pământ puternice strigăte de jale şi gemete prelungi, dar nu ale unuia singur, ci ale mai multor glasuri.

Cei care au fost atunci de faţă au povestit întâmplarea aceasta mai departe, iar vestea a ajuns până la Roma. Tiberiu, cezarul Romei, a chemat la sine pe acel Thamun, şi,

ascultându-l a dat crezare spuselor lui. Întrebând pe învăţaţii de la curtea lui şi pe cei din Roma, a aflat de la ei, că Pan era fiul lui Mercur şi al Penelopei (după cum scrisese mai demult Herodot, iar mai pe urmă Cicero, în cartea a III-a Despre zei.) Eu cred că era vorba mai degrabă despre marele Mântuitor al credincioşilor, pe care l-au dat morţii, în Iudeea, pizma şi strâmbătatea saducheilor, fariseilor, popilor şi călugărilor legii lui Moise. Această ticluire nu mi se pare greşită, căci, pe bună dreptate, se poate spune despre el în greceşte „Pan”, adică Totul. Toată viaţa şi toată nădejdea noastră e în el, prin el şi de la el. E bunul zeu Pan, marele păstor, care (cum spune Corydon), nu iubeşte numai oile sale, ci şi pe ciobanii care le păzesc. La moartea lui au suspinat, au plâns şi au gemut cerul şi pământul, mările şi iadul însuşi. Potrivirea mi se pare cu atât mai grăitoare, cu cât Mântuitorul a murit aproape de Ierusalim, în acele zile când stăpânea la Roma împăratul Tiberiu.

Sfârşind povestirea lui, Pantagruel a păstrat o îndelungă tăcere, rămânând adâncit în gânduri. Am zărit curgând din ochii lui lacrimi mari, cât oul de struţ. Să mă bată Dumnezeu dacă mint, măcar cât e negru sub unghie.

CAPITOLUL XXIX.

Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Sobolilor, unde domnea Postul cel Mare.

După ce am dres toate stricăciunile corăbiilor şi ne-am împrospătat merindele, lăsând pe macreoni întru totul mulţumiţi de dărnicia cu care Pantagruel îi răsplătise, năierii noştri, mai voioşi decât oricând, au întins pânzele şi pornirăm la drum în dimineaţa următoare, purtaţi din urmă de un vânt senin şi mângâietor. Pe la amiază, Xenoman ne-a arătat în depărtare ostrovul Sobolilor, unde domneşte Postul cel Mare. Pantagruel auzise vorbindu-se despre el şi bucuros ar fi voit să-l vadă aievea, dar Xenoman l-a sfătuit să se lase păgubaş, ţinând seamă, pe de o parte, de ocolul pe care trebuia să-l facem, iar pe de altă parte de îndoielnica primire cu care am fi fost întâmpinaţi în acele

ţinuturi, şi mai ales la curtea Postului cel Mare. În loc de orice ciorbă, a spus Xenoman, vă va ieşi înainte un mâncău de mazăre frecată, culegător de scoici, vânător de cârtiţe şi cărător de paie; un soi de uriaş cu tuleie în barbă şi tunsoare în creştetul capului, neobosit strângător de mucuri, născut la umbra lumânărilor, staroste al mâncătorilor de peşte, căpetenia muştarurilor, bătăuş al pruncilor, aprinzător de cenuşă, doică şi sugaci de doftori, împărţitor de iertări şi lătrător de predici. Altminteri, întru totul cucernic. Boceşte trei sferturi din zi, iar pe la praznice nu se arată. E drept că un alt meşter mai priceput în grătare şi frigărui n-ai să găseşti peste nouă mări şi ţări. Acum şase luni, trecând prin ostrovul Sobolilor, am luat cu mine o frigare mare şi am dus-o măcelarilor din Candes, care mi-au mulţumit pe bună dreptate. Când ne-om întoarce acasă, am să vă arăt alte două agăţate de uşa bisericii. Gămanul se hrăneşte cu saramură de coifuri, cu zeamă de zale şi fier fiert în fiere, din care pricină suferă câteodată de dureri de băşică. Culoarea veşmintelor lui e foarte veselă: cenuşie şi rece. Croiala de asemenea: nimic dinainte, nimic în spate, iar mânecile la fel.

— Ţi-aş rămâne îndatorat, a spus Pantagruel, dacă, aşa, cum mi-ai vorbit despre îmbrăcămintea, despre hrana, despre obiceiurile şi deprinderile Postului cel Mare, mi-ai zugrăvi în câteva cuvinte înfăţişarea şi diferitele părţi ale trupului lui.

— Te rog şi eu, cocoşelule, a spus fratele Ioan. Am dat peste el în cartea mea de rugăciuni: l-am găsit înaintea sărbătorilor schimbătoare.

— Bucuros, a răspuns Xenoman. De altfel veţi auzi vorbindu-se mai multe despre el, când vom trece pe lângă ostrovul Sălbatic, unde domnesc scrumbiile grase, împotriva cărora Postul cel Mare poartă un război cumplit şi fără cruţare. Dacă nu le-ar sări să le apere bunul lor vecin şi ocrotitor Lăsatul-secului, pe toate le-ar fi zvântat şi le-ar fi înghiţit până acum.

— Sunt parte femeiască sau bărbătească? Îngeri sau muritoare? Muieri sau fecioare?

— Sunt parte femeiască, a răspuns Xenoman; născute pentru a muri; unele sunt fecioare, altele nu.

— Să fiu eu al dracului, a spus fratele Ioan, dacă n-am să le viu în ajutor! E un lucru împotriva firii să te războieşti cu femeile. Să ne întoarcem şi să-i facem de petrecanie acestui mârlan!

— Las-o naibii de treabă, a spus Panurge, eu, unul, nu-s nici atât de smintit, nici atât de viteaz, să-mi măsor puterile cu Postul cel Mare. Quid juris [218] dacă ne vom pomeni striviţi între Postul cel Mare şi scrumbii, ca între ciocan şi nicovală? Mulţumesc. Ia-o din loc! Să ne vedem de cale. Rămâi cu bine, Postule cel Mare! Îţi las în grijă scrumbiile, şi nu uita nici de cârnaţi!

CAPITOLUL XXX.

Despre Postul cel Mare şi părţile trupului său

— Postul cel Mare, a început Xenoman, are părţile trupului astfel alcătuite (sau cel puţin aşa le ştiam pe vremea mea):

Creierul din aceeaşi plămadă şi de aceeaşi mărime ca fudulia stângă a unei căpuşe de parte bărbătească.

Ventriculul creierului ca un piron.

Ieşindurile vermiforme ca un mai.

Membranele ca o glugă de călugăr.

Gâtlejul ca o targa de zidar.

Obrazul ca un bostan.

Mădularul bărbăţiei ca un cimpoi.

Reţeaua vaselor minunate ca un căpăstru.

Sfârcul ţâţelor ca un bocanc.

Timpanele ca o morişcă.

Tâmplele ca un şomoiog.

Ceafa ca un fanar.

Nervii ca o cişmea.

Omuşorul ca o ţeava.

Cerul gurii ca o macara.

Scuipatul ca uleiul de rapiţă.

Amigdalele ca nişte ocheane.
Gura ca o boltă de biserică.
Beregata ca un coş cu struguri.
Stomahul ca un chimir.
Pilorul ca o furcă de fier.
Artera cea mare ca o custură.
Gâtul ca un ghem de câlţi.
Bojocii ca o pelerină de canonic.
Inima ca un patrafir.
Mediastinul ca un căuş.
Pleura ca o scoabă.
Arterele ca o mantie bearneză.
Diafragma ca o scufie cu cocardă.
Ficatul ca o secure cu două tăişuri.
Vinele ca o răsadniţă.
Splina ca o capcană de potârnichi.
Maţele ca un năvod.
Băşica fier ii ca o găleată.
Măruntaiele ca o mănuşă.
Mezenterul ca o mitră episcopească.
Maţul-subţire ca un cleşte.
Maţul-orb ca un pieptar.
Maţul-gros ca un ulcior.
Maţul-curului ca un şip călugăresc.
Rărunchii ca o mistrie.
Şalele ca un lacăt.
Porii ureterului ca un cuier.
Vinele rărunchilor ca două ţevi.
Vasele spermatice ca foile de plăcintă.
Prostata ca o ulcică.
Băşica udului ca o arbaletă.
Gâtul băşicii ca o limbă de clopot.
Mirachul [219] ca un fes albanez.
Sifachul [220] ca o mânecă.
Muşchii ca nişte foaie.
Vinele ca laba gâştei.

Încheietura oaselor ca o turbincă.
Oasele ca nişte pesmeţi.
Măduva ca o desagă.
Zgârciurile ca o broască ţestoasă.
Gâlcii ca un cosor.
Bătăile inimii ca nişte ghionţi.
Puterea de viaţă ca o plesnitură din degete.
Sângele, iute ca nişte bobârnaci.
Udul ca un hughenot.
Prăsila lui era un sac de cuie.
Doica lui îmi spunea, că, însoţindu-se cu Jumătatea-Postului, au dat naştere unui şir întreg de zile flămânde.
Avea ţinere de minte ca o basma.
Priceperea ca un băţ.
Închipuirea ca o bătaie de clopot.
Gândurile ca un zbor de sticleţi.
Cugetul ca un cuib de barză.
Hotărârea ca nişte foaie de orgă.
Remuşcarea ca un tun cu două ţevi.
Sârguinţa ca un fund de corabie.
Mintea ca o carte de rugăciuni zdrenţuită, Înţelegerea ca un melc ieşind din zmeuriş.
Voinţa ca trei nuci într-o căldare.
Pofta cât şase căpiţe de fân.
Gândirea ca o limbă de pantof.
Cumpătarea ca un scripete.
Judecata ca un scăunel cu trei picioare.

CAPITOLUL XXXI.

Tot despre mădularele Postului cel Mare

— Postul cel Mare, a spus mai departe Xenoman, e destul de bine făcut, iar părţile trupului oarecum potrivite, afară de cele şapte coaste, care depăşesc măsura obişnuită la ceilalţi muritori.
Are degetele de la picioare ca un ţambal.
Unghiile ca un sfredel.
Picioarele ca o cobză.

Călcâiul ca o măciucă.
Pulpele ca o viţă sălbatică.
Genunchii ca un butuc.
Coapsele ca un coif.
Şoldurile ca o coarbă.
Pântecele încheiat în nasturi, cum se purta mai demult, şi petrecut peste piept.
Buricul ca o lăută.
Celelalte părţi ca o plăcintă.
Mădularul ruşinos ca un papuc.
Desagii ca o damigeana.
Fuduliile ca nişte lopeţi.
Perineul ca un clarinet.
Gaura şezutului ca o oglindă de cleştar.
Bucile ca o furcă.
Rărunchii ca un gavanos.
Prapurul ca o masă de biliard.
Spinarea ca un arc încordat.
Şira spinării ca un cimpoi.
Coastele ca o vârtelniţă.
Coşul pieptului ca un polog.
Spata ca o piuă.
Pieptul ca o harmonică.
Ţâţele ca un corn de vânătoare.
Subţiorile ca un joc de şah.
Umerii ca o targa.
Braţele ca o glugă.
Degetele ca nişte grătare mănăstireşti.
Oasele mâinii ca nişte picioroange.
Braţele până la cot ca nişte seceri.
Coatele ca nişte greble.
Mâinile ca o ţesala.
Gâtul ca o ceaşcă.
Bărbia ca o strecurătoare.
Mărul lui Adam ca un ciubăr de care atârnau două guşi de aramă, rotunde şi frumoase, ca un ornic de soare.

Barba ca un felinar.
Bărbia ca un dovleac.
Urechile ca două mitene.
Nasul ca o cizmă pe un blazon.
Nările ca o scufie.
Sprâncenele ca nişte frigărui.
Sub sprânceana stângă avea o aluniţă ca o oală de noapte şi de aceeaşi mărime.
Pleoapele ca o cobză.
Ochii ca un toc de pieptene.
Nervii văzului ca o ţeava de puşcă.
Fruntea ca o ulcea.
Tâmplele ca o stropitoare.
Obrajii ca două copite.
Fălcile ca două ulcioare.
Dinţii ca nişte târnăcoape. (Unul din ei se găseşte astăzi la Colonges-les-Royaux, în Poitou, alţi doi sunt la Brosse în Saintonge, la uşa pivniţei.)
Limba ca o harfă.
Gura ca un sac.
Faţa crestată ca un samar.
Capul răsucit ca un cazan de fiert rachiu.
Ţeasta ca o tolbă de vânătoare.
Încheieturile ca nişte inele de năvod.
Pielea ca o zeghe şi găurită ca ciurul.
Părul din cap ca o perie de şters cizmele.
Părul de pe trup, precum am spus.

CAPITOLUL XXXII.

Unele obiceiuri de-ale Postului cel Mare

— Felul de a se purta al Postului cel Mare, a spus mai departe Xenoman, mi se pare cu totul uimitor şi vrednic de a-l cunoaşte.
Când scuipă, azvârlă panere întregi de vrăbii.
Când îşi suflă mucii, scoate pe nas numai ţipari afumaţi.
Când plânge, pică din ochii lui raţe fripte cu sos de lacrimi.
Când tremură, aruncă pe jos ficaţi de iepure.

Când năduşeşte, sudorile lui sunt scoici în unt proaspăt.
Când strănută, împroaşcă butoaie de muştar.
Când tuşeşte, dă din el coşuri de pâine.
Când sughiţă, icneşte grămezi de lăptuci.
Când cască, scapă printre dinţi strămchini de fasole frecată.
Când suspină, oftările lui sunt limbi de viţel afumate.
Când sforăie, zboară pe sus castroane cu mazăre bătută.
Când îl apucă greaţa, varsă picioare de porc cu hrean.
Când vorbeşte, scoate pe gură valuri de postav călugăresc (în loc de mătase purpurie, din care ar fi dorit Parysatis să fie ţesute cuvintele celor ce vorbeau fiului său Cirus, regele perşilor).
Când răsuflă, îi ies din adâncul bojocilor tejghele întregi cu iertări de vânzare.
Când clipeşte din ochi, cad pe jos pişcoturi şi minciuni.
Când se supără, îi ţâşnesc din gât cozi de dihor.
Când clatină din cap, pornesc căruţe cu roţi ferecate.
Când strâmbă din nas, se strică vremea.
Când mormăie, începe Curtea să judece.
Când tropăie din picioare, amână plata datoriilor pe cinci ani.
Când face un pas înapoi, cad din văzduh prepeliţe fripte.
Când îi lasă gura apă, se duce şi-şi coace pâinea în cuptoarele seniorilor.
Când e răguşit, cheamă să-i joace cadânele.
Când pârţâie, ies din el botfori de vită încălţată.
Când îi e greaţă, varsă cizme de piele de Cordova.
Când se scarpină, face legi noi.
Când cântă, scutură fasolea în căldare.
Când îşi face nevoile, dă din el dovleci şi mânătărci.
Când îşi iese din fire, bate câmpii.
Când n-are ce face, se gândeşte la neaua de mai-an.
Când are vreo grijă, o dă s-o mănânce câinii.
Când prinde o broască, o jumuleşte de păr.
Când doarme, visează cai verzi pe pereţi.

Lucru foarte ciudat: se trudeşte nefăcând nimic, şi nefăcând nimic, osteneşte. De teamă să nu tabere asupra lui scrumbiile, cu care se află într-o veche duşmănie, doarme cu ochii deschişi ca preoţii Cibelei, coribanţii şi iepurii din Champagne.

Muşcă râzând şi râde muşcând.

Ajunează ca să nu mănânce; nu mănâncă, fiindcă ajunează.

Rumegă bănuieli şi se adapă cu aiureală.

Se scaldă în vârful clopotniţei şi se usucă în apă curgătoare.

Pescuieşte în văzduh şi prinde din zbor raci uriaşi.

Umblă la vânat pe fundul mării şi săgetează în goană, sub apă, cocori, ţapi sălbatici şi căprioare. Scoate ochii tuturor ciorilor care îi cad în laţ.

Nu se teme decât de umbra lui, se joacă cu ciucurii de la brâu şi din pumn face măciucă.

Scrie pe piele de viţel cu pană de gâscă, profeţiii şi calendare.

— Cinstit bărbat! a strigat fratele Ioan. E omul meu. De când îl caut! Am să-i azvârl mănuşa!

— E o ciudată făptură de om, dacă om poate fi numit, a spus Pantagruel. Mi-a venit în minte alcătuirea trupească şi felul de a fi al lui Amodunt şi al Discordanţei.

— Ce purtări aveau şi cum erau? a întrebat fratele Ioan. Dumnezeu să mă ierte, dar n-am auzit despre aceste dihănii niciodată.

— Vă voi povesti ce-am citit în cărţile celor vechi, a răspuns Pantagruel. Natura, al cărei nume e Physis, a dat naştere celor doi copii ai ei, Frumuseţea şi Armonia; fără nici o împreunare trupească, fiind ea însăşi din fire puternică şi roditoare. Antiphysia, care poartă naturii o ură de totdeauna, a fost cuprinsă de ciudă văzând naşterea unor odrasle atât de minunate şi de plăcute, şi împreunându-se cu Telumon, a adus şi ea pe lume doi copii, dar cu totul deosebiţi de-ai lui Physis: pe Amodunt şi

Discordanţa. Capul lor era neted şi rotund ca o minge, puţin turtit de-o parte şi de alta, căutând să semene a chip omenesc. Aveau urechi mari de măgar. Ochii, ieşiţi din cap, porneau dintr-un os asemănător cu al călcâiului; n-aveau sprâncene şi erau tari ca un şancru. Picioarele le erau umflate ca nişte gheme, iar mâinile şi braţele răsucite înapoi, peste umăr. Umblau în cap şi se dădeau de-a tumba, cu şezutul pe creştet şi cu picioarele în sus. După cum bine ştiţi, părinţilor li se pare totdeauna că pruncii lor sunt minunea lumii. Aşijderea şi Antiphysia îşi lăuda plozii în gura mare, silindu-se a dovedi tuturor, că sunt neasemănat mai frumoşi şi mai plăcuţi decât ai lui Physis. Ea zicea anume, că o făptură, care are capul rotund ca o minge, picioarele date la strung şi merge rostogolindu-se ca o roată, e întruparea însăşi a unei părţi din dumnezeiasca desăvârşire, care în întregimea ei veşnică astfel arată la chip şi la înfăţişare. Mersul, cu picioarele în văzduh şi cu capul în jos, urmează adică pilda ziditorului lumii, căci rădăcinile omului sunt părul lui, iar ramurile lui sunt braţele. Ar putea oare copacii să fie mai bine înfipţi în pământ cu ramurile, decât cu rădăcina? Judecând astfel, Antiphysia voia să spună că vlăstarele ce născuse semănau cu nişte copaci în picioare, pe când ai potrivnicei sale creşteau de-a-ndoaselea, ca nişte copaci răsturnaţi. Cât despre braţe (zicea ea), e mai firesc să fie răsucite peste umăr, întrucât apără astfel partea dinapoi a trupului, aşa după cum, pentru a-şi feri partea dinainte, omul se slujeşte de dinţi fără ajutorul mâinilor, luptând din mers împotriva celor ce-ar încerca să-l vatăme. Dobândind sprijinul şi mărturia fiarelor sălbatice, Antiphysia a strâns în jurul ei pe toţi nebunii şi pe toţi smintiţii, bucurându-se de lauda şi de preţuirea tuturor celor lipsiţi de măsură şi dreaptă judecata. Din sămânţa ei s-au prăsit făţarnicii, ipocriţii, fariseii, aiuriţii, stricaţii lacap, calviniştii vânduţi diavolului, neruşinaţii Genevei [221], câinii turbaţi din Fontevrault,

popii cerşetori, bigoţii, cotoii călugăriţi, canibalii şi alte dihănii pocite: ruşinea omenirii!

CAPITOLUL XXXIII.

Cum a întâlnit Pantagruel lângă ostrovul Sălbatic un chit uriaş.

Spre miezul zilei, pe când ne apropiam de ţărmul ostrovului Sălbatic, Pantagruel a zărit de departe un chit uriaş, care se îndrepta spre noi, pufnind şi sforăind. Era o namilă mai înaltă decât catargul corăbiei, azvârlind înaintea ei cu gura plină o trâmbă de apă, care se vărsa în mare ca un puhoi rostogolit din vârful muntelui.

Pantagruel a arătat-o lui Xenoman şi căpitanului corăbiei. Căpitanul a poruncit să sune trâmbiţele, şi toţi corăbierii au fost în picioare, pregătiţi pentru luptă. Corăbiile, galioanele, caravelele s-au înşiruit în linie de bătaie, aşezându-se, după rânduiala războiului pe mare, în chip de Y, semnul lui Pitagora. (Tot astfel zboară şi cocorii: în unghi ascuţit.)

Oamenii se pregăteau să înfrunte primejdia, vitejeşte. Fratele Ioan stătea lângă tunuri la marginea corăbiei în rând cu puşcaşii, cutezător şi hotărât. Panurge a pornit din nou să se vaite, mai înfricoşat ca oricând.

— Bî-bî-bî! se bâlbâia voinicul, acum o dată am păţit-o! Să fugim! Oameni buni, ăsta e Leviatanul de care pomeneşte marele profet Moise în cartea despre viaţa sfântului Iov. O să ne înghită pe toţi ca pe-un hap, cum ar lua măgarul pe limbă un bob de muştar. Uite-l cum vine! Să ne grăbim! Să tragem la mal! E zeul mărilor, pe care îl trimisese Neptun să sfâşie pe Andromeda. Suntem pierduţi! Unde e Perseu, să ucidă fiara?

— Perseu sunt eu! a spus Pantagruel. Să n-aveţi teamă!

— Doamne-ajută! a strigat Panurge. Scapă-ne de primejdie şi ai să vezi cum o să-mi treacă frica.

— Dacă soarta ţi-e aceea despre care vorbea fratele Ioan, nu ai a te teme decât de Pyreis, de Heous, de Aethon şi de Phlegon, faimoşii telegari ai soarelui, care varsă foc pe nări. Chitul, care azvârlă pe gură şi pe urechi numai apă, nu

poate să-ţi primejduiască viaţa. Tu nu de apă vei pieri; apa te apără şi te păzeşte, apa nu ţi-e vrăjmaşă.

— Vorbă să fie! a spus Panurge. S-o spui la alţii! Nu v-am arătat destul de lămurit cum se preschimbă elementele între ele şi cât de puţină deosebire e să fii fript sau fiert, fiert sau fript? Aoleo! Uite-l! Unde să mă ascund? O să pierim cu toţii! O văd sus, în vârful catargului, pe ticăloasa de Atropos, cum îşi ascute foarfecele şi stă gata să ne reteze firul vieţii! Păzea! Uite chitul! Ah, că urât şi groaznic mai eşti! Pe mulţi i-ai înghiţit, şi niciunul nu s-a mai întors să se laude! Măcar de-ar ţâşni din tine un vin bun, alb ori porfiriu, plăcut şi gustos, nu apă sărată, amară şi puturoasă! Ptiu! Aş îndura moartea mai uşor, ca acel milord englez, care, fiind osândit la moarte pentru fărădelegile lui şi îngăduindu-i-se a-şi alege singur felul morţii, a cerut să fie înecat într-un butoi cu vin grecesc. Uite-l! Vai! Vai! E Satan! Leviatan! Nu pot să-l privesc în faţă, prea e pocit şi hidos! Pleacă de te judecă, urâtule! Du-te la cârcotaşi!

CAPITOLUL XXXIV.

Cum a răpus Pantagruel chitul cel uriaş.

Chitul, pătrunzând în unghiul deschis al şirului de corăbii, azvârlea asupra lor grămezi de apă, cu mai multă furie decât căderile Nilului din Etiopia. Săgeţile, suliţele, lăncile şi securile zburau asupra lui din toate părţile. Fratele Ioan se silea din răsputeri; Panurge îngheţase de frică. Puştile tunau şi fulgerau de mama focului ca la nuntă, dar fără prea mult folos, căci ghiulelele de fier şi de bronz, oricât erau de grele, se topeau în pielea chitului ca zăpada pe un acoperiş bătut de soare.

Atunci a socotit Pantagruel că e prilejul nimerit să ridice braţul şi să arate ce-i în stare să facă.

— V-am auzit o dată spunând – şi stă scris în cărţi – că împăratul Romei, janghinosul Comod, ştia să tragă atât de bine cu arcul, încât punea pe copii să ridice mâna în sus şi trimitea săgeata printre degetele lor răsfirate, fără să-i vatăme. Ne-aţi spus de asemeni o poveste de pe timpul

când Alexandru cel Mare cuprinsese India, despre acel arcaş indian, care azvârlea de departe, printr-un inel, săgeţi lungi de trei coţi şi atât de grele, încât retezau în două săbiile, străpungeau scuturile şi treceau prin platoşe oţelite, fiind făurite dintr-un fier tare şi pătrunzător, cum nu s-a mai văzut. Ne-aţi amintit de minunata dibăcie a vechilor franci, care preţuiau mai mult decât orice meşteşugul de a trage cu arcul. Pornind la vânătoare de sălbăticiuni negre ori roşcate, ei frecau vârful săgeţilor cu sabur, ca să fie carnea vânatului mai fragedă, mai pătrunsă şi mai gustoasă. Ne-aţi vorbit aşijderea despre parţi, care trăgeau în urma lor, fugind, mai bine decât alte neamuri în luptă deschisă. I-aţi lăudat pe sciţi pentru neasemănata lor îndemânare. O solie a lor s-a înfăţişat odinioară lui Darius, regele perşilor, aducându-i în dar o pasăre, o broască, un şoarece şi cinci săgeţi. Darius a întrebat ce însemnau acele daruri, şi dacă solul mai avea ceva de spus prin viu grai. Trimisul a tăcut, iar regele a rămas foarte nedumerit şi adânc tulburat în gândurile lui. Unul din cei şapte căpitani care uciseseră pe magi, anume Gobryes, a dat această tălmăcire: „Prin darurile ce-au trimis, sciţii vor să spună: chiar de veţi zbura în văzduh ca păsările, chiar de vă veţi furişa pe sub pământ ca şoarecii, chiar de vă veţi ascunde în apă ca broaştele, tot nu veţi scăpa cu viaţă de săgeţile noastre”.

În meşteşugul de a trage la ţintă, marele Pantagruel era neîntrecut. Cu lăncile şi suliţele lui – de mărimea bârnelor pe care se reazimă podurile din Nantes, Saumur, Bergerac, iar la Paris, podul Zarafilor şi al Mojarilor (la fel de groase, de lungi, de grele şi de bine ferecate), Pantagruel, de la o depărtare de o mie de paşi, desfăcea scoica în două fără să-i ştirbească muchile, ţintea flacăra lumânării fără s-o stingă, lovea pasărea drept în ochi, dezlega snopii fără să-i risipească, dezbrăca pe călugări de glugă fără să-i atingă şi întorcea foile din cartea de rugăciuni a fratelui Ioan, fără să le rupă. A prins în mână una din suliţele cele multe pe care

le avea în corabie, i-a pus vârf de oţel şi, de la cea dintâi aruncătură, a izbit chitul drept în frunte, străpungându-i deodată amândouă fălcile şi limba, încât fiara n-a mai putut nici să deschidă gura, nici să arunce apă din mare asupra noastră. Cu cea de-a doua lovitură i-a crăpat ochiul drept; cu cea de-a treia pe cel stâng. Toţi priveau cu mare bucurie cum se zbătea chitul purtând în frunte cele trei coarne, care îi spânzurau dinainte ca un triunghi cu laturile deopotrivă. Fiara se zvârcolea când pe o parte, când pe alta, clătinându-se pe valuri, zăpăcită, oarbă, trăgând să moară. Pantagruel, ca şi cum nu s-ar fi mulţumit cu atât, i-a mai repezit o suliţă în coadă, apoi alte trei în şira spinării, pieziş, la aceeaşi depărtare una de alta. În sfârşit, i-a mai înfipt în coaste cincizeci de suliţe de-o parte şi cincizeci de alta. Trupul întreg al chitului semăna cu pântecele unei corăbii şi priveliştea lui era foarte plăcută. S-a întors cu burta către cer, cum fac toţi peştii când mor, şi semăna astfel cu scolopendra, şarpele cu o sută de picioare, despre care vorbeşte bătrânul înţelept Nicandru.

CAPITOLUL XXXV.

Cum a coborât Pantagruel pe ostrovul Sălbatic, în ţara Scrumbiilor.

Vâslaşii corăbiei din capăt au legat chitul cu odgoane şi l-au cărat pe ostrovul Sălbatic din apropiere, pentru a-l căsăpi şi a-i scoate grăsimea de la rărunchi, despre care se zice că foloseşte la tămăduirea unei boli, numită de ei „sărăcie”. Pantagruel nu s-a mai ostenit să-i urmeze, fiindcă în mările Franţei văzuse balene tot atât de grozave, dacă nu şi mai mari. S-a învoit totuşi să coboare pe ostrovul Sălbatic, pentru ca oamenii, udaţi până la piele şi mânjiţi de stropeală, să-şi usuce veşmintele şi să se întremeze. Au poposit la marginea unui oraş pustiu, aşezat pe ţărmul mării cu faţa spre miazăzi, lângă un petic de pădure cu copaci înalţi şi frumoşi, la umbra cărora murmura un pârâu vesel, cu apă limpede şi argintie. Au înălţat corturile, iar bucătarii au aprins focurile, având la îndemână lemne din

belşug. Corăbierii şi-au schimbat hainele şi s-au primenit; iar când fratele Ioan a sunat clopotul, oamenii au întins mesele pe ţărm şi au început să se ospăteze. Pe când Pantagruel, plin de voie-bună, stătea la masă cu oamenii lui, a zărit câteva scrumbii mai mici, care se sileau de zor să se caţăre într-un copac înalt, nu prea departe de locul unde se aflau corăbierii. Neştiind dacă sunt veveriţe, nevăstuici, dihori sau hermine, l-a întrebat pe Xenoman:

— Ce fel de jivine sunt acestea?

— Sunt scrumbii, a răspuns Xenoman. Acesta e ostrovul Sălbatic, despre care v-am vorbit azi-dimineaţă. Între scrumbii şi Postul cel Mare, vechiul şi vicleanul lor duşman, dăinuie de multă vreme un război pe viaţă şi pe moarte. Îmi închipui că loviturile de tun pe care le-am tras asupra chitului le-au speriat. Ele se tem, ca nu cumva vrăjmaşul, tăbărând asupra lor pe neaşteptate, să le jefuiască ostrovul, cum a mai încercat în atâtea rânduri; fără să izbutească pe de-a-ntregul, fiindcă scrumbiile au sărit şi s-au apărat. Ameninţate necontenit de un vecin apucător şi rău, scrumbiile sunt nevoite să vegheze zi şi noapte, pentru a nu fi lovite fără veste.

— Pentru Dumnezeu, iubite prietene, dacă ştii vreun mijloc drept şi cinstit prin care să curmăm acest război şi să facem pace, nu întârzia a mi-l spune. Îmi voi da toată silinţa şi nu voi cruţa nici o osteneală pentru a pune capăt unei vrăjmăşii care stăruieşte de atâta vreme.

— Nu cred că va fi cu putinţă, după câte ştiu, a răspuns Xenoman. Răzbind până aici acum vreo patru ani, am încercat o împăciuire, măcar pentru o bucată de vreme, căutând a statornici între cele două tabere vrăjmaşe legături de prietenie şi de bună vecinătate. I-am îndemnat, şi pe unul şi pe celelalte, să lase la o parte duşmănia cu care se înfruntă. Dar Postul cel Mare n-a primit să cadă la înţelegere, nici cu cârnaţii afumaţi, nici cu caltaboşii din vale, vechii prieteni şi vecini ai scrumbiilor. Scrumbiile ceruseră ca întreaga cetate a Butoiului să treacă sub

stăpânirea lor, precum şi castelul Saramurii, de unde să fie izgoniţi toţi tâlharii puturoşi care s-au încuibat în el. Postul cel Mare nu s-a învoit, şi astfel pacea, fiind socotită nedreaptă de amândouă părţile, nu s-a mai încheiat. N-am izbutit să curm starea de război, dar parcă în ultima vreme vrăjmaşii nu se mai înfruntau cu atâta înverşunare; până la răfuiala cea grozavă din sinodul de la Chesil, unde scrumbiile au fost chemate la judecată şi scărmănate, iar Postul cel Mare a fost batjocorit şi aspru mustrat, că nu vrea să facă pace cu scrumbiile. Acuma izbucnit din nou zâzania, mai înveninată, mai înăcrită şi mai nepotolită decât oricând. Nu-i nimic de făcut. Mai degrabă vei împăca pisicile cu şoarecii şi iepurii cu ogarii.

CAPITOLUL XXXVI.

Cum a fost pândit Pantagruel de scrumbiile sălbatice.

În vreme ce Xenoman vorbea, fratele Ioan a zărit pe ţărm vreo douăzeci şi cinci până la treizeci de scrumbii, nu prea mari, îndreptându-se în grabă spre cetatea lor. Fratele Ioan i-a spus lui Pantagruel:

— O să petrecem bine, după cum se arată. N-ar fi de mirare, ca preacinstitele scrumbii să-şi închipuie că măriata eşti Postul cel Mare, deşi n-ai cu el nici o asemănare. Să lăsăm ospăţul şi să ne pregătim de luptă.

— N-ar fi rău, a spus Xenoman. Scrumbiile sunt femei, şi prin aceasta de două ori trădătoare.

Pantagruel s-a ridicat de la locul său pentru a cerceta ce se întâmplă dincolo de liniştea pădurii. Apoi s-a întors, spunând că a zărit la stânga un pâlc de scrumbii care stăteau la pândă, iar la dreapta, o armie întreagă de alte scrumbii uriaşe sub poalele dealului, venind spre noi cu gând de luptă, în cântec de cimpoaie, de fluiere, de tobe, de trâmbiţe şi de surle. Numărând până la şaptezeci şi opt de steaguri, am socotit că scrumbiile care ne puseră gând rău nu erau mai puţine de patruzeci şi două de mii. Rânduiala pe care o păstrau, umbletul lor apăsat, feţele lor hotărâte ne-au dat a înţelege că nu erau scrumbii începătoare, ci

vechi şi încercate luptătoare. Aşa cum le zăream de departe, de la primele lor rânduri până dincolo de steaguri, toate erau înarmate ca pentru război, cu suliţe uşoare, bine ascuţite şi cu vârf oţelit. Aripile erau întărite cu caltaboşi înfuriaţi, puternice tobe şi cârnaţi călări, lungi şi binefăcuţi, tâlhari cruzi, toţi născuţi şi crescuţi pe-acele meleaguri. Pantagruel a fost cuprins de o mare tulburare – şi nu fără pricină – deşi Epistemon a încercat să-l liniştească, spunând că poate aşa obişnuiesc scrumbiile să-şi arate bucuria şi să primească pe oaspeţii străini, cum cinstitele noastre oraşe îi întâmpină pe regii Franţei după ungerea şi încoronarea lor.

— Poate că sunt străjerele reginei acestui ostrov, care aflând de la celelalte scrumbii că a poposit la ţărm un alai de strălucite corăbii, şi închipuindu-şi că vine s-o cerceteze un prinţ bogat şi puternic, a ieşit ea însăşi întru întâmpinarea noastră.

Pantagruel nu s-a bizuit pe o asemenea îndoielnică presupunere şi a chemat pe oamenii săi cerându-le sfatul asupra celor ce-ar fi de făcut în faţa primejdiei. Le-a amintit în puţine cuvinte că felul acesta de-a ieşi cu arme întru întâmpinarea oaspeţilor ascunde adeseori, sub zâmbetul prieteniei, vicleşug şi duşmănie.

— În felul acesta, le-a spus el, a ucis împăratul Antoniu Caracalla pe locuitorii Alexandriei; şi tot el a răpus altă dată oastea lui Artaban, regele perşilor, minţind că vine să-i ceară fata de soţie. Fapta lui n-a rămas nepedepsită, căci în scurtă vreme şi-a pierdut viaţa. Fiii lui Iacob, pentru a răzbuna răpirea surorii lor Dina, la fel au prădat şi au nimicit pe sichimieni. Folosind aceeaşi apucătură făţarnică, împăratul Romei, Galien, a răpus oastea Bizanţului. Înşelând pe Artababa, regele Armeniei, cu mincinoase dovezi de prietenie, Antoniu l-a ademenit în capcană, l-a aruncat în lanţuri şi mai târziu l-a dat morţii. Vremurile vechi ne-au lăsat o mie de pilde asemănătoare. Şi pe bună dreptate, am lăudat în zilele noastre chibzuita purtare a lui Carol VI, regele Franţei, care întorcându-se biruitor în

frumoasa cetate a Parisului, după ce i-a răpus pe flamanzi şi a supus Gândul, aflând la Bourget că parizienii, în număr de douăzeci de mii, ieşiseră să-l întâmpine înarmaţi cu ciomege, n-a vrut să intre în oraş, până n-au lepădat toţi bâtele şi nu s-au tras pe la casele lor, deşi se juraseră că n-aveau nici un gând rău, ci veniseră cu arme asupra lor ca să-l primească aşa cum se cuvine unui războinic.

CAPITOLUL XXXVII.

Cum a chemat Pantagruel în ajutor pe căpitanii Taiecârnat şi Prindepeşte; şi o cuvântare potrivită despre numele locurilor şi ale oamenilor.

Sfatul a hotărât ca oamenii să stea pregătiţi pentru orice împrejurare. Pantagruel a trimis pe Gimnast şi pe Carpalim să cheme de pe corabie ostaşii înarmaţi, printre care se aflau căpitanii Prindepeşte şi Taiecârnat.

— Aş vrea să-l scutesc pe Gimnast de această osteneală, a spus Panurge. Aici vă va fi de mai mult folos.

— Să n-am parte de haina pe care o port în spinare, a spus fratele Ioan, dar mi se pare, voinicule, că vrei să dai dosul, şi n-ai de gând să te mai întorci! Nu-i nici o pagubă, fiindcă n-ai face altceva decât să plângi şi să boceşti, tulburând pe ostaşii care vor să lupte.

— Mă voi întoarce, frate Ioane, a spus Panurge. Mă voi întoarce cât mai repede, părinte al sufletului meu. Te rog să ai însă grijă ca păcătoasele acestea de scrumbii să nu năvălească în corabie. Mă voi ruga pentru biruinţa voastră, după pilda viteazului căpitan Moise, îndrumătorul neamului lui Izrael.

— Numele celor doi războinici, Prindepeşte şi Taiecârnat, i-a spus Epistemon lui Pantagruel, sunt o chezăşie de biruinţă, dacă scrumbiile se vor încumeta să ne lovească şi vom fi nevoiţi să luptăm.

— Ai dreptate, a spus Pantagruel, şi îmi pare bine că, bizuindu-te pe vitejia căpitanilor mei, prevesteşti izbândă. Prezicerile întemeiate pe nume de mult nu mai găsesc crezare. Odinioară erau folosite de ucenicii lui Pitagora,

care le ţineau în mare cinste. Mulţi oameni de seamă au tras folos şi s-au lămurit de pe urma lor. Octavian August, împăratul romanilor, a întâlnit o dată un ţăran cu numele de Euthyche (adică: om cu noroc), ducând de căpăstru un măgar pe care îl chema Nicon (ceea ce în greceşte înseamnă: biruitor). Şi tălmăcind înţelesul celor două nume, al ţăranului şi al măgarului, s-a bucurat că îl aşteaptă în viaţă belşug, fericire şi izbândă. Vespasian, înainte de a ajunge împărat al Romei, rugându-se într-o zi singur în templul lui Serapis, a înţeles că va dobândi puterea în clipa când a văzut venind spre el, pe neaşteptate, unul din sclavi: Bazilide (adică: fiu de rege) pe care îl lăsase bolnav acasă. Regilian, fără nici un alt temei, a fost ales împărat de ostaşii lui, numai din pricina numelui pe care îl purta. Citiţi dialogurile lui Platon despre înţelesul numelor.

— Să-mi ţie Dumnezeu setea, a spus Rizotom, ard de nerăbdare să le citesc; te-am auzit în mai multe rânduri vorbindu-mi despre ele.

— Vei vedea cum ucenicii lui Pitagora au dovedit cu ajutorul numerelor şi al numelor că Patrocle trebuia să fie omorât de Hector, Hector de Ahile, Ahile de Paris şi Paris de Filoclet. Sunt tulburat de puţinătatea înţelegerii mele, văzând minunata ştiinţă a lui Pitagora, care, după numărul cu soţ sau fără soţ al silabelor fiecărui nume, afla care oameni sunt şchiopi, orbi, podagroşi, paralitici, ofticoşi sau suferinzi de alte boli, aşezând numerele cu soţ pe partea dreaptă a trupului, iar cele fără soţ pe partea stângă.

— Acest lucru e adevărat, a spus Epistemon. Am văzut o întâmplare asemănătoare la Saintes, cu prilejul unui alai la care se afla de faţă bunul, înţeleptul şi dreptul preşedinte Briand Valee, seniorul din Douhet. De câte ori trecea un şchiop sau o şchioapă, un chior sau o chioară, un cocoşat sau o cocoşată, numai întrebând despre numele lor, fără să-i vadă, spunea de-a dreptul de care picior şchioapătă, cu care ochi nu vede şi pe care parte a umărului poartă

cocoaşa; pe dreapta, dacă silabele numelui lor erau fără soţ, pe stânga, dacă erau cu soţ. Şi nu s-a înşelat niciodată!

— Cunoscând această potrivire, a spus Pantagruel, învăţaţii au arătat că Ahile, îngenunchind, a fost rănit în călcâiul drept de săgeata lui Paris, fiindcă numele lui are trei silabe: număr fără soţ. Venus, adică Afrodita, a fost rănită la mâna stângă de Diomed în faţa Troiei fiindcă, în greceşte, numele ei are patru silabe. Vulcan şchiopăta de piciorul stâng dintr-aceeaşi pricină. Anibal era chior de ochiul drept. Tot astfel putem să lămurim orice vătămătură, dureri de cap sau de şale, folosind cheia lui Pitagora. Şi, ca să ne întoarcem la înţelesul numelor, vă voi spune că Alexandru cel Mare, fiul regelui Filip, a izbutit să-şi îndeplinească planurile sale prin tălmăcirea unui singur nume. El împresurase cetatea Tirului şi purta război greu de mai multe săptămâni. Toate încercările şi toate armele lui dăduseră greş. Tirienii astupau toate spărturile şi întregeau din nou zidurile dărâmate. Alexandru hotărâse să ridice tabăra, foarte întristat de ştirbirea pe care o suferise faima cuceririlor sale. În prada acestor gânduri tulburătoare, a adormit. Atunci i s-a arătat în vis un satir, care pătrunsese în cort, sărind şi ţopăind pe picioarele lui de ţap. Alexandru a dat să-l apuce, dar satirul se ferea, fugind. Până în cele din urmă, l-a încolţit şi l-a prins; dar în aceeaşi clipă s-a trezit. Povestind visul său învăţaţilor şi înţelepţilor de la curte, aceia i-au spus că zeii i-au făgăduit izbânda, şi Tirul în scurtă vreme va cădea: căci cuvântul Satyros, împărţit în două, înseamnă: sa Tyros, adică al tău e Tirul. Într-adevăr, la cea dintâi năvală pe care a pornit-o din nou, a luat cetatea şi a supus acel popor îndărătnic. Şi dimpotrivă, aduceţi-vă aminte cum şi-a pierdut nădejdea Pompei, desluşind înţelesul unui singur nume. Învins de Cezar în lupta de la Pharsale, nu-i mai rămăsese altă scăpare decât fuga. Luând calea mării şi ajungând în insula Cipru, în apropiere de cetatea Paphos, a zărit pe ţărm un palat strălucit şi bogat. Întrebând pe cârmaciul corăbiei

despre numele acelui palat, a aflat că se cheamă „Mormântul regilor”. La auzul acestui nume a înţeles că nu va mai scăpa cu viaţă şi a fost cuprins de-o spaimă atât de mare, încât corăbierii şi ceilalţi călători s-au înfiorat auzind gemetele, plânsul şi strigătele lui deznădăjduite. Nu mult după această întâmplare, un ţăran necunoscut, anume Achillas, l-a prins şi i-a tăiat capul. Aş mai putea să vă povestesc ce i s-a întâmplat lui L. Paulus-Aemilius, când senatul roman l-a ales împărat şi a pus sub porunca lui oştile trimise împotriva lui Perseu, regele Macedoniei. În ziua aceea, spre seară, întorcându-se spre casă pentru a se pregăti de plecare, a îmbrăţişat pe fiica lui, Tratia, şi văzând-o întristată, i-a spus: – „Ce ai tu, Tratia? De ce eşti atât de mâhnită?” „Tată, a murit Persa!” a răspuns ea. Persa era o căţeluşă, la care fata ţinea mult. Auzind aceste cuvinte, Paulus n-a mai avut nici o îndoială că-l va răpune pe Perseu. Dacă aş avea mai mult răgaz, v-aş vorbi despre cărţile sfinte ale evreilor, unde sunt amintite sute de întâmplări, care dovedesc cât preţ puneau aceia pe nume şi cu câtă evlavie căutau să deosebească înţelesul lor.

În timpul acesta au sosit cei doi căpitani împreună cu ostaşii lor, toţi înarmaţi până în dinţi şi pregătiţi de război. Pantagruel le-a spus câteva cuvinte, îndemnându-i să fie îndrăzneţi în bătaie, dacă va fi nevoie să se lupte (fiindcă nu putea încă să creadă în trădarea scrumbiilor), dar, orice s-ar întâmpla, să nu lovească ei cei dintâi. Drept semn de recunoaştere le-a dat lozinca: Lăsatul secului!

CAPITOLUL XXXVIII.

Cum se dovedeşte că scrumbiile nu sunt de dispreţuit.

Veţi râde de mine, beţivilor, şi nu veţi da crezare spuselor mele. N-am ce să vă fac. Dacă mă veţi crede, cu atât mai bine; dacă nu, duceţi-vă şi vă încredinţaţi singuri. Eu spun ce-am văzut. Lucrurile s-au petrecut în ostrovul Sălbatic. Vi l-am numit. Şi mi-aţi adus aminte, fără să vreţi, de puterea neasemuită a uriaşilor care au pornit o dată să ridice muntele Pelion peste muntele Ossa, iar pe-acesta să arunce

adumbritul Olimp, războindu-se cu zeii şi izgonindu-i din înaltul cerului. Pentru asemenea ispravă nu era de ajuns o putere obişnuită; dar uriaşii aceia, prin o jumătate a trupului lor, erau peşti, sau ca să nu mint: şerpi.

Şarpele care a ispitit pe Eva ţinea de neamul peştilor şi se spune, că era cel mai şiret şi mai isteţ dintre toate dobitoacele.

Unii învăţaţi mai cred şi astăzi că vicleanul ispititor era un ţipar, numit itiphel, în care se întrupase preacinstitul messer Priap, mare ademenitor de femei prin toate paradisurile (paradis, pe greceşte, înseamnă grădină). Cine ştie dacă boşii, poporul atât de războinic astăzi, n-au fost odinioară caltaboşi? Eu unul nu pun mâna în foc. Himantopozii, un neam de frunte al Etiopiei, aşa cum îi zugrăveşte Pliniu, sunt – nici mai mult, nici mai puţin – decât ţipari.

Dacă spusele mele n-au darul să vă risipească îndoiala (nici după câteva pahare), veniţi cu mine la Lusignas, Parthenay, Vovant, Mervant sau Ponseuges în Poitou. Veţi culege acolo mărturii vechi şi de toată încrederea ale unor oameni de vază, care, jurând pe braţul sfântului Rigomeu, vă vor spune că Mieluzina, cea dintâi descălecătoare a ţării lor, avea trup de femeie până la buric, iar de acolo în jos era peşte cu coadă, adică avea coadă de peşte. Mişcările îi erau legănate şi domoale, cum vor să fie astăzi ale saltimbancilor bretoni, când se pornesc deodată să cânte şi să dănţuiască.

Pentru ce credeţi că a născocit Erehteu targa, carul şi căruţa? Fiindcă Vulcan îl zămislise cu picioare de scrumbie, şi voind a le ascunde nu umbla călare, ci în caleaşca. (Pe vremea aceea, pasămite, scrumbiile n-aveau căutare.) Zâna sciţilor Ora avea trupul jumătate femeie, jumătate scrumbie. Dar era atât de frumoasă, încât Jupiter s-a culcat cu ea şi i-a făcut un băiat numit Colaxes. Aşadar, nu mă mai luaţi peste picior şi dezvăţaţi-vă de a crede numai ce-i scris în Evanghelie.

CAPITOLUL XXXIX.

Cum s-a însoţit fratele Ioan cu bucătarii pentru a lupta împotriva scrumbiilor.

Văzând fratele Ioan cu câtă furie şi cu ce repeziciune veneau asupra lor scrumbiile i-a spus lui Pantagruel:

— Vom avea de furcă, după cum bag de seamă! Dar câte cântece de slavă şi cuvinte de laudă se vor înălţa în cinstea biruinţei noastre! Aş fi dorit să rămâi pe corabie şi să priveşti bătălia ce voi da-o cu oamenii mei.

— Care oameni? a întrebat Pantagruel.

— Cartea de rugăciuni vorbeşte! a răspuns fratele Ioan. De ce crezi că Putifar, mai-marele bucătarilor de la curtea lui Faraon – acel Putifar care l-a cumpărat pe Iosif şi căruia acesta, dacă ar fi vrut, i-ar fi pus coarne – de ce crezi că era căpetenia călăreţilor din întreg regatul Egiptului? Pentru ce tocmai Nabuzardan, bucătarul regelui Nabucodonosor, a fost ales dintre toţi căpitanii de oaste, pentru a bate şi a dărâma cetatea Ierusalimului?

— Ascult, a răspuns Pantagruel.

— Aş putea să jur, a spus fratele Ioan, că au luptat pe vremuri cu scrumbiile sau cu alte vietăţi tot atât de temute; căci bucătarii ştiu să spintece, să taie şi să toace neasemănat mai bine decât toţi ostaşii din lume, pedestraşi sau călăreţi.

— Cele ce îmi spui mi-au adus aminte de un răspuns glumeţ al lui Cicero. La Roma, pe timpul războiului civil dintre Cezar şi Pompei, Cicero înclina mai mult spre acesta din urmă, deşi Cezar căutase să-l câştige şi îl acoperise cu daruri. Într-o zi, după o bătălie în care oamenii lui Pompei suferiseră pierderi grele, Cicero s-a dus în tabăra lor, unde, după cum şi-a dat seama, se aflau puteri puţine, vitejie mai de loc şi neorânduială destulă. Prevăzând că lucrurile se vor sfârşi rău, cum s-a şi întâmplat, a început să-i batjocorească şi să-i ia peste picior, când pe unul, când pe altul, cu vorbe tăioase şi usturătoare, cum se pricepea să le ticluiască. Câţiva căpitani care îl întovărăşeau, voind să-şi laude voinicia, ca şi cum nu s-ar fi îndoit de izbândă, i-au spus

arătând steagurile: „Vezi câte acvile purtăm cu noi în luptă?” „V-ar prinde foarte bine, dacă aţi merge la război împotriva ciorilor!” a răspuns Cicero. Aşadar, fiindcă vom avea de furcă, după cât se pare, cu scrumbiile, dumneata socoteşti că cei mai buni ostaşi ar fi bucătarii? Fă cum crezi, eu voi aştepta aici să văd cum ai s-o scoţi la capăt.

Fratele Ioan s-a îndreptat spre cortul bucătarilor şi le-a spus foarte cuviincios şi vesel:

— Băieţi, vreau să vă văd astăzi biruind cu cinste şi cu strălucire. Veţi avea de săvârşit fapte de vitejie nemaipomenite şi nemaivăzute. Sus inimile!

Va afla lumea întreagă cine sunt şi ce pot bucătarii! Să pornim asupra acestor neruşinate scrumbii! Eu sunt căpitanul vostru. Să bem, prieteni! Înainte!

— Căpitane, au răspuns bucătarii, ai vorbit ca din carte. Suntem cu toţii gata să-ţi ascultăm bunele porunci. Vom trăi şi vom muri cu tine!

— Veţi trăi, a spus fratele Ioan, nu veţi muri. Asta-i treaba scrumbiilor. Strângeţi rândurile. Parola noastră e: „Nabuzardan!”.

CAPITOLUL XL.

Cum a pregătit fratele Ioan scroafa şi despre vitejii bucătari care au intrat în burta ei.

La porunca fratelui Ioan, bucătarii au pus pe roate o scroafă mare, luată din corabia care purta drept steag şipul călugăresc. Scroafa era o maşină de război minunată, astfel întocmită, încât, de pe şoriciul ei, putea să împroaşte jurâmprejur ghiulele mari şi săgeţi de fier cu vârf oţelit. În burta ei încăpeau, adăpostiţi, până la două sute de luptători. Era făcută după chipul şi asemănarea scroafei din Reole, cu ajutorul căreia cetatea Bergeracului a fost smulsă din mâinile englezilor, în anii tineri ai regelui Carol al Vll-lea.

Iată aici numele vitejilor bucătari, care, după pilda grecilor din calul troian, au intrat în pântecele scroafei:

Înghitepui Pielescurtă.

Drobdemiel Pârjoală.
Prăjeală Piuliţă.
Maţumplut Oalăplină.
Jumară Tigaie.
Capdebou Saramură.
Falcăprăjită Limbădulce.
Ceapărasă Ficăţel.
Pipăruş Frigăruie.
Zeamălungă Cleştenvânt

(Aceşti bucătari de neam mare aveau drept stemă a lor: un câmp de guri căscate, frigărui cu slănină printre ele şi o pulpă de căprioară aplecată spre stânga.) Mai erau:
Slăninăfriptă Taieslănină.
Slăninăprăjită Roadeslănină.
Slăninăarsă Pişcăslănină.
Slăninărâncedă Înghiteslănină.
Slăninăsărată Şoricideslănină

(Zeamălungă era de felul lui din Rambouillet. Pe marele meşter de ciorbe îl chema de acasă numai: Zeamă, dar i s-a zis Zeamălungă pentru a-l deosebi de ceilalţi fraţi ai săi:
Zeamăchioară Zeamădulce.
Zeamăacră Zeamădeasă.
Zeamăgoală Zeamăgrasă.
Nume necunoscute printre evrei şi arabi. Pe alţii îi chema:
Fudulie Lingeblide.
Varzăcreaţă Burtăplină.
Crăticioară Bagănoală.
Dovlecel Polonic.
Pâinişoară Străchinel.
Lingurică Curcăbeată.
Maţesparte Bobcernut.
Fripturică Gâtuscat.
Crapumplut Ciorbărece.
Sfarmăoase Învârtefrigare.

Apoi: Suflănfoc, luat din bucătăriile nobilului cardinal Le Veneur; Gălbenuş (din Mayonne) care a închegat cel dintâi maioneza; şi Borcănel, născocitorul sosului cu muştar (foarte potrivit şi foarte sănătos pentru spinarea de iepure la frigare, raţa la tavă, ouăle răscoapte, peştele afumat, purcelul de lapte şi alte multe feluri de bucate).

Toţi aceşti vrednici şi veseli bucătari au intrat în pântecele scroafei împreună cu alţii. Fratele Ioan şi-a făcut loc cel din urmă, purtând în mână paloşul şi trăgând după el porţile ferecate, care aveau încuietori cu arcuri.

CAPITOLUL XLI.

Cum a rupt Pantagruel picioarele scrumbiilor.

În vremea aceasta scrumbiile se apropiaseră atât de mult, încât Pantagruel le vedea cum îşi mişcau braţele şi cum începuseră să se strecoare pe sub frunzişul pădurii. Atunci l-a trimis pe Gimnast să le întrebe ce gânduri aveau şi ce pricină de ceartă născociseră, ca să ridice armele din senin împotriva unor vechi prieteni, care nu le adusese nicicând vreo vătămare?

Gimnast a ieşit în întâmpinarea primelor rânduri, a făcut o adâncă plecăciune şi a strigat cât a putut de tare:

— De-ai voştri, de-ai voştri, de-ai voştri! Toţi suntem de-ai voştri şi la porunca voastră! Noi ţinem toţi cu vechiul vostru prieten Lăsatul secului! (Unii mi-au povestit mai târziu, că n-a spus Lăsatul secului, ci Salata lacului.) Oricum ar fi fost, la acest cuvânt, un caltaboş voinic şi ţâfnos a ieşit din rânduri şi a încercat să-l apuce de gât.

— Blestematule! a strigat Gimnast. Vrei să intri în mine? Aşteaptă mai întâi să te fac bucăţi!

Scoţând din teacă pe Pupămăncur (aşa îşi botezase sabia) Gimnast a tăiat caltaboşul în două cât ai zice: peşte! Doamne, gras mai era! Avea cel puţin două degete de slănină pe burtă! Mi-am adus aminte de taurul [222] din Berna, care a fost ucis în lupta de la Marignan, unde au fost înfrânţi elveţienii. Văzând caltaboşul lor spintecat, scrumbiile au sărit asupra lui Gimnast şi l-ar fi făcut

tocătură, dacă nu-i sărea în ajutor Pantagruel cu oamenii lui. Căpitanul Frângecârnat tăia la cârnaţi de mama focului. Căpitanul Taiepeşte a dat iama prin scrumbii. Pantagruel le prindea de nas şi le rupea târtiţa. Fratele Ioan rămăsese ascuns în pântecele scroafei şi urmărea mişcările duşmanului. Văzând că un şir de cârnaţi care stăteau la pândă ieşiseră din pădure şi tăbărâseră asupra lui Pantagruel, a deschis uşile scroafei, şi în fruntea vitejilor săi ostaşi s-a repezit la luptă. Unii erau înarmaţi cu frigări de fier, alţii cu grătare, cu pirostrii, cu făraşuri, cu vătraiuri, cu mături, cu piuliţe, cu căldări, cu satâruri, cu frigărui, în cea mai deplină rânduială (ca tâlharii care dau foc la case) şi strigau toţi deodată cu glas înfricoşat: „Nabuzardan! Nabuzardan! Nabuzardan!” Într-un iureş cumplit s-au năpustit asupra cârnaţilor, trecând ca un tăvălug peste caltaboşi.

Scrumbiile, în faţa noului val de duşmani, au luat-o la goană, cu sufletul la gură, ca şi când ar fi văzut pe dracul. Fratele Ioan le turtea cu paloşul ca pe muşte. Bucătarii le spintecau pe capete. Ce jale şi ce prăpăd! Tot câmpul era semănat cu scrumbii moarte ori spintecate. Povestea spune că, dacă nu s-ar fi coborât asupra lor, ocrotitoare, mâna lui Dumnezeu, neamul scrumbiilor s-ar fi stins pentru totdeauna în acel măcel dezlănţuit de bucătari. S-a întâmplat însă o minune. Puteţi să credeţi sau să nu credeţi. Iată!

S-a ridicat în zbor dinspre miazănoapte un porc cu coada scurtă, gras pe burtă, rotund ca o turtă, purtat prin văzduh peste pământ de aripi uriaşe, ca ale morilor de vânt. Avea părul roşu ca penele fenicopterelor, cărora în Languedoc li se spune flamanzi. Avea ochii de jăratic, ca nişte rubine aprinse, urechile verzi ca smaraldul, dinţii galbeni ca topazele, coada neagră ca marmura de Lucullus, picioarele albe şi străvezii ca diamantul, semănând cu labele de gâscă ale reginei Pedauque din Toulouse. La gât purta un colan de aur, având de jur împrejur scrise o seamă de cuvinte cu

buchi greceşti, dintre care n-am putut desluşi decât: „Porcul vestitor al Minervei”.

Vremea era limpede şi liniştită, dar la ivirea acestei fiare s-a pornit în stânga noastră un tunet atât de puternic, încât toţi am rămas înmărmuriţi. Scrumbiile, zărind arătarea, au azvârlit armele la pământ şi au căzut toate în genunchi, cu mâinile împreunate, fără să spună un cuvânt, ca şi cum i s-ar fi rugat.

Fratele Ioan, cu bucătarii lui, lovea înainte în scrumbii şi le lua în frigare. Dar la o poruncă a lui Pantagruel, goarnele au sunat încetarea luptei şi măcelul s-a oprit. Fiara din văzduh a mai zburat de câteva ori între cele două tabere, a aruncat la pământ douăzeci şi şapte de lăzi cu lămâi, apoi s-a făcut nevăzută, strigând într-una: „Lăsatul de sec! Lăsatul de sec! Lăsatul de sec!”

CAPITOLUL XLII.

Cum a căzut Pantagruel la înţelegere cu Nifleset, regina scrumbiilor.

Fiara zburătoare nu s-a mai zărit, iar cele două oşti au rămas nemişcate, într-o tăcere deplină. Pantagruel a cerut să stea de vorbă cu regina scrumbiilor, doamna Nifleset [223], care rămăsese în caleaşca ei, pe locul unde erau adunate steagurile. Răspunsul ei a fost mulţumitor. Regina a coborât din caleaşca şi s-a înclinat înaintea lui Pantagruel cu o uşoară mlădiere a trupului, mărturisindu-se bucuroasă de această întâlnire. Pantagruel i s-a plâns, că fără nici o pricină s-a văzut nevoit să poarte un război pe care nu-l dorise. Doamna Nifleset şi-a cerut iertare, arătând că lupta pornise de la o greşeală a iscoadelor ei, care au venit să-i dea de veste că Postul cel Mare a coborât pe ţărm şi s-a apucat să cerceteze udul balenelor. L-a rugat încă o dată să se înduplece şi să-i ierte jignirea ce suferise, încredinţându-l că scrumbiile nu sunt în stare să poarte ură, iar în burta lor poartă mai multe icre decât fiere. Ca o dovadă de prietenie, s-a legat ca atât ea, cât şi celelalte Niflesiţele care îi vor urma să-i închine ţara, lui şi urmaşilor lui,

ascultându-l cu supunere totdeauna şi întru toate, prietenii lui fiind şi prietenii ei, duşmanii de-asemeni; ca o dovadă de recunoştinţă a făgăduit să-i trimită plocon în fiecare an şaptezeci de mii de scrumbii albastre, pentru a sluji la începutul mesei timp de şase luni.

Regina s-a ţinut de cuvânt: chiar a doua zi tânăra Nifleset moştenitoarea ostrovului şi fiica reginei a pornit să ducă marelui Gargantua scrumbiile pomenite mai sus.

Gargantua le-a trimis în dar regelui din Paris; nu ştiu însă de ce, din pricina schimbării aerului sau a lipsei de untdelemn, scrumbiile au pierit aproape toate. La porunca regelui, au fost înmormântate una lângă alta într-un loc al Parisului, care se cheamă şi astăzi Uliţa Scrumbiilor. Doamnele de la curte au luat sub ocrotirea lor pe tânăra Nifleset, care, scăpând cu viaţă, fusese găzduită la curte cu toată cinstea cuvenită. S-a măritat cu un şalău frumos şi de neam bun, cu care a avut, din mila Domnului, o puzderie de urmaşi.

Pantagruel a mulţumit frumos reginei scrumbiilor şi i-a dăruit un cuţitaş de mare preţ; apoi a întrebat-o, ce-a însemnat acel balaur înaripat, care s-a arătat în văzduh? Ea a răspuns, că era o întrupare a Lăsatului de sec, zeul lor ocrotitor la vreme de război, întemeietorul şi strămoşul întregului neam al scrumbiilor. Se arată în chip de porc, fiindcă grăsimea scrumbiilor de la el se trage. Pantagruel a vrut apoi să ştie de ce a aruncat pe pământ atâtea lăzi de lămâi, la care regina a răspuns că lămâile erau sfântul Graal al lor şi adevărată mană cerească. Punând numai câteva picături pe-o scrumbie spintecată, se înzdrăvenea dacă era numai crestată, şi învia dacă era moartă.

Pantagruel şi-a luat rămas-bun de la regină şi s-a întors la corabie, urmat de toţi ceilalţi soţi de luptă, cu armele şi cu scroafa lor.

CAPITOLUL XLIII.

Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Ruah [224]

După două zile de cale am ajuns la ostrovul Ruah. Jur pe cloşca cu pui de pe cer că obiceiurile poporului din acea ţară erau mai ciudate decât aş putea să vă spun în cuvinte.

Oamenii aceştia trăiesc cu vânt. Nu beau şi nu mănâncă decât vânt. Casa lor e o vârtelniţă. În grădina lor nu seamănă decât două-trei soiuri de păpădie, plivind cu mare grijă izmă creaţă şi alte ierburi care se folosesc împotriva vânturilor. Poporul de jos îşi potoleşte foamea făcându-şi vânt cu evantaie de hârtie, de pânză sau de pene, după putinţa fiecăruia. Cei bogaţi se hrănesc din belşug cu mori de vânt. Se ospătează ca la nuntă, şi, mâncând pe săturate, vorbesc între ei despre gustul, bunătatea şi felul deosebit al vânturilor, aşa cum dumneavoastră, băutori pricepuţi, judecaţi vinurile şi ţineţi sfat despre însuşirile lor.

Unii ridicau în slavă sirocul, alţii băltăreţul; unii lăudau crivăţul, alţii zefirul, unii mistralul, alţii taifunul şi aşa mai departe. Îndrăgostiţii îşi făceau vânt cu cămăşile.

Bolnavii înghiţeau vântul în hapuri, cum se iau şi pe la noi unele leacuri.

— Ah, îmi spunea unul din ei, umflat în foaie, dacă aş putea să fac rost de-o băşică bună plină cu mistral! învăţatul doftor Scurron, care a călătorit o dată prin ţara Languedocului, ne povestea că acest vânt suflă uneori cu atâta putere, încât răstoarnă o căruţă încărcată. Ce bine le-ar prinde o copaie cu vânt picioarelor mele bolnave!

— Ar fi mai bună, a spus Panurge, o vadră de vin de Marivaulx-Chanteperdrix sau Frontignan!

Am văzut apoi un bărbat, destul de chipeş şi cu pântecele dolofan, care, cuprins de-o cumplită mânie, bătea de mama focului, cu papucul, pe un trepăduş de-al lui, gras şi rotofei de altminteri ca şi el. Necunoscând pricina supărării lui, mi-am închipuit că în ţara aceea, după sfatul doftorilor şi pentru buna îngrijire a sănătăţii, stăpânii la necaz îşi băteau slugile; iar slugile mâncau bătaie ca să se îngraşe. Am aflat însă că acel trepăduş ticălos îi furase o aripă de vânt uscat, pe care o pusese cu grijă la păstrare pentru la iarnă.

Nimeni nu scuipă, nu varsă, nu-şi lasă udul şi nu-şi deşartă maţul pe-acel ostrov; în schimb toţi se pârţâie şi trag vânturi, pe întrecute! Ei pătimesc de toate acele boli, care, după cum arată Hipocrate, în Flatibus, sunt pricinuite de oprirea vânturilor. O a mai obişnuită şi mai răspândită e pântecăraia, pe care o tămăduiesc cu pahare la şezut, uşurându-şi foalele. Toţi mor de dropică: bărbaţii pârţâindu-se, femeile dezumflându-se. Sufletul lor pleacă în veşnicie pe uşa din dos.

Plimbându-ne de-a lungul ostrovului, am întâlnit trei zvântaţi plecaţi să privească zborul sitarilor, care trăiesc în mare număr pe aceste meleaguri şi se hrănesc de-asemeni cu vânt. Am băgat de seamă că, aşa după cum dumneavoastră, băutorii de vin, porniţi peste coclauri cu şipuri şi butelci în buzunar, aceia purtau toţi la cingătoare câte o pereche de foale. Dacă se întâmpla să nu mai bată vântul, scoteau foalele de la brâu şi, suflând cu ele, se mai întăreau cu un pic de adiere. (După cum ştiţi prea bine, mişcarea aerului se numeşte vânt.)

Iar pe când ne pregăteam de plecare, ne-a venit din partea regelui porunca sa nu luăm cu noi pe corabie nici un bărbat şi nici o femeie din partea locului, fiindcă nu ştiu care din ei şterpelise măriei-sale o putină plină cu ultimele resturi din faimosul vânt pe care harnicul suflător Eol îl dăruise odinioară lui Ulise, să-i poarte pânzele pe vreme liniştită. El păstra cu sfinţenie acea putină de vânt, ca pe-un potir făcător de minuni, mulţumită căruia tămăduise multe boli grele, lăsând să treacă prin vrană o undă uşoară, ca un pârţ de fată mare, sau, cum spun călugăriţele, un suspin.

CAPITOLUL XLIV.

Cum ploaia mică goneşte vântul mare.

Pantagruel a găsit cuvinte de laudă pentru felul de-a trăi al acestor oameni, iar cârmuitorului lor, Hypenemian (adică plin de vânt), i-a spus:

— Dacă aţi găsi drept înţelepte cuvintele lui Epicur, care spune că nu munca grea, ci plăcerile uşoare dau fericirea

deplină, vă socotesc eu însumi ca pe nişte făpturi fericite; căci fiinţa voastră, hrănindu-se cu vânt, nu vă cere nici o trudă sau prea puţină: e de ajuns să suflaţi.

— E adevărat, a răspuns stăpânul ostrovului, dar în viaţa noastră pieritoare nimic nu e desăvârşit. Adesea când ne aşezăm la masă, ospătându-ne din belşug, după obiceiul părinţilor noştri, cu o aripă de vânt, dulce şi săţioasă ca mana cerească, începe să cadă ca din senin o ploaie uşoară şi-o goneşte. Ospăţul se sfârşeşte, când nu mai sunt bucate!

— Aceasta îmi aduce aminte, a spus Panurge, de povestea lui Jenin din Quinquenain, care, stropind cu puţin ud pe nevastă-sa, a oprit vântul rău-mirositor care ieşea din ea. Am ticluit cândva un dizen frumuşel despre această întâmplare:

Jenin, gustând o dată din vinul lui molan.

Care-ncepuse parcă pe drojdie să fiarbă, I-a spus femeii sale să coacă un bostan, Să curgă tulburelul mai bine pe sub barbă.

Apoi sfârşind ospăţul, s-au tolănit în iarbă, Dar n-a putut sărmanul Jenin să aţipească:

Femeia lui, din goarnă, sufla fără-ncetare!

Atunci el a stropit puţin, s-o potolească.

Ea s-a oprit, căci spune o vorbă bătrânească, Precum că ploaie mică goneşte vântul mare.

— Mai avem în fiecare an o pacoste care ne loveşte, a spus stăpânul ostrovului. Se află în ostrovul Tohu un uriaş numit Branghinarilă, care vine la noi primăvara să-şi cureţe maţele. Prăpădeşte morile de vânt, pe care le înghite ca pe nişte hapuri. Îi plac la nebunie cimpoaiele şi le soarbe cu lingura mare, lăsându-ne să postim de trei, patru ori pe an, fără slujbe, rugăciuni ori denii.

— Şi nu vă puteţi apăra? a întrebat Pantagruel.

— Urmând sfatul doftorilor noştri pricepuţi în boalele pântecelui, am ascuns în fiecare moară găini şi cocoşi o mulţime. Întâia oară când i-a înghiţit era să moară. Cocoşii îi cântau în burtă şi băteau din aripi, cutremurându-i inima

şi îngreţoşându-l atât de amarnic, ca şi cum ar fi înghiţit un şarpe.

— Asemănarea nu mi se pare tocmai potrivită, a spus fratele Ioan, căci, după cum am auzit, şarpele care îţi alunecă pe gât şi ajunge în stomac nu-ţi pricinuieşte nici o supărare, iar dacă te aşezi cu picioarele în sus şi duci la gură o strachină cu lapte, şarpele, adulmecând mirosul, iese la lumină.

— Aşa ai auzit, a spus Pantagruel, dar nimeni până astăzi n-a văzut şi nici n-a citit în cărţi că un asemenea leac e cu putinţă. Hipocrat scrie că în vremea lui a aflat o dată despre o asemenea întâmplare, dar omul a murit numaidecât, în chinuri şi zvârcoliri cumplite.

— Nu numai atât, a vorbit mai departe stăpânul insulei. Vulpile îi intrau pe gât şi fugeau după găini; uriaşul leşina în fiecare clipă, până când, folosind leacul unui solomonar, a început să verse vulpile şi să se uşureze. Acum a găsit un alt leac. Îşi face un clistir cu zeamă de grâu şi de mei fiert, ademenind găinile să iasă. Dacă amestecă în el ficat de gâscă, atrage vulpile. Mai înghite el şi nişte hapuri, făcute din tocătură de ogari şi câini ciobăneşti. Puteţi să vă închipuiţi cât suntem de amărâţi!

— Să nu mai aveţi teamă de-aici încolo, oameni buni, le-a spus Pantagruel. Uriaşul Branghinarilă, căpcăunul morilor de vânt, a răposat, pot să v-o spun. A murit sugrumat şi înăbuşit, mâncând, la gura cuptorului, o lingură de unt proaspăt, după sfatul doftorilor.

CAPITOLUL XLV.

Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Smochiniţilor.

A doua zi de dimineaţă am întâlnit în cale ostrovul Smochiniţilor, nişte oameni care fuseseră o dată bogaţi şi fericiţi – pe-atunci li se spunea „voinicii” [225].

Acum sunt săraci, prăpădiţi şi supuşi papimanilor [226]. Iată cum s-a întâmplat:

Într-o zi de sărbătoare, al cărei hram se ţinea în fiecare an, primarul voinicilor, cu ceilalţi sfetnici ai oraşului şi

câţiva învăţaţi mai de seamă, s-au dus să vadă cum petrec papimanii de pe ostrovul vecin. Unul dintre ei, zărind chipul zugrăvit al papei, cum era obiceiul să fie arătat poporului în zilele de sărbătoare, s-a strâmbat, smochinindu-şi obrazul în nasul lui, ceea ce pentru papimani era semn de batjocură şi derâdere.

Pentru a răzbuna această jignire, câteva zile mai târziu papimanii au pus mâna pe arme şi au tăbărât, fără veste asupra voinicilor, au jefuit şi au prădat ostrovul, trecând prin sabie tot ce purta barbă. N-au cruţat decât pe femei şi pe flăcăi, dar numai dacă se vor supune aceleiaşi încercări ruşinoase, la care Frederic Barbăroşie i-a silit odinioară pe milanezi.

În lipsa lui, milanezii se răzvrătiseră şi izgoniseră din cetate pe nevastă-sa, împărăteasa, suind-o în bătaie de joc pe-o catârcă bătrână, numită Thacor, călare cu dosul spre capul catârcei şi cu faţa spre coadă. Întorcându-se în Milan, Frederic a pus mâna pe ei şi i-a închis pe toţi, iar după îndelungate căutări a dat de urma acelei catârce, Thacor. La porunca lui s-a adunat în mijlocul târgului cel mare al oraşului tot poporul, dimpreună cu cei osândiţi; apoi călăul, înfigând o smochină în despicătura ruşinoasă a catârcei, a vestit cu glas de trâmbiţi că oricine vrea să scape de moarte va trebui să scoată în văzul tuturor smochina cu dinţii şi s-o bage la loc tot astfel, fără ajutorul mâinilor. Cei care nu se vor supune vor fi strânşi de gât pe loc sau spânzuraţi. Unii au fost cuprinşi de atâta scârbă şi ruşine, încât au primit mai bine moartea decât să îndeplinească scârnava poruncă; aceştia au sfârşit în ştreang. La alţii frica de moarte a fost mai tare decât ruşinea. După ce trăgeau smochina cu toţi dinţii, o arătau călăului s-o vadă, zicând: Ecco Io fico! [227] Aceeaşi înjosire a mântuit viaţa unora dintre voinicii care nu fuseseră tăiaţi de sabie. Au ajuns robii şi şerbii papimanilor, iar numele de smochiniţi li s-a dat fiindcă îndrăzniseră să se strâmbe dinaintea chipului papei! De atunci, sărmanii oameni n-au avut decât necazuri şi pagube. I-a bătut

grindina, i-au bântuit furtunile şi au suferit de foame, loviţi de toate nenorocirile, ca o veşnică pedeapsă pentru păcatul strămoşilor lor.

Am intrat într-o bisericuţă de pe malul mării; era dărăpănată, jalnică şi, asemeni bisericii sfântului Petru din Roma, fără acoperământ. Am zărit în agheasmatar, cufundat în apă până în gât ca o raţă, un bărbat cu mai multe pelerine pe el. În jurul lui stăteau trei preoţi cu faţa rasă şi tunşi în creştetul capului, care citeau dintr-o carte de rugăciuni, să gonească pe diavol. Lui Pantagruel i s-a părut priveliştea ciudată şi a întrebat ce fel de comedie se juca acolo? Iată ce-a aflat. Cu trei ani mai înainte bântuise pe acel ostrov o ciumă atât de cumplită, încât jumătate din ţară rămăsese pustie, iar pământurile fără stăpân. Se stinsese acum molima, şi acest om ascuns în agheasmatar, îşi lucra cu osârdie ogorul lui rodnic pe care semăna grâu. Un drăcuşor împieliţat, care nu se pricepea să tune şi să fulgere decât asupra verzelor, şi care, pe deasupra, nici carte nu învăţase, a primit de la Lucifer învoirea de a veni pe ostrovul Smochiniţilor să se odihnească şi să petreacă, aşa cum făceau toţi ceilalţi draci, primiţi cu prietenie de femeile şi de bărbaţii din partea locului.

Întâlnindu-l pe câmp, drăcuşorul l-a întrebat pe plugar, cu ce se îndeletniceşte? Bietul om i-a spus că seamănă grâu, ca să aibă ce mânca la anul.

— Bine, i-a spus diavolul cel mic, dar câmpul nu-i al tău. E al meu, fiindcă din ziua când aţi batjocorit chipul papei, această ţară ne-a fost dată nouă în deplină stăpânire. E adevărat, că eu unul nu mă pricep să semăn grâu; de aceea îţi las ţie ogorul, dar numai dacă te învoieşti să împărţim câştigul amândoi.

— Mă învoiesc, i-a răspuns plugarul.

— Adică, uite cum: vom despărţi rodul în două, a spus dracul cel mic. Unul va lua ce-a rămas în pământ, celălalt ce-a crescut deasupra. Alegerea mi se cuvine mie, fiindcă eu sunt diavol de spiţă veche şi aleasă, pe când tu eşti un

mârlan. Aşadar, să ştii de pe acum că partea mea va fi cea din pământ; tu vei primi pe cea de deasupra. Când va fi culesul?

— La jumătatea lui cuptor, a răspuns plugarul.

— Voi avea grijă să fiu de faţă, a spus drăcuşorul. Tu vezi-ţi de treabă şi munceşte înainte, mârlane, munceşte! Mă duc acum să ispitesc cu dulcele păcat al desfrânării pe cuvioasele măicuţe de la mănăstirea sfintelor Vânturi, pe habotnici şi pe vreo câţiva călugări. Nu mă îndoiesc de buna lor primire. Ne vom socoti amândoi la întoarcere.

CAPITOLUL XLVI.

Cum a fost păcălit diavolul cel mic de plugarul smochinit.

La mijlocul lunii iulie, diavolul cel mic s-a înfăţişat la locul ştiut, însoţit de un pâlc de drăcuşori din stranele iadului. Întâlnind pe plugar i-a spus:

— Ei, mârlanule, purtatu-te-ai bine de când nu ne-am văzut? A sosit vremea să facem împărţeala.

— E drept, a răspuns plugarul.

Plugarul cu oamenii lui au secerat spicele de grâu; drăcuşorii smulgeau din pământ paiele rămase pe mirişte. Plugarul a dus grâul la arie, l-a treierat, l-a pus în saci şi l-a cărat la târg. Drăcuşorii, socotind că fac la fel, s-au aşezat în obor alături de plugar, să-şi vândă şi ei paiele. Plugarul a dat grâul lui pe preţ bun, iar cu banii primiţi şi-a umplut vechea pungă ce-o purta la brâu. Drăcuşorii au rămas cu paiele nevândute, alegându-se pe deasupra cu batjocura ţăranilor, care râdeau de ei în mijlocul oborului.

După ce s-a spart târgul, diavolul cel mic a spus plugarului:

— Mârlanule, m-ai înşelat de data aceasta, dar a doua oară n-ai să mă mai păcăleşti.

— Domnişorule drac, cum aş fi putut să te înşel, când dumneata singur ai hotărât partea care ţi se cuvine? E adevărat, că ţi-a fost în gând să mă tragi pe sfoară, crezând că pentru mine nu va răsări nimic din pământ, iar ţie îţi vor rămâne boabele pe care tot eu le-am semănat. Voiai să

ispiteşti cu ele pe cei nevoiaşi, pe popi şi pe zgârciţi, ademenindu-i în capcanele tale! Eşti cam prea tinerel pentru un asemenea meşteşug. Sămânţa pe care am azvârlit-o în pământ a putrezit, dar din inima ei au răsărit grăunţele noi, pe care ai văzut că le-am cules. Tu ai ales ce-a fost mai rău, pentru că eşti blestemat de cuvântul Evangheliei.

— Să sfârşim vorba, a spus puiul de drac. Ce vei semăna la anul pe moşia noastră?

— Pentru a scoate un câştig mai bun, m-am gândit să semăn sfeclă.

— Foarte bine, a răspuns drăcuşorul, eşti un mârlan de ispravă. Seamănă sfeclă multă, iar eu voi avea grijă s-o păzesc de furtuni şi de grindină. Dar, să ne înţelegem. Eu voi culege ce creşte deasupra; partea ta va fi ce rămâne în pământ. Munceşte, mârlane, munceşte! Mă duc să ispitesc pe eretici; sunt suflete dornice de prăjeală. Pe măria-sa Lucifer îl cam doare burta: o să-i prindă bine o zeamă caldă.

Venind din nou timpul culesului, puiul de diavol s-a înfăţişat însoţit de-o altă ceată de drăcuşori de-acasă. A chemat la împărţeală pe plugar, iar el s-a apucat să taie şi să culeagă frunzele de sfeclă. În urma lui, plugarul cu oamenii lui au săpat pământul, au scos sfeclele una câte una şi le-au pus în saci. Apoi au plecat amândoi la târg.

Plugarul şi-a dat sfeclele pe preţ bun. Diavolul cel mic n-a vândut nimic şi a rămas de râsul târgului.

— Văd, mârlane, că m-ai înşelat şi a doua oară, a spus drăcuşorul. Desfacem învoiala şi vom vedea al cui va fi pământul. Ne vom lupta cu ghearele, şi care din noi va birui, va rămâne stăpân pe toată holda. Mă întorc peste o săptămână. Pregăteşte-ţi pielea, mârlane, că ai să vezi pe dracul! Acum mă duc să ispitesc pe nişte împricinaţi cârcotaşi, măsluitori de pricini, notari scamatori şi advocaţi hoţomani, care mi-au trimis vorbă că mă aşteaptă cu braţele deschise. Sunt oamenii mei. Cum Lucifer nu mistuie uşor sufletele lor, mai ales când nu sunt îndeajuns de

sărate, le trimite de obicei la bucătărie dracilor spălători de vase.

Am auzit spunându-se între oameni, că Lucifer mănâncă dimineaţa şcolari, la prânz advocaţi, la urmă podgoreni, la cină negustori şi înainte de culcare vistiernici; cât despre popi, aceştia nu lipsesc niciodată de la masa lui. E cât se poate de adevărat. Domnul Lucifer gustă câţiva popi la începutul fiecărei mese, iar dimineaţa ia totdeauna o tocăniţă de şcolari. Dar vai! nu ştiu pentru care nefericită pricină şcolarii au început să înveţe din Evanghelie şi nu putem să mai prindem niciunul. Cred că dacă popii nu ne vor ajuta, smulgând prin ameninţări, prin silă şi prin ardere pe sfântul Pavel din mâinile lor, nu vom avea multă vreme ce ronţăi. La prânz mănâncă advocaţi coţcari şi jefuitori de săraci, din care totdeauna găseşte cât îi place. Dar ţi-e lehamite să te hrăneşti numai cu pâine! Ne spunea o dată, în plin sinod, că s-ar înfrupta bucuros din sufletul unui fariseu care a uitat într-o zi să se roage. Ne-a făgăduit răsplată bună şi simbrie îndoită, dacă îi vom aduce în dinţi unul din aceştia. Am căutat şi am răscolit peste tot, dar degeaba. Ei sunt de-altminteri atât de vicleni, încât toate doamnele fac danii pentru mănăstirea lor. Domnul Lucifer mănâncă la cină cu nespusă plăcere cămătari, spiţeri, plăsmuitori de bani răi şi negustori de marfă stricată. Dacă se simte în voia lui, seara, înainte de culcare, gustă dintr-un pivnicer, care, după ce-a băut vinul stăpânului, umple butoiul cu apă de ploaie. Dă-i zor, mârlane, dă-i zor! Mă duc să ispitesc pe seminariştii din Trebizunda, să-şi părăsească părinţii, să se despartă de orice legătură obştească, să nu se mai supună poruncilor regelui, să trăiască în libertate sub pământ, să privească lumea cu dispreţ, să-şi bată joc de toţi, şi, îmbrăcând haina veselă a nevinovăţiei, să se preschimbe toţi în gingaşi călugări-cerşetori.

CAPITOLUL XLVII.

Cum a fost păcălit diavolul de o bătrână smochinită.

Plugarul s-a întors acasă trist şi gânditor. Femeia lui, văzându-l astfel, şi-a închipuit că i-a furat cineva banii la târg. Aflând însă pricina supărării lui şi zărindu-i la brâu punga doldora de bani, l-a îmbărbătat cu blândeţe, liniştindu-l că nu va păţi nimic. L-a rugat să se bizuie pe ea, căci va găsi un mijloc să-l scape din încurcătură.

— Oricum ar fi, eu la cea dintâi zgârietură mă dau bătut şi îi las pământul.

— Nu, nu, a spus femeia, încrede-te în mine şi du-te de te culcă. Lasă-mă să-l surchidesc cum ştiu eu. Spuneai că e un pui de drac nătăfleţ; am să-l fac să se lase păgubaş, iar pământul ne va rămâne nouă. Dacă ar fi un diavol bătrân, aş mai sta pe gânduri.

Noi coborâsem pe ostrov tocmai în ziua hotărâtă pentru încăierare. Dis-de-dimineaţă, plugarul s-a spovedit ca un bun credincios şi, după sfatul sfinţiei-sale, s-a ascuns în agheasmatar, aşa cum l-am văzut. Pe când ascultam povestea de mai sus, a ajuns la noi vestea că baba păcălise pe drăcuşor şi dobândise pământul în felul următor.

Puiul de drac a bătut la uşa plugarului, strigând:

— Ei, mârlane, mârlane! Ţi-ai ascuţit ghearele?

Intrând pe uşă sprinten şi bătăios, dracul a băgat de seamă că plugarul lipseşte de acasă şi a văzut-o pe nevastă-se trântită la pământ, bocind şi văitându-se.

— Ce înseamnă asta? Unde-i mârlanul? Ce mai aşteaptă?

— Of! a început să se vaite baba. Ticălosul! Tâlharul! Ucigaşul! M-a schingiuit! M-a dat gata! M-a omorât!

— Cum aşa? a întrebat diavolul. Am să-l jupoi! Aşteaptă puţin!

— Vai! plângea baba, e un călău, un zbir, un zgârie-draci! Mi-a spus că trebuie să se lupte azi în gheare cu dumneata, şi, ca să-şi încerce unghiile dacă sunt ascuţite, m-a atins cu degetul cel mic, aici între picioare… M-a prăpădit! S-a sfârşit cu viaţa mea, n-o să mă mai vindec niciodată, ia te uită! Acum, ca şi când nu i-ar fi fost de ajuns, a plecat la potcovar să-i mai ascută vârful unghiilor! Eşti pierdut,

domnişorule drac, şterge-o cât mai e vreme, că te face ferfeniţă! Pleacă, te rog…

Zicând acestea s-a dezgolit până la bărbie, ca mamele din Persia de altădată în faţa fiilor care fugeau de luptă, arătându-şi ce nu se spune.

Diavolul, la gândul că ar putea s-o păţească la fel, s-a pornit să strige:

— Mahon! Demiurg! Megera! Alecto! Persefona! N-o să pună mâna pe mine. Am luat-o din loc. Nu-mi trebuie pământ!

Aflând sfârşitul poveştii, ne-am întors la corăbiile noastre şi n-am mai zăbovit mult pe-acele locuri. Pantagruel, văzând nevoile ţării şi sărăcia oamenilor, a dăruit pentru trunchiul bisericii optsprezece mii ducaţi de aur.

CAPITOLUL XLVIII.

Cum a ajuns Pantagruel pe ostrovul Papimanilor.

Lăsând în urmă ţinutul amărât al Smochiniţilor, am mai mers o zi întreagă, pe-o vreme plăcută şi senină, când am văzut ivindu-se în faţa noastră ostrovul Papimanilor. Mai înainte de a fi lăsat ancora şi de-a fi legat corăbiile la ţărm, ne-am pomenit lângă noi cu o luntre, în care se aflau patru oameni îmbrăcaţi felurit. Cel dintâi era un călugăr încotoşmănat, fălos şi soios; al doilea, un şoimar, cu momeală pe umăr şi mănuşi de zale; al treilea, un portărel, ducând în spinare un sac cu chemări de martori, întâmpinări, răspunsuri şi amânări; al patrulea, un podgorean din Orleans, cu obiele frumoase de pânză, cu un paner în mână şi cosor la cingătoare.

Cum s-au apropiat de corabia noastră, au pornit să strige câteşipatru deodată:

— L-aţi văzut, cinstiţi călători? L-aţi văzut?

— Pe cine? a întrebat Pantagruel.

— Pe el!

— Care el? a întrebat fratele Ioan. Să fiu al naibii de nu i-oi crăpa capul! Fratele Ioan îşi închipuise că e vorba despre un tâlhar, un ucigaş sau un eretic.

— Cum, cinstiţi călători, au întrebat cei patru, nu-l cunoaşteţi pe Cel-Fără-Asemănare?

— Domnilor, a răspuns Epistemon, noi nu pricepem ce voiţi să spuneţi. Vă rog să aveţi bunăvoinţa a ne lamuri despre cine e vorba şi vă vom arăta pe faţă tot ce ştim.

— E cel ce este, au spus cei patru. Nu l-aţi văzut nicicând?

— Cel ce este, a răspuns Pantagruel, după învăţătura bisericii noastre e Dumnezeu, care cu aceste cuvinte i s-a dezvăluit lui Moise. Nu l-am văzut, fireşte, şi nici nu va fi vreodată muritor care să-l vadă.

— Nu vorbim despre Dumnezeul care stăpâneşte în ceruri, au răspuns aceia. Noi vorbim despre Dumnezeul care e mai mare pe pământ. Nu l-aţi văzut?

— Pe cinstea mea, a spus Carpalim, mi se pare că e vorba despre papa!

— Da, da, a răspuns Panurge. În ceea ce mă priveşte, eu, domnilor, am văzut cu ochii mei vreo trei; dar m-am ales numai cu văzutul.

— Cum aşa? au şi sărit cei patru. Sfintele canoane spun, că în viaţă nu poate fi decât unul singur!

— Vreau să spun că am văzut trei, unul după altul, nu pe toţi trei deodată.

— O, oameni de trei ori fericiţi! Bine aţi venit printre noi! au strigat aceia.

Au îngenuncheat în faţa noastră şi au vrut să ne sărute picioarele, ceea ce noi n-am primit, spunându-le că nici papa însuşi, dacă ar veni să-i cerceteze, n-ar merita atâta cinste.

— Ba da, ba da, au răspuns cei patru; în privinţa aceasta toate sunt dinainte hotărâte. Îi vom pupa sfântul-şezut şi tot ce sub frunza de viţă se-ascunde, dar trebuie să fie, căci altminteri, după canoane, nici papă n-ar fi fost ales. Canoanele spun foarte lămurit: „Papei fără fudulii, mitră în cap nu i se va pune”. Dacă toţi oamenii s-ar naşte fără, nici papă pe lume n-ar mai fi!

Pantagruel a întrebat pe un vâslaş de pe luntre, cine erau cei patru? Vâslaşul i-a răspuns că ei înfăţişează cele patru stări ale ţării, şi a mai adăugat că vom fi bine primiţi şi ospătaţi, întrucât am avut fericirea de a-l fi văzut pe papa. Panurge i-a şoptit la ureche:

— Domnul să fie lăudat! Toate vin la rândul lor pentru cine ştie să aştepte. N-am câştigat nimic când l-am văzut pe papa. De data aceasta, să fie al dracului, mi se pare că ne vom alege cu ceva folos.

Am coborât pe ţărm. Tot poporul, bărbaţi şi femei cu copii în braţe, ca într-un alai de sărbătoare, au ieşit întru întâmpinarea noastră. Cele patru stări vesteau în gura mare:

— L-au văzut! L-au văzut! L-au văzut!

Mulţimea a îngenuncheat în calea noastră şi, ridicând mâinile împreunate spre cer, striga:

— O, fericiţi muritori! Prea fericiţi!

Au strigat astfel vreme de un sfert de ceas. Apoi ne-a ieşit înainte mai-marele învăţaţilor lor, cu toţi ceilalţi dascăli şi cu şcolarii, care erau purtaţi din urmă cu biciul, cum se obişnuieşte pe la noi să fie bătuţi copiii ca să ţină minte de câte ori e dus la spânzurătoare un tâlhar. Pantagruel s-a supărat şi le-a spus:

— Domnilor, dacă mai biciuiţi copiii, eu plec.

Mulţimea s-a minunat auzind acel glas răsunător, iar unul mic şi cocoşat, cu degete lungi, a întrebat pe mai-marele dascălilor:

— Minunea minunilor! Toţi câţi îl văd pe papa cresc atât de mari ca acest uriaş care ne ameninţă? Ah! De ce nu-l pot vedea şi eu, să ajung la fel?

Atâta larmă au stârnit strigând, încât episcopul lor, Homenas, s-a grăbit să ne întâmpine la rândul lui, călare pe-un catâr fără frâu şi înveşmântat în verde. Era însoţit de ajutoarele lui, care duceau crucea, praporii, steagurile, baldachinul, lumânările şi potirele cu agheasmă. S-a repezit şi preasfinţia-sa să ne sărute picioarele, spunând că unul

din hipofeţii lor, vânturător şi ticluitor al sfintelor canoane, a lăsat scris, că aşa după cum Mesia cel mult aşteptat li s-a arătat evreilor, tot astfel papa va coborî într-o zi pe ostrovul lor; iar până va sosi acel ceas fericit, să întâmpine cu cinste şi cu slavă pe toţi cei care îl vor fi văzut la Roma.

Noi însă l-am rugat foarte frumos să ne scutească.

CAPITOLUL XLIX.

Cum Homenas, episcopul papimanilor, ne-a lămurit sfintele canoane.

Homenas ne-a spus:

— Sfintele canoane ne îndrumă şi ne poruncesc să ne ducem mai întâi la biserică, nu la cârciumă. Iată de ce, pentru a nu călca aceste înalte orânduiri, vom merge acum să ne rugăm şi numai după aceea ne vom aşeza la masă.

— Omul lui Dumnezeu, a spus fratele Ioan, ia-o înainte, noi te urmăm. Ne-ai cinstit, ca un bun creştin, cu atât de frumoase cuvinte, cum de mult nu ne-a fost dat să auzim. Mi-e inima plină de bucurie şi cred că mă voi ospăta cu poftă. E un lucru minunat, să-ţi iasă în cale un om al lui Dumnezeu!

În tinda bisericii am zărit o carte mare, îmbrăcată în aur şi încrustată cu felurimi de pietre nestemate: rubine, smaralde, diamante şi mărgăritare, cel puţin tot atât de frumoase ca cele pe care Octavian August le-a închinat lui Jupiter în Capitoliu. Cartea atârna legată cu două lanţuri grele de aur sub bolta de la intrarea bisericii. Am privit-o cu multă încântare. Pantagruel o mânuia şi o răsfoia cu uşurinţă, fiind întocmită parcă pe măsura lui. Ne spunea că, atingând acele pietre preţioase, simţea o dulce gâdilare în braţe şi o poftă nestăpânită de-a lua la bătaie vreo doi-trei paznici, bineînţeles nu din cei tunşi în creştetul capului.

Homenas ne-a vorbit astfel:

— Odinioară Moise a dat evreilor legea pe care Dumnezeu cu mâna lui o scrisese. În oraşul Delfi, pe fruntea templului lui Apolo, se găseau aceste cuvinte dumnezeieşti săpate în marmură: GNOTHI SE AUTON [228]. Iar după o bucată de

timp, o mână cerească a scris dedesubt: „EI” [229]. Chipul Cibelei a coborât din cer pe o câmpie din Frigia, numită Pasimunt. Tot astfel s-a strămutat în Tauris chipul Dianei (dacă credeţi ce spune Euripide). Flamura sub care regii creştini ai Franţei au pornit la luptă împotriva necredincioşilor tot din cer le-a fost trimisă. Pe timpul domniei lui Numa Pompiliu, al doilea rege al Romei, din cer a căzut scutul cel sfânt, de care a rămas legată soarta cetăţii. În cetatea Acropolei, la Atena, a coborât din cerul empireu statuia Minervei. Aceste sfinte canoane, pe care le vedeţi aici, au fost scrise de mâna unui heruvim. Dumneavoastră, oamenii de dincolo de mare, poate că nu credeţi…

— Nu prea, a răspuns Panurge.

— Ele ne-au fost trimise din cer într-un chip cu totul minunat, aşa cum spune Homer, părintele filosofiei (dacă lăsăm la o parte sfintele canoane), că a coborât de-a dreptul din Jupiter. Şi fiindcă aţi văzut pe papa, evanghelistul şi veşnicul păzitor al canoanelor, vă vom îngădui să le pipăiţi şi să le sărutaţi cuprinsul, dacă veţi găsi cu cale. Va trebui mai întâi să postiţi însă timp de trei zile, să vă spovediţi mărturisindu-vă păcatele, aşa cum ne învaţă sfintele canoane aici de faţă. S-ar cuveni, aşadar, să aveţi mai mult răgaz înaintea dumneavoastră.

— Omul lui Dumnezeu, a spus Panurge, de canonit, dacă mi-e îngăduit să spun astfel, ne canonesc şi pe noi destule canoane, scrise pe hârtie sau pe piele de viţel, cu slove de mână sau trase la tipar; n-aveţi nevoie să vă osteniţi a ni le mai arăta pe-ale dumneavoastră. Vă mulţumim pentru bunăvoinţă.

— Mofturi! a spus Homenas, n-aţi văzut niciodată pe acestea scrise cu mână de înger. Ale dumneavoastră sunt măsluite după ale noastre, cum au arătat vechii noştri scriitori canonici. Vă rog să nu-mi cruţaţi osteneala. Dar trebuie să vă hotărâţi, dacă primiţi să vă spovediţi şi să

postiţi trei zile, scurte şi frumoase, de-ale bunului Dumnezeu.

— De spovedit, a răspuns Panurge, ne vom spovedi bucuros. Cu postul, însă, o să fie mai anevoie; fiindcă am ajunat destule zile pe mare, iar printre dinţii noştri au ţesut păianjenii pânză. Fratelui Ioan Spintecătorul, aici de faţă (Homenas l-a îmbrăţişat părinteşte), i s-a împietrit gâtlejul şi i-a crescut muşchi pe măsele, fiindcă a lăsat prea multă vreme fălcile în nelucrare.

— E adevărat, a răspuns fratele Ioan, m-am cocoşat de atâta post!

— Să intrăm în biserică, a spus Homenas. Ne veţi ierta dacă nu vom sluji leturghia cea mare. A trecut de amiazi şi după sfintele canoane această slujbă nu mai e îngăduită. Vom face o scurtă rugăciune, fără împărtăşanie.

— Ce să spun, o gură de vin bun de Anjou ne-ar fi prins bine, a spus Panurge.

— Doamne ajută! a încheiat fratele Ioan. Numai de un lucru îmi pare rău: va trebui să ascult slujba pe nemâncate! Scurteaz-o cât mai mult, să nu-şi mânjească poalele; şi încă pentru ceva: mi-e cam foame.

CAPITOLUL L.

Cum ne-a arătat Homenas arhetipul unui papă.

Sfârşind slujba, Homenas a scos dintr-un sipet de lângă altarul cel mare o legătură de chei şi a descuiat pe rând treizeci şi două de broaşte şi paisprezece lacăte, care închideau, deasupra altarului, o fereastră oarbă cu zăbrele de fier; şi-a pus cu mare evlavie pe umeri un sac ud şi, dând la o parte o perdea: de mătase roşie, ne-a arătat o icoană (destul de stângaci zugrăvită, după cum mi s-a părut). A mângâiat-o uşor cu vârful unui băţ lung, şi ne-a dat să pupăm capătul care atinsese icoana. Apoi ne-a întrebat:

— Cu cine seamănă acest chip sfânt?

— E chipul unui papă, a răspuns Pantagruel. Îl cunosc după mitră, după haina ce poartă, după pelerină şi după papuc.

— Adevărat, a spus Homenas, e icoana bunului Dumnezeu de pe pământ, a cărui venire o aşteptăm cu smerenie, şi pe care nădăjduim să-l vedem într-o zi în ţara noastră. O! mult dorită zi şi binecuvântată! Voi, fericiţi muritori, v-aţi născut sub stea norocoasă: voi aţi văzut cu ochii voştri faţa bunului Dumnezeu de pe pământ! Noi privim numai chipul lui zugrăvit, spălându-ne pe de-a-ntregul de toate păcatele mărturisite, şi cam de-a treia parte din cele pe care le-am dat uitării. Nu venim să îngenunchem în faţa icoanei lui decât la marile sărbători de peste an.

Pantagruel spunea că e o lucrare vrednică de meşterul Dedal. Deşi nefirească şi rău-zugrăvită, avea totuşi în ea ceva ascuns şi vrăjit, ca o tainică putere dumnezeiască de a împărţi iertări.

— O droaie de cerşetori din Seuille, a spus fratele Ioan, se ospătau într-o zi de sărbătoare, în faţa bisericii. Unul se lăuda că în ziua aceea câştigase şase albi; altul doi gologani; al treilea, şapte pitaci. Un cerşetor rotofei se ţinea mândru, că partea lui fusese trei arginţi. „Ţi-a pus Dumnezeu mâna în cap!” au spus ceilalţi, ca şi cum Dumnezeu ar fi putut să atingă, cu sfânta lui mână, o scăfârlie plină de păduchi şi de râie!

— Altă dată când vei avea de gând să mai spui asemenea snoave, s-a supărat Pantagruel, să vii şi cu un lighean. Îmi vine să vărs! Cine a mai pomenit să amesteci numele Domnului cu râia şi cu păduchii! Ptiu! n-am altceva de zis decât „ptiu!” Şi dacă voi, călugării, obişnuiţi să spuneţi vorbe spurcate, lăsaţi-vă năravul la mănăstire, nu-l mai purtaţi prin lume.

— Doftorii cred, a spus Epistemon, că în foarte multe boli se arată oarecum voinţa lui Dumnezeu. Neron avea o mare evlavie pentru ciuperci şi le numea pâinea zeilor, fiindcă otrăvise cu ajutorul lor pe tatăl lui vitreg, Claudiu, împăratul romanilor.

— Eu găsesc, a spus Panurge, că acest chip aici zugrăvit nu seamănă cu niciunul din papii vremii noastre, care, după

cum i-am văzut eu, nu purtau scufie, ci coif oţelit, asemenea unei mitre persane; şi în vreme ce pacea şi buna-învoire domneau în toate celelalte ţări creştine, ei singuri purtau cu sabia în mână, un război sângeros şi mişelnic.

— Se războiau cu nesupuşii, cu ereticii, cu protestanţii dezmetici, cu răzvrătiţii care se împotrivesc voinţei sfinte a bunului Dumnezeu de pe pământ, a spus Homenas. Ceea ce era nu numai drept şi îngăduit, ci o îndatorire poruncită de înseşi sfintele canoane; căci papii sunt ţinuţi să treacă prin foc şi sabie pe toţi împăraţii, regii, ducii, principii, şi republicile care se abat măcar cu o iotă de la poruncile lui: să le ia pământurile, să-i izgonească din ţările lor, să-i afurisească şi să-i ucidă pe toţi, cu fiii şi cu neamurile lor, trimiţându-le blestem şi osândă, să fiarbă în cazanul cel mai încins din fundul iadului!

— Dracul să le poarte de grijă! a spus Panurge. După cum bag de seamă, pe la dumneavoastră nu se găsesc eretici de-alde Rimanogrobis, nici de soiul celor care s-au prăsit prin ţara nemţilor şi prin Anglia. Sunteţi toţi creştini cernuţi prin sită: bob numărat!

— Slavă Domnului! a răspuns Homenas. Drept aceea toţi vom fi mântuiţi. Veniţi să luaţi agheasmă, şi să ne aşezăm la masă.

CAPITOLUL LI.

Cuvinte la ospăţ întru lauda canoanelor.

Trebuie să vă spun, cinstiţi băutori, că în timpul slujbei săvârşite de Homenas, trei epitropi ai bisericii, cu câte un taler în mână, au făcut ocolul credincioşilor, spunând: „în cinstea fericiţilor călători care i-au văzut chipul!” La ieşirea din biserică i-au adus lui Homenas talerele pline de bani papimani. Homenas ne-a spus că vom avea parte de un ospăţ îmbelşugat, hotărând ca jumătate din ce s-a strâns să meargă pe mâncare, iar cealaltă jumătate pe băutură (după cum stă scris într-o minunată însemnare pe marginea unei file a sfintelor canoane). După cum s-a şi făcut. Era acolo un han de toată frumuseţea, cam la fel ca al lui Guillet din

Amiens. Vă rog să credeţi, că mâncarea a fost pe săturate, iar băutură de ajuns. Voi însemna aici două lucruri care mi-au rămas în minte. Mai întâi, că toate felurile de mâncare: căprioară, clapon, râmător (nicăieri n-am văzut atâţi porci ca în ţara papimanilor), porumbel, iepure, cocoş de India şi celelalte, erau puse pe masă dimpreună cu un adaos bogat de minciuni călugăreşti. Al doilea, că bucatele, ca şi plăcintele, ne-au fost aduse la masă de fete-mari, din partea locului, toate bune de măritat. Erau frumuşele, n-am ce zice, sprintene şi bălăioare, gingaşe şi săritoare, înveşmântate în rochii albe, lungi, cu mijlocul strâns în cingătoare şi cu capul gol, purtând pe creştet cununi împletite din panglici de mătase viorie, presărate cu flori plăcut mirositoare, trandafiri, garoafe şi maghiran. Cu mişcări mlădioase ne turnau în pahare şi ne îndemnau să bem, înclinându-se cu plecăciuni uşoare şi pline de cuviinţă, spre desfătarea ochilor şi încântarea inimii tuturor.

Fratele Ioan le privea pe sub sprânceană, cum adulmecă vulpea găinile. După cel dintâi fel de bucate, au cântat cu glasul lor dulce un psalm de preamărire a sfintelor canoane. La al doilea fel, Homenas, bucuros şi vesel, a chemat pe mai-marele pivnicerilor şi i-a spus:

— Luminăţia-ta, luminează-mă!

Una din fecioare i-a înfăţişat un potir plin cu vin minunat. Homenas l-a prins cu amândouă mâinile şi i-a spus lui Pantagruel:

— Monseniore şi iubiţi prieteni, beau în sănătatea dumneavoastră din adâncul inimii. Fiţi bineveniţi!

A golit paharul, apoi l-a înapoiat gingaşei copile, spunând cu glas puternic:

— O, sfinte şi dumnezeieşti canoane! Mulţumită vouă, vinul cel bun e atât de bun!

— Vinul nu e rău, a încuviinţat Panurge.

— Mai vrednice de laudă ar fi sfintele canoane, a spus Pantagruel, dacă ar preschimba vinul cel rău în vin bun.

— O, serafică şesime! [230] a spus Homenas. Cât eşti de trebuitoare pentru mântuirea sufletelor noastre! O, carte clementină [231], scrisă cu mâini de heruvim! În tine se cuprinde şi se lămureşte viaţa adevăratului creştin! O, minuni îngereşti! Fără voi s-ar pierde sărmanele suflete, pe care trupurile muritoare le poartă în rătăcire pe această vale a plângerii! Vai! Când le va fi dăruită oamenilor marea bucurie de a lăsa la o parte orice alte gânduri şi oricare altă îndeletnicire, pentru a vă citi, a vă învăţa, a vă cunoaşte, a vă folosi, a vă adânci şi a vă cuprinde, binecuvântându-vă şi umplând cu sfinţenia voastră adâncul creierului lor, măduva oaselor şi întortocheatul labirint al arterelor purtătoare de sânge! O, atunci, numai atunci şi numai astfel, lumea va fi cu adevărat fericită!

La aceste cuvinte, Epistemon s-a ridicat şi i-a mărturisit cinstit lui Panurge:

— Scaunul pe care stau n-are gaură şi trebuie să ies puţin până afară. Mi-am umplut burta cu gogoşi; nu pot să le mai ţin în mine!

— O! a vorbit mai departe Homenas, nu vor mai bântui atunci nici îngheţul, nici grindina, nici poleiul, nici alte nenorociri! Bunăstarea şi belşugul vor înflori pe pământ! Pretutindeni va domni pace statornică şi de neînfrânt. Vor înceta războaiele, prădăciunile, tâlhăriile. Nimeni nu va mai fi trimis la moarte, afară bineînţeles de eretici şi de răzvrătiţi. O, ce bucurie, ce voie-bună, ce petrecere şi ce desfătare vor fi în toată lumea! O, măreaţă şi binecuvântată învăţătură! Ştiinţă de nepreţuit! Dumnezeiască înţelepciune, dăruită nouă de sfintele cărţi ale veşnicelor canoane! Citiţi numai un sfert de canon, două şiruri dintr-un paragraf, un singur cuvânt, şi veţi simţi în inima voastră flacăra şi jarul iubirii dumnezeieşti; milă pentru aproapele vostru, dacă nu-i cumva eretic; dispreţ de neclintit pentru toate deşertăciunile lumeşti; înălţare suprapământească sufletelor voastre până în al nouălea cer şi deplină împăcare îndemnurilor inimii voastre!

CAPITOLUL LII.

Alte minuni datorite canoanelor

— Ai vorbit ca un profet! i-a spus Panurge. Dar pe mine nu mă mai ajută credinţa, din ziua când, găsindu-mă la Poitiers în casa învăţatului scoţian Canonibus, am citit una din acele cărţi lăudate. Să mă ia naiba, aşa cum mă vedeţi, dacă n-am rămas cu maţul încuiat timp de patru-cinci zile! Nu ieşeau din mine decât fărâmituri de găinaţ uscat! Cum spunea Catul despre vecinul său Furius:

Fac zece baligi într-un an.

Atât! Dar sunt aşa de tari şi de uscate, Că poţi să le frământi în mâini oricât, Şi degetele îţi rămân curate.

— Ah! Ah! a spus Homenas, aveai, după cum cred, iubite prietene, un greu păcat care-ţi stătea pe inimă.

— Asta-i altă mâncare de peşte! a spus Panurge.

— Într-o zi, pe când eram la Seuille, a spus fratele Ioan, m-am şters la fund cu o filă din asprele canoane ale papei Clement, pe care părintele Jean Guymard o azvârlise în tinda mănăstirii. Atât am suferit şi am sângerat, că era cât pe-aici să mă ia dracul.

— Hm! Hm! a spus Homenas, te-a pedepsit Dumnezeu pentru păcatul ce-ai săvârşit, spurcând sfânta carte, pe care trebuia s-o cinsteşti şi s-o săruţi ca pe o icoană!

— Jean Chouart, a spus Ponocrat, cumpărase de la călugării mănăstirii Saint-Olary din Montpellier nişte frumoase canoane scrise pe piele de viţel, din care şi-a întocmit tipare ca să toarne bani de aur. Dar n-a avut noroc. Printr-o neînţeleasă întâmplare tiparele s-au stricat, nici un ban n-a ieşit bun şi turnătorul de aur a rămas păgubaş.

— Mânia şi pedeapsa lui Dumnezeu! a spus Homenas.

— La Mans, a început să povestească Eudemon, spiţerul Franţois Cornu s-a gândit să facă pungi de hârtie din filele rupte ale unor pravili mănăstireşti. Să n-am parte de Satana, dacă mint: toate mirodeniile pe care le învelea în acea hârtie se stricau, se împuţeau şi se înveninau: tămâia,

piperul, cuişoarele, cimbrul, şofranul, scorţişoara, ienibaharul, tamarinul şi celelalte.

— Pedeapsa şi blestemul lui Dumnezeu! a spus încă o dată Homenas. Să necinsteşti sfintele scrieri înfăşurând în ele marfă de vânzare!

— La Paris, a spus Carpalim, croitorul Groignet a folosit nişte clementine vechi, ca să taie din ele tipare. Toate hainele pe care le-a croit astfel, după măsură, le-a greşit şi le-a aruncat: rochii, mantale, fuste, scurteici, zăbunuri, gulere, pieptare, cazace, turnuri. Pornea să croiască o pelerină şi ieşea un crac de nădrag. Se apuca să potrivească din foarfeci o jiletcă şi se pomenea cu fundul unei pălării ţuguiate; din tiparul unui pieptar ieşea o izmană; croia, chipurile, pe măsură, o scurteică de lână şi ieşea un burlan. Îl dădea la cusut pe mâna calfelor, care-l mai lărgeau, până ajungea să semene aidoma cu o sobiţă pe care se coc castanele. Un guler se făcea papuc; dintr-o fustă ieşea o glugă; pornea să croiască o mântăluţă şi se pomenea cu o tobă elveţiană. Muşteriii l-au pârât şi judecata l-a pedepsit să plătească postavul stricat. Acum n-are după ce bea apă.

— Pedeapsa şi mânia lui Dumnezeu! a zis pentru a treia oară Homenas.

— La Cahusac, a început Gimnast, se hotărâse o întrecere de tras la ţintă între seniorul d'Estisac şi vicontele Luzun. Unul a rupt o jumătate de filă dintr-un canon în stare bună şi a tăiat drept în mijloc un cerc alb pentru semn. Să mă ia dracul pe degeaba şi fără arvună, dacă s-a aflat un singur arcaş din ţara Guyennei, unde sunt numai trăgători de mâna întâi, care să nimerească în ţintă vreo săgeată! Toţi au tras pe-alături! Preasfântul semn alb a rămas neatins, nepângărit, negăurit! Feciorul cel mai mare al lui Sansounin s-a jurat că a văzut cu ochii lui, lămurit şi limpede, cum săgeata lui Carquelin a zburat drept spre mijlocul ţintei, dar, când să se înfigă, s-a abătut deodată cu o palmă mai jos!

— Minune! a strigat Homenas, minune, minune! Luminăţia-ta, luminează-mă! Beau în sănătatea tuturor. Văd că sunteţi cu toţii creştini buni.

Fetele începuseră să se zbenguiască între ele. Fratele Ioan necheza cu nările umflate, gata-gata să se arunce asupra lor, ca un câine rău sau ca numitul Herbault [232] asupra oamenilor cumsecade.

— Îmi pare că ţinta albă n-a fost mai ameninţată decât Diogene într-o împrejurare asemănătoare, a spus Pantagruel.

— Cum adică? a întrebat Homenas. Diogene trăia după canoane?

— Nu se potriveşte, a spus Epistemon, care se întorsese de la treburile lui de afară.

— Diogene, (a povestit Pantagruel) într-o zi când n-avea altceva mai bun de făcut, a ieşit la plimbare să privească arcaşii cum trăgeau la ţintă.

Se afla printre aceia unul, atât de neîndemânatic şi de nepriceput, încât toţi de primprejur se fereau să nu fie loviţi de săgeţile lui. Văzând că cea dintâi săgeată a zburat cam la un stânjen mai departe de semn, iar la a doua, lumea s-a risipit speriată care încotro, Diogene a venit şi s-a aşezat drept în ţintă; singurul loc, zicea el, în care n-avea a se teme că va fi atins!

— Un paj al seniorului d'Estisac, anume Chamouillac, a spus Gimnast, a priceput taina. Ascultându-i sfatul, arcaşii au schimbat ţinta şi au tăiat alta, din hârtiile unei pricini care s-a judecat mai demult la Pouillac. De data aceasta toţi au nimerit în semn!

— În Landerousse, la nunta lui Jean Delif, a zis Rizotom, fusese un ospăţ de pomină, cum se obişnuia pe atunci. Petrecerea s-a prelungit cu jocuri, snoave şi tot soiul de comedii vesele; cu danţuri arăbeşti în cântec de clopoţei şi tamburine; cu tot felul de giumbuşlucuri, păcăleli şi năzdrăvănii de măscărici. Prietenii mei de şcoală şi cu mine, pentru a cinsti sărbătoarea nunţii, ne-am gătit cu panglici

albe şi albastre, iar spre sfârşitul ospăţului am înjghebat un vicleim hazliu, prefăcându-ne în scoici de mare şi melci-codobelci. Neavând la îndemână nici hârtie, nici frunze de brustur, ne-am acoperit faţa cu foi din cartea a şasea a canoanelor, tăind câte o gaură pentru ochi, pentru gură şi pentru nas. Era o frumuseţe! Am zburdat cât am zburdat, dar după ce am isprăvit cu dănţuitul şi ne-am scos măştile, arătam la faţă mai schimonosiţi şi mai pociţi decât toţi dracii iadului, care joacă tontoroiul în Patimile Domnului, la Doue! Foile din carte ne lăsase pe obraz numai carne vie şi semne de boală. Unul avea pojar, altul gălbează, unul vărsat, altul scarlatină, iar al cincilea o puzderie de buboaie coapte. Unul singur din noi scăpase mai uşor: nu-i căzuseră decât dinţii.

— Minune! a strigat Homenas, minune!

— Nu-i de râs şi nici de glumă, a spus Rizotom. Surorile mele, Renee şi Caterina spălaseră şi înălbiseră nişte guleraşe de horbotă şi nişte mânecuţe de-ale lor; le înmuiaseră în scrobeală cum se cuvine şi le puseseră să se netezească între filele unor canoane cu scoarţe groase şi încuietori ferecate. Dumnezeule…

— Aşteaptă puţin, i-a tăiat vorba Homenas, despre ce Dumnezeu vrei să vorbeşti?

— Nu-i decât unul singur, a răspuns Rizotom.

— Cel care stă în ceruri? a spus Homenas. Dar pe pământ nu mai avem unul?

— Fâşt! a spus Rizotom. Uitasem. Aşadar, pe Dumnezeu din cer şi pe trimisul lui de pe pământ vă jur, că toată horbota, toate guleraşele şi toate mânecuţele, albe ca zăpada, săpunite şi scrobite, s-au făcut negre ca un şorţ de cărbunar!

— Minune! a strigat Homenas. Luminăţia-ta, luminează-mă şi ţine minte aceste frumoase întâmplări.

— Vorba cântecului, a spus fratele Ioan:

De când trăim după canoane, Şi merg ostaşii cu zorzoane,
Iar popii umblă de-a călare, E-n lume rău şi zarvă mare!

— Am înţeles, a spus Homenas, acestea sunt glume proaste de-ale unor eretici.

CAPITOLUL LIII.

Cum, cu ajutorul canoanelor, Roma fură aurul Franţei

— Aş vrea să pot să bag atâtea burţi de vin în mine, a spus Epistemon, până vom ajunge să cercetăm la izvorul lor faimoasele capitole: Execrabilis, De multa, şi plures, De Annatis per totum, Nisi essent, Cum ad Monasterium, Quod dilectio, Mandatum [233] şi alte câteva, mulţumită cărora trec din Franţa în buzunarele Romei, an de an, patru sute de mii de ducaţi şi mai bine.

— E ceva mai mult decât nimic, a spus Homenas, şi totuşi mi se pare puţin, deoarece Franţa drept-credincioasă e doica cea bună a Curiei romane. Dar te rog să-mi arăţi, ce alte cărţi pe lume, de filosofie, de medicină, de drept, de matematică, de poveşti, ba chiar, Doamne iartă-mă, sfintele Scripturi, au mai adus vreodată atâta câştig! Nici pomeneală! Nu se potriveşte! O asemenea vână de aur nu veţi afla niciunde! Iar acei blestemaţi de eretici mai cutează să nu le citească? Puneţi-i pe foc! Strângeţi-i în cleşte! Tăiaţi-i cu foarfecă! Înecaţi-i! Spânzuraţi-i! Trageţi-i în ţeapă! Rupeţi-i în bucăţi! Spintecaţi-i! Prăjiţi-i! Fierbeţi-i! Scurtaţi-i! Răstigniţi-i pe cruce! Zdrobiţi-le oasele! Striviţi-i! Ciopârţiţi-i! Ardeţi de vii pe aceşti eretici ticăloşi, canonofagi, canonucizi, mai răi decât antropofagii, mai nemernici decât paricizii, canoni-i-ar Satana în adâncurile iadului! Voi toţi ceilalţi, oameni de treabă, dacă sunteţi cu adevărat buni creştini, cum vă ştie lumea, să nu credeţi, să nu gândiţi, să nu spuneţi şi să nu faceţi altceva decât ceea ce arată sfintele noastre canoane şi adaosurile lor: şesimea papei Bonifaciu, rânduielile papei Clement şi cele întregitoare ale neclintitului nostru Corpus juris canonici [234]. Toate vă vor fi dăruite: mărire, cinste, înălţare, bogăţie, putere, locul cel dintâi între oameni.

Slăviţi de toţi veţi fi şi temuţi de fiecare; preţuiţi, aleşi, binecuvântaţi! Căci în orice ţară de sub bolta cerului veţi

merge, nu veţi găsi oameni mai vrednici decât aceia, care cu ştiinţa lui Dumnezeu şi prin nesfârşita înţelepciune a soartei s-au dedat învăţăturii sfintelor canoane. Doriţi un rege viteaz, un dibaci căpitan de oaste, un cârmuitor chibzuit în timp de pace şi un bun strateg în vreme de război, care să ştie să prevadă toate piedicile, să preîntâmpine toate primejdiile, să ducă pe oameni val vârtej în luptă, să nu lase nimic la voia întâmplării, să fie învingători totdeauna, să cruţe viaţa ostaşilor lui şi să ştie să folosească biruinţa? Căutaţi un canonit! Nu, nu, vreau să spun un canonic…

— Tot aia e! a spus Epistemon.

— Aveţi trebuinţă în timp de pace de un bărbat priceput în a cârmui o republică, un regat, o împărăţie? Să reverse asupra nobilimii, poporului, bisericii şi senatului pacea, belşugul şi prietenia? Să statornicească pretutindeni ascultarea, cinstea şi omenia? Chemaţi la voi un ştiutor al sfintelor canoane! Doriţi un om care prin pilda vieţii lui, prin vorbirea lui aleasă, prin cuvioasele lui mustrări, în puţine zile şi fără vărsare de sânge, să mântuiască Sfântul Pământ, şi să aducă la dreapta credinţă pe păgânii turci, evrei, tătari, moscoviţi, mameluci şi saraboviţi? Alegeţi un cititor de canoane! Cine poartă vina, că în atâtea ţări poporul e rău-năravit şi îndărătnic, slujitorii sunt lacomi şi neascultători, şcolarii nerozi şi neştiutori? Vinovaţi sunt cârmuitorii, stăpânii şi dascălii lor, fiindcă nu se ţin de canoane.

Şi, cu mâna pe inimă, răspundeţi: Cine a ctitorit, a ridicat şi a sfinţit măreţele biserici care împodobesc, înfrumuseţează şi luminează pretutindeni lumea creştină, ca stelele când răsar pe bolta cerului? Sfintele canoane! Cine a întemeiat, cine ţine în viaţă şi hrăneşte cinul bunilor călugări din schituri şi mănăstiri, fără ale căror necontenite rugăciuni de zi şi noapte, omenirea s-ar întoarce fără îndoială în bezna nopţii dintru început? Sfintele canoane! Cine sporeşte în fiecare zi bunurile lumeşti şi duhul dătător

de viaţă veşnică, moştenirea de toţi ştiută şi preamărită a sfântului Petru? Sfintele canoane! Cine dă sfântului-scaun apostolic al Romei de azi şi de totdeauna acea putere atât de temută în lume, care face ca toţi regii, împăraţii" domnii şi stăpânii să atârne vrând, nevrând de voinţa lui? Să fie încoronaţi, înscăunaţi şi împuterniciţi de el, să vină să i se închine şi să-i sărute papucul, minunatul papuc pe care l-aţi văzut zugrăvit? Cine? Sfintele canoane ale Domnului!

Am să vă mai dezvăluiesc o taină. Toate şcolile înalte ale lumii voastre au drept semn şi lozincă a lor o carte, câteodată deschisă, alteori închisă. Ştiţi ce carte poate să fie?

— Nu ştiu, a răspuns Pantagruel. N-am citit în ea niciodată.

— Vă voi spune. Sunt canoanele, fără de care acele înalte şcoli şi-ar pierde toate drepturile lor! Aşa-i că nu ştiai? Aha, ha, ha!

Homenas a început să râdă şi să pârţâie, să scuipe şi să asude. A dat scufia lui cu patru buzunare uneia din fete, care şi-a pus-o râzând pe frumoasele ei cosiţe, după ce a pupat-o mai întâi cu iubire, ca un semn de noroc, că se va mărita cea dintâi.

— Vivat! a strigat Epistemon. Vivat, fifat, pipat! bibat! Tainele Apocalipsului!

— Luminăţia-ta, a spus Homenas, luminează-mă! Fecioarelor, aduceţi poamele! Adevărat vă spun, că dacă veţi dărui zilele voastre bunei învăţături a sfintelor canoane, veţi fi pe lumea aceasta bogate şi cinstite. Tot astfel vă încredinţez că veţi fi primite toate în împărăţia binecuvântată a cerului, ale cărui chei au fost date spre păstrare sfântului Dumnezeu al canoanelor. O, bunul meu Dumnezeu, căruia mă închin şi pe care nu l-am văzut niciodată, îndură-te de noi şi deschide-ne măcar în ceasul morţii binecuvântată comoară a sfintei noastre biserici, căreia îi eşti ocrotitor şi paznic, darnic chivernisitor şi împărţitor de bunuri. Porunceşte ca preţioasele cărţi de

iertare a păcatelor noastre viitoare să nu ne lipsească, pentru ca dracii să nu poată muşca din sufletele noastre, iar gura cumplită a iadului să nu ne înghită! Iar dacă ne va fi dat să trecem prin Purgatoriu, dă-ne răbdare! Căci a ta e voinţa şi puterea de a ne mântui, atunci când vei socoti că e vremea.

Sfârşind vorba, Homenas a pornit să plângă cu lacrimi grele şi fierbinţi, bătându-şi pieptul şi sărutându-şi cele două degete mari ale mâinilor, puse unul peste altul în chip de cruce.

CAPITOLUL LIV.

Cum a dat Homenas lui Pantagruel perele bunului creştin.

Văzând această întorsătură jalnică, Epistemon, fratele Ioan şi Panurge şi-au ascuns faţa sub şervete şi au început să strige: „Miau! miau! miau!” ştergându-şi ochii ca şi cum ar plânge. Fetele, dinadins învăţate, le-au pus dinainte câte o cupă cu vin de-al papei Clement şi belşug de cofeturi. Ospăţul s-a însufleţit din nou.

La sfârşitul mesei, Homenas ne-a dăruit mai multe pere mari şi frumoase, zicând:

— Luaţi, prieteni! Perele acestea sunt fără asemănare. Nu veţi mai afla altele la fel în toată lumea, căci nu se coc în orice livadă. Fiecare pământ are rodul lui. Abanosul cel negru ne soseşte din India. Tămâia cea bună ne-o dăruieşte Saba. Insula Lemnos ne dă lutul sfragitid al sigiliilor. Aceste pere minunate nu se coc decât pe ostrovul nostru. Ar trebui să duceţi altoi la voi acasă.

— Cum le spuneţi? a întrebat Pantagruel. Sunt foarte bune şi zemoase. Tăiate în patru, coapte la tavă cu puţin zahăr şi oleacă de vin, sunt priincioase atât bolnavilor cât şi celor sănătoşi.

— Le spunem pere, ceea ce sunt, a răspuns Homenas. Noi suntem săraci cu duhul, aşa cum a vrut Dumnezeu. Smochinelor le spunem smochine, prunelor, prune, şi perelor, pere.

— Într-adevăr, a spus Pantagruel, când mă voi întoarce acasă – cât mai curând să dea Dumnezeu – le voi altoi în grădina mea din Tourraine, pe marginea Loarei, şi le voi numi perele „Bunului Creştin”, căci nicăieri n-am întâlnit oameni mai drept-credincioşi decât voi, papimanii.

— N-ar fi rău, a spus fratele Ioan, să luăm cu noi şi vreo două-trei căruţe cu fete.

— Ce să faceţi cu ele? a întrebat Homenas.

— Să le altoim între degetele mari ale picioarelor cu nişte puşcaşi de soi. Vom odrăsli astfel urmaşi de buni creştini, iar neamul lor se va înmulţi în ţara noastră, unde bunii creştini au ajuns cam rari.

— Nici pomeneală! a răspuns Homenas. Nu vi le dăm, fiindcă pruncii lor or să iasă nişte deşucheaţi. Te cunosc după nas, deşi nu te-am văzut niciodată. Vai, fiule, ai putea să fii un om cumsecade! De ce îţi vinzi sufletul? De ce nesocoteşti canoanele? De ce nu încerci să le pătrunzi mai bine?

— Ai răbdare, a spus fratele Ioan. Eu nu mă tem de omul cu barbă, chiar de-ar fi doftor de cucoane ori de canoane, cu trei scufii una peste alta.

Sfârşindu-se ospăţul, ne-am luat rămas bun de la Homenas şi de la toţi ceilalţi, mulţumindu-le cu smerenie şi făgăduind drept răsplată pentru buna primire, că o dată ajunşi la Roma vom stărui pe lângă sfântul-părinte să cerceteze ţara lor cât mai degrabă. Apoi ne-am întors la corăbii. Pantagruel, pentru a cinsti chipul papei şi drept recunoştinţă că l-a fost văzut, i-a dăruit lui Homenas nouă valuri de postav întreţesut cu fire de aur, să facă din el perdea la fereastra cu zăbrele. A umplut trunchiul iertărilor cu scuzi mari de aur şi a lăsat pentru fiecare fată care ne-a slujit la masă câte nouă sute paisprezece mii de ducaţi, ca zestre pentru ziua când i-o fi dat să se mărite.

CAPITOLUL LV.

Cum a auzit Pantagruel în largul mării nişte cuvinte dezgheţate.

Ne aflam în largul mării, deşertând pahare, înfulecând, privind zările şi rostind pe rând scurte şi frumoase cuvântări, când Pantagruel s-a ridicat în picioare, ca şi cum ar fi vrut să cerceteze ce se petrece în jurul nostru. Apoi a spus:

— Prieteni, nu auziţi nimic? Mie îmi pare că sunt, undeva în văzduh, oameni care vorbesc. Dar nu văd pe nimeni. Ascultaţi!

Am ciulit toţi urechile şi am ascultat cu luare-aminte. Sorbeam aerul ca pe-o stridie proaspătă, şi pentru a nu pierde nici o şoaptă din glasul care ar suna în scoică, pusesem mâinile pâlnie la urechi, ca împăratul Antoniu. Şi totuşi nu auzeam nimic. Pantagruel stăruia a ne spune, că el prinde din văzduh un zvon de glasuri: unele de bărbat, altele de femeie. Până la urmă am spus şi noi că sunt, dacă nu cumva ne vâjâiau urechile. Nu înţelegeam nimic lămurit; dar ascultând mai bine, glasurile se desluşiră din ce în ce mai limpezi. Acum auzeam cuvinte întregi. Toţi am rămas înspăimântaţi, căci nu zăream pe nimeni. Erau zgomote ciudate, strigăte de bărbaţi, de femei, de copii, tropot şi nechezat de cai. Panurge a strigat:

— Ei, drăcia dracului! Ce fel de glumă o mai fi şi asta? Dumnezeule! Ia ascultaţi… Trage cu tunul! Să fugim, suntem pierduţi! Se dă o bătălie undeva, pe-aproape. Frate Ioane, prietene, unde eşti? Stai aici lângă mine, te rog! Unde ţi-e sabia? Vezi, să nu fi înţepenit în teacă. Şterge-o de rugină… S-a sfârşit cu noi! Să fugim! Nu cu picioarele la spinare, cum spunea Brutus despre ai lui în lupta de la Pharsale, ci cu toate pânzele sus şi cu mâinile pe vâsle. Să fugim! Eu, ca să spun drept, nu mă simt la largul meu pe mare. În pivniţă am mai mult curaj. Să fugim! Cât mai repede! Nu fiindcă mi-ar fi frică! Totdeauna am spus, că eu nu mă tem decât de primejdie! Aşa zicea şi arcaşul din Bagnolet [235]. Dar nu-mi place să primesc bobârnace în nas. Să fugim! Înapoi! Suceşte cârma, fecior de curvă! Doamne, Doamne! ce bine mi-ar sta în clipa de faţă la

Quinquenais, chiar de-aş fi osândit să nu mă mai însor niciodată! Să fugim! Aici nu-i de noi, suntem unul împotriva a zece, ascultaţi ce vă spun! Ei sunt la ei acasă, iar noi nu cunoaştem locurile. O să ne răpună! Să fugim, că nu-i de ruşine. Demostene spune că toţi ostaşii fugari se vor reîntoarce la luptă. Cel puţin, să ne dăm puţin mai înapoi. La babord! La tribord! La prova! La mărul catargului! Să fugim! La mama dracului! Să fugim!

Pantagruel, auzindu-l pe Panurge văicărindu-se, a spus:

— Din ce gaură a ieşit fricosul ăsta? Să vedem mai întâi ce fel de oameni sunt. Poate-s de-ai noştri. Nu văd pe nimeni. Sunt totuşi în jurul meu o sută de mii! Să ascultăm… Am citit undeva despre filosoful Petroniu, care credea că hotarele tuturor lumilor alcătuiesc laolaltă un triunghi cu laturile egale: drept în mijlocul acestor lumi se află tărâmul adevărului, unde trăiesc cuvintele, cugetările, chipul şi înfăţişarea lucrurilor trecute şi viitoare; iar în jurul lor se întinde vremea însăşi. În unii ani, din când în când, o parte din aceste taine se desprind şi se revarsă asupra oamenilor, ca o cădere de apă sau ca rouă care a căzut pe creştetul lui Ghedeon [236]; altă parte rămâne pe seama viitorului, până la sfârşitul veacurilor. Aristotel spune, după cât îmi aduc aminte, că vorbele lui Homer se mişcă, aleargă şi zboară, aşadar, sunt însufleţite. Iar Antifan zicea că învăţăturile lui Platon seamănă cu nişte cuvinte rostite într-un ţinut cu iarnă aspră, care ar îngheţa în văzduh şi nu s-ar auzi. În acest fel vorbea Platon copiilor, aşteptând ca aceştia să-i înţeleagă filosofia, atunci când vor ajunge bătrâni.

Ar fi poate prilejul să cercetăm cu gândul şi să căutăm a şti, dacă nu cumva printr-o norocoasă întâmplare, ne aflăm tocmai pe locul unde îngheaţă cuvintele. Ar fi un lucru minunat, dacă am vedea plutind pe întinderea apei capul şi lira lui Orfeu. Aduceţi-vă aminte, că femeile din Tracia, tăindu-l în bucăţi pe Orfeu, i-au azvârlit capul şi lira în râul Ebrului, de unde, purtate pe valuri, au ajuns în marea Pontului, iar de aici pe ţărmul ostrovului Lesbos. De pe

buzele celui mort se desprindea fără încetare un cântec de jale, în vreme ce lira, atinsă de aripa vântului, însoţea cântecul cu tremurul strunelor ei. Să ne uităm, dacă nu zărim prin apropiere ce-a mai rămas din Orfeu.

CAPITOLUL LVI.

Cum printre cuvinte îngheţate, a găsit Panurge cuvinte învăţate.

Cârmaciul corăbiei a spus:

— Stăpâne, să n-ai nici o teamă. Ne aflăm la hotarul Mării îngheţate, unde s-a dat iarna trecută o bătălie aprigă între arimaspieni şi nefelibaţi [237].

Vorbele şi strigătele oamenilor, bărbaţi şi femei, învălmăşeala oştilor, ciocnirea platoşelor de fier şi a securilor, nechezatul cailor, toată larma cumplită a bătăliei a rămas îngheţată în văzduh.

Acum greul iernii a trecut, vremea s-a înmuiat şi sub cerul înseninat zgomotele se topesc şi se aud.

— Eu, unul, a spus Panurge, nu cred, Doamne fereşte. Doar dacă am putea să le şi vedem. Mi-aduc aminte să fi citit că pe muntele, unde Moise a primit legea evreilor, poporul zărea foarte limpede glasuri…

— Priviţi! a spus Pantagruel, mai sunt unele, care nu s-au topit încă! Pantagruel a cules cu amândouă mâinile şi a aruncat pe puntea corăbiei un morman de cuvinte îngheţate, care semănau cu nişte mărgele de culori felurite. Erau cuvinte însângerate, cuvinte de cer albastru, cuvinte de nisip, cuvinte aurite, şi toate se topeau în mâinile noastre ca nişte fulgi de zăpadă. Atunci am prins să le auzim mai bine, dar nu le-am înţeles fiindcă erau ale unei limbi barbare. Un cuvânt îngheţat, destul de mare, pe care fratele Ioan îl încălzise în palme, a trosnit ca o castană coaptă. Toţi am tresărit de spaimă.

— Aceasta a fost odată o lovitură de tun, a spus fratele Ioan. Panurge l-a rugat pe Pantagruel să-i dăruiască şi lui câteva cuvinte.

— Daruri de cuvinte nu fac decât îndrăgostiţii, i-a răspuns Pantagruel.

— Atunci vinde-mi unul, a spus Panurge.

— Numai advocaţii sunt negustori de cuvinte, a răspuns Pantagruel. Ţi-aş vinde mai degrabă, pe preţ bun, un adânc de tăcere, cum obişnuia câteodată să facă Demostene.

A azvârlit, totuşi, pe punte trei-patru pumni de cuvinte. Le-am văzut. Erau rupte şi sfârtecate; după cum căpitanul corăbiei ne-a spus, ele încercau să se întoarcă în pieptul celor ce le rostiseră; aceştia aveau însă gâtul tăiat. Erau strigăte de spaimă şi hidoase la vedere. Pe măsură ce se topeau, amauzit: hin, hin, his, tic, troc, lurg, bred, bredac, frr, frrr, bu, bu, bu, bu, bu, trac, trac, tr, trr, trrr, trrrr, trrrrr, un, un, un, on, on, on, got, magot şi alte câteva sunete barbare, care semănau a strigăte de luptă şi nechezat de cai: apoi am auzit altele, mai prelungi, care, topindu-se, sunau asemenea tobelor, fluierelor, trâmbiţelor şi surlelor. Vă rog să credeţi, că am stat şi le-am ascultat vreme îndelungată.

Am vrut să pun câteva cuvinte spre păstrare, în untdelemn, aşa cum se înveleşte de obicei gheaţa în cârpe curate. Dar Pantagruel m-a oprit, spunând că n-are nici un rost să strângi şi să pui deoparte ceea ce niciodată nu-ţi lipseşte şi ai la îndemână oricând, cum ar fi vorbele dezgheţate, pe care le rostesc bunii şi veselii pantagruelişti.

Fratele Ioan s-a supărat puţintel pe Panurge, fiindcă a încercat să-i ia înapoi un cuvânt pe care i-l dăduse.

— Ai să păţeşti cum a păţit G. Jousseaume, când a încercat să ia înapoi postavul pe care îl vânduse preacinstitului Patelin; sau ca un bărbat înşelat, care ar vrea să scape de coarne şi nu mai poate!

Panurge s-a strâmbat la el în bătaie de joc şi i-a spus:

— Poate că dă Dumnezeu să aud aici cuvântul sfintei Butelci, şi să nu fim nevoiţi a porni mai departe.

CAPITOLUL LVII.

Cum a ajuns Pantagruel în ţara domnului Gaster, meşterul cel mai iscusit din lumea întreagă.

În ziua aceea, Pantagruel a ajuns la un ostrov minunat între toate, atât prin aşezarea lui, cât şi prin cârmuitorul care îl stăpânea. La cea dintâi privire, acel ostrov ni s-a părut a fi un ţinut aspru, pietros şi sterp; tot atât de sălbatic şi cu urcuşuri tot atât de grele ca şi muntele Dauphine, care are înfăţişarea unui dovleac, şi în vârful căruia, de când e lumea, nimeni n-a izbutit să ajungă; afară de Doyac, căpitanul puşcaşilor de sub regele Carol al VIII-lea. Acest Doyac, urcând muntele cu ajutorul unui scripete ce nu se mai văzuse, a găsit pe culme un berbec bătrân. Nimeni nu ştia să spună cum ajunsese acolo. Unii povesteau că vulturul răpise odinioară un miel, care, scăpându-i din gheare, a căzut într-un tufiş, unde a trăit de atunci în singurătate. Am suit cu multă trudă ţărmul stâncos, şi asudând din greu am ajuns pe culmea muntelui, într-un loc atât de plăcut, de rodnic, de sănătos şi de îmbietor încât părea să fie însuşi acel rai pământesc, a cărui aşezare se anevoiesc s-o găsească învăţaţii cărţilor sfinte. Pantagruel ne-a spus că ar putea fi ţara Areteii (adică a virtuţii) despre care pomeneşte Hesiod; să creadă fiecare aşa cum socoteşte mai potrivit.

Ostrovul era cârmuit de domnul Gaster [238], cel mai mare meşter din întreaga lume. Dacă vă închipuiţi că cel dintâi meşter al omenirii a fost focul, cum scrie Cicero, vă înşelaţi. (Şi nici Cicero nu credea ce spune.)

Dacă socotiţi că Mercur e născocitorul tuturor meşteşugurilor, cum spuneau odinioară vechii noştri preoţi druizi, sunteţi de asemenea pe un drum greşit. Adevărul adevărat l-a rostit scriitorul de satire, care a spus că cel mai mare meşter din lume e domnul Gaster. Alături de el stăpâneşte doamna cu inimă bună, Penia, adică Nevoia, mama celor nouă muze, cea care în însoţire cu Porus, seniorul Belşugului, a născut pentru noi Iubirea, frumoasa

copilă, care, cum ne încredinţează Platon, poartă solia de pace între Cer şi Pământ.

În faţa acelui rege mistuitor trebuie să ne închinăm. Să-i jurăm ascultare şi să-i dăm întreaga cinste, fiindcă ştie să poruncească; e aprig, împlinit, zdravăn, greu de mulţumit şi neîndurător. Degeaba încerci a-l amăgi; nu vei putea să-l înduplecı şi nici să-l câştigi cu vorbe. Nu aude! Şi după cum egiptenii spuneau despre Harpocras, zeul tăcerii, că e astomat, adică n-are gură, tot astfel Gaster a fost zămislit fără urechi, aşa cum se vede cioplit în Creta chipul lui Jupiter. Nu vorbeşte decât prin semne, dar acestor porunci tăcute toată lumea li se supune, mai grabnic decât unui edict al pretorului sau unor porunci regeşti. Meşterul Gaster îşi cere dreptul lui şi nu îngăduie nici un răgaz! Ştiţi că toate dobitoacele se înfioară când aud în apropierea lor răgetul leului; stă scris, e adevărat, am văzut. Aşa tresare întreaga omenire şi se cutremură tot pământul, când se ridică ameninţător şi fără glas, domnul Gaster. Porunca lui a fost dată: o îndeplineşti fără şovăire, sau mori!

Cârmaciul corăbiei ne-a povestit că într-o zi, urmând pilda picioarelor care se răzvrătiseră împotriva stomacului (cum scrie în pilda lui Esop), întreg regatul somaţilor [239] s-a ridicat împotriva domnului Gaster, jurând să nu-i mai dea ascultare. Dar au avut mult de suferit şi s-au pocăit, întorcându-se cu supunere la îndatoririle lor. Altminteri ar fi pierit de foame. Oriunde s-ar afla, i se dă locul dintâi şi toată cinstea cuvenită. El trece înaintea regilor, a împăraţilor, chiar înaintea papei! La sinodul de la Bale, el s-a înfăţişat cel dintâi, şi, după cum aţi auzit spunându-se, zarva cea mare s-a iscat din pricina nerăbdării primilor veniţi. Toată lumea se trudeşte şi îşi dă silinţa de a-l sluji. Drept răsplată, el a născocit toate artele, toate maşinile, toate meşteşugurile, toate uneltele şi toate îndemânările. A izbutit să dea până şi fiarelor sălbatice o isteţime cu care firea nu le înzestrase. Pe corbi, pe gaiţe, pe papagali şi pe grauri i-a făcut oratori, coţofenei i-a dat ghiers şi a deprins-

o să cânte şi să vorbească omeneşte. Şi toate acestea numai pentru pântec!

Îmblânzeşte cu vorbe dulci păsările călătoare, sălbatice şi răpitoare: vulturii, şoimii, ereţii, vultanii, ulii, şi, luându-le libertatea cerului, le învaţă să se ridice în văzduh după voinţa lui, să se oprească din zbor, să plutească deasupra norilor şi să se arunce la pământ ca o săgeată. Şi toate acestea numai pentru pântec!

Îi pune pe elefanţi, pe lei, pe rinoceri, pe urşi, pe cai, pe câini, să joace, să sară, să lupte, să înoate, să se ascundă, să înhaţe tot ce-i place, să-i aducă tot ce doreşte. Şi toate acestea numai pentru pântec!

Scoate afară din adânc peştii de mare şi de apă dulce, goneşte pe lupi din pădure, pe urşi din peşteri, pe vulpi din vizuina lor, pe şerpi de sub pământ. Şi toate acestea numai pentru pântec!

E atât de cumplit în pornirea lui, încât mănâncă tot: dobitoace şi chiar oameni; cum s-a întâmplat pe timpul războaielor lui Sertorius, când Metelus i-a lovit pe vasconi, cum s-a întâmplat când Anibal i-a împresurat pe sagontini, iar romanii pe evrei în Ierusalim, cum s-a mai întâmplat de atâtea sute de ori.

Şi toate acestea numai pentru pântec!

Când locţiitoarea lui, Nevoia, porneşte în lume, oriunde se arată ea judecăţile nu se mai ţin, edictele amuţesc, poruncile rămân zadarnice. Nevoia nu cunoaşte lege, trece peste legi! Toţi fug şi se feresc din calea ei, înfruntând furtunile mărilor, trecând prin viitoarea focului, căţărându-se pe culmile munţilor şi coborând în prăpăstii – orice mai bine decât să-i cadă în gheare!

CAPITOLUL LVIII.

Cum îi judeca Pantagruel pe engastrimiţii şi pe gastrolatrii de la curtea marelui meşter.

La curtea acestui mare meşter iscoditor, Pantagruel a întâlnit două soiuri de oameni plicticoşi şi nepoftiţi, din acea tagmă pe care niciodată nu putuse să-i sufere.

Unii se numeau engastrimiţi [240], ceilalţi gastrolatri [241]. Engastrimiţii se lăudau că sunt coborâtori din vechea spiţă a lui Euricle, şi îşi întemeiau spusele lor pe mărturia lui Aristofan din comedia Tăunii sau Viespile. De aceea, în vremea veche, li se zicea euricleni (cum scrie Platon şi după el Plutarh în cartea sa despre oracoli). În legile sfinte ei poartă numele de ventriloci. Aşa îi numeşte în limba grecească Hipocrate, fiindcă vorbesc din burtă. Sofocle îi numeşte sternomanţi [242]. Ei se dădeau drept ghicitori, umblau cu farmece şi înşelau poporul sărman, lăsându-l să-şi închipuie că nu vorbesc pe gură, ci din burtă.

Aşa era italianca Iacoba Rodogina, o femeie de neam prost, pe care am cunoscut-o în anul Domnului 1513. Am auzit cu urechile mele, cum din burta ei ieşea glasul unui duh necurat, şovăitor şi firav, dar îndeajuns de limpede şi de lămurit, răspunzând unor principi bogaţi şi seniori ai Galiei Cisalpine, care o chemaseră să le ghicească. Aceştia, pentru a se încredinţa că nu foloseşte nici un fel de vicleşug ascuns sau vreo scamatorie, o dezbrăcaseră până la piele, astupându-i nasul şi gura. Creaţă sau Cincinata, cum îi plăcea să i se zică, dădea răspuns la toate întrebările lor. Despre întâmplările trecute sau ale timpului de faţă vorbea foarte limpede şi foarte hotărât, umplând de uimire pe toţi cei care o ascultau.

Despre întâmplările viitoare nu spunea decât minciuni; adevărul-adevărat, niciodată. Adeseori îşi mărturisea singură neştiinţa şi, în loc de orice ghicire, trăgea un pârţ sau mormăia vorbe neînţelese cu iz de limbă barbară.

Ceilalţi gastrolatri umblau laolaltă, în cete vesele sau triste, unii sprinţari şi rotofei, alţii încruntaţi şi amărâţi, trăind toţi în trândăvie, nefăcând nimic, ca o povară netrebnică a pământului, temându-se necontenit (cum spunea Hesiod) să nu le sufere pântecele vreo slăbiciune ori vreo vătămare, îşi smoleau faţa în fel şi chip, îşi preschimbau înfăţişarea şi purtau veşminte atât de ciudate, încât îţi făcea plăcere să-i priveşti. Aţi văzut, după cum atâţi

învăţaţi şi filosofi din vremile vechi au scris, în ce fel de feţe şi culori i-a plăcut firii să îmbrace scoicile mărilor, dându-le o strălucire şi o frumuseţe neîntrecută; nici îmbrăcămintea, atât de felurită şi mereu înnoită a gastrolatrilor sidefaţi, nu era mai prejos. Gaster era zeul lor cel mare. I se închinau lui şi îi aduceau jertfe, ca unei zeităţi atotputernice, singura în care credeau, singura pe care o slujeau, iubind-o mai presus de toate şi slăvind-o ca pe Dumnezeu însuşi. S-ar părea, că despre ei a vorbit trimisul Domnului, când a scris în Filipini (III): „Mulţi sunt aceia despre care v-am mai amintit de atâtea ori: vrăjmaşi ai lui Cristos şi ai Crucii, care se vor istovi în moarte şi al căror Dumnezeu e pântecele”.

Pantagruel îi asemuia cu ciclopul Polifem, pe care Euripide îl face să vorbească astfel: „Nu aduc jertfe zeilor, ci numai mie şi pântecului meu, cel mai mare dintre zei!”

CAPITOLUL LIX.

Despre chipul cioplit al Gămanului şi jertfele pe care i le aduc gastrolatrii.

Pe când priveam mutrele şi portul acestor gastrolatri lacomi şi temători, am auzit spre marea noastră uimire, un puternic glas de clopot. Toţi s-au înşiruit ca pentru luptă, fiecare după treapta, rostul şi vechimea lui. Unul după altul au ieşit întru întâmpinarea domnului Gaster, care venea urmat de un flăcău gras şi burtos, purtând în vârful unui băţ lung, suflat cu aur, un chip de lemn, cioplit grosolan şi zugrăvit fără îndemânare, aşa cum ni l-au înfăţişat în scrierile lor Plaut, Juvenal şi P. Fertus, numindu-l Gămanul (La Lyon, în sărbătorile câşlegilor, îi zice Linge-Blide). Era un chip caraghios, schimonosit şi hidos, sperietoare pentru copiii mici, cu ochii mai umflaţi decât burta, cu capul mai mare decât restul trupului, cu fălci uriaşe şi două rânduri de dinţi ascuţiţi. Prin lăuntrul prăjinii aurite trecea o sfoară, care mişca fălcile, făcându-le să clănţănească din dinţi, ca balaurul sfântului Clement din Metz.

M-am apropiat de gastrolatri şi i-am văzut înconjuraţi de o mulţime de slujitori, care purtau cu ei panere, lăzi, oale,

traiste şi cratiţe. Având în fruntea lor pe marele Găman, deschideau mereu panerele şi cratiţele, cântând un soi de psalmi, imnuri de slavă în cinstea lui Bachus şi alte cântece de laudă. Aduceau dinaintea zeului lor bunătăţi felurite, caracatiţă fragedă şi bine friptă, pâine albă, pâine poaspătă, pâine de secară, chifle, cărnuri la grătar, muşchi de căprioară, capac de viţel rece cu sos de ienupăr, cuşcuş, măruntaie, nouă feluri de tocană, plăcintă la tavă, trufandale în zeama lor, ciorbă de dafin, varză umplută cu măduvă, clapon cu castane şi ghiveci la cuptor.

Toate aceste mâncăruri soseau însoţite de vinuri fără istov; la început un vin alb, plăcut şi uşor, apoi un porfiriu rece ca gheaţa turnat în ceşti mari de argint. După care au urmat: ţipari tăvăliţi în muştar, cu tarhon, cârnaţi, limbi de viţel afumate, pastramă, muşchi de porc pe mazăre, pulpă de viţel împănată, caltaboşi, tobă de creier, salamuri, şuncă, cap de mistreţ cu verdeţuri, vânat cu sos de napi, ficat de gâscă, măsline murate.

Alte băuturi de viaţă lungă urmau. Apoi au început să-i vâre zeului pe gât: spinare de berbec cu mujdei de usturoi; aluaturi în sos fierbinte; costiţe de purcel cu ceapă prăjită; claponi îndopaţi şi fripţi în sucul lor; ştiuci umplute; friptură de căprioară, de cerb şi de ied; iepuri şi şoldani, prepeliţe, fazani şi făzăniţe; stârci şi cocostârci; becaţe şi becaţine; granguri; cocoşi, găini şi pui de India; porumbei şi porumbiţe; purcei la tavă; raţe cu sosuri felurite; mierle; găinuşe; raţe sălbatice; pescăruşi albi; lişiţe; cufundari; bâtlani; pescăruşi; ciocârlii; bursuci; spinare de miel; fleici de vacă; piept de viţel; rasol de găină şi piftii de clapon; bibilici; pui de găină; potârnichi; iepuri de casă; berze; dropii; ciute; turturele; porumbei; gâşte şi gâscani; boboci de raţă sălbatică; lopătari; flamanzi şi lebede; vrăbii; cocori; stăncuţe; cormorani; sitari; melci; arici bine stropiţi cu oţet.

La sfârşit veneau plăcintele: cu carne de vânat, de ciocârlie, de căprioară, de porumbel, de clapon, gogoşi cu jumări, picioare de porc în grăsimea lor, claponi întregi,

piersici de Corbeil, brânzeturi, anghinare, plăcintă în foaie, măruntaie de viţel, clătite, şaisprezece feluri de turte, colaci, plăcintă cu miere, gutui coapte, lapte covăsit, smântână dulce, fructe zaharisite, peltele şi magiunuri, siropuri albe şi roşii, minciuni, douăzeci de soiuri de torturi, dulceţuri de şaptezeci de feluri, cofeturi în o sută de culori, caşcaval, uscăţele cu praf de zahăr.

La urmă de tot veneau vinurile care sunt bune împotriva gâlcilor; idem [243] fripturile.

CAPITOLUL LX.

Ce fel de jertfe aduceau gastrolatrii zeului lor în zilele de post.

Privind această puzderie de jertfitori cu grămezile lor de jertfe, Pantagruel s-a scârbit şi a vrut să plece; dar Epistemon l-a rugat să mai rămână pentru a vedea cum se sfârşeşte vicleimul.

— Ce jertfe aduc aceşti mârlani zeului lor ventripotent în zilele de post? a întrebat Pantagruel.

— Vă voi spune, a răspuns cârmaciul corăbiei. La începutul mesei îi dau icre negre, unt proaspăt, jumări de ouă, mazăre bătută, spanac, scrumbii proaspete, scrumbii sărate, sardele, stridii, obleţi, ghiveci de legume, o sută de feluri de salate, lăptuci, untişor, mălură, ruşinea-ţigăncii, clopoţei, sparanghel, caprifoi, apoi somoni şi ţipari afumaţi, morun în untdelemn şi varză murată. (Zeul simte nevoia să bea, că altminteri îl ia dracul; toţi au grijă să-l adape, şi udătura nu-i lipseşte.) După aceea îi pun dinainte ţipari de mare cu sos, stacoji, cegă şi nisetru, somotei, raci, scrumbii albastre, păstrăvi, ştiuci, bibani, zvârlugi, cambule, lufari, barbuni, ursini, labani, roşioară, păstrugă proaspătă şi afumată, mrene, crapi, ciortani, caraşi, stavrizi, şalăi, scoici prăjite, scoici, lin, langustă, ton, caracudă, chefali, plătică, guvizi, melci, caracatiţă şi picioare de broască.

După atâta pescărie, dacă zeul n-ar bea din nou, ar fi la doi paşi de moarte. Şi-ar fi păcat să se prăpădească! Vine apoi rândul batogului, al peştelui uscat şi al moluştelor de

tot soiul, al porcuşorilor, al ştiucilor marinate şi al ouălor coapte în spuză, prăjite, înăbuşite, cătrănite.

Pentru mistuirea mai uşoară a ouălor, zeul toarnă peste ele oţet cu nemiluita. Iar ca încheiere, mai înfulecă ceva orez, păsat, unt de migdale, fisticuri, smochine, struguri, alune, prune, frişca bătută, nuci şi anghinare.

Şi peste toate, mereu şi totdeauna, băutură pe săturate!

Toţi îşi dădeau silinţa să aducă zeului lor, Gaster, jertfe mai scumpe şi mai îmbelşugate decât Heliogabal pe altarul idolului lui, sau decât regele Baltazar zeului Baal din Babilon.

Şi cu toate acestea, Gaster nu se recunoaşte a fi zeu, ci o biată fiinţă becisnică şi păcătoasă; după cum regele Antigon-întâiul, sătul de laudele unuia Hermodotus, care în cântecele lui de slavă îl numea zeu şi fiu al soarelui, i-a răspuns: „Slujitorul, care îmi duce oala de noapte, nu te va crede!”

Tot astfel, Gaster trimite pe închinătorii lui să-i cerceteze scaunul cu gaură, pentru a vedea mai bine şi a cugeta mai adânc asupra duhului sfânt care sălăşluieşte în resturile bogatului său ospăţ.

CAPITOLUL LXI.

Cum a născocit Gaster pâinea şi meşteşugul de a o păstra.

Diavolii aceia de gastrolatri s-au împrăştiat, iar Pantagruel a rămas să privească mai de-aproape, cum arată şi cu ce se îndeletniceşte marele meşter Gaster.

Ştiţi că după rânduiala firii, pâinea cu miezul şi coaja ei i-a fost dăruită drept hrană şi întărire, iar cerul l-a binecuvântat cu putinţa de-a o dobândi şi a o păstra. El a născocit dintru început mijlocul de a lucra pământul şi de a culege spicele de grâu. A născocit armele şi ştiinţa de-a le mânui pentru a-şi apăra grăunţele; medicina şi astrologia, cu matematicile lor, pentru a păstra sămânţa veacuri de-a rândul şi de-a o pune la adăpost de stricăciunea aerului, de năvala fiarelor sălbatice şi de prădăciunea tâlharilor. A născocit morile de apă şi de vânt, ca şi pe cele purtate de braţul omului, apoi o sumedenie de unelte pentru a măcina boabele şi a le preface în făină. A născocit drojdia care face să crească aluatul, şi a găsit sarea care îi dă gust (ştiind că nimic pe lume nu primejduieşte mai mult sănătatea omului decât pâinea nesărată şi nedospită). A născocit focul pentru a coace pâinea, fiica cea mai bună a spicului de grâu, şi a făurit ceasornicul, care măsoară timpul potrivit pentru rumenirea ei.

Văzând că adesea se întâmplă într-o ţară să lipsească grăunţele, a născocit mijlocul de a le purta dintr-o parte în alta. Prin isteţimea minţii lui a împreunat două soiuri de dobitoace: iapa şi măgarul, aducând la viaţă pe-al treilea: catârul, un dobitoc mai puternic şi mai puţin gingaş, mai răbdător la muncă decât celelalte. A născocit carul şi căruţa, pentru a purta grâul la moară şi făina la cuptorul brutarului; pentru a aduce prisosul de grăunţe din ţările barbare şi depărtate, a născocit galerele, corăbiile, caravelele, uimind natura însăşi cu îndrăzneala lui.

S-a întâmplat în anii din urmă, ca ogoarele arate să nu aibă ploaie la vreme şi boabele puse în pământ uscat să se piardă. În alţi ani s-au revărsat prea multe ploi şi-au înecat semănătura, apoi a bătut-o piatra, au risipit-o vânturile, a împietrit-o îngheţul. Cu mult înainte de sosirea noastră, meşterul cel mare născocise mijlocul de a chema ploaia din cer, cosind pe întinsul păşunilor o iarbă prielnică, pe care ne-a arătat-o. Ne-a încredinţat că e aceeaşi iarbă, din care

pontiful Jovial punea odinioară un singur fir în fântâna Agriei de pe muntele Lycian din Arcadia; sub arşiţa zilei firul ierbii scotea aburi, aburii se adunau pe cer în nori grei, care stropeau cu ploaie întreaga câmpie, atât cât cerea pământul însetat. Meşterul Gaster a născocit apoi mijlocul de a opri ploaia în văzduh, ori s-o trimită să cadă în mare. A născocit mijlocul de-a abate grindina, de a ţine în frâu vânturile, de a pune zăgaz furtunilor, la fel cum izbuteau metamensienii [244] din Trezena.

S-a ivit mai târziu o altă nenorocire. Tâlharii furau de pe lanuri grăunţele şi pâinea. Atunci a născocit meşteşugul de a zidi oraşe, cetăţi şi metereze, pentru a pune pâinea şi grăunţele la adăpost.

Iar când, nemaigăsind boabele pe câmp, a înţeles că fuseseră luate şi duse în alte oraşe, cetăţi şi hambare, unde erau păzite cu mai multă grijă decât merele de aur din grădina Hesperidelor, a născocit meşteşugul de-a dărâma zidurile acestor cetăţi şi a făurit maşini de război, ca berbecii, catapulturile şi carele de luptă. Ne-a arătat câteva din ele, pe care nici arhitecţii şi meşterii lui Viturviu nu se pricepuseră să le pună pe roate (cum ne-a dovedit messir Philipert Delorme, marele arhitect al regelui Franţei). Iar după ce în jurul cetăţilor s-au ridicat întărituri puternice, şi uneltele de război cunoscute n-au mai fost îndestulătoare, a născocit altele: puşti, serpentine, şopârle, bombarde şi bazilice, care azvârlă ghiulele de fier, de plumb şi de bronz cântărind mai greu decât o nicovală, cu ajutorul unei pulberi cumplite, de puterea căreia natura însăşi s-a înspăimântat, mărturisindu-se învinsă de dibăcia omului, după ce dispreţuise ştiinţa acelor oxidraci din India, care cu foc de pulbere, cu trăsnete, cu grindină, cu furtună şi cu fulgere îşi ucideau într-o clipă duşmanii, pe întregul întins al câmpului de luptă.

Cu atât mai groaznice, mai înfricoşătoare şi mai drăceşti, sunt armele care sfărâmă, sparg, zdrobesc şi omoară, stârnind spaimă şi uimire în minţile omeneşti; o singură

lovitură de tun, dărâmă ziduri mai tari decât cele pe care ar fi în stare să le doboare o mie de trăsnete.

CAPITOLUL LXII.

Cum a născocit Gaster mijlocul de a nu fi atins de ghiulele.

S-a întâmplat o dată ca Gaster, aducându-şi acasă grăunţele, să se trezească împresurat de vrăjmaşi, iar cetatea să i-o nimicească acea de trei ori blestemată şi drăcească unealtă de război. O putere neînvinsă i-a răpit pâinea şi i-a răvăşit ogoarele. Atunci a născocit mijlocul, nu numai de-a feri zidurile, făcându-le să înfrunte bătaia puştilor, ci de a opri ghiulele în văzduh: şi chiar dacă ar cădea, să nu vatăme nici pe apărători, nici întăririle lor. Izbutise în această privinţă cum nu se poate mai bine. A făcut o încercare de faţă cu noi. Veţi vedea în ce stă născocirea. De-acum înainte puteţi să-i daţi crezare lui Plutarh, care spunea, că atunci când o turmă de capre o ia la goană, dacă pui un scaiete în botul celei din urmă, toate se opresc pe loc numaidecât.

Într-un tun de bronz, după ce a scos pucioasa din amestecul prafului de puşcă şi i-a adăugat o câtime de camfor, a aşezat o ghiulea de fier potrivită pe măsura ţevii, dimpreună cu alte douăzeci de grăunţe de fier, unele rotunde ca un bob, altele prelungi ca o lacrimă. Apoi, ţintind în plin de la o depărtare de şaizeci de paşi asupra unuia din pajii săi, cam la jumătatea drumului dintre paj şi gura tunului, în linie dreaptă, a legat cu sfoară de un stâlp, o piatră mare siderită, adică de fier, numită şi herculană, ce s-a găsit odinioară, după cum arată Nicandru, în Ida din ţara Frigiei, de un oarecare Magnu. Noi îi spunem astăzi: magnet.

A dat foc prafului de puşcă. Şi fiindcă prin arderea pulberii se face dintr-o dată un gol, pe care natura nu-l îngăduie (altminteri toată maşinăria lumii: cerul, aerul, marea şi pământul s-ar întoarce în hău), ghiuleaua şi grăunţele de fier au pornit în aceeaşi clipă afară din ţeava, pentru ca aerul să poată pătrunde înăuntru şi să umple golul rămas

după ce pulberea a fost mistuită de foc. Glontele şi grăunţele de fier zvârlite cu putere în aer păreau că-l vor ucide pe paj, dar în clipa când au ajuns în dreptul pietrei sus-amintite şi-au pierdut iuţeala şi au rămas în aer, învârtindu-se în jurul magnetului; cu toată puterea cu care porniseră, nu ajungeau la ţintă!

Mai mult. A născocit mijlocul de a face ca ghiulelele duşmanului să se întoarcă asupra lui însuşi, dezlănţuind acelaşi prăpăd ca şi cum ar fi fost trase de-a dreptul. Nu i-a fost greu să izbutească, dacă ţinem seama că iarba numită etiopis, iarba fiarelor, descuie toate lacătele, iar peştele numit echineis, altminteri nu prea isteţ, opreşte pe loc în mijlocul furtunii corăbiile cele mai mari (după cum carnea lui păstrată în sare atrage aurul din văgăunele cele mai adânci ale pământului).

Democrit a scris despre aceasta, iar Teofrast le-a văzut cu ochii lui. Etiopis e o iarbă care printr-o singură atingere scoate afară din cel mai tare lemn colţul de fier cel mai adânc împlântat în el; o folosesc ciocănitoarele de câte ori, întorcându-se la cuibul lor, pe care şi-l scobesc în trunchiul copacilor bătrâni, îl găsesc astupat cu vreo bucată de fier.

Cerbii şi căprioarele, purtând în trupul lor săgeţile vânătorului, dacă izbutesc să găsească undeva pe-aproape iarba numită dictam, foarte răspândită în Creta, şi dacă ronţăie această iarbă, săgeţile se desprind singure, cad şi nu lasă nici o urmă de rană. Aşa a vindecat Venus pe fiul ei iubit Enea, lovit în coapsa dreaptă de săgeata surorii lui Turnus Juturna.

Trăsnetul nu cade niciodată asupra dafinilor, smochinilor şi câinilor de mare, din pricina miresmei pe care aceştia o răspândesc în jurul lor. Tot aşa, elefanţii îndârjiţi se liniştesc la vederea unui berbec; taurii înfuriaţi se opresc pe loc şi rămân încremeniţi, când întâlnesc în goana lor un smochin sălbatic; furia viperei se potoleşte dacă o atingi cu o creangă de fag. În ostrovul Samos, înainte de a se fi ridicat acolo altarul Junonei, trăiau neadele, la al căror glas, cum

scrie Euforion, pământul se despica în prăpăstii adânci. Socul, din al cărui lemn se cioplesc fluierele cele plăcute, creşte mai frumos în ţările unde nu se aude cântecul cocoşului, ca şi cum, după spusele lui Teofrast, cântecul cocoşului ar înmuia şi ar vătăma lemnul socului; şi tot astfel leul, auzind cocoşul cântând, se opreşte din mers, tulburat şi înmărmurit.

Unii mi-au vorbit despre un soi de soc sălbatic, care creşte în locurile depărtate de sate şi oraşe, unde cântecul cocoşului nu se aude. Din lemnul acelui soc sălbatic se taie flaute cu sunet mult mai frumos decât din socul care creşte în preajma caselor sau a colibelor.

Alţii au dat acestor întâmplări ciudate un înţeles mai adânc şi un tâlc mai tainic, urmând gândirea filosofiei lui Pitagora. Aşa se spune, că nu din orice fel de lemn se poate ciopli chipul lui Mercur, iar Dumnezeu este a se cinsti cu sfinţenie, nu după măsura obişnuită a vieţii de toate zilele. Oamenii înţelepţi şi dăruiţi învăţăturii, nu stau să asculte cântecele lumeşti, greoaie şi grosolane, ci caută muzica dumnezeiască a sferelor cereşti, mai înaltă şi venind mai de departe, din locurile unde nu se aude cântecul cocoşului. După cum, în vorbirea noastră, când voim să amintim un ţinut neumblat, spunem că pe acele tărâmuri nu s-au auzit niciodată cocoşii cântând.

CAPITOLUL LXIII.

Cum a adormit Pantagruel în apropiere de ostrovul Şanefului şi ce întrebări şi-a pus, trezindu-se din vis.

În ziua următoare, pornind mai departe, am ajuns la ostrovul Şanefului [245]. Corabia lui Pantagruel n-a putut să tragă la ţărm, fiindcă vântul stătuse. Marea era liniştită. Înaintam foarte încet, când de la tribord spre babord, când de la babord spre tribord, cu toate că înălţasem săgeţile velelor. Rămăseserăm toţi pe gânduri, pleoştiţi şi supăraţi, fără să spunem unul altuia vreo vorbă. Pantagruel aţipise pe un scăunel lângă tambuchiu, ţinând între degete un Eliodor scris în limba greacă. Acesta era obiceiul lui:

adormea mai uşor citind, decât spunând pe dinafară. Epistemon, cu astrobalul în mână, cerceta pe care cerc al pământului ne aflăm. Fratele Ioan o luase spre bucătărie şi socotea, după zodia frigăruilor şi cu horoscopul tocanei, câte ceasuri mai puteau să fie până la prânz.

Panurge sufla printr-o tulpină de pantagruelion şi făcea pungi şi băşici în aer. Gimnast tăia scobitori dintr-un lemn de mastic. Ponocrat, cu gândul departe, se gâdila ca să râdă şi se scărpina după ceafă cu degetul cel mic. Carpalim înjghebase dintr-o coajă de nucă o morişcă pitică, potrivindu-i patru aripioare din aşchii de anin. Eusten îşi plimba buricele degetelor pe ţeava unei flinte, ca şi cum ar fi cântat pe strunele lăutei. Rizotom meşterea la un capac de broască ţestoasă, încercând să-şi facă din ea un căuş. Xenoman cârpea cu undreaua un felinar ponosit. Căpitanul corăbiei trăgea de limbă pe năierii lui.

Întorcându-se de la bucătărie, fratele Ioan l-a zărit pe Pantagruel, care se trezise din somn. Rupând tăcerea care se lăsase peste noi, a întrebat cu tot glasul şi foarte vesel, ce-am putea să facem ca să ne treacă timpul mai uşor? Panurge l-a întrebat: care e leacul împotriva ciumei? Epistemon, mai glumeţ, voia să ştie cum poate să dea drumul udului, unul care nu simte nevoia. Gimnast, ridicându-se de la locul lui, a cerut un leac împotriva ameţelii. Ponocrat, frecându-şi uşor fruntea şi ciulind urechile, a întrebat ce-ar trebui să facă pentru a nu mai dormi câineşte.

— Aşteaptă puţin, a spus Pantagruel. Iscusiţii filosofi peripatetici ne învaţă, că orice întrebare trebuie să fie limpede, lămurită şi bine înţeleasă. Ce înseamnă: a dormi câineşte?

— Adică: la soare şi cu burta goală, cum dorm câinii, a răspuns Ponocrat.

Rizotom stătea pe vine lângă pupă. A ridicat capul şi a căscat. Unul de la altul molipsindu-se, au început să caşte toţi. Rizotom a întrebat, care-i leacul împotriva căscatului?

Xenoman, slab şi jigărit ca felinarul pe care îl ţinea în mână, a întrebat dacă s-a născocit vreun mijloc pentru a ţine în cumpănă cimpoiul pântecului, oprindu-l să se aplece prea mult într-o parte sau alta. Carpalim, jucându-se cu morişca, a întrebat care sunt semnele care îl vestesc pe om că începe să-i fie foame. Eusten, auzind larma glasurilor, a venit pe punte şi, din dreptul cabestanului, a întrebat de ce omul flămând muşcat de un şarpe nemâncat, e într-o primejdie mai mare de moarte, decât un om bine-hrănit muşcat de un şarpe sătul; apoi, de ce scuipatul unui om cu burta goală otrăveşte şerpii veninoşi?

— Prieteni, a spus Pantagruel, la toate întrebările voastre nu-i decât un singur răspuns, iar la toate bolile un singur leac. Iată dezlegarea, fără vorbă multă şi tocmeală: burta flămândă n-are urechi s-audă! Mulţumiţi-vă să-i înţelegeţi semnele, pentru a fi pe deplin lămuriţI. În Roma de altădată, (începând Pantagruel să povestească, a sunat clopotul şi fratele Ioan a zbughit-o la bucătărie), Tarquiniu cel Trufaş, ultimul ei rege, a răspuns printr-un singur semn fiului său Sextus, care, aflându-se în cetatea gabinilor, a trimis un călăreţ să-l întrebe, ce să facă pentru a ţine sub ascultarea lui pe vrăjmaşii învinşi. Regele, având îndoieli despre credinţa ostaşului trimis de fiul său, nu i-a dat nici un răspuns. L-a dus în grădina palatului şi, în văzul lui, a început să reteze cu sabia capetele macilor care se înălţau în mijlocul pajiştii înflorite. Trimisul s-a întors aşa-zicând fără răspuns, dar povestind lui Sextus toată întâmplarea, acesta a înţeles că tatăl său îl sfătuise să taie capetele fruntaşilor cetăţii, pentru a înspăimânta poporul şi a-l sili să i se supună.

CAPITOLUL LXIV.

Pentru ce n-a dat răspuns Pantagruel la întrebările ce i s-au pus.

Pantagruel a întrebat apoi:

— Ce fel de oameni locuiesc pe acest ostrov câinesc al Şanefului?

— Ei se numesc ipocriţi, a răspuns Xenoman. Habotnici, făţarnici, farisei şi pustnici. Nişte prăpădiţi, care trăiesc ca sihastrul de la Lormont de lângă Bordeaux, cerând de pomană călătorilor de pe aici.

— Să ştii că eu nu cobor! a spus Panurge. Să-mi sufle dracul pe gaura şezutului, dacă cobor! Eremiţi, făţarnici, habotnici, farisei să nu văd în ochi! Mi-amintesc câtă zarvă au stârnit arhirăii soborului de la Cesil [246]; ar fi trebuit să-i ia Belzebut, Astarot şi Proserpina pe toţi, atâtea furtuni şi blestemăţii îndurarăm din pricina lor! Ascultă, dolofanule, căprare Xenoman, spune-mi, rogu-te, aceşti ipocriţi, pustnici, pomanagii, care trăiesc pe-aici, sunt flăcăi sau oameni însuraţi? Ceva muieri nu se găsesc? Nu-i nici o faţă femeiască printre făţarnicii bărbaţi?

— Iată o întrebare veselă şi drăgălaşă, a spus Pantagruel.

— Ba da, a răspuns Xenoman. Sunt destule ipocrite, habotnice şi pustnice, nostime şi frumuşele, cucernice şi drept-credincioase…

— Află de la mine o vorbă, a spus fratele Ioan: în orice călugăr tânăr stă ascuns un drac bătrân. Înseamnă să nu uiţi!

—… din care s-au prăsit mici făţarnicei, habotnicei şi pustnicei. Altminteri, ostrovul Şanefului ar fi rămas de mult pustiu.

Pantagruel le-a trimis prin Gimnast o danie de şaptezeci de mii de jumătăţi de scuzi. Apoi a întrebat:

— Cât e ceasul?

— Nouă trecute, a răspuns Epistemon.

— E ceasul prânzului, a spus Pantagruel. Ne apropiem de hotarul pe care îl pomeneşte Aristofan într-o comedie a lui care se numeşte Preotesele: umbra are o lungime de două picioare. Odinioară, în ţara perşilor, numai regele avea un timp al lui, anume hotărât pentru prânz: ceilalţi se aşezau la masă după ornicul din burtă. Într-o comedie a lui Plaut, nu ştiu care parazit tună şi fulgeră împotriva celui ce-a născocit cadranul şi săgeata ceasului, fiindcă nici o altă

măsurătoare nu arată mai bine timpul, decât pântecele flămând. Diogene, întrebat o dată, la care ceasuri ale zilei trebuie omul să se hrănească, a răspuns: „Bogatul când simte că îi e foame; săracul, când are ce mânca”. Felcerii dau un răspuns mai lămurit la această întrebare, spunând:

Scularea la cinci, prânzul la nouă;

Cina la cinci, culcarea la nouă.

— Faimosul rege Petosiris avea altă socoteală…

Pantagruel n-a apucat să-şi înceapă povestea. Sufragiii întinseseră mesele, aşternuseră peste ele pânzături plăcut mirositoare, apoi talere, farfurii, ştergare şi solniţe, aduseseră ploşti, pahare, butelci, ceşti, potire, tăleraşe, străchini, ulcioare. Fratele Ioan, ajutat de bucătari, sufragii, pivniceri şi ceilalţi slujitori, a căror grijă era să împartă pâinea, să taie fripturile şi să toarne în pahare, a venit purtând patru şunci uriaşe, coapte în aluat, care mi-au adus aminte de cele patru turnuri ale cetăţii Turinului.

Doamne, Doamne, zdravăn am mai mâncat şi am băut! Nici nu ajunsesem încă la dulciuri, şi vântul de apus a început să umfle pânzele, trinca dinainte, straiul zburătorului şi balansinele catargului din faţă. Am pus deoparte paharele şi am cântat un imn de laudă şi de mulţumire lui Dumnezeu din cer. După ce s-au adus poamele, Pantagruel a întrebat:

— Spuneţi-mi, prieteni, dacă îngrijorările voastre s-au risipit.

— Slavă Domnului, m-a lăsat căscatul, a spus Rizotom.

— N-am să mai dorm câineşte, s-a bucurat Ponocrat.

— Nu mai am ameţeli, a spus Gimnast.

— Nu mai simt burta goală, a încheiat Eusten. Nu mai au a se teme de scuipatul meu nici viperele, nici nevăstuicile, nici şopârlele, nici cantaridele, nici omizile, nici crocodilii, nici broaştele râioase, nici câinii turbaţi, nici şoarecii, nici salamandrele, nici balaurii, nici scorpionii, nici lipitorile, nici scolopendrele!

CAPITOLUL LXV.

Cum îşi petreceau vremea Pantagruel şi însoţitorii săi

— În rândul căror jivine veninoase o punem pe viitoarea nevastă a lui Panurge? a întrebat fratele Ioan.

— Vorbeşti de rău femeile, ai? Javră călugărească! Maimuţoiule! a strigat Panurge.

— Euripide scrie, şi Andronache la fel, a spus Epistemon, că omul, cu ajutorul zeilor, a găsit leac împotriva tuturor fiarelor veninoase; numai împotriva femeii n-a născocit niciunul.

— Nerodul ăla de Euripide, a spus Panurge, a clevetit totdeauna împotriva femeilor. De-aceea l-a ajuns pedeapsa zeilor şi a fost mâncat de câini, cum îl ocărăşte Aristofan. Să pornim cu vorba mai departe. Al cui e rândul? Spune!

— De-acum încolo, voi da drumul udului oricând şi oriunde.

— Am un stomac pus pe cântar, a spus Xenoman. Nu atârnă mai greu în nici o parte.

Cu pâinea şi cu vinul n-am ce face;

Am pus, cu foamea şi cu setea, pace!

— Mulţumită lui Dumnezeu şi vouă, mi-a trecut supărarea, a spus Panurge. Sunt vesel ca un piţigoi.

Voios ca pasărea în zbor.

Ca fluturele de uşor.

— Euripide al vostru, drăguţul de el, scrie, iar Silen, băutorul băutorilor, aşa zice:

Îşi face sânge rău şi se prosteşte, Cel care bea şi nu se-nveseleşte.

Să preamărim deci pe Domnul, tatăl nostru, mântuitorul şi păzitorul vieţii noastre, care ne-a dat pâinea cea bună, vinul cel bun, mâncarea cea bună, ferind trupul şi sufletul nostru de orice tulburare; fără să mai punem la socoteală plăcerea şi bucuria pe care le simţim, bând şi mâncând. Dar n-aţi răspuns la întrebarea pe care a pus-o blajinul nostru frate Ioan: Ce-am putea să facem ca să ne treacă timpul mai lesne?

— Fiindcă v-aţi mulţumit atât de uşor cu răspunsul pe care l-am dat nedumeririlor voastre, a spus Pantagruel, nici eu nu voi merge mai departe. Altă dată şi aiurea vom vorbi mai pe larg, dacă veţi găsi cu cale. Aşadar, să dezlegăm întrebarea fratelui Ioan: Ce-am putea să facem ca să ne pară timpul mai lesne? Au trecut până acum zilele, după pofta inimii noastre, nu-i aşa? Priviţi mărul catargului! Priviţi unduirea pânzelor! Priviţi încordarea parâmelor! Priviţi cum străluceşte tambuchiul! Vinul curgea în pahare, iar timpul, printr-o tainică legătură a firii, făcea la fel. Nici Atlas şi nici Hercule nu şi-au petrecut vremea altminteri, dacă se cuvine să dăm crezare înţelepţilor care ne-au învăţat mitologia. Atât numai că ei au întrecut măsura cu o jumătate de treaptă: Atlas bea de dragul oaspelui său, iar Hercule din pricina setei pe care o îndurase în deşertul Libiei.

— Aia e! a spus fratele Ioan, tăindu-i vorba. Am auzit pe mai mulţi învăţaţi de seamă spunând că Sfredeluş, unul din pivnicerii bunului dumitaie părinte, pune deoparte an de an mai mult de opt sute de vedre de vin pentru a da de băut oaspeţilor lui şi slujitorilor, mai înainte de a li se face acelora sete.

— Cămilele, care duc în spatele lor povara caravanelor, beau pe seama setei lor de ieri, de azi şi de mâine, a spus Pantagruel. Aşa făcea şi Hercule. În felul acesta însă, printr-o depăşire a timpului, se stârneşte o mişcare nouă în lumea cerească, şovăiri şi cutremure, dând nebunilor de astrologi prilej de neînţelegere şi ceartă.

— Vorba cântecului, a spus Panurge:

Pe când golim la masă paharele cu vin, Trec vremurile grele şi vremuri bune vin.

— Dar nu ne-am trecut vremea numai bând şi mâncând, ci am uşurat într-un chip simţitor încărcătura corăbiei; nu cum şi-a descărcat panerul Esop, răsturnând pe jos merindele, ci, dimpotrivă, încetând de a mai ajuna.

Căci aşa după cum trupul omului mort e mai greu decât al celui viu, omul flămând trage la cântar mai mult decât cel sătul. Şi nu greşesc cei care, pornind la drum, încep să bea şi să mănânce dis-de-dimineaţă, „ca să tragă caii mai bine”.

Vă aduceţi aminte, că amicleienii de altădată preamăreau mai presus de toţi zeii pe tata Bachus, şi pe bună dreptate îl numeau Psila, ceea ce în limba dorică înseamnă aripi. Căci după cum păsările, slujindu-se de aripi, se ridică şi zboară în înaltul cerului, tot astfel pe aripile lui Bachus (vinul cel bun şi gustos) sufletele oamenilor se înalţă, trupurile lor se fac mai uşoare şi tot ceea ce e pământesc în ei se limpezeşte şi se mlădiază.

CAPITOLUL LXVI.

Cum am dat bineţe muzelor, trecând pe lângă ostrovul Ganabin [247]

Vântul prielnic stăruia să ne poarte şi călătorii depanau în voie poveştile lor vesele, când Pantagruel a zărit în depărtare umbra unui ţărm muntos. L-a chemat pe Xenoman şi l-a întrebat:

— Vezi înaintea noastră, la babord, acea stâncă înaltă, ai cărei umeri seamănă aidoma cu ai muntelui Parnas?

— Foarte bine. E ostrovul Ganabin. Doreşti să ne oprim?

— Nu, a răspuns Pantagruel.

— Ai dreptate, a spus Xenoman. Nu ai ce vedea. Oamenii din partea locului sunt hoţi şi potlogari. Totuşi, pe umărul din dreapta al muntelui se află cea mai frumoasă fântână din lume, în mijlocul unei păduri mari. Vâslaşii noştri ar putea să coboare să aducă apă proaspătă şi lemne pentru foc.

— Înţelepte cuvinte, a spus Panurge. Ah! Ah! Ah! Ce să căutăm în ţara hoţilor şi a potlogarilor? Vă încredinţez că nici n-ar trebui să poarte alt nume. Am văzut mai demult ostroavele Cerq şi Herm între Bretania şi Englitera; am văzut Poneroplisul [248] lui Filip în Tracia: ostroave pline de hoţi, de tâlhari, de ucigaşi, drojdia închisorilor. Să nu coborâm, vă rog! Ţineţi seamă de sfatul bunului şi

înţeleptului Xenoman. Să mă fulgere, dacă nu sunt mai răi decât mâncătorii de oameni! Or să ne frigă de vii! Vă rog, să nu coborâm! Ar fi mai bine pentru dumneavoastră toţi să poposim la Averna. Aud bătând clopotele în dungă, cumplite sunete de clopot, clopotele pe care le trăgeau odinioară gasconii din Bordeaux împotriva perceptorilor şi a zapciilor! Îmi vâjâie urechile! Să ne vedem de drum. Ei! Înainte!

— Coboară, a spus fratele Ioan, coboară! Hai! Hai să mergem. Nu vom duce lipsă de gazde. Îi snopim pe toţi! Să coborâm.

— Să coboare dracul! a spus Panurge. Diavolul ăsta de călugăr, călugărul ăsta vândut diavolului e turbat. Nu se teme de nimic. E cutezător ca orice diavol, iar la alţii nu se gândeşte. Îşi închipuie că toţi suntem călugări ca dumnealui!

— Ia-o din loc, viteazule, lua-te-ar o mie de draci, a spus fratele Ioan. Măcar de ţi-ar crăpa capul şi ţi-ar face creierii tocană! Bezmeticul ăsta e atât de fricos şi de rău, că se scapă pe el de spaimă în fiecare clipă! Dacă ţi-e teamă şi de umbra ta, nu coborî, rămâi aici şi păzeşte lăzile sau du-te mai bine de te ascunde sub fustele Proserpinei, printre miile de draci ai iadului!

Auzind aceste aspre cuvinte, Panurge s-a făcut nevăzut, ascunzându-se în cămara corăbiei, printre resturile de pâine, coji şi fărâmituri.

— Simt parcă în mine, a spus Pantagruel, o strângere de inimă, un glas venind de departe care îmi spune că nu trebuie să coborâm. De câte ori am simţit în inima mea o asemenea prevestire, m-am bucurat că am ascultat-o. Nu m-am căit niciodată.

— E demonul lui Socrate, a spus Epistemon. Academicii credeau în el.

— Ascultaţi, a spus fratele Ioan, în vreme ce vâslaşii coborâseră să ia apă, Panurge a coborât în pântecele corăbiei şi face pe mortul în păpuşoi. Vreţi să râdem puţin? Daţi foc tunului celui mare de lângă cabestan. Să

întâmpinăm sărbătoreşte muzele din acest nou Parnas. Şi aşa se umezeşte pulberea, stând degeaba.

— Foarte bine! a răspuns Pantagruel. Să vie la mine primul tunar.

Pantagruel a poruncit să dea foc tunului celui mare, încărcându-l cu pulbere proaspătă. Ceea ce s-a îndeplinit. La prima lovitură a tunului de pe corabia lui Pantagruel, au început să tragă toate celelalte galioane şi caravele din urmă. Vă rog să mă credeţi, că a fost o petrecere dintre cele mai frumoase.

CAPITOLUL LXVII.

Cum s-a scăpat pe el Panurge de frică şi cum a crezut că motanul e dracul.

Ca un ţap lovit în moalele capului, Panurge a ieşit din cămară numai în cămaşă, pe jumătate dezbrăcat, cu fărâmituri de pâine în barbă, ţinând în mână un cotoi mare, cu părul lucios, care i se agăţase cu ghearele de ciorap.

Bătând din buze ca o maimuţă care se purică, tremurând şi clănţănind din dinţi, s-a repezit spre fratele Ioan, care şedea pe un spiraj la tribord, rugându-l cu glas plângător să-i fie milă de el şi să-l ia sub paza săbiei lui, jurându-se pe partea lui de papimanie, că văzuse cu ochii dănţuind în jur toţi dracii iadului.

— Priveşte, prietene, iubite frate, bunul meu părinte sufletesc, diavolii au astăzi nuntă, n-ai mai văzut de când eşti un asemenea ospăţ drăcesc! Uite, colo, aburul de la bucătăriile iadului! (Şi arăta cu mâna fumul prafului de puşcă, plutind deasupra corăbiilor.) Ai mai pomenit vreodată atâtea suflete osândite? Priveşte, prietene, cât sunt de gingaşe, de rotunjoare şi de bălaie: ai zice că e ambrozia Styxului! Am crezut, Dumnezeu să mă ierte! că sunt suflete de englezi. Mă gândeam că poate chiar azi-dimineaţă, seniorii de Termes şi Dessay vor fi trecut prin foc şi sabie ostrovul Cailor din Scoţia, dimpreună cu toţi englezii care se aflau pe el.

Fratele Ioan, apropiindu-se de Panurge, a simţit un oarecare miros, care nu era al prafului de puşcă. L-a scuturat puţin şi a băgat de seamă că îşi spurcase cămaşa. Puterea de reţinere a muşchiului numit sfincter (adică borta şezutului) amorţise cu totul de frica grozavă pe care o simţise în năzdrăvanele lui vedenii. S-a mai adăugat la acestea şi tunetul împuşcăturilor, care face totdeauna să se cutremure mai tare pântecele corăbiei decât puntea ei.

Tot aşa a păţit signor Pantolfo din Cassin, care trecând cu căruţa poştei prin Chambry şi intrând în curtea unui gospodar cumsecade, numit Vinet, a pus mâna pe o furcă din grajd şi i-a spus:

— Da Roma în qua, io non son andato del corpo. Di grazia, piglia în mano questa forcha et fami paura [249].

Vinet a luat furca din mâna lui Pantolfo şi a început s-o poarte, ca şi cum ar fi vrut să-l lovească dinadins. Signor Pantolfo i-a spus:

— Se tu non fai altrimente, tu non fai nulla. Pero sforzati di adoperlarli piu guagliardamente [250].

Vinet l-a pălit atunci zdravăn cu furca în gât şi l-a azvârlit la pământ, cu potcoavele în sus. Apoi, râzând cu poftă mare, i-a spus:

— Ţine minte, voinicule, asta se cheamă Datum Camberiaci [251].

Noroc că seniorul şi-a descheiat repede nădragii, fiindcă dintr-o dată a dat din el mai mult decât s-ar fi slobozit nouă bivoli şi paisprezece episcopi din Hostia. I-a mulţumit cât mai frumos lui Vinet spunându-i:

— Io ti ringratio, bel niessere. Cosi facendo tu m'hai esparmiata la speza d'un servitiale [252].

Regele Engliterei, Eduard al V-lea, ne-a lăsat amintire o altă întâmplare.

Meşterul Francois Villon, surghiunit din Franţa, i-a cerut adăpost. Eduard al V-lea l-a primit cu atâta prietenie, încât i-a îngăduit să cerceteze cele mai ascunse încăperi ale locuinţei lui regeşti. Într-o zi, aflându-se pe celălalt tron al

său, regele i-a arătat lui Villon stema regelui Franţei, zugrăvită pe un perete.

— Vezi, câtă cinste port regelui tău. Am aşezat stema lui în acest loc tainic, lângă scaunul găurit, unde îmi fac nevoile.

— Foarte bine, a răspuns Villon. Eşti un bărbat înţelept şi prevăzător, măria-ta, iar învăţatul doftor Thomas Lincer, care poartă grija sănătăţii măriei-tale, a ştiut ce face. Văzând că în anii bătrâneţii ţi s-a lenevit maţul şi că în fiecare zi e nevoit să-ţi bage un spiţer pe uşa din dos – adică un clistir – te-a sfătuit să zugrăveşti pe perete stema regilor Franţei. Numai văzând-o în faţă, te cuprinde o frică atât de cumplită, încât dai din măria-ta cât optsprezece vaci din Peonia. Dacă ai fi zugrăvit-o în altă încăpere, în odaia de culcare, în sala tronului, în paraclis, sau aiurea, te-ai fi scăpat pe măria-ta oriunde ai fi dat cu ochii de ea. După cum cred, că de-ai fi zugrăvit şi steagul cel mare al Franţei, ţi-ai fi dat afară toate maţele!

Fratele Ioan, ţinându-se de nas cu mâna stângă, îi arăta lui Pantagruel cu mâna dreaptă cămaşa lui Panurge. Pantagruel, văzându-l astfel înfricoşat, prăpădit, tremurând, abia putând să vorbească, spârcâit şi zgâriat de ghearele cumplitului cotoi Roadeslănină, nu s-a putut opri să nu râdă şi l-a întrebat:

— Ce vrei să faci cu cotoiul?

— Care cotoi? a întrebat Panurge. Să fiu eu al dracului, dacă n-am crezut că-i un pui de diavol cu puf în barbă, pe care l-am înhăţat pe furiş din lada de pâine a iadului. Să-l ia dracul de drac, că mi-a făcut pielea ferfeniţă!

Foarte supărat, a aruncat cât colo cotoiul.

— Haide, haide, l-a îmbărbătat Pantagruel, ce Dumnezeu! Freacă-te şi spală-te, pune-ţi o cămaşă curată, primeneşte-te şi vino-ţi în fire.

— Hai să bem!

SFÂRŞITUL CELEI DE-A IV-A CĂRŢI A FAPTELOR ŞI PILDELOR MARI ALE VREDNICULUI PANTAGRUEL.

CARTEA A CINCEA.

ŞI CEA DIN URMĂ CARTE DESPRE FAPTELE ŞI PILDELE MARI ALE BUNULUI PANTAGRUEL, ALCĂTUITĂ DE DOMNUL FRANCOIS RABELAIS, DOCTOR ÎN MEDICINĂ, CUPRINZÂND ORACOLUL SFINTEI BACBUC ÎMPREUNĂ CU RĂSPUNSUL BUTELCII PENTRU AFLAREA CĂRUIA S-A ÎNTREPRINS LUNGA CĂLĂTORIE ÎNFĂŢIŞATĂ AICI AŞA CUM A FOST.

E p i g r a m ă.

Rabelais nu-i mort!

Ne dă o nouă carte, Iar mintea lui mai vie străluceşte!

L-am regăsit şi scrisul său trăieşte, Căci el e, printre noi, cel fără moarte.

NATURE QUTTE [253]

PRECUVÂNTAREA SCRIITORULUI CĂTRE CITITORII DE BUNĂVOIE.

Băutori neosteniţi şi voi, sfrinţiţi mult preţuiţi, întrucât văd că vă bucuraţi de puţin răgaz (şi nici eu n-am altceva mai bun de făcut), am să vă pun o întrebare întrebătoare: De ce se spune azi pretutindeni, că lumea s-a deşteptat? Dacă s-a deşteptat, înseamnă că s-a trezit din somn şi nu mai doarme; dar înseamnă, în acelaşi timp, că e mai cuminte, vede şi judecă mai bine, e mai înţeleaptă. Aţi putea să-mi răspundeţi, ce ne îndreptăţeşte să spunem că lumea e mai cuminte astăzi decât înainte? Ce-o făcea până acum să fie proastă? Ce ar fi trebuit să îndeplinească, pentru a se deştepta? De ce era neroadă? De ce e acum înţeleaptă? După ce se cunoştea nerozia ei de ieri? După ce se vede isteţimea ei de astăzi? Cine o ţinea nepricepută? Cine a trezit-o din prostie? Şi care sunt mai mulţi? Cei care o voiau nătângă sau cei care o doresc luminată? De unde îi venea sminteala dinainte? De unde a izvorât înţelepciunea de acum? De ce tocmai în zilele noastre a luat sfârşit prostia şi n-a mai zăbovit? Ce rele veneau din nerozia de ieri? Ce bunătăţi va rodi deşteptăciunea care i-a urmat? Cum s-a risipit zăpăceala de altădată? În ce fel s-a înstăpânit dreapta judecată de acum?

Răspundeţi dacă găsiţi cu cale. Nu vă iau cu zorul, ca să nu stârnesc setea luminăţiilor-voastre. Nu vă sfiiţi. Judecaţi-l cu toată asprimea pe Herr del Tyfel, duşmanul raiului, protivnicul adevărului. Sus inima, flăcăi! Dacă sunteţi de-ai mei, beţi de trei ori pe rând, ca să vă dregeţi glasul şi apoi cuvântaţi. Dacă sunteţi din tabăra vrăjmaşă, vă zic Avalisque Satanas [254]! Căraţi-vă! Iar dacă nu-mi veţi da o mână de ajutor întru dezlegarea întrebărilor ce v-am spus, vă jur pe barba tuturor sfinţilor că mă voi simţi foarte mâhnit. E ca şi cum m-aţi lăsa să apuc singur lupul de urechi. Aţi spus ceva? Nu v-aţi hotărât să-mi răspundeţi? Vă voi arăta aici, nepricopsiţilor, cele scrise de un prea cinstit învăţat, în cartea lui care se cheamă Cimpoierul feţelor bisericeşti. Ce spune, păcătosul? Ascultaţi, capete de măgari, şi luaţi aminte:

Veni-vă Anul Jubiliar cu rost, După 30, dar nu va fi an prost, Cum lumea l-a bârfit în neştiinţă;

Ci stăruind în lege şi-n credinţă, Nici rău, nici lacom, anul nu va fi;

Iar floarea primăverii timpurii.

Rodi-vă poame dulci, cum n-au mai fost.

Aţi auzit? Aţi înţeles? Învăţatul care a scris stihurile acestea a trăit demult; cuvintele sunt puţine, dar înţelesul lor e plin de taine şi de ascunzişuri, căci gândurile pe care vrea să le înfăţişeze sunt adânci şi anevoioase. Unii tălmăcitori pricepuţi ai bătrânului înţelept spun, că precizarea lui urmează să se îndeplinească între anul 1530 şi anul în care ne aflăm, 1550. Aşadar, la primăvara viitoare lumea va înceta de a mai fi proastă! Smintiţii, al căror număr, după cum spune Solomon, e nesfârşit, vor muri de turbare, şi orice soi de nebunie va înceta. Căci smintelile, cum arată Avicena, sunt fără număr: Maniae infinitae sunt species. Iarna, ele se trag mai la adânc, dar mustează şi ies din nou la iveală ca sucul din tulpina copacilor. Cercetaţi şi veţi vedea că bătrânul Hipocrate avea dreptate. Lumea se va cuminţi (puteţi s-o credeţi cu ochii în lacrimi şi cu

paharul în mână); nu se va mai teme să vadă înflorind fasolea primăvara, adică în postul mare. Puzderia de cărţi, care umblau printre noi ca un roi de fluturi, mai plicticoase, mai primejdioase şi mai spinoase decât ale lui Heraclit (mai neînţelese decât chiar numerii lui Pitagora, cel dintâi care a dat cu bobii, după spusele lui Horaţiu) – vor pieri fără urmă şi nu se vor mai citi. Aşa le-a fost scris!

În urma lor vor curge din păstăi boabele pline: cărţile vesele şi roditoare despre Pantagruel, care, până să vină aşteptatul An Jubiliar, se vând pretutindeni ca pâinea caldă, spre deplina mulţumire a cititorilor. (Toată lumea spune, că sunt încărcate de înţelepciune.) Acesta e răspunsul la întrebare. Aşadar, binevoiţi a vă face oameni de treabă. Tuşiţi bine o dată şi beţi de nouă ori paharul plin, fără grijă, fiindcă viile făgăduiesc rod bogat, iar cămătarii au început, unul câte unul, să se spânzure. O să mă coste cam scump frânghia, fiindcă nu vreau să le-o vând pe bani, le-o dau degeaba, oricâţi vor voi să-şi pună laţul de gât. (Cruţăm, va să zică, plata călăului.)

Aşadar, dacă voiţi să vă înfruptaţi din înţelepciunea zilei de mâine tămăduindu-vă de orice sminteală, daţi afară din casa voastră icoana bătrânului filosof cu bucile de aur, care vă opreşte să mâncaţi defrupt. E în afară de orice îndoială – lucru adevărat şi mărturisit între toţi bunii prieteni de pahar – că opreliştea lui nu se deosebeşte de aceea a doftorului de apă chioară, Amer, nepotul advocatului din Camelotiere, care nu dădea voie bolnavilor lui să se înfrupte din aripi de potârniche, târtiţă de găină şi piept de porumbel, zicând: ala mala, cropium dubium, collum bonum pelle remota [255]. În schimb, punea la o parte pentru el bucăţile bune, lăsând pe suferinzi să roadă oasele. Tot astfel unii popi, care i-au urmat pilda, vă opresc să mâncaţi de dulce, adică să gustaţi din cărţile lui Pantagruel. Aşa făceau Filoxen şi Gnato Sicilianul, gămani ai desfătării burţii lor călugăreşti, care în mijlocul ospăţului, când cele mai gustoase feluri erau aduse la masă, scuipau în bucate, ca

ceilalţi, de scârbă, să nu se mai atingă de ele. Aşa fac toţi aceşti făţarnici hidoşi, răpciugoşi, băloşi şi găunoşi, care, în auzul lumii ca şi între patru ochi afurisesc cărţile mele plăcute şi, cu gură spurcată scuipă asupra lor, fără ruşine. Dar eu, unul, deşi văd că se tipăresc acum în limba noastră franţuzească atâtea scrieri minunate, şi de toate felurile, rămânând prea puţine resturi din făţărnicia veacului gotic, mi-am pus în gând să fluier şi să gângăvesc partea mea, ca o gâscă printre lebede, ca să nu rămân mut în faţa atâtor cântăreţi cu viers plăcut şi alături de atâţi iscusiţi meşteri ai cuvântului. Mai bine să mă aflu în treabă, asemeni unui ţăran prost printre cărturari pricepuţi, decât să fiu pus în rândul celor care fac degeaba umbră pământului, şi cască gura după muşte, mulţumindu-se să mişte din urechi la auzul cântecului, ca măgarii din Arcadia.

Alegând această cale, socot că nu fac un lucru de dispreţuit, dând de-a dura butoiul lui Diogene; n-o să mai spuneţi că pierd vremea fără nici un rost. Mă uit la atâţi poeţi şi povestitori francezi, ca Marot, Drouet, Colinei, Saint-Gelais, de Salel, Massuel, şi alţi o sută ca ei. După ce, de-a lungul anilor, au învăţat meşteşugul de-a potrivi stihurile la şcoala lui Apolo sub îndrumarea voioaselor muze, şi s-au adăpat din belşug la fântâna Cabalină, când au pornit să înfrumuseţeze vorbirea noastră cea de toate zilele au folosit numai marmură de Parian, alabastru, porfir şi pietre nestemate.

Ei povestesc fapte de vitejie şi isprăvi îndrăzneţe, lămuresc gândiri adânci şi pline de tâlc, într-un grai mlădios şi colorat. Scrisul lor e asemenea nectarului zeiesc: un vin minunat, râzător, aromat, dulce şi desfătător. Iar din această faimă nu s-au împărtăşit numai bărbaţii, ci şi unele doamne, printre care se cuvine a fi amintită în locul cel mai de cinste acea coborâtoare a regilor Franţei [256], care a uimit veacul nostru cu scrierile ei adânc gândite, înveşmântate în podoaba graiului celui mai strălucit. Urmaţi-i pilda, cei ce sunteţi vrednici. Eu nu mă simt în

stare. Nu-i dat oricui în lume să vadă Corintul! La zidirea templului lui Solomon a adus fiecare un siclu de aur; atât cât a putut. Şi fiindcă văd că a face la fel nu sunt în stare, m-am hotărât să dau ajutor la înălţarea clădirii, după pilda lui Regnault de Montauban: slujind pe zidari şi pregătindu-le de mâncare. Tovarăş neputând a le fi, voi rămâne cititorul plin de râvnă al minunatelor lor scrieri.

N-aveţi decât să plesniţi de ciudă, voi toţi, Zoili clevetitori şi pizmaşi! Alegeţi-vă singuri craca pe care să vă spânzuraţi; frânghia n-o să vă lipsească. Jur aici, înaintea Heliconului meu şi în auzul muzelor cereşti, că de-mi va fi dat să trăiesc sănătos şi zdravăn măcar vârsta unui câine şi a trei ciori laolaltă – ca sfântul căpitan al evreilor Xerofil-Cântăreţul sau ca Demonax cel înţelept – mă voi strădui, cu pilde de nezdruncinat şi cu dovezi grăitoare, să dovedesc sub nasul tuturor cârpacilor de petice, de sute de ori cusute şi descusute, în ciuda tuturor strângătorilor de fiare vechi latineşti şi a tuturor vânzătorilor de cuvinte moarte, reci şi mucegăite, că graiul poporului nu-i atât de sărac, atât de grosolan şi atât de nevrednic, după cum îl dispreţuiesc dumnealor. De aceea, cu toată smerenia îi rog, ca aşa cum altădată Apolo, împărţindu-şi darurile sale, i-a găsit lui Esop o slujbă de pilduitor, să se milostivească a mă primi şi pe mine ca pe un biet ucenic de-al zugravului Pyreicus [257]. Nu mă vor izgoni, că sunt toţi, până la unul, buni, darnici şi drăgălaşi, cum nu se mai găsesc alţii pe lume! Iată de ce, beţivilor, iată de ce, hodorogilor, voind dumnealor să se bucure pe de-a-ntregul de aceste cărţi, le citesc în adunările lor, le învaţă pe dinafară şi tot scotocind adâncul lor înţeles, năzuiesc la acel renume pe care şi l-a câştigat Alexandru cel Mare cu cele dintâi scrieri de filosofie ale lui Aristotel.

Burtă peste burtă! Ce mai ticăloşi! Ce mai cârpaci!

Aşadar vă vestesc din bună vreme, sugacilor, să puneţi la o parte spre păstrare cât mai multe din aceste cărţi, de îndată ce veţi afla că sunt de vânzare; să nu le răsfoiţi în

pripă, ci să vă înfruptaţi din ele ca dintr-un leac întăritor, lăsându-le să vă pătrundă de-a dreptul în inimă; veţi vedea ce bucurie le-a fost dată culegătorilor de boabe pline! Vă pun aici dinainte câteva coşuri adunate din aceeaşi grădină ca şi celelalte, rugându-vă ca darul meu să-l primiţi cu plăcere şi să aşteptaţi în linişte întoarcerea rândunelelor.

CAPITOLUL I.

Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Clopotelor.

Urmându-ne mai departe calea pe mare, am mai mers încă trei zile, fără să întâlnim alte ţinuturi. A patra zi am zărit uscatul, iar căpitanul corăbiei ne-a spus că am ajuns la ostrovul Clopotelor. Am desluşit un zgomot care venea de departe, năvalnic şi stăruitor. Ascultându-l, ni se părea că sunt clopote. Clopote mari şi mici, cântând toate deodată, ca la Paris, la Tours, la Jargeau sau la Nantes, în zilele de sărbătoare mare. Cu cât ne apropiam, cu atât larma lor se înteţea.

Ne întrebam ce putea să fie? Dodona cu ale ei căldări? Poarta Heptafonului din Olimpia? Murmurul neîntrerupt al uriaşului ridicat deasupra mormântului lui Memnon la Teba? Sau, poate, acelaşi freamăt care se auzea odinioară lângă cripta din Lipari, unul dintre ostroavele eoliene? Înfăţişarea locurilor era însă alta.

— Bănuiesc, a spus Pantagruel, că e vremea când albinele roiesc pe-aceste meleaguri, iar oamenii, pentru a le opri zborul, au pornit să sune din căldări, din cratiţe şi din lighene, ca din talgerele preoţilor coribanţi ai Cibelei, bunica tuturor zeilor.

Apropiindu-ne mai mult, am auzit străbătând prin glasul clopotelor un cântec stăruitor, pesemne al oamenilor care trăiau în acele părţi. Pantagruel a găsit de cuviinţă, ca înainte de a pune piciorul pe pământ, să îndreptăm corabia în apropierea unei stânci mai mici, unde se zărea aşezarea unui schit, în mijlocul unei grădini. Aici am dat peste un pustnic puţintel şi bătrân, care ne-a spus că îl cheamă Prohabus şi e de fel din Glenay. Pustnicul ne-a dat lămuriri

depline asupra sunetelor ce auzisem şi s-a îmbiat să ne găzduiască, dar într-un chip foarte ciudat. Ne-a pus să ajunăm patru zile de-a rândul, spunându-ne că altminteri nu vom fi primiţi pe ostrovul Clopotelor. Nimerisem tocmai în postul celor Patru-Timpuri!

— Nu pricep cum vine vorba, a spus Panurge. Ar trebui să-i zică mai degrabă postul celor Patru-Vânturi, căci de patru zile, de când ajunăm, numai vânt am înghiţit. Cum adică? Nu ştiţi să vă petreceţi vremea pe aici, decât postind? Slabă treabă! Mi se pare că o să ne lăsăm păgubaşi de ospăţul care ne aşteaptă la palat.

— În gramatica lui Donatus, a spus fratele Ioan, n-am găsit decât trei timpuri: timpul de faţă, timpul trecut şi viitorul. Al patrulea ar fi să fie timpul când li se dă vin slugilor.

— Al patrulea timp, a spus Epistemon, e mai mult decât imperfectul grecilor şi al latinilor. E un trecut umflat şi răsuflat. Răbdare! cum spun leproşii.

— E aşa cum v-am arătat, a răspuns pustnicul. Cine crede altfel e un eretic şi bun de pus la foc.

— Înţelegi, părinte, a spus Panurge că, fiind călători pe mare, noi ne temem mai mult să nu ne udăm decât să ardem. O să postim, cu ajutorul lui Dumnezeu, dar de atâta post ce-am ţinut, am ajuns numai piele şi os. S-ar putea, până la urmă, să slăbească stâlpii de tot şi să se dărâme şandramaua! Şi mai am o teamă, să nu-ţi aduc vreo supărare; fiindcă de când ajunez m-am făcut cam cârcotaş. Mi-au mai spus-o câţiva şi îi cred.

Dinspre partea mea, ajunez cât poftiţi şi nici nu-mi pasă! Nimic nu-i mai lesne şi mai la îndemână decât să nu mănânci. Mi-e teamă însă că, neavând cu ce să leg gura pânzei şi ce să macin la moară, se duce postul pe copcă!

Să răbdăm, cu voia şi cu ajutorul lui Dumnezeu, dacă am nimerit tocmai în sărbătorile Postului. E multă vreme de când nu le mai ţinusem!

— Iar dacă vom fi nevoiţi să ajunăm, a spus Pantagruel, n-avem altceva de făcut, decât să căutăm a ajunge cu bine la

capăt, ca pe un drum desfundat, între timp, voi cerceta cărţile mele pentru a vedea dacă ştiinţa despre apă e tot atât de folositoare ca aceea despre uscat, fiindcă Platon, voind să înfăţişeze pe omul nerod, nepriceput şi neştiutor, îl aseamănă cu unul care ar trăi într-un butoi şi ar privi lumea prin crăpătura doagelor.

Postul nostru a fost lung şi cumplit: în prima zi am ajunat pe apucate, a doua zi cu săbiile îndoite; a treia zi ca fierul dat la tocilă, iar a patra zi, ca pe jeratic. Aşa era rânduiala sărbătorilor.

CAPITOLUL II.

Cum era locuit ostrovul Clopotelor de bocitoare şi cum s-au prefăcut în păsări.

Sfârşindu-se cele patru zile de post, pustnicul ne-a dat la mână o dovadă către un oarecare Albian Camat, zis Aeditus [258], paracliserul ostrovului, pe care Panurge l-a botezat Antitus [259].

Era un biet unchiaş pleşuv, cu nasul stacojiu şi îmbujorat la faţă. Ne-a primit bine, fiindcă pustnicul îl înştiinţase că ţinusem postul cu toată străşnicia.

După ce ne-a ospătat cum nu se poate mai bine, ne-a vorbit depre unele ciudăţenii ale ostrovului. Vechii lui locuitori fuseseră siticinii, adică bocitori şi bocitoare, dar cum toate pe lume sunt schimbătoare, s-au prefăcut în păsări. Abia atunci am înţeles cele spuse de Atteius Capiţo, Paulus, Marcellus, Aulu-Gellu, Atheneu, Suidas, Amonius şi alţii, despre bocitorii siticini şi dănţuitorii sicinişti; şi nu mi-a mai fost greu să cred în întrupările lui Nyctimen, Prognu, Itys, Alcmena, Antigona, Tereus [260] şi alte zburătoare. Nu m-am mai îndoit că fetele Matabrunei au fost preschimbate în lebede şi că oamenii care se scaldă de nouă ori în mlaştinile lui Triton din Tracia, la Palena, se prefac în păsări.

Paracliserul ne-a vorbit apoi despre colivii şi despre păsări. Coliviile erau arătoase, bogate, împodobite cu multă îndemânare şi bine clădite. Păsările erau mari, frumoase,

vesele şi binecrescute, semănând aidoma cu oamenii de pe la noi. Mâncau şi beau ca oamenii, se găinăţau ca oamenii, mistuiau ca oamenii, zburdau, dormeau şi pârţâiau ca oamenii. Într-un cuvânt, uitându-te la ele, ai fi putut să-i iei drept oameni. Dar nu erau. Cel puţin aşa ne-a încredinţat paracliserul, care a spus că nu sunt nici laici, nici mireni. Frumuseţea penelor lor era de asemeni, uimitoare. Unele aveau pene albe; altele în întregime negre; altele, cenuşii; unele, jumătate albe, jumătate negre, altele în întregime roşii; altele, jumătate albe, jumătate albastre. Ţi-era mai mare dragul să le priveşti! Bărbătuşii se numeau: călugărei, stariţei, episcopoi, cardinalăi şi papagău, acesta din urmă fiind numai unul singur. Femeiuştile se numeau: călugărele, stariţele, episcopele, cardinaline şi papagaiţe. Precum însă printre albine se amestecă şi trântorii, care nu ştiu decât să mănânce şi să spurce stupul, tot astfel, de vreo trei sute de ani se abătuse asupra acestor păsări vesele o puzderie de jivine făţarnice, care din cinci în cinci luni murdăreau şi necinsteau întreg ostrovul. Atât erau de pocite şi de hidoase, încât toate celelalte păsări fugeau să nu le vadă. Aveau gâtul strâmb, labele păroase, gheare şi pântece de scorpie, târtiţă de stimfalidă [261]. Zadarnic au încercat să scape de ele: omorau una, şi răsăreau în loc alte douăzeci şi patru!

Le-am urat să aibă parte de un alt Hercule, care să le stârpească. Fratele Ioan, văzându-le, îşi ieşise din minţi, iar Pantagruel, a păţit ca messir Priap, când a stat să se uite la jertfele zeiţei Ceres şi i s-a scurtat pielea.

CAPITOLUL III.

Cum în ostrovul Clopotelor nu se află decât un singur papagău.

Am întrebat apoi pe meşterul Aeditus, paracliserul, de ce printre atâtea cinstite păsări de toate soiurile, care se împerechează şi se înmulţesc, nu se află decât un singur papagău. Ne-a răspuns că aşa a fost, de la începutul-începutului, hotărârea şi destinul stelelor: din călugărei se

nasc stariţei (fără împreunare trupească, aşa cum după spusa lui Aristeu, albinele pot să nască un tăuraş cu aripioare); din stariţei se nasc episcopoii, din aceştia cardinalăii, iar cardinalăii, dacă nu mor cu zile, ajung papagăi. Papagăul nu-i însă decât unul singur, după cum într-un stup de albine nu se află decât o singură matcă şi pe cer un singur soare. Când moare papagăul, se zămisleşte altul în locul lui, dintre cardinalăi: dar ţineţi minte, fără împreunare trupească! Acest neam de pasăre, mărginindu-se la o singură făptură, se reînnoieşte astfel necontenit, ca pasărea Fenix din Arabia. E drept, că acum vreo două mii şapte sute şaizeci de ani s-au ivit pe lume doi papagăi, dar aceea a fost cea mai mare pacoste ce s-a abătut vreodată asupra ostrovului.

— Căci, ne spunea meşterul Aeditus, toate păsările s-au încăierat şi s-au jumulit între ele, iar bătălia a ţinut atât demult, încât ostrovul părea ameninţat să rămână pustiu. Unele păsări ţineau cu papagăul cel dintâi şi se băteau pentru el; altele se dăduseră cu cel de-al doilea şi-l apărau până la moarte; multe din ele tăceau ca peştii, iar clopotele amuţite n-au mai cântat. În timpul acelei răzmeriţe, păsările din amândouă taberele au chemat în ajutorul lor pe împăraţi, pe regi, pe duci, pe marchizi, pe conţi, pe baroni şi cetăţile de pe uscat; iar dihonia n-a încetat, până în ceasul când nu ştiu care din cei doi papagăi a răposat, lăsând din nou pe celălalt de unul singur.

Am întrebat apoi, ce anume le îndemna pe-acele păsări să cânte şi mereu să cânte, fără oprire. Paracliserul ne-a lămurit, că ţin isonul clopotelor care atârnă deasupra coliviilor lor. Apoi ne-a întrebat:

— Doriţi să auziţi cum cântă aceşti călugărei bardocuculiţi [262], care poartă pe cap o glugă, ca ciocârliile?

— Cu plăcere! am răspuns noi.

Paracliserul a sunat de cinci ori din clopot, iar călugăreii s-au strâns numaidecât laolaltă şi au început să cânte.

— Dacă trag şi eu clopotul, a întrebat Panurge, cântă? Aş vrea să-i aud pe ăia cu pene de culoarea scrumbiei afumate.

— Bineînţeles, a răspuns paracliserul.

Panurge a tras clopotul şi păsările cu pricina au început să cânte. Glasul lor era însă răguşit şi supărător. Paracliserul ne-a lămurit că erau al cincilea soi de jivine fătarnice, care se aciuiaseră de curând pe ostrov şi se hrăneau cu peşte, ca stârcii şi cormoranii. Robert Valbringue, care trecuse pe-acolo venind din Africa, le-a dat de veste, nu de mult, că se va abate asupra lor, în curând, al şaselea neam, al capuţinilor, mai prăpădit, mai ciufut şi mai rău decât toţi ceilalţi musafiri nepoftiţi ai ostrovului.

— Africa are însuşirea de-a scoate la iveală tot felul de lucruri nemaivăzute şi pocite, a spus Pantagruel.

CAPITOLUL IV.

Cum toate păsările de pe ostrovul Clopotelor sunt călătoare.

Pantagruel a vorbit mai departe:

— Ne-ai arătat cum cardinalăii zămislesc pe papagău, cum cardinalăii, la rândul lor, purced din episcopoi, episcopoii din stariţei, iar stăriţeii din călugărei. Aş vrea să ştiu cum se ivesc pe lume călugăreii?

— Sunt păsări călătoare şi vin de pe alte meleaguri, a răspuns paracliserul. Unele sunt dintr-o ţară foarte întinsă, care se cheamă a Flămânzilor. Altele dintr-un ţinut de la Soare-Apune, numit al Nepricopsiţilor. În fiecare an, călugăreii sosesc în stoluri, părăsindu-şi părinţii, rudele şi prietenii. Aceasta se întâmplă mai ales, când în acele părţi ale lumii se nasc prunci prea mulţi: băieţi şi fete. Cum, după voia lui Dumnezeu şi după legea firii, averea părintească urmează să se împartă între toţi deopotrivă, moştenirea s-ar fărâmiţa curând; de aceea ţările leapădă din ce prisoseşte, trimiţând pe călugărei în acest ostrov, pe care l-au poreclit al gheboşilor, fiindcă toţi sunt cocoşaţi, chiori, şchiopi, ciungi, boşorogi, schilozi, răpciugoşi, făcând degeaba umbră pământului.

— Fecioarele vestale se alegeau cu totul altminteri, spuse Pantagruel. Labeo Antistius arată, că în această tagmă a preoteselor nu era primită nici o fată care să fi avut sufletul întunecat de patimi, vreunul din simţuri în scădere sau vreo meteahnă trupească oricât de neînsemnată.

— Mult mă mir, a spus mai departe paracliserul, cum mamele din acele părţi ale lumii poartă nouă luni odraslele lor în pântece, iar după ce le-au dat naştere, nu pot să le sufere pe lângă ele mai mult de nouă ani, câteodată nici şapte. Le îmbracă într-o singură cămaşă, le taie nu ştiu câte smocuri de păr din creştetul capului, bolborosesc nişte descântece de pocăinţă, ca egiptenii, şi, fără nici o vătămare sau însângerare, prin metempsihoza lui Pitagora, le preschimbă de-a dreptul în păsări aşa cum le vedeţi. Un singur lucru nu l-am desluşit încă: de unde vin femeiuştile: călugărelele, stăriţelele, papagaiţele şi toate celelalte? Pentru ce în loc să cânte imnuri închinate graţiilor sau motete luminoase cum se obişnuia pe timpul lui Oromasis, se oţărăsc în tânguiri jalnice şi în blesteme, parcă s-ar închina diavolului Ariman? Şi de ce – vorbesc despre cele tinere ca şi despre cele bătrâne – se roagă necontenit pentru neamurile şi prietenii lor, care le-au prefăcut în păsări?

Aproape toate vin din ţara Flămânzilor, unde trăiesc oamenii cei mai mulţi. Ei se numesc asafizi, adică întunecaţi. Când nu mai au ce să mănânce şi când foamea rău-sfătuitoare îi chinuieşte, în loc să înveţe un meşteşug sau să slujească unui om de ispravă, fiindu-le silă să muncească, nu se apucă de nici o treabă, ci vin aici să trăiască la adăpost de griji. Tot aşa se întâmplă cu cei care n-au avut noroc în dragoste, ori au dat greş în cele ce-au întreprins; cu cei care au săvârşit vreo fărădelege şi sunt căutaţi pentru a fi daţi unei morţi mişeleşti. Toţi aleargă şi se adăpostesc aici, unde li-e traiul îndestulat; vin slabi ca nişte ogari şi se îngraşă ca nişte porci, găsind prea lesne ceea ce căutau: tihnă, simbrie şi iertare.

— Dar toate aceste mândre păsări care se aciuiază aici, nu se mai întorc niciodată în lumea unde s-au născut? a întrebat Pantagruel.

— Câte unele, a răspuns Aeditus. Mai demult plecau foarte puţine; târziu şi cu părere de rău. De la o vreme încoace, de când au început să fie tot mai dese întunecimile de stele, au început să ia drumul întoarcerii din ce în ce mai multe. Dar nu-i nici o supărare, fiindcă în aceeaşi măsură creşte tainul celor care-au rămas; iar cele ce îşi iau zborul îşi lasă penele prin urzici şi mărăcini.

Am zărit şi noi vreo câteva, printre care, căutând mai bine, am găsit, cu vârful în sus, pana unui grămătic.

CAPITOLUL V.

Despre căpeteniile ostrovului Clopotelor, lipsite de grai.

Abia şi-a sfârşit vorba paracliserul şi am văzut zburând în apropierea noastră vreo douăzeci şi cinci-treizeci de păsări, împodobite cu pene în fel şi fel de culori, cum nu mai întâlnisem încă pe tot ostrovul. Veşmântul lor împăunat se schimba la faţă din ceas în ceas, ca pielea cameleonului sau ca floarea de tripolion. Toate purtau sub aripa stângă un semn, alcătuit din două linii întretăiate, una culcată şi alta în picioare. Acest semn nu lipsea nici uneia, dar era de culori deosebite: la unele alb, la altele verde, la altele roşu, vioriu sau albastru.

— Ce sunt aceste păsări şi cum le numiţi? a întrebat Pantagruel.

— Sunt corcituri! a răspuns paracliserul. Noi le zicem: cavaleri. Aveţi şi pe la voi din aceştia, de diferite soiuri.

— Fă-le, rogu-te, să cânte. Aş dori să le aud ghiersul.

— Cavalerii nu cântă niciodată! a răspuns Aeditus. În schimb, mănâncă de două ori mai mult.

— Femeiuştile unde sunt? am întrebat eu.

— N-au parte femeiască.

— Cum aşa? s-a mirat Panurge. Or fi, poate, plini de râie sau mâncaţi de sfrinţie, te pomeneşti?

— În adevăr, aceste racile sunt foarte obişnuite la acest neam de păsări, din pricina aerului de mare care nu le prieşte. S-au apropiat de noi, ca să vadă dacă nu se află printre dumneavoastră vreuna din acele păsări răpitoare, care nu-s încă deprinse să apuce momeala, nu cunosc mănuşa şoimarului şi, după credinţa lor, trăiesc în lumea de unde veniţi dumneavoastră. Unele din aceste păsări de pradă poartă sub genunchi o panglică frumoasă şi de preţ, cu un inel pe care scrie: „Afurisit să fie cine se gândeşte la rău” [263]! Altele poartă pe fulgii gâtului un diavol răpus în luptă [264]. Altora, în sfârşit, le atârnă pe piept o blană de berbec [265].

— Meştere paracliser, a spus Panurge, o fi cum le tălmăceşti dumneata, dar noi nu le-am văzut niciodată.

— Am vorbit destul, a încheiat Aeditus. Hai să bem!

— Pe nemâncate? a întrebat Panurge.

— Să bem şi să mâncăm; să mâncăm şi să bem. Nimic nu-i mai preţios decât timpul. Se cuvine, deci, să-l folosim pentru cele bune.

Ne-a dus mai întâi să ne îmbăiem, în feredeul cardinalăilor, care e cu adevărat minunat şi încântător. Băieşii ne-au uns pe trup cu uleiuri îmbălsămate, dar Pantagruel spunea că ar fi băut şi-altminteri cu destulă sete. Paracliserul ne-a poftit apoi într-o sufragerie foarte frumoasă şi ne-a spus:

— Am aflat de la pustnicul Prohabus că aţi ajunat timp de patru zile. De acum înainte va fi dimpotrivă. Veţi bea şi veţi mânca fără încetare, patru zile împlinite.

— Fără să dormim? a întrebat cu îngrijorare Panurge.

— Voia dumneavoastră! a spus paracliserul. Cel ce doarme – bea.

Doamne, Dumnezeule, ce-am mai băut şi-am mai mâncat! Nimerisem peste un om cumsecade.

CAPITOLUL VI.

Cum se hrănesc păsările din ostrovul Clopotelor.

Pantagruel se întunecase la faţă şi nu părea de fel împăcat cu acel ospăţ de patru zile, la care ne osândise Aeditus.

Acesta a cam băgat de seamă şi i-a spus:

— Înălţimea-ta, precum bine ştii, şapte zile înainte şi şapte zile după ceaţă, nu-i niciodată furtună pe mare. Aceasta e o înlesnire, pe care văzduhul o dăruieşte alcionilor, păsările închinate lui Thetis. În timpul de faţă ele îşi clocesc ouăle pe ţărm şi puii lor ies din găoace. Apoi marea se răzbună după o linişte atât de lungă, şi patru zile în şir se frământă amarnic, ori de câte ori sosesc pe ţărmul nostru călători străini. Iar aceştia sunt nevoiţi să rămână în mijlocul nostru, fiind bine găzduiţi şi înfruptându-se din bunurile ostrovului Clopotelor. Să nu vă temeţi însă că veţi fi siliţi a pierde vremea fără folos. Veţi rămâne vrând-nevrând, dacă nu doriţi să vă războiţi pe apă cu Junona, Neptun, Doris, Eol şi ceilalţi zei răzbunători. Hotărâţi-vă, aşadar, să beţi şi să mâncaţi din plin.

După cele dintâi îmbucături, fratele Ioan l-a întrebat pe paracliser:

— N-am văzut pe acest ostrov decât păsări şi colivii. Nici o pasăre nu ară, niciuna nu seamănă; zburdă, ciripesc şi cântă. De unde se revarsă asupra lor, acest corn al belşugului, încărcat cu atâtea bunătăţi de soi?

— De pe tărâmul celălalt, a răspuns paracliserul; numai unele ţinuturi de la miazănoapte ne pun, de câţiva ani, beţe în roate.

— Mac, mac! a spus fratele Ioan. Ce-or să se mai căiască, şi pe dinainte şi pe dinapoi. Să bem, fraţilor!

— Dumneavoastră din care ţară sunteţi? a întrebat paracliserul.

— Din Tourraine, a răspuns Panurge.

— Bună cloşcă aţi avut, dacă-n Tourraine v-aţi născut! Binecuvântată ţară! Ne trimite în fiecare an atâtea bogăţii! Am auzit de la un om din partea locului, călător pe-aici, că ducele de Tourraine s-a văzut nevoit să-şi mai strângă brăcinarul, în urma darurilor pe care le-au trimis înaintaşii lui acestor sfinte păsări, îndopându-le cu fazani, potârnichi,

prepeliţe, găini de India, claponi graşi, vânat de toate felurile, cu pene şi cu păr.

Să bem, prieteni! Priviţi această mulţime de păsări dolofane şi grăsuţe; din daniile primite s-au îngrăşat şi în cinstea celor care le-au trimis cântă atât de frumos. Nici privighetorile nu ronţăie mai dulce mâncarea lor ca aceste cântăreţe, când trag clopotul cel mare din turla coliviei! Să bem, prieteni! Ziua de azi e prielnică băuturii ca şi toate celelalte. Să bem! Beau în sănătatea dumneavoastră din toată inima. Bine-aţi venit!

— Să nu vă fie teamă că vor lipsi bucatele şi vinul. Chiar de s-ar fereca bolta cerului şi s-ar preface pământul în aramă, suntem îndestulaţi pentru un şir lung de ani, de-ar fi şapte, de-ar fi opt, mai mult decât a ţinut pe vremuri foametea în Egipt. Să bem împreună şi iubirea de oameni să ne ţinăstrânşi laolaltă.

— Ei, drăcia dracului, bine o mai duceţi pe lumea asta! a spus Panurge.

— Pe lumea cealaltă va fi şi mai bine, a răspuns paracliserul. Câmpiile elizee ne-aşteaptă. Să bem, prieteni! Închin paharul în sănătatea voastră!

— Duhul cel sfânt a coborât asupra strămoşilor voştri, bocitorii, dezvăluindu-le mijlocul de a avea din belşug tot ceea ce, îndeobşte, oamenii doresc. Această înlesnire n-a fost dată multora; sau, ca să vorbim drept, nimănui. O, fericiţi muritori! O, zei din oameni născuţi! Al vostru e raiul pe pământ şi va fi şi pe lumea cealaltă. Să-mi dea şi mie Dumnezeu la fel.

CAPITOLUL VII.

Panurge povesteşte paracliserului întâmplarea cu măgarul şi armăsarul.

După ce am mâncat şi am băut zdravăn, Aeditus ne-a poftit într-o încăpere frumos dichisită cu aşternut de covoare şi cu pereţii înveşmântaţi în aur. Ne-a pus dinainte fructe uscate, dulciuri, ienupăr zaharisit, băuturi felurite şi un vin minunat. Ne-a poftit să gustăm din acele leacuri, care, ca şi

apa râului Lete ne vor face să uităm toată osteneala ce-am îndurat în lungul nostru drum pe mare. A trimis de asemeni merinde din plin corăbiilor trase la ţărm. Ne-am lăsat odihnei; dar n-a fost chip să aţipim, din pricina clopotelor care cântau fără istov.

La miezul nopţii, Aeditus a venit să ne trezească şi ne-a poftit să bem. Ridicând cel dintâi paharul, a spus:

— Voi, vietăţile de pe tărâmul celălalt, spuneţi că neştiinţa e mama tuturor relelor. Adevărat! Şi cu toate acestea, n-aţi izgonit-o cu totul din mintea voastră. În ea trăiţi. Cu ea şi prin ea. Iată de ce vă încearcă zi de zi atâtea suferinţe. Mereu vă plângeţi şi mereu vă tânguiţi. Nicicând nu sunteţi îndestulaţi. Şi tot astfel văd că se întâmplă în clipa de faţă, căci numai neştiinţa vă ţine în aşternut, cum Vulcan l-a legat odinioară în lanţuri pe zeul războaielor. Nu înţelegeţi, că sunteţi datori să cruţaţi somnul şi să nu lăsaţi să se irosească belşugul acestui ostrov minunat? S-ar fi cuvenit să vă ospătaţi până acum de trei ori. Luaţi aminte la cele ce vă spun: pentru a vă înfrupta din toate bunătăţile ostrovului Clopotelor, cuvine-se cu adevărat să vă sculaţi o dată cu zorile. Mâncând, bucatele sporesc. Lăsându-le la o parte, se împuţinează. Iarba cosită în primăvară creşte mai deasă şi aduce mai mult folos; lăsată în voia ei, tânjeşte şi o năpădeşte muşchiul. Să bem, prieteni! Să bem cu toţii! Păsările noastre cele mai gingaşe cântă în cinstea dumneavoastră. Să bem, dacă nu vă supăraţi, în sănătatea lor. Luaţi şi beţi! Cu cât veţi bea mai mult, cu atât veţi scuipa mai bine. Să bem! O dată, de două ori, de nouă ori! Non zelus, şed charitas [266]!

În zorii zilei ne-a trezit din nou şi ne-a poftit la o ciorbă de burtă. Apoi ne-am aşezat din nou la masă şi am lungit ospăţul toată ziua, trecând din una în alta, fără popas de odihnă, de la gustare la ojină, de la ojină la prânz, de la prânz la cină şi aşa mai departe. Din când în când mai dădeam o raită pe cărările ostrovului, ca să privim acele

binecuvântate zburătoare şi să ascultăm cântecele lor voioase.

Spre seară, Panurge i-a spus paracliserului:

— Prietene, îngăduie-mi să-ţi povestesc o întâmplare cu haz, care s-a petrecut la Chatelleraudois, acum vreo douăzeci şi trei de luni:

Într-o dimineaţă de aprilie, grăjdarul unui cavaler plimba caii pe câmp, când s-a întâlnit cu o păstoriţă, care stând la umbra unui tei, îşi păzea turma de miei, cu măgarul lângă ea şi vreo câteva capre.

Intrând în vorbă cu păstoriţa, grăjdarul a poftit-o să se urce cu el în şa, îmbiind-o să-i arate grajdurile şi să ia împreună o fărâmă de gustare, la botul calului. În vreme ce glumeau amândoi despre câte toate, calul i-a şoptit măgarului la ureche (căci în anul acela, dobitoacele, pe alocuri, vorbeau): – „Mi-e milă de tine, urecheatule, şi te plâng. Eşti mic şi prăpădit, munceşti cât e ziua de mare şi de atâta trudă, ţi s-a ros spinarea. N-ai ce face, dacă aşa te-a lăsat Dumnezeu, să fii slugă la oameni. Eşti un măgar cumsecade. Dar – oricum! – să nu fii ţesălat niciodată, decât în răspăr, să porţi pe greabăn o povară atât de grea şi să flămânzeşti mereu, mi se pare un lucru nedrept şi fără noimă. Te văd ciufulit, deşelat, costeliv şi hrănit ca vai de lume, numai cu ciulini şi cu rogoz. Întinde pasul, măgarule, şi hai cu mine să-ţi arăt cum suntem ţinuţi şi îngrijiţi noi, cei care ne-am născut pentru războaie şi luptă. Nici n-o să-ţi vină să crezi, când vei vedea porţia mea de ovăz!” – „Viu bucuros, domnule cal”. – „Zi „domnule armăsar”, măgarule!” – „Iertaţi-mă, domnule armăsar, noi ăştia de la ţară nu prea ştim să potrivim vorbele cum se cuvine. Fiindcă sunteţi însă atât de bun să mă poftiţi, voi veni bucuros în urma dumneavoastră, ceva mai departe, să nu mă loviţi (vă rog să mă credeţi că mi-e pielea ferfeniţă!) „

Păstoriţa s-a suit călare, iar măgarul a luat-o după armăsar, în nădejdea că, ajungând acasă, o să-i facă şi lui parte din traista de ovăz. Grăjdarul, văzându-l, a poruncit

însă argaţilor să-l ia la goană cu furca şi cu ciomege pe spinare. Măgarul a luat-o la sănătoasa, chemând în ajutor pe Neptun, zeul ocrotitor al călăreţilor. „Are dreptate, spunea în gândul lui. Nu se cuvine măgarului să meargă în rând cu domnii cei mari. Soarta mea e să slujesc pe cei săraci. Aşa m-a învăţat Esop, şi ar fi din partea mea o îndrăzneală prea mare. N-am altceva de făcut decât s-o iau din loc, şi cât mai repede, până nu începe să-mi joace ciomagul pe spinare!” Şi măgarul a început să fugă, sărind, tropăind şi pârţâind.

Păstoriţa, zărindu-l cum fuge, a spus grăjdarului că măgarul e al ei, şi dacă nu se poartă frumos cu el, se lasă păgubaşă de gustare. Ca să-i facă pe voie, grăjdarul a poruncit să i se dea măgarului cât o putea să mănânce, chiar de-ar rămâne caii fără ovăz timp de opt zile. A fost însă mai greu să-l cheme pe măgar înapoi. Degeaba îl îmbiau băieţii: – „Hai, măgăruşule, hai! Vino, să-ţi dăm ovăz!” Măgarul zicea: – „Nu viu, că mi-e ruşine”. Cu cât îl pofteau mai drăgălaş, cu atât sărea şi pârţâia mai tare. Şi dus ar fi fost, dacă păstoriţa nu i-ar fi îndemnat pe argaţi să sune în mers ovăzul pe fundul baniţei. Ceea ce au şi făcut. Măgarul s-a întors dintr-o dată cu urechile spre ei şi le-a spus: – „Ovăz? Vreau ovăz. Numai furca să n-o văz! Staţi! Staţi că viu!” Şi măgarul a venit, cântând cu acel glas frumos şi mlădios, pe care, după cum ştiţi, îl au dobitoacele din Arcadia.

L-au luat şi l-au dus în grajd, alături de armăsar; l-au şters, l-au frecat, l-au ţesălat şi l-au periat; i-au aşternut pe jos culcuş de paie până sub burtă, i-au umplut ieslele cu fân şi i-au pus dinainte o baniţă de ovăz, pe care argaţii au avut grijă să-l cearnă. Măgarul mişca din urechi, voind să spună că i se face o cinste prea mare şi că el ar fi mâncat ovăzul, cu aceeaşi poftă, şi necernut. După ce s-au săturat bine amândoi, calul l-a întrebat pe măgar: – „Ei, urechiatule, cum te simţi? Plăcutu-ţi-a ovăzul? Şi mai făceai mofturi! Ce zici?” – „Jur pe smochinele pe care le-a mâncat strămoşul

meu făcându-l pe Filimon să moară de râs, că nici regii şi împăraţii nu prânzesc mai bine. Un singur lucru mai lipseşte, ca să fie plăcerea întreagă. Dumneavoastră, domnilor cai, vă rog să iertaţi, unde vă bălegaţi?” – „Ce vorbă e asta? s-a supărat armăsarul. Ţi s-au încins creierii? Mă iei drept măgar?” – „I-a! I-a! a spus măgarul pe limba lui. Sunt cam tare de cap şi n-am învăţat să vorbesc pe ocolite, ca domnii cai. Să fie cu iertare, unde vă faceţi nevoile, domnilor armăsari? Aici în grajd, e voie?” – „Vorbeşte mai încet, mintosule, că te aud domnii argaţi şi-or să-ţi tragă vreo câteva cu furca, să-ţi treacă pofta de bălegat! Noi, nici udul nu îndrăznim să ni-l lăsăm în grajd, de frica bătăii! Altminteri, după cum vezi, trăim ca în sânul lui Avram!” – „Jur pe muchea samarului pe care îl port în spate, ca mă lipsesc de aşternutul, de fânul şi de ovăzul vostru. Trăiască ciulinii câmpului, unde poţi să-ţi faci nevoile cum îţi place! Eu am o vorbă: mâncarea e fudulie, bălegatul e ce e! E fânul şi ovăzul nostru. Hei, domnule armăsar, dacă ne-ai vedea când ne adunăm la sfat în zilele de târg, cu ce voie bună ne uşurăm, în timp ce stăpânele noastre îşi vând gâştele şi puii. Şi cu asta, basta! Am zis.”

Panurge a tăcut. Pantagruel l-a rugat să ne spună tâlcul povestirii. Dar paracliserul a răspuns:

— Pentru cine ştie să priceapă e de-ajuns. Am înţeles foarte bine unde vrei să baţi cu pilda calului şi a măgarului. S-ar cuveni să ai puţină ruşine! Ce doreşti dumneata nu se poate. Să nu mai vorbim.

— Văzui adineauri pe-aici, a spus Panurge, o stareţă albă, pe care mai bucuros aş umbla călare, decât s-o port de mână. Atât e de frumoasă şi de curată, încât aş păcătui cu ea fără grijă, o dată sau de două ori. Nu m-am gândit la nimic rău, Doamne fereşte! Să dea Dumnezeu să m-ajungă în orice clipă, răul la care m-am gândit!

CAPITOLUL VIII.

Cum am izbutit cu mare greutate să-l vedem pe papagău.

A treia zi am petrecut-o ca şi pe cele două dinainte: mâncând şi bând. Pantagruel a cerut cu stăruinţă să-l vadă pe papagău, dar paracliserul a răspuns că nu-i lucru atât de uşor.

— Cum adică? a întrebat Pantagruel. Poartă coiful lui Pluto pe cap, inelul lui Gyges în gheară sau un cameleon în sân, ca să se facă nevăzut?

— Nu, dar prin firea lucrurilor e anevoie să ajungă cineva până la el. Voi face totuşi astfel ca să-l vedeţi, dacă va fi cu putinţă.

Spunând acestea, ne-a lăsat sa ne luptăm cu paharele. După vreun sfert de ceas s-a întors, spunând că papagăul poate fi văzut la acea vreme. Ne-a dus în tăcere şi pe furiş până la colivia unde papagăul şedea pe vine, înconjurat de doi cardinalăi mai mărunţei şi vreo şase episcopoi înfoiaţi şi graşi. Panurge i-a privit cu uimire înfăţişarea, mişcările, statura, apoi a strigat:

— Ducă-se pe pustii! Seamănă cu o pupăză!

— Vorbeşte mai încet, pentru Dumnezeu! a spus paracliserul. E o pasăre cu urechi, cum bine a băgat de seamă înţeleptul Michel din Macon.

— E o pu-pă-ză… a şoptit Panurge.

— Dacă v-aude cum îl bârfiţi sunteţi pierduţi, oameni buni! Vedeţi în colţul coliviei o căldăruşă?

În ea sunt numai fulgere şi trăsnete, tunete şi furtună, e diavolul însuşi, pe care îl va asmuţi asupra dumneavoastră şi într-o clipă vă veţi prăvăli în prăpastie, la douăzeci de stânjeni sub pământ!

— Ar fi mai bine, a spus fratele Ioan, să ne aşezăm din nou la masă.

Panurge rămăsese într-o adâncă smerenie în faţa papagăului şi a celorlalţi sfetnici ai lui, când a zărit deasupra coliviei o cucuvea. Atunci a spus:

— Ajută-ne, Doamne, că ne ia dracul! Suntem pierduţi! Am murit! Ne cântă cucuvaia! Asta-i ţara ielelor, nu-i a păsărelelor! E ţara belelelor, ţara cucuvelelor!

— Vorbeşte mai încet, s-a răstit paracliserul. Nu-i o cucuvea, e un cuvios!

— Dar papagăul nu cântă? a întrebat Pantagruel. Mult am dori să-i auzim sfântul glas.

— Are zilele lui când cântă şi ceasurile lui când se aşază la masă, a răspuns Aeditus.

— Mie nu mi se potriveşte, a spus Panurge. Pentru mine toate ceasurile sunt bune. Hai să bem!

— Iată, acum ai grăit înţelepţeşte. Vorbind astfel, nu vei cădea în erezie nicicând. Ai dreptate. Să mergem!

Întorcându-ne la paharele noastre, am zărit stând turceşte un bătrân episcopoi cu moţul verde, însoţit de un suflegau şi trei onocrotali [267], păsări vesele; episcopoiul sforăia la umbră. Lângă el şedea o stăreţică nostimioară, care atât de dulce cânta, încât am fi vrut să fim numai urechi din cap până în picioare, să nu pierdem nici o picătură din viersul ei.

— Stăreţică îşi sparge pieptul cântând, a spus Panurge, iar episcopoiul sforăie ca un porc. Să vedeţi, cum o să-l fac eu acum să cânte!

Panurge a început să tragă clopotul cel mare care atârna deasupra coliviei, dar cu cât suna mai tare, cu atât episcopoiul sforăia mai cu nădejde, şi nici gând să cânte.

— Stai, cimpoi bătrân, că am eu ac de cojocul tău! s-a supărat Panurge, şi ridicând un bolovan de pe jos, a vrut să i-l azvârle în burtă. Dar paracliserul a strigat:

— Ce faci, omule? Loveşte, turteşte, ucide pe toţi regii şi împăraţii din lume; jupoaie-le pielea şi dă-le otravă, când vrei şi cum vrei; ia la goană îngerii din cer; pentru toate te va ierta papagăul. Dar să nu te atingi de păsările sfinte, dacă ţii la viaţa ta şi a neamurilor tale, la sufletele prietenilor tăi morţi sau vii; căci nici urmaşii urmaşilor lor nu vor scăpa de urgia osândei! Priveşte căldăruşa asta…

— Ar fi mai bine să bem şi să mâncăm, a spus Panurge.

— Aşa e, domnule paracliser, a întărit fratele Ioan. Privind aceste păsări drăceşti, ispitiţi suntem a cârti şi a striga

blesteme; bând vinul din ulcea, pe Domnul vom lăuda. Să bem din pahar, ce vorbă cu har!

Trei zile de-a rândul ne-am războit cu paharele (aşa după cum bănuiţi), după care paracliserul ne-a dat voie să plecăm. I-am dăruit o custură frumoasă, care i-a făcut mai multă plăcere decât ulciorul cu apă proaspătă pe care un ţăran, odată, i l-a întins lui Artaxerxe, dându-i să bea. Ne-a mulţumit cu vorbe din adâncul inimii şi ne-a încărcat corabia cu toate de care aveam nevoie. Ne-a poftit călătorie bună şi ne-a urat să ajungem sănătoşi la capătul drumului. Ne-a pus să jurăm pe Jupiter-Petru, că la întoarcere ne vom opri din nou la ei. Când să ne despărţim, ne-a spus:

— Prieteni, nu uitaţi, că în lumea aceasta sunt mai multe păcate decât oameni. Să ţineţi minte!

CAPITOLUL IX.

Cum am ajuns la ostrovul Ferecat.

Am pornit din nou la drum, cu burta plină şi cu vântul în spate. Am întins pânzele şi în mai puţin de două zile am ajuns la ostrovul Ferecat. Era un ţinut pustiu, în care am văzut cu ochii o sumedenie de copaci purtând pe crengile lor: târnăcoape, cazmale, hârleţe, seceri, sape, mistrii, securi, cosoare, ferăstraie, foarfeci, custuri, cleşti, lopeţi, sfredele şi burghie.

În alţi copaci am zărit pumnale, junghere, paloşe, bricege, sule, săbii, iatagane, spade, cuţite şi săgeţi.

N-aveai decât să scuturi copacii, şi toate acele fiare cădeau ca prunele, iar din cădere nimereau într-un fel de trestie, ce-i mai zice şi teacă. Trebuia să bagi bine de seamă să nu-ţi pice vreunul în cap, peste picioare sau altă parte a trupului, fiindcă, aşa cum pornea cu vârful în jos, putea să te sfârtece. Sub nişte alţi arbori, nu ştiu cum le spune, am văzut un alt soi de ierburi, care semănau cu nişte suliţe, lănci, halebarde, baltaguri, furci, ţepi şi ţepoaie. Creşteau atât de înalte, încât creştetul lor atingea ramurile copacilor, unindu-se cu tăişurile şi vârfurile care li se potriveau. Copacii le ţineau dinadins pregătite, cum păstrezi la

îndemână hainele copilului, când a crescut şi vrei să-l scoţi din scutece. Mai mult decât atât. Ca şi cum ar fi voit să adeverească spusele lui Platon, Anaxagora şi Democrit (filosofi de lepădat să fi fost aceştia?) copacii de pe ostrovul Ferecat semănau cu nişte vietăţi ale pământului, deosebindu-se de ele nu fiindcă n-ar fi avut carne, grăsime, vine, artere, încheieturi, nervi, zgârciuri, oase, măduvă, sânge, mitră, creieri sau alte mădulare, căci pe acestea, cum a arătat Teofrast, le aveau; ci fiindcă stăteau cu capul (adică tulpina) în jos, cu părul (adică rădăcina) în pământ şi cu picioarele (adică ramurile) în văzduh: întocmai ca un om care s-ar răsturna cu crăcii în sus.

Aşa cum podagroşii se pricep să spună când se strică vremea ori se îndreaptă, după durerile pe care le simt în genunchi sau prin şale, tot astfel acei copaci, datorită rădăcinilor, sucului şi măduvei lor, ştiu ce fel de teci vor creşte sub ei, pregătindu-le fierul nimerit. E drept că în toate (afară de cele ale lui Dumnezeu) se întâmplă uneori câte o greşeală. Natura însăşi n-o nimereşte totdeauna şi dă la iveală câteodată lucruri şi fiinţe pocite sau hidoase. Copacii ostrovului Ferecat au şi ei câteva cusururi, pe care le-am însemnat, aşa cum le-am văzut: un crâmpei de suliţă, care creştea pe o creangă purtătoare de felurite fiare, s-a împreunat cu o mătură. (Nu-i nici o pagubă, va sluji la curăţatul hornurilor.) Un cuţit s-a lipit de-o foarfecă. (Bună îmbinare pentru curăţatul omizilor.) Un mâner de halebardă a atins un tăiş de seceră, parcă ar fi fost un fătălău! (Sculă potrivită pentru cositul ierbii.) Mare lucru e să crezi în Dumnezeu!

Întorcându-ne la corăbiile noastre, mi s-a năzărit că în dosul nu ştiu cărui tufiş erau niscava oameni, care ascuţeau parcă nişte fiare, pe care le ţineau nu ştiu unde şi nici n-aş putea să spun în ce fel.

CAPITOLUL X.

Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Norocului.

Părăsind ostrovul Ferecat, ne-am urmat călătoria mai departe, iar a doua zi am ajuns la ostrovul Norocului. Acest ţinut seamănă aidoma cu Fontainebleau-ul, iar pământul lui e atât de sărac, că oasele (adică stâncile) îi ies prin piele. E un ostrov nisipos, sterp, nesănătos şi urât. Cârmaciul ne-a arătat două stânci pătrate, însemnate pe fiecare faţă cu nişte puncte mici şi negre, iar în întregimea lor atât de albe, încât mi s-au părut a fi tăiate în alabastru sau acoperite pe de-a-ntregul cu zăpadă. Cârmaciul ne-a spus că sunt zaruri. Ne-a mai lămurit că în acele stânci cu şase feţe se află cuibul celor douăzeci şi patru de diavoli ai norocului, atât de temuţi în ţara noastră. Cei mari, doi fraţi gemeni, merg alături şi se numesc Şase-Şase. Celor mai mici le zice: Unu-Unu, Doi-Doi, Trei-Trei, Patru-Patru, Cinci-Cinci; pe ceilalţi îi cheamă: Şase-Cinci, Şase-Patru, Şase-Trei, Şase-Doi, Şase-Unu, Cinci-Patru, Cinci-Trei şi aşa mai departe. Mi-am adus aminte, că prea puţini sunt jucătorii care nu-l pomenesc pe dracul, aruncând cele două zaruri cu ceaşca şi strigând, de pildă: Senes [268], prietenul meu! (adică dracul cel mare), Ambezar [269], puştiule! (adică diavolul cel mic) „Patru-Doi, băieţaşii mei” şi aşa mai departe, fiecare cu porecla şi cu numărul lui. Nu numai că jucătorii le spun tuturor pe nume, dar sunt cu ei prieteni şi cunoscuţi. E drept că dracul nu vine totdeauna când îl chemi, ba adeseori trimite pe altul în loc, el fiind în altă parte, unde fusese poftit mai din vreme. Aceasta nu înseamnă că dracii au simţurile tocite şi că nu aud. Dimpotrivă.

Ne-a mai spus, că de jur împrejurul ostrovului aceluia şi prin apropierea stâncilor, s-au înecat mai multe corăbii şi au pierit mai multe vieţi decât pe meleagurile tuturor Caribdelor, Sirtelor, Sirenelor, Scilelor, Strofadelor şi celorlalte vârtejuri şi genuni ale mării. L-am crezut fără greutate, amintindu-mi că odinioară înţelepţii Egiptului scriau cu ieroglife numele lui Neptun pe o faţă a zarurilor. Apoi, pe rând: Apolo era unu, Diana doi, Minerva şase şi aşa mai departe. Am mai aflat că se găsea pe ostrov un şip cu

sânge din vasul sfântului Graal, moaşte dumnezeieşti, pe care puţini le cunosc. Panurge s-a rugat cu atâta stăruinţă de paznici, încât aceştia s-au înduplecat să ni-l arate, cu pregătiri şi închinăciuni de trei ori mai mari decât la Florenţa pentru Pandectele lui Justinian sau la Roma pentru sfânta Veronica. N-am văzut de când sunt atâtea lumânări şi atâtea făclii. Toate acestea, ca să ne arate, ce? O buză de iepure fript. Altceva vrednic de luare-aminte n-am văzut, decât pe mucalitul Haz, fiul tristului cavaler de Necaz; apoi găoacele celor două ouă pe care le-a clocit pe vremuri Leda şi din care au ieşit Castor şi Pollux, fraţii frumoasei Elena. Paznicii ne-au dăruit câte o aşchie, s-o bem cu apă neîncepută. La plecare, am cumpărat o ladă cu fesuri, nişte tichii şi broboade din care se poartă pe ostrovul Norocului. Nu cred că o să am vreun câştig din vânzarea lor. Puţini o să se grăbească să le cumpere, şi nimeni n-o să vrea să le poarte.

CAPITOLUL XI.

Cum am coborât în vizuina Pisihoţului, mai-marele cotoilor îmblăniţi.

Câteva zile mai târziu, după ce era cât pe-aici să ne ducem la fund de vreo două-trei ori, am trecut pe lângă ostrovul Pedepselor – un ţinut tot atât de pustiu – şi am ajuns la ostrovul Judecăţilor.

Pantagruel n-a vrut să coboare din corabie şi foarte bine a făcut, fiindcă pe noi ne-a prins şi ne-a închis căpetenia cotoilor-îmblăniţi, Pisihoţul, pe cuvânt că cineva din ai noştri ar fi încercat să vândă unui poliţai fesuri din ostrovul Norocului. Cotoii îmblăniţi sunt nişte fiare cumplite şi înfricoşătoare: mănâncă copii mici şi pasc pe trepte de marmură. Puteţi să vă închipuiţi, beţivilor, cât de cârn le e nasul! Nu le creşte părul pe piele, ci sunt îmblăniţi pe dinăuntru, iar fiecare din ei poartă, ca semn de recunoaştere şi drept lozincă o turbincă larg deschisă. N-o poartă însă toţi în acelaşi fel. Unii şi-o leagă la gât, ca pe-o băsmăluţă; alţii o încing peste burtă; unii şi-o atârnă pe

şold; alţii la şezut, nu se ştie de ce. Au gheare atât de puternice, de lungi şi de ascuţite, că nimic nu le scapă, când apucă. Unii poartă pe cap o tichie cu patru streşini şi în patru colţuri; alţii, o scufie cu marginile răsfrânte; alţii un fel de coif de catifea neagră, ca un potcap turtit.

Intrând în vizuina lor, ne-a spus aşa un cerşetor, căruia i-am dat o leţcaie la ieşirea din biserică:

— Oameni buni, să vă ajute Dumnezeu, să nu vă lăsaţi oasele pe-aici? Uitaţi-vă la mutrele acestor straşnici împărţitori ai dreptăţii încotoşmănate. Luaţi seama! Numai şase olimpiade de veţi mai avea de trăit, înainte de a împlini vârsta a doi câini la un loc, o să vedeţi cum aceşti cotoi-îmblăniţi vor pune gheara pe toată Europa şi vor stăpâni după poftă toate bunurile ei, afară numai dacă prin vreo pedeapsă a cerului nu se vor irosi în mâinile urmaşilor lor câştigurile ce-au dobândit prin vicleşug şi strâmbătate. Ascultaţi vorba unui cerşetor cinstit. S-a sălăşluit printre ei un al şaselea simţ, cu ajutorul căruia înhaţă, înfulică şi spurcă tot. Pun pe rug. Trag pe roată. Taie capetele. Aruncă în temniţă. Schingiuiesc, prigonesc şi sărăcesc lumea, fără să mai deosebească binele de rău. Păcatul la ei se cheamă cinste; cruzimea se numeşte omenie; trădarea îmbracă veşmintele credinţei; hoţia e dărnicie. Legea lor e jaful, iar când îl săvârşesc, toţi oamenii se închină, afară de eretici. Stăpânirea lor e atotstăpânitoare; judecata lor n-are judecător. Uitaţi-vă la ei şi veţi vedea, că troaca lor stă în grajd, deasupra ieslelor. Să vă aduceţi aminte despre aceasta, iar dacă veţi vedea abătându-se asupra lumii: ciuma, foametea, războaiele, cutremurele de pământ, atâtea nenorociri şi sfâşieri între oameni, să ştiţi că nu-i de vină nici aşezarea rău prevestitoare a stelelor, nici volniciile Curiei de la Roma, nici tirania prinţilor care stăpânesc pământul, nici făţărnicia fariseilor, a ereticilor şi a profeţilor mincinoşi, nici lăcomia cămătarilor, nici îndrăzneala plăsmuitorilor de bani, nici neştiinţa, neruşinarea şi nesocotinţa felcerilor sau a spiţerilor, nici stricăciunea

femeilor desfrânate, care îşi otrăvesc bărbaţii şi îşi sugrumă pruncii, nu! Pricina nefericirilor omeneşti căutaţi-o în răutatea fără margini a acestor cotoi-îmblăniţi, care ascunşi în vizuinile lor, mai tainice decât cabala evreilor, nu sunt nici îndeajuns de dispreţuiţi, nici bine ţinuţi în frâu şi nici pedepsiţi cum s-ar cuveni. Dar dacă, într-o zi, poporul va ajunge a-i cunoaşte aşa cum sunt, nu se va găsi pe lume nici vorbitori atât de pricepuţi, nici legiuiri atât de aspre, nici judecători atât de puternici, ca să-i poată ocroti, cruţându-i de a fi arşi de vii fără milă în hrubele lor! Înşişi copiii lor, puii de cotoi, ca şi celelalte neamuri ale lor, se vor lepăda de ei şi îi vor blestema. Precum Anibal, la porunca tatălui său Amilcar, a jurat în faţa zeilor că va prigoni pe romani, din toate puterile lui, până la ultima suflare a vieţii, tot astfel am primit de la fie-iertatul meu părinte îndemnul de a sta departe de aceşti cotoi-îmblăniţi, aşteptând să cadă asupra lor trăsnetul din cer şi să-i prefacă în cenuşă, ca pe ceilalţi titani păgâni, vrăjmaşi ai lui Dumnezeu. Oamenii au ajuns atât de puţin simţitori, încât nu-şi mai amintesc despre suferinţele pe care le-au îndurat şi nu se gândesc la răul pe care îl vor mai suferi; şi chiar dacă şi-ar duce aminte, nu îndrăznesc, nu vor sau nu pot să-l stârpească.

— Aşa stau lucrurile? a spus Panurge. Să fugim! Hai, hai! Pentru numele lui Dumnezeu-sfântul, aici nu-i de noi. S-o ştergem!

Acest calic de treabă atât m-a minunat, De parcă-n plină iarnă în cer ar fi tunat.

Voind să ne întoarcem la corabie, am găsit poarta încuiată. Am aflat astfel că, de intrat, se putea intra uşor în vizuinea cotoilor-îmblăniţi, dar de ieşit, nu era chip fără o dovadă de descărcare. Din bâlciul care ţine o zi întreagă, nu poţi să pleci, murdar şi cu picioarele pline de praf, tot atât de lesne ca dintr-o dugheană în care târguieşti la repezeală. Mai rău a fost când ne-am înfăţişat la judecată, ca să ne dea hârtie la mână pentru plecare. Ne-am pomenit în faţa unei fiare mai hidoase decât se poate spune. Îi zicea Pisihoţul. N-aş

putea să-l asemăn decât cu Himera, cu Sfinxul, cu Cerberul infernului sau cu chipul lui Osiris, aşa cum l-au închipuit egiptenii, având trei capete lipite unul de altul: un cap de leu care rage, altul de câine care înoată şi al treilea de lup cu gura căscată, iar toate trei înlănţuite de un balaur care îşi muşcă coada şi împrăştie raze scânteietoare în jurul lui. Avea mâinile pline de sânge; gheare de scorpie, botul ca un plisc de corb, colţii unui mistreţ de patru ani şi ochii învăpăiaţi ca o gură de iad. Jeţul în care şedea, ca şi al cotoilor din dreapta şi din stânga lui, avea înfăţişarea unor iesle, deasupra cărora atârna o troacă frumoasă şi încăpătoare, aşa cum ne spusese cerşetorul. Deasupra jeţului din mijloc se zărea chipul unei femei bătrâne, care ţinea în mâna dreaptă o seceră [270], iar în cea stângă o cumpănă. Pe nas purta ochelari. Talgerele cumpenei erau întocmite din două tolbe de catifea, una plină de bani, atârnând greu, cealaltă ridicată mult deasupra limbii cântarului, şi goală. Era, după cum socot eu, icoana dreptăţii încotoşmănite, pe care vechii tebani o blestemau. Ei ciopleau în aur, argint sau marmură chipul judecătorilor răposaţi, amintindu-l pe fiecare după vrednicia lui. Dar pe toţi îi înfăţişau fără mâini!

Am fost duşi, aşadar, înaintea Pisihoţului. Un soi ciudat de oameni, purtând saci şi tolbe pline cu vrafuri de hârtie, ne-au poftit să ne aşezăm pe-o laviţă. Panurge le-a spus:

— Golanilor şi iubiţi prieteni, daţi-mi voie să rămân în picioare. Laviţa asta e prea joasă pentru unul care poartă izmene noi şi pieptarul scurt.

— Stai jos şi nu mai lungi vorba, s-a răstit unul din ei. O să vă înghită pământul de vii, dacă nu veţi răspunde cum se cuvine!

CAPITOLUL XII.

Cum ne-a cerut Pisihoţul să-i dezlegăm o ghicitoare.

După ce ne-am aşezat cu toţii la rând, Pisihoţul, care avea alături pe cotoii lui îmblăniţi, s-a răstit la noi cu glas furios şi răguşit:

— Ascultaţi aici, care va să zică! („Care va să zică, toarnă în ulcică”, a murmurat Panurge, cântând printre dinţi.) Ascultaţi:

O tânără fetiţă bălăioară.

A zămislit un negru fără tată, Şi facerea i-a fost, oricum, uşoară.

Dar pruncul, ca o viperă-nsetată, Nerăbdător să iasă la lumină.

I-a sfârtecat din burtă o bucată.

Căi multe-a mers apoi, fără hodină.

Zburând prin ceruri şi pe jos umblând, Uimind pe înţeleptul fără vină, Ce-l socotea drept om, la trup şi-n gând.

— Care va să zică, a spus Pisihoţul, vă poftesc să răspundeţi la această întrebare, şi cât mai grabnic, care va să zică.

Eu am răspuns:

— Dacă aş ţine, ca să zic aşa, ca Verres [271], un sfinx la mine acasă, aş şti, ca să zic aşa, cum să răspund. Dar habar n-am şi, prin urmare, ca să zic aşa, sunt bun nevinovat.

— Altceva n-ai de spus? O să-ţi pară rău, care va să zică. Mai bine ajungeai în iad, pe mâna lui Lucifer, care va să zică, decât să cazi în ghearele noastre. Priveşte aici!. Aşadar şi prin urmare, susţii, derbedeule, că eşti nevinovat; ca să scapi de pedeapsă! Hm! Trebuie, care va să zică, să ştii, că legile noastre sunt ca nişte pânze de păianjen; fluturii şi gâzele se prind lesne, care va să zică, numai bondarii cei răi şi puternici rup pânza şi trec prin ea. Tâlharii cei mari şi tiranii nu-s pentru noi, care va să zică. Sunt greu de mistuit, care va să zică, şi ne-ar face să ne pierdem minţile. Nouă ne place fragedă şi nevinovată, fără vine care va să zică! Aşadar şi prin urmare, s-a sfârşit cu voi! Satana o să vă cânte prohodul!

Întărâtat de vorbirea Pisihoţului, fratele Ioan a spus:

— Hei, diavol îmbrobodit, cum vrei să-ţi răspundă omul, dacă nu ştie? Nu te mulţumeşti cu adevărul?

Pisihoţul a sărit ca ars:

— Îndrăzneşti, care va să zică? Află că de când domnesc peste aceste judecăţi, nu mi s-a întâmplat, care va să zică, să răspundă cineva neîntrebat. Cine l-a adus aici pe nebunul ăsta?

— Ai minţit, a spus fratele Ioan, fără să mişte buzele.

— Ce îţi închipui, mârlane, că te găseşti, care va să zică, în grădinile lui Akademos, laolaltă cu vânătorii pierde-vară şi cu hăitaşii care umblă după adevăruri prin tufişuri şi le iau la goană? Noi avem altceva de făcut, care va să zică! Nouă să nu ne spui ce ştii, să ne spui ce nu ştii, ai înţeles? Să mărturiseşti ce n-ai făcut. Să răspunzi ce n-ai învăţat. Să stai pe ghimpi şi să ai răbdare. Să smulgi, care va să zică, pana din coada gâştei, fără s-o doară! De ce vorbeşti, dacă n-ai împuternicire, scutura-te-ar frigurile şi însura-te-ai cu ele?

— O mie şi unu de draci, de arhidraci, de protodraci şi de papadraci! Te-ai apucat să-i însori pe călugări? Hu! Hu! Hu! Ereticule!

CAPITOLUL XIII.

Cum a dezlegat Panurge ghicitoarea Pisihoţului.

Pisihoţul, ca şi cum n-ar fi auzit vorbele fratelui Ioan, l-a întrebat pe Panurge:

— Dar tu, maţ-umplut, n-ai, care va să zică, nimic de spus?

Panurge a răspuns:

— Văd că ne-am întâlnit cu ciuma, şi ca să zic aşa, o să ne ia dracul, de vreme ce dreptatea noastră a fost pusă sub obroc, iar Satana o să ne cânte, care va să zică, prohodul. Aşadar şi prin urmare, vă rog să-mi daţi voie să plătesc pentru toţi, şi să ne îngădui să plecăm. Sunt sătul de dracul, ca să zic aşa, până peste cap!

— Să plecaţi? s-a zborşit Pisihoţul. De trei sute de ani, care va să zică, nu s-a întâmplat până acum să scape vreunul de-aici, fără să lase, care va să zică, măcar un smoc de păr, sau o bucăţică de piele. Aveţi neruşinarea să spuneţi că aţi fost aduşi în faţa noastră fără temei, iar noi, care va să zică, vă

facem nedreptate? Eşti destul de prăpădit şi-altminteri, care va să zică; dar nenorociri mult mai mari te vor ajunge, dacă nu vei izbuti să dezlegi ghicitoarea pe care ţi-am pus-o. Aşadar şi prin urmare, ce răspunzi?

— E un gândac negru, care s-a născut, ca să zic aşa, dintr-un bob de fasole albă, ieşind prin gaura pe care a ros-o, a răspuns Panurge. Câteodată zboară, altă dată, ca să zic aşa, umblă pe pământ. Căci, după cum arată Pitagora, cel dintâi iubitor de înţelepciune nevinovată (grecii îl numeau filosof), gândacul acesta e întruparea, ca să zic aşa, prin metempsihoză, a unei fiinţe omeneşti. După credinţa lui Pitagora, dacă voi înşivă aţi fi oameni, ca să zic aşa, şi moartea v-ar răpune, sufletele voastre, ca să zic aşa, s-ar întrupa într-un gândac: căci după cum în viaţa de-acum aţi ros şi aţi mâncat, într-o altă viaţă va fi, prin urmare, la fel:

Ca o năpârcă ce pândeşte-n cale, Muşca-vei însuşi sânul maicii tale.

— Dă, Doamne! a spus fratele Ioan. Aş vrea să-mi crească un bob de fasole unde nu mă arde soarele şi să mi-l roadă gângăniile astea!

Panurge, sfârşindu-şi vorba, a azvârlit pe podea o pungă de piele plină cu galbeni însoriţi. Auzind punga sunând toţi cotoii îmblăniţi s-au repezit asupra ei, parcă s-ar fi pornit să cânte cu ghearele pe-o lăută fără gât. Apoi au început să strige:

— Sunt dovezi! Dovezi întemeiate! Judecata e luminată: oamenii aceştia sunt nevinovaţi.

— E aur curat, a spus Panurge. Galbeni însoriţi.

— Aşadar şi prin urmare, Curtea a hotărât, a spus Pisihoţul. Să trecem mai departe. Aţi văzut că dracul, care va să zică, nu-i atât de negru cum credeţi? Sunteţi liberi, care va să zică!

Ne-am întors la corăbii, însoţiţi de câţiva dulăi. Înainte de a ne despărţi, dulăii ne-au spus, că nu vom putea ridica ancora până nu vom trimite unele daruri doamnei Pisihoaţa

şi celorlalte mâţe îmblănite. Altminteri au poruncă să ne întoarcă din nou la judecată.

— Pârţ! a spus fratele Ioan. Vom scotoci pe fundul lăzii şi vom face aşa ca toată lumea să fie mulţumită.

— Şi să nu uitaţi aldămaşul nostru, au spus dulăii.

— În nici o ţară şi la nici o vreme, a răspuns fratele Ioan, aldămaşul nu lipseşte!

CAPITOLUL XIV.

Cum trăiesc din vânat cotoii îmblăniţi.

Bine vorba nu sfârşise, când fratele Ioan a văzut trăgând la mal şaizeci şi opt de galere şi alte corăbii mai uşoare. S-a îndreptat în grabă spre ele şi cercetând încărcătura lor, a băgat de seamă că erau pline cu vânat: iepuri, claponi, porumbei, mistreţi, căprioare, sitari, pui, raţe, boboci de gâscă şi alte sălbăticiuni şi orătănii. A mai ochit de-asemeni mai multe valuri de catifea, de mătase şi de damasc. Iscodind pe corăbieri şi voind să ştie pentru cine au fost aduse atâtea bunătăţi şi scumpeturi, a aflat că sunt trimise Pisihoţului, cotoilor şi mâţelor îmblănite.

— Ce sunt aceste bunătăţi şi scumpeturi, care se văd aici? a întrebat fratele Ioan.

— Vânat! au răspuns corăbierii.

— Vânat? a spus fratele Ioan. Nu s-au mai săturat, Doamne iartă-mă? Nu-i multă vreme, de când părinţii lor i-au mâncat pe acei vrednici cavaleri, care după felul îndeletnicirii lor vânau cu şoimii şi trăgeau cu arcul, pregătindu-se astfel pentru ostenelile războiului şi mânuirea armelor. Căci vânătoarea nu-i altceva decât o deprindere a luptei, iar Xenofon n-a minţit când a spus că toţi vitejii căpitani de oaste, care au coborât din burta calului în Troia, fuseseră vânători dibaci. Eu nu sunt mare cărturar, dar am auzit lucrurile acestea de la alţii şi nu le pun la îndoială. Aşadar, Pisihoţul crede că sufletele acelor cavaleri răposaţi s-au întrupat după moarte în mistreţi, cerbi, cocori, potârnichi şi în tot soiul de alte sălbăticiuni, pe care ei, în timpul vieţii, le-au îndrăgit şi le-au căutat. Acum,

după ce cotoii aceştia îmblăniţi le-au prăpădit şi le-au înghiţit castelele, pământurile, bunurile, câştigurile şi tot bănetul, umblă să le mai sugă încă o dată sângele şi să le mănânce sufletul, într-o altă viaţă. O, câtă dreptate avea acel cerşetor de omenie, şi cât de bine ştia ce spune, când ne-a arătat troaca lor aşezată deasupra ieslelor!

— Bine, bine, a spus Panurge, dar după câte ştiu, marele nostru rege a dat poruncă să fie spânzuraţi toţi cei care s-ar mai atinge de mistreţi, cerbi, capre şi căprioare.

— E adevărat, a răspuns pentru ceilalţi unul din corăbieri, dar marele nostru rege e atât de bun şi de îngăduitor! Iar aceşti cotoi îmblăniţi sunt atât de turbaţi şi atât de lacomi de sânge omenesc, încât mai bine călcăm poruncile regeşti, decât să-i lăsăm fără vânatul pe care-l râvesc. Mai ales că mâine Pisihoţul îşi mărită pe una din mâţişoarele lui cu un motan de seamă, cotoi bine îmblănit. Mai demult, aceşti cotoi îmblăniţi se mulţumeau să roadă hârtie. Acum mănâncă iepuri, potârnichi, becaţe, fazani, pui, căprioare, purcei; nici nu vor să mai audă de alte bucate.

— Măi, să fie al dracului! a spus fratele Ioan. La anul o să mănânce găinaţ, baligă şi aşa mai departe. Nu credeţi?

— O fi, au răspuns aceia.

— Iată ce vom face: vom pune mâna mai întâi pe tot vânatul care se află aci. Mi s-a urât şi mie de atâtea cărnuri sărate! Mi s-au aprins vintrele! Vă vom plăti, bineînţeles, preţul cuvenit. În al doilea rând, ne vom întoarce la Judecată să-i scărmănăm puţin pe toţi diavolii ăştia de cotoi îmblăniţi!

— Eu nu merg! a spus Panurge. Sunt cam temător din fire…

CAPITOLUL XV.

Cum voia fratele Ioan să-i scarmene pe cotoii îmblăniţi

— Anafura şi anteriul! a strigat fratele Ioan, ce fel de călători sunteţi voi? Nişte căcăcioşi! Vă pârţâiţi, vă cufuriţi, vă spârcâiţi şi trândăviţi. Atâta ştiţi. Ei, drăcie cu pălărie! Eu sunt obişnuit altminteri. Dacă trece o zi fără să fac o

faptă vitejească, nu pot să dorm toată noaptea. M-aţi luat cu voi la drum să vă ţiu slujbe şi să vă spovedesc? Pastele şi grijania voastră! Pe cel dintâi care o veni la împărtăşanie o să-l trimit cu capul în jos să bată mătănii în fundul mării şi să dea arvună Purgatoriului! Care au fost isprăvile nepieritoare care i-au adus lui Hercule faimă şi cinste peste toate veacurile? A călătorit în toată lumea şi a dezrobit popoarele, scăpându-le de tirani, de prigoană, de primejdii şi de minciună. A stârpit pe tâlhari şi pe căpcăuni, şerpii veninoşi şi fiarele răpitoare. A răpus, de-a rândul, păsările sălbatice de pe lacul Stymfaiului, hidra din Lerna, pe uriaşii Cacus şi Anteu, pe Centauri. Aşa spun învăţaţii; eu nu sunt învăţat. De ce să nu-i urmăm pilda şi să nu facem la fel, ori pe unde vom trece? De ce să nu-i răpunem, ca Hercule, pe aceşti cotoi îmblăniţi, scărmănându-i bine? Sunt nişte cutre de draci împieliţaţi. Să mântuim lumea de pacostea lor! Ah, dacă aş avea puterea lui Mahomet – afurisit să-i fie numele! N-aş mai cere sprijinul şi ajutorul vostru. Ei, mergem? Fiţi încredinţaţi că-i vom stârpi lesne şi fără împotrivire. Au înghiţit de la noi mai multe ocări, decât zece scroafe dintr-un hârdău de lături. Haidem!

— De ocări, am spus eu, nici că le pasă, iar galbenii pe care i-au pus în turbincă i-ar fi cules şi din lături. I-am răpune, după pilda lui Hercule, dacă am avea un căpitan ca Euriteu; şi aş dori ca Jupiter să dea o raită printre ei, vreo două ceasuri, în felul cum i-a apărut ibovnicei sale Semela, mama cea dintâi a drăgălaşului Bachus.

— Să mulţumim lui Dumnezeu că am scăpat teferi din ghearele lor! a spus Panurge. Eu, unul, nu mă mai întorc să dau ochii cu ei. Mă simt foarte tulburat şi m-a ajuns o arşiţă cumplită pe urma ostenelilor ce-am avut. Nu mă mişc de-aici, din trei anumite pricini: mai întâi fiindcă sunt supărat, al doilea fiindcă sunt foarte supărat şi al treilea fiindcă niciodată n-am fost atât de supărat. Frate Ioane, fudulia mea stângă, ascultă-mă cu urechea dreaptă şi crede-mă, că oricând şi de câte ori vei dori să te duci dracului, în faţa

judecăţii lui Minos, a lui Eac, a lui Radamante şi a lui Dis, sunt gata să te însoţesc cu credinţă; să trec cu tine dimpreună Acheronul, Stixul şi Cocitul; să beau cu găleata din apa Letei, să plătesc pentru amândoi trecerea cu luntrea lui Caron; dar dacă vrei să te întorci la cotoii îmblăniţi, de ţi-a trăsnit prin cap una ca asta, alege-ţi un alt tovarăş de drum, eu nu merg! Hotărârea mea e nestrămutată, ca un zid de aramă! Doar să mă duci pe sus, cu puterea, sau mort pe năsălie, altminteri nu mă mişc de aici, cum nu porneşte Calpa să se întâlnească cu Abila [272]! Mă rog dumitale: întorsu-s-a Ulise să-şi mai caute sabia în peştera Ciclopului? Ferit-a sfântul! Eu n-am uitat nimic în ieslele Pisihoţului. Nu merg!

— O, inimă miloasă şi prieten de nădejde! Mortăciune! a spus fratele Ioan. Ascultă, scotistule [273] iscusit şi învăţat, ce ţi-a venit să scoţi punga cu galbeni? Ne dau afară banii din casă? Nu era destul să le fi aruncat câţiva şfanţi găuriţi?

— Ce mi-a venit? a spus Panurge. Tu n-ai văzut că la fiecare zece vorbe, care va să zică, Pisihoţul deschidea mereu turbinca lui de catifea? Am priceput, aşadar şi prin urmare, că pentru a scăpa trebuia să-i arunc în faţă, care va să zică, bani de aur. Într-o turbincă de catifea nu poţi să bagi şfanţi găuriţi, nici mărunţiş. Catifeaua cere aur! Mă înţelegi, frate Ioane? Când ţi-o fi pielea argăsită ca a mea, o să vorbeşti o altă limbă, cocoşelule! Cât despre ameninţările lor, să nu mai pomenim!

Smoliţii care ne însoţeau rămăseseră pe ţărm în aşteptarea aldămaşului. Văzând că întindem pânzele şi ne pregătim de drum, s-au apropiat de fratele Ioan, spunându-i că nu ne dau voie să plecăm, până nu vom plăti băutura cuvenită aprozilor pentru treaba ce făcuseră.

— Auleo! Sfinte Sisoie! Tot aici sunteţi, dulăii dracului? Nu sunt destul de necăjit, mai veniţi şi voi să mă stârniţi? Mamă-Doamne! O să vă dau o băutură să vă iasă pe nas!

Trăgând sabia, a coborât din corabie, hotărât să-i taie în bucăţi fără nici o milă. Dar voinicii au luat-o la sănătoasa şi

s-au făcut nevăzuţi.

Am mai avut între timp şi un alt necaz. Pe când noi ne găseam la judecata cotoilor îmblăniţi, câţiva din vâslaşii noştri, cu învoirea lui Pantagruel, intraseră într-un han din apropiere să-şi ude gâtlejul şi să se ospăteze puţin. Nu ştiu dacă plătiseră sau nu mâncarea şi băutura, dar hangiţa, o babă colţoasă, zărindu-l pe fratele Ioan, a început să se văicărească în gura mare, aducând ca martori pe un poliţist, ginere de cotoi îmblănit, şi pe alţi doi portărei, că oamenii noştri o păgubiseră. Fratele Ioan, plictisit de plângerile şi de larma lor, a spus:

— Cum adică, prăpădiţilor? Vreţi să spuneţi că oamenii noştri sunt pungaşi? Eu zic altfel, şi am să vă dovedesc cu sabia că am dreptate.

Fratele Ioan a început să învârtească paloşul printre ei, iar gloata care se strânsese a intrat în pământ. A rămas numai baba care acum întorsese vorba, spunând că oamenii de pe corabie erau muşterii cinstiţi, dar au uitat să plătească patul în care se odihniseră după-masă. Nu cerea mai mult de cinci soli.

— Nu-i prea scump, a spus fratele Ioan. Rău au făcut că n-au plătit. Un pat atât de ieftin n-or să mai găsească nicăieri. Voi plăti eu pentru ei, dar mai întâi să văd patul.

Bătrâna hangioaică l-a dus în casă şi i-a arătat patul. L-a lăudat în toate felurile, mai spunând o dată că n-a cerut mult cinci soli. Fratele Ioan i-a numărat banii, apoi a sfârtecat cu sabia faţa plăpumii şi a pernei, aruncând fulgii pe fereastră în bătaia vântului. Fără să-i pese de viscoleala fulgilor care zburau prin văzduh şi pierzându-şi urma în mijlocul ninsorii, a luat plapuma, salteaua şi două cearşafuri, dându-le oamenilor de pe corabie. Iar lui Pantagruel i-a spus că aşternuturile erau mult mai ieftine în ţara aceea decât în Chinonais, cu toate că la noi cresc faimoasele gâşte din Pautile. Hangioaica nu ceruse pentru pat decât cinci soli, pe când în Chinonais nu l-ar fi luat fără doisprezece franci.

De îndată ce fratele Ioan şi ceilalţi vâslaşi s-au întors pe corabie, Pantagruel a dat poruncă să se ridice ancora. S-a abătut însă asupra noastră un vânt atât de aprig, încât am rătăcit drumul. Pornisem parcă înapoi spre ostrovul cotoilor îmblăniţi, când am intrat într-un vârtej adânc şi învolburat, iar unul din corăbieri, suit în vârful catargului dinainte, ne-a strigat că zăreşte din nou spurcatele case ale Pisihoţului. La care, Panurge, tremurând de spaimă, a strigat:

— Prietene, stăpâne, ţine calea dreaptă, peste valuri şi împotriva vântului! Nu cumva să ajungem iar în ţara aceea blestemată, unde mi-am lăsat punga!

Vântul ne-a purtat apoi până în preajma unui alt ostrov, unde n-am mai îndrăznit să coborâm. Am tras lângă un şir de stânci înalte, la o milă depărtare de ţărm.

CAPITOLUL XVI.

Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Apedefţilor [274] cu degete încârligate şi despre grozăviile ce-a văzut aici.

Am aruncat ancora şi am pus corabia la adăpost; apoi am coborât luntrea şi după ce bunul nostru Pantagruel a mulţumit Domnului că ne-a ajutat să scăpăm dintr-o mare primejdie, ne-am îndreptat cu toţii spre ţărm. Marea era cuminte şi vântul contenise. Am ajuns repede şi fără nici o piedică la stâncile din apropiere. Am pus piciorul pe uscat, iar Epistemon, privind aşezarea locurilor acelora şi înfăţişarea ciudată a stâncilor, a zărit câţiva oameni, trăitori pe acel ostrov. Cel dintâi cu care am intrat în vorbă purta, o haină scurtă, de culoarea purpurii, un pieptar din piele de căprioară, cu mâneci de mătase, şi o scufie cu stemă în frunte. Părea să fie un om de seamă. Am aflat mai târziu că îl chema Pungăplină. Epistemon l-a întrebat cum se numeau acele ţinuturi ciudate. Pungăplină a răspuns că era aşezarea unor oameni veniţi din ţara împuternicirilor, iar locul se numea al Condicilor. Dincolo de stânci, trecând printr-un vad nu prea adânc, am ajuns la ostrovul Apedefţilor.

— Mare-i grădina lui Dumnezeu! a spus fratele Ioan. Oameni buni, voi cu ce trăiţi pe-aici? O să ne daţi să gustăm din vinul vostru? Nu văd alte scule, decât condeie, suluri de hârtie şi pergamente.

— Din acestea trăim, a răspuns Pungăplină, căci toţi cei care vin cu treburi în ostrovul vecin trec mai întâi prin mâinile noastre.

— De ce? a întrebat Panurge. Sunteţi bărbieri şi-i tundeţi pe toţi?

— Da, a răspuns Pungăplină, le tundem buzunarele.

— Păzeşte-mă, Doamne! a spus Panurge. De la mine n-o să scoateţi nici o firfirică! Frumosule cavaler, vrei să ne duci la aceşti apedefţi? Venim din ţara Cărturarilor, unde n-am câştigat nimic.

Astfel vorbind, am trecut vadul şi am ajuns la ostrovul Apedefţilor.

Pantagruel a fost cuprins de o mare uimire văzând cum trăiesc aceşti oameni. Locuiau unii peste alţii, de-a valma, într-un teasc, ridicat pe cincizeci de trepte. Înainte de a ajunge la teascul cel mare (căci erau mai multe şi de mărimi diferite), am trecut printre două şiruri de stâlpi, dincolo de care am zărit, în depărtare, ziduri prăbuşite şi dărâmături aduse din lumea întreagă, tâlhari în ştreang, unelte de caznă şi o puzderie de spânzurători. Simţeam fiori de groază privindu-le.

Pungăplină, văzându-l pe Pantagruel atât de tulburat, i-a spus:

— Domnul meu, să mergem mai departe, aici nu-i mare lucru de văzut.

— Nu-i mare lucru? a izbucnit fratele Ioan. Să n-am parte de brăcinarul nădragilor mei, dacă mă mai ţin pe picioare de foame! Panurge, asemenea. Am vrea mai bine să bem decât să privim aceste grozăvii!

— Veniţi cu mine, a spus Pungăplină.

Ne-a dus la un teasc mai mic, care se afla în spatele celorlalte şi căruia oamenii din partea locului îi spuneau:

pithies [275]. Nu e nevoie să vă mai spun cu câtă poftă s-au înfruptat Panurge şi fratele Ioan din bunătăţile ce-au găsit pe masă: claponi, dropii, vin dulce din ostroavele greceşti, fel de fel de mâncăruri şi băuturi, gata pregătite şi cu meşteşug dichisite. Un sufragiu mic şi drăgălaş, văzând pe fratele Ioan ochind o butelcă plină pusă mai la o parte alături de suratele ei, i-a spus lui Pantagruel:

— Domnul meu, văd că unul dintre oamenii dumneavoastră dă târcoale acestei butelci. Vă rog să-i spuneţi să nu se atingă de ea. E pusă la păstrare pentru seniorii noştri.

— Cum? a întrebat Panurge. Aveţi şi seniori pe aici? De unde i-aţi cules?

Pungăplină ne-a dus pe-o scară dosnică într-o încăpere a catului de sus, unde seniorii cu pricina stăteau în jurul teascului. Nimeni n-avea voie să pătrundă în acea odaie, fără încuviinţare scrisă. Abia ni s-a îngăduit să privim printr-o ferestruică, de unde am putut să vedem ce se petrece înăuntru, fără ca să fim văzuţi.

În jurul teascului erau vreo douăzeci şi cinci-treizeci şi cinci gealaţi, printre care un gâde pântecos în straie verzi. Toţi aveau picioare lungi de cocostârc şi unghiile crescute cel puţin de-un cot. Fiindcă n-aveau voie să şi le roadă, li se încovoiaseră ca nişte iatagane sau ca nişte vârfuri de ancoră.

N-am avut mult de aşteptat şi am văzut venind un ciorchine mare de strugure, dintr-un soi de viţă care creşte pe pământul celor spânzuraţi pentru jafuri de război. Gealaţii au pus strugurele la teasc şi din fiecare bob a început să curgă o zeamă de aur. Atât au strâns teascul, până n-a mai rămas în ciorchinele uscat şi strivit nici un strop de must.

Pungăplină ne-a spus că asemenea ciorchini nu le sosesc în fiecare zi; totdeauna găsesc însă ce să pună sub teasc.

— Vă sosesc multe soiuri din acest altoi, cumetre? l-a întrebat Panurge.

— Destule, a răspuns Pungăplină. Vezi ciorchinele ăla mic, pe care îl pun acum la teasc? E din soiul zeciuielilor. L-au mai stors o dată ieri, dar dumnealor nu le place; dă zeamă puţină şi are un iz de ladă bisericească.

— Atunci de ce-l mai pun la teasc? a întrebat Pantagruel.

— Să vadă dacă n-a mai rămas puţin must în drojdie, a răspuns Pungăplină.

— Minunea lui Dumnezeu! a spus fratele Ioan. Pe aceştia îi numiţi dumneavoastră neştiutori? Sunt în stare să stoarcă vin şi din piatră seacă!

— Aşa se şi întâmplă uneori, a spus Pungăplină. Pun la teasc ziduri de cetate, livezi, păduri şi din toate scot aur curat.

— Aur furat, vrei să spui! l-a îndreptat Epistemon.

— Am spus: aur curat, adică bun de băut, din care se umplu atâtea butelci, câte nici nu izbutesc dumnealor să bea. Sunt atât de multe soiuri de viţă, încât le-am pierdut socoteala. Luaţi-o pe aici şi priviţi podgoria: mii şi mii de ciorchini îşi aşteaptă rândul la teasc. Sunt soiuri obişnuite şi soiuri alese. Altoiuri din zidurile cetăţilor, din împrumuturi, din danii, din câştiguri întâmplătoare, din pământuri, din jocuri, din poştalioane, din daruri ale regelui.

— Dar acea viţă bătrână, în jurul căreia cresc toate celelalte?

— E un tămâios-de-ciorap, cel mai bun altoi din ţara întreagă, a răspuns Pungăplină. Când punem la teasc câţiva ciorchini din aceştia, au ce sa bea seniorii timp de şase luni.

Isprăvindu-şi gealaţii lucrul lor, Pantagruel l-a rugat pe Pungăplină să ne arate teascul cel mare. Pungăplină s-a învoit bucuros. Îndată ce am ajuns, Epistemon, care vorbeşte toate limbile, i-a arătat lui Pantagruel devizele scrise pe teasc. Teascul era frumos şi cuprinzător, cioplit din lemnul pe care a fost răstignit Isus Cristos (după cum ne-a încredinţat Pungăplină). Pe fiecare parte alcătuitoare a teascului era scris câte un cuvânt în limba ţării aceleia. Pe şurub scria: „încasări”, pe uluc: „Bani datoraţi şi neprimiţi”'

pe jgheab: „în aşteptare”, pe berbeci: „Radietur [276] „, pe mâner: „Recuperetur”, pe cadă: „Prisosuri”, pe toarte: „Condica datornicilor”, pe storcător: „Dovezi de primire”, pe coşuri: „Drepturi”, pe care: „Hotărâri”, pe ciubere: „Puterea”, pe pâlnii: „Quitus”.

— Pe mărita regină a scrumbiilor! a strigat Panurge, nici ieroglifele Egiptului nu erau mai greu de înţeles. Dar ia spune, cumetre dragă, de ce li se spune acestor oameni: neştiutori?

— Fiindcă n-au nici voie, nici nevoie, să fie învăţaţi, a răspuns Pungăplină. Aici totul se îndeplineşte sub semnul neştiinţei. Un singur cuvânt hotărăşte despre toate, fără ajutorul gândirii: Domnii au spus! Domnii au voit! Domnii au poruncit!

— Doamne miluieşte! a zis Pantagruel. Dacă strugurii dau must atât de mult, înseamnă că lăstarii sunt sănătoşi.

— Mai ai vreo îndoială? Viile noastre dau lăstari în fiecare lună, nu ca ale voastre, numai o dată pe an.

Am cercetat apoi alte o mie de teascuri mai mărunte, având fiecare câte un gâde mai mărunţel, ajutat de patru-cinci nerozi, jegoşi şi ţâfnoşi ca nişte măgari cărora le-ai pus iască aprinsă sub coadă. Strângeau teascul şi mai storceau o dată drojdia rămasă din ajun. Pe limba ţării aceleia se numesc: secătuitori [277].

La o puzderie de alte teascuri, am văzut cum culegătorii adunau boabele cu ajutorul unei scule, care se cheamă strângătoare de biruri. În sfârşit, am ajuns într-o încăpere scundă, unde stătea de pază o căţea zdravănă, cu două capete, cu pântece de lup, păroasă ca un drac, pe care o hrăneau cu lapte de migdale dulci. Aşa dăduseră poruncă stăpânii, fiindcă preţuia pentru fiecare cât o moşie. În limba Neştiinţei se numea: Dobândă. Căţeaua cea bătrână, care o fătase, îi semăna aidoma, dar avea patru capete şi îi ziceau: Amenda. Nu era în partea locului o fiară mai cumplită şi mai primejdioasă, afară de bunică-sa, pe care o ţineau legată în cuşcă şi pe care o chema: Întârzierea.

Fratele Ioan, care avea totdeauna în burtă zece coţi de maţe goale, foarte încăpătoare pentru o tocană bună de advocaţi, începuse să dea semne de supărare, spunând mereu lui Pantagruel că ar fi vremea să se aşeze la masă. Ieşind pe uşa din dos, însoţiţi bineînţeles de Pungăplină, am zărit un bătrân în lanţuri, pe jumătate neştiutor, pe jumătate învăţat, un fel de diavol-fătălău. Era înzăuat cu ochelari ca o broască-ţestoasă, şi se hrănea cu un fel de mâncare numită Judecată.

Dând cu ochii de el, Pantagruel l-a întrebat pe Pungăplină din ce neam era acel mare-notar şi cum se numea? Pungăplină i-a spus că din vremuri vechi, de când se ţine minte, fusese ţinut în lanţuri, spre marele necaz al seniorilor, care bucuroşi l-ar fi lăsat să moară de foame. Numele lui era Revisit [278].

— Pe sfintele fudulii ale papei, a spus fratele Ioan, nu mă mir că toţi seniorii neştuitori de pe-aici îl urăsc pe acest fariseu. Ia uită-te la el, frate Panurge, mie mi se pare, Doamne iartă-mă, că seamănă cu Pisihoţul! Neştiutorii aceştia se pricep la răutăţi mai bine decât mulţi alţii. I-aş trimite pe toţi de unde au venit, cu biciul pe spinare.

— Să n-am parte de ochelarii mei dinspre răsărit, a spus Panurge, dacă nu-ţi dau dreptate. Priveşte mutra acestui viclean Revisit. E mai neghiob şi mai rău decât toţi ceilalţi, pe care i-ai văzut culegând via fără multă vorbă, punând ciorchini la teasc fără judecată lungă; ceea ce cotoilor îmblăniţi câtuşi de puţin nu le place.

CAPITOLUL XVII.

Cum am trecut prin ţara îmbuibaţilor şi cum Panurge era să fie omorât.

N-am mai zăbovit mult şi ne-am urmat calea mai departe, povestind întâmplările noastre lui Pantagruel, care cu multă bunăvoinţă a stat să ne asculte; ca să-i treacă timpul mai uşor s-a apucat să le aştearnă pe hârtie. Ajungând la ostrovul îmbuibaţilor ne-am oprit să ne întremăm puţin, să luăm apă proaspătă şi să căutăm lemne pentru foc.

Judecând după înfăţişarea lor, trăitorii de prin partea locului ni s-au părut a fi oameni de ispravă şi bine hrăniţi. Toţi erau umflaţi şi plesneau de graşi. Am văzut (ce nu mai pomenisem nicăieri) cum unii îşi crestau pielea şi lăsau să se scurgă osânza, ca acei mârlani de pe la noi, care îşi retează poalele nădragilor ca să se vadă pe dedesubt căptuşeala de mătase. Îmbuibaţii ne-au spus că ei nu se ciopârţesc din trufie sau ca să pară mai frumoşi, ci fiindcă nu-şi mai încap în piele. În felul acesta cresc mai repede, ca pomii cărora grădinarii le scurtează ramurile ca să se înalţe mai sus tulpina.

Nu prea departe de ţărm se afla un han frumos, cu multă grijă ţinut, spre care am zărit îndreptându-se o mulţime de îmbuibaţi de toate vârstele şi de toate treptele, bărbaţi şi femei. Am crezut mai întâi că se duc la vreo cumetrie sau la vreo petrecere de zile mari. Am aflat însă că toată lumea aceea se grăbea să ia parte la crăpătoarea gazdei, unde fuseseră poftiţi toţi prietenii şi rudele mai apropiate. Necunoscând felul de a vorbi al oamenilor din ţara aceea, ne-am închipuit că ospăţul lor se cheamă crăpătoare, cum se spune la noi însurătoare, şezătoare, mulsoare, tunsoare, sărbătoare şi aşa mai departe.

Ne-am dumirit însă că gazda, care fusese la vremea lui un chefliu-renumit, mare mâncău şi ciorbagiu fără pereche, priceput să socotească timpul stând zi şi noapte la masă, dădea afară, de vreo zece ani, atâta grăsime, încât acum, după obiceiul pământului, îşi sfârşea zilele crăpând. De-atâtea spintecături, nici pielea de pe pântece şi nici praporul nu mai puteau să ţină măruntaiele, iar maţele se revărsaseră din el ca dintr-un butoi desfundat.

— De ce nu i-aţi legat burta, oameni buni? a întrebat Panurge. Să-l fi încins cu un brăcinar de piele, cu nuiele de corn sau cu cercuri de fier, la nevoie. I-aţi fi strâns maţele în chingi şi n-ar mai fi crăpat atât de repede.

Nici n-a apucat să sfârşească vorba şi am auzit brăzdând văzduhul un sunet pătrunzător şi ascuţit, ca şi cum un lanţ

greu ar fi plesnit, rupându-se în două! Cei din jurul nostru ne-au spus că în clipa aceea se săvârşise crăpătoarea; iar acea grozavă pârâitură fusese ultima suflare a mortului.

Mi-am amintit de cucernicul părinte din Casilliers care nu-şi înghesuia niciodată slujnicele decât înveşmântat în odăjdii, şi care, spre sfârşitul zilelor sale, fiind îndemnat de rude şi de prieteni să lase parohia, a răspuns că vrea să moară slujind, aşa ca cel din urmă pârţ al sfinţiei-sale să miroasă a tămâie.

CAPITOLUL XVIII.

Cum s-a împotmolit corabia noastră şi cum am fost ajutaţi de nişte călători din ţara Chintesenţei.

Împuţinând din pânze şi strângând parâmele, ne-am lăsat purtaţi mai departe pe aripile uşoare ale zefirului. Dar abia străbătusem vreo 222 de mile, când s-a pornit un vârtej repede şi vânturi potrivnice, în rotirea cărora ne-am potolit mersul, păstrând numai vela mică a catargului dinainte. Am ascultat sfatul cârmaciului, care ne spusese, pentru a ne linişti, că vânturile erau blânde, jocul lor o glumă şi valurile potolite; ceea ce nu ne ajută, dar nici nu ne primejduieşte. Ne-am adus aminte de vorba unui vechi filosof, care zicea că sunt multe împrejurări ale vieţii, când trebuie să-ţi păstrezi cumpătul şi să rabzi, în aşteptarea clipei prielnice. Totuşi această încrâncenare de vânturi a ţinut atât de mult, încât, la rugămintea noastră, cârmaciul a încercat să iasă din volbură şi să-şi urmeze calea mai departe. A ridicat, aşadar, pânzele catargului cel mare şi, văzând că acul busolei se abătea spre stânga, a ţinut strâns cârma şi, printr-o smucitură puternică, a ieşit din învălmăşeala vuiturilor. Norocul însă nu ne-a ajutat. Ca şi cum, ferindu-ne de vârtejul Caribdei, ne-am fi ciocnit de stâncile Scilei, la două mile mai departe corabia noastră s-a împotmolit în nisip.

Năierii noştri se dădeau de ceasul morţii şi vântul umfla zadarnic pânzele. Fratele Ioan, care nu se pierduse cu firea, trecea de la unul la altul, îmbărbătându-i cu vorbe

prietenoase; le-a spus că a zărit steaua gemenilor lucind deasupra catargului, semn că cerul în curând ne va ajuta.

— De-ar da Dumnezeu să mă văd odată pe uscat! a strigat Panurge. Mai mult nu doresc. Tuturor celor care aţi îndrăgit marea, Domnul să vă dăruiască câte două sute de mii de scuzi. Eu, în cinstea întoarcerii voastre, voi tăia viţelul cel mai gras şi voi pune să se răcească o sută de vedre din vinul cel mai bun. Uite, jur să nu mă mai însor niciodată dacă mă veţi scoate la uscat şi îmi veţi da un cal să ajung acasă. De ţine-cal n-am nevoie. Încalec mai bine fără ajutor. Plaut n-a minţit când a spus că toate supărările, nefericirile şi mâniile noastre ni le pricinuiesc slugile, chiar când sunt lipsite de limbă (care e partea lor cea mai rea şi mai primejdioasă). Drept pedeapsă pentru păcatele slugilor s-au născocit caznele, tragerea pe roată şi focul Gheenei, deşi tălmăcitorii de legi ai vremii noastre le-au schimbat rostul într-un chip cu totul nepotrivit şi fără noimă.

În vremea aceasta văzurăm venind spre noi o corabie încărcată cu tamburine. Am recunoscut pe punte câţiva călători de neam bun, printre care şi pe Henri Cotiral, un vechi prieten al meu. Purta la cingătoare un cap de măgar, cum poartă femeile de la noi mătăniile; în mâna stângă ţinea o scufie mare, soioasă, veche şi murdară, plină de mătreaţă, iar în mâna dreaptă un cocean de varză.

Când a dat cu ochii de mine, a strigat bucuros:

— Mă vezi? Uite aici pe adevăratul Algamana [279] (şi mi-a arătat capul de măgar). Această scufie de doftor e izvorul tămăduirii: Elixo [280]. (Apoi mi-a arătat miezul de varză.) Acesta se numeşte lunaria major [281]. Vom găti-o la întoarcerea noastră.

— De unde veniţi? l-am întrebat. Încotro vă îndreptaţi? Ce duceţi cu voi? Cum a fost marea?

— Din ţara Chintesenţei. Spre Tourraine. Alchimie până în borta şezutului.

— Ce fel de oameni aveţi pe punte?

— Cântăreţi, muzicanţi, poeţi, astrologi, alchimişti şi ceasornicari. Toţi se întorc din ţara Chintesenţei şi au asupra lor măgulitoare scrisori de recunoaştere.

N-a sfârşit bine vorba, şi Panurge i-a strigat, plin de mânie:

— Hei, tu, ăla, care te pricepi să faci copii şi vreme frumoasă, cum treci aşa pe lângă noi, fără să ne dai o mână de ajutor ca să ieşim din adânc?

— Tocmai aveam de gând, a răspuns Henri Cotiral. Aşteptaţi o clipă. Vă despotmolesc numaidecât.

A dat poruncă să se desfunde şapte milioane cincizeci şi două de mii opt sute zece tamburine şi le-a îndreptat cu partea spartă spre puntea din faţă; le-a înnodat zdravăn pe toate de parâme, apoi, luând prova corăbiei noastre în pupa corăbiei lui şi legând parâmele de cabestan, ne-a scos afară din nisip, nu numai cu mare uşurinţă, ci în chipul cel mai plăcut, căci sunetul dulce al tamburinelor, împletindu-se cu murmurul valurilor şi cu poruncile strigate ale năierilor, alcătuiau laolaltă o muzică mai frumoasă decât a stelelor (pe care Platon spune că ar fi auzit-o în vis nopţi de-a rândul).

Nevoind a întârzia să le dovedim recunoştinţa noastră pentru binele ce ni-l făcuseră, am împărţit cu ei scrumbiile, le-am umplut tamburinele cu cârnaţi şi le-am suit pe punte şaizeci şi două de butoaie cu vin. Din nefericire, două balene uriaşe au trecut valvârtej pe lângă corabia lor, revărsând peste punte mai multă apă decât curge pe Viena de la Chinon până la Saumur. Toate tamburinele s-au umplut de apă, pânzele s-au udat leoarcă, iar călătorilor le-a pătruns marea în nădragi, pe la ceafă.

Panurge a râs atât de tare, şi atât de rău, i s-a zdruncinat splina, că l-au ţinut durerile aproape două ceasuri.

— Mă gândisem să le dau vin, dar apa le-a sosit tocmai la vreme. Apa dulce nu le place: abia dacă se spală cu ea pe mâini. Apa sărata însă are în ea borax, salpetru şi ţipirig: e tocmai potrivită pentru bucătăria lui Jeber [282].

N-am avut răgaz să schimbăm cu ei mai multe cuvinte. Vârtejul prin care trecusem ne stricase cârma şi nu era timp de zăbavă. Căpitanul ne-a rugat să-l lăsăm de-acum înainte să poarte corabia singur, noi mulţumindu-ne să bem şi să mâncăm după pofta inimii. Era vorba, zicea el, să se ferească de volbura valurilor şi să taie de-a curmezişul creasta lor, dacă voiam să ajungem cu faţa curată în ţara Chintesenţei.

CAPITOLUL XIX.

Cum am ajuns cu bine în ţara Chintesenţei, căreia îi mai zice şi Entelehia.

Ocolind cu băgare de seamă vârtejul timp de-o jumătate de zi, ne-am urmat calea, iar a treia zi vântul s-a mai potolit şi am ajuns pe ţărmul Matheotehniei [283], la o mică depărtare de palatul Chintesenţei.

Am coborât pe uscat şi ne-am trezit deodată întâmpinaţi de-o mulţime de arcaşi şi alţi oameni înarmaţi, care, pasămite, păzeau cetatea. La început ne-a încercat puţină teamă, fiindcă ne-au cerut să punem jos armele şi cu un glas aspru ne-au întrebat:

— De unde veniţi, fraţilor?

— Dragă vere, a răspuns Panurge, suntem de felul nostru din Tourraine şi am părăsit pământul Franţei, doritori de a ne închina măriei sale Chintesenţa şi a vedea prearenumitul regat al Entelehiei [284].

— Cum ai spus: Entelehia sau Endelehia [285]?

— Iubite vere, a spus Panurge, noi suntem nişte oameni proşti şi săraci cu duhul, de aceea te rugăm să ne ierţi pentru nepriceperea noastră. Inimile noastre sunt curate şi cinstite.

— Nu v-am întrebat fără temei despre această deosebire, căci mulţi din ţara voastră au trecut pe-aici şi ni s-au părut oameni de treabă, vorbind fără greşeală, dar de prin alte ţări veniră unii neobrăzaţi şi fuduli ca nişte scoţieni, încercând să se ia la harţă cu noi; dar pe cât s-au arătat de îndărătnici pe-atât i-am scărmănat de bine; să se înveţe

minte! Aveţi, după cât se vede, atâta vreme de pierdut în lumea voastră, încât, în lipsa altor îndeletniciri, n-aţi găsit altceva mai bun de făcut, decât să bârfiţi fără ruşine pe regina noastră, scriind tot felul de minciuni despre ea! Era oare nevoie, ca Cicero să lase la o parte cartea lui despre Republică, şi să se apuce de asemenea treburi? Iar în urma lui, Diogene Laerte, Teodor Gaca, Argirofil, Besarion, Politian, Buda, Lascaris şi toţi diavolii de filosofi ţicniţi, al căror număr, ca şi când n-ar fi fost destul de mare, a mai sporit cu Scaliger, Brigot, Chambrier, Francois Fleury şi nu mai ştiu câţi alţi derbedei cu lumânări la nas. Li s-a încuibat în gât anghina şi li s-a pus de-a curmezişul omuşorului. Noi, care…

— Ei comedie! a murmurat Panurge printre dinţi. Ăsta s-a apucat acum să-i tămâieze pe diavoli!

— Nu cred că aţi venit aici să le apăraţi sminteala şi, după cum se pare, nici nu vi s-a dat vreo împuternicire pentru aceasta; aşadar, să nu mai vorbim despre ei. Aristotel, cel dintâi dintre oameni şi întruparea desăvârşită a înţelepciunii, a fost naşul reginei noastre. El a botezat-o: Entelehia, căci acesta e numele ei cel adevărat. Să-i crape maţul cui i-o spune altfel şi să se plimbe prin toate vămile văzduhului! Dumneavoastră domnilor, fiţi bineveniţi.

Ne-am îmbrăţişat cu toţii şi ne-am bucurat. Panurge mi-a suflat la ureche:

— Frate-meu, nu te-a îngrijorat puţin această primire?

— Oarecum, am răspuns eu.

— Am simţit mai multă teamă decât ostaşii lui Efraim, când fură ucişi şi înecaţi galadiţii, fiindcă au spus Şiboloth, în loc de Siboleth [286]. Ca să mărturisesc adevărat, mi s-a părut că mă scap pe mine!

Căpitanul care ne-a întâmpinat ne-a dus pe tăcute, cu tot alaiul, până la palatul reginei. Pantagruel ar fi vrut să-i vorbească, dar căpitanul, neputând să-i ajungă până la umăr, a cerut o scară sau măcar nişte picioroange. Apoi i-a spus:

— Dacă regina noastră ar da poruncă, am creşte şi noi, tot atât de înalţi ca şi tine; aşa va fi, când ea va voi.

Pătrunzând în palat am văzut în mai multe încăperi o puzderie de oameni bolnavi, împărţiţi după felul suferinţelor lor: de o parte leproşii, de altă parte cei otrăviţi, alături ciumaţii, în cele dintâi rânduri sfrinţiţii şi aşa mai departe.

CAPITOLUL XX.

Cum vindeca Chintesenţa bolile cu ajutorul cântecelor.

În a doua încăpere, căpitanul ne-a arătat o doamnă tânără, de vreo o mie opt sute de ani, cel puţin; frumoasă, gingaşă, cu grijă înveşmântată, care aştepta înconjurată de mai multe domnişoare şi de cavalerii ei. Căpitanul ne-a spus:

— Nu-i vorbiţi, ci priviţi cu luare-aminte ceea ce face. În ţara noastră au fost mulţi regi, care ca prin minune, printr-o singură atingere a mâinilor, vindecau fel de fel de boli, precum gâlcii, ducă-se pe pustii, frigurile de baltă şi altele! Regina noastră tămăduieşte bolnavii fără să-i atingă, cântându-le după felul racilei de care sufăr. Ne-a arătat apoi orga, cu ajutorul căreia vindecase atâţi suferinzi.

Orga aceasta era alcătuită într-un chip destul de ciudat: ţevile erau făcute din păstăi de mană, lada din rădăcină de gaiac, clapele din revent, pedalele din siminichie, claviatura din sacâz.

În vreme ce priveam cu uimire înjghebarea ei minunată, au fost aduşi leproşii. În urma lor veneau slujitorii credincioşi ai Chintesenţei: abstractori, alchimişti, gustători, bucătari, înalţi dregători, tineri prinţi, spătari, cavaleri, eunuci, căpitani. Regina a început să cânte nu ştiu ce cântec, şi leproşii s-au tămăduit de-ndată. Apoi au intrat otrăviţii. Le-a cântat alt cântec şi s-au înzdrăvenit toţi. Au venit la rând: orbii, surzii, muţii şi la urmă ologii. Ne-am simţit atât de cutremuraţi, încât am căzut cu faţa la pământ, pătrunşi de o adâncă evlavie, văzând minunile pe care regina le săvârşise. N-am fi fost în stare să rostim nici un cuvânt. Am rămas aşa, înmărmuriţi, cu fruntea plecată,

până când regina, atingând pe Pantagruel cu un mănunchi de trandafiri albi, ne-a adus în fire şi ne-am ridicat de la pământ. Apoi în cuvinte mătăsoase, ca acelea pe care Parysalis le folosea când vorbea fiului său Cirus, ne-a spus:

— Strălucita cinste pe care o văd luminând în jurul fiinţei dumneavoastră, mă încredinţează despre însuşirile tainice pe care le purtaţi în adâncul sufletului. Văzând plăcuta mlădiere a cuviincioaselor dumneavoastră plecăciuni, am înţeles că inima dumneavoastră nu e stricată de patimi şi nici de stearpa deşertăciune a ştiinţei dispreţuitoare, ci plină de acele învăţături alese, pe care, cunoscând relele deprinderi ale poporului neluminat, mai mult le dorim decât le vedem înflorind. Iată pentru ce vă întâmpin cu aceste cuvinte, care izvorau altădată dintr-o simţire curată, dar care au ajuns astăzi o urare cu prea multă uşurinţă folosită: „Fiţi bine, şi mai mult decât bineveniţi!”

— Răspunde tu, mi-a şoptit Panurge, eu nu mă pricep.

N-am răspuns nimic. Nici Pantagruel. Toţi am rămas fără cuvânt. Atunci regina a vorbit din nou:

— Din tăcerea voastră am înţeles că sunteţi din şcoala lui Pitagora, leagănul în care au văzut lumina zilei, pe rând, toţi strămoşii mei. După pilda înaltă a filosofilor din Egipt, v-aţi mulţumit să vă roadeţi unghiile şi să vă scărpinaţi cu degetul după ceafă. Învăţătura lui Pitagora spune că tăcerea e semnul recunoştinţei; egiptenii o socoteau drept o laudă adusă cerului; la Hieropolis preoţii închinau jertfe zeului lor cel mare, fără să rostească un singur cuvânt, departe de orice larmă lumească. Dorinţa mea nu e să pătrund în cugetul vostru pentru a vă sili să-mi fiţi mulţumitori, ci, desprinzându-mă din alcătuirea mea trupească, să vă împărtăşesc, printr-o mărturisire vie, gândurile mele.

Vorbind astfel, s-a întors spre slujitorii ei şi le-a spus: „Tabachini [287]! La panaceu!”

Bucătarii ne-au rugat să nu ne supărăm dacă regina nu va veni să prânzească împreună cu noi, căci ea nu mănâncă

decât abstracţiuni, diferite categorii, înţelesuri, subînţelesuri, antiteze, metempsihoze şi judecăţi transcendentale. Am fost duşi într-o mică încăpere, ai cărei pereţi erau împodobiţi de jur împrejur cu clopoţei. Dumnezeu ne e martor cât de bine ne-am ospătat!

Se spune că Jupiter a însemnat toată povestea lumii pe pielea caprei care l-a alăptat în Creta, şi care i-a slujit drept scut când s-a războit cu titanii (pentru care a fost supranumit Egiuchus). Jur pe sfânta mea Sete, beţivilor şi iubiţi prieteni, că nici optsprezece piei de capră, chiar dacă aş scrie cu slove mai mărunte decât ale Iliadei pe care zice că a citit-o Cicero (atât de mici încât le puteai acoperi pe toate cu o coajă de nucă) – tot nu mi-ar ajunge să vă înşir bucatele gustoase şi dulciurile minunate ce ne-au fost puse dinainte, nici să vă arăt cu de-amănuntul ospăţul îmbelşugat cu care am fost omeniţi.

În ceea ce mă priveşte, chiar de-aş avea o sută de limbi, o sută de perechi de buze, glas de aramă şi graiul dulce ca mierea al lui Platon, n-aş putea nici în patru cărţi să vă povestesc măcar o treime de clipă din ceasurile petrecute atunci. Pantagruel spunea că, după tălmăcirea lui, regina, poruncind bucătarilor: „La panaceu!”, a dat acestui cuvânt un înţeles adânc, adică de putere atotstăpânitoare. Tot astfel rostea Luculus numele lui Apolo, de câte ori ospăta sărbătoreşte pe prietenii lui, chiar atunci când picau la masă pe neaşteptate, cum se întâmpla câteodată cu Cicero şi cu Hortensiu.

CAPITOLUL XXI.

Cum îşi petrecea regina ceasurile de după-masă.

Sfârşindu-se ospăţul, am fost duşi de un slujitor în iatacul reginei. Am găsit-o stând, cum obişnuia după-prânz, în mijlocul domniţelor şi al prinţilor de la curte, alegând şi cernind timpul printr-o sită de mătase albă şi albastră. Am mai văzut că, reînviind datina din vremuri străvechi, tineri şi fete petreceau jucând frumoasele danţuri de odinioară ca emelia, coradacul, sicina, iambica, persana, frigiana,

nicatina, tracica, calabreza, moloşiţa, cornoforul, mongasa, florula şi încă alte o mie.

Regina a poruncit apoi unui slujitor să ne arate palatul, unde am văzut lucruri atât de nevăzute, de minunate şi de ciudate, încât, numai amintindu-mi-le, sufletul meu e cuprins de încântare. Mai mult ne-a uimit slujba cavalerilor de la curtea reginei – abstractorii, alchimiştii şi ceilalţi – care ne-au spus că regina nu ia pe seama ei decât racilele fără leac, dându-şi toată silinţa pentru a le tămădui, iar ei, căpitanii, îngrijesc şi vindecă pe toate celelalte.

Am văzut cum un tânăr alchimist vindeca pe bolnavii de sfrinţie (pe cei de mâna-ntâi, cum spuneţi dumneavoastră la Rouen) atingându-le de trei ori noada şirei spinării cu o aşchie dintr-o copită.

Am văzut pe altul care vindeca dropica, lovind bolovanii pe burtă de trei ori în şir cu o secure cu două tăişuri.

Un altul vindeca orice soi de friguri, atârnând o coadă de vulpe în partea stângă a cingătorii bolnavului.

Un altul lua cu mâna durerea de măsele, stropind rădăcina dureroasă cu oţet de flori de soc şi lăsând-o să se înfierbânte jumătate de ceas la soare.

Un altul vindeca toate felurile de podagră, caldă ori rece, mai veche sau mai nouă, punând pe bolnav să caşte ochii şi să închidă gura.

Am văzut pe unul vindecând în câteva ceasuri nouă cavaleri care sufereau de boala sfântului Francisc [288], curăţindu-i frumos de toate datoriile şi atârnând de gâtul fiecăruia câte o pungă cu zece mii de galbeni.

Un altul, printr-o armă făcătoare de minuni, arunca odăile pe fereastră şi împrospăta aerul stricat din casă.

Un altul, fără băi, fără lapte, fără prafuri, fără siropuri sau altfel de leacuri, vindeca pe slăbănogi, pe stafidiţi şi pe neputincioşi, călugărindu-i pe timp de trei luni. Dacă nici la mănăstire nu se întremează, spunea el, nici un alt leac nu le mai putea ajuta!

Am văzut pe altul, care venea urmat de o mare mulţime de femei, împărţite în două cete. Unele erau fetişcane drăguţe, plăcute, bălăioare, sprintene, şi (după cum mi s-a părut) îmbietoare. Celelalte, nişte baborniţe ştirbe, răpciugoase, zbârcite, gălbejite, adevărate mortăciuni. Alchimistul i-a spus lui Pantagruel că el întinerea pe cele bătrâne cu atât meşteşug, încât păreau toate fete-mari, ca şi cele de-alături, pe care chiar în ziua aceea le înnoise şi le redase frumuseţea, statura şi zvelteţea, potrivindu-le boiul şi toate mădularele trupului aşa cum le avuseseră la cincisprezece ani. Numai călcâiele le rămâneau mai scurte decât în cea dintâi tinereţe. De aceea, la întâlnirile lor cu bărbaţii, cădeau mult mai lesne pe spate decât înainte. Ceata babelor aştepta cu nerăbdare să le vină rândul la retopit, spunând că e o nedreptate a firii ca frumuseţea să lipsească unor şolduri atât de bucuroase de oaspeţi.

Vraciul îşi îndeplinea meşteşugul fără nici o clipă de odihnă, iar câştigul lui era neînsemnat. Pantagruel l-a întrebat dacă în cuptoarele şi în alambicurile lui ar putea să întinerească şi pe bărbaţi. Acela i-a răspuns că nu, dar bărbaţii pot să-şi împrospăteze puterea, vieţuind cu una din femeile întinerite. Molipsindu-se de la ele cu acel (al cincilea) soi de sfrinţie care se cheamă şerpariţă (pe greceşte ophisias) li se schimbă părul şi pielea, ca şerpilor o dată pe an. Renasc întocmai ca pasărea Fenix din Arabia. Cei care astfel fac, găsesc fântâna Tinereţii, la al cărei izvor, orice bătrân, cât de hodorogit, îşi redobândeşte bărbăţia, vioiciunea şi frăgezimea, cum spune Euripide că i s-a întâmplat lui Iolaus.

Tot astfel, binecuvântat de Venus, a întinerit frumosul Phaon, iubitul lui Safo; apoi Titan, cu ajutorul Aurorei, iar mai târziu Eson, vrăjit de Medeea, aceeaşi care l-a atras în mrejele ei şi pe Iason, redându-i tinereţea, după cum arată Ferikide şi Simonide. Eschil spune că tot aşa au întinerit doicile lui Bachus, dimpreună cu bărbaţii lor.

CAPITOLUL XXII.

Cu ce se îndeletniceau slujitorii Chintesenţei şi cum am fost primiţi în tagma abstractorilor.

Am văzut pe unii vraci cum albeau în câteva ceasuri pielea etiopienilor, frecându-i pe burtă cu fundul unui paner.

Alţii, cu trei perechi de vulpi în jug, arau nisipul de pe ţărm şi semănau fără să piardă nici un bob. Alţii spălau cărămizile şi le puneau la înălbit. Alţii scoteau apă din piatră seacă, pişând-o îndelung într-o piuă de marmură şi preschimbându-i substanţa. Alţii tundeau măgarii şi strângeau o lână destul de bună. Alţii culegeau struguri de pe scaieţi şi smochine de prin ciulini. Alţii mulgeau ţapii şi strângeau laptele într-un ciur, pentru trebuinţele gospodăriei. Alţii spălau în hârdău capete de măgari şi păstrau cu grijă lăturile. Alţii pescuiau cu năvodul pe undele vântului şi prindeau nişte raci cât toate zilele.

Am văzut un tânăr alchimist, care scotea pârţuri dintr-un măgar mort şi le vindea cu cinci gologani cotul.

Altul punea melci la putrezit. Ah! cât erau de fragezi!

Panurge a vărsat ca un porc, văzând pe un slujitor al Chintesenţei aşezând la dospit baligă de cal, într-o putină cu ud de creştin drept-credincios. Ptiu! Să-i fie ruşine golanului. Dar tot golanul ne-a spus că din acea licoare binecuvântată dădea de băut regilor şi prinţilor, lungindu-le viaţa cu cel puţin doi stânjeni.

Unii tundeau părul de pe broască şi prindeau peştii de călcâi. Alţii tăiau flacăra cu ferăstrăul şi cărau apă cu ciurul. Alţii împleteau site de mătase din coadă de câine şi topeau din nori zurgălăi de aramă. Am văzut doisprezece inşi care se desfătau la umbră, bând din cupe frumoase patru feluri de vin rece şi gustos în sănătatea cui se nimerea. Aşa îşi petreceau vremea, după obiceiul pământului, la fel ca Hercule când s-a întâlnit cu Atlas.

Unii dădeau cinstea pe ruşine; schimbul era bun şi le aducea folos.

Alţii făceau alchimie cu dinţii şi tot nu izbuteau să umple oalele de noapte.

Câţiva, pe cuprinsul unei pajişti, măsurau cât sare puricele. După spusa lor, această socoteală era de o mare însemnătate pentru buna cârmuire a împărăţiilor şi gospodărirea republicilor. Ei porneau de la învăţătura lui Socrate, care cel dintâi a coborât filosofia din cer pe pământ, dându-i un rost folositor, şi şi-a petrecut jumătate din viaţă măsurând săritura purecelui (după cum ne încredinţează chintesenţialul Aristotel).

Am văzut în vârful unui foişor doi vlăjgani care stăteau de strajă; ne-au spus că păzesc luna să n-o mănânce lupii.

Am întâlnit pe alţi patru într-un colţ al grădinii: se ciorovăiau de mama focului şi cât pe-aici să se încaiere. I-am întrebat din ce pricină se sfădeau? Mi-au răspuns că de patru zile încheiate vânturau trei mari întrebări, făgăduindu-şi unul altuia munţi de aur, dacă vor putea să le dezlege. Cea dintâi era o nedumerire cu privire la umbra măgarului. A doua privea fumul felinarului. A treia, dacă părul de capră se numeşte lână. Tot ei ne-au spus că două cugetări care par potrivnice, dacă sunt amândouă adevărate în timp şi în înţeles, ajung să se împace între ele foarte bine. Iată ceea ce sofiştii din Paris, decât să recunoască, mai bucuroşi s-ar răsboteza.

CAPITOLUL XXIII.

Cum a fost slujit ospăţul reginei şi ce bucate am mâncat.

Regina s-a întors către slujitorii ei şi le-a spus:

— Punga stomacului, care împarte hrana trebuincioasă tuturor mădularelor noastre, aşteaptă cu nerăbdare să-i dăm înapoi ceea ce prin ardere fără răgaz s-a istovit. Alchimişti! credincioşii mei slujitori, vouă vi se cuvine cinstea de a întinde cât mai repede mesele şi de a le încărca din belşug cu de-ale gurii. Voi aşijderea, iscusiţi gustători, mi-aţi arătat, cu ajutorul harnicilor sufragii, atâtea dovezi despre îndemânarea şi priceperea voastră, încât nu am nevoie a vă mai da porunci pentru îndeplinirea grijilor şi îndatoririlor ce aveţi. Urmaţi mai departe ca şi până acum.

Spunând acestea, s-a depărtat pentru câtăva vreme împreună cu celelalte domniţe. Am aflat că s-a dus să se îmbăieze. În vremurile mai vechi această deprindere era tot atât de răspândită cum e azi la noi obiceiul de a te spăla pe mâini înainte de a te aşeza la masă. Mesele s-au întins degrabă, iar sufragiii au aşternut deasupra pânzături scumpe şi frumos împodobite. Regina, lăsând la o parte celelalte feluri de bucate, n-a gustat decât puţină ambrozie zeiască şi n-a băut decât nectar ceresc. Cavalerii şi domniţele de la curte s-au ospătat ca şi noi, cu bucate alese, atât de gustoase, atât de bine potrivite, cum nici Apicius n-a visat.

La începutul prânzului ne-a fost pus dinainte un fel de ghiveci măreţ, cu feluri de bucate amestecate, pentru pofta de mâncare a celor flămânzi. Era o oală atât de cuprinzătoare, încât n-ar fi acoperit-o pe de-a-ntregul nici tava de aur pe care Pythius Bitynius o dăruise cândva regelui Darius. În oala aceea erau fel de fel de ciorbe, salate, tocane, fripturi de căprioară, carne fiartă, fleici la grătar, felii de muşchi afumat, şuncă fragedă, bucăţi alese de peşte prăjit, aluaturi, turte, cuşcuş, brânzeturi, dulciuri şi fructe de felurite soiuri. Toate mi s-au părut minunate. N-am mâncat prea mult, fiindcă eram şi-altminteri sătul şi îmbuibat. Trebuie să vă spun însă că am văzut ce nu mai văzusem: un aluat copt în alt aluat, din care bineînţeles că am luat. Pe fundul tăvii erau rânduite câteva perechi de zaruri, cărţi de joc şi de taroc, table de şah şi de ţintar, precum şi o câtime de farfurioare cu scuzi de aur însoriţi, pentru cei care voiau să-şi încerce norocul.

În acelaşi timp am zărit în curte un mare număr de catâri frumos înşăuaţi cu teltii de catifea, precum şi buiestraşi cu şei pentru bărbaţi şi femei; apoi nu mai ştiu câte lectice cu perne de mare preţ şi carete italieneşti, pentru cei care aveau poftă să se plimbe.

Toate acestea nu mi-au părut prea ciudate; m-a mirat numai felul cum se hrănea regina. Nu mesteca mâncarea:

nu fiindcă n-ar fi avut dinţi buni, sau bucatele n-aveau nevoie să fie mestecate, ci fiindcă aşa îi era obiceiul. Gustătorii încercau bucatele şi le treceau căpitanilor. (Gâtul lor era înfăşurat în mătase roşie, ţesută cu fire de aur, iar în gură aveau dinţi albi şi strălucitori, de fildeş.) Căpitanii mestecau cu grijă mâncarea şi o turnau pe gâtlejul reginei printr-o pâlnie de aur, de-a dreptul în stomac. Am auzit de asemeni că regina nu se punea pe oală niciodată; se uşura printr-un împuternicit.

CAPITOLUL XXIV.

Cum s-a ţinut în faţa reginei un bal, în chip de întrecere la luptă.

Sfârşindu-se ospăţul, s-a desfăşurat în faţa reginei un danţ în chip de întrecere la luptă, nu numai vrednic de a fi privit, ci într-adevăr de neuitat.

Înainte de a începe danţul, slujitorii au aşternut pe pardoseala sălii un covor mare de catifea, împărţit ca o tablă de şah, adică în pătrate de aceeaşi mărime, jumătate albe, jumătate galbene, având fiecare latură a pătratului o lungime de trei coţi.

Treizeci şi doi de dănţuitori s-au înşirat înaintea reginei. Şaisprezece erau înveşmântaţi în postav ţesut cu fire de aur. Opt dintre ei purtau aceeaşi îmbrăcăminte ca şi nimfele pe care cei vechi şi le închipuiau ca însoţitoare ale Dianei; mai erau de faţă un rege, o regină, doi călăreţi, doi arcaşi şi doi străjeri.

Ceilalţi şaisprezece erau îmbrăcaţi la fel, în straie de argint.

Dănţuitorii s-au rânduit în felul următor: regii, faţă în faţă, pe şirul de pătrate de la marginea covorului, şi anume pe al patrulea pătrat; regele de aur stătea pe pătratul alb, iar regele de argint pe pătratul galben; reginele s-au alăturat regelui lor, regina de aur pe pătratul galben, iar regina de argint pe pătratul alb. Cei doi arcaşi stăteau de o parte şi de alta, păzind pe regele şi regina lor. Lângă arcaşi au trecut călăreţii, iar lângă călăreţi, străjerii. În faţa acestora,

pe un singur rând, s-au înşiruit nimfele, opt de o parte şi opt de cealaltă, lăsând între cele două tabere patru pătrate goale.

La spatele fiecărei tabere de jucători se aflau muzicanţii, îmbrăcaţi la fel, unii în damasc portocaliu, alţii în damasc alb: erau câte opt de fiecare parte, purtând în mâini instrumente plăcute, minunat potrivite la sunet între ele, schimbând cântecul, timpul şi măsura după cum cerea desfăşurarea danţului. Paşii înainte, paşii înapoi, salturile în lături şi săriturile, întoarcerile, alergările, pândele, surprinderile şi retragerile mi s-au părut de o mare frumuseţe. Era cu adevărat uimitor cât de repede înţelegeau jucătorii sunetul după care trebuiau să meargă înainte sau să dea înapoi: nici nu începea bine cântecul, şi ei se găseau la locul cuvenit, deşi acest loc nu era niciodată acelaşi. Nimfele care stăteau înşirate în rândul întâi al oastei, gata să înceapă lupta, mergeau de-a dreptul împotriva duşmanului de pe un pătrat pe altul, afară de cea care, pornind cea dintâi, putea să înainteze cu două pătrate; nimfele nu păşeau niciodată înapoi. Dacă vreuna din ele pătrundea până în rândul regelui duşman, era încoronată regina regelui ei, având aceleaşi drepturi ca şi prima regină; nimfele nu loveau duşmanul decât piezişş, şi numai înainte. Nu li se îngăduia însă să doboare pe vreunul din potrivnici, dacă mergând asupra lui, lăsa regina fără apărare, ameninţată de a fi prinsă.

Regii mergeau şi îşi loveau duşmanii în toate cele patru părţi, dar nu treceau decât de pe un pătrat pe altul, de pe cel alb pe cel galben, sau de pe cel galben pe cel alb; înainte de a fi făcut o altă mişcare, când între rege şi unul din străjeri rămâneau toate pătratele goale, putea să aducă lângă el pe străjer şi să sară pe deasupra lui pe pătratul rămas gol.

Reginele aveau voie să alerge mai mult decât toţi, în linie dreaptă, cât de departe voiau, înainte şi înapoi, la dreapta şi la stânga, dacă nu întâlneau în cale vreunul din proprii lor

supuşi. Acelaşi drum puteau să-l facă şi pieziş, înaintând sau dând înapoi, fără să treacă însă de pe o culoare pe alta.

Arcaşii mergeau atât înainte cât şi înapoi, dar numai pieziş şi numai pe pătratele de aceeaşi culoare cu a pătratului de unde porneau la început.

Călăreţii săreau şi loveau în chip de spânzurătoare, trecând adică peste un pătrat – chiar dacă se afla pe el un duşman – iar ajungând la pătratul al doilea, o luau spre dreapta ori spre stânga, schimbând culoarea, ceea ce era destul de primejdios şi cerea mare băgare de seamă.

Străjerii mergeau şi loveau de-a dreptul în faţă, la dreapta sau la stânga, înainte sau înapoi, cât de departe voiau, de câte ori găseau drumul deschis.

Lupta dintre cele două tabere se sfârşea în clipa când unul din regi era împresurat şi prins, fără ca vreunul din ai lui să-i poată veni în ajutor. Pentru a-l feri de această înfrângere, fiecare din supuşii lui era gata oricând să-şi dea viaţa. Se doborau unii pe alţii oriunde îi trimitea cântecul. Când unul prindea în luptă pe duşman, făcea o închinăciune, îl bătea uşor pe umăr cu mâna dreaptă, îl aşeza dincolo de marginea covorului şi îi lua locul. Dacă se întâmpla ca regele să fie primejduit, duşmanul n-avea dreptul să-l lovească, iar cel care îl ameninţa era ţinut să facă o plecăciune şi să-l vestească, spunându-i: „Dumnezeu să te aibă în pază!” pentru ca supuşii lui să-i poată veni în ajutor, sau, dacă acesta n-ar fi în stare să se ferească singur, mutându-se în alt loc. Regele nu era lovit niciodată şi i se da toată cinstea cuvenită, chiar când era prins. Biruitorul îi spunea: „Bună-ziua”! şi aceasta însemna că lupta se sfârşise.

CAPITOLUL XXV.

Cum s-au luptat între ei cei treizeci şi doi de jucători.

Cele două oşti s-au aşezat faţă în faţă, iar muzicanţii au început să cânte un imn măreţ şi înfricoşător, ca o chemare la război. Jucătorii au ridicat frunţile şi şi-au încordat puterile, hotărâţi să lupte vitejeşte. Dintr-o dată, muzicanţii

din spatele taberei de argint au tăcut; cei din spatele taberei de aur au cântat mai departe. Aceasta însemna că oastea de aur avea să înceapă lupta. Ceea ce s-a şi întâmplat fără întârziere. La un semn al cântecului, una din nimfele de aur a făcut o întoarcere la stânga spre regele ei, ca şi cum i-ar fi cerut învoire, apoi, după ce a trimis un salut soţilor ei de luptă, a înaintat două pătrate, făcând o plecăciune în faţa taberei duşmane. Muzicanţii taberei de aur au tăcut. Muzicanţii taberei de argint au început să cânte. N-aş vrea să uit să vă mai spun că nimfa de aur, închinându-se înaintea regelui ei şi a întregii tabere, a înţeles a le da de veste să fie pregătiţi de luptă. Ceilalţi au răspuns întorcându-se spre stânga, afară de regină, care s-a întors spre dreapta, către regele ei. Astfel s-au salutat jucătorii tot timpul danţului, şi dintr-o parte şi dintr-altă.

În cântecul muzicanţilor albi, nimfa de argint din faţa reginei s-a închinat înaintea regelui şi a întregii tabere. Soţii de luptă au răspuns la fel ca cei din tabăra de aur, cu singura deosebire că s-au întors spre dreapta, iar regina la stânga. Nimfa de argint s-a aşezat pe al doilea pătrat dinaintea ei, faţă în faţă cu nimfa potrivnică, fără nici o depărtare între ele, ca şi cum ar fi fost gata să-şi măsoare puterile. Celelalte nimfe din amândouă taberele le-au urmat. S-au strecurat unele printre altele, începând lupta. Nimfa de aur, care dăduse semnalul bătăliei, a atins cu mâna nimfa de argint din stânga ei şi a scos-o din câmpul de luptă, luându-i locul. Dar, la un alt semnal al muzicii albe, fu ea însăşi lovită de unul din arcaşii de argint. O nimfă de aur l-a silit pe arcaş să dea înapoi; călăreţul de argint a ieşit din stânga taberei. Regina de aur s-a aşezat în faţa regelui.

Regele de argint şi-a schimbat locul, temându-se de mânia reginei de aur şi s-a aşezat în dreapta, după străjerul lui, socotindu-se astfel mai adăpostit.

Cei doi călăreţi din stânga, atât cel de aur, cât şi cel de argint s-au pus în mişcare şi au făcut prăpăd printre nimfele potrivnice, care nu mai puteau să dea înapoi.

Călăreţul de aur, mai cu seamă, s-a dovedit plin de avânt. Călăreţul de argint a făcut o mişcare isteaţă şi, lăsând să treacă pe lângă el o nimfă de aur, pe care ar fi putut s-o doboare, s-a aşezat în faţa oastei duşmane într-un loc de unde a trimis regelui de aur închinarea: „Dumnezeu să te aibă în pază!”

Oastea de aur, văzând primejdia, s-a cutremurat toată, nu fiindcă n-ar fi fost în stare să-şi apere regele, ci pentru că unul din străjeri, sărind în luptă, se jertfise, fără putinţa de a mai fi mântuit. Regele de aur a făcut un pas la stânga iar călăreţul de argint a pus mâna pe străjerui de aur. Aceasta era o pierdere simţitoare. Hotărâtă să răzbune pierderea străjerului, oastea de aur a împresurat din toate părţile pe călăreţul de argint, ca să nu mai poată fugi. S-a silit în fel şi chip să iasă la larg, ai lui i-au sărit în ajutor cu fel de fel de vicleşuguri, dar în cele din urmă regina de aur l-a scos din luptă.

Oastea de aur, lipsită de unul din stâlpii ei, s-a înverşunat, şi într-o îndrăzneaţă învălmăşeală a pricinuit duşmanului pierderi grele. Dar oastea de argint, prefăcându-se că stă în apărare, aştepta clipa prielnică să lovească.

A trimis în calea reginei de aur pe una din nimfe, întinzându-i o capcană; în aşa fel încât, scoţând din luptă nimfa, regina de aur era cât pe-aci să fie prinsă de călăreţul de argint. Călăreţul de aur s-a îndreptat atunci spre regina şi spre regele de argint, spunându-le: „Bună-ziua!” Călăreţul de argint i-a scăpat de primejdie, dar a fost doborât de o nimfă de aur, care la rândul ei a căzut atinsă de o nimfă de argint. Străjerii au sărit în ajutor şi s-a încins o învălmăşeală cumplită. Oastea de argint a înaintat până aproape de cortul regelui de aur, dar a fost repede împinsă înapoi. Din partea cealaltă, regina de aur a făcut minuni de vitejie, a doborât de-a dreptul pe unul din arcaşii duşmani, apoi, izbind pieziş a scos din luptă pe străjerul de argint. Văzând primejdia, regina de argint şi-a luat avânt şi,

repezindu-se ca un fulger, a prins pe ultimul străjer de aur dimpreună cu mai multe nimfe.

Cele două regine s-au luptat îndelung, încercând să se surprindă, pentru a se pune la adăpost ele înşile şi pentru a păzi fiecare pe regele ei. În cele din urmă, regina de aur a scos din luptă pe regina de argint, dar a fost ea însăşi atinsă de arcaşul duşman. Nu-i mai rămăsese regelui de aur decât trei nimfe, un arcaş şi un străjer. Regele de argint mai avea numai trei nimfe şi călăreţul din dreapta. Lupta s-a mai domolit şi războinicii s-au făcut mai prevăzători.

Cei doi regi păreau foarte mâhniţi de pierderea reginelor lor multiubite, de aceea şi-au încordat toate puterile pentru a ridica la această treaptă pe una din nimfe, făgăduindu-le dragostea lor deplină dacă vor izbuti să ajungă până la marginea cea mai depărtată a taberei duşmane.

Nimfele de aur au izbutit cele dintâi. Una din ele, ajungând regină, şi-a pus coroana pe frunte şi şi-a schimbat veşmintele. Noua regină de aur şi-a început domnia cu fapte mari şi îndrăzneţe. S-a avântat cu mult curaj pe câmpul de luptă; dar între timp călăreţul de argint a pus mâna pe străjerul de aur care păzea marginile taberei. Astfel s-a încoronat o nouă regină de argint, care s-a străduit să se arate tot atât de vitează ca şi protivnica ei. Lupta a pornit din nou cu o sporită înverşunare. Fel de fel de vicleşuguri, fel de fel de loviri, fel de fel de pânde au urmat şi de o parte şi de alta. Regina de argint a pătruns pe neaşteptate în cortul regelui de aur, strigând: „Dumnezeu să te aibă în pază!” iar regele de aur cu greu a fost scăpat de primejdie de noua lui regină.

Călăreţul de argint, în mai multe sărituri, a venit lângă regina lui şi împreună au tăbărât asupra regelui de aur, punându-l într-o cumpănă atât de grea, încât acesta a fost silit să-şi jertfească regina; regele de aur a doborât pe călăreţul de argint. Arcaşul de aur şi cele două nimfe ce-i mai rămăseseră au apărat cu toată puterea pe regele lor, dar au fost prinşi până la urmă şi scoşi afară din luptă.

Regele de aur a rămas singur. Toată oastea de argint i-a făcut o adâncă plecăciune, zicându-i: „Bună-ziua!”

Regele de argint biruise. Cele două muzici au pornit să cânte deodată, vestind izbânda. Prima parte a danţului s-a încheiat în mijlocul unei veselii a tuturor. Mişcările atât de plăcute ale jucătorilor, ţinuta lor atât de cuviincioasă şi întreaga lor înfăţişare atât de atrăgătoare ne-au umplut sufletul cu o negrăită mulţumire. Ni se părea, într-adevăr, că ne aflăm sub cerul Olimpului, înfruptându-ne din înaltele şi zeieştile lui desfătări.

Sfârşindu-se întâia parte a luptei, oştile s-au înşiruit din nou pe cele două rânduri ale taberei lor, stând gata să-şi măsoare încă o dată puterile. Pasul muzicii s-a scurtat cu o jumătate de timp, iar desfăşurarea bătăliei a fost şi ea cu totul alta. Am privit cum regina de aur, voind parcă să răzbune înfrângerea pe care o suferise mai înainte oastea ei, s-a ridicat în sunetul cântecului şi a pornit în frunte, însoţită de un arcaş şi un călăreţ. Puţin a lipsit ca regele de argint să nu fie încolţit în mijlocul căpitanilor săi. Văzând că cea dintâi încercare a ei n-a izbutit, regina de aur s-a pornit să hărţuiască rândurile duşmane şi a doborât atâtea nimfe şi atâţi căpitani, încât te cuprindea jalea. Ai fi zis că e Penthesileia, trecând ca un fulger prin tabăra grecească.

Această răfuială n-a ţinut mult, căci oastea de argint, adânc zguduită de pierderile îndurate, dar înfrânându-şi durerea, a întins reginei de aur o capcană într-un colţ mai îndepărtat, unde a fost prinsă de un arcaş şi un călăreţ duşman, care au azvârlit-o dincolo de câmpul de luptă. Restul oastei a fost repede înfrânt. Regina a învăţat minte, ca altă dată să stea mai aproape de regele ei, sa nu se depărteze atât de mult şi, mai ales, să nu plece neînsoţită. Oastea de argint a rămas pentru a doua oară biruitoare.

La a treia şi cea din urmă întrecere, ostile s-au avântat cu şi mai multă înverşunare. Muzica a pornit pe o măsură şi mai repede, dând cântecului acel vitejesc răsunet frigian, pe care Marsias cel dintâi l-a chemat la viaţă. Jucătorii se

mişcau cu atâta sprinteneală, încât într-un timp al cântecului făceau câte patru paşi. Săreau, se încurau şi alergau necontenit. Îi priveam cum se răsucesc într-un picior şi îi asemuiam în gând cu sfârlezele pe care copiii le fac să se învârtească, plesnindu-le cu sfârcul biciului. (Sfârleaza se învârteşte atât de repede, încât pare că ar sta pe loc, iar stropul de vopsea de pe muche se mişcă cu atâta iuţeală, încât se ajunge din urmă pe el însuşi alcătuind o linie neîntreruptă. (Nicolae Cusanul a fost cel dintâi care a băgat de seamă această ciudăţenie şi a trecut-o în însemnările sale atotştiutoare.)

Am văzut şi am auzit apoi, de-o parte şi de alta, vesele bătăi din palme şi felurite mişcări mereu reînnoite. Caton cel neînduplecat dacă ar fi fost de faţă, sau bătrânul Crassus care nu râdea niciodată, Timon din Atena, duşmanul oamenilor, sau Heraclit care ura cea mai firească însuşire a omului: râsul, oricare din ei şi-ar fi uitat felul, privind în sunetul muzicii săltăreţe acele sute şi sute de mişcări sprintene ale tinerilor, care în danţ, în salt, în învârtiri şi în alergare, jucau alături de reginele şi nimfele lor, cu atâta dibăcie, că niciodată nu se stinghereau unii pe alţii.

Cu cât era mai mic numărul celor rămaşi pe câmpul de luptă, cu atât mai multă vioiciune arătau, născocind tot felul de vicleşuguri şi apucături isteţe, pentru a se surprinde unii pe alţii, după cum îi îndruma cântecul.

Vă voi mai aminti încă ceva: dacă acea privelişte, mai presus de orice închipuire, ne-a încântat cu adevărat simţurile, ne-a uimit şi ne-a făcut să ne uităm pe noi înşine, mai mult încă ne-a înfiorat şi ne-a cucerit inimile glasul cântecului. Aşa cred că i-a cântat Ismeneu lui Alexandru cel Mare, când l-a făcut să se ridice de la ospăţ, să lase bucatele începute şi să-şi părăsească tihna, ca să prindă în mâini armele şi să pornească la luptă, în a treia încercare a biruit regele de aur.

Pe nesimţite, în timpul danţului, regina, gazda noastră, s-a făcut nevăzută şi nici nu s-a mai arătat ochilor noştri. Ajutoarele marelui Geber ne-au arătat drumul la bucătărie, unde am fost trecuţi în catastife, după cum regina însăşi poruncise. Am coborât pe ţărmul Mateotenei şi am intrat în corăbii. Văzând că se ridică un vânt prielnic şi aflând că nu-l vom mai avea decât peste trei pătrare de lună, am hotărât să-l folosim fără întârziere şi am plecat mai departe.

CAPITOLUL XXVI.

Cum am ajuns la ostrovul Odelor, unde drumurile umblă.

Călătorind pe mare încă două zile, am ajuns la ostrovul Odelor. Aici am văzut un lucru vrednic de a fi amintit: drumurile ostrovului sunt vii! (Dacă e adevărată gândirea lui Aristotel, care spunea cu hotărâre că tot ce se mişcă de la sine are viaţă.)

Aşadar, ca nişte fiinţe însufleţite, drumurile din ostrovul Odelor umblă. Unele sunt drumuri rătăcitoare ca planetele; altele sunt drumuri de răspântie, drumuri care se întretaie. Am auzit, cum unii călători străini, ca şi oamenii din partea locului, întrebau: „Unde duce drumul ăsta? Dar celălalt?” Şi primeau răspunsul: „De la Midi la Fontenelle; la biserică, la gârlă, în oraş”. Apoi, apucând drumul cel bun, fără nici o grijă sau ostenealã, se pomeneau ajungând la locul dorit, aşa cum ai pleca, să zicem, din Lyon la Avignon sau la Arles, cu luntrea pe Ron. Dar, după cum bine ştiţi, nici un lucru nu e fără cusur, şi nici mulţumirea nu se găseşte pe toate drumurile; astfel am aflat că mişunau, prin partea locului, un soi rău de oameni, care bat câmpii şi pândesc pe la răscruci. Sărmanele drumuri se temeau şi se fereau de aceşti tâlhari, aşa cum se tem şi se feresc lupii de capcane şi potârnichile de clei. Am văzut pe unul judecat foarte aspru, fiindcă trecând pe lângă Pallas, greşise şi, ocolind, apucase drumul şcolii; un altul se lăuda că a ales calea armelor, care i se păruse mai lesnicioasă pentru a-l purta unde râvnise.

Am zărit drumul de ţară care duce la Bourges, şi l-am recunoscut uşor, după umbletul lui de popă; l-am văzut cum a luat-o la goană, ferindu-se de cărăuşii care îl prindeau sub pasul cailor şi-i treceau cu căruţele peste burtă. (Cum a trecut Tullius cu carul peste pieptul tatălui său, Servius Tullius, cel de-al şaselea rege al Romei.)

Am văzut bătrânul drum, care duce de la Peronne la Saint-Quentin, şi mi s-a părut că arată încă destul de bine.

Am văzut, printre stânci, celălalt drum, cuminte ca un bunic, mergând spre Ferrata călare pe un cogeamite urs. L-aş fi asemuit, de departe, cu chipul zugrăvit al sfântului Jerome, dacă în loc de urs ar fi călărit pe un leu. Era slab şi vlăguit, cu o barbă mare, albă şi încâlcită, semănând cu nişte ţurţuri de gheaţă; purta mătănii noduroase din lemn de molift sălbatic; nu stătea nici în picioare, nici culcat, ci în genunchi; se bătea în piept cu nişte bolovani grei şi colţuroşi. Ne cuprinsese mila şi spaima deodată.

În timp ce-l priveam, un băieţandru care venea de-acasă ne-a arătat un alt drum, neted, alb, presărat cu paie, spunându-ne:

— De-acum înainte să nu mai nesocotiţi adevărul dovedit de Thales din Milet, care ne-a învăţat că apa e începutul tuturor lucrurilor, şi nici vorbele lui Homer, care spunea că lumea s-a născut din valurile mării. Drumul pe care îl vedeţi a răsărit din adâncul apei, după cum în apă se va întoarce. Până acum două luni purta pe unda lui corăbii; acum duce căruţe.

— Nu-i cine ştie ce minune mare, a spus Pantagruel. În lumea noastră se întâmplă în fiecare an sute de asemenea prefaceri.

Pe când priveam astfel curgerea drumurilor călătoare, Pantagruel ne-a împărtăşit credinţa lui că în acel ostrov veniseră pe vremuri să caute adevărul filosofii Philolaus şi Aristarc, după ce Seleucus arătase că pământul se învârteşte în jurul osiei sale, iar nu cerul, cum am fi îndemnaţi să credem. Când plutim pe apa Loarei, ni se pare

că arborii de pe mal se fugăresc, dar ei nu se mişcă, ci luntrea în care noi plutim.

Întorcându-ne la corăbiile noastre, am văzut în apropierea ţărmului cum erau traşi pe roată trei răufăcători care fuseseră dovediţi că tăiaseră un drum; tot acolo se prăjea pe foc scăzut un derbedeu, care scurta drumurile tăindu-le coastele. Am aflat mai târziu că era vorba de calea care trece de-a-lungul Nilului, în Egipt.

CAPITOLUL XXVII.

Cum am coborât pe ostrovul Galenţilor şi despre călugării fredoni.

Am coborât apoi pe ostrovul Galenţilor, ai cărui locuitori se hrăneau numai cu ciorbă de peşte. Regele acelui ostrov, Benius, al treilea cu acest nume, ne-a primit şi ne-a găzduit cum se cuvine. După ce ne-a dat de băut ne-a dus să vedem noua mănăstire a fraţilor fredoni, întemeiată şi ridicată după îndrumările lui. Lămurindu-ne pentru ce i-a numit astfel pe călugări, ne-a spus că pe uscat trăiau fraţii prieteni şi slujitori ai sfintei Stăpâne vrednicii şi frumoşii fraţi minoriţi, născuţi dintr-o jumătate de bulă a papei, fraţii minimişti, mari mâncăi de scrumbii afumate, şi fraţii dominicani, cei lungi de mână. Voind să le scurteze măcar numele, le-a zis fredoni. În temeiul legilor şi al încuviinţării primite din partea Chintesenţei, fraţii fredoni sunt înveşmântaţi ca nişte salahori, dărâmători de case. Aşa după cum, în Anjou, meşterii care învelesc casele poartă genunchiere, fraţii fredoni îşi pingelesc burţile şi niciunul nu umblă altminteri decât cu pântecele argăsit. Nădragii lor au două prohaburi, croite ca nişte papuci; unul în faţă şi altul în spate, spunând că în această îndoită despicătură se ascunde un tâlc plin de tainic şi tulburător înţeles. Purtau încălţări cu talpă ferecată, rotunde ca nişte străchini, cum se obişnuieşte pe ţărmurile nisipoase. Barba şi-o rad. Voind să arate cât de puţin se sinchisesc dacă norocul le întoarce spatele, îşi smulg părul de pe partea dinapoi a capului, rămânând din creştet până în ceafă golaşi ca nişte purcei.

Părul, de la frunte în sus pe-o jumătate de scăfârlie, îl lasă să crească în voie. Vor să arate în felul acesta că dispreţuiesc bunurile pământeşti.

Pentru a dovedi şi mai bine că înfruntă puterea Fortunei schimbătoare, poartă, dar nu în mână ca zeiţa, ci la brâu ca pe mătănii, un brici al cărui tăiş îl ascut de două ori pe zi şi îl trag pe curea de trei ori pe noapte.

Îşi leagă o ghiulea peste laba piciorului, fiindcă Fortuna are şi ea una sub picioare. Gluga o poartă atârnând pe dinainte şi îşi acoperă cu ea obrazul, bătându-şi joc de noroc şi de norocoşi, cum fac domnişoarele noastre, când îşi ascund chipul sub mască. Aşa cum umblăm noi cu faţa descoperită, ei îşi descoperă partea dinapoi a capului. Umblă cu fundul sau cu burta dinainte, după cum poftesc. Văzându-i mergând cu fundul dinainte, ai zice că e umbletul lor firesc, atât din pricina încălţărilor rotunde, cât şi a despicăturii de la spate a nădragilor. Îşi încondeiază ceafa, zugrăvind pe ea ochi şi gură, semănând aidoma cu nişte nuci de India. Când umblă cu burta înainte, parcă sunt nişte băieţandri care se joacă de-a baba-oarba. E o privelişte foarte plăcută.

Iată cum i-am văzut trăind:

De îndată ce lumina luceafărului de seară răsărea deasupra pământului, fraţii fredoni îşi trăgeau cizmele şi, milostivi cum sunt, îşi potriveau unul altuia pintenii. Astfel încălţaţi şi împintenaţi, se culcau şi dormeau (sau cel puţin sforăiau), iar în somn purtau pe nas ochelari (cu hulube, dacă nu găseau alţii).

Această deprindere ni s-a părut cu totul ciudată, dar ei ne-au răspuns că judecata de apoi îi va apuca pe ceilalţi oameni dormind şi odihnindu-se. Pentru a fi gata să se înfăţişeze Judecătorului laolaltă cu cei fericiţi, ei îşi trăgeau cizmele şi îşi puneau pintenii, ca să încalece numaidecât ce vor auzi sunând vestirea trâmbiţei.

Când bătea ceasul de amiază (trebuie să vă spun că toate clopotele mănăstirii, ale bisericii, ale ceasornicului şi ale

prânzitorului erau făcute din puf, iar limba dintr-o coadă de vulpe), aşadar, când erau chemaţi la masă, se trezeau din somn şi se descălţau. Care îşi făcea nevoile, care tuşea, care strănuta, după plac. Toţi însă, fără deosebire, erau ţinuţi să caşte cât mai mult, cu gura până la urechi, ospătându-se căscând. Priveliştea mi s-a părut foarte hazlie. Rânduindu-şi cizmele şi pintenii la rastel, coborau în arhondaric, se spălau cu grijă pe mâini şi îşi clăteau gura, apoi se aşezau în şir pe o laviţă lungă şi se apucau să se scobească în dinţi, până când stareţul făcea un semn şi sufla în palme. Atunci deschideau toţi gura cât puteau mai mare şi mai căscau o dată vreme de o jumătate de ceas, uneori mai mult, alteori mai puţin, cum socotea stareţul că trebuie să ţină prânzul, după sfântul din calendarul zilei aceleia. După aceea se înşirau în alai, purtând în frunte doi prapuri. Pe unul din ei era zugrăvit chipul Virtuţii, pe celălalt al Norocului. Cel dintâi frate care deschidea alaiul ducea prapurul Norocului. În urma lui păşea al doilea, purtând prapurul Virtuţii şi ţinând în mână busuiocul înmuiat în apă de argint-viu, de care pomeneşte Ovidiu în Fastele lui; cu acea sfântă agheasmă stropea tot timpul pe fratele dinaintea lui.

— Această rânduială a alaiului, a spus Panurge, e potrivnică învăţăturii lui Cicero şi a filosofilor academici, care spun că Virtutea trebuie să aibă pasul înaintea Norocului.

Fraţii ne-au lămurit că Virtutea trebuie să lase întâietate Norocului, ca să-l poată ajunge cu biciul din urmă.

În timpul cât treceau în alai, fraţii murmurau un cântec printre dinţi, dar nu ştiu ce axion era, fiindcă nu înţelegeam limba pe care o vorbeau. Ascultându-i mai bine, am băgat de seamă că nu cântau decât din urechi. Ce muzică plină de frumuseţe! Cât de bine se împletea cu sunetul clopotelor! Nu se ivea nici o nepotrivire.

Pantagruel a rostit câteva vorbe înţelepte despre alaiul lor:

— Aţi băgat de seamă, ce minte subţire au aceşti fraţi? Au ieşit cu alaiul lor pe o uşă a bisericii şi s-au întors pe alta. Îţi dau cuvântul meu că sunt oameni subţiri: subţiri şi suflaţi cu aur, subţiri ca un jungher de plumb, subţiri, nu subţiaţi, cernuţi prin sită subţire.

— Această subţirime izvorăşte dintr-o filosofie prea ascunsă, a spus fratele Ioan. S-o ia dracul! Nu pricep nimic.

— Tocmai de aceea mi se pare de temut, fiindcă e neînţeleasă. Căci subţirimea văzută, cunoscută şi de toţi ştiută, pierde nu numai însuşirea, dar şi numele ei: se cheamă grosolănie. Nici vorbă despre aşa ceva la aceştia.

Alaiul încheindu-se, ca o plimbare sau ca o mişcare prielnică sănătăţii, fraţii fredoni au trecut în prânzitor şi s-au aşezat în genunchi sub masă, sprijinindu-şi pieptul şi burta pe un felinar. Atunci intra marele Galent, purtând în mână o furcă cu care le dădea să mănânce. Începeau masa cu brânză şi o sfârşeau cu muştar şi lăptuci, după obiceiul celor vechi, pe care îl aminteşte Marţial. La sfârşitul mesei primea fiecare câte o porţie bună de muştar.

Mâncărurile lor erau acestea:

Duminica: scrumbii, caltaboşi, cârnaţi, fripturi felurite, ficat de gâscă la frigare, potârnichi, şi, ca de obicei, brânză la începutul mesei şi muştar la sfârşit.

Lunea: mazăre cu slănină şi bogate adnotări între boabe.

Marţea: anafura, plăcintă, dulciuri, pesmeţi şi pişcoturi.

Miercurea: capete de miel, de viţel, de bursuc (bursuci se găsesc mulţi în acele locuri).

Joia: şapte feluri de ciorbe şi, ca încheiere, nelipsitul muştar.

Vinerea: nimic decât coarne, şi (după cum le-am văzut la faţă) nu tocmai bine coapte.

Sâmbăta rodeau oase, dar nu fiindcă ar fi fost săraci sau suferinzi; dimpotrivă, toţi erau înzestraţi cu burţi bine împlinite.

Băutura lor era un vin „împotriva-norocului”, cum îl numeau ei.

Când voiau să mănânce sau să bea, îşi lăsau glugile pe piept cum se lasă în jos fereastra coifului.

După masă se rugau lui Dumnezeu murmurând. În restul zilei aşteptau judecata de apoi şi făceau fapte de milostenie. Duminica se luau la bătaie. Luni îşi dădeau bobârnace. Marţi se scărpinau unii pe alţii. Miercuri se trăgeau de limbă. Joi îşi suflau unii altora nasul. Vineri se gâdilau între ei. Sâmbătă se biciuiau care pe care.

Aşa trăiau în cuprinsul mănăstirii. Iar când, la porunca stareţului, ieşeau în lume, nu aveau voie, sub ameninţare de cumplită pedeapsă, nici să se atingă de peşte, nici să-l mănânce (dacă se aflau pe mare sau în altă parte pe apă) şi nici carne oricare ar fi fost (dacă se găseau pe uscat). Era bine ştiut pentru fiecare că, întrucât aveau parte la ei acasă de toate bunătăţile, nu le era îngăduit să fie nici hrăpitori, nici lacomi. În privinţa aceasta erau de neclintit, ca Stânca Marpeziană. Pe toate le făceau cu măsură şi la timp potrivit, cântând din urechi, aşa precum am spus. Când soarele apunea în mare, îşi trăgeau cizmele şi îşi potriveau unul altuia pintenii; îşi aşezau ochelarii pe nas şi se pregăteau de culcare. La miezul nopţii, Galentul intra în dormitor şi toată lumea călugărească era în picioare. Fraţii îşi ascuţeau bricele, iar după săvârşirea slujbei îşi aşezau mesele dinainte şi mâncau aşa cum am spus.

Fratele Ioan Retezătorul, privind pe veselii călugăraşi şi văzând rânduiala mănăstirii, nu s-a putut stăpâni şi a strigat cât a putut:

— Ah, ce mai şobolani de bucătărie! Frânge-le-aş gâtul şi duce-m-aş după ei! Of, de ce nu-i aici Priap, ca în sărbătoarea de noapte a Canidiei, să-i asculte cum murmură din şezut, cu basul şi cu contrabasul! Abia acum îmi dau seama că ne găsim la capătul pământului. În ţara nemţească se dărâmă mănăstirile şi se răspopesc călugării; aici ei sunt sfinţiţi de-a-n-doaselea şi în răspăr!

CAPITOLUL XXVIII.

Cum Panurge, punând întrebări unui frate fredon, a primit răspunsuri scurte.

În timpul acesta Panurge n-a făcut altceva decât să privească mutrişoarele acestor minunaţi fredoni. Apucând de mânecă pe unul din ei, sfrijit ca o scrumbie afumată, l-a întrebat:

Panurge – Fraier fredon fredonel, unde-s fetele?

Fratele a răspuns scurt – Jos.

Panurge – Sunt multe?

Fratele – Nu.

Panurge – Câte sunt cu toate?

Fratele – Opt.

Fratele – Albi.

Panurge – Ciorapii?

Fratele – Lungi.

Panurge – Cu ce se îndeletnicesc toată ziua?

Fratele – Stau.

Panurge – Ies câteodată să se plimbe?

Panurge – Să trecem acum în bucătăria feţelor. Nu te grăbi.

Panurge – Ce fac mai înainte?

Fratele – Foc.

Panurge – Ce le trebuie ca sa aprindă focul?

Fratele – Jar.

Panurge – Ce le daţi să ardă?

Fratele – Lemn.

Panurge – Ce fel de lemn?

Fratele – Fag.

Panurge – Şi pentru surcele?

Fratele – Brad.

Panurge – Dar în chilii ce fel de lemn ardeţi? Să ştii că eu fac parte pe din două cu fetele; cât e tainul lor?

Fratele – Mult.

Panurge – Ce le daţi?

Fratele – Pâini.

Panurge – De grâu sau de secara?

Fratele – Grâu.
Panurge – Dimineaţa ce le daţi?
Fratele – Terci.
Panurge – La prânz ce carne mănâncă?
Fratele – Miel.
Panurge – Cum îl gătesc?
Fratele – Fript.
Panurge – Ce fel de ciorba?
Fratele – Borş.
Panurge – Ce fel de peşte?
Fratele – Crap.
Panurge – Alt peşte, nu?
Fratele – Somn.
Panurge – Şi mai ce?
Fratele – Raci.
Panurge – Afară de raci?
Fratele – Scoici.
Panurge – Cum le plac fetelor ouăle?
Fratele – Tari.
Panurge – Asta-i tot ce mănâncă?
Fratele – Nu.
Panurge – Dar ce mai mănâncă?
Fratele – Pui.
Panurge – Şi altceva?
Fratele – Porc.
Panurge – Numai atât?
Fratele – Curci.
Panurge – Alte păsări?
Fratele – Găşti.
Panurge – Pentru prăjeală ce le daţi?
Fratele – Unt.
Panurge – Şi ce fel de plăcinte?
Fratele – Dulci.
Panurge – Struguri mănâncă?
Fratele – Mulţi.
Panurge – Cum le place să fie?

Fratele – Copţi.
Panurge – Alte poame, nu le daţi?
Fratele – Nuci.
Panurge – De băut, beau?
Fratele – Rar.
Panurge – Ce beau mai bucuros?
Fratele – Vin.
Panurge – Ce fel de vin?
Fratele – Bun.
Panurge – Alb sau roşu?
Fratele – Alb.
Panurge – În timpul iernii, ce fel de vin beau?
Fratele – Sfânt.
Panurge – Primăvara?
Fratele – Nou.
Panurge – Vara?
Fratele – Vechi.
Panurge – Şi toamna, la culesul viilor?
Fratele – Must.
Panurge – Mulţumesc.

— Ei drăcie cu pălărie! a strigat fratele Ioan, dar bine mai trăiesc ştrengăriţele! Grăsuţ trebuie sa le fie fredoneţul şi grăbit la aşternut, după atâta belşug de băutură şi de mâncare.

— Aşteaptă puţin, a spus Panurge, că n-am sfârşit.

Panurge – Care-i ceasul la care se culcă fetele?
Fratele – Opt.
Panurge – Iar la sculare?
Fratele – Opt.

— Uitaţi-vă la el! a spus Panurge. E cel mai drăguţ fredonel, pe care o să umblu călare la vară. Să dea Dumnezeu şi binecuvântatul sfântul Fredon şi binecuvântata cuvioasa Fredonica, să ajungi într-o zi cel dintâi judecător al Parisului! Maica ta, Cristoase! Cum ai mai grăbi judecăţile! Cum ai mai scurta pricinile! Cum ai mai vântura hârtiile! Cum ai mai da peste cap dovezile! Ei,

să trecem acum la alte bunătăţi şi să vorbim mai pe şleau despre milostivele noastre surori sus-pomenite.

Panurge – Cum e trupul lor?

Fratele – Plin.

Panurge – Şi mai cum?

Fratele – Cald.

Panurge – Pântecele?

Fratele – Larg.

Panurge – Buricul?

Fratele – Mic.

Panurge – Sub buric ce au?

Fratele – Păr.

Panurge – Ce fel de păr?

Fratele – Creţ.

Panurge – Ce culoare?

Fratele – Blond.

Panurge – Iar cele bătrâne?

Fratele – Alb.

Panurge – Cum sunt la aşternut?

Fratele – Iuţi.

Panurge – Sunt rele de muscă?

Fratele – Cam.

Panurge – De câte ori le cercetaţi?

Fratele – Des.

Panurge – Şi cum le ţineţi în braţe?

Fratele – Strâns.

Panurge – Şi ele ce spun?

Fratele – Tac.

Panurge – Copii fac?

Fratele – Nu.

Panurge – Cum vă culcaţi?

Fratele – Goi.

Panurge – Gândeşte-te la jurământul pe care l-ai făcut şi spune: câte binecuvântări pe brânci le daţi fetelor în fiecare zi?

Fratele – Cinci.

Panurge – Şi noaptea?

Fratele – Opt.

— Ia te uită, păcătosul! a spus fratele Ioan. Parcă s-ar teme să nu treacă peste treisprezece. Mai mare ruşinea!

Panurge – Să fie cu putinţă, frate Ioane? Tu te-ai încumeta să te masori cu vitejia lui? Ceilalţi fac la fel?

Fratele – Toţi.

Panurge – Care-i cel mai harnic dintre toţi?

Fratele – Eu.

Panurge – Şi nu dai greş niciodată?

Fratele – Nici.

Panurge – Mărturisesc drept că m-ai cam pus pe gânduri şi nu mai ştiu ce să cred. Ia spune, după ce ţi-ai vărsat tot focul în ajun, mai ai şi pentru a doua zi?

Fratele – Mai.

Panurge – Aţi găsit faimoasa iarbă din India, despre care pomeneşte Teofrast? Dar dacă, zic, printr-o împrejurare oarecare, eşti nevoit să scurtezi numărul rugăciunilor, cum te simţi?

Fratele – Rău.

Panurge – Şi fetele, ele ce zic?

Fratele – Cer.

Panurge – Adică mai vor?

Fratele – Vor.

Panurge – Şi dacă nu le binecuvântaţi, ce fac?

Fratele – Plâng.

Panurge – Şi ce le daţi?

Fratele – Pumni.

Panurge – Iar ele ce fac ca să se apere?

Fratele – Pârţ!

Panurge – Aminteşte-ţi de jurământul ce-ai făcut şi spune: în care zi a săptămânii te simţi mai moleşit?

Fratele – Luni.

Panurge – Şi care-i luna anului în care eşti mai în putere?

Fratele – Mai.

Panurge – Am înţeles.

Panurge a zâmbit şi a spus:

— Aveţi în faţa dumneavoastră pe fratele cel mai strâmtorat din lume. L-aţi auzit cât e de scurt, de strâns la vorbă şi de zgârcit în răspunsuri. Cred că ar fi în stare să împartă în patru un fir de muştar!

— O fi, a spus fratele Ioan, dar cu fetele lui vorbeşte mai pe îndelete. Zici că ar fi în stare să taie un fir de muştar în patru? Sfinte Sisoie! Cred că ar înfulica o pulpă de viţel din două înghiţituri şi ar da de duşcă dintr-o dată o vadră de vin! Uită-te la el, cât e de deşelat!

— Călugării ăştia, a spus Epistemon, sunt soi rău. Se arată lacomi la mâncare şi spun că n-au altceva pe lume decât viaţa. Ce naiba mai au atunci regii şi împăraţii?

CAPITOLUL XXIX.

De ce lui Epistemon nu-i plac posturile

— L-aţi auzit pe acest mârlan de frate, că luna martie e cea mai prielnică destrăbălării?

— Da, a spus Pantagruel, deşi martie nu lipseşte niciodată din post, iar postul a fost rânduit tocmai pentru a potoli poftele trupului, a pune stavilă simţurilor şi a înfrâna pornirile cărnii.

— Aşadar, poţi să-ţi dai seama ce anapoda a judecat papa care cel dintâi ne-a poruncit să postim, deoarece acest prăpădit de călugăr mărturiseşte că în nici un alt timp al anului nu se simte mai îmboldit de ispita plăcerilor trupeşti. Şi e firesc să fie aşa întrucât, după cum toţi bunii şi pricepuţii doftori spun, bucatele cele mai aţâţătoare la dragoste trupească se mănâncă tocmai în timpul săptămânilor postului, precum mazărea, fasolea, ceapa, scoicile, scrumbiile, sălăţile şi toate celelalte verdeţuri, prielnice împreunării, ca varza creaţă, lăptuca, tarhonul, loboda, macul, untişorul, păpădia; de asemeni, hameiul, smochinele, orezul şi strugurii.

— Te va cuprinde mirarea aflând, a spus Pantagruel, că bunul nostru papă a aşezat dinadins postul cel mare în acel timp al anului, când căldura păstrată în sânul pământului

de-a lungul lunilor îngheţate ale iernii iese la iveală şi se răspândeşte în toate mădularele odată cu sucul care musteşte în carnea copacilor; astfel, el a poruncit credincioşilor să mănânce în post tocmai acele bucate care, cum spuneai, ajută la înmulţirea neamului omenesc. Acum îmi amintesc că în catastiful de botezuri din Thouars, după cum am văzut cu ochii, numărul celor nou-născuţi e mai mare în octombrie şi în noiembrie decât în toate celelalte zece luni ale anului. Socotind vremea înapoi, înseamnă că au fost zămisliţi în timpul postului!

— Am ascultat cu multă plăcere vorbele ce-ai rostit, a spus fratele Ioan, dar popa din Jambert credea altminteri. El zicea că femeile sunt mai puioase la vremea aceea, nu din pricina mâncărurilor amintite, ci numai şi numai fiindcă toţi duhovnicii răpănoşi, predicatorii încălţaţi şi alţi pleşcari mai mărunţi ameninţă cu blestemul iadului şi cu ghearele lui Scaraoţchi pe bărbaţii însuraţi care săvârşesc în post păcatul preacurviei, iar aceştia, neîndrăznind să se mai întindă cu slujnicele, sunt nevoiţi a rămâne pe lângă muierile lor. Am zis!

— Tălmăciţi fiecare aşezarea postului după cum vă trăsneşte prin cap, a spus Epistemon, născocind tot felul de pilde în sprijinul susţinerilor dumneavoastră. Adevărul e că dacă s-ar şterge posturile, ceea ce găsesc că ar fi cu cale, cei dintâi care s-ar împotrivi ar fi, după cât cunosc, tocmai doftorii. Fiindcă oamenii nemaipostind nu s-ar mai îmbolnăvi, iar doftoricescul meşteşug nemaifiind la preţ, felcerii ar muri de foame. Toate bolile se prăsesc în timpul postului. Postul e răsadniţa şi patul prielnic, în care încolţesc toate racilele! Nu numai atât. Ajunarea nu slăbeşte numai sănătatea trupului, dar mai ales tulbură liniştea sufletelor. Diavolii îşi găsesc de lucru, habotnicii scot capul şi popii îşi fac mendrele cu puzderia lor de sinoade, predici, spovediri, iertări, canoane, afurisenii. Nu vreau să spun că arismaspienii [289] ar fi în privinţa aceasta mai buni decât noi. Vorbesc numai ce e drept.

— Ascultă, cocoşel cocoşat, fredonel fredonat, omul acesta nu ţi se pare că e un eretic?

Fratele – E!

Panurge – Şi pentru a-şi primi pedeapsa ce-ar trebui să fie?

Fratele – Ars!

Panurge – Şi cât mai repede?

Fratele – Cât.

Panurge – Fără să-l mai fierbem?

Fratele – Da.

Panurge – Şi cum să-l punem pe foc?

Fratele – Viu.

Panurge – Şi cum să-l scoatem?

Fratele – Mort.

Panurge – Te-a supărat rău?

Fratele – Rău.

Panurge – Şi ce ţi se pare a fi?

Fratele – Drac.

Panurge – Mai rău decât nebun?

Fratele – Mai.

Parurgc – Cum trebuie să piară, aşadar?

Fratele – Fript.

Panurge – Au mai fost şi alţii ca el?

Fratele – Mulţi.

Panurge – Şi au fost arşi?

Fratele – Toţi.

— Nu pricep ce plăcere îţi face, a spus Epistemon, să stai la sfat cu acest călugăr janghinos, şi te-aş ţine de rău dacă nu te-aş cunoaşte.

— Ba nu, zău, a spus Panurge, flăcăul îmi place şi bucuros l-aş duce să i-l arăt lui Gargantua. Când mă voi însura îl voi da nevestei mele să-l ţină pe lângă ea.

— Adică să se ţină cu ea, a spus Epistemon.

— Panurge, iubitule, ce-ai căutat ai găsit, a spus fratele Ioan. De ce ţi-a fost scris n-ai să scapi. Ai să porţi coarne până şi-n călcâie!

CAPITOLUL XXX.

Cum am ajuns în ţara Mătăsurilor.

Bucuroşi că am cunoscut credinţa cea nouă a fraţilor fredoni, ne-am urmat calea pe apă încă două zile. A treia zi, cârmaciul nostru a desluşit în zare un alt ostrov, mai frumos şi mai plăcut decât toate cele întâlnite până atunci. Ostrovul se numeşte al Postăvurilor, fiindcă toate drumurile lui sunt aşternute cu postav. Tot acolo se afla şi ţinutul Mătăsurilor, cel mult lăudat de pajii de la curte. Copacii şi ierburile mari nu-şi leapădă niciodată podoaba florilor, nici frunzele lor, care sunt de catifea şi de damasc. Dobitoacele şi păsările sunt ţesute la gherghef. Multe din ele, ca şi copacii de altminteri, semănau cu păsările şi dobitoacele de la noi. Mai erau şi altele pe care nu le văzusem niciodată: elefanţi mişeându-se greu – şase de parte bărbătească, şase de parte femeiască – dintre cei arătaţi de îmblânzitorul lor în circ, la Roma, pe timpul lui Germanicus, nepotul împăratului Tiberiu. Am văzut elefanţi ştiutori de carte, muzicanţi, dănţuitori, filosofi. Stăteau la masă în bună rânduială, mâncau şi beau în tăcere, ca nişte călugări cuminţi în prânzitorul lor mănăstiresc. Au un nas lung de doi coţi (noi îi zicem trompă) cu care beau apă, apucă prune, curmale şi altele de-ale gurii. Se apără şi lovesc cu el, cum lovim şi ne apărăm noi cu braţul. Când pornesc la luptă, azvârlă oamenii în văzduh şi-i lasă să cadă la pământ, făcându-i să crape de râs. Au urechi mari şi frumoase, ca nişte tărăboanţe. Îndoaie picioarele şi din genunchi şi din glezne. Cei care îi înfăţişează altfel nu i-au văzut niciodată, decât zugrăviţi pe pânză. În gură, printre dinţi, poartă două coarne. Aşa le numeşte Juba, iar Pausanias spune de asemeni că sunt coarne, nu sunt dinţi; Filostrat, dimpotrivă, că sunt dinţi, nu coarne. Mie totuna mi-e, dar trebuie să aflaţi că sunt de fildeş curat, au o lungime de trei până la patru coţi şi pornesc din falca de sus, iar nu din cea de jos. Dacă v-aţi lăsat amăgiţi de cei care spun altfel, aţi nimerit-o mai rău decât Elian, şoimanul minciunilor. Pliniu a văzut

elefanţi cu clopoţei jucând pe frânghie ca saltimbancii şi călcând peste mese, în plin ospăţ, fără să facă vreun rău băutorilor.

Am văzut un rinocer aidoma cu cel pe care mi l-a arătat oarecând Henri Clerberg: nu se deosebea mult de un vier bătrân pe care l-am văzut în târg la Limoges, atât numai că avea deasupra botului un corn ascuţit la vârf, lung de vreun cot, cu care se bizuia să lupte chiar împotriva elefantului, spintecându-i burta (care-i partea lui cea mai slabă) şi lăsându-l mort-înţepenit.

Am văzut treizeci şi doi de inorogi. Inorogul e o fiară de-o cruzime nemaipomenită; seamănă la trup cu un armăsar voinic, are capul ca al cerbului, picioare de elefant, coada în sfredel ca mistreţul, iar în frunte poartă un corn negru şi ascuţit, lung de vreo şase sau şapte picioare, atârnându-i ca creasta unui cocoş de India. Când porneşte la luptă sau vrea să se slujească de el în alt chip, îl ridică în sus, iar cornul se întăreşte ca un os. Am văzut pe unul într-o haită de alte fiare sălbatice, dărâmând cu cornul o fântână.

Panurge îmi spunea că unul din mădularele lui ar semăna cu acel corn, dar nu în lungime, ci în cealaltă însuşire a lui.

Am văzut lâna de aur pe care a răpit-o Iason. Cei care spun că nu era lână, ci un măr de aur, n-au fost niciodată pe ostrovul Postăvurilor.

Am văzut un cameleon, aşa cum îl zugrăveşte Aristotel şi cum mi l-a arătat şi mie o dată Charles Marais (un felcer de mare renume de pe Ron). Cameleonul se hrănea cu aer ca şi alţii de soiul lui.

Am văzut trei hidre, aidoma cu cele pe care le ştiam din alte părţi; sunt nişte şerpi având fiecare câte şapte capete.

Am văzut paisprezece fenicşi. În cărţi scrie că nu-i pe lume decât unul singur; dar după slaba mea judecată, cei care spun astfel, numească-se ei chiar Firmien Lactance, n-au văzut fenicşi decât în ţara basmelor.

Am văzut pielea măgarului lui Apuleius. Am văzut trei sute nouă pelicani şi şase mii şaisprezece păsări ale paradisului,

mergând în şir şi ciugulind lăcustele din grâu; am văzut pasărea cu cap de câine, piţigoi, mulgătoarea-caprelor, ulii, crotonotari (vreau să spun: onocrotali) cu gâtul lung, stimfalide, scorpii, pantere, dorcade, cerbi, cinocefali, satiri, cartozoni, tauri negri, monopede, pefagi, cefagi, neari, steri, cercopiteci, bizoni, musimoni, biţuri, ofiri, păsări de noapte şi grifoni.

Am văzut Jumătatea-Postului călare; Mărţişor şi Cireşar îi ţineau scara. Am văzut oameni-lupi, centauri, tigri, leoparzi, hiene, camelo-pardali, licorni.

Am văzut un peşte mic, numit opritor (grecii îi spun echeneis). Se proptise înaintea unei corăbii mari şi o ţinea pe loc, deşi corabia plutea în larg cu toate pânzele sus, desfăşurate în bătaia vântului. Cred că era corabia lui Periandru, tiranul pe care un peştişor l-a împiedicat să-şi urmeze calea. Mutianus l-a văzut tot în ţara Mătăsurilor, nu în altă parte. Fratele Ioan spunea că în grădinile Parlamentului, unde se ţin judecăţile, trăiesc două soiuri de peşti. Unii care rod carnea şi otrăvesc inimile împricinaţilor, seniori şi ţărani, bogaţi şi săraci, mari şi mici; aceştia sunt rechinii. Ceilalţi sunt peşti-opritori, care se pun de-a curmezişul judecăţilor şi le ţin în loc la nesfârşit.

Am mai văzut maimuţe, pantere, râşi şi cefalopozi (care au picioarele dinainte ca nişte mâini şi labele dinapoi ca nişte picioare de om); apoi cucorute şi eali, mari ca nişte hipopotami, cu coada ca a elefantului, cu fălci ca ale mistreţului şi coarne mişcătoare ca urechile de măgar. Cucorutele sunt nişte dobitoace foarte sprintene, de mărimea catârilor din Mirebalais, au gâtul, coada şi pieptul de leu, picioare de cerb, botul despicat până la urechi, iar în gură numai doi dinţi, unul sus şi altul jos. Se zice că au glas de om, dar eu nu le-am auzit vorbind. (Unii spun că nimeni n-a văzut vreodată un cuib de vultur; eu am văzut unsprezece, să ţineţi minte.)

Am văzut halebarde potrivite dinadins pentru mâna stângă, ceea ce nu ştiam să fie.

Am văzut manticori, nişte animale foarte ciudate: au trup de leu, părul roşu, faţa şi urechi de om, trei şiruri de dinţi petrecându-se unii într-alţii, cum vâri degetele de la o mână printre degetele celeilalte. Poartă un ac în coadă, împungând cu el, ca scorpia, şi au glasul frumos.

Am văzut catoblepi, alte fiare sălbatice, cu trupul mic şi capul peste măsură de mare, abia se pot ridica de la pământ. Ochii le sunt atât de veninoşi, încât oricine îi priveşte moare pe loc, ca cei trăsniţi de căutătura şarpelui-bazilic.

Am văzut dobitoace cu două spinări, care mi s-au părut nespus de vesele şi de jucăuşe; îşi săltau târtiţele în vânt ca nişte cozi de codobatură.

Am văzut – ce nu mai pomenisem până atunci – raci de apă dulce mergând ca soldaţii în rând, unul lângă altul. Nu mă mai săturam privindu-i!

CAPITOLUL XXXI.

Cum am văzut în ţara Mătăsurilor pe Se-Zice şi despre şcoala martorilor.

Trecând mai departe prin ţara Mătăsurilor, am văzut înaintea noastră, despicându-se până în adânc valurile Mării-de-Mijloc, aşa cum, în largul noianului de ape al Arabiei s-a despărţit în două Marea Roşie, ca să lase calea deschisă evreilor la ieşirea lor din Egipt. Am zărit pe Triton cântând din scoica lui uriaşă, pe Glauco, pe Proteu, pe Nereu şi pe ceilalţi zei şi balauri ai mărilor. O puzderie fără număr de peşti de tot soiul jucau, zburdau, săltau, se războiau, răsuflau, se împreunau, vânau, se hărţuiau, se pândeau, se sfătuiau, se sfădeau, se împăcau, se hârjoneau şi petreceau.

În alt loc, nu prea departe, am zărit pe Aristotel cu un felinar în mână, aidoma pustnicului zugrăvit de Saint-Cristophe: privea în jurul lui cu luare-aminte şi însemna tot ce vedea. În spatele lui stăteau ca nişte ciraci ai lui alţi filosofi: Apian, Eliodon, Atheneu, Porfir, Pancraţiu, Arhadian, Numenius, Poseidonius, Ovidius, Opian, Olympius, Seleucus,

Leonida, Agatocle, Teofrast, Demostrat, Mutianus, Nimfodor, Elian şi alţi cinci sute de oameni fără treabă, ca Chrysip şi Aristarc din Sola, care vreme de cincizeci şi opt de ani a privit zborul albinelor, fără ca altceva să mai facă. Am zărit printre ei pe Pierre Gilles, care ţinea în mână o oală şi cerceta cu multă luare-aminte udul peştilor.

Privind încă o dată minunata ţară a Mătăsurilor, Pantagruel a spus:

— Privirile mele s-au îmbătat de atâtea frumuseţi, dar de săturat, nu m-am săturat. Îmi chiorăie maţele de foame!

— Să încercăm, am spus eu, să gustăm din aceste frunze de anacam-serote [290], care ne sunt la îndemână. Ptiu! nu-s bune de nimic!

Am cules câteva corcoduşe care atârnau pe un colţ de covor, dar n-am izbutit nici să le mestec, nici să le înghit. Aş fi jurat că-s jurubiţe de mătase! N-aveau nici un fel de gust. Îmi vine să cred că în acest loc învăţase Heliogabal să ospăteze pe flămânzi. După ce-i ţinea neînfricaţi făgăduindu-le feluri alese, îmbelşugate, împărăteşti, le punea dinainte bucate plăsmuite din ceară, din marmură şi din lut sau zugrăvite pe faţa de masă.

Cutreierând, aşadar întreg ţinutul pentru a găsi ceva de mâncare, am auzit deodată un zgomot răsunător şi împrăştiat, ca şi cum ne-am fi aflat la Bazacle, lângă Toulouse, unde spală femeile rufe cu lopăţica.

Fără să mai stăm pe gânduri, ne-am îndreptat spre partea de unde pornea larma aceea. Am dat peste o babă cocoşată, strâmbă şi pocită. Numele ei era Se-Zice. Avea gura lăbărţată până la urechi, în gură îi jucau şapte limbi şi fiecare limbă era despicată în alte şapte. Vorbea necontenit despre orice, cu toate limbile şi în toate graiurile lumii. Întreg trupul ei, din cap până-n picioare, era numai urechi; avea atâtea urechi, câţi ochi avea pe vremuri Argus. Baba era oarbă şi oloagă de picioare.

Am văzut în jurul ei o mulţime nemăsurată de bărbaţi şi de femei, ascultând-o cu luare-aminte. Am deosebit printre ei

câţiva care păreau a fi oameni în toată firea; unul ţinea în mână un glob al pământului şi, arătându-l celorlalţi, le împărţea lămuriri despre tot ce vedea pe el. În câteva ceasuri, ascultătorii ajungeau învăţaţi. Omul acela avea o ţinere de minte nemaipomenită şi vorbea frumos despre o seamă de lucruri minunate, pe care, dacă ai vrea să le cunoşti tu însuţi, nici o viaţă de om nu ţi-ar ajunge şi nici a o suta parte din ele nu le-ai şti: despre piramidele Nilului şi ale Babilonului, despre troglodiţi, himantopozi, blemiţi, pigmei, canibali, despre munţi hiporboreeni; despre oegipanzi şi alte drăcii pe care le aflase de la doamna Se-Zice.

Am văzut, tot acolo, pe Herodot, pe Pliniu, pe Solon, pe Filostrat, pe Mela, pe Strabon şi pe alţii din cei vechi; apoi pe marele iacobin Albert, pe Pierre Temoin, papa Pius II, Volateran, pe bărbatul viteaz Polo Iovio, Jacques Cartier, Şafton Armeanul, Marco-Polo Veneţianul, Ludovic Romanul, Pietro Alvarez şi nu mai ştiu pe câţi alţii dintre cronicarii de astăzi, ascunşi după un covor şi scriind pe furiş fel de fel de isprăvi mari, toate auzite de la Se-Zice.

În dosul unei perdele de catifea, pe care erau zugrăvie frunze de izmă-creaţă, se strânseseră în jurul lui Se-Zice o mulţime de şcolari silitori şi destul de tineri, din Perche şi din Manceau. Întrebându-i ce învaţă, am aflat că din frageda lor pruncie se pregătesc şi se deprind să fie martori. Ei ajung să stăpânească atât de bine acest meşteşug, încât, întorcându-se acasă, reuşesc să trăiască în chip cinstit din meseria de martor, vânzând mărturii învăţate de la Se-Zice, celor care le plătesc mai mult ziua de lucru.

Puteţi să-mi spuneţi despre ei orice veţi vrea, dar nouă ne-au dat să ne înfruptăm din pâinea lor şi ne-au îmbiat să bem din ulciorul lor, pe săturate. Ne-au sfătuit apoi prieteneşte să mai ocolim adevărul, pe cât ne va fi cu putinţă, dacă dorim să ajungem binevăzuţi la curtea marilor seniori.

CAPITOLUL XXXII.

Cum am nimerit în ţara Luminilor.

Răuprimiţi şi prosthrăniţi în ţara Mătăsurilor, am pornit mai departe pe mare şi am mers astfel vreme de trei zile. A patra zi, dis-de-dimineaţă, ajungând în apropiere de ostrovul Luminilor, am zărit pe deasupra valurilor un joc uşor de focuri zburătoare. În ceea ce mă priveşte, mi-am închipuit că sunt nu felinare, ci peşti, ale căror cozi înflăcărate se zbăteau peste ape; sau poate licurici care scânteiau de departe, cum lucesc către asfinţit, la noi în ţară, boabele de orz când dau în pârg. Cârmaciul ne-a spus însă că erau felinare de strajă. Întreg ţinutul era luminat de jur împrejur de aceste felinare din partea locului, care călăuzeau alte felinare străine, de cordelieri şi iacobini, venite să ia parte la conciliul ce se ţinea acolo.

Ne-am temut să nu fie vreun semn de furtună; dar cârmaciul ne-a liniştit, spunându-ne să n-avem nici o grijă.

CAPITOLUL XXXIII.

Cum am coborât pe ţărmul Lihnobienilor şi am intrat în ţara Luminilor.

Ajungând la ostrovul Luminilor, Pantagruel a zărit în vârful unui foişor înalt fanarul de la Rochelle, care ne-a luminat calea. Am mai văzut fanarul de la Păros din Nauplia, şi pe cel din Atena, aprins pe Acropole în cinstea Minervei. Aproape de ţărm se află un mic sat unde locuiesc lihnobienii, un neam de oameni care trăiesc din lumină, ca în ţara noastră călugării-cerşetori din pantahuza maicilor. Sunt oameni cumsecade şi harnici. (Demostene tot aici s-a luminat.) Din satul acela şi până la palat am fost însoţiţi de trei obeliscolihniţi care sunt străjile înarmate ale ţărmului, purtând fesuri înalte ca albanezii. Le-am arătat pricina călătoriei noastre şi dorinţa ce-aveam de a primi din partea reginei Luminilor un felinar, care să ne lumineze calea şi să ne călăuzească până la oracolul Butelcii. Ne-au făgăduit că ne vor sta în ajutor, adăugind că am sosit într-un ceas priincios, când vom putea să alegem un felinar de mâna întâi, întrucât tocmai atunci se ţinea un sinod al lor.

Ajungând la palatul domnesc, ne-am înfăţişat reginei, însoţiţi de două felinare de onoare: unul era felinarul lui Aristofan, celălalt, felhuarul lui Cleante. Panurge, care cunoştea graiul lor, le-a arătat, în puţine cuvinte, ţinta călătoriei noastre. Regina ne-a făcut parte de-o primire prietenoasă şi ne-a poftit în seara aceea la masă, având a ne alege totodată felinarul dorit. Ne-am bucurat şi am primit poftirea, fără să uităm însă a cerceta şi a însemna cu grijă îmbrăcămintea, purtarea, mişcările ei, precum şi întreaga rânduială a ospăţului.

Regina era înveşmântată într-un strai de cleştar limpede, frumos şlefuit şi încrustat cu diamanturi mari. Felinarele de sânge regesc erau îmbrăcate, unele în sticlă limpede şi sclipitoare, altele în marmoră străvezie de Capadochia. Celelalte, în aşchii subţiri de unghie, în foi de hârtie şi în pânză ceruită. Lămpile erau înşiruite după tagma şi vechimea neamului lor. Am văzut una plămădită din lut, ca o oală, stând printre cele mai de frunte; mult m-am mirat când am aflat că era lampa lui Epictet, pe care odinioară nimeni nu voia să dea trei mii de drahme.

Am privit cu luare-aminte întocmirea şi înfăţişarea lămpii cu mai multe fitiluri a lui Marţial, ca şi lampa cu douăzeci de flăcări, pe care a închinat-o zeilor fiica lui Tisias, Canope. N-am trecut fără să privim lampa care atârna altădată la Teba în altarul lui Apolo Palatinul, şi strămutată mai târziu de Alexandru Cuceritorul la Cumes în Eolida. Am mai zărit o alta, vrednică de luare-aminte din pricina ciucurelui frumos de mătase roşie pe care îl purta: am aflat că e lampa lui Bertol, lumina legilor. Am mai însemnat pe răbojul minţii alte două, diferite de celelalte, fiindcă aveau la brâu două clistire. Mi s-a spus că una era lumânarea-mare, cealaltă lumânarea-mică [291], a spiţerilor.

Venind ceasul de cină o dată cu asfinţitul, regina s-a aşezat în fruntea mesei, iar celelalte lămpi şi felinare, după treapta slujbelor lor. Fiecăruia i s-a pus dinainte, drept gustare, o lumânare groasă, afară de regină, pentru care s-a adus o

făclie aprinsă, de ceară albă, mare şi vânjoasă, puţin înroşită la capăt. Felinarele de sânge regesc şi-au primit şi dumnealor partea ce li se cuvenea; felinarului episcopesc din Mirebalais i s-a dat o lumânare din unt de nucă, iar celui din Poitou o lumânare ferecată. Dumnezeu mi-e martor câtă lumină puteau să răspândească feştilele lor! Nu mai vorbesc despre alte felinare mai tinerele, care păreau să stea sub ascultarea unei lămpi bătrâne, şi luminau într-un fel deosebit de celelalte, în nişte culori care mie mi s-au părut cam deşucheate.

După cină ne-am dus să ne odihnim. A doua zi dimineaţa, cu învoirea reginei, ne-am ales drept călăuză unul din felinarele cele mai de seamă. Apoi ne-am luat rămas bun şi am pornit mai departe.

Mi s-a dus vestea de prost.

Unde eşti, iubita mea?

Fie-ţi milă!

Nu mai cred în iubire.

M-am despărţit de ea plângând în dragoste am suferit.

Cânt şi oftez.

Nu ştiu de ce?

Hai, iubito, hai!

Rumenă şi argăsită Frumoasa Francoise.

Aşa gândesc.

Nădejdea mea.

Aşa-mi place!

Mielul pocăit.

Daruri din Spania.

Rămas bun.

Să nu-ţi fie frică.

Cu ce-a greşit iubirea mea?

A sosit vremea să plâng.

M-a făcut mama să-ţi seamăn.

Mărturisesc.

Mă voi întoarce Dulcis amica.

Pampeluna.

Ai minţit!
Bucuria mea.
Pe jumătate.
Verişoara Revino!
Cântecele mele dragi.
Vâră-te-n mine.
Castelul De-a-ndoaselea!
Norocul chior Nemţoaica.
Gândul dragii mele Frumoasa mea, n-ai făcut bine!
Doamne, rea-i muierea mea.
Când inima va vorbi.
Mântăluţa verde.
Tulburelul.
Triste plăceri.
Durerea mea.
Ţesătoarea.
Păstoriţo, draga mea Pavana.
La anii ce-au trecut.
Freamăt de pădure.
Va veni ziua aceea.
Mixandra.
La căldurică.
Ce bine-i să iubeşti.
Pe toate părţile.

I-am mai văzut jucând după un cântec din Poitou, pe care-l cânta un felinar din Saint-Maxent şi o gură-cască din Parthenay-le-Vieux. Trebuie să mai aflaţi, beţivilor, că felinarele ţineau foarte bine pasul danţului şi ţopăiau cum nu se poate mai frumos pe piciorul lor de lemn.

La sfârşit, am mai închinat un pahar la botul-calului, iar regina ne-a dat să ne călăuzească pe unul din felinarele ei, care ne-o plăcea. Am ales unul, pe care-l ştiam prieten de-al cuviosului părinte Lamy şi pe care îl cunoşteam ca pe un om de ispravă. El m-a recunoscut de asemeni, şi mi s-a părut a fi cel mai luminat, cel mai săritor, cel mai învăţat, cel mai

chibzuit, cel mai bun vorbitor, sufletul cel mai ales şi felinarul cel mai potrivit dintre care se aflau acolo.

La ieşirea din palat am auzit glasul unui felinar cu picior răsucit, care spunea că nu s-ar lipsi de o noapte bună, să-i dea cineva atâtea bună-dimineaţa, câte castane au intrat în tocătura de ficat de gâscă, de la potop încoace. Voia să ne lase a înţelege că nu poate să mănânce şi să bea cu poftă decât noaptea, când felinarele sunt la locul lor, în tovărăşia lămpilor drăgălaşe. Soarele nu vede cu ochi buni asemenea ospeţe, dovadă că Jupiter, când a fost să se culce cu Acmena, mama lui Hercule, l-a ţinut ascuns vreme de două zile, după ce, nu demult, aflase că Venus s-a dat în dragoste cu Marte.

CAPITOLUL XXXIV.

Cum am ajuns la oracolul Butelcii.

Luminaţi şi călăuziţi cu multă voioşie de acel vrednic felinar, am sosit la ostrovul căutat, unde sălăşluia oracolul Butelcii. Punând piciorul pe uscat, Panurge s-a învârtit o dată ca o sfârlează şi i-a spus lui Pantagruel:

— După atâtea osteneli şi atâta trudă, iată-ne ajunşi la locul ce-am dorit!

A mulţumit cu multă cuviinţă felinarului, iar acesta ne-a îndemnat să avem încredere şi să nu ne înspăimântăm de cele ce vom vedea.

Pentru a pătrunde până la templul sfintei Butelci, a trebuit să trecem printr-o întinsă podgorie, în care se aflau cele mai felurite soiuri de viţă, Falern, Malvoise, Muscadet, Tago, Beaune Mireveaux, Orleans, Picardent, Arbois, Coussi, Anjou, Graves, Vierron, Nerac şi altele. Via fusese săditä odinioară de însuşi Bachus, care a hărăzit-o să poarte frunze, flori şi ciorchini în toate timpurile anului, ca portocalii din San Remo. Bunul nostru felinar ne-a îndemnat să gustăm fiecare câte trei struguri, să ne învelim încălţările în foi de viţă şi să prindem în mâna stângă câte o coardă verde. La capătul podgoriei am trecut pe sub o poartă bătrână, pe care era cioplit cu multă gingăşie chipul

unui băutor. De o parte stăteau rânduite tot felul de şipuri, butelci, clondire, butoaie, poloboace, oale, vedre şi amfore; apoi, atârnând la umbra unei bolţi de viţă, de partea cealaltă grămezi de usturoi, de arpagic, de ceapă, de şunci, de caltaboşi, de brânzeturi, de limbi afumate şi un fel de magiun amestecat cu foi de viţă. Chipul era înrămat cu multă migală într-un chenar împletit din coarde de viţă. Alături erau înşirate vreo sută de feluri de pahare: pahare cu picior, pahare cu talpă, ulcioare, pocale, potire, găvane, căuşuri, ploşti, ulcele şi alte arme de-ale lui Bachus. Pe pragul de sus al porţii, sub zoofor [292], erau scrise aceste două stihuri:

De vrei să treci această poartă, Să ţii un felinar de toartă!

— Am avut grijă, a spus Pantagruel; în toată ţara Luminilor nu-i un felinar mai bun şi mai sfânt ca al nostru.

Poarta dădea spre o boltă largă şi frumoasă de viţă, încărcată cu struguri în cinci sute de culori şi de cinci sute de soiuri, potrivite şi alese de meşteşugul podgoreanului: galbeni, albaştri, ruginii, portocalii, liliachii, negri, albi, verzi, viorii, bulbucaţi, pistruiaţi, lungi ca ţâţa-vacii, băşicaţi, înspicaţi, despicaţi, ţuguiaţi, brumaţi, înfloraţi. La capătul ei, bolta era perdeluită cu trei tulpini de iederă bătrână, iar printre frunze se deschideau o puzderie de luminişuri. Ajunşi aici, strălucitul nostru fanar ne-a poftit să ne întocmim câte un fes albanez din frunze de iederă şi să ni-l punem pe cap. Ceea ce, fără zăbavă, am făcut.

— Niciodată, în cele trecute vremuri, preotesele lui Jupiter nu s-ar fi încumetat să treacă pe sub această boltă de viţă! a spus Pantagruel.

— Credinţa lor însăşi le-ar fi oprit, a răspuns luminatul nostru felinar. Trecând pe sub bolta cu struguri, le-ar fi stat vinul deasupra capului, şi ar fi însemnat să se lase stăpânite de puterea lui; preoţii, ca şi toţi cei ce-şi închină viaţa lor adâncind tainele dumnezeirii, trebuie să-şi păstreze sufletul liniştit, departe de tot ce-ar putea să le răscolească simţurile; iar dintre toate patimile trupeşti, cea mai

tulburătoare de minte e beţia. Nici voi, trecând pe sub această boltă, nu veţi fi vrednici a pătrunde în altarul sfintei Butelci dacă marea preoteasă Bacbuc nu va vedea frunze de viţă pe talpa picioarelor voastre, ca semn că nu vă e teamă de puterea vinului, ci, tocmai dimpotrivă, călcând peste ea, o stăpâniţi.

— Nu sunt un mare învăţat, a spus fratele Ioan, şi îmi pare rău; dar în cartea rugăciunilor mele, în Apocalips, scrie, ca despre un lucru minunat, cum o femeie mergea având luna sub picioarele ei: aceasta vrea să însemne, după cum Bigot ne-a lămurit, că nu era din soiul celor cu capul în lună, adică lunatice cum s-ar zice. Iată de ce mă simt îndemnat să cred cele ce-ai spus, domnule felinar şi iubite prietene.

CAPITOLUL XXXV.

Cum am coborât sub pământ pentru a pătrunde în altarul Butelcii şi pentru ce Chinon e cel dintâi oraş din lume.

Am coborât apoi sub pământ, pe un drum sfredeluit în stânci de var. Pe peretele alb era zugrăvit, fără prea multe podoabe, un alai de femei şi de satiri, însoţind pe bătrânul Silene, care trecea râzând, călare pe măgar. I-am spus lui Pantagruel:

— Tinda aceasta îmi aminteşte o hrubă care se află în cel mai vechi oraş din lume, şi unde se găsesc chipuri tot atât de frumos zugrăvite ca şi cele de-aici.

— Unde? a întrebat Pantagruel. Care e cel mai vechi oraş din lume despre care vorbeşti?

— Chinon! am răspuns eu. Sau cum i se mai spune: Cainon, în Tourraine.

— Ştiu unde e Chinon-ul, a spus Pantagruel. Cunosc şi acel beci cu chipuri zugrăvite. Am deşertat acolo multe cupe de vin bun şi rece. Nu mă îndoiesc că e un oraş foarte vechi, după cum arată stema lui, pe care scrie:

Chinon, Cainon, străveche aşezare, E mic oraşul, faima lui e mare.

Sus, străjuiesc pădurile-nverzite.

Jos, curge Viena-n unde liniştite.

Dar de unde ai scos-o, că e cel mai vechi oraş din lume? Scrie undeva? Ce dovadă ai?

— Am citit în Sfânta Scriptură, că cel mai vechi ziditor de oraşe a fost Cain; şi nu e greu de înţeles că a dat numele lui cetăţii pe care a întemeiat-o mai întâi: Cainon. După cum, mai târziu, urmându-i pilda, toţi ceilalţi ctitori de oraşe şi cetăţi au făcut la fel. Astfel, Atena şi-a primit numele ei de la Minerva, căreia grecii îi spun Atena, Alexandria de la Alexandru; Constantinopol de la Constantin; Pompeiopolis din Cilicia, de la Pompei; tot astfel s-au numit Canaaenii de la Cana; Sabeianii de la Saba; Asirienii de la Asur; apoi Ptolemais, Cezareea, Tiberium şi Herodium din Iudeea.

În timp ce schimbam între noi aceste cuvinte, am văzut ieşind un clondir mare – (felinarul nostru spunea că e filosof, sfetnicul sfintei Butelci), însoţit de străjile altarului, nişte butelcuţe franţuzeşti. Văzându-ne înarmaţi cu coarde de viţă şi încununaţi cu frunze de iederă (aşa cum am arătat), cunoscând de-asemeni pe renumitul nostru felinar, ne-a poftit să intrăm fără sfială, dând poruncă să fim duşi de-a dreptul la prinţesa Bacbuc, însoţitoarea sfintei Butelci şi marea preoteasă a tuturor tainelor lumii. Ceea ce s-a îndeplinit.

CAPITOLUL XXXVI.

Cum am coborât treptele numerelor şi despre spaima care l-a cuprins pe Panurge.

Am coborât o scară de marmură, care ducea sub pământ: aici am ajuns la un loc neted şi ne-am oprit puţin. După aceea au urmat alte patru scări la fel. Panurge a întrebat:

— Am ajuns?

— Câte scări aţi numărat?

— Una, două, trei, patru, a răspuns Pantagruel.

— Adună aceste numere, a spus felinarul. Cât fac?

— Zece, a răspuns Pantagruel.

— Urmează socoteala căreia Pitagora i-a spus tetradă, şi înmulţeşte aceleaşi numere cu zece.

— Zece, douăzeci, treizeci, patruzeci.

— Adună-le şi pe acestea.

— O sută.

— Înmulţeşte cu opt, şi când vei ajunge la acest număr predestinat, vom fi la poarta templului. Aceasta e adevărata psihogonie a lui Platon, atât de lăudată de învăţaţii academici, şi totuşi atât de puţin înţeleasă: fiecare jumătate a ei e alcătuită din unitatea a două numere prime, din două ridicate la pătrat şi două la cub.

De mare folos la coborârea acestor trepte ne-au fost mai întâi picioarele, căci altminteri ne-am fi dus la vale de-a rostogolul, ca nişte butoaie, iar în al doilea rând, felinarul nostru nepreţuit, căci nici o altă lumină n-am zărit. Parcă ne-am fi aflat în hruba sfântului Patriciu în Hibemia sau în groapa lui Trofoniu din Beoţia.

Coborâsem cam şaptezeci şi opt de trepte, când Panurge a început să strige deodată către luminatul nostru felinar:

— Minunate domn, te rog din adâncul inimii mele îngrijorate să ne întoarcem! Maică, măiculiţa mea, mor de frică! Jur că nu mă mai însor! Ţi-ai dat destulă osteneală pentru mine, Dumnezeu te va răsplăti pe lumea cealaltă şi nici eu nu te voi uita dacă voi scăpa cu viaţă din această vizuină de troglodiţi; dar să ne întoarcem! Fie-ţi milă! Mi-e teamă să nu fi ajuns pe ţărmul Tanarei, unde coboară drumul în iad. Mi se pare că aud pe Cerber cum latră. El e! Au început să-mi vâjâie urechile! N-am pentru javra asta nici o evlavie. De câte ori văd un câine repezindu-se la picioarele mele să mă înhaţe, mă apucă o durere cumplită de măsele. Am nimerit în groapa lui Trofoniu, o să ne mănânce de vii strigoii şi vârcolacii, cum l-au înghiţit odinioară pe unul din arcaşii lui Demetrius, fiindcă nu luase cu el nimic de mâncare… Unde eşti, frate Ioane? Borţosule, stai aici lângă mine, că mor de frică. Unde ţi-e sabia? Eu n-am nici o armă: nici ca să dau, nici ca să mă apăr. Să ne întoarcem!

— Aici sunt, a răspuns fratele Ioan, nu-ţi fie teamă. Te ţin bine de chică şi nici optsprezece draci nu vor fi în stare să te smulgă din mâinile mele, măcar că n-am sabia la mine. De sabie n-ai nevoie niciodată, când ţi-e braţul voinic şi inima tare. Primi-vom întru ajutor armele cerului! Aşa a plouat cu pietre (care se mai văd şi astăzi în Provenţa, pe câmpul de la Crau, lângă gropile Mariane) – când Hercule n-a mai avut la îndemână alte arme să lupte împotriva celor doi fii ai lui Neptun. Cum, adică? Am ajuns în stihiile unde se duc sufletele nou-născuţilor care mor nebotezaţi? (Păzeşte-ne, Doamne, or să ne spârcâie pe toţi!) Suntem la talpa iadului, în bârlogul diavolilor? Las' pe mine, am să le frâng oasele la toţi, că am foi de viţă pe tălpi! Nu mă dau! Unde sunt? Să-i văd! Nu mi-e teamă decât de coarnele lor. Dar când mă gândesc la coarnele pe care le va purta Panurge când s-o însura, mă simt la adăpost. Cu duhul meu cel prevestitor, îl şi văd ca pe Acteon, încornorat, cornificat.

— Ia seama, frater, a spus Panurge, până li s-o îngădui călugărilor să se însoare, nu cumva să te cununi cu frigurile. Eu am să-ţi fiu naşul, dacă voi scăpa cu viaţă din gaura asta! Mă tem că frigurile nu sunt neveste tocmai vesele. După cum mi-aduc aminte, şi Pisihoţul voia să te însoare cu ele, când l-ai făcut eretic.

Strălucitul nostru felinar ne-a curmat cearta, spunându-ne că în acel loc trebuia să păstrăm tăcerea, punând strajă gurii şi înghiţindu-ne vorbele. Totodată ne-a liniştit, încredinţându-ne că n-avem a ne teme şi vom auzi oracolul Butelcii, de vreme ce suntem încălţaţi cu foi de viţă.

— Să mergem, a spus Panurge. Să înfruntăm mânia diavolilor! O singură dată moare omul. Eu, unul, spun drept, aş fi dorit să cad în luptă. Înainte! Înainte! Am curaj cât îmi trebuie şi chiar mai mult. Adevărat că-mi cam tremură inima, dar de răceala şi umezeala beciului. Nu de frică, ci de frig. Înainte şi fără teamă să bă… Eu sunt Panurge-Inimă-de-Leu!

CAPITOLUL XXXVII.

Cum s-au deschis singure porţile templului.

La capătul scărilor am dat peste o poartă tăiată în piatră de matostat, sprijinită pe columne dorice. Pe pragul de sus scria cu litere de aur această cugetare: în vino veritas (în vin e adevărul). Cele două aripi ale porţii erau făurite din aramă de Corint şi împodobite cu chipuri frumos turnate şi şlefuite după legile minunatului meşteşug al sculpturii. Uşile, prinse în ţâţânile lor, se îmbinau fără lacăt, zăvor sau altă legătură. Deasupra lor atârna un diamant indian de mărimea unui bob de fasole egipteană, încrustat în aur curat; iar de fiecare parte, către pereţi, atârna câte o funie de usturoi.

Felinarul nostru şi-a cerut iertare că nu ne poate însoţi mai departe, dar de-acum încolo nu vom mai avea altceva de făcut decât să ne supunem îndrumărilor marii preotese Bacbuc. După cum am înţeles, acelui felinar nu-i era îngăduit să pătrundă în templu, dintr-o pricină pe care nu găsea cu cale s-o împărtăşească muritorilor de rând. Pentru orice întâmplare, ne-a sfătuit să nu ne pierdem cu firea şi să n-avem nici o teamă; ne-a mai spus că putem să ne bizuim din nou pe ajutorul lui, când vom dori să ne înapoiem. Apoi a luat diamantul care atârna la împreunarea celor două uşi şi l-a aruncat într-o cutie de argint, dinadins pregătită pentru a-l primi. Pe pragul fiecărei uşi a tras de un şnur de mătase roşie, lung de vreun stânjen şi jumătate, la capătul căruia spânzura o căpăţână de usturoi. A legat şnurul de două inele de aur (care se aflau acolo), apoi s-a depărtat.

Ca prin farmec, poarta s-a deschis singură, fără a scoate acel sunet ascuţit, pe care îl fac, scrâşnind, porţile grele de aramă, ci numai un murmur uşor şi dulce, care a tremurat prelung sub bolta templului. Pantagruel a înţeles fără greutate de unde venea murmurul acela, văzând pe muchea dinspre perete a fiecărei uşi, de-a lungul pervazului, un mic cilindru, care se învârtea cu uşa deodată, pe o lespede de marmură, tare şi netedă, lustruită de-atâta frecare.

Mult m-am mirat privind cum se deschid porţile, fără ca cineva să le fi împins; şi pentru a dezlega taina, m-am apropiat să văd cu ce putere sau prin ce maşinărie se închiseseră din nou, bănuind că îndatoritorul nostru felinar, deschizându-le, folosise iarba-fiarelor, numită ethiopis, care deschide orice încuietoare. Dar, în partea unde cele două aripi ale porţii se prindeau în canatul lor, n-am deosebit decât o lamă de oţel subţire, îmbucată în ţâţâna de bronz.

Am mai zărit două bucăţi lungi de magnet indian, groase de o jumătate de palmă, de culoarea cerului, netede şi bine lustruite, care erau înfipte pe toată lărgimea lor în pereţii templului, unde porţile, deschizându-se, întâlneau zidul şi se opreau.

Aşadar, atrase cu putere de acel magnet, lamele de oţel, printr-o minunată şi tainică lege a naturii, porneau mişcarea uşilor. Dar nu oricând şi oricum; căci atunci când magnetul era scos de la locul lui, oţelul nu i se mai supunea; după cum, dimpotrivă, căpăţânile de usturoi (care ucid puterea magnetului şi îi răpesc puterea de a atrage), trebuiau înlăturate; ceea ce felinarul nostru făcuse trăgând de funia în care erau legate.

Pe magnetul din dreapta era scris, cu litere latine frumos săpate, acest stih în metru iambic:

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt [293].

Pe celălalt magnet am citit această cugetare însemnată cu litere mari: TOATE LUCRURILE SE ÎNDREAPTĂ SPRE SFÂRŞITUL LOR.

CAPITOLUL XXXVIII.

Cum era alcătuită pardoseala templului şi înstemată cu pietre rare.

După ce am citit acele pisanii ale măreţului templu, am stat şi am privit minunata întocmire a pardoselii, cu care nici o altă lucrare a mâinilor omeneşti nu se poate asemui; nici pavelele templului Fortunei din Perenesta, zidit pe vremea lui Sylla, nici podeaua pe care a aşternut-o Sosistrat la Pergam, şi căreia grecii îi spun Asarotum [294]. Era un

mozaic îmbinat din lespezi de piatră rară, tăiate în patru muchii şi frumos lustruite, păstrând fiecare culoarea ei firească. Unele de jasp roşu, stropit cu felurite culori plăcute ochiului; altele de ofită; unele de porfir; altele de licoftalm, cu sclipiri de aur lucitor, mărunte ca firele de nisip; unele de agată cu râuri şerpuitoare de culoarea laptelui; altele de caledoniu, piatră de mare preţ; altele de matostat verde, cu vine galbene şi roşii. Se înşirau unele lângă altele şi se întretăiau în linii piezişe, îmbinate şi potrivite fiecare la locul ei.

În dreptul stâlpilor porţii se afla un alt mozaic, alcătuit din fărâme de piatră, adunate laolaltă cu atâta dibăcie, încât întocmeau împreună chipul pe care meşterul îl dorise. Ai fi zis, văzându-le, că o mână azvârlise pe pardoseală, în neorânduială, o risipă de frunze de viţă. În unele părţi căzuseră mai multe, în alte părţi mai puţine, dar aceeaşi podoabă de frunze se vedea pretutindeni.

În lumina scăzută se zăreau, ici şi colo, melci suindu-se pe ciorchini, şopârle alergând printre ramuri, struguri pe jumătate copţi şi alţii pârguiţi, potriviţi cu atâta iscusinţă de meşterul pietrar, încât graurii şi oricare alte păsări ale câmpului s-ar fi înşelat, tot atât de lesne ca şi surioarele lor, pe care le-au amăgit chipurile zugrăvite de Zeuxis din Heracleea. Noi înşine ne-am înşelat, căci ajungând pe locul unde pietrarul aşternuse frunze mai dese, temându-ne să nu le luăm în picioare, am început să facem paşii mari, cum am fi mers pe un drum desfundat de ploi şi semănat cu pietre. Am privit apoi bolta templului, ai cărui pereţi, împodobiţi cu mozaicuri de marmură şi porfir, înfăţişau un şirag întreg de chipuri minunate, începând din partea stângă a intrării. Aici era închipuită bătălia în care vrednicul Bachus i-a biruit pe indieni; şi anume în felul următor.

CAPITOLUL XXXIX.

Cum era înfăţişat războiţii biruitor pe care Bachus l-a purtat împotriva indienilor.

Mai întâi erau înfăţişate oraşele, satele, castelele, cetăţile, câmpiile şi pădurile mistuite de flăcări. Am văzut o mulţime de femei dezmetice şi hămesite, care spintecau viţei, miei şi mioare vii, muşcând cu lăcomie din carnea lor însângerată. Toate acestea voiau să însemne, după cum am înţeles, că Bachus, pătrunzând în India, a lăsat în urma lui numai foc şi sânge.

La început, indienii nu l-au luat în seamă şi nu i-au aţinut calea, înştiinţaţi fiind de iscoadele lor că le-a călcat hotarul nu o oaste de războinici, ci numai un bătrânel dolofan ca o muiere şi mereu beat, însoţit de o ceată de tineri pădureţi, goi, cu coarne şi cu coadă ca iezii, sărind şi ţopăind, de gât cu o haită de femei bete. Indienii hotărâseră să-i lase să treacă şi să nu li se împotrivească în luptă, gândind că o biruinţă asupra unei asemenea gloate n-ar fi fost un lucru de cinste, ci mai degrabă de ruşine. Astfel dispreţuit, Bachus a pătruns tot mai adânc în inima ţării, punând pretutindeni foc şi vărsând valuri de sânge. Foc, fiindcă focul şi pulberea care arde sunt armele părinteşti ale lui Bachus. El de la naştere a fost întâmpinat de fulgerele lui Jupiter, pe când casa mamei sale Semeia se mistuia în flăcări. Sânge, fiindcă Bachus sânge dăruieşte în vreme de pace şi sânge varsă în timp de război. Dovadă stau câmpiile ostrovului Samos, numite Panena (adică pline de sânge), unde Bachus, ajungând din urmă amazoanele fugite de pe meleagurile Efesului, le-a răpus însângerând întreaga câmpie. Aceste spuse, veţi înţelege mai bine decât din vorbele lui Aristotel tâlcul vechii înţelepciuni: „Pe timp de război, nici să nu mănânci, nici să nu semeni izmă”. Şi iată de ce, în învălmăşeala luptei, lovit poate fi oricare, fără deosebire; dar nu-i cu putinţă, sau e foarte greu, să opreşti sângele unui rănit care în ziua aceea a cules sau a băut izmă.

Pe-acel perete Bachus era înfăţişat, aşadar, pornind la război într-un car măreţ, tras de trei perechi de leoparzi tineri, înhămaţi unul lângă altul. Obrazul lui era al unui

copil, arătând astfel ca beţivii adevăraţi nu îmbătrânesc niciodată; avea obrazul roşu ca al heruvimilor, fără un fir de păr în barbă. Purta pe frunte coarne ascuţite, iar peste ele o cunună împletită din frunze de viţă şi struguri, cu o mitră roşie pe creştet. Încălţările lui erau de aur.

În jurul lui Bachus nu se zărea nici un bărbat. Straja şi toată oastea lui se alcătuia din femei deşănţate, zălude şi turbate: basaride, evande, euniade, edonide, trieteride, ogide, mimalone, menade, tiade şi bachide [295]. Purtau la cingătoare şopârle şi şerpi vii; umblau cu părul despletit şi cu năframe în foi de viţă. Erau înveşmântate în piei de cerb şi căprioare, ţineau în mâini securi, tirsuri, împodobite cu iederă şi viţă, cârlige de fier şi halebarde, aidoma ştiuleţilor de brad. Unele purtau scuturi uşoare, care răsunau la cea mai uşoară atingere; băteau cu ele toba ca în nişte tamburine.

Femeile erau în număr de şaptezeci şi nouă de mii două sute douăzeci şi şapte. Vârful oastei stătea sub porunca lui Silen, în care Bachus avea o încredere deplină; îi pusese de multe ori la încercare vitejia, mărinimia şi chibzuinţă. Era un bătrân mărunţel, burtos şi hodorogit, adus din spate rotund, ca un samar de măgar. Avea urechi mari şi ţuguiate, nas vulturesc şi ascuţit, sprâncene lungi şi aspre, umbla fudul călare pe un măgar şi ţinea în mână o bâtă, rezemându-se în ea, gata de bătaie. Când umbla pe jos se îmbrăca muiereşte şi purta o rochie galbenă. Oastea lui era alcătuită din flăcăi pădureţi, cu coarne de cerb, cruzi ca nişte lei, care jucau, săreau şi ţopăiau în pielea goală. Se numeau titiri sau satiri şi erau în număr de optzeci şi cinci de mii o sută patruzeci şi trei.

Pan, un fel de om strâmb şi pocit, venea cu cea din urmă ceată. De la brâu în jos semăna cu un ţap, coapsele îi erau acoperite de păr şi purta coarnele în sus. Faţa îi era roşie şi aprinsă, barba stufoasă ca a unui bărbat îndrăzneţ şi viteaz, necugetat şi grabnic la mânie; în mâna stângă ţinea un fluier, iar în mâna dreaptă o cârjă; ostaşii lui erau satirii,

hemipanii, egipanii, argipanii, silvanii, faunii, lemurii, larii, farjadeţii şi spiriduşii, în număr de şaptezeci şi opt de mii o sută paisprezece. Deviza lor era un singur cuvânt: Evohe [296]!

CAPITOLUL XL.

Cum s-a luptat Bachus cu indienii.

Bachus era înfăţişat, aşadar, lovind cu război pe indieni. După cum mi-am dat seama, Silen, căpetenia călărimii, era asudat leoarcă, iar măgarul îl necăjea cumplit, suflând greu, zbătându-se, zvâcnind şi smucindu-se de mama focului, ca şi cum i-ar fi vârât cineva un tăun sub coadă.

Satirii, căpitanii, sutaşii, căprarii sunau din corn strigări de luptă, dădeau ocol în goană grosului oastei, sărind, pufnind, năvălind, pârţâind şi îndemnându-şi soţii la luptă. […] au năpustit cele dintâi asupra indienilor, scoţând ţipete înfricoşate, în larma cumplită a scuturilor şi tobelor lor; tot cerul răsuna de strigătul lor! Să nu mai spuneţi că numai Apelle, Aristide din Teba şi ceilalţi meşteri se pricepeau să zugrăvească fulgerele, trăsnetele, tunetul, furtunile, cuvintele, firea oamenilor şi gândurile lor!

Indienii au fost înştiinţaţi că Bachus face prăpăd pe unde trece. Atunci s-au urnit în luptă elefanţii, purtând în spinare turnuri de cetate, cu un număr neînchipuit de războinici în ele. Întreaga oaste s-a pus în mişcare, iar înaintea şi în urma ei mergeau elefanţii, întâmpinaţi de strigătele grozave ale bacantelor care, înspăimântate, îşi pierduseră capul.

Să-l fi văzut pe Silen înfuriat, dând de zor pinteni măgarului şi învârtind bâta ca pe-un paloş! Măgarul dădea târcoale elefanţilor, gâfâia cu gura căscată şi zbiera semnalul de luptă. (Tot atât de vitejeşte s-a trezit din somn şi nimfa Lotis, în timpul bacanalelor de altădată, apărându-se împotriva lui Priapcare încerca s-o priapuţuiască pe când dormea.)

Să-l fi văzut pe Pan, cum sălta pe picioarele lui strâmbe în jurul menadelor, îndemnându-le cu fluierul la luptă! Să fi

văzut cum un satir mai tânăr înhăţase şaptesprezece regi şi cum o bacantă încolăcise cu şerpii ei patruzeci şi doi de căpitani indieni; cum un faun numai de-o şchioapă ducea pe braţe douăsprezece steaguri smulse duşmanului şi cum nenea Bachus se plimba în carul lui fără să-i pese, de-a lungul câmpului de bătaie, râzând, glumind şi bând în sănătatea tuturor.

La sfârşit era închipuită biruinţa veselului Bachus şi prada luată în război. Carul lui de învingător era împodobit cu iederă culeasă de pe muntele Meros; iederă care în India nu se află. Tot astfel s-a înfăţişat şi Alexandru, după ce i-a supus pe indieni: carul lui era tras de patru elefanţi înhămaţi în şir, unul după altul. Aşa a intrat şi Pompei-cel-Mare în Roma, când s-a întors biruitor din Africa. Bachus, stând în carul lui, bea dintr-o amforă (ca şi Caius Marius mai târziu, după izbânda lui asupra cimbrilor la Aix, în Provenţa). Toţi din oastea lui Bachus purtau pe frunte cununi de iederă. Toate scuturile, toate tobele, toate buzduganele erau împodobite cu iederă; până şi măgarul lui Silen se îmbrăcase în frunză verde.

În dreapta şi în stânga carului lui Bachus mergeau regii prinşi în luptă, cu lanţuri de aur la picioare. Întreaga oaste înainta în alai de sărbătoare, fremătând de bucurie, cărând o pradă nesfârşită şi cântând cântece voioase de război, doine păstoreşti şi imnuri răsunătoare de slavă.

Tot pe-acel perete era arătată ţara Egiptului: cu Nilul lui, cu crocodilii lui, cu maimuţele lui fără coadă, cercopitecii, ibişii, ihneumonii, hipopotamii şi celelalte fiare îmblânzite de Bachus. Iar Bachus străbătea aceste ţinuturi tras de doi boi: pe unul scria cu litere de aur Apis, iar pe celălalt, Osiris.

Înainte de venirea lui Bachus, nu se pomeniseră în Egipt nici boi, nici vaci.

CAPITOLUL XLI.

Cum era templul luminat de o lampă minunată.

Înainte de a vă împărtăşi răspunsul Butelcii, voi încerca a vă vorbi despre o lampă minunată, a cărei lumină se răspândea cu atâta dărnicie în toată încăperea templului, încât, deşi ne aflam sub pământ, vedeam ca în plină amiază, când soarele limpede şi netulburat îmbrăţişează cu razele lui zarea întreagă a pământului. În mijlocul bolţii atârna un inel de aur greu; de mărimea unui pumn de bărbat, de care erau legate trei lanţuri frumos împletite, mai subţiri decât inelul, lungi de două picioare şi jumătate, cuprinzând într-un triunghi o tăblie de aur rotundă, al cărei diametru depăşea doi coţi. Tăblia de aur avea patru găuri şi în fiecare din ele se afla câte un glob scobit pe dinăuntru, cu o deschizătură pe partea de deasupra ca o mică lampă, măsurând de jur împrejur două palme. Globurile erau tăiate din piatră nestemată: unul de ametist, al doilea de marmură străvezie de India, al treilea de opal, al patrulea de antracit. Fiecare glob era umplut cu apă-de-foc [297], trecută de cinci ori prin alambic şi care, ca uleiul lămpii de aur a lui Pallas din acropola Atenei, nu scade niciodată. În apă pluteau cinci fitiluri, făcute din azbest (la fel cu cele din templul lui Jupiter-Amon, pe care cică le-ar fi văzut isteţul filosof Cleombrat) şi din în carpazian, pe care flacăra nu le mistuie, ci mai degrabă le împrospătează.

Cam la două picioare sub această lampă, cele trei lanţuri de aur treceau prin cele trei toarte ale unei lămpi mai mari, de cleştar curat, măsurând în lărgimea ei un cot şi jumătate. Un vas mai mic de cleştar asemănător, având înfăţişarea unui dovleac, sau mai degrabă a unei oale de noapte, cobora până în fundul lămpii celei mari, cu atâta câtime de apă, ca flacăra azbestului să se ridice până în mijlocul lămpii celei mari. Astfel părea că întreaga sferă a acesteia ardea, fiindcă flacăra se afla tocmai în punctul ei mijlociu.

Aşa precum nu te poţi uita la soare, era cu neputinţă să priveşti de-a dreptul acea lampă. Datorită alcătuirii meşteşugite a lucrării, lumina de-o limpezime desăvârşită a

celor patru lămpi mici, cu răsfrângerea feluritelor culori ale pietrelor preţioase, era trimisă în lampa cea mare de sub ele. Strălucirea luminii umplea cu tremurul ei neîntrerupt toate ungherele templului, iar pe luciul marmurei care acoperea pereţii încăperii, jucau culorile curcubeului, ca în zilele când soarele atinge cu razele lui coama norilor purtători de ploaie.

Era o născocire minunată. Şi mai mult m-a umplut însă de uimire bătălia sprintenă şi glumeaţă a unor copii, cu care meşterul împodobise, de jur-împrejur, brâul de cleştar al lămpii celei mari. Copiii stăteau călări pe căişori de lemn, purtând în mâini suliţe din cârcei de viţă şi scuturi înjghebate din ciorchini împletiţi cu frunze. Pornirea lor la luptă şi mişcările lor ştrengăreşti erau cu atâta dibăcie arătate, cum natura însăşi n-ar fi izbutit mai bine. Nu păreau a fi numai tăiate pe faţa cleştarului, ci păreau cioplite pe de-a-ntregul, ca o sculptură de chipuri vesele, însufleţite de lumina care pătrundea prin ele dinlăuntrul lămpii.

CAPITOLUL XLII.

Cum ne-a arătat marea preoteasă Bacbuc fântâna luminoasă din mijlocul templului.

Pe când priveam cu sufletul înfiorat de uimire acea lampă nemaivăzută şi acel templu minunat, s-a apropiat de noi, bucuroasă şi surâzătoare, preacinstita mare preoteasă, însoţită de toate ajutoarele ei. Văzându-ne înveşmântaţi aşa cum înţeleptul felinar ne sfătuise, ne-a dus numaidecât până în mijlocul templului, sub lampa amintită, unde se afla o fântână mai măreaţă şi mai minunată decât ar fi visat vreodată Dedal însuşi. Ghizdurile fântânii, pereţii şi temelia ei erau tăiate din cel mai curat şi mai străveziu alabastru. Fântâna, înaltă de trei palme, avea şapte laturi şi era împodobită de jur împrejur cu stilobate, arulete, cimeze şi frize dorice. Peretele dinăuntru al fântânii era rotund. La unghiurile de întâlnire ale celor şapte laturi, pe marginea fântânii, se înălţa câte o columnă, îngroşată spre mijloc,

alcătuind o balustradă de fildeş (pe care meşterii de azi o numesc protri). Erau cu totul şapte columne, după cum şapte erau şi colţurile fântânii. Înălţimea lor de la temelie până la arhitrave era de cel puţin şapte palme, la o depărtare potrivită de linia de mijloc a cercului şi a rotundului dinafară.

Cea dintâi columnă ce s-a ivit privirii noastre la intrarea în templu era tăiată în safir albastru ca lumina cerului.

A doua, de hiacint, amintind culoarea florii în care s-a prefăcut sângele mâniat al lui Ajax.

A treia, de diamant vrăjit, izbăvitor de otravă, care scânteia şi lucea ca un fulger.

A patra, de rubin străveziu, cu răsfrângeri de ametist, ale cărui flăcări se topeau într-o lumină de purpură viorie.

A cincea, de smarald; de cinci sute de ori mai măreaţă decât a zeului Serapis din labirintul Egiptului şi mai strălucitoare decât smaraldele înfipte în ochii leului care străjuieşte mormântul regelui Hermias.

A şasea, de agată; mai veselă şi în mai felurite culori decât aceea la care atât de mult ţinea Pirus, regele Epirului.

A şaptea, de selenit străveziu cu limpezimi de smarald alb, strălucitor ca mierea albinelor de pe muntele Hymet, răsfrângând în apele lui chipul lunii cum se iveşte pe cer: plină, nouă, în creştere, în descreştere.

După credinţa vechilor caldeieni şi a magilor de odinioară, aceste şapte nestemate sunt semnele celor şapte planete ale cerului.

Pe columna cea dintâi, deasupra capitelului, se înălţa chipul turnat în plumb curat al lui Saturn, care ţinea în mână coasa şi avea la picioare un cocor cu totul şi cu totul de aur, smălţuit în culorile fireşti ale păsării saturnine.

Pe a doua, de hiacint, în partea stângă se ridica Jupiter, turnat în cositor şi purtând pe piept un vultur de aur, smălţuit cum îi sunt penele adevărate. Pe a treia se înălţa Febus, plămădit din aurul cel mai curat şi ţinând în mână un cocoş alb.

Pe a patra stăpânea Marte, îmbrăcat în cupru de Corint, cu un leu culcat la picioare.

Pe a cincea, apărea Venus în veşmânt de aramă (metalul pe care l-a folosit Aristot, când a turnat chipul lui Athamos, voind să înfăţişeze îmbujorarea ruşinii ce-a simţit, văzând pe fiul său Learh mort dintr-o nepricepută cădere). La picioarele lui Venus se afla o porumbiţă.

Pe a şasea strălucea Mercur, învăluit în argint viu şi aşteptând în nemişcare, cu un cocostârc la picioare.

Pe a şaptea, lumina Luna, având la picioarele ei un ogar.

Statuile depăşeau cu o treime înălţimea columnelor pe care erau aşezate. Măsurile erau atât de bine socotite după planurile geometriei, încât nici Policlet cu toată ştiinţa lui, n-ar fi putut să izbutească mai bine.

Temelia columnelor, capitelurile, arhitravele, frizele şi cornişele erau alcătuite după tiparele greceşti, din aurul cel mai curat, mai ales, cum nu se găseşte nici în nisipul Ledei, lângă Montpellier, nici în Gangele din India, nici în apele Padului din Italia, nici ale Hebrului din Tracia, ale Tagului din Spania sau ale Patoclului din Lidia.

Aripile care legau columnele între ele erau tăiate din aceleaşi pietre preţioase ca şi columnele în felul următor: aripa de safir se arcuia până deasupra columnei de hiacint, aripa de hiacint se întindea până la columna de diamant şi aşa mai departe.

Pe partea dinăuntru a acestor aripi arcuite şi între capitelurile columnelor se întindea o boltă de cleştar, care acoperea fântâna. Temelia ei avea şapte laturi, ca şi fântâna, apoi se rotunjea spre creştet în chipul unei jumătăţi de sferă. Cleştarul era atât de limpede şi de curat, atât de bine şlefuit şi atât de desăvârşit în apele lui, fără umbre, fără brumă, fără aburi şi fără vine, încât pot să spun că nici Xenocrat însuşi n-a cunoscut un altul asemănător.

Pe marginea boltii de cleştar erau înfăţişate, în chipuri şi slove cu meşteşug tăiate, cele douăsprezece semne ale Zodiacului, cele douăsprezece luni ale anului cu însuşirile

lor, cele două solstiţii, cele două echinoxuri, calea pe care o urmează pământul şi cele mai frumoase stele de pe cerul polului de miazăzi şi de-aiurea; cu atâta meşteşug, cu atâta adevăr redate, încât părea să fie lucrarea regelui Necepsos sau a bătrânului astrolog Petosiros.

Pe creştetul bolţii, tocmai deasupra mijlocului fântânii, atârnau trei nestemate, şlefuite în chip de pară, limpezi ca lacrima şi alcătuind prin înclinarea lor o floare de crin de mărimea unei palme. Din potirul crinului răsărea o piatră de granată, mare cât un ou de struţ, tăiată în şapte feţe (care e numărul cel mai prielnic), atât de minunată şi de strălucitoare, încât ridicând privirea pentru a o cuprinde, era să pierdem lumina ochilor. Nici fulgerul, nici flacăra focului, nici soarele însuşi nu revarsă atâta orbitoare văpaie! Pe bună dreptate am socotit cu gândul că Asia întreagă, Africa şi Europa laolaltă nu cuprind atâta bogăţie şi atâtea minuni nemaivăzute, ca acea fântână şi acele lămpi ale templului. Scânteietorul potir de lumină ar fi lăsat în umbră până şi pantarbul, faimoasa piatră de mare preţ a vrăjitorului Iarhac din India, tot aşa cum se ascund stelele când luceşte pe bolta cerului soarele de amiază. Nici Cleopatra, regina Egiptului, n-ar putea să se mai laude cu cele două diamanturi de India, care îi spânzurau la urechi. Pe unul din ele, dăruit de triumvirul Antoniu, l-a băut topit în apă neîncepută; fusese preţuit la o sută de sesterţi.

Zadarnic se fudulea Lullia Paulina cu haina ei ţesută în mărgăritare şi smaralde, stârnind cu acel scump veşmânt uimirea întregii Rome (despre care se spunea că ar fi fost vizuina şi hambarul tâlharilor biruitori al lumii întregi).

Apa fântânii curgea prin trei ţevi şi trei jgheaburi, alcătuite din mărgăritare şi aşezate în chipul a trei unghiuri cu laturile egale. Jgheaburile aveau înfăţişarea unei spirale retezată în două.

Ne pregăteam să ne îndreptăm privirile în altă parte, când Bacbuc ne-a îndemnat să ascultăm curgerea apei. Am prins cu urechea, la început, un sunet minunat, dar încă

nedesluşit şi întrerupt, ca şi cum ar fi venit de sub pământ şi de departe. Murmurul acesta tainic nu ni s-ar fi părut atât de plăcut, dacă l-am fi ascultat mai de aproape şi mai lămurit.

Precum inima noastră se bucurase la vederea atâtor lucruri minunate, asemenea ne încânta sufletul acea muzică desfătătoare pe care o ascultam.

Bacbuc ne-a spus:

— Filosofii voştri nu vor să creadă că priveliştile sunt născătoare de mişcare. Priviţi, ascultaţi şi vă veţi încredinţa. Aceste jgheaburi în chip de melc, pe care le vedeţi tăiate în două, alcătuind o încincită împerechere, sunt puse în mişcare de fiecare val pornind din adânc, şi aşa cum ar pătrunde în vâna cavă în loc de a intra în ventricolul drept al inimii, fac să curgă apa sfintei fântâni; iar curgerea ei trezeşte acea cântare minunată, care străbate până la mările lumii voastre.

CAPITOLUL XLIII.

Cum apa din fântână lua gustul vinului dorit de băutor.

Bacbuc a poruncit să ni se împartă pocale, căni şi ulcele: de aur, de argint, de cleştar şi de porţelan; apoi ne-a poftit să bem apă din fântână, ceea ce am făcut bucuroşi.

E de prisos să vă mai spunem că nu suntem nici din neamul acelor păsărele care nu mănâncă până nu le mângâi pe coadă, nici al viţeilor, care nu beau şi nu mănâncă până nu le pui ciomagul pe spinare. Nimeni nu s-a ostenit până acum degeaba poftindu-ne să bem.

I-am răspuns că apa acelei fântâni ni s-a părut mai proaspătă şi mai plăcută, mai limpede şi mai cristalină decât a Argirondei din Etolia, a Peneului din Tesalia, a Axiului din Migdonia şi a Cidnului din Cilicia (pe care Alexandru, văzând-o atât de îmbietoare şi mai ales atât de rece pentru timpul verii, a fost ispitit să se scalde în undele ei, cu toate că avea să plătească scump această plăcere de-o clipă).

— Ah, a spus Bacbuc, cât de mult greşesc cei care nu privesc în ei înşişi, ca şi cei care nu stau să asculte mişcările pe care le face limba, când vinul se prelinge de-a lungul ei, pentru a coborî, nu în plămâni prin artera-neegală, cum credea Platon, Plutarh, Macrob şi alţii, ci prin esofag în stomac. Călătorilor, aveţi oare gâtul argăsit, pardosit sau smălţuit (ca altădată Phitilus, despre care pomeneşte Theutus) de n-aţi deosebit gustul şi buchetul acestei licori cereşti? Aduceţi aici răzătoarele pe care le ştiţi (a spus ea ajutoarelor ei), să răzuim, să spălăm şi să curăţim cerul gurii acestor nepricepuţi!

Aşadar, ni s-au adus două şunci frumoase, plinuţe şi vesele, urmate de câteva limbi afumate, vesele şi plinuţe şi frumoase, sărături felurite, caltaboşi, icre, cârnaţi vânătoreşti şi alte răzătoare ale gâtlejului. După porunca ce-am primit am mâncat, am mâncat, am mâncat, până când ne-am simţit stomacurile bine răzuite şi ne-a cuprins o sete aprigă.

Bacbuc ne-a spus:

— Un căpitan al evreilor, înţelept şi cutezător, a călăuzit odinioară prin deşert poporul său, care suferea de-o foame cumplită. El s-a rugat, şi din ceruri a căzut mană; iar mana atât de bună li s-a părut, încât îşi închipuiau că e carne. Tot astfel, bând din această licoare vrăjită, veţi simţi pe limbă gustul vinului la care vă veţi gândi fiecare. Daţi aripi închipuirii, şi beţi!

Ceea ce am făcut. Panurge a strigat:

— Dumnezeu să mă ţie! E cel mai bun vin din Beaune pe care l-am băut în viaţa mea. Să mă ia o sută unu de draci dacă mint! Ca să-i simt mai îndelung gustul, ar trebui să am un gâtlej de trei coţi, cum l-ar fi vrut Filoxen, sau măcar ca un cocostârc, cum şi-l dorea Melantius!

— Pot să jur pe fitilul felinarului nostru, a spus fratele Ioan, că beau vin din Graves, voios şi săltăreţ! Pentru numele lui Dumnezeu, învaţă-mă şi pe mine, surato, cum faci?

— Mie îmi pare că beau vin de Mirevaux, pentru că la el m-am şi gândit. Atât numai, că e mult prea rece; mai rece decât gheaţa, mai rece decât apa fântânii Contoporiei din Corint, care îţi îngheţa stomacul şi toate măruntaiele nutritoare.

— Luaţi şi beţi! a spus Bacbuc. O dată, de două ori, de trei ori! Schimbându-vă dorinţa, se va schimba şi vinul, luând gustul, buchetul şi tăria pe care vi le închipuiţi. Să mai spuneţi de-acum încolo că la Dumnezeu nu-i totul cu putinţă!

— Asemenea vorbe n-am rostit niciodată. Noi spunem şi credem că Dumnezeu e atotputernic.

CAPITOLUL XLIV.

Cum l-a înveşmântat Bacbuc pe Panurge pentru a primi cuvântul Butelcii.

Sfârşindu-se deodată şi vorbele şi băutura, Bacbuc a întrebat:

— Care dintre voi doreşte să afle cuvântul Butelcii?

— Eu, nevrednicul tău băutor, a răspuns Panurge.

— Prietene, n-am a-ţi da decât un singur sfat. Înfăţişându-te oracolului, să-l asculţi numai cu o ureche.

— Urechea la care duce vinul, a spus fratele Ioan.

Bacbuc i-a dat lui Panurge să îmbrace o zeghe ţărănească, i-a pus în cap o glugă albă şi frumoasă, i-a dat să tragă nişte nădragi de viaţă lungă, de care a atârnat un ciucure cu trei obeliscuri, i-a dat nişte mănuşi făcute din două buzunare vechi, l-a încins cu trei cimpoaie legate unul de altul, l-a pus să-şi spele faţa în fântână de trei ori, i-a azvârlit în obraz un pumn de făină, i-a înfipt trei pene de cocoş în pulpana din dreapta a nădragilor, l-a trimis să ocolească fântâna de nouă ori, să sară în sus de trei ori, l-a dat de şapte ori cu fundul de pământ, murmurând nu ştiu ce cuvinte vrăjite în limba etruscă şi citind de câteva ori dintr-o carte pe care i-o ţinea dinainte una din ajutoarele sale.

Nici Numa Pompiliu, al doilea rege al Romei, nici preoţii din Toscana de altădată şi nici sfântul căpitan al evreilor nu-

şi îndeplineau slujbele închinate cerului, după un tipic mai sărbătoresc; nici profeţii zeului egiptean Apis din hMemfis, nici euboienii din cetatea lui Ramnes în Ramnuzia, nici slujitorii altarului lui Jupiter-Amon, nici cei din Feronia, nu păzeau cu atâta grijă rânduiala sfintelor lor închinăciuni.

Panurge, astfel dichisit, s-a despărţit de ceata noastră, iar Bacbuc, prinzându-i mâna dreaptă, l-a scos afară din templu pe-o poartă de aur, într-un paraclis rotund zidit din marmură străvezie de Capodochia, prin care, fără uşi şi fără ferestre, lumina soarelui pătrundea cu atâta strălucire şi cu atâta uşurinţă, ca şi cum ar fi izvorât dinăuntru, nu dinafară. Lucrarea nu era mai puţin minunată ca templul sfânt din Ravena de odinioară, nici mai prejos de-acela din ostrovul Chemnis al Egiptului. Voi spune numai atât, că acest locaş rotund era cu atâta măiestrie zidit, încât lărgimea temeliei nu întrecea nici cu un vârf de unghie înălţimea bolţii.

În mijloc se afla o altă fântână frumoasă de alabastru, cu şapte laturi, pe ghizdurile căreia erau încrustate felurite frunze, care de care mai ciudate. Fântâna era plină cu o apă limpede, iar în apă stătea cufundată până în brâu sfânta Butelcă, în cel mai luminos veşmânt de cleştar, rotunjoară la trup şi cu mijlocul puţin mai împlinit decât s-ar fi potrivit cu statura ei.

CAPITOLUL XLV.

Cum s-a înfăţişat Panurge înaintea sfintei Butelci.

Marea preoteasă Bacbuc, după ce l-a pus pe Panurge să facă o adâncă închinăciune şi să sărute ghizdurile fântânii, i-a poruncit să se ridice şi să joace trei danturi repezi în cinstea lui Bachus. Apoi l-a aşezat cu fundul pe pământ, între două şei. A deschis o carte de rugăciuni şi, suflându-i la urechea stângă, l-a învăţat să cânte astfel:

Butelcă sfântă, Ce porţi în tine.
Marea minune, Priveşte-n mine, Şi-n taină-mi spune.
Veştile bune, Pe care, smerit, le aştept, În pântecul tău înţelept.

Se-ascunde nectarul în care.
Bătrânul Bachus cel Mare.
A spus adevărul cel drept, În vinul ce curge-n pahare.
Urâta minciună lipseşte, Iar arca lui Noe pluteşte.
Departe de orice-ntristare.
Licoare cerească, vorbeşte!
Durerea din mine-o răpune, Zâmbeşte în cupele pline, Vin alb, ca şi roşu mă-ncântă!
Butelcă sfântă, Ce porţi în tine.
Marea minune, Taina ţi-o spune, Vino spre mine, Vorbeşte şi cântă!

După acest cântec, Bacbuc a aruncat nu ştiu ce în fântână, şi dintr-o dată apa a început să fiarbă, asemeni cratiţei celei mari din Bourgeuil când pornesc călugării cu crucea în frunte cu prapurii în vânt. Panurge asculta în tăcere, cu o singura ureche.

Bacbuc stătea în genunchi lângă el. Când, deodată, din adâncul Butelcii a pornit un zumzet ca al albinelor care s-au născut din trupul taurului ucis şi grijit după pilda lui Aristeu; ca săgeata care porneşte din arbaletă vâjâind, sau ca ropotul de ploaie, care se porneşte vara, fără veste. Am desluşit atunci cuvântul „Gâl-gâl!”

— Pentru numele lui Dumnezeu! a spus Panurge. Să ştiţi că s-a spart! Mai bine zis: a crăpat... Aşa vorbesc la noi butelcile, când pleznesc la foc.

Bacbuc s-a ridicat, l-a prins pe Panurge de braţ şi i-a spus:

— Prietene, mulţumeşte lui Dumnezeu cum se cuvine. Sfânta Butelcă şi-a rostit cuvântul ei. Cuvântul cel mai vesel, cel mai zeiesc dintre toate, cel mai lămurit din câte am auzit de când mă găsesc în slujba sfintei. Ridică-te! Să mergem şi să căutăm în Cartea cea Mare pagina unde se găseşte tâlcuirea acestui cuvânt.

— Să mergem, a spus Panurge. N-am fost niciodată un copil mai ascultător ca astăzi. Luminează-mă: unde-i Cartea cea Mare? Arată-mi pagina! Unde-i mica şi drăgălaşa tâlcuire?

CAPITOLUL XLVI.

Cum a tălmăcit Bacbuc cuvântul Butelcii.

Bacbuc a mai azvârlit nu ştiu ce în apă, şi dintr-o dată fierberea apei s-a domolit. L-a dus apoi pe Panurge în templul cel mare, pe locul unde se găseşte fântâna cea luminoasă.

— Filosofii, predicatorii şi învăţaţii lumii voastre vă hrănesc cu vorbe frumoase, care vă intră pe-o ureche şi ies pe alta. Noi vă turnăm înţelepciunea noastră pe gât. De aceea, nu te voi îndemna să citeşti cu glas tare această pagină, nici să asculţi tâlcuirea cărţii, ci îţi voi spune: ridică această carte şi soarbe tălmăcirea ei! Un profet evreu din trecutele vremi a rumegat o dată o carte şi a ajuns cărturar din tălpi şi până în creştet. Eu îţi voi da una s-o bei, şi vei fi învăţat până în măduva oaselor. Deschide gura!

Panurge a căscat ciocul şi Bacbuc a luat în mână o carte de argint. Adică aşa ne-am închipuit că ar fi: o carte de rugăciuni. Era însă un şip plin cu vin de Falern, din care i-a dat lui Panurge să bea.

— Iată o carte înţeleaptă şi o tălmăcire limpede! a strigat Panurge. Aceasta vrea să însemne cuvântul Butelcii de trei ori sfinte? Sunt foarte mulţumit!

— Atât şi nimic mai mult, a răspuns Bacbuc. Gâl-gâl e un cuvânt pe care-l înţeleg toate neamurile lumiI. Înseamnă: Bea! Voi, cei din lumea voastră, spuneţi că vorba sac se găseşte în toate limbile şi e primită de toate popoarele. Căci, după cum spune Esop în pilda lui, toţi oamenii vin pe lume cu un sac de gât, săraci din născare, cerşind unul de la altul. Nu-i sub cerul atotputernic nici un împărat, care să n-aibă nevoie de nimeni; nici un sărac atât de fudul, ca să nu primească de la altul mai bogat, numească-se el Hippian, filosoful care ştia să le facă pe toate. De sac poţi să te lipseşti însă mai lesne decât de băutură. Firea omului nu e să râdă, ci să bea: înţeleg prin aceasta vin bun – şi rece! Nu uita, prietene, că însuşi cuvântul divin purcede de la vin (căci un pahar de vin e divin), iar puterea harului e-n fundul

paharului. Academicii noştri spun, cercetând obârşia cuvântului […], îl caută în greceşte în […] ceea ce pe latineşte se spune vis, adică putere. Căci vinul e putere […] umple sufletul cu adevăr, ştiinţă şi înţelepciune. Dacă ai citit cu băgare de seamă cele scrise cu litere greceşti deasupra porţii acestui templu, ai putut înţelege că adevărul în vin se ascunde. Sfânta Butelcă te îndrumă ea însăşi cu-aceste cuvinte, în care vei găsi tâlcul celor ce vrei să întreprinzi.

— Nici nu se pot închipui vorbe mai înţelepte decât cele pe care le rosteşte această preacinstită preoteasă, a spus Pantagruel. Am înţeles acest lucru de la început şi nu vi l-am ascuns. Aşadar: Gâl-gâl! Ce-ţi spune inima însufleţită de puterea lui Bachus?

— Să bem! a spus Panurge.

Trăiască Bachus! Hai să bem!
De bucă lată nu mă tem!
Voi mângâia-o peste burtă.
C-un retevei de piele scurtă, Voi pune zurgălăii mei.
La jucăria dumneaei, Şi vesel o să joace patul.
Cum o să-i cânte subsemnatul!
Îmi spune inima curat.
Că-s numai bun de însurat;
Femeia mea abia aşteaptă.
Să ne luăm la luptă dreaptă, Şi se va-ncinge între noi.
Al dragostei plăcut război.
Din câţi au fost pe lume soţi, Voi fi mai harnic decât toţi, Cel mai voinic, mai năzdrăvan!
Pan să trăiască! Io Pan!
Trăiască partea bărbătească, Însurătoarea să trăiască!
Oracolul ce-am auzit.
Adevărat a prevestit, Ehei, ascultă, frate Ioane, Îţi jur pe sfintele canoane, Că vorba lui se va-mplini:
Aşa e scris şi-aşa va fi!

CAPITOLUL XLVII.

Beţia poetică a lui Panurge şi a celorlalţi

— Ai căpiat sau te-a deocheat careva? a spus fratele Ioan. Uite-l cum face clăbuci la gură şi scoate stihuri pe nas! O mie de draci! Ce-ai mâncat azi? Dai ochii peste cap, ca o capră când îi vine să moară! Dă-te mai încolo şi fă-ţi nevoile în altă parte! Mestecă iarba-câinelui, să te uşurezi, sau, după obiceiul mănăstiresc, bagă-ţi pumnul pe gât, până în cot, şi deşartă-ţi hipocondrii! Ia şi afumă părul câinelui care te-a muşcat!

Pantagruel l-a mustrat pe fratele Ioan astfel:

Beţia lui poetică te miră?

Vinul e bun, şi Bachus îl inspiră, În stihuri dându-i glas de cântăreţ.

Dulcea licoare îmbietoare, Ameţitoare, Mintea i-o-ncântă;

Vesel făcându-l, Şi îndemnându-l.

Să-şi schimbe gândul, Îi spune: Cântă!

Ca o regină, Inima-i plină.

Ne dă lumină.

Când versul lui e-atât de îndrăzneţ, Cum pot să las să fie scărmănat.

Un cântăreţ atât de minunat?

— Cum? a spus fratele Ioan, face şi măria-ta stihuri? Martor mi-e Domnul, că am rămas cu gura căscată! Să mulţumim lui Dumnezeu că bunul Gargantua nu ne vede în această stare! Mă întreb dacă aş fi cu adevărat vrednic să-mi măsor puterile cu măria-ta? Cum văd, am nimerit cu toţii la stihărie. Sfinte Ioane, voi face şi eu rime ca toată lumea, şi să iertaţi dacă stihurile mele nu roşesc.

Părinte, sfinte Dumnezeu, Ce-ai prefăcut, din apă, vinul, Fă un fanar din fundul meu, Să pot să-mi luminez vecinul!

Panurge, la rândul său, şi-a depănat stihurile mai departe:

Nici Pithia, în templul ei, Pe vremea anticilor zei.

N-a dat, de când s-a pomenit, Răspuns mai bine lămurit.

Ai crede că-n acest izvor.

Stă duhul ei prevestitor.

Şi-ai fi îndreptăţit să zici.

Că Delfi s-a mutat aici!

Aici Plutarh să fi băut, N-ar fi-ntrebat, nepriceput, De ce la Delfi a rămas.
Acel oracol fără glas, De ce e mut şi nu vorbeşte, Ci tace, tace ca un peşte?
Acum Plutarh s-ar lămuri.
Că Delphes, Delfi e aci!
Vrăjitul scaun din altar, Menit cu-al profeţiei dar, Cum însuşi Atheneu spunea.
Chip de Butelcă, zău, avea, Umplută până-ntr-o ureche.
Cu vin ales, de viţă veche, Cu tainic înţeles divin;
Căci Adevărul e în Vin!
Nu e pe lume ghicitor, Mai fără greş prezicător, Ca vorba fără-asemănare.
Ce din Butelcă doar răsare!
Deci, frate Ioane, eu te-ndemn.
Să-i ceri Butelcii tale-un semn.
Să afli şi să ştii curat, Dacă eşti bun de însurat.
Iar dacă, vrând să-ţi iei muiere, Te temi de-a dragostei plăcere.
Şi ţi-e puterea prea puţină, Azvârle-o mână de făină!
Fratele Ioan a răspuns cu mânie:
Să mă însor? Fac jurământ.
Pe cizma lui Benoit cel Sfânt, Şi martori iau pe câţi mă ştiu, Că ras în cap aş vrea să fiu, De râsul lumii-ntregi, decât Juvăţul să mi-l pun de gât!
Ştiu eu prea-bine ce-i aceia, Să-ţi iei pe cap, stăpân, femeia.
Eu n-aş primi poruncitor.
Asupra mea, nici un senior, Să fie el suit pe tron, Ca Alexandru Machedon, Şi nici pe Cezar, pot s-o spui, De-aş fi chiar ginerele lui!
Panurge şi-a scos din cap gluga pe care o purta de când se juruise, şi a răspuns:
Aşa vei fi, dulău scârbos, Ca cel din urmă păcătos, Zvârlit în iad, spurcată marfă!

Pe când, serafic ca o harfă, Eu mă voi duce drept în rai, Şi, răsfăţat în vesel trai, De sus, m-oi uşura pe tine!!
Iar tu, aşa cum se cuvine, Când vei ajunge printre draci, Şi Proserpinei o să-i placi,

(Că nici această întâmplare.
N-ar fi un lucru de mirare), Vei altoi-o pe sub burtă, Din cele trei cu cea mai scurtă;
Când pe-a infernului podea.
Vei face dragoste cu ea, Şi când o vei pofti la cină.
Pe pofticioasa Proserpină, Vei bea din vinul blestemat.
Pe datorie cumpărat.
La crâşma unde Lucifer.
E cântăreţ şi temnicer.
Aşa cum ştiu şi-mi stă în gând, Cu drăgălaşii fraţi, nicicând.
N-a fost zgârcită Proserpina;
Şi e frumoasă, bat-o vina!
— Ajunge! a strigat fratele Ioan. La naiba! Nu mai pot! Atâta-m stihărit, că mi-au rămas stihurile în gât. Să le udăm!

CAPITOLUL XLVIII.

Cum ne-am despărţit de Bacbuc şi de sfânta Butelcă

— Să plătim acum ce-am băut, a spus fratele Ioan.
— Grija aceasta să vă lipsească, a răspuns Bacbuc. Plata noastră e să vă ştim mulţumiţi. În cercul lumii noastre, al cărui punct de mijloc e oriunde, plăcerea cea mai mare e de a da, nu de a primi; ne socotim fericiţi, nu când apucăm de la alţii (cum e deprinderea lumii voastre), ci când dăruim altora cât mai mult. Vă rugăm numai atât, să scrieţi în această carte numele vostru şi ţara de unde veniţi.
A deschis înaintea noastră o condică mare şi frumoasă, în care cuvintele noastre vorbite s-au înşirat prin mijlocirea uneia din preotesele lui Bacbuc, ca şi cum ar fi fost scrise cu un stilet de aur; dar ceea ce rămăsese scris nu se vedea.
Bacbuc ne-a umplut trei vase din acea apă vrăjită şi ne-a spus:

— Mergeţi cu bine, iubiţi prieteni, sub paza sferei gânditoare pe care o numim Dumnezeu, şi care e în tot locul şi pretutindeni. Întorcându-vă în lumea voastră, să puneţi mărturie despre comorile şi minunile pe care le-aţi întâlnit sub pământ. Ceres (cea preamărită în lumea întreagă, fiindcă a învăţat pe oameni să semene grâul, dezvăţându-i de a mânca ghindă) n-a jelit degeaba când fiica i-a fost răpită şi dusă în ţinuturile noastre subpământene – ştia zeiţa că va găsi aici bunuri pe care nici ea, maică-sa, nu i le dăruise pământului! Voi ce-aţi făcut cu puterea de-a smulge fulgerul din cer şi cu focul născocit odinioară de Prometeu? Nepricepuţi aţi fost şi le-aţi pierdut; au coborât în pământ şi sunt în folosinţa noastră. Zadarnic vă miraţi, văzând cum ard câteodată oraşele aprinse de fulgerele şi de focul care vouă vi se pare că se revarsă din văzduh. Voi nu ştiţi de unde vine această urgie care vă înspăimântă, dar pe care noi o găsim prielnică şi trebuitoare.

Filosofii voştri se plâng că toate cele ce se pot şti au fost cunoscute mai demult de cei vechi, iar lor nimic nu le-a mai rămas de aflat. Greşesc! Tot ce se întâmplă în cer – şi pe care voi le numiţi fenomene – tot ce v-arată pământul şi tot ceea ce mările şi râurile cuprind nu se poate asemăna cu ceea ce se mai află încă ascuns în pământ.

De aceea stăpânul din adâncul pământului e numit în fel şi chip de neamurile lumii. Când filosofii voştri se vor trudi şi îşi vor da silinţa să caute adevărul cu ajutorul lui Dumnezeu cel atotputernic (căruia egiptenii în limba lor îi spuneau Abscons, adică cel ascuns, şi astfel numindu-l îl rugau să li se dezvăluiască) – cunoaşterea lor va spori, iar ei vor fi călăuziţi de inima lor bună. Căci filosofii cei vechi, pentru a străbate mai repede calea înţelegerii celor sfinte şi spre a culege mai uşor roadele înţelepciunii, socoteau că sunt de trebuinţă două lucruri: ajutorul lui Dumnezeu şi tovărăşia oamenilor.

Iată pentru ce, în căile pe care le-a cercetat, filosoful Zoroastru şi-a luat ca însoţitor pe Arimasp; Esculap, pe Mercur; Orfeu, pe Muzeu; Pitagora, pe Agleofem. Războinicii şi regii, la fel: Hercule, în cele mai grele încercări ale sale l-a avut alături pe Tezeu; Ulise, pe Diomed; Enea, pe Achate, Voi aţi făcut la fel, luând drept călăuză pe strălucitul vostru însoţitor, Felinarul. Mergeţi cu bine, Dumnezeu să vă aibă în paza lui!

Încheind aceste cuvinte, ne-a încredinţat scrisori întărite cu peceţi şi, după mulţumirile aduse atotputernicului, ne-a însoţit până la poarta templului.

Am străbătut apoi un ţinut plin de încântătoare frumuseţi, mai blând decât Tempe din Tesalia; mai sănătos decât acea parte a Egiptului care priveşte spre Libia; mai verde decât Thermishria; mai mănos decât valea apărată de crivăţ a muntelui Taurus sau decât ostrovul Hiperboreu din Marea Iudaică; tot atât de înflorit, de senin şi de râzător ca ţara Tourraine-i.

Astfel am ajuns la ţărmul unde aşteptau corăbiile noastre.

SFÂRŞITUL CĂRŢII A CINCEA DESPRE FAPTELE ŞI PILDELE VITEJEŞTI ALE VREDNICULUI PANTAGRUEL

SFÂRŞIT

[1] Cum commento – cu tâlcuri (lat.)

[2] De facultaHbus naturahbus şi De usu partium corporis kumani – şi Despre funcţiile părţilor trupului omenesc (lat.), lucrări în care celebrul med (131-201) îşi expune teoria celor 4 temperamente.

— Despre însuşirile fireşti „ic şi anatomist Galenus

[3] Poetul latin Quintus Horatius Flaccus (Horaţiu).

[4] Aici se bea (lat.). Literele „etrusce” subliniază cripticismul inscripţiei.

[5] Aulus Gellius, gramatic şi critic latin (sec. II e.n.), autorul lucrării Noctes atticae.
[6] Despre hrană, (lat.).
[7] Coşuleţul (lat.), comedie prelucrată după Menandru, [8] Despre ziua naşterii (lat.).
[9] De natura animalium – Despre firea animalelor (lat.).
[10] Matri longa decern tulerunt fastidia menses – Zece luni i-au adus mamei îndelungi greţuri (lat.) (Virgiliu, Bucolice, IV, 61).
[11] Lipsa presupune obiceiul (lat.).
[12] Precum un mire (lat.). Joc de cuvinte între sponsus – spongia: (mire-burete) [13] Ca ţarina fără apă (lat.).
[14] Noroc, frate! (în lB. Bască).
[15] Natura are oroare de vid (lat.).
[16] Beusse (Beuxe) – sat în regiunea Deviniere, vestită prin podgoriile sale. Bibarois – toponimic fictiv, derivat din bibere – a bea (lat.).
[17] Proverbiorum liber – Cartea proverbelor (lat.) (Vechiul Testament).
[18] Omul prost crede orice vorbă (lat.) (Prov. XIV, 15).
[19] Prima epistola către Corintieni (lat.) (Noul Testament). ' Dragostea toate le crede (lat.) (Corint. XIII, 7).
[20] În cartea Despre nestemate (lat.).
[21] în Cartea ultimi (lat.). Ambele referiri sunt fictive.
[22] Giuvaergii vestiţi.
[23] Orus Apollo (Horapollo) – gramatic grec (sec. IV -III î.e.n.), autor al unei lucrări despre hieroglife.
[24] Polifil – personaj al cărţii Visul dragostelor, scrisă de veneţianul Franciscus Columna (1449 – 1527).
[25] E vorba de pamfletul italianului L. Valla (1406 – 1457), Ad candidum decembrem, îndreptat împotriva lucrării jurisconsultului Bartolius (1314 – 1357), De insignis e armiis.
[26] Despre jertfa şi magie (] at.), lucrare a filosofului mistic neoplatonician Proclus Diadochus [27] Liber XII, De method modena; liber V, De locis afjectis, lib. 11, De

symptomaton causis – Cartea a Xll-a Despre metoda de a lecui; Cartea a V-a, Despre locurile bolnave; Cartea a 11-a, Despre cauzele simptomelor (lat).

[28] „Despre modurile de cugetare nu era ştiinţă” (lat.).

[29] E vorba de un almanah popular.

[30] Ce-i asta? (lat.).

[31] Cum să te porţi la masă (lat.).

[32] Despre cele patru virtuţi cardinale (lat.).

[33] Dormi liniştit (lat.).

[34] Pronunţaţi: Bos (N. Trad.).

[35] Exclamaţii scâlciate, pe tonul limbii latine, germane etc.

[36] în întregime şi pe larg (lat.).

[37] Pentru: bona dies – bună ziua (lat.), rostit repede.

[38] Şi bărbatul înţelept n-o va urî pre dânsa (lat.).

[39] Daţi cezarului cele ce sunt ale cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu (Luca, XX, 25). Ăsta e tâlcul (lat.).

[40] Bon vino, greşit, pentru: bonum vinum (lat.) – vin bun.

[41] Pe Dumnezeu, daţi-ne nouă clopotele noastre (lat.).

[42] Orice clopot bun de clopoţit clopoţitor în clopotniţă, clopoţit în chip clopotarnic, face să clopoţească pe clopotarii buni de clopoţit. Parisul are clopote. Aşadar nimic (lat.).

[43] Al treilea [mod] al primei [figuri] (lat.).

[44] Darii – Termen mnemotehnic scolastic desemnând una din figurile silogismului (lat.).

[45] în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh (lat.).

[46] Care-i viu şi împărăteşte în veacul veacului, amin (lat.).

[47] După modul şi figura (silogismului) (lat.).

[48] Precum substanţa poartă accidentul (lat.).

[49] Tot ce se naşte piere (lat.).

[50] De prisos vă este vouă să vă treziţi înaintea zorilor (lat.) (Psalmi 127,2).

[51] Unitate de măsură: 33 cm.

[52] De re rustica – Despre viaţa la ţară (lat.), lucrare a lui M. Porcius Calo, zis cel Bătrân (239 – 149 î e.n.).
[53] Thomas Becket, episcop de Canterbury, apărător al privilegiilor ecleziastice, asasinat (1170) din ordinul lui Henric al II-lea.
[54] Mărturisesc! Indurare! în mâinile (tale, Doamne, îmi pun sufletul) (lat.).
[55] Sfinte Dumnezeule! (Grec).
[56] De vrăjmaşul cel viclean izbăveşte-ne, Doamne! (lat.).
[57] Supliment du supliment la Cronici (lat.).
[58] Când se ridicară oamenii împotriva noastră, poate că ne mâncau de vii (lat.).
[59] Când s-a învolburat mânia lor împotriva noastră, poate că apa ne-ar fi înghiţit (lat.).
[60] Sufletul nostru răzbi prin puhoi (lat.).
[61] Poate că sufletul nostru ar fi străbătut potopul de nesuferit (lat.).
[62] Sufletul nostru s-a smuls, precum pasărea din laţul vânătorilor (lat.).
[63] Laţul a fost rupt (lat.).
[64] Şi noi fost-am izbăviţi (lat.).
[65] în statutele ordinului (lat.).
[66] Dete rădăcina lui Jesse (lat.).
[67] Cei mai de seamă monahi nu sunt şi cei mai de seamă înţelepţi (lat.).
[68] Izgonesc din stupuri roiul leneşilor trântori (lat.) (Virgiliu, Georg. IV, 168) [69] De ce? De aia (lat.).
[70] După forma nasului se cunoaşte cât de tare „ad te levavi” (lat.). – înţeles obscen.
[71] Rugăciunea scurtă ajunge la ceruri, băutura lungă usucă paharele (lat.).
[72] Veniţi să bem în loc de: venii! adoremus – veniţi să ne Închinăm (lat.) [73] Despre cei neputincioşi şi fermecaţi (lat.), capitol al unei lucrări privind drepturile şi îndatoririle papilor.

[74] Călugărul în mănăstire/Nu preţuieşte nici două ouă; Dar când e afară/Preţuieşte chiar treizeci (lat.).

[75] La timpul şi locul potrivit (lat.).

[76] Mica localitate. Saint-Genou – Sfântul-Genunchi, în lb.fr.

[77] Bucăgroasă şi Babarada – Personaje fictive ale altor romane cavalereşti. Montevielle, de fapt Mandeville, cunoscut autor al unor istorisiri de călătorie.

[78] Cei ce făptuiesc şi cred (lat.).

[79] Vechii gali (ai căror preoţi erau druizii) „măsoară toate răstimpurile nu cu numărul zilelor, ci cu al nopţilor; zilele de naştere, începutul lunilor şi al anilor le socotesc astfel încât ziua să înceapă cu noaptea” (Cezar, Gal. VI, 18).

[80] Pântece atotputernic, în loc de: Patrem omnipotentem – Tată atotputernic (lat.)- (Crezul).

[81] Să nu-ţi aduci aminte (lat.), gluma se bazează pe rostirea identică, în limba franceză, a cuvântului ne din acest citat biblic şi a lui nez – nas, din cognomenul Naso al poetului latin.

[82] Masoreţi – comentatori ebraici ai Bibliei.

[83] Icaromenip, lucrare a scriitorului grec Lucian din Samosate (125 – 19o e.n.).

[84] Nicolas din Lyon, franciscan italian din seC. Al XlV-lea, comentator al Bibliei, ironizează pe comentatorii ebraici, potrivit cărora Og regele Basanului, ar fi fost un adevărat uriaş.

[85] Deoparte, stingher (lat.).

[86] Sena.

[87] Despre arhitecturi, Despre îndeletnicirea clăditului; Despre meşteşuguri (lat.).

[88] Bibliografie fantezistă, în care numeroase cuvinte din titlurile „latineşti” sunt de fapt cuvinte franţuzeşti (respectiv romaneşti) cărora li s-a dat, în scop burlesc, aspectul latin.

[89] Cuvinte într-o limbă inexistentă.

[90] Vezi bine, doamne, că nici cimpoiul, bunăoară, nu răsună dacă n-are burta plină; tot asemenea nici eu nu-ţi pot depăna istoria mea, dacă tulburatu-mi pântece nu-şi dobândeşte o temeinică îndestulare; căci am început a cugeta că mâinile şi măselele şi-au pierdut slujba lor firească şi sunt pe cale de a pieri cu totul (italiană diformată.) [91] Dacă eşti, doamne, tot atât de tare la minte pe cât eşti de voinic la trup, va să te milostiveşti de mine, căci firea ne-a plăsmuit deopotrivă, dar norocul a crescut pe unii şi pe alţii i-a scăzut. Şi totuşi virtutea e adesea nesocotită şi oamenii virtuoşi dispreţuiţi, căci nimeni nu este cu adevărat bun înainte de ceasul cel de pe urma, idem).

[92] La toate relele trebuie, doamne, să fie şi un leac; să trăieşti cum se cade, iată anevoinţa. Cât m-am rugat de domnia-ta! Fă să fie rânduială în cuvântarea noastră; şi va fi, de bună seamă, dacă vei spune să vină ce trebuie ca să mă saturi. Pe urmă, întreabă-mă tot ce vei voi. Şi nu vei greşi dacă vei cheltui, cu ajutorul lui Dumnezeu, îndoit (bască, idem).

[93] Cuvinte într-o limbă inexistentă.

[94] Nu mă rostesc, doamne, în grai necreştinesc; şi totuşi, chiar dacă n-aş spune un singur cuvânt, zdrenţele cu care mă acopăr ar fi singure în stare să-ţi dezvăluie ce doresc. Fii atât de milosârdnic şi dă-mi ceva de mâncare (olandeză, diformată).

[95] Sunt, doamne, ostenit de atâta vorbă; rog aşadar pe cuvioşia-ta să ia în seamă poruncile Sfintei Evanghelii, care vor îndupleca pe cuvioşia-ta la o faptă în cuget curat; şi dacă acestea nu vor fi volnice să îndemne pe cuvioşia-ta la milă, o rog să ia în seamă mila firească, aceea care, sunt încredinţat, fără greşeală, o va mişca; şi după asta nu mai zic nimic (spaniolă, idem).

[96] Chiar dacă, precum copiii şi dobitoacele, n-aş grăi, în nici o limbă, doamne, şi încă straiele şi slăbiciunea trupului meu ar arăta limpede ce-mi lipseşte: de mâncare şi de băut;

milostiveşte-te aşadar şi spune să-mi dea cu ce să-mi ogoiesc lătratul stomacului, tot astfel precum aşezi un blid cu ciorbă dinaintea câinelui Cerber. Astfel vei vieţui îndelung şi fericit (daneză, idem).

[97] Pacea fie cu tine, doamne! Dacă voieşti a face un bine slugii tale, dă-mi de îndată o coajă de pâine, căci scris este: „Cine pe săraci ajută, pe Dumnezeu împrumută” (ebr.).

[98] De ce, prea bunule stăpân, nu-mi dai o bucată de pâine? Mă vezi pierind mişeleşte de foame, şi n-ai nici o milă de mine, şi mă întrebi o sumedenie de lucruri fără nici o noima. Şi totuşi, prietenii înţelepciunii se învoiesc cu toţii să creadă că orice cuvântare sau cuvânt sunt de prisos când faptele sar în ochi. Cuvintele nu sunt de trebuinţă decât acolo unde faptele pe care le cercetăm nu se arată cu limpezime (elină, cu pronunţare modernă).

[99] Alt limbaj închipuit.

[100] De mai multe ori te-am rugat, pe cele sfinte, pe zei şi pe zeiţe, să-mi alini, dacă ai un pic de milă, sărăcia, dar strigătele şi jelaniile mele nu mi-au ajutat la nimic. Lăsaţi-mă dar, lăsaţi-mă, ameni fără milă, să mă duc unde mă cheamă ursita, şi nu mă mai osteniţi cu întrebările voastre deşarte, ci vă aduceţi aminte de vorba veche, care zice că pântecele flămând urechi n-are (lat.).

[101] Accursius, Baldius etc. – principalii glosatori ai dreptului roman, care îl aduseseră în starea de neclaritate de unde se străduiau să-l scoată oamenii Renaşterii.

[102] Primele cuvinte ale unor rugăciuni catolice (lat.).

[103] Cine cade cuminte nu merge de pe pod – parodiere a proverbului: Non de ponte cădit iui cum sapientia vădit: cine merge cuminte nu cade de pe pod (lat.).

[104] De drept şi de fapt (lat.).

[105] Aşadar ce decide legea pentru minori? (lat.).

[106] Printr-un oracol vorbit (lat.).

[107] într-un glas (lat.).

[108] De acum, precum de atunci (lat.).

[109] Gallus, Frater etc. – numele sub care sunt cunoscute în dreptul roman legile respective, pare-se cele mai greu de interpretat.

[110] Sfinte Dumnezeule, sfinte fără de moarte! (grec.)

[111] Şi de undi le luaţi? (în jargon franco-latin).

[112] Răşini extrase din unele plante ombelifere de origină persană, al căror miros este foarte neplăcut.

[113] Extras din glandele de lângă organele genito-urinare ale castorului, la fel de urât mirositor.

[114] Mergeţi, slujba s-a sfârşit (lat.).

[115] Grates vobis (lat.) – vă mulţumesc; la aceasta se adaugă o terminaţie fantezistă: io-mi-nes – domnilor [116] După vechea limbă ebraică, unde viitorul indicativului are aceeaşi formă cu imperativul.

[117] Despre numere şi semne (lat.).

[118] Despre cele ce nu se pot spune (lat.).

[119] Despre semne (grec).

[120] Despre cele ce nu se pot spune (grec).

[121] Despre cele despre care nu trebuie vorbit (grec).

[122] Iată aci mai mult decât Solomon (lat.) (Mat. XII, 42; Luc. XI, 31).

[123] Nu-i ucenicul mai presus de meşter (lat.).

[124] Zopir, persan care, tăindu-şi singur nasul şi urechile, s-a dat drept dezertor, pentru a iscodi pe babilonienii asediaţi de Darius.

[125] Sinon, grec care, de asemenea, s-a dat drept dezertor în tabăra troiană (Virg. En., cartea a Ii-a).

[126] Sorbonei – e vorba de lacus Serbonis (Strabo 1, XVI), astfel diformat cu intenţii satirice la adresa celebrei universităţi.

[127] Şi zic ca sunt Curii (Curius DiR. Latus, tipul romanului plin de o aspră cumpătare), dar trăiesc în dezmăţ (lat.) (Juv, II, 3).

[128] Crania – colini şi promontoriu în Corint.

[129] Lăcaşul muzelor.

[130] Căldăruşa – celebra comedie a lui Plaut, Aulularia (Act. III, Scena IV) care a servit de model Avarului lui Moliere.

[131] Gryphon – în realitate Gryphus, pe care Ausonius pretinde ca l-a găsit întâmplător într-o bibliotecă veche, aşa cum cocoşul lui Euolis a descoperit comoara.

[132] Consummatum est – Săvârşitu-s-au!

[133] Apollonios din Thyane, filosof neopitagorician din Asia Mică (sec. I) [134] Enyo – la vechii greci, divinitate care patrona prădarea oraşelor cucerite.

[135] Jean Bourgeois (m. 1494) celebru predicator franciscan, supranumit „Cordelierul cu ochelari”.

[136] Deucalion, în mitologia greacă, fiul lui Prometeu şi soţul Pyrrhei. Singuri supravieţuitori ai potopului cu care Zeus voise să prăpădească lumea, au repopulat pământul aruncând peste cap bolovani: cei aruncaţi de Deucalion s-au făcut bărbaţi, iar cei aruncaţi de Pyrrha, femei.

[137] Titlu făcând parte din „Bibliografia” din cartea II, cap. VII. „Citatul” într-o „latinească” la fel de fantezistă, poate fi lesne înţeles de cititorul de limba romană.

[138] Vai de cel singur! (lat.) (Eccl., IV, 10).

[139] Potrivit unei legende izvorâte din fabulistica „papesei Ioana”, jeţul de porfir pe care se aşază papa după încoronare ar fi astfel construit încât cei de faţă să se poată încredinţa de bărbăţia noului ales. 1 Vergiliu, En., III, 30.

[140] L. Uit. C. De leg etc. Trimiteri la diverse titluri, cărţi şi capitole din dreptul canonic şi din comentatorii dreptului roman.

[141] Tălmaci de vise şi care scrie despre vise (grec).

[142] Înţelepciune (grec).

[143] Minte (lat.).

[144] Amen, amen, fiat – Amin, amin, facă-se (lat.). Fiatur nemaifiind un cuvânt latinesc, autorul adaugă: ad dijferentiam papae – „spre deosebire de papă”, care fireşte n-ar fi comis o asemenea eroare.

[145] Figură de retorică, constând în schimbarea ordinii normale a ideilor prin înlocuirea termenilor.
[146] Palintochia în sensul de „recuperare de interese, de doblndă” (grec).
[147] Palingenetă – renaştere (grec).
[148] Al katim – sacrul.
[149] La începutul Reformei, un ceasornic construit de hughenotul Clavel ar fi fost ars pe rug în virtutea unei sentinţe a Inchiziţiei.
[150] Slavă ţie, stea a mării (lat.).
[151] Psalmul care începe cu miserere şi se sfârşeşte cu vitulos era cântat de călugări în timp ce se flagelau [152] Îngeraş – monedă cu chipul arhanghelului Mihail.
[153] Care se amestecă în toate.
[154] Creşteţi. Noi care trăim, ne înmulţim (lat.).
[155] Când va veni să judece (lat,).
[156] Insolubilia – lucrare a filosofului scolastic cardinalul Pierre d'Ailly (1350 – 1420).
[157] Corpo di gallina (it.) – eufemism pentru interjecţia „cordieul” (fr.) (pe trupul Domnului).
[158] Nufărul.
[159] Caprifoiul.
[160] Despre aer, apă şi locuri (lat.).
[161] Despre reproducere (lat.).
[162] Excrementele şi urina sunt gustarea dintâi a medicului. /Ia de aiurea paiele, şi din astea grăunţele (lat.).
[163] Pentru noi sunt doar nişte semne, pentru voi sunt bune de mâncat (lat.).
[164] Despre pântecele care începe să crească (lat.) (Digeste, XXV, 4).
[165] Tribut-Triboulet, bufonul lui Ludovic al Xll-lea şi apoi al lui Francisc I.
[166] Tribuletinalele, vezi p. 152, nota 164.
[167] Norocul judecăţii (lat.).
[168] Schimbându-se forma, se schimbă substanţa (lat.).
[169] A fost un mare practician (lat.).

[170] Strecoară din când în când şi câte o bucurie printre grijile tale (lat.).
[171] Totul ascultă de bani (lat.).
[172] Vorbind hotărâtor (lat.).
[173] Oricine rabdă lesne ceea ce rabdă de bunăvoie (lat.).
[174] Ceea ce fac leacurile la boli, fac judecăţile la afaceri (lat.).
[175] Un număr deplin de ani hrănise o fecioară coaptă acum pentru patul nupţial (lat).
[176] Axiome de drept (lat.).
[177] Adesea fiul îi seamănă tatălui (lat.).
[178] În pronunţare franceză: maniiducat – cine nu munceşte, nu vede un ducat, pentru: qui non aborat, non manducet – cine nu munceşte să nu mănânce (lat.). (Tkes. II. 3, 10).
[179] Cuvântul le e dat tuturora, înţelepciunea minţii nu.
[180] Trebuie (lat.).
[181] Mai dulce e roadă dobândită cu strădanii mari (lat.).
[182] Pentru: deficienta pecunia, dejicit omne ~ - când lipsesc banii, lipseşte totul (lat.).
[183] Voi urî dacă voi putea dacă nu, voi iubi fără să vreau (lat.). (Ov. Am, III, XX, 35).
[184] Un noroc mai bun să urmeze unui slab început (lat.)
[185] Cum vor fi hainele, aşa şi inima (lat.).
[186] Mai plăcut e să dai, decât să primeşti (lat.).
[187] Primeşte, ia, apucă sunt cuvinte plăcute papei (lat.).
[188] Roma roade mâinile (care dau) şi urăşte pe cele ce nu le poate roade. Pe cei ce dau pe cei ce nu dau îi dispreţuieşte şi îi urăşte (lat.).
[189] Mai bune-s ouăle de azi, decât găinile de mâine (lat.).
[190] Asupra faptului (lat.).
[191] Câteodată mai aţipeşte şi bunul Homer (lat.) (Hor., ArS. Poet, 359).
[192] Banii sunt un al doilea sânge, sunt viaţa omului şi cel mai bun chezaş la nevoie (lat.).

[193] „Mititeilor, boilor, vedea-v-aş la pământ morţi de băutură! Am pierdut la joc douăzeci şi două de văcuţe (bani de argint) şi au început să mă mănânce ghearele, palmele şi pumnii. E vreunul dintre voi gata să se măsoare în luptă dreaptă cu mine?” [194] Gasconul se laudă că se luptă cu oricare, dar mai bine se pricepe să fure; femeie dragă, fii cu ochii în patru şi păzeşte-ţi lucrurile din casă.” [195] Banii pierduţi se plâng cu lacrimi adevărate (lat.). (Juv., XIII, 134.) [196] „Sfinte Arnoalde! care eşti tu ăla de nu mă laşi să dorm? Ţi-ai băut minţile, mă? Sfinte Seerr, tata gasconilor, ce bine aţipisem şi derbedeul ăsta m-a trezit din somn.” [197] „Ei, păcătosule, eu sunt odihnit şi am să te tai bucăţi! Du-te de te culcă şi tu oleacă, iar după aceea ne-om bate.” [198] Oprindu-se şi odihnindu-se, cugetul se înţelepţeşte (lat.).

[199] După descrierea ei, iarba lui Pantagruel e cânepa.

[200] Adică frânghierii.

[201] Una din cele trei Parce, ursitoarea care curmă firul vieţii.

[202] Cleric sau învăţăcel (lat.).

[203] Astfel (lat.).

[204] Adevărat (lat.).

[205] A mea este răzbunarea (lat.) (Paul Ai Rom. XII, 19).

[206] Da jurandi [veniam] – dă-mi voie să jur (lat.).

[207] Fericiţi cei neprihăniţi pe drum (lat.).

[208] Ăsta e de prin partea locului, născut din neam de milogi, ăsta-i unul de duce firimituri într-o traistă veche (lat.).

[209] Hotelul Vauvert, părăsit sub Ludovic al IX-lea, era loc de adăpost pentru bandele de răufăcători.

[210] Sunt vinovat, Doamne! (lat.) [211] Mărturisesc (lat.).

[212] În mâinile Domnului (lat.).

[213] Fericit bărbatul care n-a plecat (lat.) [214] Grozavă furtună l-a bântuit pe Montaigu (lat.) (vezi mai sus, cartea I, cap. XXXVII).

[215] Împotriva uneltirilor duşmanilor (lat.).

[216] După ce-a trecut primejdia, le dai sfinţilor cu tifla (iT. Dialect.).
[217] Parasang – măsură de lungime la vechii perşi, echivalentă cu 30 de stadii, adică cea 5160 m.
[218] Ce hotărâre judecătorească? (lat.).
[219] Muşchii pântecelui.
[220] Membrana stomacului şi ficatului.
[221] Calviniştii (N. Trad.).
[222] Se numea taur trâmbiţaşul care, suflând în corn, dădea semnalul de luptă.
[223] Cuvânt ebraic, desemnând o anume parte a trupului.
[224] Cuvânt ebraic, care înseamnă: vânt.
[225] Poreclă dată de Rabelais protestanţilor.
[226] Poreclă dată de Rabelais catolicilor, „maniaci adepţi ai papei”.
[227] Iacă smochina!
[228] Cunoaşte-te pe tine însuţi (grec).
[229] Tu eşti (grec).
[230] „Şesimea” – a şasea carte a canoanelor, adăugată de papa Bonifaciu al Vll-lea.
[231] Cartea a cincea a canoanelor, decretată de papa Clement al V-lea.
[232] Aluzie la Puits Herbault, care îl atacase în scris pe Rabelais.
[233] Titluri în latină a unor decrete şi hotărâri papale.
[234] Întregul dreptului canonic (lat.).
[235] Personaj fricos dintr-un monolog satiric atribuit lui Francois Villon. Vezi şi mai sus, cartea a II-a, cap. XXX.
[236] După Biblie, al cincilea judecător al evreilor, care a învins pe madianiţi.
[237] Popoare din vechime, menţionate de Pliniu (VII, 2) şi, respectiv, Herodot (V, 27).
[238] Stomacul (lat.).
[239] Trupul, mâinile şi picioarele.
[240] Ventriloci [241] Robii pântecului, [242] Prezicători din piept [243] De asemenea (lat.).

[244] Locuitorii cetăţii Metena din Peloponez: astăzi Modona.
[245] În ebraică, legat de cuvântul care înseamnă „ipocrizie”.
[246] Consiliul de la Trenţe.
[247] În limba ebraică ganabin – pungaş.
[248] Cetatea oamenilor răi (grec).
[249] De la Roma, până aici, n-am avut unde să-mi fac nevoile. Fie-ţi milă, ia furca ia mână şi sperie-mă (it.).
[250] Numai cu atât, n-ai făcut nimic. Ia-o mai voiniceşte! (it.).
[251] Dată în Chambry (latinizat).
[252] Iţi mulţumesc, frumosul meu domn, mi-ai cruţat cheltuiala unui clistir (it).
[253] Semnătură considerată ca fiind o anagrama a lui Jean Turquet, obscur poet din acea vreme.
[254] Piei, Satană! (lat.). (Imprecaţie magică.) [255] Aripa e rea, târtiţa îndoielnică, gâtul e bun dacă-i scoţi pielea (lat.).
[256] Margareta de Navaria.
[257] Pictor roman, despre care pomeneşte şi Pliniu.
[258] Paracliser, paznic.
[259] Antitus de Cressoniere, un erou ridicol al anecdotelor vremii.
[260] Personaje mitologice, prefăcute de zei în plante sau păsări.
[261] Păsări cu o groaznică diaree (VirG. F., VIII, 214).
[262] Călugări purtând glugile numite bardocucullus.
[263] Aluzie la ordinul Jartierei: „Honni soit qui maly pense”.
[264] Ordinul arhanghelului Mihail.
[265] Ordinul Lânii de aur.
[266] Nu râvnă, ci milostenie! (lat.).
[267] Un sufragant şi trei protonoiari.
[268] Şase-şase.
[269] Iec.

[270] O seceră, în loc de tradiţionala spada. Atributele simbolizează aici Justiţia hrăpăreaţă şi venala.
[271] Verres (C. Licinius) (sec. II î.e.n.) – militar roman cu funcţiuni administrative, de tristă memorie: delapidator de importante bunuri publice ori particulare, implicat în procese celebre.
[272] Promontorii stâncoase pe coastele Asiei Mici, pomenite frecvent în literatura antică, cum sunt pomenite Scila şi Caribda.
[273] Adept al filosofului englez Duns Scot (1274-l308).
[274] Neştiutori de carte (elină).
[275] Burduf (elină).
[276] Radietur etc – încasări, etc (lat.), termeni din vocabularul profesional al podgorenilor şi al contabililor.
[277] Socotitori.
[278] Revizuit, judecat din nou (lat.).
[279] Numele unui zeu oriental, cu atributele lui Mercur.
[280] Elixir.
[281] Plantă din familia cruciferelor.
[282] Geber – (Abu Mussah Jafar al Sofi) (sI. Sec. VIII – SnC. Sec. IX) – alchimist arab.
[283] Metheotehnie – ştiinţă zadarnica (elina).
[284] Enthelahia – desăvârşire (elină).
[285] Enitlahia – stăruinţă (elină).
[286] E vorba de legenda biblică din Cartea judecătorilor (XII, 6).
[287] Bucătari (ebr.).
[288] Sărăcia.
[289] Popor din nord. Probabil aluzie la faptul că, primind Reforma, nu mai ţineau postul catolic.
[290] Plantă închipuită, reaprinzând o dragoste stinsă.
[291] Luminare majus şi Luminare apothecarium (lat.) – celebre farmacopei, apărute la sfârşitul seC. A1 XVI lea.
[292] Friză împodobită cu reprezentări de animale.
[293] Destinul îl poartă pe cel ce i se supune, pe cel ce-i stă împotrivă îl Urăşte (lat.).

[294] Nemăturată (din elină).
[295] Diferite nume de bacante.
[296] Strigătul bacantelor în cinstea lui Bachus [297] Rachiu.